TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

1915

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS
605
TI
1915

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

https://archive.org/details/tidsskriftforind1915unse

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN
I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION:
R. BERG OG P. DRACHMANN

REDAKTIONSUDVALG:
H. P. PRIOR, C. F. JARL OG F. H. J. RAMBUSCH

1915

KJØBENHAVN
NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

T I
1915

INDHOLDSFORTEGNELSE FOR 1915

Side

Aalborg Portland-Cement-Fabrik, Et 25-Aars Jubilæum 157
Aktieloven, Industriraads-Betænkning 10
Aktieselskaber, De danske — i 1914 21
Amerikanerne og Balkan 136
Andels-Cementfabriken og Cementpriserne 82
Andels-Cementfabriken standset 112
Arbejdernes Deltagelse i Bedriftsudbyttet 50
Arbejdersporgsmaalet efter Krigen 238
Arbejdsløsheden den 23. Januar 1915 55
Arbejdsløsheden — Tilstandene atter normale 163
Arkitekt-Konkurrencen om Teknologisk Institut 183
Autogensvejsning (med Billeder) af Direktør *G. Gregersen* 47
Automobil-Problemet efter Krigen 188

Ballins Sønners Udvidelse, A/S M. J. 55
Banker og Sparekasser i Krigens forste Halvaar 182
Belgiske og tyske Industriers Overflytning til England. 28
Biblioteket, Fra: 26, 54, 81, 111, 134, 163, 185, 204, 254, 286, 311
Boganmeldelser 278
Bruttofragten for danske Skibe i Fart paa Udlandet i 1914 247
Brødkornspørgsmaalet 45
Burmeister & Wain, A/S; En Udvikling fra Baghusværksted til førende Verdensstilling i Motorskibsbygningen (med Billeder) 209

Cementfabriksanlæg, Moderne; Udenlandske Cementfabriker anlagt af F. L. Smidth & Co., Kjøbenhavn (med Billeder) 292
Cementpriserne og Andelsfolkene 27
Cementproces, Den store 136
Cementsag, Højesteretsdommen i den store 29
Cement som Verdensvare 288

Dalhoff, Jørgen Balthasar; Et Liv i Arbejde, efter hans egne Breve og Optegnelser skildret af hans Søn, N. Dalhoff 307
Dampmaskine-Veteraner 188
Danmark paa San Francisco-Udstillingen 27
Danmark paa Verdensudstillingen i San Francisco (med Billeder) 65
Danmarks Deltagelse i Malmo-Udstillingen, Beretning om 277
Danmarks Fagforeninger 28
Danmarks ældste Forretninger 1915 288
Dieselskibe, Bedommelsen af 159
Dissousgas-Fabrik, Dansk (med Billeder) 304
Dyrtidslovforslaget 303

Side

Eksport, En Advarsel mod usund; Industriraadets Eksportudvalg 302
Eksportforening, Den svenske 83
Eksportkalender, En dansk-russisk 112, 256
Eksportmærke for danske Industriprodukter, Forslag om et 130
Eksportpræmier for den tyske Industri, Forslag om ... 46
Eksport-Udstillingen 204
Eksport-Udstillingen i Industriforeningen 185
Eksport-Udstillingen i Industriforeningen i Kjøbenhavn August—September 1915 189
Eksport-Udstilling II, Industriforeningens 277
Eksport-Udstilling, Industriforeningens; Industriraadet tager Initiativet til Oprettelsen af et Eksportbureau. 205
Elektrisk Jernbanedrift i Sverige 312
Engageringskontoret for Handel og Industri 74
Engelske Kontrabandeliste, Den 308
Englands Erhvervsliv under Krigen 77
Erhvervsfremme, Arbejdet for dansk; Direktoren for Teknologisk Institut forelægger Industriraadet Forslag herom 57

Fabriksarkitektur, Moderne (med Billeder) af *Povl Drachmann* 42
Fajanceindustri, Moderne dansk (med Billeder) 137
Filenes Historie 164
Flyvemotor, Ellehammers; Opfindelser og Produktionsmuligheder (med Billeder) 70
Folketal, De skandinaviske Landes 186
Forenings-Meddelelser 84, 228, 256
Forsikrendes Interesser, Foreningen til Varetagelse af.. 17
Forædling, Industriel 187

Generalforsamling og konstituerende Repræsentantskabsmode, Industriforeningens 108
Georgismen, Mod 136
Glasarbejder, Nye danske (med Billede) 72
Gummi-Storindustri, Dansk 256
Gødningsindustri, Den danske; Fra Benmølle til moderne Superfosfatfabrikation (med Billeder) 257
Götakanal, Den nye 312

Haandbog, Bryggeriforeningens 227
Haandværkerforeningens Jubilæum; Et Festskrift 311
Haandværks- og Industritællingen den 26. Maj 1914 ... 90
Handelsoverenskomsten med England 289
Handelsskolekommissionens Betænkning; Spørgsmaalet om Rekruteringen af det praktiske Liv 220

Side

Handelsstudent-Spørgsmaalet; Indledende Bemærkninger til Diskussionsmodet i Handels- og Kontoristforeningen den 13. Oktober 1915 af Direktør *Max Ballin* .. 229
Handelstraktater og Krigen 96

Industri, Fremtidsmuligheder og Fremtidsmaal for vor; Rusland som Fremtidsmarked 85
Industri og Indførslen af udenlandske Landbrugsmaskiner, Den danske 106
Industri, Præmiering af den mindre 134, 310
Industriartikler egnede til Eksport, En Udstilling af .. 162
Industrieksport til Rusland, Dansk; En Oversigt over vor Industris Arbejde 87
Industriel Ejendomsret, Dansk Forening for Beskyttelse af 133
Industrielle Forhaabninger m. H. t. Krigens Resultater, Tyske 75
Industriel Udvikling, Om; Foredrag holdt af Direktør *H. P. Prior* ved Danmarks naturvidenskabelige Samfunds Besøg paa Kabelfabriken den 28. April 1915 .. 113
Industrier i Krigszonen, Franske og belgiske 84
Industriforeningen 1914—15 101
Industriforeningens Lokaler, Fra (med Billeder) 14
Industrimøde, Det store 4
Industriraadet; Tidsskrift for Industri bliver Raadets officielle Organ 3
Industriraadet, Fra: 24, 52, 80, 110, 132, 162, 185, 202, 224, 250, 284, 309
Industriraadet og Skotøjsfabrikernes Eksport 27
Industriraadets Eksportbureau, Meddelelser fra 309
Industris Udvikling i de senere Aar, Den russiske, Af Dr. *K. Leites* 62
Industritællingens endelige Hovedtal 227
Instrument Nr. 25,000; Hornung & Møllers Pianofabrik (med Billede) 23
»Interessekontoret«; Et svensk System til Konsolidering af Arbejdernes økonomiske Forhold 217, 246

Jensen, Andreas, 1834—1915, Af *R. Berg* (med Billede) 274
Jernindustri, Kinas og Japans (med Billede) 280
Jernindustri og Verdenskrigen, Den tyske 76
Jernindustrielle Frembringelser, Afsætningsmulighederne i Rusland for danske 196
Jernmalm og Jerneksport, Den svenske 228
Jyden, Hent 247

Kabel- og Traadfabriker, A/S Nordiske 288
Kapitalkravene efter Krigen 228
Karetmager-Fag-Udstilling 25
Keramik, Dansk, i Udlandet 55
Keramiske Industri og Krigen, Tysklands; Det kommende Arbejderproblem 279
Kjøbenhavns Havn, Trafiken paa 275
Kjøbenhavns Havn, Udvidelsen af (med Plan) 170
Konserveseksport i 1914 — Myten om »Gullasehlandet«, Vor 111
Kraft- og Brændselsproblemet i Sverige, Af cand. polit. *Kay Heckscher* 177
Kredit- og Pengeforholdene, Af Direktør *Benny Dessau* 6
Krigen og den engelske Kulmineindustri 183
Krigen og Verdenshandelsflaaden 223
Krigen som Erhvervsstimulans, Af Direktør, cand polyt. *G. Gregersen* 37
Krigen som Industriskaber 83
Kuglelejer paa Jernbanevogne 159
Kul, De bornholmske 227
Kulmineindustrien, Det tyske Tvangssyndikat for 184
Kulsyndikat, Det Rhin-westfalske 228
Kunstindustri, Moderne dansk; Retningslinier og Maal for vor kunstindustrielle Udvikling (med Billeder) .. 165
Kunstindustris Omraade, Nyheder paa dansk (med Billeder) 35
Kvælstofindustri, Den nye tyske 135
Kæmpefabrik, En svensk; A/B Svenska Kullagerfabrik i Göteborg (med Billeder) 242

Landbrugets Prispolitik 246
Ledigt Legat i Industriforeningen 28
Legater, Industriforeningens 188
Literatur, Industriel; Jul. Wulff: Englands Udvikling til industriel og kommereiel Verdensmagt og Irlands Nedsynken i Fattigdom og Affolkning 222
Litografisk Kunst, Dansk 311
Lokomotivfabrikation, Den danske (med Billeder) 180
Læderindustrien, Udvidelse i 112
Lædervarer og Skotøj, Udførsel af 110
Lærlingespørgsmaalet, Af Snedkermester *Victor Henriksen* 206

Made in 135
Maksimalpriser paa Brødkorn, Regeringens Fastsættelse af 7
Margarineindustri og dens Eksportehaneer, Vor 106
Margarinelovgivning, Vor; Bør vor Margarineindustri holdes nede? 291
Messe, en engelsk 82
Monopolstilling, Den tyske Farveindustris 248
Motorer, Danske, i Udlandet 55
Motorplov, En dansk (med Billeder) 156

Nationaløkonomi under Krigen, Tysklands 288
Nyrop, C., Professor (med Billede) 1
Næringsdrift i Danmark, Lidt om Betingelser for udenlandsk, Af Overretssagfører *Karsten Meyer* 88
Næringsvejene, Forslaget om et Oplysningskontor for; Industriraadets Udtalelse til Handelsministeriet 121

Officielle Meddelelser: 24, 53, 80, 110, 133, 162, 185, 202, 225, 250, 284, 310
Olie til Baadmotorer 82
Olier af den svenske Skifer 164
Opfindernes Liv 136
Ovnbrændsel, Om Valg af 28

Panama-Kanalens første Driftsaar 223
Papir uden Cellulose 312
»Papirsække«, Tyske 287
Personalia 56
Prisopgaver, To; Om Toldlovens Virkninger for vor Industri og om Udnyttelsen af vore Moser 161
Pristal, Economists 186, 312

Raaolielejer i Peru 164
Rusland og de skandinaviske Lande, Den økonomiske Tilnærmelse mellem 49
Rusland og Orienten som Fremtidsmarkeder, Af Direktør, Kaptajn *F. H. J. Rambusch* 31

Side

Ruslands Bestræbelser for økonomisk at frigøre sig for Tyskland ... 56
Ruslands Industri under Krigen ... 287
Russisk-engelsk Handelskammer i Petrograd, Et ... 56
Russisk Indførsel statistisk belyst ... 126

Samarbejde mellem tyske Arbejdsgiver- og Arbejderorganisationer ... 27
Sammenhold ... 45
Skibe, Forbud mod Salg til Udlandet af danske ... 250
Skibsbygningen i 1914 ... 56
Skibsbygning, Norsk ... 188
Skibs-Nybygning Nr. 300; Et Jubilæum hos Burmeister & Wain (med Billede) ... 177
Skotøj og Sadelmagerarbejde, Eksporten af; Industriraadets Svar til Justitsministeriet ... 208
Skotøjsfabrikanters Jubilæum, I Anledning af Foreningen af kjøbenhavnske ... 107
Sociallovgivning i Norge, Den nyere, Af Sekretær i Arbejdsgiverforeningen, cand. jur. *Hjalmar V. Elmquist*, I og II ... 235, 269
Sprængstofindustri, Dansk ... 256
Statsmonopolernes Skæbne ... 307
Stentøj, Bornholmsk ... 82
Subventionspolitik, Moderne ... 25
Sukkerfabrikkers Prispolitik, De danske ... 158
Sukker i 1914, Danmarks Produktion af ... 79
Sulfitspritfremstilling i Norge ... 228
Svensk Interesse for det russiske Marked ... 228
Sveriges Industri ... 187
Sveriges Stenkulslejer ... 56
Svovlsyre- og Superfosfatfabriken »Limfjorden« ... 18

Side

Taylor, Frederick Winslow; En Oversigt over hans Hovedtanker og Livsværk, Af Direktør *W. Engel* ... 123
Taylor, Frederick W., død ... 112
Teknologisk Institut i 1914 ... 20
Teknologisk Instituts nye Bygning ... 82, 131
»Tidsskrift for Industri« ... 4, 188
Tobaksmonopol, Gennemførelsen af det svenske ... 19
Toldindtægterne .. 28, 55, 135, 163, 186, 227, 256, 287, 311
Toldloven m. m. udsættes, Revisionen af ... 245
Transitvejen over Sverige fra Østersølandene ... 24
Tyske Tanker om den tyske Industris Muligheder efter Krigen ... 153
Tysk Interesse for dansk Industri ... 136
Tyskland og det nordiske Marked ... 28
Tændstikindustriens Træforsyning i Danmark og Sverige 82

Udenrigshandels Emancipation, Den tyske ... 84
Udførselsforbud, Danske: 24, 51, 80, 110, 133, 161, 185, 201, 226, 249, 283
Udførselsforbud, Udlandets ... 28, 51
Udvandringen fra Danmark til oversøiske Lande i 1914 187
Undervisningsvirksomhed, Industriforeningens ... 226

Verden, Den omvendte ... 105
»Vesta«, Værkstedsskibet ... 132
Værftindustri, Fra vor (med Billeder) ... 95

Wittes finansielle og økonomiske Politik, Af Dr. *K. Leites* ... 98

Økonomisk Seminar, Dansk; En Studie over Petroleumshandelen ... 73

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 1 JANUAR 1915

Professor C. Nyrop.

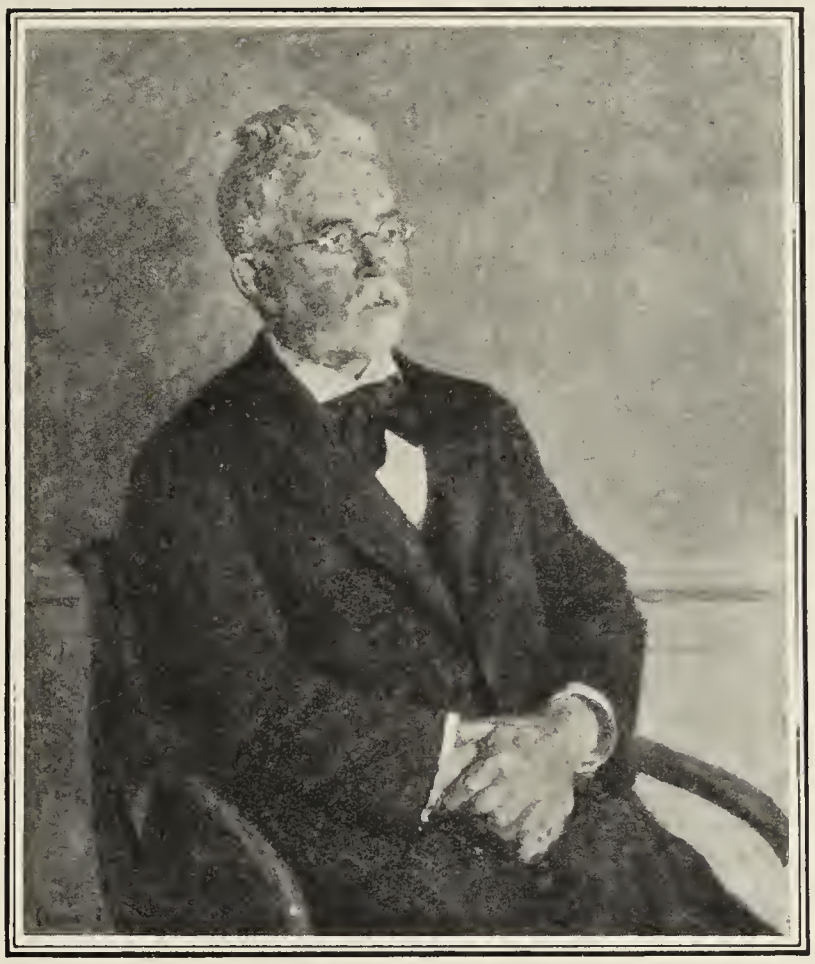

Efter Maleri af Clément.

Da Professor C. Nyrop ifjor fyldte 70 Aar, henvendte Repræsentanter for de Institutioner, hvortil Professoren særlig har været knyttet, sig til ham for at udbede sig Tilladelse til at lade udføre et Portræt af Jubilaren med det Formaal at faa Billedet ophængt i Industriforeningen. Disse Institutioner var følgende:

Industriforeningen, Haandværkerforeningen, Det tekniske Selskabs Skole, Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk, Foreningen for Boghaandværk, Kunstindustrimuseet og Teknologisk Institut.

Den 18. December f. A. kunde Industriforeningen ved en enkel Festlighed overtage dette Billede, malet af Kunstneren Clément, i Overværelse af selve Modellen dertil og en indbudt Kreds.

Xylograf F. Hendriksen holdt Talen for Hædersgæsten — fra hvilken Tale vi har hentet nedenstaaende biografiske Data. Alene af de ovennævnte Institutioners Talrighed forstaar man Omfanget af og Fliden i den lange Arbejdsdag, Professor C. Nyrop har bag sig.

Paa Industriforeningens Vegne modtog dennes Formand, Ingeniør Alex. Foss, Billedet og frem-

hævede Nyrops Arbejde i og for Industriforeningen.

Sluttelig takkede Hædersgæsten og gjorde Rede for, hvad han skyldte Industriforeningen og dens ledende Mænd, lige fra han forste Gang kom i Forbindelse med den.

— —

Udgaaet fra et højt kultiveret Haandværkerhjem, Faderen var Grundlæggeren af det kirurgiske Instrumentmageri her i Landet, vaktes tidligt Nyrops Interesse for Haandværk og Industri. Efter at have taget juridisk Embedseksamen kom han i 1869 i Beroring med Industriforeningen, idet han valgtes ind i Bestyrelsen, og dermed var hans Livsbane afstukket. Der var fuldt af uløste Opgaver at tage op, Opgaver, der navnlig samlede sig om det store biografiske Arbejdsfelt, Haandværkets og Industriens ofte saa karakteristiske Skikkelser afgav. 1869 skrev Nyrop sin første Haandværkerbiografi, nemlig om Typografen Chr. Sorensen, Opfinderen af Sættemaskinen, et Arbejde, der indledede en lang Række Undersogelser paa disse ny-optagne Felter. Industriforeningen vidste snart at drage Nytte af hans Arbejdsevne. Aar 1871 valgtes han til Sekretær i Komitéen for Industriudstillingen af 1872, og efter at have skilt sig fra dette Arbejde til største Tilfredshed var han herefter selvskreven til fremtidigt at overtage lignende Stillinger.

Aar 1876 overtog Nyrop endelig Sekretærstillingen i Industriforeningen og traadte samtidig ud af Bestyrelsen, og i den nærmest følgende Aarrække udførte Nyrop nu det store Program, han havde sat sig: i literær Form at sprede Oplysning om dansk Industri og Haandværk, dets Mænd og Arbejdsvilkaar, altsammen dikteret af den Kærlighed til disse Erhverv, som det blev ham til Hovedopgave just gennem sine Skrifter at søge vakt i videre Kredse. Antallet af saadanne Levnedsskildringer fra Nyrops Haand udgor ialt ca. 250.

1872 udgav Nyrop sine første »Meddelelser fra Industriens Omraade«, 1878 »Strandmollen, den danske Papirfabrikation«, 1879 »Danmarks Industri- og Haandværkerforeninger«, 1880 »Danmarks Deltagelse i Verdensudstillingen i Paris 1878« o. s. v. Fra dansk Guldsmedekunst til Roskilde Smedelavs Lade, fra Kjobenhavns Tømrerlav til selve Industriforeningens omfangsrige Historie spændte hans Undersogelser. Med disse større Arbejder vekslede omfangsrige Beretninger om Møder og Udstillinger, større og mindre Skrifter som dem om Classen, Reiersen, om »Danske Farvere«, »Det Suhrske Hus«, »Kjobenhavns Murer- og Stenhuggerlav«, om »Det tekniske Selskab« o. s. v. i broget Rigdom. Alle disse Arbejder prægedes i allerhøjeste Grad af deres Forfatters egen Personlighed, retlinede, grundige og velformede er de alle.

Aar 1875 var Nyrop Sekretær i den Komité, der med Gehejmeraad Hall som Formand omskabte det lille tekniske Institut til den betydelige Institution, Det tekniske Selskabs Skole, i hvis Bestyrelse Nyrop derefter havde Sæde i en meget lang Aarrække. 1878 deltog Nyrop i Forhandlingerne i Horsens, hvor Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk reelt blev stiftet. I denne Forening blev han derefter Sekretær i 13 Aar.

Særlig Fortjeneste har Nyrop for Tilblivelsen af Kunstindustrimuseet. Fra Rejser i Udlandet hjembragte han stor Interesse for denne Sag, der senere udvikledes videre, efter at Philip Schou var blevet Formand i Industriforeningen. Fra 1885 udgav denne under Nyrops Redaktion »Tidsskrift for Kunstindustri«, der fortsattes til 1899. Efter at have været virksom Deltager i Forhandlingerne om Kunstindustrimuseets Oprettelse og Medlem af dets Bestyrelse, blev Nyrop i 1908 Formand for denne. Ligesaa interesseret deltog han senere i Arbejdet for Teknologisk Instituts Oprettelse, for hvis Bestyrelse han siden 1907 har været Formand.

Imedens fik Nyrop dog stadig Tid til at dyrke sine literære Arbejder. I 1895 begyndte han sit store Værk, »Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen«, der afsluttedes i 1904. Dette Værk fortsattes med »Haandværksskik i Danmark«, der atter fulgtes af »Enevoldsmagten og Lavene«, og er for nylig fort helt op til 1857 med »Bidrag til vor Haandværkerstands Historie i Tiden før 1857«.

Selv af en saa flygtig Oversigt som denne vil man forstaa det store Arbejde, Professor Nyrop har udfort til Gavn og Stotte for Haandværk og Industri, for hvilke Erhverv hans Interesse altid har været levende. Det er da kun rimeligt, at Industriforeningen har folt en særlig Glæde ved at modtage hans Billede og give det Plads i sine nye, smukke Lokaler.

❁ ❁ ❁

Industriraadet.

„Tidsskrift for Industri" bliver Raadets officielle Organ.

Det er en Selvfølge, at Industriens første Organisationsbestræbelser maatte rettes paa rent faglige Spørgsmaal, fremtvunget af den ved Arbejdernes Sammenslutning skabte Situation. Efter at dette Arbejde: at samle Industrien som Modvægt mod Fagforeningerne, var afsluttet efter et stort og besværligt Arbejde, der til Gengæld — det tør uden Betænkning siges — har skaffet Danmark den relativt set stærkeste Arbejdsgiversammenslutning, der overhovedet findes, og ført Forholdet mellem Arbejdsgivere og Arbejdere frem til stor Fasthed og Kultur, blev det imidlertid klart, at Industriens Organisationsarbejde ikke dermed var ophørt.

Allerede medens Industriens Folk var optagne af at skabe og udbygge de nye Organisationer og at bringe hele dette vanskelige og slidsomme Arbejde ind i det rette Spor, havde Tiderne stillet nye Opgaver. Den stedse mere aktive Statsvirksomhed med dens Indgriben i Erhvervslivet paa utallige Omraader, paa den anden Side Ønsket om større Hensyntagen til og Forstaaelse af Erhvervene samt de større Perspektiver, der kom ind i selve Industriens Spørgsmaal, eftersom denne voksede sig stor og betydende, affødte med Nødvendighed en ny Sammenslutningstanke i rent industripolitisk Henseende. Man savnede her ikke Forbilleder fra Udlandet, og dog er den danske Industris almene Organisation, Industriraadet, baade i Tanke og Form fremstaaet som Resultat af brydende Kræfter indefra og udelukkende skabt ud fra danske Forhold og med disse for Øje. Det er i saa Henseende kun et karakteristisk Tids-Symptom, at det danske Industriraads Organisation og Arbejde næsten fuldstændig ligner det tilsvarende svenske Raad, Sveriges Industriförbund, der er knapt et Aar ældre end Industriraadet.

Efter at Tanken om en saadan industri-politisk Sammenslutning havde afklaret sig hos Industriens Første-Mænd, rettedes Opmærksomheden ret selvfølgelig mod de bestaaende Industri- og Haandværkerorganisationer for om muligt at benytte en given Ramme til at puste nyt Liv i. Ganske af sig selv faldt Blikket her paa Industriforeningen i Kjøbenhavn, medens Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk, der hidtil havde varetaget Industriens og Haandværkets Interesser udadtil — og herved indlagt sig den største Fortjeneste ogsaa for den danske Industri —, dog overvejende havde rettet sin Opmærksomhed paa at organisere Haandværket og derfor maatte befrygtes af den Grund allerede næppe at ville tilfredsstille Industrien i nævnte Hensigt, idet man havde en afgjort Følelse af, at en Adskillelse — ikke i Hovedlinierne, men saa meget des mere i den daglige Behandling — mellem Industriens og Haandværkets Sager var absolut nødvendig for at bringe et godt Resultat frem af den nye Sammenslutningstanke.

Til Industriforeningen i Kjøbenhavn, der, som det almindeligt indrømmedes og følтes, i de senere Aar var kommet noget paa Siden af Udviklingen og ikke mere helt svarede til sine Traditioner, rettedes da i Efteraaret 1910 en Henvendelse fra Repræsentanter for Industrien, om hvorvidt Foreningen kunde tænke sig en Rekonstruktion, der indenfor Foreningens Rammer kunde skabe Industrien en ny og kraftig Borg. Til Ære for Industriforeningen og for de Mænd, der den Gang gennemførte denne Sag, blev Resultatet af denne Henvendelse den ønskede Omorganisation af Industriforeningen, der gennemførtes paa den ordinære Generalforsamling den 29. Oktober 1910, og dermed Skabelsen af Industriens nye Organisation, Industriraadet, der dannedes som et særligt Udvalg under Industriforeningen. Industriraadet holdt konstituerende Møde den 21. Juni 1911.

Reorganisationen af Industriforeningen gik væsentlig ud paa, at der ogsaa gaves industrielle Organisationer og Enkeltvirksomheder Adgang til at blive Medlemmer, hvorhos der sikredes disse en vis Indflydelse paa Valget til Industriforeningens Repræsentantskab, hvis Medlemstal samtidig forhøjedes indtil 60, hvilket Tal i dette Øjeblik er naaet. Heraf vælger Foreningens personlige Medlemmer 30, medens Valget af de øvrige 30 er overladt til de i Foreningen staaende industrielle Organisationer og Virksomheder. Af det saaledes fremstaaede Repræsentantskab vælges saa Industriraadet, der i Øjeblikket bestaar af 32 Medlemmer, hvoraf enkelte er valgt udenfor Repræsentantskabets Kreds, f. Eks. de ved Lovene foreskrevne i nationaløkonomisk og juridisk Henseende specielt sagkyndige Medlemmer.

I den forholdsvis korte Aarrække, denne Centralorganisation for dansk Industri har bestaaet, har den paa enestaaende Maade godtgjort sin Berettigelse og Levedygtighed. Der har næppe været nogen Sag fremme af almen Betydning for Industrien i disse Aar, som Industriraadet ikke har haft til Behandling og taget Stilling til. Det har opnaaet et godt Samarbejde med Autoriteterne, og blandt de særlig vægtige Betænkninger, det har afgivet angaaende industrielle Spørgsmaal, Lovforslag o. l., kan fremhæves Betænkningerne om Aktieloven, Industriens Erhvervelse af Arealer ved Kjøbenhavns Havn, Loven om falsk Reklame og uhæderlig Konkurrence, Byggeloven for Kjøbenhavn o. s. v. Ogsaa i talrige mindre Sager er Raadet blevet benyttet som konsultativt Organ. Nu lægger den alvorlige Situation Beslag paa Raadets Opmærksomhed og maner Industrien til at samle sig til en stærk Organisation, der sikkert vil blive fornøden i de Tider, der kommer. Ogsaa det vigtige Toldspørgsmaal vil stille Krav til Industrien om enig og fast Optræden.

Industriraadets Betydning og Tilslutningen til dette er da ogsaa i stadig Vækst. Det er ikke for meget at sige, at Raadet nu omfatter næsten den samlede danske Industri, idet af større Organisationer blot Tekstilindustriens staar udenfor, medens dog denne Industri som saadan er repræsenteret i Raadet ved flere store Foretagender. Ialt er nu ca. 700 Virksomheder tilsluttet Industriraadet.

Anmodning om Optagelse under Industriraadet rettes til Industriforeningens Bestyrelse, Adresse: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Medens Kontingentet for Industriforeningens personlige Medlemmer nu er fastsat til 12 Kr. aarlig, beregnes dette for de industrielle Organisationer og Enkeltvirksomheder med $^1/_2$ pro mille af den af vedkommende Organisation eller Enkeltvirksomhed i det sidst forløbne Regnskabsaar udbetalte Arbejdsløn, dog saaledes, at det laveste Kontingent er fastsat til 100 Kr., det højeste til 1000 Kr. Iøvrigt vil alle Oplysninger Industriraadet vedrørende kunne faas ved Henvendelse til Raadets Sekretariat, Vestre Boulevard 18.

Tidsskrift for Industri.

Med dette Hefte, indledende den nye Aargang, gaar »Tidsskrift for Industri« over til at blive officielt Organ for Industriraadet.

Oplaget er samtidig bleven væsentlig forøget. Ialt udgaar »Tidsskrift for Industri« nu i ca. 6000 Eksemplarer og er med Hensyn til Omfang og Oplag saaledes Landets største Fag-Tidsskrift.

For bedre at udnytte den givne Plads, er man samtidig gaaet over til en mere hensigtsmæssig Spaltebredde. Ogsaa andre Forbedringer i det ydre Udstyr vil man lægge Mærke til, saaledes den større Indholdsfortegnelse og det nye, sværere Omslag, der vil afgive bedre Beskyttelse for Tidsskriftet. Ligeledes vil Redaktionen ved faste Rubriker: Fra Industriraadet, Fra Biblioteket o. l. gøre det lettere for Læserne at finde, hvad de søger.

Redaktionen bistaas, som tidligere omtalt, af et Redaktionsudvalg bestaaende af følgende Herrer: Direktør *H. P. Prior*, Formand, Fabrikant *C. F. Jarl* og Direktør, Kaptajn *F. H. J. Rambusch*.

* * *

Det store Industrimøde.

Industriens Vanskeligheder drøftes.

Industriraadet havde den 12. ds. sammenkaldt Repræsentanter for samtlige de industrielle Virksomheder, der er tilsluttet denne Organisation. Kl. 10 Fm. var den store Hal i Industribygningen fyldt af Industriens Folk i et Antal af ca. 500. Desuden saas Repræsentanter for Regeringsmyndighederne; der var indbudt Ministrene og Departementscheferne fra Indenrigsministeriet, Handelsministeriet, Justitsministeriet, Udenrigsministeriet samt Medlemmer af Prisreguleringskommissionen o. s. v. Ved Statsraadsmøde var Ministrene forhindret i at komme til Stede fra Mødets Begyndelse, men senere indfandt Udenrigsministeren, Indenrigsministeren og Handelsministeren sig.

Formaalet med Mødet var ved en fælles Drøftelse at faa Klarhed med Hensyn til Vanskelighederne for de forskellige Industrier under den ekstraordinære Situation samt klarlægge Industriens Fremtidsopgaver.

Mødet aabnedes af Industriraadets Formand, Ingeniør *Alex. Foss*, der i et større Foredrag [1]),

[1]) Foredraget er i sin Helhed offentliggjort i »Ugens Tilskuer« for 15. ds.

efter at have budt Forsamlingen og de indbudte Gæster Velkommen, trak Linierne for Mødets Formaal op og fremsatte forskellige almindelige Betragtninger over Situationen og dens Forhold til Industrien baade under og efter Krigen.

Efter at Etatsraad *C. A. Olesen* var valgt til Dirigent, aabnede Direktør *H. P. Prior* derefter den egentlige Forhandling, idet han paa Grundlag af Materiale, indsamlet af Industriraadet blandt dettes Medlemmer, gav en Skildring af de ojeblikkelige Vanskeligheder, der navnlig skrev sig fra de forværrede Tilførselsforhold. Det fremgik af denne Oversigt, at Forholdene for store Dele af Industrien er ved at blive saa vanskelige, at en Udvej til Forbedring af Situationen er absolut nødvendig; Taleren dvælede ved de Midler, der kunde tænkes at tjene hertil.

Direktør *Max Ballin* talte ligeledes om Tilførselsvanskelighederne, særlig for Garvestoffer, og om den yderst generende Mangel paa Tonnage, og hvad der kunde tænkes gjort for at raade Bod herpaa. I Tilslutning til disse Talere havde forskellige Industrirepræsentanter Ordet for at skildre Vanskelighederne ved Manglen paa Kobber, Bly, Gummi, Kemikalier o. s. v.

Efter en Frokostpavse, i hvilken der i de tilstødende Lokaler serveredes Smorrebrød og Kaffe for alle Mødets Deltagere, fortsattes disse Drøftelser med Indlæg bl. a. af Direktør, Kaptajn *Rambusch* og Landstingsmand, Fabrikant *Holger Petersen*, der særlig fremstillede Vanskelighederne i Tekstilindustrien, hvor Manglen paa Uld gjorde sig stærkt gældende.

For Olieindustrien talte Direktør *Georg Waidtlow*, der fremdrog Vanskelighederne ved Manglen paa Hørfrø, som standsede Oliemøllerne og dermed Oliekagefabrikationen, hvilket atter ramte Landmændene, der maatte undvære Foderkager til deres Fedekvæg.

Vanskelighederne i den kemiske Industri skildrede Fabrikant *Alfr. Benzon*, der i Forbigaaende paatalte det beklagelige Forhold, der nu hævnede sig, at Danmark ikke selv oparbejdede forskellige kemiske Raavarer, vi raader over, og hvis Færdigprodukter man nu i saa hoj Grad savnede.

Som Afslutning paa denne Drøftelse om Raastof- og Varevanskeligheder havde *Udenrigsministeren* Ordet for i et langt og vægtigt Foredrag at fremsætte sine Betragtninger angaaende de rejste Spørgsmaal. Foredraget, af hvilket Udenrigsministeriets gode Vilje til ogsaa fremtidigt efter al Evne at hjælpe Industrien i dens Vanskeligheder tydeligt fremgik, modtoges af Forsamlingen med største Interesse og Tilfredshed.

Dr. juris *Holger Federspiel* gav derefter en Fremstilling af Begrebet »Krigskontrabande« og af Londonerdeklarationen, ligesom han udviklede de Erfaringer, han havde høstet som Udsending i London ved Indkøb af Korn og Foderstoffer til Danmark, og overførte disse til den foreliggende Situation. Disse Udtalelser gav iøvrigt Anledning til en kort Diskussion mellem Direktør *H. P. Prior* og Taleren.

Direktør *Benny Dessau* talte om industrielle Spørgsmaal af Interesse for Industrien, herunder Moratoriespørgsmaalet og vor Bankkredit i Udlandet samt gjorde opmærksom paa de vanskelige Sterling- og Francskurser. Vi gengiver Foredraget i sin Helhed paa omstaaende Side.

Fabrikant *L. Larsen* gennemgik det indviklede Brødspørgsmaal (angaaende hvilket vi iøvrigt henviser til vor Artikel om Maksimalpris paa Rug, Pag. 7 dette Hefte) og Brødkornforholdets Udvikling, der havde ført til Fastsættelsen af Maksimalprisen paa Rug. Overfor dette Indlæg tog *Indenrigsministeren* Ordet for at fremsætte Regeringens Syn paa nævnte Sag og anforte de Bevæggrunde, der havde ledet Regeringens Handlinger. Paa dette Spørgsmaal rejste der sig iovrigt en livlig Diskussion, hvori ogsaa Formanden for Industriraadet i sin Egenskab af Medlem af Prisreguleringskommissionen og Bagerlavets Oldermand, *Johs. E. Pitzner*, deltog.

Som Modets sidste Afsnit stod Eksportspørgsmaalet, og om Betingelserne og Mulighederne for Eksport gjorde Direktor, Kaptajn *F. H. J. Rambusch* Rede i et interessant Foredrag, bygget paa egne Erfaringer, hvilket Foredrag vi i sin Helhed skal tillade os at gengive i vort næste Numer.

Kl. 4 sluttede derefter det vellykkede Møde, idet Formanden meddelte, at samtlige Henstillinger og indhøstede Resultater hurtigst muligt vilde blive taget op til videre Behandling i Industriraadet, saaledes at man turde vente sig gode og snarlige Resultater af Dagens Forhandlinger.

Efter særligt at have rettet en Tak til de paagældende Autoriteter, fordi de havde vist deres Interesse for Industrien ved at indfinde sig, til Talerne og den talrige Forsamling, hævede derpaa Dirigenten Mødet.

❋ ❋ ❋

Kredit- og Pengeforholdene.

Foredrag holdt paa Industrimodet den 12. Januar af Direktør *Benny Dessau.*

Som bekendt har mange af vore Industridrivende, Kobmænd og Banker i forholdsvis stor Maalestok benyttet sig af udenlandsk Kredit. Den har i Reglen været ydet som Rembours- eller Blankokredit. Den Støtte, der derved er givet direkte til de nævnte Erhverv og indirekte til vort øvrige Næringsliv, har sikkert været af stor Betydning dels paa Grund af den billigere Rente, som der derved gennemgaaende er opnaaet, og dels ved at have bidraget til Udviklingen af Forretningslivet herhjemme. Samtidig er de Virksomheder, der har benyttet udenlandsk Kredit, blevne uafhængige af de hjemlige Banker, hvad der under en lokal Krise, som den vi for ikke mange Aar siden havde, var behageligt for de paagældende; under en universel Krise, som den nu herskende, kan den Omstændighed, at en udenlandsk Kredit pludselig skal erstattes af Kredit i et hjemligt Pengeinstitut til Gengæld medføre visse Vanskeligheder.

Medens man vel tør gaa ud fra, at den Rembours-Kredit, som Landet behøver, fremdeles kan erholdes under Krigen, og naar denne en Gang er endt, maa vi være forberedt paa, at den ret betydelige Blankokredit, som vi har haft i England, Frankrig og Tyskland, i det væsentligste vil være lukket for os ialfald i en Aarrække, idet der efter Krigen sikkert vil være et overvældende Begær efter Laan fra alle Lande hele Jorden over. Siden Krigen brød ud, er en ikke ringe Del af Blanko-Krediten blevet afviklet; dette gælder særlig for den, Bankerne har benyttet, og til nogen Grad for den, Købmændene og de Industridrivende har haft. Saaledes er Størsteparten af den tyske Kredit utvivlsomt blevet tilbagebetalt, medens den franske vel ikke er meget mindre nu end før Krigen. Naar Købmænd og Industridrivende ikke har kunnet indfri hele den Kredit, der er forfalden i Tiden siden Krigen brød ud, skyldes det dels Manglen paa fremmed Valuta, og dels de høje Kurser paa Sterling og Francs, der som bekendt har været indtil 7 pCt. over Pari, og vel ogsaa, at nogle ikke har kunnet skaffe de fornødne Midler, idet de Penge, der paa den Maade har været laant i Udlandet, har været anbragte saaledes, at de ikke har kunnet gøres flydende, inden de paagældende Veksler forfaldt. Mange, der gerne har villet indfri deres forfaldne engelske eller franske Veksler, har hos deres Banker ikke kunnet købe den fornødne Valuta, da Bankerne ikke har kunnet afse de Beløb, der var fornødne hertil, naar de samtidig skulde have tilstrækkeligt til Dækning af den store Mængde Varer, der er blevet indført hertil, og som for en stor Del skulde betales kontant.

Hvis der ikke skal ske store Ubehageligheder for de paagældende Næringsdrivende eller væsentlige Indskrænkninger i deres Virksomheder, maa der i en nær Fremtid tilvejebringes Midler til Afhjælpning eller Aflosning af denne deres udenlandske Kredit. Saaledes som Sagerne har udviklet sig herhjemme, er der Grund til at tro, at man, hvis det maatte blive nødvendigt, fremtidig vil kunne undvære ialfald en stor Del af den fremmede Kredit, naar vort Pengevæsen faar den fornødne Elasticitet og Styrke. At de Kreditnydende muligen maa komme til at betale en noget højere Rente, end de er vant til, er sandsynligt, men paa den anden Side vil det være af Betydning, at vi ikke behøver at ty til Udlandet for at skaffe den fornødne Driftskapital, men er henvist til at klare os selv. For at dette skal lykkes, maa Nationalbanken tage Affære. Allerede nu bør den Dygtighed og Forstaaelse, hvormed Nationalbanken har virket under de vanskelige og alvorlige Tider siden Krigens Udbrud, anerkendes. Skal Banken imidlertid kunne opfylde de Krav, der vil blive stillet til den, naar den skal forsyne vort Erhvervsliv med den Driftskapital, det hidtil har søgt og fundet i Udlandet, maa Bankens Oktroi ændres saaledes som den har ønsket det. Sker dette, kan Nationalbanken atter stille de fornødne Penge til Raadighed for de Banker, med hvilke vore Næringsdrivende er i direkte Forbindelse. For at Nationalbanken imidlertid trygt skal kunne gøre dette, maa den ændrede Oktroi sikkert gælde for et ikke for kort Aaremaal.

Indtil dette Forhold er ordnet, og der er gaaet nogen Tid, hvorunder den ny Oktroi har virket, bør det nugældende Moratorium være i Kraft, for at de endnu løbende udenlandske Kreditforhold kan afvikles lidt efter lidt og Krediten overføres paa de danske Banker.

I Forbindelse med denne Afvikling staar selvfølgelig de høje Kurser paa Sterling og Francs.

De høje Satser vil, naar de forfaldne Veksler skal betales, medfore et betydeligt Tab; det vil derfor være heldigt, om der paa en eller anden Maade kunde arbejdes hen til lavere Valutakurser; Vejen, der skal gaas for at naa hertil, maa imidlertid anvises af vore Banker; at det er forbundet med visse Vanskeligheder, er givet; vi har her at regne ikke alene med det indenlandske Begær, men ogsaa med Norge og Sverige, der under Krigen har købt store Beløb af Sterling-Veksler her i Landet og derved fordyret dette internationale Betalingsmiddel for os. Som et Middel til at lette disse Vanskeligheder har det været nævnt, at man til det udenlandske Moratorium kunde knytte en Bestemmelse om, at den udenlandske Kreditor, der i Stedet for at bøje sig for Moratoriet, maatte foretrække en Afvikling inden en nærmere bestemt kortere Frist, kunde faa sit Tilgodehavende stillet til Disposition her i Landet, omregnet fra den fremmede Mønt til dansk efter Parikurs. Dette Forslag har visse Mangler, men det har den Fordel, at den fremmede Kreditor kunde faa sit Tilgodehavende hurtigere, uden at det blev med for store Omkostninger for den danske Debitor. Forudsætningen for, at dette kan ske, er imidlertid, at en saadan Debitor, hvis det er nodvendigt for ham, kan faa de fornodne Midler i en af vore hjemlige Banker. Derfor bor Forslaget maaske hellere ikke føres ud i Livet nu, men først senere, naar Moratoriet igen skal fornyes.

Jeg rekapitulerer disse Bemærkninger i følgende:

1. at den foreslaaede Ændring af Nationalbankens Oktroi gennemfores snarest, og saaledes at de ny Regler for Sedlernes Fundering kommer til at gælde i en ikke for kort Aarrække,
2. at det nugældende Moratorium forlænges, og saaledes, at det, hvis yderligere Forlængelse er nødvendig, udlober paa en Tid, hvor Rigsdagen er samlet og kan vedtage en saadan,
3. at der arbejdes hen til en Nedsættelse af Kurserne paa Francs og Sterling.

Samtidig hermed bør der gaa et Arbejde for at bevare saa meget som muligt af den Kredit, vi hidtil har nydt i Udlandet, men dette Arbejde vil jeg anse det for rigtigst foretages af de direkte Interesserede.

* * *

Regeringens Fastsættelse af Maksimalpriser paa Brødkorn.

Under den af Verdenskrigen skabte Situation har næppe noget økonomisk Problem hidtil stillet sig saa vanskeligt for Danmark som Spørgsmaalet om Fremskaffelsen af den fornødne Mængde Brødkorn, et Spørgsmaal, der atter deler sig i to Dele, nemlig Bestræbelserne for at fremskaffe og til Brodfabrikation at anvende indenlandsk Korn, og da navnlig Rug, og Bestræbelserne for at skaffe og sikre sig Tilforsler udefra af Brødkorn, i hvilken Henseende navnlig De forenede Stater kommer i Betragtning.

Det her berørte Problem har da ogsaa foreløbig voldt Regeringen og dennes Raadgiver i det heromhandlede Spørgsmaal, nemlig den under 8. August 1914 nedsatte overordentlige Kommission, den saakaldte Prisreguleringskommission, de storste Vanskeligheder. Sporgsmaalets foreløbige Afgørelse ved Fastsættelse af Maksimalpriser paa Rug har i Modsætning til de tidligere af Kommissionen drøftede Sporgsmaal skilt dennes Medlemmer meget skarpt i tre Mindretal paa henholdsvis 5, 4 og 2 Medlemmer, af hvilke første og tredie Mindretal anbefalede Maksimalpriser, det andet derimod bestemt fraraadede saadanne. Da Sagen har den allerstørste Betydning saavel for Landet i Almindelighed som for store Dele af vor Industri, vil der være Anledning for nærværende Tidsskrift til nærmere at referere Sagen i dens Udvikling og forsøge paa at give en Redegorelse af dens faktiske Momenter.

Verdenskrigen, der skont længe ventet, dog traf alt saa uforberedt — naar maaske lige undtages de paagældende Krigsministerier — kom ogsaa fuldstændig bag paa den danske Kornhandel. I hine Sommerdage, de sidste i Juli Maaned, var Brødkornbeholdningerne her i Landet yderst ringe, efter som man stod lige foran den nye Host, der tilmed vilde give billigere Korn end det, der skrev sig fra forrige Host, i hvilken Anledning der selvfølgelig ikke havde været Opfordring for Importørerne, Møllerne eller Brødfabrikanterne til at skaffe sig storre Forsyninger af den dyrere Vare end hojst nodvendigt. Vi maa her indskyde, at Danmark normalt dækker sit Brodkornforbrug saa godt som udelukkende fra Udlandet, idet den indenlandske Kornproduktion anvendes til Opfodring, Rug specielt til Svinefoder, endvidere at ikke al Slags Korn uden videre kan benyttes til Brødfabrikation, idet denne som bekendt stiller ganske specielle Fordringer til Kornets Art og Beskaffenhed.

Da Krigen nu med et Slag stoppede for de sædvanlige Tilførsler fra Tyskland og Rusland, hvorfra vi overvejende har hentet vor Rug, skabte den

en saa prekær Situation for vort Lands Brødforsyning som vel muligt. Samtidig syntes den standsede Skibsfart endog at skulle udelukke Muligheden for Tilforsler fra Amerika. Det skyldes et rent Tilfælde, at et enkelt Firma laa med et ekstraordinært stort Rug-Lager, idet dettes Tilværelse nærmest skyldtes en Fejldisposition. Nu blev dette Lager af største Værdi. Betydningen af at have godt organiserede Industrier skulde her vise sig, idet Rugbrødsfabrikantforeningen som saadan kunde optræde som Kober af det omtalte Parti og hos det paagældende Firma faa udvirket, at dette overlodes Fabrikanterne for en Pris af 16 Kr. pr. Tønde, hvilket turde være ret moderat under de givne Forhold. Den almindelige Pris havde normalt været ca. 12 Kr. Det er værd at lægge Mærke til dette Moment, idet det har været karakteristisk for hele denne Sags Udvikling. Hverken fra Møllere eller Brødfabrikanters Side har man misbrugt Situationen og udnyttet Konjunkturerne, — uden at dette dog har forhindret den sædvanlige Folkedom, der desværre ofte er repræsenteret ret højt opefter, og som uden at kende Sagens rette Forhold hurtigt har sin Mening dannet, i at fastslaa fuldstændig uberettigede Fremstillinger.

Ved denne heldige Disposition fra Rugbrodsfabrikanternes Side lykkedes det altsaa indtil videre at skaffe Hovedstaden nogenlunde moderate Brodpriser og forhindre en øjeblikkelig Prisstigning til den Højde, som først naaedes ca. 5 Maaneder senere, nemlig ved Aarsskiftet. Men selvfølgelig var dette kun en forelobig Hjælp, og Manglen paa Rug gjorde sig mere og mere gældende.

Med Hensyn til Hvede, overtog Staten den 28. August samtlige Hvedebeholdninger i Kjøbenhavns og Frederiksberg Kommuner samt i Hellerup Sogn, og disse Beholdninger overdroges den 1. September til Kjøbenhavns Kommune. Medens man selvfølgelig straks havde forbudt Udførsel af alle Korn- og Foderstoffer, havde man dog ikke hermed sikret sig, idet den danske Rug som nævnt normalt anvendes til Opfodring, og under 25. September saa man sig derfor nødsaget til at udstede Forbud mod til Fodring at anvende aftærsket Rug og Hvede, hvorfra dog undtoges saadan Smaasæd og Afrensning, som ikke egnede sig til Brødkorn. Ligeledes udstedtes Forbud mod til Spiritusfabrikation at anvende indenlandsk Rug og Hvede.

Allerede med August Maaned var de udenlandske Kornbeholdninger opbrugt, og inden Skibsfarten og hermed Tilforslerne kom igang, navnlig som Folge af Loven af 10. September 1914 om danske Skibes Førsikring mod Krigsfare og den supplerende Lov af 24. September om Forsikring af Varer mod Krigsfare til Sos, levede vi fra ca. 1. September til ind i Oktober udelukkende af dansk Rug af den nye Høst, der dette Aar til største Held, takket være den varme Sommer, just var af en særlig god Kvalitet for de Partiers Vedkommende, der ogsaa i andre Aar normalt var beregnet til Salg (idet dansk Rug paa Landet altid har været anvendt til Brødbagning) og som derfor i Beskaffenhed stod væsentlig over den øvrige til Opfodring beregnede Rug. Men disse Partier var snart alle taget i Brug og Resten af dansk Rug turde overvejende være særdeles lidet egnet til Brødfabrikation. Hertil kom, at Hosten overhovedet var ringe i Kvantum.

I Midten af August havde Rugbrødsfabrikanterne og Mollerne været indkaldt for Prisreguleringskommissionen, hvor der bl. a. blev truffet Bestemmelse om Fremstillingen af det saakaldte »Krigsbrød«, halvt Rug, halvt Hvede, der kunde sælges til en lavere Pris end det almindelige Brød, og hvis Pris, væsentlig takket den Omstændighed, at Krigsbrødet kun andrager en Tiendedel af det hele Brødforbrug, saaledes at Brodfabrikanterne var i Stand til at bære et mindre Tab paa dette Brød, og derved at Hvedepriserne ikke er steget i samme Grad som Rugpriserne, iovrigt har kunnet holdes uforandret siden da.

Allerede i September havde Prisreguleringskommissionen taget Tanken om en Maksimalpris paa Rug op, men kom dog under sine Overvejelser desangaaende til det Resultat, at eftersom man nødvendigvis maatte leve paa Import af Rug, nyttede en saadan Foranstaltning ikke.

Den 3. Oktober kom den forste oversoiske Rugladning hertil, og dermed var Tilførslerne kommet i Gang. Blandt disse maa nævnes det Opkøb, som Staten gjorde af Rug og Hvede, 100,000 Tdr. af hver Sort, der skulde lægges op som Reserve.

Det var klart, at Brodfabrikanterne, efter at Beholdningerne af de til lavere Priser indkøbte Kørnbeholdninger var opbrugt, nu arbejdende med en betydelig dyrere amerikansk Rug, maatte forhøje Brodpriserne. Tilmed syntes Tilbøjeligheden hos vore Landmænd til at skille sig af med deres Rug overordentlig ringe. Som Følge af disse Forhold, og fordi Amerikanerne stadig forhøjede deres Priser, hvilket er ret naturligt, eftersom de saa at sige er det eneste Land i Verden, der har Rug til Salg, og efterhaanden som de vanskelige Sejladsforhold tvang Fragterne og Forsikringerne op, vedblev Kornpriserne stadig at stige.

For at konstatere de indenlandske Beholdninger foretog Det statistiske Departement paa Indenrigsministeriets Foranledning i November en Kornoptælling, hvorefter der skulde forefindes ca. 1 Million Tdr. optalt Rug foruden et beregnet Kvantum ikke optalt paa ca. 568,000 Tdr. Denne Beregning maatte dog senere ændres til en samlet Sum af 1,262,000 Tdr. dansk Rug; desuden Beholdninger af udenlandsk Rug paa 132,000 Tdr., medens de til Landet indkøbte, men endnu ikke ankomne Mængder, efter Oplysninger indhentede af Prisreguleringskommissionen udgjorde 410,000 Tdr. Naar disse Tilforsler ankom, skulde man altsaa have en samlet Beholdning af dansk og udenlandsk Rug paa ca. 1,800,000 Tdr., hvilket i

saa Tilfælde vilde svare nogenlunde til det for Tiden indtil næste Høst beregnede Forbrug til Brødkorn.

Optællingen saavel som Beregningerne er imidlertid blevet i højeste Grad draget i Tvivl af Sagkyndige, en Tvivl, der har fundet sit Udtryk i nævnte Kommissions andet Mindretals Betænkning vedrørende den af første Mindretal foreslaaede Maksimalpris paa Rug. Hele dette Spørgsmaal er af overordentlig Betydning. Thi det er klart, at rent principielt — uanset Sagens øvrige Sammenhæng — kan en Maksimalpris kun gennemføres overfor Varer, der haves i tilstrækkelig Mængde i Indlandet. Er man paa vedkommende Omraade afhængig af Tilførsler udefra, er Systemet ikke blot meningsløst, men i høj Grad modvirkende det Formaal, der skulde opnaas. Man behøver saaledes kun at anføre, at medens den danske Regering fastsætter en Maksimalpris af 21 Kr. pr. Td. Rug 124 Pd. hollandsk Vægt, er Dagsprisen i Amerika, hvorfra vi nødvendigvis maa have vore Forsyninger, 24½ à 25 Kr. for samme Vægt i det aabne Marked. Dermed er selvfølgelig enhver Mulighed for Import bortfaldet.

Kritiken mod den nævnte Opgørelse støttedes dels paa, at de foretagne Beregninger for det første i sig selv uden Tvivl var for optimistisk opstillede, saaledes at Summerne maatte reduceres betydeligt, men dernæst er det ikke blot et Spørgsmaal om Kvantum, det her drejer sig om, men ogsaa et Spørgsmaal om Kvalitet, thi Rugen skal jo ikke blot være til Stede, men ogsaa være brugelig til sit Formaal, nemlig Anvendelse i Brødfabrikation, under hele Tidsrummet indtil næste Høst. Da, som nævnt, de bedste Partier alt er opbrugt, tør der næppe bygges for store Forhaabninger til det i Behold værende Kvantum. Tilmed er det en Erfaringssag, at Opbevaringen af aftærsket dansk Rug udover »Grødetiden« (Foraaret) er en vanskelig Sag, og store Partier maa befrygtes hen paa Foraaret og Sommeren at vise sig uanvendelige som Brødkorn, selv om de paa et tidligere Stadium har været af fuldgod Kvalitet. Desuden viser de alt gjorte Erfaringer, at der maa regnes med langt større Svind i Beholdningerne end antaget. Men naar det saaledes ikke tør forudsættes, at Landets Beholdninger af Rug vil kunne dække Forbruget, maa der altsaa for Rugens Vedkommende ligesom for Hvedens regnes med Nødvendigheden af en endog meget betydelig Indførsel. Kommissionens fornævnte Mindretal paapeger dernæst det ikke helt loyale i til disponible Beholdninger at medregne den senest indkøbte fremmede (amerikanske) Rug, der til Halvdelen formentlig endnu er paa Købmændenes Hænder og end ikke afskibet fra de amerikanske Havne. Ved Fastsættelsen af Regeringens Maksimalpris vil derfor en stor Del af denne Rug, som er indkøbt til Priser betydeligt højere end den foreslaaede Maksimalpris, ikke kunne sælges her i Landet uden Tab for Køberne. Det var derfor venteligt, at Købmændene, saa snart Maksimalprisen kunde øjnes, søgte at skille sig af med disse Beholdninger, noget, der fra Indenrigsministeriets Side modtes med den omtvistede Bekendtgørelse af 16. December, der forbød at sælge Rug, indkøbt af danske Handlende eller Møllere, hvad enten den var bestemt til Danmark eller ej, hverken helt eller delvis til Udlandet.

For at gøre Stikprøver m. H. t. den danske Rug overtog Staten under 17. December et Parti, ialt ca. 1500 Tdr. tærsket dansk Rug med en Trediedel henholdsvis i Præsto, Ringkøbing og Vejle Amter, og samme Dag nedsattes en Vurderingskommission for at fastsætte Erstatningen for de overtagne Beholdninger. De lidet opmuntrende Resultater af disse Prøveudtagninger skal vi straks komme tilbage til.

I den Indstilling til Kongen, i hvilken Indenrigsministeriet androg om Nedsættelsen af nævnte Kommission, gengaves Betænkningerne fra de 3 Grupper, i hvilke Prisreguleringskommissionens Medlemmer havde delt sig paa Spørgsmaalet. Medens Maksimalprisen som nævnt anbefaledes af det største og mindste Mindretal, fraraadede det andet Mindretal denne stærkt, idet det udtalte sin Frygt for, at den foreslaaede Maksimalpris vilde standse Fremkomsten paa Markedet af dansk Rug, og at Foranstaltningen derfor snart vilde medføre Nødvendigheden af Ekspropriation i stor Stil. Endvidere at Foranstaltningen vilde bevirke en Lammelse af den frie Kornhandel, og dermed af Tilførslen af fremmed Korn, altsaa modvirke sit Formaal, eventuelt tvinge Regeringen til selv at overtage Kornindførslen. Som eneste Middel kunde kun anbefales enhver Foranstaltning, hvorved man stimulerede den frie Indførsel.

Til Trods for disse Betænkeligheder blev Maksimalprisen paa Rug som bekendt fastsat ved Bekendtgørelse af 31. December f. A. med en Maksimalpris paa 118 Pd. hollandsk Vægt af 19,50 Kr. Iøvrigt efter følgende Skala:

Maksimalpris for 100 Kilo indenlandsk Rug:

Holl. Vægt	Jan. og Febr. 1915	Marts 1915	April 1915 og derefter
124 og derover	21,00	21,10	21,20
123	20,75	20,85	20,95
122	20,50	20,60	20,70
121	20,25	20,35	20,45
120	20,00	20,10	20,20
119	19,75	19,85	19,95
118	19,50	19,50	19,50
117	19,25	19,25	19,25
116	19,00	19,00	19,00
115	18,75	18,55	18,35
114	18,50	18,30	18,10
113	18,25	18,05	17,85
112 og derunder	18,00	17,80	17,60

Maksimalprisen er den højeste Pris, som Indehavere af dansk Rug, hvad enten han er Producent eller ej, under nogen Form maa tage for Varen, heri indbefattet Vederlag for Transport pr. Vogn fra Produktionsstedet til første Jernbanestation, Havn eller Formalingssted eller Købmandshandel, Omkostninger ved Lagring, deri

Assurance og Kastning, al Kobmandsfortjeneste og Godtgørelse for Svind o. l.

Der er imidlertid det ikke uvæsentlige Moment ved Sagen, at den hollandske Vægt for dansk Host af 1914 ligger langt under de stipulerede 118 Pd. De Prover, der som ovenfor nævnt udtoges, vejede i Gennemsnit fra Præsto Amt 118 Pd. (i dette Amt var det til Gengæld ikke muligt at opdrive mere end 239 Tdr. af de forlangte 500), i Ringkobing Amt $114^1/_2$ og i Vejle Amt 114 Pd. Da Rugen som bekendt overvejende findes i Jylland paa de magre Jorder, bliver altsaa den effektive Maksimalpris ca. $18^1/_2$ Kr., hvoraf endda Landmanden paa Produktionsstedet næppe tor regne at faa mere end de $17^1/_2$; gaar den hollandske Vægt ned til 112 eller derunder, hvad der mange Steder kan ventes, maa han nojes med 17 Kr. Naar man tager i Betænkning, at hans Rug ellers vilde være Substitut for Majs og andre Foderstoffer, og at Majsen for Tiden staar i $20^1/_2$ à 21 Kr. — naar den overhovedet kan faas — vil man forstaa den mindre Tilfredshed, Regeringens Afgørelse i denne Sag har skabt i Landbokredse. Det er rent og skært Pengetab for de Landmænd, der er saa uheldige at dyrke Rug; det er i Forvejen ikke de bedst stillede. Og Forholdene vil forværre sig, efterhaanden som Foderstofpriserne stiger.

I den halve Maaned, som, da disse Linier skrives, er gaaet siden Maksimalprisens Fastsættelse, er desværre samtlige de Betænkeligheder, det nævnte Mindretal gjorde gældende, gaaet i Opfyldelse, uden at dog Regeringen endnu er skredet til den fornodne Ekspropriation. Dansk Rug er saa godt som slet ikke fremkommet paa Markedet og med Hensyn til Tilførsler er det forstaaeligt, at ingen nye saadanne kan komme i Stand efter Regeringens Indgriben. Men efter at Regeringen saaledes har slaaet det private Initiativ ned paa Kornhandelens og Kornforsyningens Omraade, synes det at maatte blive dens Pligt ogsaa at tage Konsekvenserne af dette Skridt, dels ved Ekspropriation af indenlandske Beholdninger, dels ved Opkob i Amerika. Om disse Foranstaltninger vil skaffe Forbrugerne billigere Brodpriser, end om man var gaaet en anden Vej og efter Evne havde søgt at stotte og opmuntre den frie Omsætning, er et Spørgsmaal for sig.

NB. Det første Skridt har Regeringen allerede — idet nærværende skal gaa i Trykken — maattet gore ved at paalægge Amtmændene at indkøbe tærsket dansk Rug, egnet til Brodkorn, samt oplagre de indkøbte Beholdninger. Saafremt det maatte vise sig vanskeligt ved Køb for Statens Regning at erhverve de onskede Rugbeholdninger, bebuder Regeringen en Ekspropriation af de fornødne Beholdninger.

Endvidere har Indenrigsministeren under 18. Januar eksproprieret samtlige Beholdninger af fremmed Hvedemel her i Landet. Erstatningsberegningen henvises til en særlig Vurderingskommission.

* * *

Aktieloven.

Industriraadets Betænkning vedrørende det ændrede Forslag til Lov om Aktieselskaber.

En ubegrundet Undtagelsesstilling for Andelsselskaberne.

I Januar-Heftet af nærværende Tidsskrift, Aargang 1913[1]) findes gengivet en Betænkning fra Industriraadet til det da forelagte Forslag til en Aktieselskabslov. Denne Betænkning er udarbejdet under Forudsætning af, at ogsaa saadanne andre Selskaber med begrænset Ansvar, der gaar under Navn af Andelsselskaber, underkastes Lovgivningens Kontrol, saaledes som det ogsaa den Gang var Tanken, gennem en særlig Andelslov. Ingen af de nævnte Lovforslag har dog til Dato naaet Ophøjelsen til Lov. I Rigsdagssamlingen 1913—14 gjordes derpaa fra Regeringens Side et Forsøg paa at bringe saavel Aktieselskaber som Andelsselskaber med begrænset Ansvar ind under de samme Lovregler, men da dette stodte paa energisk Modstand fra Andelsfolkenes Side, har Handelsministeriet i indeværende Samling bøjet fuldstændig af og forelagt et Forslag til en Aktielov — uden at dette er ledsaget af et Andelslovforslag. Da det imidlertid er en Kendsgerning, at der netop i de senere Aar er fremstaaet et stort Antal rent industrielle Produktionsvirksomheder under Andelsformen, der altsaa af Lovgivningsmagten vilde blive stillet gunstigere end de konkurrerende Selskaber i de paagældende Industrier, der drives under Aktieselskabsformen, saafremt det nu foreliggende Aktielovforslag vedtages, har Industriraadet paany behandlet denne Sag og derefter vedtaget følgende Henvendelse til det Landstingsudvalg, hvortil Aktielovforslaget efter 1. Behandling blev henvist:

»I det under 6. Oktober d. A. forelagte Forslag til Lov om Aktieselskaber har Industriraadet med Glæde bemærket, at der i vid Udstrækning er taget Hensyn til de Ønsker angaaende Indholdet af en Lovgivning paa dette

[1]) Se »Tidsskrift for Industri« 1913, Pag. 21.

Omraade, der fra Tid til anden har været fremsat fra Erhvervslivets Side, og som bl. a. er givet Udtryk i den Betænkning, der i Januar 1913 fremkom fra Industriraadet angaaende det da forelagte Forslag til en Aktielov. Til denne Betænkning, hvoraf man tillader sig at vedlægge nogle Eksemplarer, kan Industriraadet derfor i det væsentligste henholde sig, men man tillader sig dog, efter at Sagen paany har været til Behandling i Raadet, at henlede Opmærksomheden paa følgende Enkeltheder i Forslaget:

I Lovforslagets § 15 er det fastsat, at Aktierne skal være udelelige og i samme Selskab være lige store. Denne sidste Bestemmelse, at alle Aktier skal være lige store, vil i høj Grad kunne virke generende for de Selskaber, der navnlig i Tilfælde af Udvidelse af Aktiekapitalen er henvist til at søge en større eller mindre Del af deres Aktier afsatte paa det udenlandske Marked, idet det her ofte er en Livsbetingelse for dem at kunne benytte den i det paagældende Udland brugelige Type (f. Eks. 100 Francs, £ 1, 5 Dollars etc.). Det vil derfor i saadanne Tilfælde være praktisk at kunne have Aktier af forskellig Type bestemte henholdsvis for det indenlandske og det udenlandske Marked, og Industriraadet tillader sig derfor at henstille, at der ikke i Aktieloven træffes Bestemmelser, som de i Forslagets § 15, 3. Linie foreslaaede.

I Lovforslagets § 36 sidste Punktum er det dernæst foreslaaet, at Bestyrelsesmedlemmerne i et Aktieselskab ikke kan deltage i Afstemningen om Godkendelse af Regnskabet eller Forslag om ny Revision. Denne Bestemmelse bør formentlig næppe faa Lovkraft af Hensyn til de mindre Aktieselskaber og til Familieaktieselskaberne, hvor Aktierne oftest er paa ganske faa Hænder. Thi vedtages Bestemmelsen i den foreslaaede Form, vil den ofte kunne medføre, at Størsteparten af Aktionærerne unddrages Stemmeret, og at saaledes en eller to Indehavere af ganske faa Aktier alene kan beherske Afstemningen. Lovbestemmelsen vil derfor i en Række Tilfælde tvinge til Omgaaelse af Bestemmelsen paa den Maade, at Aktierne pro forma overdrages til andre eller derved, at Bestyrelsen besættes med Straamænd. Men saadanne Virkninger af Loven kan formentlig ikke siges at svare til Lovens Hensigt. Det henstilles derfor, at sidste Punktum i § 36 udgaar.

Man tillader sig dernæst at henlede Opmærksomheden paa den i Forslagets § 39 sidste Stykke fastsatte Bestemmelse om, at væsentlige Forandringer i et Selskabs Formaal kun kan vedtages ved enstemmig Beslutning af de paa en dertil indvarslet Generalforsamling mødte Aktionærer, der repræsenterer mindst tre Fjerdedele af Aktiekapitalen. Under de nuværende Forhold har Manglen af positive Lovbestemmelser angaaende dette Spørgsmaal saa vidt vides ikke medført nogen Gêne, og det ses ikke rettere, end at Bestemmelser som de foreslaaede vil muliggore det for en enkelt Aktionær at hindre en i og for sig berettiget og sund Udvikling af et Selskabs Virksomhed. Hertil kommer saa endvidere, at det praktiske Liv uden Tvivl vil undgaa en Bestemmelse som den foran citerede derved, at Selskabets Vedtægter fastsætter Virksomheden ved en saadan Vidde og Elasticitet, at den ved Lovbestemmelsen tilsigtede Begrænsning i Generalforsamlingens Kompetence vil blive illusorisk.

Endelig skal man tillade sig at henlede Opmærksomheden paa Bestemmelsen i Forslagets § 47, der fastsætter, at der i Tilfælde af et Aktieselskabs Overdragelse eller dets Sammensmeltning med et andet Aktieselskab, ved anbefalet Brev skal tilgaa samtlige Selskabets Kreditorer Meddelelse herom, og at en Kreditor dernæst inden 1 Maaned efter Anmeldelsen kan nedlægge Forbud mod Udførelsen af den tagne Beslutning, med mindre han fyldestgøres for sin Fordring. Industriraadet tillader sig at gøre opmærksom paa, at den saaledes foreslaaede Bestemmelse i visse Tilfælde vil kunne virke i høj Grad generende, idet det navnlig i en løbende Forretning, hvis Kreditorers Antal er stort og meget vekslende, kan være vanskeligt at faa alle Kreditorer tilstillet den forlangte Anmeldelse om Overdragelsen eller Sammensmeltningen. Man tillader sig derfor at henstille, at der — foruden den i Lovforslaget foreslaaede Fremgangsmaade — alternativt gives det paagældende Selskab Adgang til Udstedelsen af Proklama med en længere Frist.

Medens Industriraadet saaledes kun har faa Indvendinger at gøre mod Lovens Indhold, er det til Gengæld desto mere betænkelig ved Lovens Omfang, saaledes som den har fundet sit Udtryk i § 68. Medens de i Samlingerne 1910—11, 1911—12 og 1912—13 fremsatte Lovforslag om Aktieselskaber forudsatte en særlig Lov for Andelsselskaber, og Lovforslaget fremsat i Samlingen 1913—14 ligefrem lod Loven om

Aktieselskaber omfatte Andelsselskaber med begrænset Ansvar, er nærværende Lovforslag slaaet ind paa den Vej at begrænse Loven saaledes, at den ikke finder Anvendelse paa saadanne Selskaber med begrænset Ansvar:

> »hvis Formaal alene er at forskaffe Medlemmerne Brugsgenstande eller andre Fornødenheder, at afsætte Produkter af Medlemmernes Virksomhed, eller paa anden lignende Maade at virke til Fremme af Medlemmernes økonomiske Interesser, hvis Næringsvirksomhed alene er begrænset til Medlemmernes Kreds, og hvis Udbytte fordeles til Medlemmerne i Forhold til deres Andel i Selskabets Omsætning«,

uden samtidig at ledsages af et Forslag til Lov om Andelsselskaber.

Hvorledes Forholdet stiller sig med Hensyn til Antallet af Andelsproduktionsvirksomheder, og den Udvikling, der har fundet Sted paa dette Omraade siden 1906, ses af nedenstaaende tabellariske Fremstilling, hvis Talopgivelser fra 1906 er hentet fra den i dette Aar stedfundne Haandværks- og Industritælling, medens Oplysningerne fra 1914 godhedsfuldt er meddelt Industriraadet af Det statistiske Departement, idet man dog har undladt at medtage de meddelte Oplysninger om Vandværker, Elektricitetsværker og Gasværker.

	1906		1914	
	Antal Virksomheder	Samlet Personel	Antal Virksomheder	Samlet Personel
Tilvirkning af Næringsmidler	1159	6717	1365	8525
Tekstilindustri	—	—	2	120
Beklædningsindustri og Toiletvirksomhed	—	—	4	168
Jordarbejde, Bygnings- og Møbelindustri	7	76	3	34
Trævareindustri	4	151	4	41
Læder- og Lædervareindustri	—	—	1	46
Forarbejdn. af Sten-, Ler- og Glasvarer	9	33	14	259
Jern- og Metalvareindustri	5	67	9	305
Forskellige Industrier af teknisk-kemisk Art	1	24	7	73
Papirindustri	—	—	26	507
Industri i literær og kunstnerisk Retning	1	13	—	—
	1186	7081	1435	10,708

Hvad der her først og fremmest falder i Øjnene er næst efter en betydelig Vækst i det samlede Antal den Kendsgerning, at Andelsformen ved Startningen af rent industrielle Virksomheder nu anvendes i et langt større Antal Industrigrene end i 1906. Vi skal saaledes fremhæve, at der siden 1906 under Andelsformen er igangsat følgende industrielle Foretagender, der direkte konkurrerer med Aktieselskaber i de samme Industrigrene: en Kaffesurrogatfabrik, et Talgsmelteri, en Margarinefabrik, en Trikotagefabrik, en Rebfabrik, et Garveri, en Cementfabrik, et Teglværk, nogle Maskinfabriker, en Cyklefabrik, en Benmelsfabrik og en Sæbefabrik.

Sammenholder man Bestemmelsen i Lovforslagets § 68 med de i Landstinget fra indflydelsesrig Side fremsatte Udtalelser, maa det antages, at Meningen er, at Aktieselskaber skal underkastes Lovbestemmelser, Andelsselskaber derimod ikke, hvilket Standpunkt væsentlig motiveres ved, at Andelsselskaberne ikke ønsker at komme ind under Loven, og at dette ej heller er i samme Grad nødvendigt som for Aktieselskabernes Vedkommende. Hertil maa Industriraadet for det første bemærke, at Kravet om en Aktielov ingenlunde er rejst fra Aktieselskabernes Side som Udtryk for noget Ønske herom; og naar det endvidere er hævdet, at der ikke i samme Grad er Trang til en Lovgivning for Andelsselskaber som for Aktieselskaber, skal man erindre om, at hvis en Selskabslov overhovedet er i Stand til at hindre eller i det mindste modvirke Svindel, saa vil man ikke kunne støtte en Undtagelsesstilling for Andelsselskaber paa en Paastand om, at der ikke er forekommet Tilfælde af denne Art indenfor de kooperative Selskabers Omraade. En Lovgivning som den her tilsigtede maa Industriraadet derfor betegne som i høj Grad uretfærdig, fordi den vil paalægge de Virksomheder — og vi tænker for vort Vedkommende særlig paa Industrivirksomheder — som er henviste til at arbejde under Aktieselskabsformen, en Række Forpligtelser og Byrder, medens de med dem konkurrerende Virksomheder, der arbejder som Andelsselskaber, fritages for disse Byrder. Der vil derved være skabt en Ulighed for Loven, som maa betegnes som lidet motiveret i noget berettiget Krav.

Lovgivningsmagten er desværre alt i 1903 slaaet ind paa denne Vej ved at paalægge Aktieselskaber Skattepligt saavel til Stat som Kommune, medens Foreninger sigtende til Bearbejdelse, Forædling eller Salg af Medlemmernes Produkter, hvilket i stort Omfang betyder An-

delsselskaber, er fritagne. Vi skal i denne Sammenhæng ikke komme nærmere ind paa det uretfærdige i den saaledes Aktieselskaber alene — med Forbigaaelse af Andelsselskaberne — paalagte Dobbeltbeskatning, men advare imod at fortsætte ad denne Vej, som man alt her er slaaet ind paa, og som tydeligt viser sig som en Bestræbelse for at begunstige enkelte Samfundsklassers Foretagender paa alle andres Bekostning.

Undersøges nærmere den ovenanførte i Lovforslagets § 68 givne Bestemmelse om de Selskaber med begrænset Ansvar, paa hvilke Loven om Aktieselskaber ikke skal anvendes, vil det bemærkes, at de fritagne Selskaber saavel omfatter Brugsforeninger, der leverer Handelsvarer til Medlemmerne, og Brugsforeningsvirksomheder, der tilvirker Varer til Medlemmerne, som Produktionsforeninger, der forhandler eller oparbejder Medlemmernes Produkter.

Det vil altsaa ses, at den nævnte Paragraf stiller alle kooperative Virksomheder udenfor Loven, hvad enten Kooperationen omfatter *Køber*interesser, i hvilke Virksomheder Funktionærer og Arbejdere er lønnede, eller *Sælger*interesser, hvor det er Producenterne af Varer, som forener sig om at varetage fælles Interesser overfor Køberne.

Naar det saaledes er en Betingelse for de fritagne Brugs- og Andelsforetagender, at Udbyttet fordeles til Medlemmerne i Forhold til deres Andel i Selskabets Omsætning, kan »Andel i Selskabets Omsætning« formentlig ligesaavel betegne Købernes Andel som Producenternes Andel alt efter som Selskabet har gjort Købere eller Producenter til Andelshavere.

Aktieselskaber, der er henviste til at virke under Loven, stilles saaledes overfor den begunstigede Konkurrence fra to Sider. Og det maa da befrygtes og forventes, at mange Aktieselskaber under dette Tryk vil søge at komme til at nyde Andelsselskabernes Fordele nemlig Skattefrihed og Frihed for Lovens Kontrol derved, at de søger ind under Andelsformen.

At dette i stort Omfang vil være muligt, vil en nærmere Prøvelse let vise. Vi skal give et Par Eksempler:

Et Aktieselskab, f. Eks. til Bebyggelse af et Areal i Kjøbenhavn, kan gøres til Andelsselskab ved, at hver af Aktionærerne, i Stedet for Kapital i Pengeform, indskyder sit Stykke af den fælles Grund. Naar Udtrykket »Næringsvirksomhed alene er begrænset til Medlemmernes Kreds« som Forholdene nu er, maa antages f. Eks. at omfatte et Andelsmejeri, uanset at dette sælger Produktet til andre end Medlemmerne, maa ogsaa et Bebyggelsesandelsselskab som det nævnte tilfredsstille Lovens Bestemmelse, uanset at Salget af Grundene (der i Fællesskab er forsynet med Gader, Kloaker etc.) sker til Købere udenfor Andelshavernes Kreds.

Et andet Eksempel er følgende: Hvis et vist Antal Pengeinstituter i Fællesskab ejer en Række Ejendomme og skulde ønske at overføre disse til et Selskab med begrænset Ansvar, vil dette kunne dannes som Andelsselskab ganske paa lignende Maade som ovenfor anført, ved at hver af Andelshaverne først overtager hver sine Ejendomme og derefter indskyder disse i et fælles Andelsselskab.

Disse Eksempler, der let kunde suppleres med mange flere, turde være tilstrækkelige til at vise, at man i mange Tilfælde vil kunne omdanne et Aktieselskab til et saakaldt Andelsselskab og derved unddrage det Lovens Byrde. Og dette turde vise, at der til Grund for Undtagelsesbestemmelserne ikke ligger noget virkeligt klart Princip, men at de kun er fremkomne for at tilfredsstille visse givne Interesser, der tilmed er af meget forskellig Art. Det synes saaledes en ganske urimelig Konsekvens af Loven, at hvis eksempelvis et Antal Detailhandlere vilde oprette en Chokoladefabrik eller en Kaffesurrogatfabrik saaledes, at Salget af Produktionen begrænses til Interessenternes Kreds, vil en saadan Virksomhed være væsentlig anderledes og gunstigere stillet som Følge af Lovgivningen end den fri konkurrerende Virksomhed, uagtet denne i Virkeligheden er økonomisk ugunstigere stillet ved ikke at have Kunder, der er forpligtede til at købe dens Varer. Det turde bero paa en Misforstaaelse, at man ad denne Vej opnaar at fremskaffe sundere Erhvervsliv eller billigere Varepriser.

Da der ifølge Lovforslaget ikke til et Andelsselskab udkræves nogensomhelst personlig Hæftelse hos Andelshaverne, vil det ses, at en Andel kan overdrages til andre ganske paa samme Maade som en Aktie. Da derhos et Andelsselskab kan begrænse sine Andele til et rent Minimum, idet Driftsmidlerne væsentligst tilvejebringes ved Laan, kan den Begrænsning, der ligger i, at Selskabet kun maa sælge til sine egne Medlemmer, gøres ganske illusorisk, idet

Andelene gøres saa smaa, at Erhvervelse af Andel og derved af Medlemsskab i Virkeligheden bliver en Formsag.

Overhovedet maa det forekomme besynderligt, at der blandt Selskaber med begrænset Ansvar skal foretages en saa kunstig Sondring, som her soges gennemfort. Det maa dog antages, at det er Begrænsningen i Ansvaret, som for Kreditorernes Skyld gør en Lovgivning ønskelig, ligesom det er den lette Adgang til Omsætning af Ejendomsrettigheder (Aktien, Andelen), som for Ejerens Skyld gør det ønskeligt at paalægge visse Indskrænkninger. Endelig kan Forsvaret for Dobbeltbeskatningen af Aktieselskaber vel kun søges i den særlige Ret, som Loven hjemler til Begrænsning af Ansvaret.

Men i ingen af disse Henseender vil et Andelsselskab med begrænset Ansvar adskille sig fra et Aktieselskab. Og det turde derfor være rigtigere, om Fritagelsen for at falde ind under Loven gjaldt Andelsselskaber med ubegrænset Ansvar, medens derimod alle saadanne Andelsselskaber, der vil nyde godt af Adgangen til Ansvarets Begrænsning behandles som det, de faktisk er, og undergives en Aktielovs Bestemmelser«.

❁ ❁ ❁

Fra Industriforeningens Lokaler.

Fra Vestibulen (med Opgangen til Biblioteket).

Det svundne Aar 1914 har for Industriforeningens indre Liv været et Mærkeaar ved den i dette Aar fuldforte Ombygning af Foreningens daglige Lokaler. Ombygningen, der udførtes med en Bekostning af ca. 150,000 Kr., har fuldt ud svaret til de Forventninger, man stillede til den, nemlig at skabe Industriforeningen en Række Lokaler, der kunde danne paa en Gang hyggelige og værdige Rammer om det daglige Liv i Foreningen under Hensyn til de forskellige Formaal, der fører Medlemmerne herop.

Foreningslokalerne falder paa en Maade i 3 Afsnit. Paa første Sal i Industribygningen kommer man fra Hovedindgangen og Trappepartiet ud mod Vesterbrogade, efter at have passeret Vestibulen, med Telefonkioskerne og den rummelige Garderobe, til Konversations- og Opholdslokalerne. Magelige Møbler, Smaaborde og Rummenes dagligstueagtige Udstyr med Tæpper paa Gulvet og Billeder af Industriens og Teknikens Stor-Mænd paa Væggene skaber her et hyggeligt Ophold. For Ikke-Rygere findes endog særlige Rum, Læseværelse og Skriveværelse. Et af de store Opholdsværelser er overvejende helliget den gamle Tradition indenfor Industriforeningen, nemlig Skakspillet, der ogsaa under Foreningens nye Ære synes at bevare sin store Popularitet. Til de almindelige Lokaler maa endelig henregnes den store Læsesal, hvor et righoldigt Udvalg af danske og udenlandske Aviser er fremlagt. I dette Værelse findes en Klenodie paa Væggen, nemlig Juuls mesterlige Portræt af Merkantilisten Reiersen, »den danske Industris Velgører«.

Afsluttende Lokalerne paa første Sal findes endelig den store og meget smukke Restaurationssal. Industriforeningens Restaurant er overdraget Frøknerne Nimb, og de af Industriforeningens Bestyrelse godkendte Priser tør siges at være overordentlig moderate. Er selve Arkitekturen i denne Sal i sig selv overordentlig

Biblioteket.

Et af Ryge- og Opholdsværelserne.

Fra Spisesalen. (Over Kaminen Brygger Jaeobsens Billede.)

vellykket med rolige og fornemme Linier, forhøjes det gunstige Indtryk end yderligere ved de Billeder, der pryder Væggene. Over den store Marmorkamin, paa hvilken den tidligere her i Tidsskriftet omtalte pragtfulde Vase, en Gave fra Direktør Harald Bing, har fundet sin Plads, er nylig ophængt et stort Billede af afdøde Brygger Carl Jacobsen, malet af N. V. Dorph og skænket Industriforeningen af Carlsbergbryggerierne. En anden værdifuld Forøgelse af Foreningens Malerier, nemlig det andetsteds i dette Hefte omtalte Portræt af C. Nyrop, har faaet Plads paa Længdevæggen mellem Portræterne af Bertel Thorvaldsen og Fabrikant H. P. Frederiksen. Fra Spisesalen fører en Dør ind til Kontorerne.

Som et tredie Afsnit findes nu adskilt fra de øvrige Lokaler Foreningens Bibliotek paa 2den Sal, hvortil et Trappeparti fører op fra Vestibulen. Det er værd at henlede Opmærksomheden paa denne værdifulde Bogsamling, der med sine ca. 20,000 Bind, overvejende omhandlende industrielle, tekniske og økonomiske Emner, ubestridt er vor største industrielle Bogsamling. Desuden ejer Industriforeningens Bibliotek et rigt Udvalg af personal-historisk Literatur og en omfattende Udstillingsliteratur. Af danske og udenlandske faglige Tidsskrifter haves 240, hvoraf ca. 200 er fremlagt i Tidsskrifthylderne. Frit tilgængeligt for Bibliotekets Besøgende er endvidere et stort Haandbibliotek, der raader over et værdifuldt Udvalg af Handels- og Adressekalendere for Skandinavien og Udlandet.

Af Sjeldenheder i Biblioteket kan anføres, at dette raader over det bekendte engelske Kunstskrift »Studio« fra første Dag, dette udkom, og ligeledes over »Dinglers Journal«, der haves komplet fra første Udgivelsesdato i 1820. Desuden forefindes talrige større udenlandske illustrerede Blade, hvis Indhold jo netop i disse Tider har en særlig Værdi, der vil blive af varig Natur. Samtlige Tidsskrifter haves komplet. Pladsforholdene i Biblioteket er nu overordentlig tilfredsstillende, og man kan her uforstyrret drage Nytte af de Kilder, man maatte

Læsesalen.

have Brug for. Biblioteket er aabent fra 9 Fm. til 10 Aften.

Sluttelig bør nævnes, at Toiletforholdene ved Ombygningen er bleven bragt fuldtud paa Højde med Tidens Krav.

Alt ialt tør man saaledes sikkert sige, at Industriforeningen nu byder sine personlige Medlemmer saa gode Lokaleforhold, som — i hvert Fald set i Forhold til Kontingentet — næppe nogen anden Forening hjemme eller ude.

* * *

Foreningen til Varetagelse af Forsikrendes Interesser.

(Forsikringstagerforeningen).

I Efteraaret 1912 forelaa for Industriraadet en Indbydelse fra Deutscher Versicherungs-Schutzverband om at træde i Forbindelse med dette Selskab. Sagen behandledes paa Industriraadets Møde den 8. November s. A., hvor den henvistes til et Udvalg, bestaaende af d'Herrer Dr. juris Holger Federspiel, Fabrikanterne John Jacobsen og C. F. Jarl, Oldermand O. V. Kayser, Professor Karl Meyer og Direktør F. Preisler.

Efter at Professor Karl Meyer var valgt til Formand, afholdt Udvalget en Række Møder samt førte Forhandling med Deutscher Versicherungs-Schutzverband.

Skønt Udvalget egentlig kun havde faaet til Opgave at undersøge Betimeligheden af at træde i Forbindelse med nævnte Forening, kom det dog snart ved sit Arbejde med hele Sporgsmaalet til den Overbevisning, at dette var af saa stor Betydning for Industrien, at Sagen burde tages op og rejses ved egen Hjælp, saaledes at man i hvert Fald ikke foreløbig traadte i Forbindelse med den tyske Forening. I Stedet herfor trak Udvalget Linierne op for en

eventuel Sammenslutning af Forsikrende til Varetagelse af deres Interesser, hvis Opgave skulde være 1) at stotte de Forsikrende med sagkyndig Hjælp i alle Tariferingsspørgsmaal, 2) at stille sagkyndig Bistand til de Forsikredes Raadighed, hvor disse indfører saadanne Forandringer i deres Driftsmaade, der kan begrunde lavere Præmier, 3) og i det hele søge at tjene som Mellemled mellem de Forsikrende og Selskaberne.

Efter gennem et indgaaende Arbejde at have tilrettelagt Planerne for en saadan Sammenslutning, indstillede Udvalget til Industriraadet at forberede Dannelsen af en Forening med nævnte Formaal.

Dette skete ogsaa. Paa et Møde i Industriraadet den 25. Maj 1914 vedtog Raadet at yde sin Medvirkning til Dannelsen af en Forening med de ovennævnte Formaal, og det Udvalg, der fra Raadets Side havde forberedt Sagen, udarbejdede et Lovudkast, hvortil Raadet senere gav sin Tilslutning, idet det samtidig fastsattes, at det foreløbig skulde være paa Brandforsikringens Omraade, at Foreningen skulde virke. Medlemskontingentet fastsattes — efter Forbillede fra udenlandske Foreninger af samme Art — i Forhold til den Sum, vedkommende Virksomhed har dækket ved Brandforsikring (derunder dog ikke Driftsforsikring) efter følgende Skala:

For en Forsikringssum til og med						
100,000	Kr.	betales	i aarligt	Kontingent	10	Kr.
300,000	»	—	—		20	»
500,000	»	—	—		30	»
1,000,000	»	—	—		50	»
2,000,000	»	—	—		75	»
3,000,000	»	—	—		100	»
4,000,000	»	—	—		150	»
10,000,000		—	—		200	»
20,000,000	»	—	—		250	»

hvorhos det endvidere fastsattes, at Indmeldelse for et længere Aaremaal gav Ret til Afkortning i det ovenanforte Kontingent efter visse i Lovene nærmere fastsatte Regler.

Angaaende de Rettigheder, der erhverves ved Medlemsskab til Foreningen, bestaar disse af:

a) Gratis Konsultationer angaaende almindelige Spørgsmaal vedrørende Forsikringsarter, Foreningens Virkeomraade omfatter.

b) Gratis Konsultationer angaaende allerede oprettede Forsikringer, Afslutning af Forsikringer, Fastsættelse af Præmiers Størrelse og eventuelle Anlæg eller Forandringer ved bestaaende Anlæg, som kan bevirke en Nedsættelse af Præmien. Kræver disse Konsultationer Rejser af Foreningens Sagkyndige, maa Medlemmet betale de dermed forbundne Udgifter samt et Honorar af 20 Kr. pr. Dag, naar den Sagkyndige skal være mere end et Døgn borte fra sit Hjemsted.

c) I Tilfælde af Skade: Gratis Konsultationer angaaende Fastsættelse af Skadens Størrelse, forsaavidt dette kan ske fra Foreningens Kontor. Udsendelse af Sagkyndige til Bedømmelse af Skadens Størrelse mod Godtgørelse af Rejseudgifter samt Erlæggelse af et Honorar af 20 Kr. pr. paabegyndt Dogn, som den Sagkyndige skal være borte fra sit Hjemsted. Gratis Konsultationer angaaende Processer, opstaaede med Forsikringsselskaber som Følge af Skaden.

d) Gratis Konsultationer angaaende skriftlige Forhandlinger med Forsikringsselskaber, eventuelt Overtagelse fra Selskabets Kontor af saadanne Forhandlinger.

Der udsendtes herefter til et stort Antal Virksomheder Meddelelse om Foreningens Dannelse og Opfordring til Indmeldelse, og denne Opfordring fulgtes af et betydeligt Antal Virksomheder, saaledes at Foreningens Eksistens maa betragtes som sikret, og i en nærmere Fremtid vil der blive foretaget de i Lovene foreskrevne Valg til Bestyrelse o. l.

Alle ønskede Oplysninger Foreningen vedrørende gives iøvrigt ved Henvendelse til Foreningens Sekretariat, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B, hvor ogsaa Indmeldelser modtages.

□□□□□□

Svovlsyre- og Superfosfatfabriken „Limfjorden".

Med Begyndelsen af dette Aar igangsattes Driften paa den nye Svovlsyre- og Superfosfatfabrik »Limfjorden« ved Nørresundby, der bliver Danmarks fjerde store Gødningsfabrik. Hermed er ikke blot et nyt Led føjet til vor Godningsindustris smukke Udvikling, men ogsaa til den, der allerede har skabt et saa stort og rigt Industricentrum omkring Aalborg.

Tilblivelsen af den nye Fabrik skyldes, som man vil erindre, Østasiatisk Kompagni, der ønskede at drive denne Fabrikation som Led i sin mangeartede Virksomhed i Lighed med sine øvrige industrielle Anlæg. Ved venskabelig Over-

Svovlsyre- og Superfosfatfabriken »Limfjorden« ved Nørresundby.

enskomst med A/S Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik bestemtes det imidlertid senere, at Driften af den nye Fabrik, der i Mellemtiden var startet som et særligt Selskab, A/S Limfjorden, overgik til A/S Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik, der som bekendt i Forvejen med sine tre store Fabriker (Kastrup, Mundelstrup og Aalborg) omfatter den samlede danske Svovlsyre- og Superfosfatindustri. Af »Limfjorden«s Aktiekapital, 1,2 Mill. Kr., overtog derefter det nævnte Selskab 1 Million Kr., medens Resten forblev hos Østasiatisk Kompagni.

Det imponerende Fabriksanlæg, der er beliggende tæt Øst for Nørresundby umiddelbart ved Limfjorden, er fuldt ud moderne indrettet. Raavarerne losses i Nørresundby Havn og befordres derfra med egen smalsporet Bane til Fabriken, hvor et kombineret elektrisk Hængebaneanlæg besørger yderligere Transport af Raavarer og færdige Produkter paa Fabrikens Omraade.

Anlæget bestaar af 2 store Svovlsyresystemer, Mølle og Superfosfatfabrik. Kraftanlæget bestaar af Dampmaskiner med ca. 600 HK.

Ø. K.'s regelmæssige Dampskibsforbindelse paa Nørresundby vil rimeligvis lette Eksportmulighederne for den nye Fabriks Vedkommende, men foreløbig lægger Hjemmeforbruget Beslag paa, hvad der kan præsteres, ligesom en Udvidelse af den vis-à-vis paa Aalborg-Siden af Fjorden liggende Svovlsyre- og Superfosfatfabrik har været nødvendig, saaledes at denne Fabrik i Løbet af Aaret skulde kunne bringes til at fordoble sin Produktion.

Selskabet har yderligere lagt Grunden til en stor ny Svovlsyre- og Superfosfatfabrik ved det nye Havneanlæg i Fredericia, der faar direkte Adgang til dybt Vand og Statsbanespor.

□□□□□

Gennemførelsen af det svenske Tobaksmonopol.

Ifølge Meddelelser i den svenske Presse har det alt tidligere omtalte svenske Tobaksmonopol nu antaget fastere Former, efter at de Forhandlinger, som er førte mellem Finansministeriet og det Bankkonsortium, som skulde paatage sig Financieringen af Monopolet, nu er afsluttede. Maaske det turde være paa sin Plads i korte Træk at skildre Udviklingen af denne Sag, hvis principielle Betydning er af saa overordentlig stor Vigtighed for Sveriges økonomiske Liv.

Det Forslag til Indførelse af Statsmonopol paa Tobakstilvirkningen i Sverige, som den 20. Juli forelagdes den svenske Rigsdag, gik ud fra den Forudsætning, at Monopolets Udøvelse skulde overdrages et Aktieselskab, i hvilket Staten skulde indgaa som Deltager. Dette Selskab skulde have en Præferenceaktiekapital af 17 Mill. Kr., som skulde rejses af det private Initiativ, medens Stamaktiekapitalen, som i ethvert Tilfælde skulde udgøre mere end Halvdelen af den samlede Aktiekapital, skulde til-

vejebringes af Staten. Med Henblik paa Dannelsen og Financieringen af Selskabet havde Staten den 17. Juni truffet foreløbig Aftale med et Bankkonsortium, som bl. a. paatog sig at tegne hele Præferenceaktiekapitalen samt at skaffe Selskabet et Obligationslaan paa 20 Mill. Kr. til 5 % Forrentning, mod at Staten ydede Bankerne en kontant Provision paa 2 % paa Præferenceaktierne samt 1½ % paa Obligationslaanet.

Men endnu inden Rigsdagen havde faaet Sagen til Godkendelse, erklærede Bankerne, at de i Anledning af de ved Krigens Udbrud indtraadte forandrede Forhold ikke saa sig i Stand til at opfylde de ovennævnte Forpligtelser. Under disse Omstændigheder mente Rigsdagen derfor ikke at kunne fastslaa Tiden for Monopolets Ikrafttræden til det i Lovforslaget udsete Tidspunkt, nemlig 1. November 1914, men overlod Afgørelsen med Hensyn hertil til Regeringen, hvis Bemyndigelse i saa Henseende dog begrænsedes til kun at gælde indtil Slutningen af Aaret 1915.

Af forskellige Aarsager, som tilmed stadig voksede i Styrke, blev det imidlertid mere og mere ønskeligt at faa det besluttede Monopol gennemført. Eftersom Staten under de herskende Forhold nødsagedes til at udnytte enhver tilgængelig Indtægtsmulighed til det yderste, maatte Monopolets Ikrafttræden fra fiskal Side anses som yderst vigtig. Efter Beregningerne skulde Staten nemlig gennem Monopolet faa tilført en Indtægt, der med meget store Beløb overskred, hvad den under den gældende Toldbeskatning kunde beregne af Tobaken som Beskatningsobjekt. Hertil kom, at den raadende Uvished med Hensyn til Tiden for Monopolets Gennemførelse fremkaldte en for Tobaksindustrien utaalelig Usikkerhedstilstand, som det maatte være i alles Interesse at gøre saa kort som muligt.

Under disse Omstændigheder fandt Regeringen sig derfor i Efteraaret foranlediget til paa ny at undersøge Mulighederne for Dannelsen af et Aktieselskab til Udøvelse af Tobaksmonopolet. Forhandlingerne genoptoges med det samme Bankkonsortium, som i Sommer under de forandrede Forhold havde afslaaet at have med Sagen at gore. Det gjaldt nu at finde en Udvej, hvorved Markedet ikke skulde trykkes for meget ved Emissionen af det store Aktie- og Obligationsbeløb, det her drejede sig om. En saadan Udvej har man fundet ved, at Konsortiet, der bestod af: Stockholms enskilda bank, Skandinaviska kreditaktiebolaget, A. B. Stockholms handelsbank och A. B. Sveriges privata centralbank efter Overenskomst med Statskontoret har faaet dettes Medvirken ved Financieringen, ved at Statskontoret har forpligtet sig til i Løbet af Aaret 1915 som Kapitalplacering at overtage Præferenceaktier i det paatænkte Monopolselskab til et nominelt Beløb af ialt 12 Mill. Kr. Gennem Aftaler m. H. t. Stemmeretten for denne Del af Aktierne under de 4 førstkommende Kalenderaar har man opnaaet betryggende Garantier for de private Interesser i Selskabet. Konsortiet har til Gengæld erklæret sig villig til paa samme Betingelser som tidligere aftalt (jfr. ovenfor) at paatage sig Dannelsen og Financieringen af Monopolselskabet og hertil senest den 2. Januar 1915 at indbetale hele Præferenceaktiekapitalen, 17 Mill. Kr.

Til de 12 Mill. Kr. af Præferenceaktierne, som Staten skal opkøbe, har Bankerne betinget sig Tilbagekøbsret gældende for et Tidsrum af 5 Aar. Det er denne Optionsret, som begrunder de Bestemmelser i Overenskomsten, der gaar ud paa, at Bankerne uforandret kan udøve den økonomiske Kontrol med Selskabets Forvaltning. Men samtidig er det givet, at der heri ligger en bestemt Hensigt eller moralsk Forpligtelse fra Bankernes Side til under indtrædende gunstige Forhold at benytte sig af deres Tilbagekøbsret for, naar Forholdene bedres, at udbyde Aktierne i Markedet og derved lade Statskontoret faa sit Kapitaludlæg tilbage. Hvad Placeringen af Obligationslaanet angaar, blev denne Konsortiets Sag, hvortil dog er at bemærke, at Sveriges Rigsbank køber Obligationer for flere Millioner Kroner.

Denne betydningsfulde Overenskomst er nu underskrevet af Kongen, og samtidig har denne bestemt, at Forordningen angaaende Statsmonopolet paa Tobakstilvirkningen i Sverige samt de i Tilslutning med Monopolloven besluttede Ændringer i den gældende Toldtarif og Toldlovsforordning skal træde i Kraft den 1. Juni 1915, medens Forordningen om selve Omstændighederne ved Indførelsen af Statsmonopol paa Tobakstilvirkningen i Sverige skal træde i Kraft alt 1. Januar 1915.

□□□□□□

Teknologisk Institut i 1914.

Det Aar, der svandt, blev ogsaa et Mærkeaar bl. a. for Teknologisk Institut. Ser man tilbage paa Rækken af Virksomhedsaar, hvorom der fortælles i den lille, stadig voksende Bogsamling »Beretninger om Teknologisk Institut«, vil man med næsten stereotyp Regelmæssighed træffe Variationer over Temaet: den vedvarende Vækst — den stadige Tilgang af Elever og lige saa stadige Udvidelser af Virksomhedsomraadet.

Aaret iaar er da foreløbig at betegne som det Aar, der paa omtrent ethvert Punkt kan opvise de hidtil største Tal: Elevtal, Forespørgselstal, Funktionærtal, ligesom det kan pege paa det største Antal løste Opgaver; men alt dette er formentlig en kun forelobig Kulmination; man haaber, at Rekorden allerede næste Aar vil være slaaet.

Naar man ikke des mindre med Rette mener at turde betegne 1914 som et Mærkeaar i Insti-

tutets Historie, er det fordi det i nævnte Aar lykkedes at faa Byggesagen saa langt frem, at en Anmodning om fornøden Byggebevilling i Efteraaret 1914 af Handelsministeren lagdes paa Rigsdagens Bord og dermed et afgørende Skridt gjordes mod Løsningen af denne betydningsfulde Sag. Iøvrigt har den usædvanlige Situation selvfølgelig i hoj Grad præget Arbejdet for Teknologisk Institut — som for hver anden dansk Virksomhed, der staar i Føling med Erhvervslivet. Ikke alene har de truende Tider saaledes afholdt en Mængde Haandværkere fra at tage ind til Hovedstaden, men talrige indmeldte Elever har paa Grund af Indkaldelse maattet sende Afbud til de Kursus, hvortil de var indmeldte. Set paa Baggrund heraf bliver de store Elevtal da end mere opmuntrende.

De hidtil afholdte Kursus og deres Elevtal er:

Skrædere	49
Bogbindere	14
Autogensvejsere	17
Gas- og Vandmestre	16
Smede	42
Aftenkursus, alm.	448
Foredrag for Arbejdsløse	520
Instruktive Foredrag for Gas- og Vandmestre	80

Hertil kommer, naar disse Linier læses: Snedkerkursus med 60 Elever, Landbrugskursus med c. 200 Elever og Malerkursus med c. 50 Elever og ogsaa for de senere følgende Kursus er der gode Udsigter.

Men den Nød, der opfordrer den nøgne Kone til, lad os sige: »Tekstilfabrikation«, har Bud til omtrent hele vort producerende Samfund. Og den har som rimeligt er, drevet en hel Del Haandværkere til Institutet saavel for at spørge om Raad ved nødtvungen »Selvforsyning« som Erstatning for hidtil indførte Varer, som naar Talen var om at prøve Fremstød paa nye Omraader. Glædeligt har det været at se den Tillid, hvormed mange af disse Henvendelser fremkom, men desværre har de næsten været umulige at overkomme. Der har været for mange. Ansigt til Ansigt med talløse Opgaver og kun støttet af et Minimum af Undersøgelsesmateriel og et i Forvejen næsten overbebyrdet Personale samt med kun Antydningen af et Undersøgelsesbudget som Støtte, har man ofte haft Lejlighed til at anstille Sammenligning mellem, hvad det under de nævnte Forhold har været muligt at gennemføre af Erhvervsfremme, og hvad der kunde være gjort, om Basis havde været noget bredere, saavel hvad Personel som Materiel angaar.

Begyndte saaledes Aaret, der svandt, med Udvidelse af Virksomheden: øgede Kursus og udvidede Rammer, endte det ogsaa »i Offensivens Tegn«. Aldrig har vel Institutets Arbejdsfelt ligget saa stort og indbydende, som netop den nuværende Situation har affødt det. Hvad alt andet ikke formaaede, har Krigssituationen bevirket ganske automatisk: hele Landets Interesse er bleven koncentreret om Erhvervsforhold og Erhvervsnødvendighed. Man maa og tør haabe, at herefter mange Skel er faldne fra Øjnene, mange Fordomme ophævede, naar det gælder Synet paa Landets producerende Erhverv, ikke mindst Industri og Haandværk.

Opmuntret heraf og af sin almindelige Fremgang arbejder Teknologisk Institut videre paa sit Maal og da særlig paa Omraadet: Hjælp til Tilrettelæggelse af Smaaproduktion, paa hvilket Omraade man venter sig de fleste, største og værdifuldeste Opgaver i Fremtiden.

□□□□□□

De danske Aktieselskaber i 1914.

De Oplysninger, der findes i den i Sommeren 1914 udkomne nye Udgave af Greens Danske Fonds og Aktier, har Det statistiske Departement underkastet en Bearbejdelse. Hovedresultaterne af denne Undersøgelse meddeles nedenfor, idet de vigtigste Data sammenstilles med tilsvarende Oplysninger for tidligere Aar.

Det samlede Antal danske Aktieselskaber er for 1914 opgjort til 3 627 med en indbetalt Aktiekapital af ialt 916 Millioner Kroner. Væksten i Aktieselskabernes Antal og Kapital siden 1902 fremgaar af nedenstaaende Tal:

Aar	Antal Aktieselskaber	Indbetalt Aktiekapital Mill. Kr.
1902	971	509
1905	1 824	598
1908	2 437	773
1910	2 876	804
1912	3 325	854
1914	3 627	916

Ved Opgørelsen for 1902 medtoges kun en mindre Del af de smaa Selskaber, hvilket dog kun i ringe Grad paavirker Tallet for den samlede Aktiekapital. Ogsaa ved de tre folgende Opgørelser maa man regne med en tiltagende Fuldstændighed i Materialet, saaledes at Stigningen i Selskabernes Antal næppe har været fuldt saa stærk, som ovenstaaende Tal angiver. Opgørelserne for 1912 og 1914 er vistnok praktisk set fuldstændige.

Aktieselskabernes indbetalte Kapital er i Løbet af de 12 Aar fra 1902 til 1914 steget med 407 Mill. Kr. eller 80 pCt. Den gennemsnitlige aarlige Forøgelse i Aktiekapitalen var størst i Aarene 1905—08, da den udgjorde ca. 58 Mill. Kr. mod kun 16 Mill. aarlig i 1908—10, 25 Mill. aarlig i 1910—12 og 31 Mill. Kr. aarlig i 1912—14.

Af de ca. 3 600 Aktieselskaber, der findes i 1914, er over Halvdelen meget smaa, idet ca. 2 000 har en Aktiekapital paa højst 25 000 Kr., og heraf er imellem 1 400 og 1 500 rene Lilleput-Selskaber med højst 10 000 Kroners Aktie-

kapital hver; jfr. iøvrigt nedenstaaende Oversigt, der viser Fordelingen af Selskaberne efter Aktiekapitalens Størrelse i 1910, 1912 og 1914.

Indbetalt Aktiekapital	Antal Aktieselskaber Aar 1910	Aar 1912	Aar 1914
Indtil 10 000 Kr.	1 030	1 295	1 464
10 000— 25 000 -	458	516	553
25 000— 50 000 -	284	324	357
50 000—100 000 -	302	346	347
100 000—½ Mill. -	537	574	609
½—1 - -	116	117	119
1—5 - -	127	131	153
5—10 - -	9	10	13
10 Mill. Kr. og derover	13	12	12
Tilsammen	2 876	3 325	3 627

Af den samlede Aktiekapital i 1914 falder 670 Mill. Kr. eller næsten de tre Fjerdedele paa de 178 Selskaber med over 1 Mill. Kr. hver. De 2 000 mindste Selskaber (med højst 25 000 Kroners Kapital) har tilsammen kun en Aktiekapital af lidt over 12 Mill. Kr.

Med Hensyn til Aktieselskabernes Stiftelsesaar kan det oplyses, at 52 Selskaber med en samlet Kapital af 166 Mill. Kr. er stiftet før 1870, medens 82 er stiftet i 1870'erne, 81 i 1880'erne, 388 i 1890'erne, 1 309 i Tiaaret 1900—09 og endelig 1 620 i de halvfemte Aar fra 1910 til Opgørelsens Slutning (omtrent midt i Aaret 1914). For 95 Selskaber er Stiftelsesaaret ikke oplyst.

Efter Arten af Aktieselskabernes Virksomhed har man delt dem i nedenanførte 10 Grupper:

	Antal Aktieselskaber	Indbetalt Aktiekapital Mill. Kr.
Banker	171	247
Dampskibsselskaber	109	90
Sejlskibsselskaber	120	6
Jernbaneselskaber	46	68
Telefon- og Telegrafselskaber	14	53
Forsikringsselskaber	49	14
Industrielle Selskaber	1 272	260
Ejendomsselskaber	162	34
Handelsselskaber	1 440	115
Andre Selskaber	244	29
Tilsammen	3 627	916

Foruden de ovenanførte 46 Jernbaneselskaber findes der 6 saadanne, hvis Aktiekapital endnu ikke er fastsat, og som derfor ikke er medtagne i Opgørelsen. De mange smaa Selskaber findes især i Grupperne Handel og Industri, hvor der er henholdsvis 914 og 417 Selskaber med højst 10 000 Kr. Aktiekapital og henholdsvis 190 og 222 med 10—25 000 Kr. Blandt de største Selskaber betyder Bankerne mest; alene de 9 største Banker har en samlet Aktiekapital af 205 Mill. Kr. Under Bankselskaberne er iøvrigt her medtaget en Del Spare- og Laanekasser med indbetalt Aktiekapital.

Med Hensyn til den i det sidste Regnskabsaar (altsaa oftest 1913) udbetalte Dividende foreligger der kun Oplysninger for 778 Selskaber, men disses samlede Aktiekapital er 711 Millioner, altsaa over tre Fjerdedele af samtlige Selskabers Kapital. Af de 711 Millioner deltog dog 11 Mill. ikke i Udbyttet.

Fordelingen af de 778 Selskaber efter den udbetalte Dividende ses af nedenstaaende Oversigt:

Dividende	Antal Aktieselskaber	Udbetalt Dividende Mill. Kr.
0 pCt.	153	»
Indtil 3 pCt.	19	0,4
3— 4 —	17	0,6
4— 5 —	65	1,1
5— 6 —	83	2,1
6— 7 —	121	5,6
7— 8 —	65	3,4
8— 9 —	73	15,1
9—10 —	12	0,4
10—15 —	123	11,6
15 pCt. og derover	47	16,5
Tilsammen	778	56,8

I det i Oversigten anførte Dividendebeløb er ikke medregnet ½ Mill. Kr., der udbetaltes til Præferenceaktier. Alt i alt fordeltes saaledes 57,3 Mill. Kr. til Aktionærer i de 778 Selskaber, hvis samlede Aktiekapital er 711 Mill. Den gennemsnitlige Dividende bliver herefter 8,19 pCt. Til Sammenligning kan anføres, at man ved Opgørelsen i 1912 fandt en gennemsnitlig Dividende for det da sidst forløbne Regnskabsaar af 6,84 pCt., i 1910 var Gennemsnittet opgjort til 6,46 pCt.

Den gennemsnitlige Dividende for de forskellige Grupper af Aktieselskaber efter Opgørelserne i 1910, 1912 og 1914 er anført nedenfor. (For Sejlskibsselskaber foreligger der ikke Oplysning om udbetalt Dividende).

	Gennemsnitlig Dividende i sidste Regnskabsaar ved Opgørelserne i Aarene: 1910 pCt.	1912 pCt.	1914 pCt.
Banker	6,37	6,53	7,15
Dampskibsselskaber	2,71	4,62	9,22
Jernbaneselskaber	2,11	2,30	2,49
Telegraf- og Telefonselskaber	12,70	13,31	13,69
Forsikringsselskaber	8,41	10,33	10,54
Industrielle Selskaber	7,21	8,48	8,99
Ejendomsselskaber	2,32	3,28	2,74
Handelsselskaber	15,32	7,58	12,62
Andre Selskaber	6,84	5,31	5,66

De senere Aars gunstige Konjunkturer giver sig tydeligt til Kende i disse Tal. For alle Grupper undtagen Ejendomsselskaber er Udbyttet efter Opgørelsen 1914 større end efter Opgørelsen 1912, og for alle Grupper undtagen Handelsselskaber og »Andre Selskaber« større end Opgørelsen 1910. Forholdsvis størst er Udbyttestigningen for Dampskibsselskaberne, fra gennemsnitlig omtrent 2¾ pCt. i 1910 til over 4½ i 1912 og over 9 pCt. i 1914.

□□□□□□

Instrument Nr. 25,000.

Hornung & Møllers Pianofabrik.

Til Danmarks Hus paa San Francisco Udstillingen har Hornung & Møllers kgl. Hof-Pianofabrik udført et pragtfuldt Flygel, holdt i hvidt Lak og med stærke Guldornamenteringer, efter Tegning af Professor Rosen. Flyglet betegner samtidig et Jubilæum for Fabriken, idet det bærer Fabrikationsnummer 25,000, et Tal, der antagelig selv i Amerika vil tale højt om dansk Pianoforte-Industris Udvikling og Leveringsevne.

Hornung & Møllers Pianofabrik grundlagdes i Skelskør 1827 af C. C. Hornung. Senere flyttedes Fabriken til Slagelse og i 1842 til Kjøbenhavn. Da Hornung trak sig tilbage fra Forretningslivet, Aar 1851, overdrog han Fabriken til Instrumentmager H. P. Møller, der som en af Datidens mest søgte Pianofortestemmere havde været ham til stor Støtte og en værdifuld Medarbejder. Under Firmanavnet Hornung & Møller fortsattes derefter den stadig voksende Forretning, indtil den endelig Aar 1907 omdannedes til et Aktieselskab med H. P. Møllers to Sønnesønner, Knud og Axel R. Møller, som Direktører.

Hovedfabriken og Udsalgslokalerne har i over en Menneskealder haft tilhuse i Bredgade 54, hvor Virksomheden stadig er blevet udvidet. Endelig i 1914 købtes en ny Fabriksbygning, Blegdamsvej 56, hvortil Træfabrikationen overflyttedes. Her findes Lagre, Tørrerum, Maskinsnedkeri og Kassemagerværksted, hvor Instrumenterne fineres, poleres og samles. Endvidere findes Metalarbejderværkstedet, hvor Jernrammerne bores og lakeres. Fabriken har sit eget Kraftanlæg paa 90 HK.

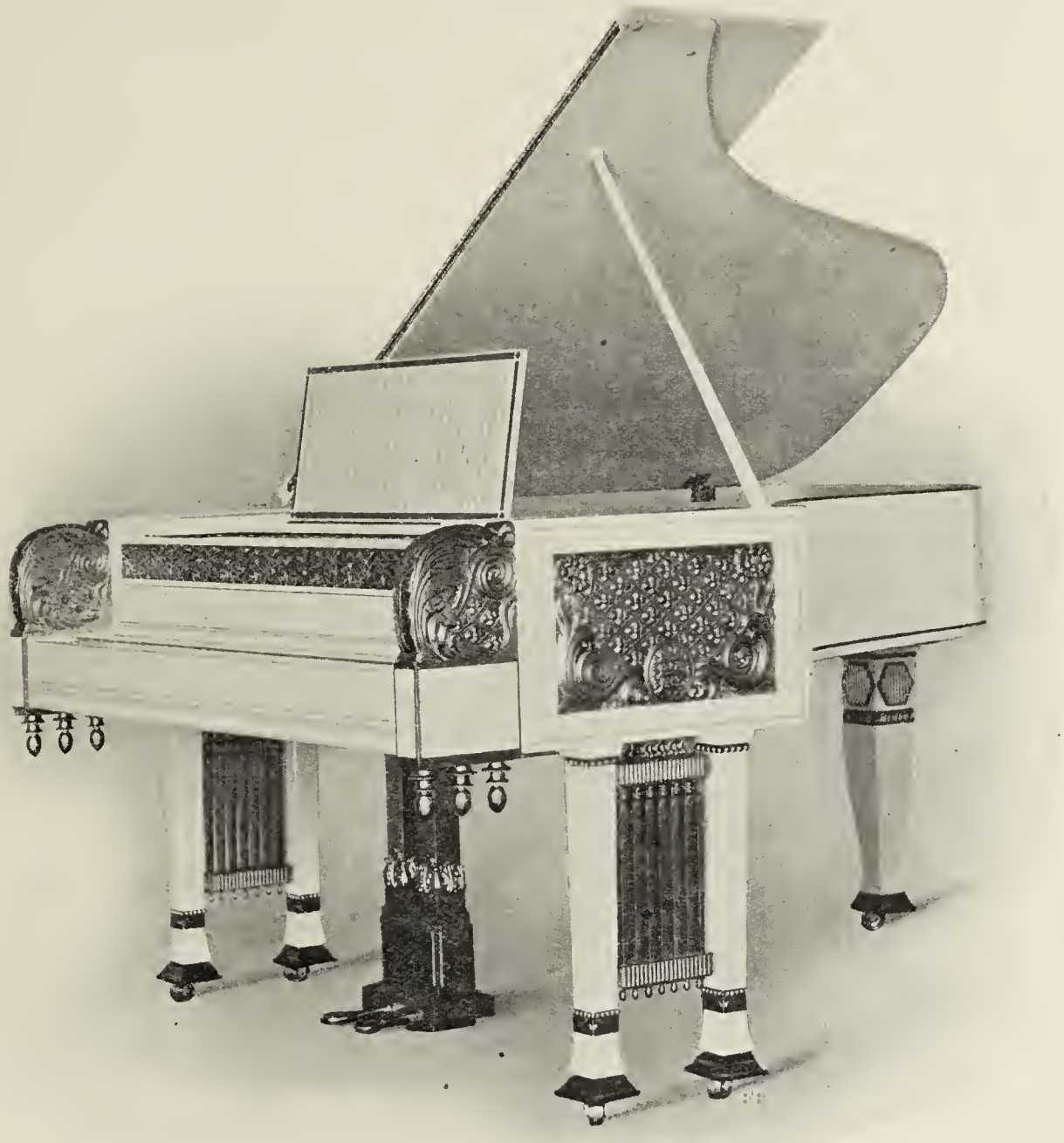

Flygel fra Hornung & Møller, tegnet af Professor Rosen, bestemt til San Francisco-Udstillingen.

Fabriken i Bredgade er væsentlig helliget selve Instrumentmageriet. Her forarbejdes Sangbundene, og Mekaniker og Klaviaturer indbygges og reguleres. Af Pladshensyn foregaar endvidere Poleringen af Flygler her. Desuden har Firmaet her egen Koncertsal, talrige Spilleværelser

og Magasiner for Koncertflygler foruden de store Udsalgslokaler, Kontorer og Tegnestuer. Det er sjeldent at forefinde Forretningslokaler af den Art, som Firmaet her raader over, idet det bor tilhuse i et gammelt Palæ, og saaledes nyder godt af Fortidens uefterlignelige Arkitektur.

Hornung & Møller beskæftiger nu over 150 Mennesker, og dets samlede Produktion, 25,000 Instrumenter, repræsenterer en Værdi af ialt ca. 25 Mill. Kr. Fabrikens Vækst ses bedst deraf, at det tog 38 Aar at fabrikere de første 5000 Instrumenter, medens de sidste 5000 er bygget paa 8 Aar.

□□□□□□

Danske Udførselsforbud.

Vi fortsætter vor i sidste Hefte meddelte Oversigt over danske Udførselsforbud:

Under 22. December f. A. Forbud mod Udførsel af alle forarbejdede Kunstgødninger (herunder Superfosfat, Blodgødning, Benmel og svovlsur Ammoniak) samt Raastoffer til Forarbejdning af Gødning (herunder raa og kogte Ben). Forbudet omfatter ikke raa og pulveriseret Gødningskalk.

Under 7. Januar d. A. Forbud mod Udførsel af tørrede Blaabær, al Terpentinolie, saavel rektificeret som urektificeret, samt Harpiks.

Under 10. Januar Forbud mod Udførsel af Svinefedt.

Under 13. Januar Forbud mod Udførsel af Kløverfrø.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET. •

Fredag d. 15. Januar holdt Industriraadet Møde til Behandling af de paa Industrimødet d. 12. s. M. drøftede Spørgsmaal og disses Organisering. Et Udvalg nedsattes for at fore Sagerne videre og behandle det foreliggende Materiale. Udvalget bestaar af: Formanden, Ingeniør *Alex. Foss*, Direktør *Max Ballin*, Direktør *H. P. Prior*, Etatsraad *C. A. Olesen*, Landstingsmand, Fabrikant *Holger Petersen* og Direktør *Georg Waidtløw*.

Nye Medlemmer:

Under Industriraadet er fra 1. Januar d. A. at regne optaget følgende nye Medlemmer: *N. C. Monberg, Ingeniør- og Entreprenør-Virksomhed*, for saa vidt angaar Virksomhedens industrielle Afdeling, *A/S Henriques & Løvengreens Trikotage-Fabriker, Aktieselskabet »Asta«, Dansk Fabrik for Metaltraadslamper, Nordisk Blacking-Comp. A/S, Aktieselskabet Blaakilde Mølles Fabrikker, Camillus Nyrops Etablissement, Nordisk Elektricitets Selskab, De Danske Imprægneringsanstalter A/S, Danish Butter-Colour Co., Blauenfeldt & Tvede, A/S Dansk Afvulkaniseringsfabrik*, Kjoge.

Oversendt fra Handelsministeriet:

Indførsel af Bogestaver til Rusland.

Det danske Gesandtskab i Petrograd har i Følge Meddelelse fra Udenrigsministeriet indberettet, at Bøgestaver til Smordritler i Følge en Ministerraads-Beslutning af 4. f. M. vil kunne indføres toldfrit til Rusland indtil 31. December 1917 enten over Archangelsk eller over de finske Havne.

Tyske økonomiske Foranstaltninger i Anledning af Krigen.

I Handelsministeriets Lokaler (Holmens Kanal Nr. 9 Kl. 12—5) er fremlagt et den tyske Rigsdag forelagt »Denkschrift über wirtschaftliche Massnahmen aus Anlass des Krieges« med et Tillæg samt et Eksemplar af en Rigsdagen forelagt Samling af alle fra Krigens Begyndelse indtil den 23. f. M. i Henhold til Loven af 4. August f. A. angaaende Bemyndigelse for Forbundsraadet til at træffe statsøkonomiske Forholdsregler udstedte Anordninger.

Mulighed for Køb af Uld i England.

Handelsministeriet meddeler, at der — ifølge Indberetning til Udenrigsministeriet fra den danske Gesandt i London — i den nærmeste Tid ventes en Del fin Uld til England, saa at der synes at være nogen Udsigt til, at danske Importører med det første vil kunne erholde Merinould derfra.

Gesandten mener derfor, at det bor henstilles til danske Importører af Merinould at sætte sig i Forbindelse med deres engelske Leverandører.

□□□□□□

Transitvejen over Sverige fra Østersølandene.

Ifølge Indberetning til Udenrigsministeriet fra Generalkonsul Heckscher i Stockholm er der ved Kundgørelse fra den svenske Generaltoldstyrelse af 29. Oktober f. A. indtil videre for en Tid af to Aar til den 24. Oktober 1916 indrommet Byen Haparanda Ret til at holde Transitoplag. Endvidere har samme overordnede Myndighed ved Kundgørelse af 23. November f. A. bragt til almindelig Kundskab, at det, saa længe Haparanda nyder den nævnte Transitoplagsret, skal være tilladt at befordre Transitvarer ad Jernbanen over Karungi, uagtet Jernbaneforbindelsen mellem Haparanda og Karungi endnu ikke er bragt i Stand; Godset vil, indtil saadan Forbindelse foreligger, blive

sendt ad Landevejen under Toldopsyn paa Vareejernes Bekostning.

For at understotte Transiten fra Finland over Gävle skal der nu være truffet Bestemmelse om at nedsætte Havneafgifterne for Transitgods i sidstnævnte By til 30 pCt. af de normerede Afgifter. Officiel Bekræftelse herpaa kan dog ikke ventes at foreligge før om et Par Uger.

— — —

I Tilslutning til ovenstaaende vil Redaktionen ikke undlade at gøre opmærksom paa, at senere indlobne svenske Blade bringer ret morke Skildringer fra Haparanda—Torneå Forbindelsen. Den svenske Grænsestation Karungi har som Folge af den ved Dampskibsliniens Bortfald forøgede Banetrafik Nord om den Botniske Bugt, været fuldstændig blokeret i de forste Uger af Januar. Imidlertid arbejdes der energisk paa at gøre de primitive Spor- og Losningsforhold paa denne Station bedre. Men direkte Forbindelse mellem det svenske og russiske Banenet findes som bekendt ikke og vil heller ikke komme i Stand, idet Sverige ikke onsker en saadan; der bliver derfor en ca. 20 km for Hestetransport. Denne synes endnu ret daarligt organiseret og er Staten uvedkommende. Men de Lettelser paa Ruten, der som nævnt ventes, vil ifolge den svenske Presse forelobig kun komme svenske Varer tilgode, idet alene saadanne modtages til Fragtning via Haparanda—Torneå. Forst hvis det viser sig, at Banen kan overkomme mere, vil man tænke ogsaa paa Gods fra norske Statsbaner. Sidst og paa en hojst usikker Plads kommer det almindelige Transitgods, hvis Modtagelse til Besorgelse ad denne Vej kun kan forventes, saafremt ikke nye Blokeringer af Linien vil følge heraf. Og ifolge de nævnte svenske Meddelelser, turde Udsigterne til nogen større Transittrafik ad denne Vej derfor være overordentlig smaa.

Til Gengæld synes nu Dampskibsforbindelsen Gävle-Raumo at være nogenlunde normal igen, vist navnlig takket være finske Baade.

Karetmager-Fag-Udstilling.

I Anledning af, at »Sammenslutningen af Karetmagermestre i Danmark« holder Landsmode i Kjobenhavn i Slutningen af Februar Maaned d. A., agter Industriforeningen i Kjøbenhavn at afholde en almindelig Karetmager-Fag-Udstilling, hvis Formaal i forste Række skulde være at forevise alle de Ting, der bruges i Karetmagervirksomheden, ligesom man øgsaa har paatænkt at knytte en historisk Afdeling til Udstillingen.

Udstillingen vil komme til at omfatte:

Træ af alle Arter.
Læder og Skind.
Betrækstoffer.
Fjedre, Nav, Beslag m. m.
Værktojsmaskiner og Værktoj.
Karosseri til Automobiler samt Automobilbeslag.

I Pladsleje betales 100 Kr. for Benyttelsen af en Koje, iovrigt 10 Kr. pr. m^2 Gulv- eller Vægplads. Der udlejes ikke mindre end en halv m^2.

Udstillingen finder iovrigt Sted paa de Betingelser, som er fastsatte i det for Industriforeningens Udstillinger gældende Reglement.

Anmeldelse om Deltagelse i denne Udstilling skrives paa Blanketter, der udleveres paa Industriforeningens Kontor, Vester Boulevard 18, hvor iovrigt nærmere Oplysninger angaaende Udstillingen kan erholdes.

Anmeldelsesfristen udløber 1. Februar 1915.

Moderne Subventionspolitik.

I det svenske Kommercekollegiums Indstilling om Statsbidrag til den planlagte svenske Amerikalinje gives følgende Oversigt over moderne Subventionspolitik og dens Resultater:

»Stærkere end paa de fleste andre Omraader er de Tendenser til en Tilbagevenden til en med Merkantilismen beslægtet økonomisk Politik, som karakteriserer den senere Tid, kommet til Udtryk paa Skibsfartens Omraade. De positive Foranstaltninger, som fra det Offentliges Side er truffet til Skibsfartens Fremme, er dog af stærkt vekslende Natur. De af dem, der direkte betyder Indrømmelser af økonomiske Fordele, kan forekomme i en Mangfoldighed af Former, lige fra Subventioner, som helt eller delvis udgør Erstatning for Tjenester, ydet det Offentlige, navnlig i Form af Postbefordring, til saadanne Skibsfartspræmier eller lignende almindelige Skibsfartssubventioner, som særlig har vundet Indpas i de romanske Lande, og som udredes, ofte ved Siden af særskilte Skibsbygningspræmier, med et vist Beløb pr. Fartøj i Forhold til Tonnage og tilbagelagt Vejlængde, uden at der forudsættes nogen Modydelse fra det understøttede Rederis Side. I hvilken Grad i hvert enkelt Tilfælde en ydet Subvention i Realiteten udgør Erstatning for ydede Tjenester, er det imidlertid vanskeligt nok at afgøre. Særlig i Storbritannien er der i vid Udstrækning uddelt saakaldte Postsubventioner; men det maa vistnok anses for utvivlsomt, at de betydelige Beløb, som udredes under denne Benævnelse, ikke kan betragtes som blot og bart Vederlag for Postbefordringen.

Med Hensyn til Subventionernes nationaløkonomiske Karakter, maa man nærmest skelne mellem paa den

ene Side de ovennævnte almindelige Skibsfartspræmier og lignende, som virkelig direkte kommer selve Skibsfarten som saadan tilgode og har til Hensigt at fremme dennes almindelige Udvikling, og paa den anden Side Subventioner til bestemte Linjer, ved hvis Bevilling som Regel andre Hensyn spiller ind, først og fremmest Hensynet til Handelens og Eksportindustriens Interesser.

For Linjesubventionernes Vedkommende er Forholdene væsentlig forskellige med Hensyn til paa den ene Side Stormagter med vidtstrakte og i forskellige Verdensdele beliggende Kolonier og paa den anden Side mindre Stater uden eller med kun ubetydelige Kolonialinteresser. For de store Stater er Oprettelsen af faste Postdampskibslinjer under Landets eget Flag mellem Moderlandet og de oversøiske Besiddelser næsten en Nødvendighed, og man kan derfor sige, at Subventionerne i disse Tilfælde ved Siden af den næringspolitiske ofte har en rent politisk Karakter. Ogsaa hvor det ikke gælder Trafik med Kolonierne, er Opretholdelsen af egne Linjer paa forskellige oversøiske Lande i mange Tilfælde blevet en Æressag for de store Sømagter. For de andre Stater, som er slaaet ind paa Bevilling af Linjesubventioner, har derimod som Regel Hensynet til Udviklingen af Landets Eksport været det afgørende.

Hvad særlig Sverige angaar, udredes for Tiden Statssubventioner til følgende Foretagender for Opretholdelse af regelmæssige Dampskibslinjer: Rederiaktiebolaget Nordstjernan for Linjen paa La Plata og Brasilien, Aktiebolaget Svenska Ostasiatiske Kompaniet for Linjen paa Østasien, Stockholms Rederiaktiebolag Svea for Linjen paa Rusland, Rederiaktiebolaget Transatlantic for Linjen paa Australien og Aktiebolaget Svenska Amerika—Mexicolinjen for Linjen paa De forenede Stater og Meksiko, eventuelt ogsaa Vestindien. Ved Bevillingen af disse Subventioner har utvivlsomt den Omstændighed været bestemmende, at disse Dampskibslinjer hver for sig synes egnet til i betydelig Grad at bidrage til at skabe nye Markeder for Landets Eksportindustri.

Et Sidestykke til de tidligere nævnte, i visse Lande forekommende almindelige Subventioner, kan siges at forekomme i Sverige i Form af de saakaldte Rederilaan. Den forholdsvis billige og af Konjunkturforholdene uafhængige Kredit, som herved indrømmes Rederierne, betegner selvfølgelig en positiv økonomisk Fordel, som ydes dem ikke i Handelens, men i Skibsfartens egen Interesse, selv om det Fortrin, som gives Skibsfarten paa fjernere Farvande, synes at tyde paa, at Hensynet til Eksportens Fremme heller ikke her er ladet helt ude af Sigte.

At udtale nogen Dom om Resultaterne af den moderne Subventionspolitik i de forskellige Lande frembyder naturligvis store Vanskeligheder. Det turde imidlertid være almindelig erkendt, at de særdeles store økonomiske Ofre, som for Eksempel den franske Stat har underkastet sig ved at uddele Skibsfartspræmier af forskellig Slags, ikke har medført en Udvikling af Skibsfarten, som staar i rimeligt Forhold til Omkostningerne. Overhovedet har næppe de saakaldte almindelige Subventioner fuldt ud svaret til de Forventninger, man har stillet til dem; ikke sjeldent har de paavirket Rederibedriften i usund Retning. At ikke des mindre et stort Antal Lande er slaaet ind paa denne Vej kan alene forklares ved Bestræbelserne for til enhver Pris at skabe en Handelsflaade og frigøre sig fra den Afhængighed af Udlandet og de dermed forbundne Ulemper af forskellig Slags, fremfor alt økonomiske, som følger med Savnet af en egen Handelsflaade.

Langt gunstigere synes Dommen at falde om Resultatet af den Politik, som gaar ud paa at understøtte visse for Landet særlig betydningsfulde Linjer. Bortset fra England, som i mange Henseender har indtaget en Særstilling paa Skibsfartens Omraade, har saaledes for Eksempel den tyske Linjeskibsfart haft en rig Udvikling i Ly af en maadeholden og til strenge Betingelser knyttet Statsunderstøttelse. — I Sverige har Subventioner til Dampskibslinjer eksisteret i altfor kort Tid til, at helt sikre Slutninger kan drages. De hidtil gjorte Erfaringer anses dog for at være særdeles tilfredsstillende og turde med fuld Tydelighed have vist, at en statsunderstøttet Dampskibslinje under givne Omstændigheder kan være et nationaløkonomisk set meget fordelagtigt Foretagende.«

□□□□□□

Fra Biblioteket.

Biblioteket har modtaget følgende nye Bøger:

8. Kunstmuseets Aarsskrift. I. Kbhv. 1914. 176 S.
34. Biilmann, E. Lærebog i uorganisk Kemi. Kbhv 1914. 344 S.
56. Solbrig, O. Desinfektion, Sterilisation, Konservierung. Lpz. u. Berl. 1914. 116 S.
111. Jahrbuch der Elektrotechnik. Übersicht über die wichtigeren Erscheinungen auf dem Gesamtgebiete der Elektrotechnik. Herausg. von K. Strecker. 1912—13. München u. Berl. 1914.
123. Maycock, W. P. Lighting connections. With introductory and explanatory notes. 3. edition. London 1914. 123 S.
130. Haenig, A. Der Graphit. Eine technische Monographie. Wien u. Lpz. 1910. 221 S.
142. Festskrift i Anledning af Dansk Smede- og Maskinarbejderforbunds 25 Aars Jubilæum. Ved J. A. Hansen. Kbhv. 1913. 400 S.
176. Dümmler, K. Handbuch der Ziegelfabrikation. 2 stark verm. u. verbess. Aufl., Halle a. S. 1914 (12) 624 S.
177. Vejledning for Gas- og Vandmestre i København. Gasmesterlavet. Kbhv. 1914. 90 S. Tvl.
260. Bering-Liisberg. Rosenborg og Lysthusene i Kongens Have. Kbhv. 1914. 275 S.
318. Ottmann, V. Belgien. Lpz. (u. A.) 38 S.
319. Nansen, Frithjof. Gjennem Sibirien. Kria. 1914. 386 S. Tvl.
320. Lindblom, G. Afrikanska strövtåg. Två års folklivsstudier i engelska och tyska Ost-Afrika. Sthlm. 1914. 335 S. Kort.
322. En Udvandrers Eventyr i Australien. Fortalt af ham selv. Oversat af W. Dreyer. Kbhv. 1914. 191 S.

324. Seotts sidste Rejse. Med Forord af Frithjof Nansen og Efterskrift af Premierlieutnant Tryggve Gran. Overs. af Aslaug Mikkelsen. Kbhv. 1914. 373 S. Tvl.
327. Krigs-Kronik. Krigsdagbog, Soldaterbreve, Krigsbilleder. Berl. 1914. 51 S.
327. Der Krieg. Statistisches, Teehnisehes, Wirtsehaftliehes. 1914. München. 193 S,
327. Correspondence respecting events leading to the rupture of relations with Turkey. London 1914. 77 S.
329. Alkærsig, S. Esbjerg, Havn og By. Et Blad af Vestjyllands Historie. I—II, Kbhv. 1909—14. (2 Vol.) Tvl.
331. Casse, Fr. Boerfolket, dets Udvikling, Kamp og Underkuelse. Kbhv. 1914. 216 S. Kort.
343. Iehah, Frida. Das Perpetuum mobile. Lpz. u. Berl. 1914. 104 S.
347. Hertugen af Saint Simons Memoirer. I Udvalg og Oversættelse ved Paul Læssøe Müller. Kbhv. 1914. 329 S.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Danmark paa San Francisco-Udstillingen.

Paa Verdensudstillingen i San Francisco, der aabnes i næste Maaned, bliver Danmark hovedsagelig repræsenteret ved Kunstindustri. Foruden vore Porcelænsfabriker møder saaledes *Kähler* i Næstved og *Ipsens Enke* samt *Hjorth* i Rønne med forskellige keramiske Arbejder; desuden vil de ledende Firmaer blandt vore Guld- og Sølvsmede, Hofjuvelererne *Michelsen* og *Dragsted* samt *P. Hertz, Georg Jensen, Castor-Hansen* m. fl. blive repræsenterede; *Martius Truelsen* udstiller Bogtrykarbejder og *Jacob Baden* Bogbind, Arkitekt *Jensen-Klints* fra Landsudstillingen i Aarhus kendte gule Møblement med Sølvornamenter er ogsaa sendt derover.

Det forenede Dampskibsselskab og Østasiatisk Kompagni møder med Skibsmodeller og grafiske Fremstillinger; ogsaa en Del danske Markfrø-Firmaer vil blive repræsenterede.

Industriraadet og Skotøjsfabrikernes Eksport.

Justitsministeriet har anmodet Industriraadet om at kontrolere, at der ikke udføres større Mængder af Skotøj end Fabrikernes forøgede Produktionsevne tillader. Henvendelsen er foranlediget af, at Foreningen af Skotojsfabrikanter, som tidligere meddelt, har vedtaget »at underkaste sig den fornødne Kontrol med, at Foreningens Medlemmer og danske Kunder ikke eksporterer mere end det Kvantum Fodtøj, der fremkommer ved Fabrikernes forøgede Beskæftigelsesgrad«.

Cementpriserne og Andelsfolkene.

I Anledning af, at Cementfabrikerne har fastsat Cementpriserne for 1915 nøjagtig som forrige Aars, bringer Andelsbladet i sit forrige Numer nogle højst besynderlige Beklagelser. Den nye Andels-Cementfabrik, under Ledelse af Hr. Anders Nielsen, har øjensynlig haabet paa en Prisforhøjelse, og Skuffelsen baade for Fabriken og den nye Andelsbank er stor. Hr. Anders Nielsen anfører en Mængde Omstændigheder, hvis Konsekvens efter hans Mening skulde være en Prisforhøjelse, og han anfører som Stotte herfor — med en Misundelse, som man ikke ventede at træffe i Andelsbladet —, at f. Eks. Tyskland har forhojet Prisen pr. Tønde Cement med ca. 1 Kr.

Naar man tager i Betragtning, at hele Andelsbevægelsen er sat i Scene for at skaffe Forbrugerne den billigst mulige Vare, kan det ikke andet end vække Forundring at se Andelsfolkenes Fortørnelse over lave Priser, fordi disse tilfældigvis ikke passer deres eget Fabriksforetagende.

Samarbejde mellem tyske Arbejdsgiver- og Arbejderorganisationer.

Blandt de talrige og bemærkelsesværdige Fænomener i det økonomiske Liv, som Krigen har affødt i Tyskland, kan særlig nævnes Resultaterne paa Arbejdsmarkedet. Under det økonomiske Tryk, Tyskland for Tiden maa føle, har de tidligere Kamporganisationer, Arbejdsgivernes og Arbejdernes, fundet hinanden, og i en stor Række Fag i Industri og Haandværk er allerede Interessesammenslutninger blevet etableret til Varetagelse af de fælles Interesser, der trods alt knytter Arbejdsgivere og Arbejdere sammen.

Den mest interessante Sammenslutning i saa Henseende er den, som er sket indenfor Bygningsindustrien, der som bekendt er det bedst organiserede Fag i Tyskland. De her henhørende sammensluttede Arbejdsgiverforeninger tæller 60,000 Arbejdsgivere og de modsvarende Fagforeninger ialt ca. 1 Mill. Arbejdere. Interessefællesskabet her sikres gennem en »Fælles-Interesseforening«, der med Udelukkelse af alle hidtidige Interessemodsætninger skal arbejde paa at skaffe Arbejdslejlighed og modarbejde Arbejdsløsheden. Andragender til Rigets og Forbundsstaternes Myndigheder med Henblik paa den offentlige Arbejdsvirksomhed er indgivne. Foreningen skal endvidere søge at opnaa Lettelser med Hensyn til at skaffe Kapital til den private Byggevirksomhed. Den skal søge at regulere Arbejdsforholdene ved en dertil svarende almindelig Forkortelse af Arbejdstiden, endvidere soge at regulere Arbejdstilbudet i Riget navnlig med Henblik paa Genopbyggelsen af de gennem Krigen skadelidte Landsdele.

Foreningen styres af et Centraludvalg, hvori Arbejdsgiverne og Fagforeningerne er repræsenteret med hver 5 Mand. Herunder staar Distriktsudvalg for de enkelte Provinser og Lokaludvalg for de større Byer. Det ikke mindst interessante ved denne Sammenslutning er, at Initiativet hertil toges fra Fagforeningernes Side. I Skrivelsen til Arbejdsgiverforeningen lød Motiveringen saaledes:

»Den fælles Nød tilbagetrænger den sædvanlige Interessemodsætning og har allerede i flere Fag ført Arbejdsgivernes og Arbejdernes Organisationer sammen til fælles Beslutninger og Optræden. Disse Eksempler er saavist efterfølgelsesværdige. Men det synes os dog nødvendigt, at de paagældende Organisationer træder i endnu intimere Berøring og danner et Slags Arbejdsfællesskab for energisk at kunne fremme de fælles Interesser under de nuværende kritiske Forhold.«

Det er et stort Spørgsmaal, om ikke de saaledes indledede Interesseforbindelser vil kunne tænkes at faa Eksistensbetingelser ogsaa efter Krigen. I saa Tilfælde vil de uden Tvivl komme til at paadrage sig ogsaa andre Landes Interesse.

Toldindtægterne.

Ifølge Meddelelse fra Generaltolddirektoratet har Toldindtægterne m. v. i December Maaned 1914 i Sammenligning med 1913 udgjort som følger:

	1914 Kr.	1913 Kr.
Indførselstold	1,596,000	1,681,000
Sukkerafgift	÷ 14,000	20,000
Spiritusafgift	492,000	473,000
Ølskat	534,000	570,000
Stempelafgift af Cigaretter	86,000	69,000
Andre Indtægter	35,000	30,000
Tilsammen	2,729,000	2,843,000

I Maanederne April—December i indeværende Finansaar udgjorde Indtægterne i Sammenligning med de tilsvarende Maaneder forrige Finansaar:

	1914 Kr.	1913 Kr.
Indførselstold	24,259,000	26,536,000
Sukkerafgift	3,956,000	3,721,000
Spiritusafgift	4,798,000	4,731,000
Ølskat	6,771,000	6,578,000
Stempelafgift af Cigaretter	626,000	563,000
Andre Indtægter	543,000	556,000
Tilsammen	40,953,000	42,685,000

Danmarks Fagforeninger

talte i 1913 ca. 153,000 Medlemmer eller 13,000 flere end det foregaaende Aar. Siden 1902 er det samlede Medlemstal i Fagforeningerne steget med 100 pCt. Af samtlige 153,000 Fagforeningsmedlemmer staar de 115,000 under De samvirkende Fagforbund.

Belgiske og tyske Industriers Overflytning til England.

Efter at Tyskland har okkuperet saa godt som hele Belgien, er dette Lands store, verdenskendte Tekstilindustricentrer, Ypres, Toucouing, Tournay, Gent m. fl. standset i deres Produktion. Fabrikerne er nedbrændt og Arbejderne spredt for alle Vinde. Foranlediget ved disse Forhold gør man sig nu i England Anstrengelser for at indkalde de belgiske Arbejdere og Arbejdsledere fra de mest betydelige Industrier. I Særdeleshed gælder det den belgiske Uldindustri, hvis udmærkede Arbejderstamme man søger at faa overflyttet til England, hvor netop nu Uldindustrien har Overflod af Bestillinger til militært Forbrug.

Af tyske Industrier synes navnlig visse kemiske Industrier, især Anilinfarvetilvirkningen, at skulle faa fast Fod i England, der hidtil væsentlig har dækket sit herhenhørende Forbrug fra Tyskland. Store Fabriker er nu ved at blive grundlagt i England med en Produktionsevne tilstrækkelig stor til fuldt ud at dække det britiske Riges Behov og for Fremtiden at gøre dette uafhængigt af Tysklands berømte kemiske Industri. (»Norsk Tidsskrift for Haandverk og Industri«).

Tyskland og det nordiske Marked.

Som et Led i de Bestræbelser, der udspringer af Tyskernes Interesse for en Udvidelse af det tysk-nordiske økonomiske Samkvem, kan nævnes en nylig i Berlin dannet Forening med Navn »Berliner Wirtschaftsverband für den deutsch-nordischen Verkehr«, der skal arbejde paa at fremme Handelen med de nordiske Lande. Navnlig gælder dette Importen af Fødemidler fra disse Lande til Tyskland. Men ogsaa Eksporten af tyske Varer til Sverige, Danmark og Norge vil den nye Organisation arbejde for.

Om Valg af Ovnbrændsel.

Under de nuværende Forhold, hvor Priserne paa de forskellige Sorter Brændsel svinger stærkt, har en af Kaptajn *A. B. Reck* udgiven Pjece om Valg af Brændsel og om Brændselsforbrug særlig Interesse. Af den let forstaaelige Vejledning vil man nemlig selv kunne finde, hvilken Brændselssort, der er den fordelagtigste at anvende efter de til enhver Tid gældende Dagspriser og under Hensyn til den forskellige Varmeevne. Forfatteren lægger navnlig et godt Ord ind for en større Anvendelse af vore hjemlige Brændselssorter, Brænde eller Tørv, der sikkert er alt for upaaagtede. Der importeres aarlig for ca. 45 Mill. Kr. Brændsel til Danmark, og blot en ringe Overflytning af Forbruget til hjemlige Produkter eller et ved Økonomi indvundet Mindreforbrug vil ses at have nationalokonomisk Betydning.

Pjecen tilsendes gratis ved Henvendelse til Forfatteren, Kaptajn Reck, Vestervoldgade 10, Kjøbenhavn B.

□□□□□□

Notitser.

Udlandets Udførselsforbud. Vi minder om, at Fortegnelse over de i forskellige Lande udstedte Udførselsforbud tilligemed Tillægs- og Ændringslister, der stadig føres à jour, kan faas ved Henvendelse i Industriraadets Sekretariat, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B.

Ledigt Legat i Industriforeningen. Den 28. April d. A. uddeles af Enkefru I. E. E. Olsens Legat for Haandværkslærlinge, der tilhører Haandværkerforeningen og Industriforeningen i Kjøbenhavn, 2 Portioner paa hver 100 Kr. til Haandværkslærlinge, særlig af Maskin- og Byggefagene.

Legatet er bestemt for Uddannelse af Lærlinge i de to sidste Læreaar.

Blanketter til Ansøgninger kan afhentes paa Industriforeningens Kontor (9—4) indtil den 1. Marts d. A.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 2 FEBRUAR 1915

Højesteretsdommen i den store Cementsag.

Endelig faldt den med saa stor Spænding imodesete Højesterets-Dom i Sagen mellem de 7 danske Cementfabriker og Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger — og hermed Afgørelsen i et for hele vor Industri betydningsfuldt principielt Sporgsmaal.

Vore Læsere vil af vore tidligere Fremstillinger (1914, Hefte 5, Pag. 119, og Hefte 6, Pag. 145) huske, hvorledes Fællesforeningen overfor Cementfabrikerne havde forpligtet sig til i 5 Aar (d. v. s. Kontraktens Lobetid) ikke hverken selv at paabegynde Anlæg af nogen Cementfabrik eller indirekte eller direkte at interessere sig i saadant Foretagende — mod at erholde en særlig begunstiget Stilling ved Aftagning af Cement fra Fabrikerne — og hvorledes ikke des mindre Andelsfabriken i 1913 kom igang netop takket være Fællesforeningen og efter et storslaaet Agitationsarbejde fra dennes Formand, hvorledes endvidere de samme Brugsforeninger, som just gennem Fællesforeningen havde forpligtet sig til at aftage deres Cement fra Fabrikerne, nu »mir nichts, dir nichts« traadte i Aftagerforhold til den nye Andelsfabrik.

Efter dette uhørte Kontraktbrud anlagde Cementfabrikerne Sag mod Fællesforeningen for So- og Handelsretten i Kjobenhavn, og den 12. Maj 1914 faldt dennes Dom, der vakte saa stor Opmærksomhed — dog undtagen i Brugsforeningernes Blad, »Andelsbladet«, hvor den endnu til Dato ikke har været refereret eller blot gengivet i sine Hovedtræk. So- og Handelsrettens Dom appelleredes af Fællesforeningen til Hojesteret, hvis Dom altsaa faldt den 12. Februar iaar. Dommens Ordlyd er følgende:

»I Henhold til de i den indankede Dom i saa Henseende anforte Grunde, mod hvilke intet væsentligt findes at erindre, og under Hensyn til de Højesteret forelagte Oplysninger maa det, som i Dommen sket, antages, at Appellanten, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, er pligtig at yde Erstatning for de Tab, som findes at være paafort de Indstævntes Fabriker ved, at de under Fællesforeningen horende Brugsforeninger ikke har aftaget deres hele Forbrug af Cement hos Fabrikerne og ved, at de har medvirket til Andelsfabrikens Oprettelse.

Det maa derhos billiges, at Erstatningen for det i førstnævnte Henseende lidte Tab i Dommen er bestemt til 29,387 Kr. 40 Øre.

Hvad den anden Del af Erstatningen angaar, findes Fabrikerne ved den af dem pr. 1. Januar 1914 foretagne Prisnedsættelse at have grebet saaledes ind i Forholdene, at deres Salg i Januar 1914 ikke kan danne Rettesnor for Erstatningens Beregning. Derimod vil Erstatningen være at beregne paa Grundlag af Andelscementfabrikens Afsætning til andre end Brugsforeningerne og efter de foreliggende Oplysninger om Storrelsen af denne Afsætning indtil Udgangen af Januar 1914, vil Erstatningen i nævnte Henseende under Hensyn til Proceduren og i Overensstemmelse med en af Fællesforeningen nedlagt subsidiær Paastand kunne fastsættes til 37,715 Kr. 35 Øre. Af det samlede Belob, 67,102 Kr. 75 Øre, vil Appellanten have at svare Renter som paastaaet.

Processens Omkostninger for begge Retter vil kunne ophæves.«

Højesteret har saaledes i Principet klart og tydeligt godkendt So- og Handelsrettens Dom.

Overfor dennes stærke Fordommelse af Fællesforeningens Handlemaade har Højesteret ikke fundet sig foranlediget til »at erindre noget væsentligt«. Med Hensyn til Dommens økonomiske Konsekvenser, nemlig ved Erstatningsberegningen, betegner derimod Højesterets Afgørelse en delvis Modifikation af Sø- og Handelsrettens Dom, nemlig med Hensyn til Erstatningens anden Del. Som det vil erindres, delte Sø- og Handelsretten Erstatningen i to Dele, nemlig først for det Tab, Cementfabrikerne har lidt ved, at ikke alle de under Fællesforeningen staaende Brugsforeninger har aftaget deres Forbrug af Cement hos Fabrikerne, hvilken Erstatning Sø- og Handelsretten beregnede med 1 Kr. 40 Øre pr. Tønde, hvilket indtil Sagsanlægget ialt androg 29,387 Kr. 40 Øre. Paa dette Punkt stadfæstede Højesteret den indankede Dom. Med Hensyn til Erstatningens anden Del, nemlig for det yderligere Tab, der tilfojedes Fabrikerne ved Oprettelsen af Andelscementfabriken, og som kunde opgøres derved, at Priserne for hele det danske Cementsalg maatte nedsættes, beregnede Sø- og Handelsretten Erstatningen som bekendt efter Cementfabrikernes indenlandske Salg til et Tab af 1 Kr. 70 Øre pr. Tønde eller ialt fra Prisnedsættelsen skete til Sagsanlægget 80,296 Kr. 10 Øre. Beregningen af denne Erstatningens anden Del blev imidlertid ændret af Højesteret til at ske efter Andelsfabrikens Omsætning, saaledes at den nævnte Erstatning pr. Tønde, 1 Kr. 70 Øre, kom til at gælde for Andelscementfabrikens Salg til andre end Brugsforeningerne. Erstatningssummen blev herefter ligeledes indtil Sagsanlægget, nemlig 1. Februar 1914, at beregne til 37,715 Kr. 35 Øre. Denne Nedsættelse i Erstatningskravets anden Del motiverer Højesteret, som det vil ses, med, »at Fabrikerne ved den af dem foretagne Prisnedsættelse pr. 1. Januar 1914 findes at have grebet saaledes ind i Forholdene, at deres Salg i Januar 1914 ikke kan danne Rettesnor for Erstatningens Beregning«. Vi skal nedenfor komme tilbage til dette Punkt.

Dommens Betydning er da denne: Ved den med Cementfabrikerne indgaaede Overenskomst har Fællesforeningen bundet sine Medlemmer. Deres Kobepligt er altsaa fastslaaet. Andelscementfabriken bestaar med Urette, og Fællesforeningen, der har bevirket dens Oprettelse, maa være ansvarlig for hele den derved opstaaede Skade for Cementfabrikerne. For den Periode, da Cementpriserne var normale (d. v. s. inden den store Nedsættelse), skal Fællesforeningen følgelig udrede den Avance, som Cementfabrikerne kunde have haft, hvis de havde haft hele den Produktion, som Andelscementfabriken opnaaede. Efter at Prisnedsættelsen har fundet Sted, og efter at som Følge heraf hverken Cementfabrikerne eller Andelscementfabriken har kunnet tjene noget udover Produktionsomkostningerne, maaske ikke engang disse, bliver det Andelscementfabrikens Kunder, som har faaet Fordelen gennem den billige Pris paa den Cement, som Andelscementfabriken har produceret, og da denne Fordel ikke vilde være tilfaldet dem, hvis Kontraktbrudet og dermed Andelscementfabriken ikke havde eksisteret, men deres Forbrug kunde være kommet Cementfabrikerne tilgode, skal endvidere Fællesforeningen ogsaa betale Erstatning til Cementfabrikerne for den herved opstaaede Skade.

Som man ser, har Højesteret fort Ansvaret saa langt ud, at Dommen virker som en knusende moralsk Fordommelse af Fællesforeningens Adfærd.

Højesteret erklærer som nævnt, at Cementfabrikerne uden Nødvendighed har grebet ind i Sagen ved at nedsætte deres Priser, idet de efter Højesterets Mening kunde have undladt dette og alligevel have sikret sig deres normale Avance paa hele deres Salg i Danmark mod det Tab, Andelsfabrikens Konkurrence betod, ved at henvende sig til Domstolene. Af denne Grund mener da Højesteret, at Cementfabrikerne ikke havde behovet at gaa til Prisnedsættelsen og derfor heller ikke skal have Erstatning for hele det Tab, de herved paa en Maade frivillig har paataget sig. Her er det som nævnt, at Højesteret adskiller sig fra Sø- og Handelsretten, idet Erstatningens anden Del da ikke beregnes efter Cementfabrikernes Salg, men efter Andelscementfabrikens. Selve Erstatningsberegningen pr. Tønde er derimod fuldstændig godkendt.

Selv om denne Betragtning af Højesteret juridisk set er rigtig, maa man dog ikke overse den praktiske Nødvendighed, der tvang Fabrikerne til at foretage Prisnedsættelsen, nemlig for at undgaa, at den af Andelscementfabriken forvoldte Skade ved Tab af deres Marked blev endnu større, hvad der — hvad man ikke maa glemme — jo kunde faa Betydning ogsaa udover den gældende Kontrakttid, efter hvis Udløb Cementfabrikerne jo ikke kunde vente sig nogen Beskyttelse mod denne ny Form for Industri. Det kan vist

anses for givet, at om Priserne *ikke* havde været sat saa langt ned som sket, vilde Andelscementfabriken have kunnet sikre sig Penge — fra Hr. Ole Olsen, fra Banker eller andre — til en Fordobling af sin Produktion — hvilken Udvidelse jo hojtidelig var vedtaget paa Fabrikens Generalforsamling i Juni — hvorved Skaden for Cementfabrikerne vilde være blevet endnu større.

Med Hensyn til Erstatningssummens Storrelse vil denne afhænge af Andelscementfabrikens Produktion. Hvis denne andrager 200,000 Tdr. pr. Aar, vil denne svare til en Erstatning af ca. 300 à 350,000 Kr. pr. Aar. Altsaa for Aarene 1914, 1915 og 1916 ialt ca. 1 Million Kroner. Hvis Andelscementfabriken skulde gøre Alvor af den paatænkte Udvidelse til 600,000 Tdr., vil Erstatningen derimod blive 1 Million Kroner om Aaret.

Naar Aaret 1916 er medregnet her, kommer det af, at Fællesforeningen jo havde forpligtet sig til ikke at foretage noget Arbejde med Anlæg af nogen Cementfabrik for 1. Januar 1916, og en saadan Fabrik erfaringsmæssigt ikke kan bygges og sættes i Drift paa mindre end et Aar.

— — —

Naar man nu, efter at have sat sig ind i alle Sagens Enkeltheder — og ved den interessante Procedure for Højesteret, og da ikke mindst gennem Højesteretssagforer Henriques' indgaaende og koncise Udredning af Spørgsmaalet fik man fortræffelig Anledning dertil — spørger sig selv, hvordan det er muligt, at Brugsforeningernes Folk har kunnet gore sig skyldige i en saadan Kapitalfejl (for ikke at bruge et stærkere Ord, der unægtelig falder en paa Læben) som at gaa med til Rejsningen af denne besynderlige Fabrik — ulovlig fra Grundsten til Skorsten — paadragende sine Interessenter en Erstatning af henholdsvis 1 Kr. 40 Øre og 1 Kr. 70 Øre for hver Tonde Cement, der produceres — maa Løsningen ligge i hele den Maade, hvorpaa Brugsforeningsfolkene ledes og lader sig lede. Thi deres overste Ledere har maaske ikke engang deres storste Brøde i denne Sag ved at have foretaget sig just de Handlinger, de med deres Underskrifter havde forpligtet sig til *ikke* at foretage, nej, et langt tungere Ansvar hviler sikkert paa dem ved, at de ikke med et Ord, ikke med en Mine har hindret Brugsforeningernes Mænd i at gøre sig skyldige i de urigtige Handlinger, som det netop havde været deres Pligt at afholde dem fra, medens Tid var. Ved at undlade at handle kan man ofte paadrage sig storre Ansvar end ved nok saa slemme Handlinger. Ved at fore hele den store Kreds, som Brugsforeningerne og Andelsfolkene repræsenterer, bag Lyset, har disses Ledere i denne Sag vist sig i en meget lidet heldig Belysning. I Traad hermed falder, at »Andelsbladet« aldrig gengav Sø- og Handelsrets-Dommen, at man uden at oplyse dem, der skød Penge og Tillid ind, om Sagens virkelige Sammenhæng, efter denne Doms Afsigelse lod Generalforsamlingen i Andelscementfabriken vedtage en Udvidelse af den Fabrik, som Domstolen lige havde stemplet ulovlig, til den dobbelte Produktion — en Udvidelse, som kun en naadig Skæbne og Verdenskrigen forhindrede Udførelsen af — og som nu vilde have betydet over 1 Million Kroners Erstatning *om Aaret* ud af Brugsforeningernes Lommer.

Cementfabrikerne er i vide Kredse af Pressen i denne Sag blevet fremstillet som Folk, der vilde berige sig paa »fattige Husmænds Bekostning« o. s. v. Cementfabrikerne har ene og alene krævet de simpleste Moral- og Retsbegreber overholdte, og to Domstole, tilsidst Landets overste, har til Overflod givet dem Medhold. Vi skal ikke komme ind paa, hvem det herefter falder nærmest at bebrejde manglende Medlidenhed med »Smaamands-Penge«.

Men naar man ser, at Fællesforeningens Formand, efter at Hojesterets-Dommen er faldet, har ladet sig interviewe for at udtale, *at Fællesforeningen intet som helst har med den Fabrik at gøre, som Landets Hojesteret just i den Dom, han interview'es om, har kendt Fællesforeningen ansvarlig for,* da gribes man af alvorlig Medfolelse med vor Landbostands menige Medlemmer — og af ikke ringe Bekymring for Moralen i vide Kredse herhjemme i det hele.

* * *

Rusland og Orienten som Fremtidsmarkeder.

Foredrag af Direktør, Kaptajn *F. H. J. Rambusch* paa Industrimødet den 12. Januar 1915.

Hvorlænge den nuværende Verdenskrig vil vare, er der ingen af os, der kan have nogen begrundet Mening om i Øjeblikket, men saa meget turde dog vistnok være utvivlsomt, at Europas Kort efter Krigen vil komme til at se anderledes ud end nu, og at trods alle de Forsikringer, det nu

en Gang er Skik og Brug at afgive, naar man slutter Fred, vil der utvivlsomt være saa megen Bitterhed tilbage mellem Nationerne, at det store Eksportmarked, Tyskland har haft baade i England og Frankrig, men dog navnlig i Rusland og saavel i den nærmere Orient — Balkanstaterne — som i den fjernere Orient — specielt i Kina — næppe for lidt efter lidt atter vil blive tilgængeligt, og at de forskellige Industrilande vil være henviste til at soge deres Marked andre Steder end hidtil, turde være sikkert.

Der vil derfor være Lejlighed ogsaa for den danske Industri til at komme i Betragtning ved de nye Chancer, der skabes — ikke mindst paa det russiske Marked. Jeg har set Tysklands Eksport til Rusland angivet til en Milliard Kroner om Aaret.

Der er som bekendt flere danske Industridrivende, der med Held har søgt Marked i de nævnte Lande; i Japan tror jeg ikke, der er saa mange Muligheder. Jeg har i de senere Aar haft Lejlighed til ret hyppigt at foretage Forretningsrejser saavel til Balkanstaterne, hvor jeg har været 7 Gange — hver Gang i nogle Uger — som til Rusland, som jeg har gennemkrydset. Jeg har været gennem Sibirien 2 Gange, og jeg har været 6 Uger i Hankow og en Uges Tid i Peking. Paa disse Rejser har jeg gjort mig Umage for at faa Indtrykket af, hvilke Muligheder der er for den danske Industri paa de forskellige Steder. Overalt, hvor jeg kom hen, har jeg mødt den tyske Konkurrence, tyske Forretningsdrivende og tyske Kataloger. Nu har Krigen jo imidlertid ændret meget i saa Henseende. Der er store Forretninger i Rusland, som havde tyske Indehavere, hvis Gods og Aktiver nu formentlig er beslaglagt, og som forelobig ikke kan tænke paa at vende tilbage, og unge Mænd er i stort Antal kaldt hjem til Tyskland for at gore Krigstjeneste; adskillige af dem vil vel enten falde eller blive Kroblinge, og der vil sikkert gaa Aar, førend de paagældende Forretninger atter naar op til det Standpunkt, de indtog, for Krigen udbrød.

Tyskerne har jo en ganske særlig Evne til at akkomodere sig, hvor de kommer frem. De har Forstand paa at føle sig for og faa Rede paa, hvad Folk egentlig ønsker, og derfor er de altid de skarpeste Konkurrenter.

Englænderne og Amerikanerne er som Regel ikke saa vanskelige at konkurrere med. Amerikanerne fremstiller de ganske bestemte Typer, som efter deres egen Mening er de rigtige, og Englænderne er i mange Henseender ret konservative, saaledes i Almindelighed ogsaa i Handelsforhold. Det er ikke nogen særlig let Opgave for Maskinindustrien at udvikle Forretningsforbindelsen mellem Danmark og England yderligere paa Grund af den store Konservatisme hos Englænderne.

Spørger man, hvad der er nødvendigt for at komme ud paa Eksportmarkedet, maa der svares, at man først og fremmest maa have sin Fabrikation systematiseret, og man maa ikke gabe over alt muligt mellem Himmel og Jord, men holde sig til visse bestemte Typer, saa at man kan overkomme at faa dem fuldkommengjort. Dernæst kan jeg ikke noksom anbefale, at man selv personlig rejser ud for at undersøge Forholdene paa de forskellige Steder, hvor man i Udlandet vil søge at gore Forretninger. Kun derigennem faar man et virkeligt Overblik. Selvfølgelig kan man ikke ved et Par Maaneders Ophold i et fremmed Land skaffe sig et fuldstændigt Indblik i dets Forhold, men læser man saa tillige Boger og Aviser, kan man dog skaffe sig et nogenlunde godt Overblik.

I det Land, der ligger Danmark nærmest som Genstand for Eksport, nemlig *Rusland,* er der mange Firmaer, der har arbejdet i en Aarrække; mit Firma har saaledes arbejdet der i 25 Aar, og for vor lille Fabrik har Salget i de senere Aar, for hvilke Regnskab foreligger, andraget 600—800,000 Kr. aarlig. Russerne er i Virkeligheden efter de Erfaringer, jeg har gjort, meget behagelige Folk at have at gøre med; men en Ting lægger de stor Vægt paa: de vil se, hvem de handler med. Forstaar man at vinde deres Tillid og behandler dem godt, erhverver man sig meget trofaste Forretningsforbindelser; at de er forsigtige overfor ubekendte, udenlandske Firmaer, er lige saa naturligt, som at de under de nuværende Forhold vil sikre sig, at Varerne ikke er tilvirkede i et fjendtligt Land.

Der er jo ret store sproglige Vanskeligheder; indtil Krigens Udbrud kom man særdeles godt igennem med Tysk; det bør man ikke mere tale derovre, hverken paa Gader eller i Restauranter. Fransk tales ikke meget i de egentlige Forretningskredse, hvorimod Engelsk tales af en Del flere, end man i Almindelighed tror. Men det bedste er selvfølgelig at lære Russisk. Det ligger jo desværre os Vesteuropæere noget fjernt og er vanskeligt at tilegne sig, men Russerne paaskønner alle Bestræbelser i den Henseende. Det kan ikke

noksom anbefales yngre Ingeniorer og Kobmænd, der vil arbejde i Rusland, at lægge sig efter Russisk. Russerne er en meget godmodig og elskværdig Nation, saalænge de ikke bliver tirret. Man mærker straks deres Ligefremhed i den Maade, hvorpaa de tiltaler hinanden. Det er f. Eks. meget sjeldent, at Over- og Underordnede tiltaler hinanden ved Titler, i Reglen kun ved For- og Efternavn.

Saa tales der saa meget om manglende Paalidelighed i Pengesager hos Russerne. Ja, det er der selvfolgelig noget af, men jeg vil dog sige, at i alle de Aar, mit Firma har arbejdet derovre, har vi aldrig været udsat for noget nævneværdigt Tab, og jeg tror, at Industriraadets Formand for sit Firmas Vedkommende har gjort de samme Erfaringer. Ser man sig virkelig for, tror jeg ikke, Risikoen er storre end andre Steder.

Selvfolgelig maa man levere godt Arbejde. Man maa huske paa, at der er mange unge Russere, der har været ude omkring i Verden og set sig godt om, og hvis man tror, at man kan sende gammeldags Sager til Rusland, f. Eks. Maskiner eller Redskaber af forældede Konstruktioner, saa tror man forkert. Jeg har i Rusland truffet meget stor teknisk Sagkundskab og ført mange interessante Diskussioner ogsaa om specielle, tekniske Spørgsmaal.

Naar Talen er om saa enormt et Land som Rusland med ca. 170 Millioner Indbyggere, saa er der ingen Grænser for, hvad det kan konsumere baade af Haandværks- og Industriprodukter. Men det kan ikke nytte, at man vil begynde en Eksport med at avertere i Bladene derovre og soge Repræsentanter, og heller ikke kan det tilraades, at man indlader sig med en Ubekendt, der skriver og anbefaler sig. Jeg har i et ganske kort Tidsrum faaet 6—8 Breve fra Folk, der tilbod sig, men da jeg sendte en Ingenior over for at se paa dem, viste de sig allesammen at være ret uvederhæftige Personer, der i alt Fald ingen Referencer havde.

Dernæst maa det betones, at det nytter ikke, naar der skal handles med tekniske Artikler i Udlandet, at sende Folk, der er ensidig merkantilt eller ensidig teknisk uddannede. For at faa noget videre ud af det, maa de paagældende have begge Arter af Uddannelse. Forst og fremmest kræves der naturligvis god, sund Menneskeforstand og Evne til at bedomme, hvem man staar overfor; uden disse Egenskaber naar man aldrig gode Resultater.

Der har i den senere Tid i Bladene staaet en Del om et *Oplysningskontor for Næringsvejene*, og hvis et saadant Kontor blev organiseret paa rette Maade i intim Forbindelse med Erhvervsorganisationerne, vilde det utvivlsomt kunne gore god Nytte. Det skulde jo forst og fremmest kunne samle, bearbejde og tilrettelægge Oplysninger om Forholdene paa de forskellige udenlandske Pladser, hvortil der kunde være Tale om Eksport.

Hertil kræves praktiske Forretningsfolk, der har personligt Kendskab til Forholdene paa de forskellige Steder; Folk med Universitetseksamen egner sig bedre til at bearbejde end til at indsamle Oplysninger. Det nytter som sagt ikke meget at udsende Tryksager eller Cirkulærer; det, jeg har set bringe Resultater, er en personlig Bearbejdelse. Man skal ikke alene grundig kende sine egne Varer, men ogsaa Konkurrenternes.

Der kunde utvivlsomt gores en Del mere end nu ved at indsamle nogle flere virkelig aktuelle Oplysninger gennem vore Gesandter og Konsuler. Jeg har haft Lejlighed til at se, hvilken fortrinlig Nytte Tyskerne har haft af deres diplomatiske Repræsentation og deres Konsuler, navnlig paa Steder, hvor vi har staaet ganske blottede for saadan Støtte. De tyske Konsuler er instrueret om at indsende udtommende Oplysninger om alle paatænkte storre Arbejder, afholdte Licitationer, hvem der har faaet overdraget vedkommende Arbejder, og til hvilke Priser osv. Dette Materiale bliver samlet og bearbejdet og staar til Raadighed for enhver tysk Eksportør.

De tyske Konsuler arbejder ganske overordentlig energisk for at tilfore den tyske Industri de flest mulige Bestillinger fra Udlandet, saa energisk, at de vides undertiden at have grebet til mindre »fair« Midler, saasom Benægtelse af konkurrerende Firmaers Eksistens, Trusel med at forhindre Notering paa tyske Børser af vedkommende Lands Statsobligationer og lignende.

At forlange af en Konsul, at han skulde kunne gore Forretninger for danske Firmaer, vilde være ganske urimeligt; han kan og vil sikkert gerne hjælpe til med at udfinde passende Repræsentanter og assistere ved Indledning af Forbindelser og Forretninger; men at tage direkte Del i Forretningsafslutninger, kan han lige saa lidt som en Gesandt.

Der er vist næppe noget Sted i Udlandet, hvor Danske i saa Henseende er heldigere stillet, end i Petrograd, takket være den derværende Handelsattaché. Man maa huske paa, at Forholdene

i Rusland er store, og derfor er det næppe tilraadeligt at søge Forbindelser der, hvis man ikke har specialiseret sin Fabrikation og er virkelig leveringsdygtig indenfor dens Omraade.

Den Maade, hvorpaa Stormagterne ret ofte sikrer sig Marked i fremmede Lande, er enten ved at lade deres Banker give Laan til vedkommende Stat og saa sikre sig, at der for de laante Penge væsentligst købes i det Land, der har givet Laanet, eller — undertiden ved diplomatisk Tryk — skaffer sig værdifulde Koncessioner paa Jernbaneanlæg, Bjergværksdrift eller deslige, eller at kapitalstærke Fabrikationsfirmaer, støttet af deres Banker, financierer industrielle Foretagender mod at sikre sig Afsætning for en længere Aarrække.

Disse Midler staar jo desværre sjelden eller aldrig danske Industridrivende aaben.

Som min personlige Mening skal jeg udtale, at *jeg* hidtil ikke er bleven bekendt med noget større Resultat, hverken af danske Eksportforeningers Virksomhed eller Udsendelse af Eksportkalendere eller Annoncer i udenlandske Haandbøger eller Udsendelse af Tryksager til Konsulater; de Fabrikanter eller Købmænd, der søger Oplysninger, henvender sig vist sjeldent derom til danske Konsuler; de maa opsøges, og dertil bør Konsulerne hjælpe saavel som med at indsende saa hurtigt og betids, at det virkelig kan faa Betydning for de Interesserede, Oplysninger om paatænkte større Ingeniørarbejder, om Afholdelse af Licitationer med udførlige Specifikationer og Oplysninger, Meddelelser om, hvem der har faaet overdraget de vedkommende Arbejder, og til hvilke Priser osv. — Og saa skal jeg kun til Slutning sige, at de bedste Oplysninger faar man selv; kun den, der kender en Sag tilbunds, kan stille de rette og nødvendige Spørgsmaal; og dernæst maa man altid være klar til hurtig Udrykning, have sit Pris- og Katalogmateriale liggende rede, en Kuffert med det aller nødvendigste altid pakket, saaledes at man om fornødent kan rejse med faa Timers Varsel og blive borte i Uger. Der maa handles hurtigt og resolut; at gøre det, karakteriserer særlig de dygtige, tyske Forretningsmænd; Overvejelser skal der selvfølgelig til; men de maa hurtig tilendebringes, og man maa ikke glemme, at »Det bedste ofte er det godes værste Fjende«.

Det har sikkert — i al Fald indtil de seneste Aar — staaet som utvivlsomt for de fleste, at *Balkanstaterne* fortjente den Betegnelse, Tyskerne, og specielt Østerrigerne, gav dem: Roverstaterne. Jeg har besøgt disse Lande saa ofte, at jeg tror at have nogen Ret til at udtale, at Beboerne absolut ikke fortjener at betegnes som Rovere, at rent bortset fra Landet og de mindre Byer, hvor Sikkerheden mindst er som her, er den i de ydre Kvarterer i Hovedstæderne snarere større end mindre end i tilsvarende Gader her i Kjøbenhavn, for slet ikke at tale om de større, europæiske Hovedstæder.

Landbefolkningen kan ved første Øjekast maaske nok minde om de »Rovere«, der optræder i Skuespil paa vore Teatre, da de lægger grumme lidt Vægt paa det ydre; Klædedragten er oftest baade gammel, pjaltet og lappet; snavsede Sandaler er ikke saa klædelige som velpudsede Støvler osv.; men *nøjsomme* er Balkanfolkene; drukne Folk og Tiggere ser man næsten aldrig.

Tyrkisk Kaffe, Frugt, Saft med koldt Vand samt let Landvin er, hvad der nydes, og Vinen sjeldent udenfor Maaltiderne.

Selvfølgelig er der der — som alle Vegne — uredelige Forretnings- og Embedsmænd, og man skal se sig vel for; men i det hele og store er Folkene ærlige og retskafne, overvejende Bønder; af Fabriksdrift er der saare lidt; næsten alle Maskiner indføres; for *Landbrugsmaskiner* er der stort Behov og vil efter Krigen blive endnu større, og man vil næppe — i al Fald ikke i *Serbien* — købe dem fra Ungarn som tidligere. Landets aarlige Ind- og Udførsel menes at være omtrent lige store, ca. 80 Mill. Kr.

Befolkningen kan gennemsnitlig nærmest betegnes som ret velstillede Husmænd. Herremænd findes ikke.

Der er i Serbien en Del Bjergværksdrift, som er bortgivet i Koncession til franske og belgiske Selskaber.

Bulgariens Befolkning gør et fattigere Indtryk end Serbiens; Husene er i Serbien grundmurede og teglhængte, i Bulgarien ofte Lerhytter, dækkede med Straa. Import ca. 140 Millioner Kroner, Eksport ca. 130 Millioner Kroner.

Rumænien er absolut den mest fremskredne af Balkanstaterne. Bukarest har delvis et ret vesteuropæisk Udseende. Indførsel c. 387 Millioner Kroner, Udførsel ca. 480 Millioner Kroner. Den store Petroleumsindustri er væsentligst paa amerikanske og hollandske Hænder. Kornudførselen er stor.

Der er ingen Tvivl om, at der ogsaa paa Balkanhalvøen kan erobres Marked for dansk Industri, i første Linie Landbrugsmaskiner; men Forholdene maa i hvert enkelt Tilfælde undersøges

grundigt, og Konsulatsvæsenet efter min Mening ordnes, saaledes at det ikke kommer i Hænderne paa Stormagters Undersaatter; kan egnede Danske med fuldstændig Kendskab til Landets Sprog ikke findes, da en af vedkommende Stats egne Undersaatter eller en Svensker, Nordmand, Hollænder eller Svejtser. Sprogkundskaberne er store i Balkanlandene. I *Bukarest* findes endnu ingen dansk Konsul; der burde efter min Mening være baade Konsul og Gesandt; thi derfra kan udrettes noget.

At have dansk diplomatisk Repræsentation i Konstantinopel er efter min Mening ganske unyttigt; vel har Konstantinopel ca. $1^1/_4$ Millioner Mennesker, men uden for den bor der i det til Rest blevne europæiske Tyrki — naar Adrianopels 123,000 fraregnes — ikke engang saa mange Mennesker som i Kjøbenhavn.

Balkanstaternes Tyngdepunkt er Bukarest; der og derfra kan der udrettes noget, men sikkert intet fra Konstantinopel.

Endnu kunde jeg kun have Lyst til at gøre et Par ganske korte Bemærkninger om *Kina.* Der er der et meget stort Marked for danske Varer; det er der ingen Tvivl om. Danskerne er paa Forhaand særdeles vel ansete derude. En Del af dem er i Store Nordiske Telegrafselskabs Tjeneste, og en Del er efterhaanden herfra gaaet over i den kinesiske Stats Tjeneste. Der er som tidligere omtalt adskillige tyske Forretninger derude, som er gaaet fuldstændig nedenom i den senere Tid, fordi de bedste af Personalet er kaldt hjem, og nu lægger Englænderne Beslag paa tysk Gods i de Byer, hvor de har Koncessioner. Det er jo ikke i vore Dage en saa forfærdelig Begivenhed at rejse ud til Østen. Rejsen fra Kjøbenhavn med den sibiriske Bane til Peking tager $11^1/_2$ Døgn og vil formentlig om ganske faa Aar være reduceret til ca. 8 Døgn.

Kineserne er ingen militær Nation, men udprægede Købmænd, men saa ærlige og ordholdende, at de i disse Henseender næppe overgaas af noget andet Folk.

Jeg tror som sagt, at der er umaadelig meget at gøre for Danmark baade i Rusland, paa Balkanhalvøen og i den fjerne Orient, specielt i Kina, og jeg tror, at vi alle bør forberede os paa at tage de Opgaver op, der bliver at løse i saa Henseende, og vi skal ikke vente, til Krigen er forbi, men begynde straks med at samle Oplysninger og organisere.

* * *

Nyheder paa dansk Kunstindustris Omraade.

Knud Kyhn: Figur af Stentøj.

For to Menneskealdre siden forstod man herhjemme ved Stentøj nærmest blot det graablaa bornholmske. Det anvendtes kun i Husholdningen, og om at bruge det i dekorativt Øjemed var der slet ikke Tale, endskønt mange af de bornholmske Ting med deres djærve blaa, yderst lidt raffinerede, næsten primitive, Dekoration slet ikke var saa ilde.

Fra Museer og Samlinger kendte man vel det gamle tyske Stentøj, det hvide fra Siegburg, det brune fra Raeren og det blaa-graa fra Nassau, men det var dog først efter den japanske Revolution i 1868, da der naaede Prøver paa det fine, gamle, japanske Stentøj til Evropa i større Mængder, at man fik Eksempler paa, hvad Teknik og kunstnerisk Kultur formaar at udrette paa dette Omraade.

De keramiske Fabriker i Evropa har siden da gjort mange Forsøg paa at fremstille Stentøj, der kunde staa ved Siden af det japanske. Man naaede ret vidt i Frankrig i den Henseende, men ogsaa vore hjemlige Fabriker har i de

Knud Kyhn: Figur af Stentøj.

Kai Nielsen: Venus' Fodsel.

senere Aar gjort fortrinligt lykkede Forsøg paa at komme med paa dette nye keramiske Felt.

Det ligger jo i Sagens Natur, at vor Keramik ikke i det lange Lob kan blive ved at leve højt paa Porcelænet. Den maa for at holde sit Ry og sin Energi paa den vundne Højde ind paa nye Baner. Stentøjet er en af disse.

Baade den kongelige Porcelænsfabrik og Bing & Grøndahl har i Løbet af de sidste Aar naaet til at fremstille virkelig smukt Stentøj, der baade teknisk og kunstnerisk staar højt.

Men Opgaven har ikke været let, fordi man saa at sige har skullet begynde helt forfra.

Det gjaldt først om at finde en brugelig Masse, der lod sig »sintre« og egnede sig for de Glasurer, den var beregnet til, men dertil er kommen mange og lange Eksperimenter med selve Fremstillingen. Stentøj kan ikke som Porcelæn støbes. Det maa drejes op paa fri Haand paa Pottemagerskiven og modelleres hvert Stykke for sig.

Og saa er der Glasuren. Det gjaldt om at finde helt nye Virkninger. Mange Forsøg maatte gøres, mange nye Stoffer prøves.

Vi bringer her nogle Afbildninger af Stentøj fra Bing & Grøndahl, i hvilket det særligt er lykkedes at faa en Række fortrinlige Glasurvirkninger frem, der i Skønhed og Farvepragt ikke giver de gamle japanske noget efter. Særlig interessant er en Glasur med en ejendommelig grenet Tegning, der vistnok maa kaldes ganske ny.

Den Tradition tro, Bing & Grøndahl altid har fulgt, har det ogsaa forsøgt at fremstille Figurer af Stentøj. Den omstaaende Afbildning af en Abefigur, modelleret af Billedhugger Knud Kyhn, giver et godt Eksempel paa, hvilken morsom drastisk Virkning der kan naas i dette Materiale.

Bing & Grøndahl har i det hele altid yndet de figurlige Fremstillinger og aldrig været bange for at lade Kunstnere af de forskelligste Retninger prøve deres Evner som Modellører.

Hvad Fabriken opnaaede i 1900 ved at lade

Stentøj fra Bing & Grøndahl.

Willumsen komme til, er endnu i frisk Minde, men hvor morsomme og i sit Væsen helt forskellige kunstneriske Ydelser, der findes indenfor Fabrikens figurlige Produktion, giver hosstaaende lille Portechaisegruppe af Hans Tegner og den nye Gruppe Venus' Fødsel af Kai Nielsen gode Prøver paa. Tegners fine Rokokoynde, der bringer Traditionerne fra Porcelænets klassiske Tidsalder fra Slutningen af det 18. Aarh. frem, og Kai Nielsens Jordaenske Frodighed viser, hvilken Rigdom der er Plads til indenfor moderne dansk Porcelænskunst.

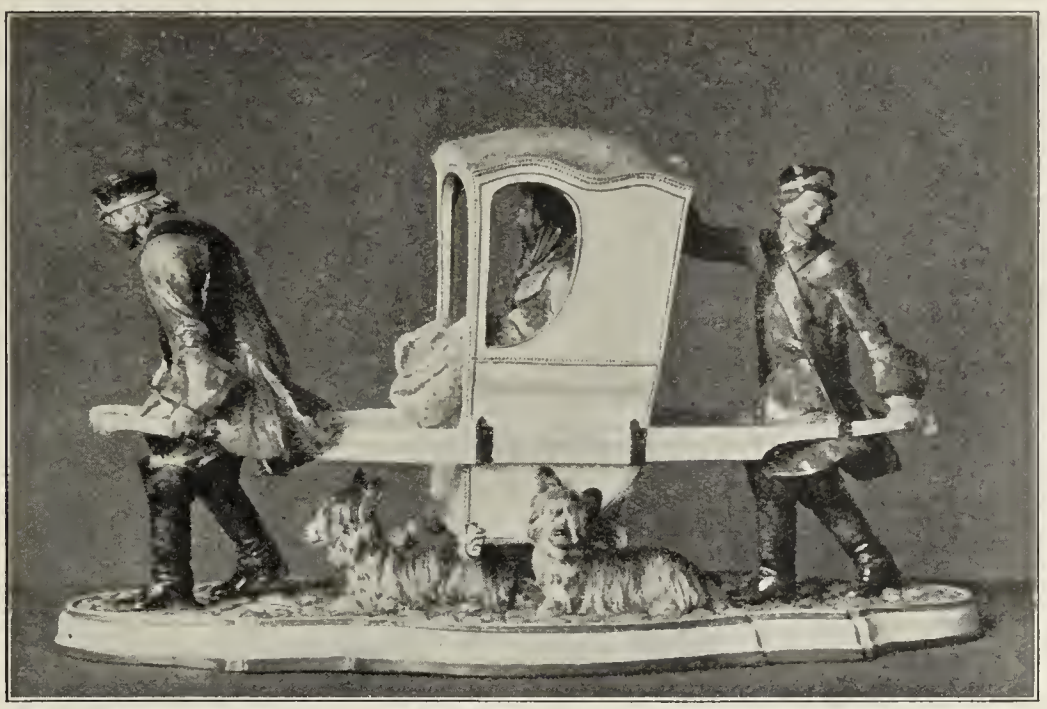

Hans Tegner: Portechaisegruppe.

❁ ❁ ❁

Krigen som Erhvervs-Stimulans.

Af Direktør, cand. polyt. *Gunnar Gregersen.*

At Krig odelægger er uomtvisteligt. Men lige saa sikkert er det, at de ved Krig fremkaldte Tilstande i mere end et Tilfælde har virket som kraftig Stimulans for Kulturarbejde, aandeligt som materielt, af allerstorste Betydning for Menneskeheden. Historien viser det. Modgang og Ulykke virker ikke alene svækkende, men ogsaa æggende, udloser Initiativ, hærder Produktionslivet, skaber det nye Felter og nye Forbindelser, samtidig med, at de gamle styrkes, og navnlig den livgivende Forbindelse med den eksperimenterende Naturvidenskab.

Er Talen nu først om de materielle Produktioner, som Krig har givet Stødet til, er Eksemplerne talløse. Det vil saaledes erindres, hvorledes først den store Revolution, senere Napoleonskrigene — der med Fastlandsspærringen lammede Kontinentets Erhvervsliv — tvang dette sidste til at søge Erstatninger for en Række Produkter, der hidtil var tilførte ad Søvejen, men som nu udeblev. Saaledes udsprang de første større Forsog paa Roesukkerindustri af denne Nødstilstand, afskaaret som man var fra det hidtil anvendte tropiske Rorsukker. De stærke Krav i Markedet gav fornoden Opfordring, medens Afspærringen skabte den unge Industri ualmindelige Vækstbetingelser. Thi ikke alene gav og giver Tilførselsvanskelighederne eller ligefrem Afspærring ofte Anledning til »Nød-Produktion«, men hvad der i mange Tilfælde maaske har været og vil være det væsentligste: det lange Aaremaal med abnormt Forbrug i Forbindelse med det fuldstændige Monopol paa Markedet dækker det nye i passende Tid mod ublid Konkurrence fra de Varer, der hidtil har behersket Markedet. Ofte har en ny Metode, der maaske ellers vilde være forsvundet med de abnorme Markedsforhold, der havde skabt den, igennem dette Læ naaet fornoden Styrke for Tid og Evighed — som f. Eks. netop Roesukkerindustrien.

Omtrent lignende Forhold genfinder vi i en anden Industris — Sodaindustriens — Udviklingshistorie. Dens Epoke er Indforelsen af Leblanc's Metode i 1790erne. Er Leblanc-Sodaindustrien — en Industri, der har haft den allerstørste Betydning for den industrielle Udvikling i det hele —

end ikke opstaaet som umiddelbar Følge af Krig, saa daterer dens Udvikling sig dog afgjort fra den ved Krig skabte Afspærring af fransk Marked fra Tilførsel ude fra i forforrige Aarhundredes Slutning. Englands og Frankrigs Industri havde i det 18de Aarhundredes første Halvdel kæmpet med Vanskeligheder ved Dækning af en Række blomstrende Industriers Sodaforsyning. Kun ringe var Tilbudet, Varen upaalidelig og Forbruget stigende. Foruden »Natur-Soda« havde man et ved Forbrænding af Soplanter og Udludning af Asken fremstillet Produkt i Markedet, et Produkt, der hentedes dels fra Spanien, dels fra Skotland, og som var højst urent. At det erkendtes, at her var en stor for den industrielle Udvikling yderst hemmende Mangel, fremgaar alene deraf, at det franske Akademi i Aaret 1775 udsatte en Præmie for den bedste Løsning af Opgaven: Udarbejdelsen af en Metode til af almindeligt forekommende Raamaterialer at fremstille Soda. Præmieæskningen fremkaldte en Mængde Løsninger — nogle uanvendelige, andre brugelige, og deriblandt en af Kemikeren Leblanc udarbejdet. Det er imidlertid i denne Sammenhæng karakteristisk, at Leblanc's Metode, der er langt den bedste af de foreslaaede Løsninger, i aarevis maatte arbejde Side om Side med en Række middelmaadige Metoder. Det er først, da Krigen afskærer Frankrig fra England og vanskeliggør dets Forbindelse med Spanien, da det fra alle Sider trængte Frankrig helt er henvist til sig selv og med beundringsværdig Kraft tager Kampen op udadtil og indadtil, med Fjender og med Mangler, at Leblanc's Metode slaar igennem. Den bliver den af Regeringen »antagne« — eller rettere eksproprierede; og senere i mere end et halvt Aarhundrede den omtrent eneherskende Sodafremstillingsmaade.

Men denne nye betydningsfulde Industri var ikke Videnskabens eneste Cadeau til Revolutionen. Under de første Revolutionskrige viste der sig hurtigt i Frankrig en for Krudtfabrikationen skæbnesvanger Mangel paa Kalisalpeter. Hidtil var dette Produkt væsentligst kommet fra Ostindien. Nu gjaldt det at fremstille det selv. Uheldigvis var de franske Kemikeres Forstemand, Lavoisier, imidlertid blevet henrettet, da Konventet mente »ikke at have Brug for Videnskabsmænd!« Det samme Konvent maatte nu gaa Tiggergangen til Naturvidenskaben og indtrængende henvende sig til Lavoisiers Elever om Hjælp. Og de henvendte sig ikke forgæves. En Metode fandtes let. »Giv os kvælstofholdig Jord — og 3 Dage efter skal vi lade Eders Kanoner«, havde Kemikeren Monge udbrudt — og han holdt Ord. Ved Udludning af salpeterholdig Jord fra Stalde osv. skaffedes hurtigt de fornødne Kvanta, i 9 Maaneder saaledes 6 Mill. kg.

Gaar vi fra Napoleonskrigene et halvt Aarhundrede frem i Tiden, til Krigen 1870—71, ser vi det samme gentage sig i Paris under Belejringen. Om den samme nøje Samvirken mellem Produktion, Teknik og Videnskab i den med Fjender udenfor og Mangel indenfor Murene kæmpende By beretter Berthelot kort i Forordet til et af sine Arbejder[1]). Det hedder heri: »Under Belejringen — det sidste Trin paa Vejen mod vort Nederlag — vendte Byen sig i sin Nød til Videnskaben, som man kalder Lægen til den med Doden kæmpende Syges Leje. »Le comité scientifique pour la défense de Paris« blev Resultatet af denne Henvendelse. Vidunderligt og imponerende var det, hvad man trods Mangler naaede under denne Videnskabernes og Teknikeres fortvivlede Kamp med Vanskeligheder, der syntes uovervindelige, og hvor alle Kræfter under de vanskeligste Vilkaar anspændtes til det yderste. Der udførtes Vidunder paa Vidunder. Naaede de talrige Under-Komitéer, der var nedsat for at organisere Fremstillingen af Artikler, der var nødvendige for Forsvaret, end ikke at frelse Byen, saa naaede de dog at gore denne Epoke til et straalende Blad ogsaa i Teknikens Historie. Takket være denne Samvirken lykkedes det under de ugunstigste Forhold at støbe 400 nye Kanoner af helt ny Model og af ukendt Rækkevidde. Takket være dette Samarbejde lykkedes det i Løbet af faa Maaneder at oparbejde en Dynamitfabrikation, ligesom det elektriske Sogelys' udstrakte Anvendelse under Forsvar af Fæstninger skyldes disse Dages Eksperimenter osv.«

— — —

Historien gentager sig. Historie skabes dagligt. Men den skrives først om nogle Aar, naar Begivenhederne er rykket os saa meget paa Afstand, at et Overblik er muligt. Det er Skade, at vi skal vente! Thi det var jo unægteligt noget interessantere at vide, hvad der fore*gaar,* end hvad der fore*gik*. Ogsaa nyttigere. Og at det evropæiske Marked, nu da den stærkt internationaliserede Produktion skæres op i større eller mindre Omraader ved Etableringen af stedse van-

[1]) Sur la Force des Matières Explosives d'après la Thermochimie. I. 1873.

skeligere Adskillelser, lider under forskellig Varenød forskellige Steder, er indlysende, ligesom at ivrige Bestræbelser for at afhjælpe den, udfoldes trindt om. Trods sparsomme Underretninger om de Forhold, hvorunder de krigsførende Nationer arbejder, rinder Meddelelserne dog rigeligt nok til, at det kan fastslaas, at »Nødindustrier« opstaar og nye Veje skabes. Forholdet er det samme som forhen. De Vanskeligheder, som den standsede Udveksling af Raaprodukter, Varer og Mont afstedkommer, fremkalder Bestræbelser for med Klogt at overvinde dem. Medens det svage gaar tilbunds, vil energiske og maalbevidste Teknikere sikkert erobre nyt Land for den moderne med videnskabelig Stotte arbejdende Industri. Men Forsigtighed maa tilraades! Spørgsmaalet er ikke løst blot med at udslynge den ovennævnte Sandhed. Reglen maa revideres paa Grundlag af Nutidsforhold! Den lange Periode, som vi kender fra Fastlandsspærringen osv., i hvilken man praktisk set var uden Konkurrence, kommer bl. a. næppe igen.

Af Beretninger om Krigsforholdenes Indflydelse paa evropæisk Industri i Øjeblikket foreligger der bl. a. en ret omfattende Fremstilling for Ruslands kemiske Industris Vedkommende[1]). Det hedder heri:

»Før Krigen var Tyskland omtrent Ruslands Ene-Leverandør af kemiske Produkter — i 1910 leverede Tyskland for 44,97 Mill. Rubl. kemiske og farmaceutiske Præparater af et Aarsforbrug paa ca. 150 Mill. Rubl., og Storsteparten af Resten præsteredes af russiske Fabriker, der for et større Antals Vedkommende enten er Filialer af tyske Fabriker eller ejes af tyske »Søsterselskaber«. Da Krigen udbrød og Grænserne spærredes, saa ingen tyske Varer kunde faas, indtraadte hurtig Mangel paa Medicinalvarer. Henvendelser til England, Amerika og Japan havde ikke fornøden Virkning. De Forraad, man her havde til Disposition, var for smaa til, at man kunde ofre noget af Betydning. De indenlandske Firmaers Produktion synes forsvindende i Sammenligning med Forbruget, og da de i mange Tilfælde er baserede paa udenlandske Raamaterialer eller Halvfabrikata, maatte de hurtigt ophøre. For blot at nævne et Eksempel, fandtes paa det Tidspunkt, Krigen udbrød, overhovedet ingen Fabrik, der fremstillede et for Kirurgien saa uundværligt Hjælpemiddel som ren Kloroform. Man tænke sig denne Situation samtidig med Oprettelsen af den uhyre Mængde Lazaretter og Hospitaler, som skete. For at hjælpe paa denne Nødstilstand, dannedes umiddelbart efter Krigens Udbrud en Landsliga med Hovedsæde i Moskwa, omfattende de bedste Navne indenfor russisk kemisk Videnskab og Teknik. Ligaens Opgave skulde være: 1) Hurtigst muligt at indsamle Oplysninger om, hvilke Præparater, der savnedes i Markedet, 2) anstille Undersøgelser over, hvilke Raamaterialer, der maatte være fornødne for at fremstille de nødvendigste Medikamenter, i hvilke Mængder og hvor de fandtes, 3) samt undersøge, hvor gunstige Betingelser for Fremstillingen af disse Præparater er tilstede, 4) Fastsættelse af de under de forhaandenværende Forhold tjenligste Fremstillingsmaader og Undersøgelsesmetoder, fornøden Renhedsgrad osv., endelig Muligheden af at erstatte nogle almindeligt anvendte Præparater med andre osv.

Interessantest turde det dog maaske være, at Ligaen, hvis Navn er: »Ligaen til Fremme af den kemisk-farmaceutiske Industri i Rusland« udtrykkelig betoner, at den ikke betragter sin Mission som en midlertidig, der ender med Krigstilstanden, men derimod som en Virksomhed, der skal præstere de for Oparbejdelsen af en fremtidig indenlandsk kemisk Industri fornødne Undersøgelser og Forarbejder.

Allerede i September begyndte Virksomheden, og paa det Tidspunkt var bl. a. Manglen paa Jod og Jodpræparater stærkt følelig. For Krigen fandt Jodfremstilling overhovedet ikke Sted i Rusland. Nu er imidlertid to videnskabelige Ekspeditioner udsendte, dels til det Asovske Hav, dels til det Hvide Hav for at undersøge det forstes Aflejringer af jodholdige Salte, samt om ikke Blaalgerne ved det Hvide Hav skulde kunne afgive et gunstigt Raamateriale for en Jodindustri.

Værre end Jodoformmanglen var dog den ovennævnte Mangel paa ren Kloroform. Baade dette og andre narkotiske Midler produceres nu paa forskellige videnskabelige Laboratorier ved Universiteter og tekniske Højskoler, og sammen med flere andre; ja et Præparat som Citronsyre fremstilles endog paa et berømt videnskabeligt botanisk Laboratorium — ad mikroskopisk Vej med Sukker som Udgangspunkt! De videnskabelige kemiske Undersøgelsesarbejder er med Undervisningsministeriets Tilladelse indstillede hele Riget over, og Laboratorierne arbejder for Fædrelandets direkte Behov, dets vitaleste Interesser. Professorer, Assistenter og en Del af de Studerende er

[1]) Chemiker-Zeitung. 29. 11. 1914.

med i Arbejdet — altsaa ganske som i Paris under Belejringen 1870—71.

Men derudover arbejder Kommissionen allerede nu ogsaa paa Ordningen af rent civile Forsyninger. »Det russiske farmaceutiske Selskab« — de faa farmaceutiske Fabrikers Organisation — har saaledes nu livlig Forbindelse med Universitetet i Moskwa, hvis rummelige Laboratorier tillader, at en hel Række vigtige Undersøgelses- og Prøvearbejder drives samtidigt og parallelt, medens »Forbundet af russiske Industridrivende« har henvendt sig til Regeringen om Støtte til Oprettelsen af Fabriker for kemiske Produkter. Andragendet blev overordentligt venligt modtaget. Indenfor Hovedforbundet har selvfølgelig navnlig Tekstilfabrikantforeningen beklaget sig over den næsten fuldstændige Mangel paa Farvestoffer, og en særlig Studiekommission er beskæftiget med Spørgsmaalet: Udvidelsen af den indenlandske Farveindustri.

»En kemisk Industri opstaar imidlertid ikke fra Aften til Morgen«, saaledes trøster Chemiker-Zeitung sig, »grundige Forarbejder og et gennemskolet Personale er nødvendige for at kunne konkurrere — men ikke desmindre fortjener de omtalte russiske Bestræbelser Opmærksomhed i tyske kemiskindustrielle Kredse, hvis Interesser er saa nøje knyttede til det russiske Marked.«

— — —

Naar Talen som saa ofte i den senere Tid er om Dækning af forskellige Varebehov under og navnlig om Markedsændringer efter Krigen, er det værd at lægge Mærke til ovenstaaende Eksempler. Sammenstød mellem store rivaliserende Nationaliteter sammensvejser Folkene og optrækker de nationale Skillelinier, og desto dybere jo mere primitiv Civilisationen er. Karakteristisk er det derfor, at det Erhvervsfremstød, der omstaaende er refereret, allerede i sin Begyndelse peger udover Øjeblikket — mod en Frigørelse fra en Erhvervs- eller Behovsafhængighed og hurtigst muligt, og Bevægelsen henter Styrke fra den skærpede Nationalitetsmodsætning. Man tager Spørgsmaalet: Hjemmemarked op, ikke alene for at søge dets Varekrav tilfredsstillet, men for at rense det for Fremmedvarer, navnlig tyske — — men mon ikke senere hen for alle?

— — —

Den af Krigen hidførte Revision af Forholdene, hvorunder Produktion drives heri Landet, turde ved Forholdenes Magt være i fuld Gang. Den Metodik, der præger alt civilisatorisk Arbejde sydpaa, burde tilstræbes mere endnu. Thi beundringsværdige er de Glimt, der fra Tid til anden gennem et Referat eller en ret knap Meddelelse ses af dette Arbejde: Afspærrede, er man rundt om i Gang med at søge »Erstatninger«. Industriernes Organisation leder planmæssige Forsøg paa Fremskaffelsen af saadanne, og de korte Meddelelser i Fagbladene giver Besked om, hvorledes snart dette, snart hint Raamateriale kan undværes eller erstattes med Kunstprodukter. Omkvædet er da dette: »Hjælp dig selv ud af din Forlegenhed og støt denne eller hin indenlandske Industribranche ved at bruge dette eller hint« osv.

I alle neutrale Lande har endelig Spørgsmaalet: Hjemmemarked med Naturnødvendighed maattet melde sig. Og ogsaa herhjemme er der i den senere Tid ofte nok peget paa de Chancer, der kunde aabnes hjemlig Produktion, naar Varetilførslen begyndte at svigte. Og selvfølgelig med Rette. Men Chancerne er der kun, saalænge Raavarer er tilstede eller indkommer — og de bør i det hele ikke overvurderes. Der er god Grund til at gøre sig klart det risikable i uden meget solid Basis at indrette sig for sikkert paa, at de nuværende »Chancer« er mere end temporære og kortvarige, og naar de ikke har Støtte i Raamaterialer i Indlandet — højst upaalidelige. Det gaar da ogsaa gennem de Aarsoversigter, der omkring Nytaar fremkom i danske faglige Tidsskrifter, Oversigter, der, foruden det afvigte Aar, udførligt beskæftiger sig med Industriernes Horoskop i det kommende, som en rød Traad: »Det tilraades at vise den størst mulige Forsigtighed med Dispositioner under de forhaandenværende usikre Forhold«. Endelig peges der jo ofte i Tale og Skrift paa de udenrigs Markeder, som Erhvervsomvæltningen, foranlediget af Krigen, dels kunde friste os til at forsøge, dels tvinge os til at prøve. Ogsaa dette er kun naturligt, men ogsaa her er der Grund til at gaa forsigtigt frem. Der maa her ikke mindst regnes med de ovenantydede Nationalitetsbevægelser.

Paa en Maade opfordrer Situationen da til Handling paa langt Sigt med Øjet rettet paa de »vidtstrakte Markeder«, der kommer »après le deluge« — og for en Del af den hjemlige Forsyning til Dispositioner paa det kortest mulige!

Men i Øjeblikket appellerer den dog først og fremmest til yderste Anstrængelse. Det, der kan gaa rundt herhjemme, holdes med enkelte Undtagelser i Gang ved næsten overmenneskelige Anstrængelser. Vareindkøb er Vabanque-Spil og Pri-

serne følgelig Fantasipriser! Saa broget sammenfiltret et Væv af Traade med alle Nationers og Regnbuens Farver er Produktionen i vore Dage, at en Underbinding af Islettel fra et eller som her flere Kulturlande uvægerligt fordærver Monstret.

Som Eksempel kan anføres en Redegørelse for de Forhold, hvorunder dansk Garverivirksomhed i Øjeblikket arbejder. Meddelelserne, der er Uddrag af en Beretning til Industriraadet, hidrører fra Direktør *Max Ballin* og er taget fra »Nordisk Garvertidende«. De lyder som følger:

»Importen af Vildthuder er siden Krigen sunket til et Minimum. Som Følge deraf er Produktionen henvist til de danske Huder, der dog kun til en vis Grad kan erstatte Vildthuder, baade med Hensyn til Kvalitet og Pris, og saafremt man skulde tænke sig, at Landet ikke vilde kunne faa Tilførsel af Vildthuder i Løbet af nogle Maaneder, vilde det blive en alvorlig Kalamitet, da der ikke kunde fremskaffes tilstrækkelig svært Saalelæder til saavel Militær- som privat Brug. Vanskeligheden ved at fremskaffe Vildthuderne ligger væsentligst i manglende Tonnage fra Sydamerika i Forbindelse med de forandrede Forhold i finansiel Henseende, der er opstaaet ved at den europæiske Mellemhandel (Hamburg—Antwerpen—Le Hâvre), er traadt ud af Virksomhed, og de Poster af Vildthuder, som burde have kunnet naa Landet fra England, er holdt tilbage derovre, og det har ikke været muligt trods Anstrængelser, skønt en Del af disse Varer allerede forlængst er betalte, at faa dem udleverede. Tillige ligger der selvfølgelig i en Række forskellige Havne kaprede Skibe med store Poster Vildthuder, som ogsaa var bestemt for Danmark.

I 1913 forbrugtes der her i Landet 135,000 Vildthuder, hvis Værdi omtrent kan sættes til 45 Kr. pr. Stk.

En anden stor Vanskelighed, Garverierne har at kæmpe med, er Forsyningen med Garvestof. Her har før Krigen Hamburg importeret Garvestofferne fra Sydamerika, og dels omforarbejdet dem, dels virket som Fordelingssted for Handlen. Saaledes som Situationen nu ligger, er det atter her den manglende Tonnage, hvoraf de storste Vanskeligheder opstaar, men dernæst kommer atter Englands Stilling, som standsende alle de transiterende Sendinger, til at spille en afgørende Rolle. En alvorlig Kalamitet er det ogsaa, at de Garvestofpartier, som nu og da har været til at faa i Nordamerika, ikke er til at faa hertil, fordi man ikke her er i Stand til hos Det forenede Dampskibsselskab at disponere over Fragtrum, men udelukkende henvises til Selskabets New-York Kontor, med hvem det selvfølgelig er vanskeligt at træde i Forbindelse for Øjeblikket.

Naar man nu hertil føjer, at et meget væsentlig Garvestof, Kastanieekstrakten, fuldkommen er udebleven, da de paagældende Fabriker i Sydfrankrig og paa Korsika dels har standset Driften, dels er ramt af Eksportforbud, vil det forstaas, hvor vigtigt det er, at der i al Fald sørges for tilstrækkelig Tonnage til Overførsel af de Partier, der dog i al Fald hidtil har været at faa fat paa i Amerika, ganske afset fra at Fragterne jo er 3 á 4 dobbelte.

For at fuldstændiggøre Billedet skal det kun anføres, at de til Læderfabrikationen nødvendige Fedtstoffer er meget knappe, at der er Eksportforbud fra alle Lande paa den saakaldte »Degras«, der er et næsten uundværligt Fedtstof, samt at det herhjemme er meget vanskeligt at skaffe Tran og endda kun til meget forhøjede Priser. Ogsaa paa Kemikalier er der en følelig Mangel, og der har været enkelte Dage, paa hvilke det har set ud, som om hele Kromgarvningen har maattet standses af Mangel paa Saltsyre, der saavidt vides ikke fabrikeres her i Landet, ligesom det ogsaa har været forbundet med stor Vanskelighed at fremskaffe Kromallun og Kaliumbichromat.«

— — —

Naar de almindeligt tilførte Raamaterialer bliver sjeldnere, vendes Blikket naturligt mod Landets egne. Tiden kunde maaske være inde til at se paa de faa, vi har. Mange er de ikke, men dog nogle. Der skal da først peges paa den manglende Forbindelse mellem vort Skovbrug og dets naturlige Aftagere, der synes at være. Taler man med danske Forstmænd, høres der ofte Klage over denne Mangel. Situationen er imidlertid egnet til at søge alle Forbindelser til gensidig Styrkelse etablerede.

Vi har efter Førstvæsenets Skøn en stigende Produktion af Naaletræ, der bor kunne finde Anvendelse, godt Egetræ, om end ikke meget, men det egentlige Førraadskammer før denne Vare: Syd- og Sydøst-Ungarn, menes dels at være paa Heldningen med sin Produktion, dels ved man ikke, hvorledes det vil ende med disse Landsdele, de er jo med i Kampen. Vi kunde da maaske tænke lidt mere paa vort eget. Navnlig vilde det efter Skovbrugets Mening være nyttigt, om vi kunde finde stigende Anvendelse før vort Bøgetræ. Man har der den Tro, at et Raamateriale som dansk Bøgetræ — dets forskellige Mangler ufortalte — sikkert egner sig før Fremstilling af langt flere Varer end det i Øjeblikket bruges til. Det burde forsøges — ganske metodisk — i Bøg at efterlave alt, hvad der overhovedet kommer ind her til Landet eller produceres her i Landet af Trævarer, udførte i udenlandske Træsorter. Kun ved en saadan Undersøgelse naas Sikkerhed før, at der ikke er een Anvendelse uforsøgt før dette nationale Træ, som brændes op i langt højere Grad, end det burde. Stot dansk Skovbrug ved at anvende dansk Vare, kunde man fristes til at sige til dansk Trævareindustri, og reklamer saa med Ligningen: Dansk Arbejde i dansk Raamateriale = dansk Produkt [2]!

Det turde maaske ved samme Lejlighed være værd at undersøge, om ikke vore talrige Granplantager skulde kunne levere saa megen Bark, at det kunde danne fornoden Basis for en indenlandsk Granekstrakt-Fabrikation til Garveribrug, samt om det vilde være helt udelukket lønnende ad den kemiske Fabrikations Vej at omdanne den danske Skummetmælks Kassein til et Produkt, som det, der talrige Steder i Udlandet, bl. a. i vort Naboland mod Øst, fremstilles i Kasseinfabrikerne. Saadanne Produkter, der har lige saa mange Navne, som der er Metoder, er Fremtidens Raamaterialer for utallige Smaavarer, lige fra Knapper til Isolationsmateriel, Penneskafter osv. Nu da gode Raad er dyre, gælder det først og fremmest at se vore naturlige Raastoffer, de hjemlige, nøje efter. Dem kan Tilførselsvanskelighederne — dem, vi med Rette ryster lidt for — da i hvert Tilfælde ikke tage fra os.

Og saa var det maaske til Slut Umagen værd at mønstre Resultaterne af visse under Situationen særlig interessante Industrigrene (Fabrikation af Installationsmateriel o. lign.) og saadanne Produktioner, der er fremkaldte ved Tilførselsvanskelighederne (visse Kurvemagerarbejder f. Eks.) ved smaa Udstillinger. De Kræfter, der rører sig, og de første maaske smaa Resultater af endnu spæde Virksomheder, har Krav paa al den Opmuntring, der kan skaffes dem.

❁ ❁ ❁

Moderne Fabriksarkitektur.

Som bekendt er man paa Fabriksarkitekturens Omraade i de senere Aar navnlig i Udlandet gaaet stærkt frem i en intimere Forstaaelse mellem Bygherrer og Arkitekter til Fordel for Opfattelsen af Opgavens Aand. Interessen for en særlig Fabriksarkitektur er vaagnet, og netop paa dette Felt, hvor Fortiden har saa store Synder paa sin Samvittighed, er en glædelig Renæssance i Gang. Fejlen har vel nok været en dobbeltsidig: Utilbøjelighed hos Bygherren, in casu Industrien, til at ofre Interesse, endsige overflødige Penge paa deres Fabriksbygninger og paa den anden Side hos Arkitekterne en vis indgroet Foragt for alle »Fabriksrædsler«, der paa Forhaand maatte afskære dem fra at trænge dybere ind i Opgaverne og lære disses indre Værd at forstaa. Baade i første, men maaske dog særlig i sidste Henseende har den senere Tid bragt store Forandringer. Ingen kan overse de værdifulde Kræfter, Teknikens Sejrsgang har udløst. Industri og Teknik er kun for den overfladiske Betragtning »Røg, Smuds og Spektakel«, for dem, hvis Kulturforstaaelse ikke ender med Leonardo da Vinci eller som i fortvivlet Misforstaaelse af deres egen Tid har slaaet sig paa Futurisme, Kubisme eller lignende — ligesom Hypokonderen slaar sig paa Flasken — aabenbarer Teknikens Verden sig som en Krystalisering af høje moralske Egenskaber, af storslaaede Kræfter. At søge Udtryksform for disse er vel en Opgave værd. Uanede Felter for den arkitektoniske Fantasi aabner sig med al Nyhedens Friskhed og Liv.

»Tidsskrift for Industri« har adskillige Gange haft Lejlighed til at omtale disse Forhold og deres Kaar i Danmark, mere positivt blandt andet ved Beskrivelsen af det nye Krystalisværk paa Frederiksberg (1914, Pag. 199). De Eksempler, vi har her hjemme paa særligt opfattede arkitektoniske Opgaver i Industrien og i offentlige Bygninger, kan endnu tælles. Med saa meget des større Glæde maa hvert Bud fra de nye Idéers Gennembrud hilses.

Det Arbejde, vi i Dag bringer Billeder af, er Maskinhuset paa Nordvestsjællands Højspændings-Elektricitetsværk i Svinninge. Hele det herhenhørende store Kompleks m. m. er opført efter Tegning af Arkitekt *Ivar Bentsen*[1]). Maskinhuset har Plads til 5 Dieselmotorer med tilsammen 2000 Hestes Kraft. Kontorbygningen har 4 Kontorer samt 4 Lejligheder for Funktionærer. Direktørboligen har Lejligheder for Driftsleder og Regnskabsfører. Alle Bygningerne er opførte af almindelige, maskinstrøgne, flammede Sten i skiftende mørke og lyse Skifter og fugede, Pilastrene i skiftevis flammede og røde Skifter, Soklerne af Klinker. Maskinhallens Indre er udført med flammede, pressede Skrumberga Klinker lagt i Mønstre af lyse og mørke Sten.

Lagre, Værksteder, Højspændingsrum o. l. ligger i de to Sidebygninger langs Maskinhusets Hovedhal. Disse Sidebygninger, der foruden Kæl-

[1]) Fotografier og Tegninger af dette Anlæg er udstillet paa Den fri Architektforenings Udstilling i Kunstindustrimuseet.

Elektricitetsværk i Svinninge. Fot. S. Bay, Asnæs.

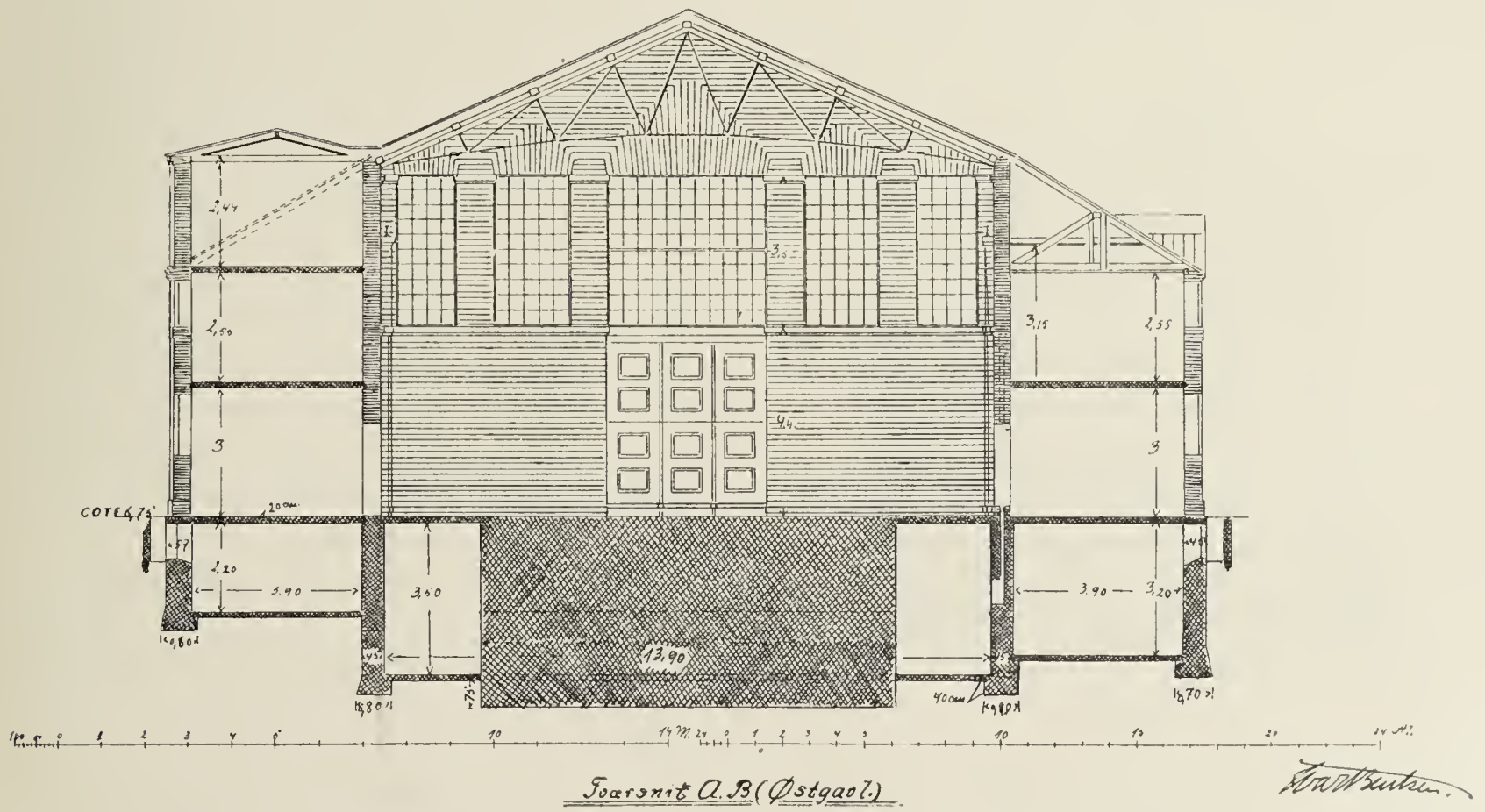

Tværsnit A. B (Østgaol.)

Tværsnit af Maskinhuset.

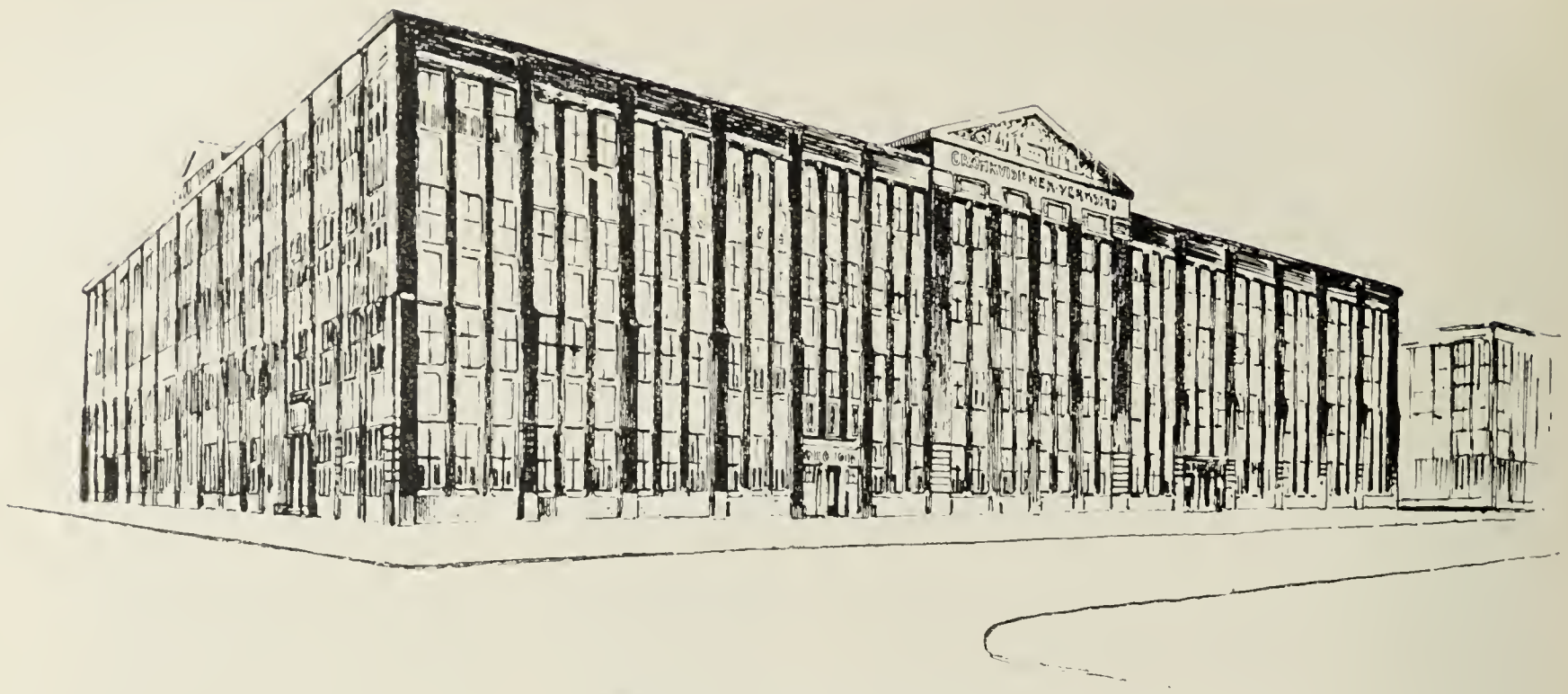

Moderne svensk Fabriksbygning.

dere har to Etager, adskilte ved Jernbetongulve, yder en fordelagtig Støtte for Hallens høje Sidevægge, der bærer Løbekranen og Tagværket.

Bygningens hele Arkitektur er præget af en overordentlig sund og enkel Opfattelse af Opgaven. Den store Hals Frontvæg staar solidt og naturligt paa Marken, hvilende paa de smukke Pilastre; de udmærket proportionerede Vinduesaabninger, der er skudt højt opefter i Bygværket, giver et instinktivt Udtryk for de store Maskiners Arbejde bag Murene. De lavere Sidefløje støtter ogsaa i rent arkitektonisk Henseende den høje Maskinbygning og giver smukt forløbende Tag-

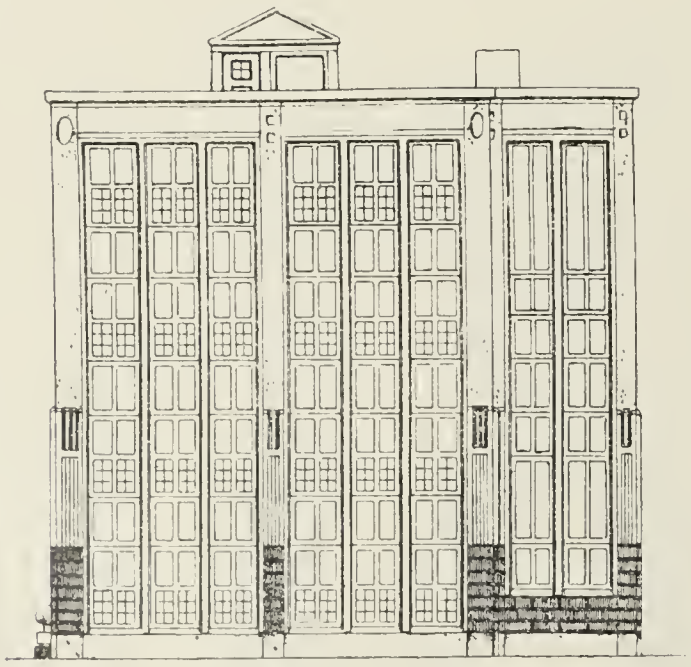

Sidefacade.

linier, der ligesom løfter hele Bygningen og faar den til at staa frit og let trods sin Masse. Materialet er udmærket udnyttet og viser atter, at den brændte Sten ogsaa i Fladebehandling kan bruges til at virke baade stort og med Liv.

Et andet, ganske forskelligt Eksempel paa moderne Fabriksbygningskunst viser vort andet Billede, forestillende en moderne svensk Fabrik, nemlig Grönkvists mekaniska Verkstads Aktiebolags Kuglelejefabrik i Kathrineholm. Bygningen er opført efter den saakaldte Rammekonstruktion i Jernbeton. Den arkitektoniske Logik er her ført ud til sine yderste Konsekvenser. Bygningens Struktur er lagt blot, dens Linier trukket op. Bygningen bærer sig selv; de Partier, der ikke kommer i Betragtning i denne Hensigt, er skaaret ud, Aabningerne afgiver et naturligt Vinduesareal. Herved undgaas, at Vinduerne føles som Huller i Murværket, en Atavisme fra Skydeskaarenes Tid — udfyldt med Glas, der unægtelig ofte synes for skort til den Vægt, der hviler derpaa. Facadens Piller er forneden krydshamrede, iøvrigt mejselhuggede, som Tegningen af Sidefacaden viser. Bygningens Tag er ganske plant og forsynet med Græsplæner o. l., hvor Personalet kan »trække Luft«.

Bygningen har vakt en vis Opmærksomhed i Sverige, hvor den betyder noget af et Gennembrud, og gengives her som tids-symptomatisk i fabriksarkitektonisk Henseende. *P. D.*

Brødkornspørgsmaalet.

Siden vi i vort sidste Hefte beskæftigede os indgaaende med Fastsættelsen af Maksimalpriser paa Rug, Regeringens Opkøb af Rug samt Bebudelsen af Ekspropriation af de fornødne Beholdninger, om de foretagne Salg ikke skulde give de ønskede Resultater, endvidere med Ministeriets Ekspropriation af fremmed Hvedemel her i Landet af 18. Januar, er Maksimalpriserne paa Rug — som venteligt var — blevet efterfulgt af tilsvarende Maksimalpriser paa dansk Hvede. Meddelelsen herom udsendtes den 28. Januar og var saalydende:

»Indenrigsministeriet har ved Bekendtgørelse af 28. Januar fastsat Maksimalprisen for dansk Hvede til 21 Kr. 50 Øre pr. 100 kg af Vægt 128 Pund hollandsk.

Ligeledes har Indenrigsministeriet fastsat Maksimalpriser for Hvedeklid til 17 Kr. pr. 100 kg.

Bekendtgørelsen træder i Kraft straks.«

Mod Maksimalprisen paa Hvede og Hvedeklid rejste der sig fra Mølleindustrien tilsvarende Indvendinger, som af Brødfabrikanterne var anført mod Rug-Maksimalpriserne. Under 29. Januar udsendte saaledes »Foreningen af større Handelsmøller i Danmark« følgende Erklæring:

»I Anledning af den af Indenrigsministeriet udstedte Bekendtgørelse om Maksimalpriser for dansk Hvede og dansk Hvedeklid finder Foreningen af større Handelsmøller i Danmark det nødvendigt at udtale sin dybe Bekymring over det foretagne Skridt. Foreningen miskender ingenlunde Ministeriets gode Hensigt og mener med Tryghed at kunne forsikre paa dansk Mølleindustris Vegne, at den paa loyal Vis vil støtte Regeringens Bestræbelser for, at Befolkningens Brødforsyning under disse vanskelige Forhold kan komme til at foregaa til en efter Omstændighederne rimelig Pris. I Overensstemmelse hermed har Møllerne ogsaa hidtil solgt deres Mel betydeligt under den Pris, som Verdensmarkedet i og for sig betinger. Hertil har bl. a. de hidtil opnaaede Klidpriser hjulpet os, men naar nu Klidpriserne kunstigt trykkes flere Kroner ned, og Udbyttet af vor Virksomhed, der beror paa, hvad der i Forening kan udbringes saavel af Klid som af Mel, saaledes betydeligt forringes, nødsages vi til at forhøje Melpriserne med et Beløb, der svarer til denne Forringelse. Vi maa derfor beklage paa denne Vis at være tvungne til ganske imod vor Vilje at komme til at modvirke Regeringens gode Hensigt. Vi henstiller indtrængende til Regering og Rigsdag at hjælpe os — og derved ogsaa den brødforbrugende Almenhed — ud af denne vanskelige Situation.«

Hvad Rugbrødsspørgsmaalet angaar, havde Rugbrødsfabrikantforeningen medio Januar foreslaaet Indenrigsministeren en Ordning, hvorved en fast Pris for Rugbrød gældende for Hovedstaden indtil 1. September iaar skulde fastsættes. Efter Forhandlinger, bl. a. med Kjøbenhavns og Frederiksberg Kommuner, er disse nu resulterede i, at Rugbrødsfabrikerne leverer et 4 kg Rugbrød for en Pris af 93 Øre indtil nævnte Dato mod at der sikres Fabrikerne den fornødne Rug til en nærmere fastsat Maksimalpris til Kompletering af deres egne Beholdninger.

Som bekendt er Regeringen Indehaver af en større Rugbeholdning, som er indkøbt paa et tidligere Tidspunkt, og hvoraf det fornødne Kvantum kan stilles til Raadighed, men selv om en Del af disse Kvanta, der er indkøbt til en højere Pris end den, Fabrikerne skal betale, afgives til Kommunen til en rimelig lavere Pris, vil der dog, hvis Brødfabrikerne skal overholde Maksimalprisen for Brød, fremkomme en Prisforskel, som vil være at afholde af de to Kommuner efter deres Indbyggerantal.

Baade Kjøbenhavns og Frederiksberg Kommuner er gaaet ind paa den foreslaaede Ordning.

»Tidsskrift for Industri« har i Anledning af denne betydningsfulde Afgørelse forespurgt Rugbrødsfabrikantforeningens Formand, Fabrikant *L. Larsen*, om, hvorvidt den opnaaede Ordning er tilfredsstillende for Brødfabrikanterne. Fabrikant Larsen erklærede, at Brødindustrien var særdeles tilfreds med Ordningen, som han i det hele troede var til Gavn for alle Parter og hvorved der vil skabes Ro om Spørgsmaalet.

□□□□□□

Sammenhold.

Som bekendt findes under Indtrykket af de alvorlige Tider en stærk Enhedsfølelse i vort Folk. Der findes endog Presseorganer, hvis særlige Opgave er at fremme denne Følelse, f. Eks. Dagbladet »Hovedstaden«. Man faar et levende Indtryk heraf ved at læse dette Blads ledende Betragtninger i Anledning af den Dom, hvormed

Landets Højesteret har afgjort Sagen mellem Cementfabrikerne og Fællesforeningen. Det hedder heri:

Og saa har vi Toldlovens Revision næste Aar, hvor Storindustrien kræver Beskyttelse. Nu er Cementindustrien ikke toldbeskyttet (og bliver det næppe heller), men Ingenior Foss, den danske Storindustris Forstemand, er Kompagnon med Cementringens Leder, Ingenior Poul Larsen.

Naar vore Landboere nu skal rykke ud med de mange Penge, saa vil man glemme, at Fejlen i første Række har ligget hos deres egne Ledere, og blot tænke paa, at det er Storindustrien, som tager Pengene hjem, og at det er Storindustrien (der i Forvejen drager Arbejderne bort fra Landet til Byerne), som i sit Magtbegær har villet bekæmpe Andelsfabriken.

Kan da være, at Toldloven ikke bliver *saa* protektionistisk, som Storindustrien ønsker den.«

— — —

Der er dog endnu ædel Tænkemaade i Danmark!

□□□□□

Forslag om Eksportpræmier for den tyske Industri.

Det er en Selvfølge, at Krigen har haft en overordentlig Betydning for den tyske Industri, der i saa overvejende Grad efterhaanden er blevet baseret paa Eksport. I 1913 faldt af den samlede tyske Eksportværdi, ca. 10 Milliarder Mark, ikke mindre end 65 pCt. paa færdige Industriprodukter og 25 pCt. paa industrielle Raa- og Hjælpestoffer, saaledes at altsaa kun 9 pCt. af hele den umaadelige Eksport bestod af ikke-industrielle Varer. Under disse Forhold er Tanken om Eksportpræmier som Middel til at hjælpe Industrien over den vanskelige Situation kommet op. Tanken er jo i sig selv ikke ny i Tyskland, praktiseret som den har været baade i Statens og i Syndikaternes Eksportpolitik. »Deutsche Arbeitgeber-Zeitung« er vistnok det første tyske Industriblad, der offentlig har slaaet til Lyd for Tanken, idet man i Tidsskriftets Hefte 3, 1915, finder følgende Indlæg optaget paa fremtrædende Plads, stammende fra eksportindustrielle Kredse:

»Med berettiget Stolthed kan tysk Handel og tysk Industri vise hen til, at det til Trods for den stadig skarpere udenlandske Konkurrence er lykkedes vor Industrieksport ikke alene at hævde de mojsommeligt erobrede udenlandske Afsætningsområder, men endda at udvide disse fra Aar til Aar, og dette tilmed opnaaet ved egen Kraft overfor Konkurrenter, som delvis kan glæde sig ved de største direkte og indirekte Understøttelser fra deres Regeringer. Saaledes er f. Eks. vor Afsætning til De forenede Stater til Trods for den derværende kæmpemæssige Toldmur, der først sænkedes noget ifjor, og som endnu er lovlig høj, og til Trods for de vedblivende Told-Chikanerier fra de amerikanske Autoriteters Side, stadig vokset, og ligeledes har vore Handelsmænd opnaaet, at vor Eksport til Australien og engelsk Sydafrika stadig gør nye Fremskridt til Trods for den her herskende Fortrinstold for Varer af engelsk Oprindelse. Men nu er den tyske Udenrigshandel gennem Krigen afskaaret fra alle sine oversøiske Afsætningsfeller, og den udenlandske Konkurrence og frem for alt England forsøger med alle tilladelige og utilladelige Midler at fortrænge de tyske Varer fra de oversøiske Markeder. Vor Pligt til at bekæmpe denne Konkurrence med alle Midler er indlysende. Saa meget des vanskeligere falder imidlertid Udførelsen af denne Pligt. Thi paa den anden Side har den industrielle Produktion i Tyskland lidt en væsentlig Fordyrelse derigennem, at de fleste Raamaterialer kun kan fremskaffes med Vanskelighed og til forhøjede Priser, endvidere derigennem, at en Del af vore veløvede Fagarbejdere er kaldt under Fanerne, at Produktionen er sunket, og — som Resultat af alle disse Omstændigheder —, at en anselig Stigning i Produktionsomkostningerne er indtraadt. Dertil kommer de som Følge af manglende Transportmidler stærkt forhøjede Speditionsomkostninger til de neutrale Afskibningshavne og endelig Skibsfragternes Forhøjelse, der allerede udgør 100 pCt. eller mere. Paa den anden Side er det for de fleste Varer, alene med Undtagelse af ganske enkelte kemiske Fabrikater, ganske ugørligt, takket være den skærpede Konkurrence, at udligne Stigningen i Omkostningerne ved forhøjede Afsætningspriser. Selv i Tilfælde, hvor baade Producent og Eksportør giver Afkald paa enhver Fortjeneste eller i mange Tilfælde endog arbejder med Tab blot for at holde Forbindelsen vedlige med deres oversøiske Kunder, udlignes derved kun en Del af de forhøjede Omkostninger. Den selv i saa Tilfælde altsaa alligevel nødvendiggjorte Prisforhøjelse gør imidlertid Forretningen med de udenlandske Kunder umulig.

Skal Tysklands Eksporthandel og dermed vort

Lands hele Økonomi ikke lide uoprettelig Skade aarevis frem i Tiden, er det absolut nødvendigt, at Regeringen træder hjælpende til overfor vor betrængte Eksportindustri[1]). Dette kan gøres ved Ydelsen af *Eksportpræmier*, som er høje nok til at udligne den nu bestaaende Prisdifference i vore udenlandske Konkurrenters Favør. Saa nødig end vore Handel- og Industrikredse i Almindelighed anraaber om Statens Hjælp, saa maa dog alle Betænkeligheder vige, hvor det som her drejer sig om et Spørgsmaal: »Være eller ikke-være« for vor Udførselshandel.

Ganske vist maatte Statens Hjælp komme snart, thi vore Modstandere gør sig for Tiden de største Anstrængelser for at fortrænge os, og hvis det overhovedet skal lykkes os, maa vi straks træde op mod dem paa fornoden Maade. De hidtil af Eksporthandel og Eksportindustrien ved egne Hjælpemidler opretholdte beskedne Forbindelser med Udlandet, slog kun til saa længe Lagrene i Oversømarkederne endnu ikke var tømte, og de økonomiske Forhold i de fleste Lande som Følge af den udbrudte Krig befandt sig i Forvirring. Nu hvor Lagrene er tømte, og den almindelige Købelyst atter begynder at vaagne, maa der gøres større Anstrængelser for Hævdelsen af vore Udenlands-Markeder. Hertil er som omtalt Statens Hjælp ubetinget nødvendig.«

Til dette Indlæg bemærker »Deutsche Arbeitgeber-Zeitung« i en redaktionel Kommentar, at den med Glæde har givet Plads for dette Indlæg, fordi ogsaa Bladet selv er absolut overbevist om, at en hurtig Hjælp fra Regeringens Side er blevet til en Livsbetingelse for den tyske Eksportindustri.

□□□□□□

Autogensvejsning.

Ved »Autogensvejsning« forstaas en Sammensmeltning af to eller flere Metalstykker ved Hjælp af en Blæseflamme af meget høj Temperatur. Det er altsaa egentlig ikke nogen Svejsning, der sker, forsaavidt man vil tage Ordet i dets stringente Betydning. Metoden forudsætter nemlig ikke, at de Metaldele, der skal samles, ved Opvarmningen som ved almindelig Svejsning bliver bløde og navnlig klæbrige, saaledes at de kan trykkes eller hamres sammen. Ved Autogensvejsningen smelter Metallet, og Kanterne flyder sammen og danner et Hele. Derimod forudsætter Fremgangsmaaden selvfølgelig en ret høj Varmegrad for Blæseflammen, hvilket opnaas ved Forbrænding af Acetylen, Brint, Lysgas el. lign. med ren Ilt. Som Regel anvendes Acetylen, frembragt i Gasværk eller leveret opsuget i Acetone i Forbindelse med Ilt under stærkt Tryk paa Staalflasker, saadan som man i vore Dage har en hel Række Luftarter i Handelen.

Medens Acetylen altsaa kan præsteres af et af de fra Acetylenbelysningen kendte Gasværker, leveres den fornødne Ilt fra »Iltfabrik«, og af saadanne har vi her i Landet to, begge tilhørende Firmaet »Dansk Ilt- og Brintfabrik«.

At det har været af Betydning for Svejsningens Indtrængen herhjemme at have nem og nær Adgang til Ilt, viser nedenstaaende spredte Træk af den autogene Metalbehandlings Historie i Danmark.

Den autogene Svejsning og den dertil nært knyttede Skæring med Ilt er herhjemme saa nye Fremgangsmaader, at deres Anvendelse i dansk Industri kun kan spores ganske faa Aar tilbage. Kun enkelte Steder — eller maaske rettere et enkelt Sted og forsøgsvis — har Fremgangsmaaden været bragt i Anvendelse allerede for Aar 1900: men nogen Svejsning af Betydning herhjemme fandtes overhovedet ikke for blot 10 Aar siden. I Udlandet, og navnlig da i England, Belgien og Tyskland har disse Arbejdsmaader imidlertid været kendte og anvendte for ca. 20 Aar tilbage, og der har man i de sidste Aartier udarbejdet dem til en ret høj Grad af Fuldkommenhed, selv om der endnu sikkert er store uopdyrkede Arbejdsfelter for den autogene Metalbehandling.

Den første danske Virksomhed, der kendte og anvendte Autogensvejsning, var saa vidt vides det bekendte Kobbersmedefirma W. E. Jensen & Søn paa Vesterbro. Det var over London, Briens Oxygen Comp. Lmt., man havde faaet Fremgangsmaaden opsporet, og Firmaets dygtige Leder havde ganske rigtigt set, at her var en Chance ogsaa for Pladeindustrien.

Det var Ilt-Brintsvejsning, der den Gang anvendtes, og Ilten var dyr! Den bekendte Eksplosion af en Iltbeholder til Forsendelse paa Charing Cross Station, London — en Ulykke, hvorved 6 Mennesker mistede Livet — havde nær ødelagt hele Sagen. Ingen vilde transportere Ilt i Beholdere mere. Men det danske Firma, der trods Vanskelighederne havde et levende Indtryk af, hvad Metoden betod, satte sig herefter i Forbindelse med et Brysselerfirma (1899) og arbej-

[1]) Udhævelserne er det tyske Blads.

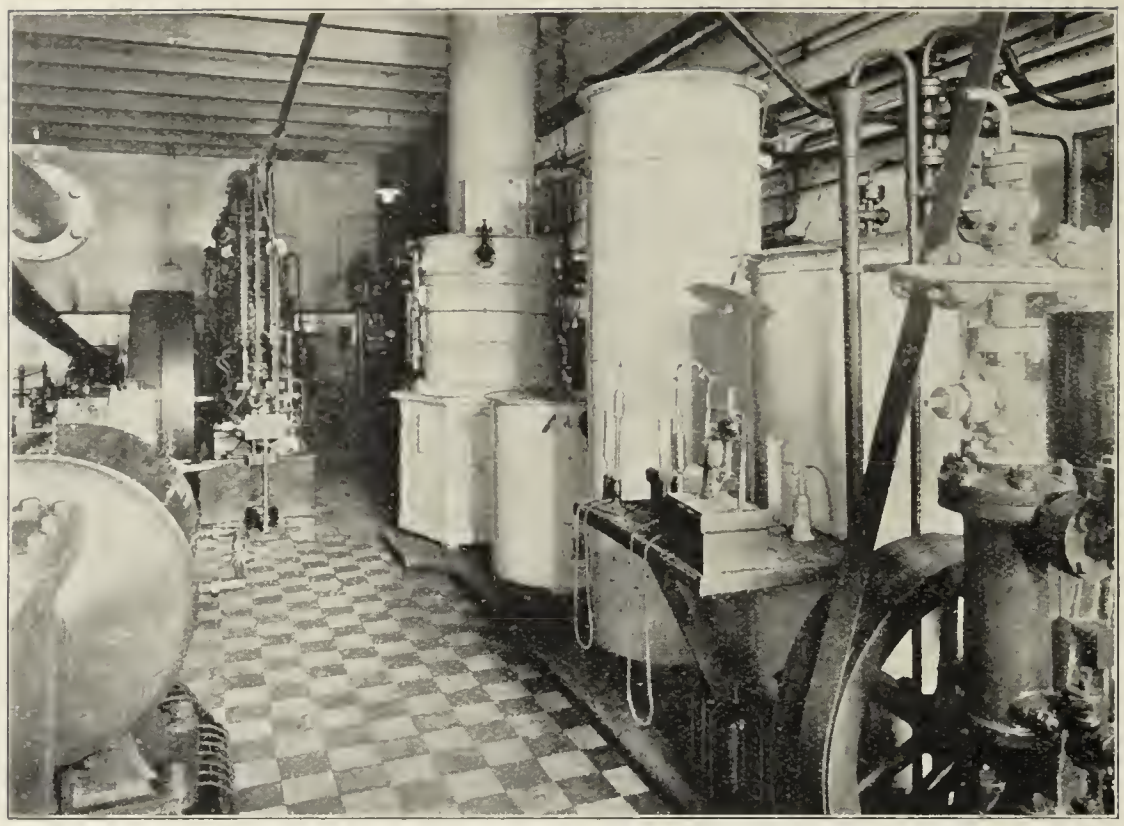

Interior fra Dansk Ilt- og Brintfabriks Anlæg i Kjobenhavn.

dede videre, og forsaavidt med Held, idet det efterhaanden syntes at blive det ene afgørende for Fremgangsmaadens Rentabilitet, at Transportomkostningerne blev for store; alle andre Vanskeligheder var besejrede. Det var derfor af storste Betydning for den nordiske autogene Metalbearbejdning, at vi i de sidste Aar har faaet en Række Fabriker her i Skandinavien, og blandt disse vil det ligge nær at pege netop paa de danske Virksomheder, Dansk Ilt- og Brintfabriks to Anlæg.

Det nævnte Firma stammer fra 1910, hvor Virksomheden startedes med en Aktiekapital paa 150,000 Kr., hvilken senere udvidedes (Marts 1913) til 200,000. Af de to Fabriker, Virksomheden raader over, er den kjobenhavnske — Fabriken paa Englandsvej — den ældste. Den arbejder efter »Linde-Systemet« baade for Iltfremstillingens og Brintens Vedkommende. Produktionerne, der er ganske uafhængige af hinanden, præsterer henholdsvis 15 og 12 m^3 Luftart pr. Time.

Den kjobenhavnske Fabriks Iltproduktion foregaar paa den Maade, at Ilten tages saa ren som Forholdene tillader det (gennem en Rorledning paa Fabriksbygningens Tagrygning) og komprimeres og fortættes (efter en Række Renselser) brudt, hvorved Kvælstof bliver Biprodukt. Som Sidevirksomhed fabrikeres ogsaa det ved kortvarige og lette Bedovelser anvendte Kvælstofforilte. — Brinten fremstilles af ren Vandgas, der efter en Renselse, ligeledes brudt, fortættes, hvorved Brinten vindes. — Som bekendt fremstilles Vandgas ved at lede Vanddamp gennem glodende Kokes, hvorved en brintrig Gas opstaar med følgende Sammensætning: 48—52 pCt. Brint, 42—41 pCt. Kulilte, 5—2 pCt. Kulsyre, 5—3 pCt. Kvælstof, og hertil kommer endelig nogle Urenheder som Ilt, Methan, Svovl- og Fosforforbindelser o. s. v. Kulsyren bliver man af med ved Vaskning med Natron, Kvælstof og Kulilte ved brudt Fortætning og endelig de sidste Rester af Kulilte ved Natronkalk. Den brudte Fortætning beror som bekendt paa de forskellige Luftarters Kogepunkt eller i denne Sammenhæng — deres Fordraabningspunkt, hvilket er det samme: Brint ca. ÷ 253 °, Kulilte ÷ 192°, Kvælstof ÷ 196 ° o. s. v. o. s. v. Nodvendigt for Anlægget er derfor Kompressorer og Køleanlæg. Ved Fordampning af Kvælstof eller andre brudt fortættede Vædsker, der er »Urenheder«, faas tildels den fornodne Afkøling, Resten leveres ved Gradérværker. Nødvendig er en stadig Kontrol gennem analytisk Renhedsbestemmelse. Som Regel regnes med mindst 96 pCt. ren Luftart. Efter Fortætningen foregaar »Tapningen« paa Staalflasker. Det maa her erindres, at Ilten ikke taaler noget »ilteligt« i sin Nærhed — saaledes ikke Fedtstoffer under sin Passage. Den ovennævnte Eksplosion paa Charing Cross Station hidrorte saaledes fra en Smule Fedtsmorelse ved en Hane. Dette var nok for Eksplosionen.

Det er glædeligt, at denne Virksomhed, der har været af megen Betydning for den danske auto-

Dansk Ilt- og Brintfabriks Anlæg i Aarhus.

gene Metalbehandling, har kunnet udvide sig, saaledes som det skete i Novbr. 1912 ved en Filialfabrik i Aarhus. Fabriken her — der ad elektrolytisk Vej adskiller Vand i sine Bestanddele — sattes i Drift i August 1913. Kraften er Dampkraft fra et 105 HK Wolff-Lokomobil. Produktionen 12 m^3 Gas pr. Time.

Driften paa Kjøbenhavn-Fabriken foregaar saa vidt mulig Dag og Nat, men da Forbruget af Ilt efter Krigens Begyndelse er sunket stærkt, har det fra Begyndelsen af August til Dato ikke været muligt at opretholde kontinuerlig Drift. Derimod er Iltforbruget i Jylland, efter den forste Krigsforskrækkelse har sat sig, atter stigende, saaledes at det jyske Anlæg har arbejdet kontinuerligt.

Feltet er nyt — og selv nu er det følgelig et af de forholdsvis ubeskrevne, skont den Literatur, der behandler den autogene Svejsning, Dag for Dag vokser. Paa Dansk foreligger der bl. a. en Haandbog, udarbejdet af Ingeniør Kirchhoff, Aarhus, samt en Række smaa letfattelige Artikler af Hr. Docent E. Thaulow. Men i Udlandets Literatur, der bl. a. har store Undersøgelsesvirksomheders Arbejde og Iagttagelser fra Anvendelsen i Storindustrier af ganske anderledes Omfang, baade hvad Alsidigheden og Omfanget angaar, at stotte sig til, foreligger der allerede omfattende Arbejder, ligesom der har dannet sig Skoler, »Navne« o. s. v. — Blandt Navne, der er uløseligt knyttede til den autogene Svejsning, er der særligt et, nemlig Ingeniør *Theo Kautny,* Nürnberg — kendt ogsaa herhjemme bl. a. fra sit Foredrag paa den polytekniske Læreanstalt. Fra denne Forfatterhaand foreligger en »Haandbog i Autogensvejsning«. Det er denne, der nu atter paa »Dansk Ilt- og Brintfabrik«s Foranledning er oversat og bearbejdet, og som sikkert vil være en god Støtte for den autogene Metalbearbejdning her i Landet.

Bogen, der uddeles gratis af nævnte danske Firma, er tiltalende i ydre Udstyr. For dens Valor i nogle Aar iøvrigt borger Forfatteren. Sagen er jo som sagt i Udvikling. Det Bogen ledsagende Sagregister vil sikkert lette dens Anvendelse betydeligt netop som Haandbog.

G. G.

□□□□□□

Den økonomiske Tilnærmelse mellem Rusland og de skandinaviske Lande.

I russiske Erhvervskredse drøftes i den senere Tid Spørgsmaalet om Betingelserne for en intimere økonomisk Forbindelse mellem Rusland og de skandinaviske Riger meget ivrigt. Nylig har saaledes det russiske Finansministeriums Organ »Torgowo-Promyschlennaja Gazeta« (Handels- og Industribladet) taget Stilling til dette Spørgsmaal med tre ledende Artikler, i hvilke Problemet indgaaende er behandlet. I de to første Artikler paapegedes der, at de skandinaviske Lande uden Tvivl er i Stand til delvis at erstatte Tysklands Rolle i den russiske Udenrigshandel. Bladet mener, at de skandinaviske Lande efter England og De forenede Stater maa komme nærmest i Betragtning som Leverandører for det russiske Marked. Efter at de skandinaviske Landes industrielle Udvikling nærmere — og forovrigt yderst korrekt — er belyst, mener Artiklens Forfatter at kunne fastslaa, at de nævnte Lande i ikke faa

Industrigrene er afgjort eksportdygtige og i Stand til uden større Vanskeligheder at erstatte Tyskland paa det russiske Marked. Hvad Danmark angaar, anføres, at der i danske Industrikredse i de senere Aar har vist sig stor Interesse for Rusland. I saa Henseende citeres Industriraadets Organ »Tidsskrift for Industri«, i hvis Novemberhefte 1914 Spørgsmaalet om Rusland og den danske Industrieksport berørtes.

Paa den anden Side har de skandinaviske Lande en Betydning for Rusland, som ikke er at undervurdere, nemlig som Købere af talrige russiske Landbrugsartikler. Ifølge Skandinaviens fremskridende Industrialisering vokser Forbruget af udenlandske Landbrugsartikler stadig, og Rusland kan som Følge heraf betragte disse Lande som gode Markeder for sine Landbrugsvarer. Hidtil har den direkte Eksport af Landbrugsprodukter fra Rusland til Danmark ganske vist haft et relativt mindre Omfang. En af de vigtigste Aarsager hertil ligger imidlertid netop deri, at Tyskland hidtil har forsynet det danske Marked med mange russiske Landbrugsprodukter som Kommissionær og Transitør.

Tilsidst henviser det ansete russiske Finansblad til Nødvendigheden af Ruslands Frigørelse fra Tysklands Kommissionsrolle i det russisk-skandinaviske Handelsforhold. Den geografiske Beliggenhed mellem Rusland og Skandinavien er en saadan, at den ikke berettiger til et udenforstaaende Lands Mellemkomst, og just disse gunstige geografiske Forhold er lovende for en direkte Vareudveksling mellem Rusland og de skandinaviske Lande i langt større Maalestok end hidtil.

I det nævnte russiske Blads sidste Artikel behandles dernæst Spørgsmaalet om Oprettelsen af en skandinavisk-russisk Bank. Her viser Bladet hen til den Kendsgerning, at alle Salgs- og Købsforretninger med de skandinaviske Lande gøres i tysk Valuta. Denne Betalingsmaade er uheldig for begge Parter og volder mange unødige Udgifter. For at fjerne disse Mangler maa Rusland faa en Forstaaelse med de skandinaviske Lande paa det Grundlag, at Forretningerne mellem de paagældende Lande ikke afsluttes i tysk Valuta. Her vil den skandinaviske Møntenhed jo lette Opgaven betydeligt. Desuden paapeges det overordentlig ønskelige i Oprettelsen af en russisk-skandinavisk Handelsbank, der vilde være det bedste Middel for at fremme den økonomiske Tilnærmelse mellem Rusland og Skandinavien.

□□□□□□

Arbejdernes Deltagelse i Bedriftsudbyttet.

Der var engang, da man troede, at man kunde løse det sociale Spørgsmaal ved at give Arbejderne Adgang til Deltagelse i Bedriftsudbyttet, idet der paa denne Maade vilde opstaa en Udligning af Arbejdernes og Arbejdsgivernes modstaaende Fordelingsinteresser. Udviklingen har fuldstændig gjort denne Tro til Skamme. Hvad der findes af praktiske Forsøg i denne Retning, er ganske uden Betydning for den sociale Udvikling i al Almindelighed og maa i mange Tilfælde nærmest betragtes under Synsvinklen: sociale Snurrepiberier.

Det engelske Handelsministerium (Board of Trade) har nylig foruden den periodiske Oversigt over Systemets Udbredelse i Storbritannien tillige fremlagt en Beretning om dets Anvendelse i andre Lande.

Indtil Juni 1913 var Systemet i *Storbritannien* i Virksomhed ved 141 Bedrifter mod 136 paa samme Tidspunkt i 1912.

Af de 141 Bedrifter i 1912—13 havde 139 opgivet, at de beskæftigede 106,097 Arbejdere. For 104 Virksomheders Vedkommende var Udbyttet — angivet i Procent af Lønnen — bekendt og stillede sig saaledes:

Udbytteandelen i pCt. af Lønnen	Antal Bedrifter	Samlede Antal Arbejdere	Heraf berettigede til Andel i Udbyttet
0	16	5,370	3,925
under 1	1	350	280
1—2	4	904	858
2—3	6	18,476	3,079
3—4	13	3,127	1,731
4—5	10	13,245	10,908
5—6	17	25,202	21,695
6—8	21	6,295	4,387
8—10	4	7,832	7,153
10—12	5	1,189	507
12—16	5	5,040	4,076
16—20	—	—	—
over 20	2	155	67

For samtlige 104 Bedrifter var Udbytteandelen gennemsnitlig 5,8 pCt. af Lønnen. Ses bort fra de 16 Virksomheder, som ikke udbetalte Arbejderne nogen Part af Udbyttet, bliver Gennemsnittet 6,2 pCt.

93 Firmaer har meddelt Oplysninger om Udbyttets absolute Størrelse. Tilsammen fik Arbejderne i disse Virksomheder 5,553,000 Kroner, hvilket bliver c. 96 Kr. pr. Arbejder.

I intet andet Land end England findes der nogen officiel Undersøgelse angaaende Systemets Udbredelse og de Former, hvorunder det forefindes. Handelsministeriets Beretning er derfor paa dette Punkt udelukkende baseret paa private Meddelelser.

For Englands Vedkommende skelnes mellem *profit sharing*, hvorved forstaas en Overenskomst mellem en Arbejdsgiver og hans Arbejdere, hvorefter disse skal have udbetalt som en Del af Betalingen for deres Arbejde og som Tillæg til deres normale Løn en forud fastsat Part af Udbyttet, og *co-partnership*, der er en Udvikling af det første System, saaledes at Arbejderne anbringer deres Udbytteandel i Bedriften og derved faar en Aktionærs almindelige Rettigheder og Ansvar. Denne Skillelinie har Ministeriet dog ikke kunnet opretholde ved de udenlandske Undersøgelser.

I *Frankrig* findes nogle af de berømteste og

ældste Eksempler paa profit sharing og co-partnership, f. Eks. *Maison Leclaire*, Godins *Familistère* i Guise og *Bon Marché*. Et af de mest karakteristiske Træk ved Systemet i Frankrig er den Livskraft, som findes hos de ældste Bedrifter. De allerfleste Virksomheder, som optog Systemet i Tiden fra 1872—74, har endnu bevaret det, og i mange Tilfælde er det endnu ældre. Efter England er Systemet mest udbredt i Frankrig, men Udviklingen er her gaaet ind over andre Omraader af det økonomiske Liv. Det er navnlig Forsikringsselskaberne, der har akcepteret Tanken, medens det i England hovedsageligt er Gasværkerne. Ogsaa med Hensyn til Udbyttets Anvendelse viser der sig en afgørende Forskel mellem de to Lande. Medens dette i England enten udbetales kontant til Arbejderne eller indskydes som Kapital i Bedriften, bliver det i Frankrig som Hovedregel indsat i Bedrifternes Pensionskasser til Fordel for Arbejderne eller deres Efterladte.

I *Tyskland* er Systemet kun lidet udbredt. Et af de mest kendte Eksempler er Zeiss optiske Værk. Inden for Landbruget findes der ogsaa Bedrifter, som med Held har anvendt profit sharing.

Holland, som kun anvender Systemet i smaa Virksomheder, viser i nogle Tilfælde en ret original Ordning. I et Aktieselskab skal Kapitalen saaledes til Stadighed holdes uforandret, og efterhaanden transporteres Aktierne fra de oprindelige Indehavere til Bedriftens Arbejdere og — naar de trækker sig tilbage — videre til deres Efterfølgere.

I *Schweiz* synes der kun at være 7 eller 8 Bedrifter, hvor Arbejderne faar Andel i Udbyttet.

I *Nordamerikas forenede Stater* har 25—30 Firmaer anmeldt til det engelske Handelsministerium, at de har indført Systemet, men for de flestes Vedkommende er det først sket i den seneste Tid. Da det i mange Tilfælde drejer sig om store Bedrifter med Tusinder af Arbejdere, er det i Nordamerika forholdsvis mange Arbejdere, som kommer i Betragtning. Den mest almindelige Maade, hvorpaa Systemet praktiseres, er ved Udstedelsen af Aktier til Arbejderne paa særligt fordelagtige Vilkaar. Denne Form anvendes saaledes indenfor United States Steel Corporation og adskillige andre Kæmpebedrifter. Som oftest er der til Erhvervelsen af Aktierne knyttet saadanne Betingelser, at Indehaveren har vanskeligt ved at sælge Aktierne, ligesom der lægges Baand paa hans personlige Frihed. I Almindelighed betragtes Systemet med Uvilje.

□□□□□□

Danske Udførselsforbud.

Justitsministeriet meddeler: Det under 22. December 1914 udstedte Forbud mod Udførsel af Raastoffer til Forarbejdning af Gødning omfatter ogsaa Gasvand.

Med Hensyn til det under 10. Januar d. A. udstedte Forbud mod Udførsel af Svinefedt omfatter Forbudet ikke Fedt til teknisk Brug, naar den paagældende Vares Emballage i Overensstemmelse med Landbrugsministeriets Bekendtgørelse af 28. Oktober 1914 er forsynet med iøjnefaldende, tydelig og holdbar Paaskrift: Fedt, ikke tjenlig til Menneskeføde, og: Inedible. Fustagen skal derhos være tillukket ved Hjælp af en Snor eller Metaltraad, forsynet med en Plombe paa hvis ene Side Slagteriets Numer og paa hvis anden Side Ordet »Teknisk« skal forefindes. Tillukningen og Plomberingen skal være foretaget i Overensstemmelse med § 6 i Landbrugsministeriets fornævnte Bekendtgørelse.

Under 4. Februar d. A. forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af Svinehuder, alle ikke fuldt forarbejdede Lædervarer, herunder alle blot tilskaarne, sammenlimede eller sammensyede Halvfabrikata, samt af Garvestoffer og Palmekerner.

Under 10. Februar d. A. forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af raa Hamp og raa Jute samt Tovværk og Garn forarbejdet heraf, af Kokosgarn og Tovværk forarbejdet heraf samt af Termometre og Haandsprøjter til medicinsk Brug.

Fra den 15. s. M. at regne ophæves Justitsministeriets Bekendtgørelse af 25. September 1914 om Tilladelse til at udføre Kartofler, der stammer fra Marker, for hvilke der er udstedt Attest i Henhold til § 11 i de af Landbrugsministeriet fastsatte Regler af 3. Juni 1914 vedrørende Udførsel af Kartofler til De forenede Stater i Amerika, saaledes at herefter enhver Udførsel herfra Landet af Kartofler er forbudt.

Justitsministeriet har den 12. Februar udsendt følgende Bekendtgørelse vedrørende Udførselsforbudene:

De af Justitsministeriet meddelte Udførselstilladelser er kun gyldig i en Maaned fra Tilladelsens Meddelelse at regne, medmindre der i selve Tilladelsen er truffet anden Bestemmelse.

Under 13. Februar forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af Cykleslanger og Cykledæk samt andre Varer, der hovedsagelig er fremstillet af Gummi, samt af afvulkaniseret Gummi og Gummiaffald.

□□□□□□

Udenlandske Udførselsforbud.

Vi minder om, at Fortegnelse over de i forskellige Lande udstedte Udførselsforbud tilligemed Tillægs- og Ændringslister, der stadig føres à jour, kan faas ved Henvendelse i Industriraadets Sekretariat, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

I Tilslutning til det store Industrimode d. 12. f. M., foranstaltede Industriraadet en Enquête blandt sine Medlemmer, til Belysning af de øjeblikkelige Vanskeligheder. Efter at det herved indkomne store Materiale var bearbejdet i Sekretariatet, overdroges det Direktor *H. P. Prior* som Udsending for Industriraadet i London at søge Vanskelighederne ved Tilforsler af Raastoffer og Varer hævede saa vidt gorligt. Direktor Prior har i den Anledning opholdt sig nogen Tid i England, og er efter et kort Besog herhjemme atter rejst derover, denne Gang ledsaget af Ingenior *K. Mygind*, der skal bistaa ved de mange løbende Forretninger, som Forhandlingerne med de engelske Myndigheder har vist at føre med sig. Endvidere er det Meningen, at Ingenior Mygind skal forblive i London, naar Direktør Prior vender hjem, som fast Repræsentant for Industriraadet til Varetagelse af dettes Interesser til enhver Tid.

Nye Medlemmer:

Siden vor i sidste Hefte offentliggjorte Liste over Tilgang til Industriraadet, er følgende nye Medlemmer optaget i dette: *Tekstilfabrikantforeningen, Otto Mønsted A/S, Nordisk Kinofilm Fabrik A/S, Johannes Nielsen & Falck, Nordisk Kulsyrefabrik A/S, A/S Jens Villadsens Fabriker, J. W. Reves Fabriker, Simon Olesen's Trikotagefabrik, Svendsen & Hagen.*

Industrielle Virksomheder og Organisationer henhørende under Industriraadet.

Vi gengiver nedenfor en samlet Fortegnelse over de Industriraadet tilknyttede industrielle Virksomheder og Organisationer. Angaaende Organisationernes enkelte Medlemmer henvises til »Arbejdsgiverforeningens Haandbog 1914«, dog med Undtagelse af Bryggeriforeningen, Mineralvandsfabrikantforeningen og Rugbrødsfabrikantforeningen samt Foreningen af større Handelsmoller, der ikke er optagne i denne.

Enkeltvirksomheder.

A/S Engelsk-Dansk Biscuits Fabrik, Hejmdalsgade 35, L.
A/S De danske Sukkerfabrikker, Slotsholmsgade, K.
A/S De forenede Conserves Fabrikker, Tingvej 53, S.
A/S De danske Vin- & Conservesfabrikker, Lyngbyvej 83, Str.
A/S Krystalisværket, Finsensvej 9, F.
A/S De danske Cikoriefabrikker, Krystalgade 15, K.
A/S A. M. Hirschsprung & Sonner, Tordenskjoldsg. 7, K.
A/S Christiansholms Fabrikker, Nyhavn 4, K.
A/S Henriques & Løvengreens Trikotagefabrikker, Mariendalsvej 46, F.
A/S De forenede Vatfabrikker, Guldborgvej 10, F.
A/S Nordisk Fjerfabrik, Frihavnen, Ø.
Vognfabrikken »Scandia«, Kommanditselskabet Bruun, Randers.
A/S Kastrup Glasværk, Nørrevoldgade 12, K.
Holmegaards Glasværk, Nyhavn 12, K.
A/S Bing & Grøndahls Porcellænsfabrik, Vesterbrogade 149, V.
Den kgl. Porcelainsfabrik & Fajancefabrikken »Aluminia«, Smallegade 45, F.
A/S Helsingors Jernskibs- & Maskinbyggeri, Helsingor.
A/S Københavns Flydedok & Skibsværft, Krøyers Plads, C.
Firmaet N. C. Monberg, Kalvebod Brygge 2, B.
A/S Nordiske Kabel- og Traadfabriker, Fabrikvej F.
A/S Dansk Staalbeholderfabrik, Kejsergade 2, K.
Nordisk Elektricitets Selskab, Trekronersgade, Valby.
A/S Carl Lunds Fabrikker, Carl Lundsgade, C.
A/S Glud & Marstrands Fabrikker, Kapelvej 46, N.
A/S Blikvarefabrikken »Skandia«, Salomon Lindegaardsvej, F.
A. Dragsted, Bredgade 17, K.
W. E. Jensen & Søn, Kobbervarefabrik, Vesterbrogade 107 B, V.
Camillus Nyrops Etablissement, Købmagergade 43, K.
A/S »Asta«, Nikolajvej 4, F.
A/S De forenede Papirfabrikker, St. Strandstræde 18, K.
Frederiksberg Papirfabrik, Nordre Fasanvej 35, F.
L. Fraenekels Tapet- & Farvefabrik, Klerkegade 19, K.
A/S Dansk Afvulkaniseringsfabrik, Køge.
C. Krügers Tapetfabrik, Nørregade 28, K.
Tapetfabrikken »Fiona«, Skindergade 27, K.
W. Simmelkiærs Skriftstøberi, Sundholmsvej 67, S.
A/S Skandinavisk Gummi Kompagni, Odense.
A/S De forenede Gummi- og Luftringefabrikker, Hejmdalsgade 45, L.
A/S Dansk Svovlsyre- og Superphosphat Fabrik, Slotsholmsgade, K.
A/S Blaakilde Mølles Fabrikker, Dortheavej 30, L.
Øresunds chemiske Fabrikker, Kommanditselskab ved C. F. Jarl, Strandboulevard 84, Ø.
A/S Dansk Ilt- og Brintfabrik, Havnegade 35, K.
A/S Sodafabrikkerne, Karensgade, Valby.
Eddikesyrefabrikken »Solex«, Lmt., Lyngby.
A/S Sadolin & Holmblad & Co.'s Eftf., Holmbladsgade 52, S.
Vibe-Hastrups kemiske Fabrikker, Howitzvej 52, F.
Hellesens Enke & V. Ludvigsen, Aldersrogade 6, Str.
L. C. Glad & Co., Gothersgade 175, K.
A/S De danske Imprægneringsanstalter, Nørrevoldgade 2, K.
Blauenfeldt og Tvede, Frederikssundsvej 7, L.

Otto Monsted A/S, Vestergade 11, Aarhus.
Nordisk Kinofilm A/S, Klintevej, Bronshøj.
Nordisk Kulsyrefabrik A/S, Valby.
A/S Jens Villadsens Fabriker, Amagerbrogade 8, C.
J. W. Reves' Fabriker, Jemtelandsgade 3, S.
Simon Olesens Trikotagefabrik, Landemærket 11, 13, K.
Svendsen & Hagen, Købmagergade 61, K.

Organisationer.

Foreningen af større Handelsmøller, Maribo.
Rugbrødsfabrikantforeningen, Aaboulevard 32, N.
Foreningen af Chokolade- og Sukkervarefabrikanter, Nørrevoldgade 30, K.
Danske Mineralvandsfabrikanters Fællesforening, Raadhusplads 2, B.
Bryggeriforeningen, Frederiksberggade 1, K.
Foreningen af danske Spiritusfabrikanters Arbejdsgiver-Afdeling, Ny Kongensgade 16 A, B.
Tekstilfabrikantforeningen, Norrevoldgade 30, K.
Træindustriens Fabrikantforening for Østifterne, Nørrevoldgade 30, K.
Træindustriens Fabrikantforening for København og Omegn, Nørrevoldgade 30, K.
Foreningen af danske Rebslagerier, Nørrevoldgade 30, K.
Foreningen af danske Læderfabrikanter, Nørrevoldgade 30, K.
Foreningen af Københavns Skotøjsfabrikanter, Nørrevoldgade 30, K.
Dansk Pianofabrikant Forening, Nørrevoldgade 30, K.
Teglværksforeningen af 1893, Nørrevoldgade 30, K.
Foreningen af danske Cementfabrikker, Nørrevoldgade 30, K.
Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i København, Nørrevoldgade 30, K.
Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Provinserne, Nørrevoldgade 30, K.
Foreningen af Fabrikanter i Elektropletfaget i København, Nørrevoldgade 30, K.
Foreningen af Tændstikfabrikker i Danmark, Nørrevoldgade 30, K.
Foreningen af danske Oliemøller, Norrevoldgade 30, K.

Officielle Meddelelser:

Nye Brevkort.

Som Resultat af en Forhandling mellem Handelsministeriet og Industriraadet angaaende Ønskeligheden af Fremstillingen af Brevkort uden delt Forside, (til Lettelse af Trykning af Adresser o. l.), har Raadet nu faaet Meddelelse fra Handelsministeriet om, at Postvæsenet atter vil fremstille saadanne enkelte Brevkort af Værdi 3, 5 og 10 Øre, og at disse i Lobet af et Par Maaneder jevnsides med de nuværende tvedelte Brevkort vil kunne faas ved samtlige Landets Posthuse, dog som Regel kun efter forudgaaende (3 à 4 Dages) Bestilling.

Oprindelsescertifikater for Eksport til Australien.

Udenrigsministeriet meddeler, at man under 25. Januar d. A. fra den kgl. Gesandt i London har modtaget en telegrafisk Indberetning gaaende ud paa, at der fra den 1. Februar vil blive forlangt Oprindelsescertifikater for alle Varer, der udføres til Australien fra Danmark og andre neutrale Lande uden Hensyn til den enkelte Varesendings Værdi.

Certifikaterne udfærdiges efter de samme Skemaer som dem, der anvendes ved Udforsel af Varer til England.

Svensk Lettelse for Margarineimporten.

I Handelsministeriets Lokaler er fremlagt et Eksemplar af »Svensk Författningssamling« Nr. 434, indeholdende en kongelig Kundgørelse af 15. December f. A., ifølge hvilken det indtil videre tillades, at der til Sverige maa indføres Margarine, der i Stedet for Sesamolie indeholder en vis Mængde Kartoffelstivelse, samt Margarineost uden Tilsætning af Sesamolie.

Argentinsk Omsætningskurs for skandinavisk Mønt.

I Handelsministeriets Lokaler er fremlagt et gennem Udenrigsministeriet fra det kgl. Generalkonsulat i Buenos Aires modtaget Eksemplar af den argentinske Lov om Gulddepositering i argentinske Legationer. Loven blev straks efter Udstedelsen i August Maaned f. A. gjort anvendelig paa den argentinske Legation i Kjøbenhavn og senere paa den argentinske Legation i Stockholm.

Den argentinske Finansminister har ifølge Indberetning fra Generalkonsulatet i Buenos Aires i December Maaned fastsat en fast Omsætningskurs paa skandinaviske Kroner ved Indbetaling til Legationerne.

Kursen er fastsat saaledes:
1 Krone: 0,2777 Peso Guld
1 Peso Guld er ifølge Konverteringsloven: 2,2727 Papir
1 Peso Papir: 44 Centavos Guld
1 Krone altsaa: 0,63113 Papir
1 Peso Papir: 1,585 Kr.

Andragender om Dispensation fra britiske Eksportforbud.

Udenrigsministeriet meddeler:

Andragender til Udenrigsministeriet om Bistand til at søge udvirket Dispensation fra britiske Udførselsforbud bør tilstilles »Udenrigsministeriets Indførselskontor« skriftlig. Hvert Andragende maa være ledsaget af en paa Engelsk affattet Blanket i 4 Eksemplarer. Blanketten skal indeholde visse bestemte Oplysninger om de paagældende Varer, og samtlige 4 Eksemplarer maa være underskrevet af Andrageren.

Model til en saadan Blanket gengives nedenfor. Saafremt Dispensation soges for flere forskellige Slags Varer, maa særskilt Andragende med tilhørende Blanketter indgives for hver enkelt Varesort. Omfatter Andragendet Sendinger fra forskellige britiske Eksportfirmaer, maa Blanketten endvidere udfærdiges i 4 Eksemplarer for hvert enkelt Firma.

I Erklæringen angaaende Varernes endelige Bestemmelse (Blankettens Rubrik 7) bør det saavidt muligt angives, om det paagældende Vareparti — saavel i den Form, i hvilken det indføres som i yderligere forarbejdet Form — vil blive forbrugt her i Landet af Importoren[1]) eller dog af denne solgt til udelukkende Anvendelse her, eller om det vil blive genudført — i bekræftende Fald til hvilket Land.

Hvis Varen allerede er videresolgt (helt eller delvis) her i Landet, maa dette anføres, og Erklæringer af det ovenfor angivne Indhold bør da for de solgte Partiers Vedkommende afgives af Køberne og vedlægges Andragendet.

Under »Other particulars etc.« (Blankettens Rubrik 6) kan meddeles saadanne yderligere Oplysninger vedrørende den paagældende Varesending, som kan antages at være af Betydning for Opnaaelsen af den ønskede Udførselstilladelse, f. Eks. om Varerne er bestemt til kommunale eller andre Myndigheder eller offentlige Institutioner, om de er betalt, om de er købt for det paagældende Udførselsforbuds Ikrafttræden etc.

(Model.)

1. Name and address of Danish importing firm:
2. Name and address of British exporting firm:
3. Specification:
   (Description and quantity of goods; also marks, if any)
4. When goods were bought:
5. When shipment is to take place and from which port:
6. Other particulars regarding goods:
7. Declaration as to the final destination of goods:

Copenhagen, 1915.

(Underskrift.)

Tysk Krigs-Toldforordning.

I Handelsministeriets Lokaler (Holmens Kanal 9, Kl. 12—5) er til Gennemsyn fremlagt et Eksemplar af »Reichsgesetzblatt« Nr. 1, 1915, indeholdende en Bekendtgørelse af 4. f. M., hvorved en under 15. Oktober f. A. udstedt Forordning om Behandling af fjendtligt Toldgods sættes ud af Kraft, for saa vidt angaar Belgien.

[1]) Erklæringen kan i dette Tilfælde f. Eks. have følgende Form: I hereby declare in good faith and in place of an oath that the above mentioned goods will be consumed in Denmark and will neither direetly nor indirectly be reexported in their original or other form.

Fra Biblioteket.

4. Tillæg til Kataloget er udkommet og faas for 25 Øre i Biblioteket. Det indeholder Bøger modtagne 1913 og 1914.

Siden dets Udsendelse er følgende Bøger indgaaede i Biblioteket:

46. Warming, Eug. Nedstamningslære. Kbhvn. 1915. 239 S.
    Folkelæsning. 310.
48. Dedenroth-Berg, A. Dyrebeskyttelse, teoretisk og praktisk. Kbhvn. 1915. 32 S.
98. Handbuch für Eisenbetonbau. 2. Aufl.
    II. Gebäude für besondere Zwecke 1. Markthallen, Schlacht- u. Viehhöfe, Saal u. Versammlungsbauten, Schornsteine, Fabrikgebäude u. Lagerhäuser, Geschäftshäuser.
147. Ved Camillus Nyrops Etablissements 75-Aars Jubilæum. Nogle Mindeblade ved Louis Nyrop. Kbhvn. 1913. 31 S.
188b Nyrop, C. Haandværkskunst og Kunsthaandværk. Kbhvn. 1914. 21 S.
    Særtryk af »Kobenhavn som den er og som den burde være«.
263. Dedenroth-Berg, A. Haandbog til Brug ved Udarbejdelse af Foreningslove. Kbhvn. 1915. 45 S.
292. Huldén, O. Th. Berättelse öfver den första nordiska Handtverkskonferense hållen i Kristianstad. Kristiansstad 1913. 98 S.
308d Dalhoff, J. Aktieselskabet Nye danske Brandforsikrings Selskab af 1864. Festskrift udgivet i Anledning af Selskabets 50-aarige Bestaaen. Kbhvn. 1914. 111 S.
267. Dedenroth-Berg, A. Historie og Historier. Kbhvn. 1914. 53 S.
313. Andrees Allgemeiner. Handatlats. 6. neubearb. Aufl. herausg. v. E. Ambrosius. 1914. Bielefeld u. Leipzig. 1914. 224 S.
    Namenverzeichnis. (ib. cod.) 532 S.
325. Aarbog for Historisk Samfund for Præstø Amt 1—3. Aarg. Næstved. 1912—14. (3 Vol.).
327. Hedin, S. Från Fronten i Väster. Septbr.—Novbr. 1914. Stockh. 1915. 801 S. (Perle).
329b Kobenhavn som den er, og som den burde være. Udgivet af Foreningen til Hovedstadens Forskonnelse. Redigeret af O. Asmussen. Tegninger af Kr. Kongstad. Kbhvn. 1914. 192 S.
329d Gjerding, Kl. Bidrag til Hellum Herreds Beskrivelse og Historie. Udg. v. D. H. Wulff. Med et Tillæg: Sønder-Kongerslev Sogn ved A. C. Nielsen. Aalborg 1890—92. 292 S.
342. Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte. 2. Aufl. I-III. Flensborg 1879—81. (3 Vol.).
129. Kautny, Th. Haandbog i autogen Svejsning og Skæring. [Overs. og] udg. med Forf.s Bemyndigelse af A/S Dansk Ilt- og Brintfabrik. Kbh. 1914.
341. Pesehel, O. Völkerkunde. 6. Aufl. bearb. von A. Kirchhoff. Lpz. 1885. 596 S.
341. Müller, Fr. Allgemeine Ethnographie. 2. Auflage. Wien 1879. 621 S.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Arbejdsløsheden den 23. Januar 1915.

Den tredie i Rækken af de ekstraordinære Arbejdsloshedstællinger, Situationen har givet Anledning til, fandt Sted den 23. Januar. Efter denne var af ca. 130,000 organiserede Arbejdere ca. 23,000 arbejdslose nævnte Dato, hvilket giver en Arbejdsloshedsprocent af 17,6. 9900 var indkaldt til Militærtjeneste, hvilket naturligvis bidrager til, at Antallet af Arbejdslose ikke var endnu storre.

Som Helhed kan Arbejdsloshedeu dog ikke siges at være meget storre end normalt, idet Arbejdsloshedsprocenten baade for Januar 1913 og for Januar 1914 har udgjort ca. 17. Alligevel maa man ikke glemme, at Forholdene i Aar er forværrede ved den lange Tid, der allerede er gaaet med stor Arbejdsloshed i Maaneder, hvor en saadan ellers ikke forefindes, hvilket har tæret baade paa Arbejdernes Modstand og paa Arbejdsløshedskasserne. Imidlertid har det bidraget til noget at lette Trykket, at Arbejdsloshedeu til en vis Grad har flyttet sig fra nogle Fag til andre; saaledes er Arbejdsloshedeu blevet stærkt formindsket indenfor Tekstil-, Tobaks- og Bogbinderfagene, men er til Gengæld stærkt forøget i Byggefagene, i hvilke man vel altid har en betydelig Arbejdsløshed om Vinteren, men som dog denne Gang er ekstraordinært stærkt ramte som Folge af, at planlagte Byggearbejder ikke er kommet i Gang grundet paa de ved Krigen fremkaldte vanskelige Pengeforhold. Vinterens Mildhed har saaledes ikke kunnet sætte sig Spor i disse Fag. Bedst er Tilstanden i den egentlige Industri hvor Arbejdsløshedsprocenten kun er 6,3, hvorimod Bygnings- og Møbelfagene udviser en Arbejdsløsheds-, procent af 43,2, medens Arbejdsmandsfagene indtager en Mellemstilling med 23,2 pCt.

Dansk Keramik i Udlandet.

I December-Januar har *Herman A. Kählers keramiske Værksted,* Næstved, haft en Udstilling af sine Frembringelser paa Konstslöjd-Museet i Göteborg, der har faaet en meget anerkendende Omtale i den svenske Presse, smigrende baade for Kähler i Særdeleshed og for dansk Kunstindustri og Smag i det hele. Saaledes skriver Axel Romdahl i »Göteborg Handels- og Sjöfartstidning« i en Omtale af Udstillingen efter først detailleret at have beskrevet den kählerske Keramiks Udvikling baade teknisk og kunstnerisk set, at denne Keramik foruden sine gedigne indre Egenskaber har den Fordel at kunne kobes for overkommelige Priser. »Man finder paa denne Udstilling et Mylder af Krus, Kander, Fade, Skaale i alle Storrelser, alle forskellige, skont Mønstret er næsten det samme, mange rent overdaadige, andre elskværdige, andre skrupgrinagtige. Der er intet andet mærkværdigt ved dem, end at de er gjort af Mennesker med en sund og frisk Skønhedstorst og Glæde ved Arbejdet. Og Glæde smitter — man foler sig selv glad og god, naar man til dagligdags omgaas med Kählers Krus og Fade . . . . og vi haaber, saaledes slutter Anmeldelsen, at adskillige gode Repræsentanter for denne Skole (ɔ dansk Kunstindustri) vil blive staaende i Göteborgske Hjem som Apostle for det Skonhedens og Arbejdets Evangelium, som vi maatte onske udbredt blandt os som blandt vore danske Brodre.«

Det kendte danske keramiske Firma har imidlertid ikke alene haft Glæde af sin Udstilling, af at vise Flaget, ved saadanne begejstrede Anmeldelser, men ogsaa — hvad der jo er ikke mindre vigtigt — ved en meget stor Mængde Ordrer fra hele Sverige.

A/S M. J. Ballins Sønners Aktieudvidelse.

A/S M. J. Ballins Sonner har udvidet sin Aktiekapital fra $3^1/_2$ Mill. til 4 Mill. Kr., hvilken Udvidelse er sket under den bemærkelsesværdige Form, at de nye Aktier ikke kommer til offentlig Udbud, men er overtaget af Landmandsbanken og Bankierfirmaet J. M. Levin & Son i Forening. Den Fordel, som Aktionærerne ved Tegningsret kunde have gjort Regning paa, kompenseres ved, at man af den opnaaede Overkurs pr. 1. Juli d. A. vil udbetale de gamle Aktionærer en Bonus paa $12^1/_2$ pCt. eller ialt ca. 450,000 Kr. Denne Fremgangsmaade, der paa en Gang varetager baade Selskabets og Aktionærernes Interesser, har man selvfolgelig valgt under Hensyn til de for Emissioner for Øjeblikket lidet heldige Forhold paa Pengemarkedet. Den foreslaaede Aktieudvidelse vil ikke mindst faa Betydning derved, at den Adgang, man hidtil har haft til Kredit i Udlandet, sikkert vil være afskaaret for lang Tid, saaledes at det vil være heldigt for Foretagender, der agter at udnytte Konjunkturerne, at staa finansielt vel udrustede.

Toldindtægterne.

Ifolge Meddelelse fra Generaltolddirektoratet har Toldindtægterne m. v. i Januar Maaned 1915 i Sammenligning med 1914 udgjort som følger:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indforselstold	4,108,000	4,414,000
Sukkerafgift	226,000	268,000
Spiritusafgift	580,000	561,000
Ølskat	638,000	596,000
Stempelafgift af Cigaretter	65,000	62,000
Andre Indtægter	148,000	158,000
Tilsammen	5,765,000	5,759,000

Danske Motorer i Udlandet.

Den danske Motorindustri afgiver stadig nye Beviser paa den Anseelse, den har skabt sig ogsaa paa fremmede Markeder. Under en Omtale af Maskinafdelingen paa den norske Jubilæumsudstilling fremhæver saaledes det ansete norske Ingenior-Fagskrift »Teknisk Ukeblad« de udstillede Motorer fra danske Dotrefabriker i Norge. De paagældende Motorer var »Brons«- og »Gideon«-Typer fra *Rud. Kramper & Jørgensens* Molde-Fabrik samt »Dan« og »Danette« Motorer fra *Isidor Nielsens mekaniske Værksted,* Trondhjem, »Dan«-Motorfabrikens mangeaarige norske Filialfabrik. Begge Firmaernes Motorer er Genstand for en meget indgaaende og anerkendende Omtale.

En smuk Eksport fra sin danske Hovedfabrik har Maskinfabriken »*Tuxham*« forstaaet at oparbejde af

Raaoliemotorer. Nylig har denne Fabrik sendt 2 komplette større Motorbaade til portugisisk Østafrika samt 2 Skibsmotorer hver paa 72 HK til Kina, hvilke sidste Motorer Fabriken har leveret gennem A/S Nielsen & Winthers derværende Hankow-Kontor.

Sveriges Stenkulslejer.

I den svenske Rigsdag er indbragt Forslag om Dybboringer i Skaane og det sydlige Halland med det Formaal at undersøge Betingelserne for en større svensk Stenkulsproduktion. Man fremhæver, at Undersøgelserne paa dette Omraade hidtil ikke er drevne tilstrækkelig effektive og dybtgaaende, saaledes at der maaske er ukendte Kullejer i større Dybde, men dog egnede til Brydning. Hvad en omfattende svensk Kulproduktion vilde betyde for Landet og dets Økonomi, behøver ikke nærmere at paapeges. Til de nævnte Forsøg foreslaas bevilget ialt 500,000 Kr.

Skibsbygningen i 1914.

Lloyds aarlige Oversigt over den nybyggede Tonnage Verden over (Skibe over 100 Tons) er nylig offentliggjort. Den viser, at 1914 har været et rigt Skibsbyggeaar, omend Rekorden fra 1913 ikke er slaaet. Men man maa jo ikke glemme, at Halvdelen af 1914 stod i Krigens Tegn.

Den samlede nybyggede Tonnage (eksklusive Orlogsskibe) androg Aar 1914 ca. 2,852,800 Tons, mod 3,332,900 Tons i 1913. Alligevel overgaas 1914 i Ny-Tonnage kun af Aarene 1906 og 1912 foruden 1913.

Storbritannien hævder stadig Førstepladsen blandt skibsbyggende Nationer med over Halvdelen af Verdens samlede Ny-Tonnage, nemlig 1,169,200 Tons. Derefter fulgte Tyskland med 387,200 Tons, U. S. A. med 200,800, Tons, Holland med 118,200 Tons, Frankrig med 114,000 Tons, Japan med 85,900 Tons, Norge med 54,200 Tons, Italien med 43,000 Tons, Østerrig med 34,300 Tons, Danmark med 32,800 Tons, Belgien med 17,100 Tons og Sverige med 15,200 Tons.

Man maa her erindre, at navnlig de mindre Lande — Holland, Norge, Grækenland, Belgien, Danmark og Sverige — har haft store Skibsbestillinger paa engelske og skotske Værfter.

Det samlede Antal nybyggede Skibe udgjorde 1,319, hvoraf 1,094 var Dampere med ialt 2,785,400 Tons og 225 Sejlskibe med ialt 67,400 Tons.

Et russisk-engelsk Handelskammer i Petrograd.

Det russisk-engelske Handelskammer har selvfølgelig ved Krigen faaet en ny Basis at arbejde paa og er blevet af stor Betydning for Handelsforholdet mellem de to Lande. Handelskamret udfolder for Tiden en overordentlig intens Virksomhed for at drage de Fordele af Situationen, som denne opfordrer til.

Det russisk-engelske Handelskammer arbejder efter samme Principer som lignende Kamre i England og dettes Kolonier. Kamret har en Oplysningsafdeling, som aarlig besvarer indtil 10,000 Forespørgsler om russiske og engelske Varer, Priser, Fragter, Toldspørgsmaal o. s. v. og en Korrespondanceafdeling for Oversættelser af Medlemmernes Handelsdokumenter. Desuden findes Specialafdelinger under Ledelse af særligt sagkyndige Personer. Blandt disse Afdelinger kan nævnes Skovhusholdnings-, Jordbrugs-, Grubedrifts- og Retsforholdskontorer. Disses Opgave er hurtigt og grundigt at kunne behandle de herhenhørende særlige Sager. Kamret fremfører sine Medlemmers Ønsker og Krav for Ruslands og Englands administrative Myndigheder, byder Medlemmerne gratis Oplysninger samt meddeler dem sine Publikationer samt Priskuranter, Kataloger, Vareprøver o. s. v. fra russiske og engelske Firmaer.

Kamrets Medlemstal i Rusland og England og dettes Kolonier andrager ca. 900. Blandt disse er alle førende Banker, Forsikringsselskaber, Skov- og Grubeforetagender samt de største Industri- og Handelsvirksomheder. Handelskamret har sit eget Blad.

Ruslands Bestræbelser for økonomisk at frigøre sig for Tyskland.

Det russiske Eksportkammer har paa et Møde den 5. Februar under Forsæde af Medlem af Rigsraadet, Denissow, besluttet at indgaa til det russiske Ministerium for Handel og Industri for at fremhæve Nødvendigheden af Afholdelsen af en Kongres af Eksport- og Importkredse i neutrale og allierede Lande med Interesser i russiske Handelsforbindelser. Kongressen skal beskæftige sig med Spørgsmaal om Vareudvekslingen mellem disse Lande og Rusland, og Maalet skal være herved at hidføre en stærkere Handelsforbindelse mellem Rusland og de paagældende neutrale og allierede Stater for fuldstændig at kunne emancipere sig fra Tyskland i dettes Egenskab af Kommissionær og Transitor for Ruslands Erhvervsliv. Kongressen foreslaas afholdt i Petrograd.

□□□□□□

Personalia.

25 Aars Jubilæum. Den 1. Februar d. A. kunde Direktør for Aalborg Portland-Cement-Fabrik, Ingeniør *D. Berg*, fejre 25 Aars Jubilæum for sin Ansættelse i Selskabets Tjeneste, først som teknisk Driftsbestyrer med Etatsraad Hans Holm som merkantil Direktør, senere — efter dennes Død i 1903 — som Enedirektør. Under Direktør Bergs dygtige Ledelse har Aalborg Portland-Cement-Fabrik gennemgaaet en smuk Udvikling, og staar nu med en Aarsproduktion paa 1,250,000 Tønder, som Nordens største Cementfabrik og med en anselig Eksport.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 3 MARTS 1915

Arbejdet for dansk Erhvervsfremme.

Direktøren for Teknologisk Institut forelægger Industriraadet Forslag herom.

I Industriraadets Møde, Tirsdag den 2. Marts, var Direktøren for Teknologisk Institut, cand. polyt. *Gunnar Gregersen,* efter Indbydelse kommet tilstede for at forelægge Raadets Medlemmer Institutets Plan om et rationelt Arbejde for dansk Erhvervsfremme.

Vi gengiver in extenso det Foredrag, i hvilket Direktør Gregersen fremsatte sit Forslag, der ledsagedes af Demonstration af en Del af de omtalte Genstande samt af Lysbilleder af Maskiner o. l.

Efter at have faaet Ordet af Raadets Formand, Ingenior *Alex. Foss,* udtalte Direktøren følgende:

»Mine Herrer!

Den Virksomhed, jeg har den Ære at tjene — Teknologisk Institut — er som bekendt bleven til ved Samvirken mellem Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk og Industriforeningen i Kjobenhavn; og denne sidste skyldes det, i hvert Fald i fornemmelig Grad, naar der omkring 1906 efter aarelang Stilstand i Forberedelsesarbejdet kom den Fart i Sagen, der forte til Oprettelsen af »Fagskolen for Haandværkere og mindre Industridrivende«, som det officielle Navn lyder.

De forste Planer til et Teknologisk Institut saa imidlertid noget anderledes ud end dem, der realiseredes 1907. Man havde ved den første Planlæggelse af Virksomheden mindre tænkt paa Erhvervsskole, mere paa Erhvervscentral, d. v. s. en Virksomhed for dansk Erhvervsfremme. I disse Planer var der nemlig ved Siden af Undervisningen tillige nævnt Udstillings- og Undersogelsesvirksomhed som Arbejdsfelter. Man havde allerede fra første Begyndelse indset det urimelige i ved et Arbejde for dansk mindre Industri og Haandværk ene at henvende sig til den ifølge Sagens Natur ret snevre Kreds, der kunde tænkes at ville soge Undervisning paa en Skole. — Det blev imidlertid »Højskoletanken«, der fandt Anklang hos Regering og Rigsdag, og det blev derfor mindre Konsultation og Undersogelse end Skole, der muliggjordes ved Finanslovstilsagnet af 30. Marts 1907. Hvorfor, skal jeg lade ligge. Derimod straks tilfoje, at som Tiden gik, lykkedes det Teknologisk Institut, ved Siden af en stadig oget Undervisningsvirksomhed, at oparbejde et ret betydeligt Undersøgelsesfelt og Vejledningsarbejde i de tidligere Planers Aand, en Virksomhed, der navnlig i de senere Aar stedse mere planmæssigt har stræbt at orientere sig i Opgaven:

Erobring af Arbejdslejlighed for mindre Industri her i Landet.

Det er altsaa gamle Planer, byggende paa Erkendelsen af øget Arbejdslejligheds okonomiske og nationale Betydning, der ligger til Grund for Institutets Forsog paa dette Omraade — Maksimer, det er overflødigt at dvæle ved her i denne Kreds. Det var imidlertid et Tilfælde, der gav Stødet til, at vi paa Teknologisk Institut kom saa stærkt ind paa dette Arbejde, at det nu staar for Institutet som et af de betydningsfuldeste Arbejdsfelter, der kunde indrommes os — men samtidig ogsaa et af de allersværeste!

Tilfældet knytter sig til den lille Anekdote om Penalæsker i Bøgetræ, der vil være velkendt fra

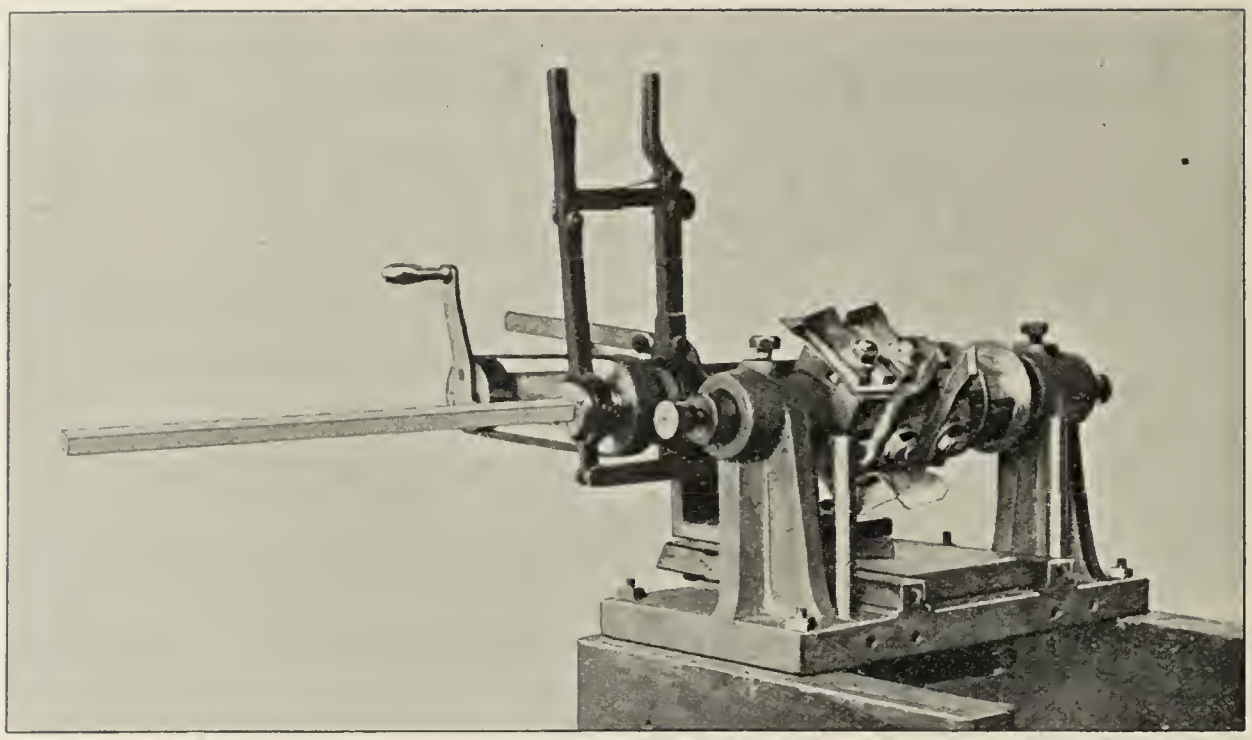

Maskine (Udsnit af en Kehlemaskine) til Fremstilling af Kniplepinde.

mange Lejligheder: Penalæsker fra Tyskland med Kejserbilledet og de tyske Farver paa, der viste sig at gaa af som varmt Brød til danske Skoledrenge. Det fortaltes, at de ikke kunde laves her i Landet, og da det syntes utroligt, anstillede Institutet en Forsøgsproduktion med det bedst mulige Resultat: Det kunde betale sig — bare der var Afsætningsomraade nok!

Man besluttede efter dette første Forsøg planmæssigt nærmere at orientere sig i den dobbelte Opgave:

1) At efterlave saa mange Importvarer i Træ som muligt og ved Fremstillingen at betjene sig af de alleralmindeligste Træbearbejdningsmaskiner, samt
2) saa ofte, det lod sig gøre, hertil at anvende dansk Bøg som Materiale for Arbejdet.

Det sidste ud fra den Betragtning, at

Danske Varer i dansk Materiale = Dansk Arbejde[2]!

Feltet deltes, og efter en nøjere lagt Plan tog vi først den mindste Maskine, *Langhulsboremaskinen,* op til Behandling og efterlavede paa denne foruden Penalæsker Æske-Emballage, senere smaa ovale Rammer, saa Portièreringe, Rosetter o. s. v.

Dernæst begyndte vi med *Kehlemaskinen:* lavede Kniplepinde, derpaa Skafter, snoede Lister o. lign. og herefter Perlestaffer, Possementmagerperler o. s. v.

Til *Fræsemaskinen* indrettedes Ovalværk til Fremstilling af større Rammer, senere en særlig Maskine, derefter Springlister og meget andet.

Forsøgene drejede sig med andre Ord om at udføre Massevarer paa de i et almindeligt Snedkeri forhaandenværende Maskiner — Maskiner, man maatte kunne antage en Del af Aaret stod mindre beskæftigede paa Grund af Byggestilstanden. Over alle Forsøg førtes Journal som nedenstaaende:

Fabrikationsudgifter ved Fremstilling af 1000 Slkr. Stolesæder.

Maskinanlæg:

1 Stk.	Pudsemaskine	600 Kr.
1 —	Boremaskine	350 —
1 —	Motorer	650 —
	Transmission	100 —
	Kedel til Damptryk og Presse	600 —
	Limapparat	150 —
	Montering og Opstilling	150 —
	Div. Værktøjer etc.	50 —
	At afdrage og forrente	2650 Kr.

Tid og Kraftforbrug:

Afpudsning og Boning 1000 Stk.	200 HWT
Afpudsning, Boning, Limning og Presning samt Spildetid	1200 Min.

Afdrag og Forrentning:

Afdrag og Forrentning 16 % af 2650	424 Kr.	
Vedligeholdelse 4 % af 2650	106 —	
Husleje	100 —	
p. a. à 3000 Timer	630 Kr.	
pr. 1200 M. = 20 Timer		Kr. 4,20

Arbejdsløn:

Samlet Arbejdstid = 20 Timer à 50 Øre	— 10,00

Udgift til Kraft:

Effektivt Kraftforbrug = 200 HWT à 1,5 Øre	— 3,00

Materiale:

Bøgetræ til 1000 Stk. Sæder	Kr. 25,00	
Sandpapir og Lim	— 5,00	
		— 30,00
Samlede Udgifter pr. 1000 Stkr.		Kr. 47,20
— — pr. Stk.		4,72 Øre.

Fremstillingspris pr. Stk.: Kr. 0,0472.

Salgspris:

En gros-Priser for russiske Stolesæder har vi ikke kunnet faa opspurgt. Vi har engang givet 12 Kr. pr. 100 Stk.

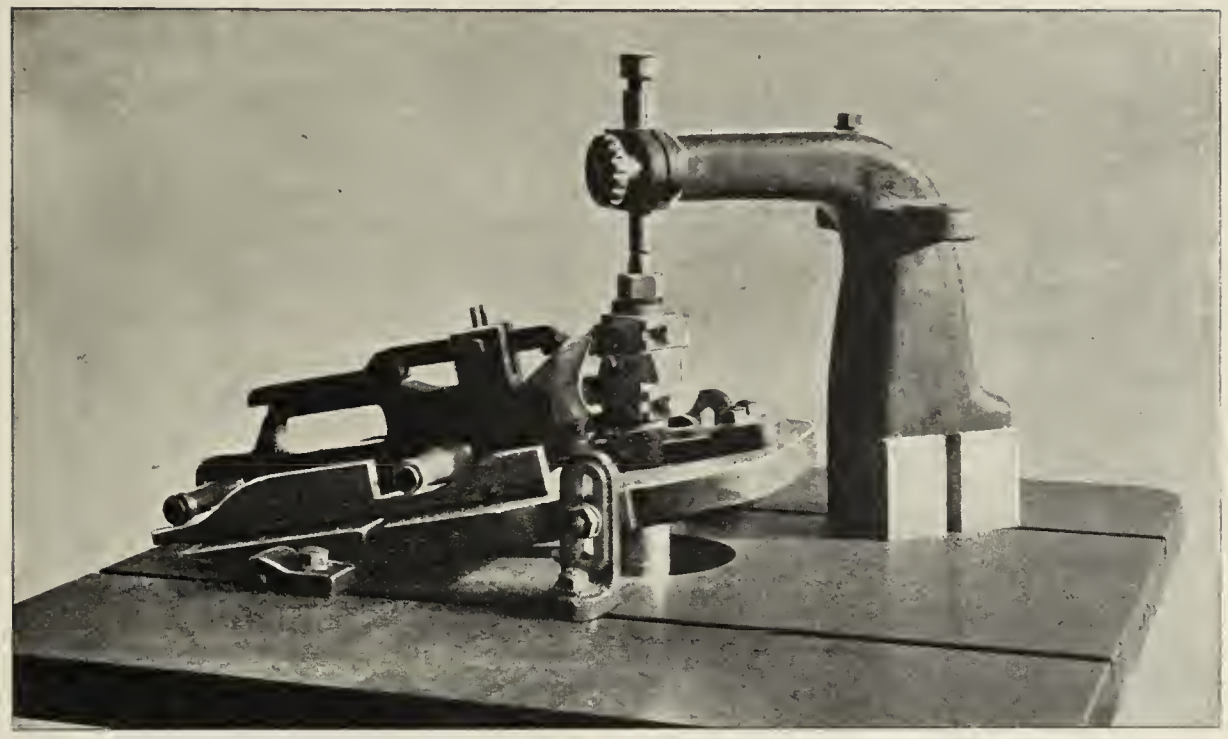

Arrangement til Fremstilling af Træhæle paa Fræsemaskine.

Af saadanne Skemaer findes Snese.

Paa Grundlag af disse Oplysninger vil Elementerne til en Produktionskalkulation kunne tilvejebringes.

Foruden de nævnte Produktionsmuligheder er en Række andre efter lignende Principer undersøgte og gennemførte i Smede- og Maskinafdelingen samt en Række Metalfarvningsundersøgelser i de kemiske Laboratorier o. s. v.

(Prover paa de udførte Arbejder cirkulerede her mellem Raadets Medlemmer).

Udbyttet er maaske ikke imponerende, det er jo en Art »Fritidsarbejde«, her foreligger. Men det er navnlig Arbejde, som vi ikke har kunnet og ikke turdet forcere. Vi er gaaet forsigtigt tilværks, og det af flere Grunde, dels af Mangel paa Tid, dels af Mangel paa de for større Arbejder fornødne Pengemidler. Det er dog navnlig Vanskeligheder af anden Art — Vanskelighederne ved at afsætte vore Idéer paa betryggende Maade, der har pint os. Følelsen af, at det er et Ansvar, endog et ret betydeligt, ukaldet at gribe ind i Erhvervenes Liv med nyt har gjort, at vi mente, at vi ikke kunde gaa forsigtigt nok frem, naar vi selv ud fra de smukkeste og mest velmente Synspunkter greb ind i Erhvervsliv og -Arbejde. Gores saadant Arbejde ikke i nøjeste Forbindelse med og under Kontrol af selve Erhvervslivet gennem dets Organisationer, er det egentlig uden Mandat, og man risikerer at komme til at skade — ikke gavne.

Det er derfor en saadan Forbindelse, der kunde gore os fornodent trygge, jeg i Aften anmoder om, efter at jeg ganske kort har redegjort for Arbejdet. — Thi saa ringe det er, og saa beskedent vi selv vurderer det, var det vort Haab at naa vidt frem med det. Dette, der foreløbigt kun er at betragte som et rent Orienteringsarbejde, sigter nemlig paa intet mindre end at indgaa som Led i *en fast organiseret permanent Virksomhed til Erobring af Arbejdslejlighed for dansk Industri* — ude og hjemme — f. Eks. efter følgende Forslag:

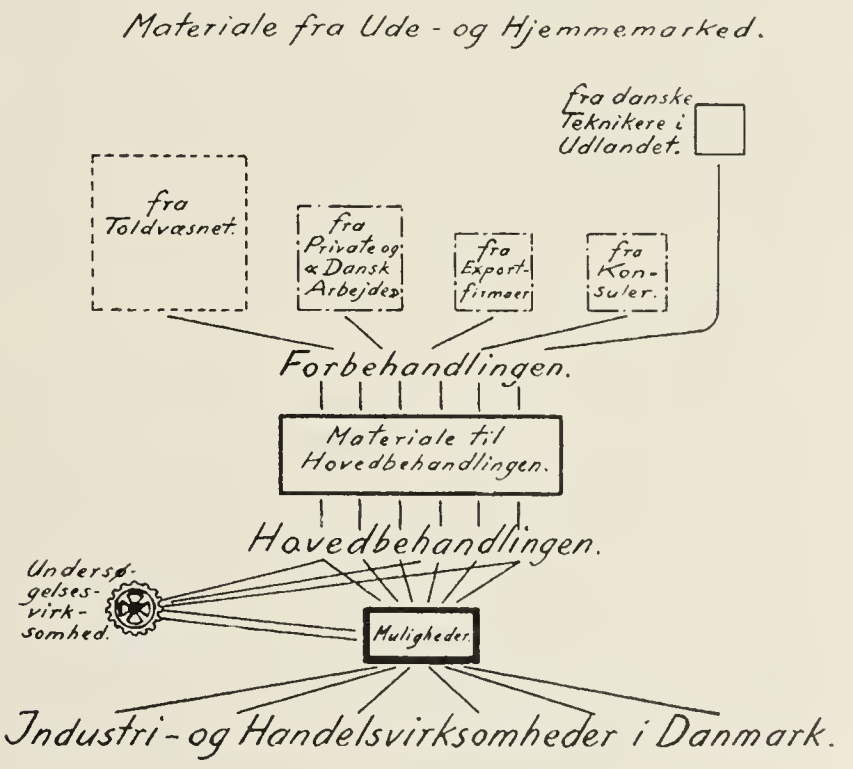

Central for Erhvervsfremme.

Arbejdet med at »vinde Land« for dansk Produktion ude og hjemme maa — antager jeg — kunne deles i tre:

A. Indhentning af Oplysninger.

B. Behandling af disse.

C. Den eventuelle Udnyttelse af fundne Chancer.

A. Indhentning af Oplysninger.

Hvad den første Opgave angaar, kan dette Arbejdsomraade naturligt deles i to Grupper efter, hvor Oplysningerne hentes fra, nemlig Oplysninger fra:

1) Hjemmemarkedet og fra
2) Eksportmarkedet.

1) Oplysninger om *Hjemmemarkedet* vil formentlig bedst kunne skaffes gennem Toldvæsenet. Foruden de almindelige officielle Toldlister maa man haabe gennem Toldvæsenets Kontor at kunne faa Adgang til detaillerede Meddelelser om,

a) hvor disse Varer kommer fra og deres Pris, Oplysninger, der selvfølgelig maa benyttes med storste Diskretion,
b) samt officielle Meddelelser om større Stigninger i Importen af enkelte Varegrupper.

Den indgaaende Toldbehandling, der nu er paabudt, giver praktisk talt alle ønskelige Oplysninger. — Man indvende ikke, at Handelsstanden med Grund skulde kunne beklage sig over saadan Virksomhed! Man vil jo ikke berove denne Omsætnings- eller rettere Afsætningsarbejdet. Den, der har Kunderne, er jo den, der forsyner dem. Iovrigt burde det ikke være danske Handelsmænd ligegyldigt, om de, alt andet lige, forte danske eller udenlandske Varer.

Dernæst vilde det jo være at vente, at Trang til bestemte Varer i Markedet spontant vilde udløses gennem Forespørgsler til denne Centralvirksomhed fra Publikum og navnlig fra Foreningen »Dansk Arbejde«, der nu synes at gaa en glædelig Fremtid i Mode. Alt i alt vilde herved samles et Materiale — Mt og Mp — om Hjemmemarkedet til Behandling.

2) Til dette vilde nu naturligt slutte sig Oplysninger om *Udenrigsmarkederne* og disses Krav, et Materiale, der nu tildels tilvejebringes gennem a) Eksportforeningen og ved b) Konsulatsberetninger. Hvor Konsulaterne har tekniske Konsulenter, vil disse kunne yde overordentlig værdifuldt Oplysningsmateriale (Mk). — Hertil kunde tænkes føjet Oplysninger, hentede ad en anden Vej, nemlig gennem interesserede danske Teknikere, bosatte i Udlandet: i Evropa eller paa oversoiske Pladser (Mi). Jeg skal her gore opmærksom paa, at der, omend ikke jevnligt, saa dog fra Tid til anden i Tidsskriftet »Ingeniøren« kan læses Breve fra ærede Kolleger i Udlandet, der øjensynligt uden nogen anden Foranledning end almindelig Interesse for Moderlandets Industri gør opmærksom paa, at der maaske i Produktionen og Afsætning af denne eller hin Artikel var en Chance for dansk Industri. *Der behovedes sikkert ikke andet end en varm Henstilling til danske Ingeniører, ansatte i Udlandet, om jevnligt at indsende Beretninger om, hvad de mente, det muligvis kunde betale sig at producere og eksportere til paagældende Plads, for herigennem at sikre sig et betydeligt og overordentligt værdifuldt Materiale, der hidrørte fra teknisk kyndige Hænder og bar Præget deraf.*

— — Uden økonomisk Betydning for de paagældende vilde dette jo heller ikke behøve at blive. Naturligt vilde det jo være, om den, fra hvem Oplysningerne hidrørte, pekuniært interesseredes i Opdyrkningen af nævnte Muligheder, naar det lod sig gøre. Men herpaa ligger maaske i Øjeblikket mindre Vægt. — Ad de her nævnte Veje vilde Materialet Mx — Mk og Mi kunne tilvejebringes.

B. Behandlingen.

Gaar vi over til Behandlingen af alt dette Materiale, saa kunde denne passende foregaa i 3 Tempi: 1) en Forbehandling, 2) en Hovedbehandling, 3) en faglig Særbehandling.

1) Forbehandlingen skulde ske af en lille Kreds af ansatte Eksperter (f. Eks. 3: en Kemiker, en Maskiningeniør og en Trævarekyndig), hvis Opgave det vilde være forst af Materialet at udskyde alt, hvad der for en Tekniker maatte staa som ganske umuligt at lave herhjemme. — Men ogsaa *kun* dette, samt

2) senere under Hovedbehandlingen i et af Organisationerne nedsat, med alsidig produktionsteknisk Indsigt udstyret Raad (f. Eks. Industriraadet, et Haandværkerraad el. lign., rummende Repræsentanter for alle Produktioner i Landet) at bistaa ved Udskillelsen af Muligheder.

I dette Raad skulde den grundige Behandling med følgende Henvisning af eventuelle Muligheder for Produktion til Underorganisationer eller Enkeltvirksomheder finde Sted. — Det saaledes udsorterede og i Grupper adskilte Materiale vilde nemlig være at behandle endeligt i

3) Centralforeninger, Enkeltforeninger, Sammenslutninger eller af de store Enkeltvirksomheder — i en Række Tilfælde med Støtte af en Undersøgelsesvirksomhed eller Undersøgelsesvirksomheder, Laboratorier eller Prøveværksteder o. v. s., efter at være henvist hertil af Raadet.

C. Fordelingen.

Efter den ovenstaaende Behandling vilde saa de nævnte Faktorer: Foreninger o. s. v., enten offentliggøre, eller maaske bedre, gennem Rundskrivelser indenfor Foreningen eller en snevrere, særligt for eventuelle nye Produktioner kvalificeret, Kreds bekendtgøre, at dette eller hint var en Mulighed; at man mente, at det paagældende Fabrikat kunde udføres saaledes eller saa, vilde kalkulere sig saadan eller saadan, samt iøvrigt vedlægge Sagen alt, hvad der var af Oplysninger. — Ingen uden de faglige Organisationer af Produktionsvirksomhederne vilde magte at føre denne vigtige Side: Fordelingen af Stoffet, igennem, og de af en Organisation med Førerskabet betroede Mænd tør sikkert anses for saa personligt uinteresserede, at de vilde foretage Fordelingen paa uangribelig Maade.

— — —

Hvad nu Omkostningerne angaar, da knytter de sig væsentligst dels til 1) Indhentning og Behandling af Oplysningerne, dels til 2) Forsøgene. — At det Offentlige tør antages at kunne og burde bære en Del af disse Omkostninger, f. Eks. de førstnævnte, er det vel ikke urimeligt at gaa ud fra. Men at paa den anden Side saadanne Virksomheder, der ad denne Vej fik en god Idé, skulde vægre sig ved, naar det stilledes som Betingelse, at yde f. Eks. en bestemt Procentsats af det aarligt indvundne Overskud eller en anden bestemt Sats som Vederlag, er næppe troligt. Iøvrigt vil Penge, der ad denne Vej kom til Landet, jo for meget væsentlige Summers Vedkommende gaa i det Offentliges Kasser som Skatter o. s. v. til Stat og Kommune. Og endda er hermed Betydningen af større Beskæftigelse jo som bekendt ikke udtømt.

— — —

Noget i denne Retning var altsaa Maalet. — Naar jeg har tilladt mig at fremsætte dette Forslag, er det imidlertid ikke i naiv Overvurdering hverken af dets Fortræffelighed eller af det udførte Arbejdes Værdi, men mere for at søge Spørgsmaalet: *Den planmæssige Undersøgelse af vor Import og den rationelle Udnyttelse af Oplysningsmulighederne om Ude-Markeder* rejst.

Personligt lægger jeg her navnlig Vægt paa de Oplysninger, der vil være at vente fra Kolleger i Udlandet.

For Øjeblikket findes af ovennævnte Skelet første Led, omend under primitive Former og Forhold: Teknologisk Instituts Værksteder og Ingeniører søger, naar de træffer paa egnede Produktions-Objekter, disse udførte og kalkulerede. Men vi mangler den Forbindelse med Fagene, som for os er den afgørende.

Naar jeg har fremsat ovenstaaende, er det da i det bestemte Haab, at man vil tage venligt mod en Anmodning om at slutte Kæden, idet Teknologisk Institut foreløbig søger Materiale indsamlet og selv prøver. Der mangler altsaa blot Forbindelsen — Retten til at henvende os med vore Oplysninger til Organisationerne in casu: *Industriraadet.*

For disse — Industriraadet eller anden egnet Forsamling — vilde det blot sige, at der fra Tid til anden vilde foreligge en Indberetning som nærværende, men kortere, til Behandling og med Anmodning om at anvise os, hvorhen vi skulde gaa med en Række mere eller mindre løste Opgaver. Den Indflydelse, man maatte ønske for selve Arbejdet, er der al mulig Adgang til gennem Industriens og Haandværkets Repræsentanter i Institutets Administration. — Jeg tillader mig i Ærbødighed at anbefale Sagen til Raadets velvillige Overvejelse.«

— — —

Efter at Direktør *Gregersen* havde afsluttet sit Foredrag, der modtoges med Interesse af Forsamlingen, tog Ingeniør *Alex. Foss* Ordet for paa Raadets Vegne at takke Foredragsholderen for det fremsatte Forslag, der havde forøget Interesse ved ikke blot at være Teori, men ogsaa var underbygget i Praksis. Industriraadet vilde med Glæde tilsige Teknologisk Institut sin Støtte i denne Sag, som det overhovedet omfattede Institutets Arbejde med Sympati.

Der havde jo nok indenfor Industrien hersket nogen Tvivl med Hensyn til den Nytte, som Industrien kunde forvente af Teknologisk Institut, idet adskillige frygtede for, at Resultatet kun vilde blive forøget Konkurrence og Overproduktion af Arbejdsgivere. Denne Tvivl var dog sikkert ifærd med at forsvinde, fordi der var en voksende Forstaaelse af, at Industriens Fremgang beroede paa Tilgang af dygtige Kræfter, og det er ikke nok, at denne Dygtighed er tilstede blandt Lederne, men den maa ogsaa forefindes blandt Funktionærer og Arbejdere.

Industrien kunde derfor kun med Tilfredshed se paa det Arbejde, Institutet gjorde, paa at dygtiggøre Folk og hjælpe til en bedre Rekrutering for Industrien.

Direktør, Kaptajn *F. H. J. Rambusch* sluttede sig til Formandens Udtalelser og anbefalede Forslaget. Krigen havde sikkert aabnet Øjnene paa Folk og vist, hvor megen Produktion, vi kunde tage op, naar vi blot vilde. Selvfølgelig maatte man dog søge at undgaa den ødelæggende Konkurrence ved saadanne nyoptagne Produktioner. Der var alt for mange, der nu gik hinanden i Vejen under den Tanke: »Naar han kan gøre det, saa kan jeg ogsaa gøre det mindst lige saa billigt!« I saa Henseende var de af Direktør Gregersen opstillede Kalkulationer af betydelig Interesse. Taleren sluttede med at anbefale det ogsaa i Foredraget nævnte Samarbejde med Foreningen »Dansk Arbejde«, der allerede modtog mange Forespørgsler om dansk Leveringsevne.

Efter at flere andre af Raadets Medlemmer havde haft Ordet, sluttede Formanden Diskussionen om dette Punkt paa Dagsordenen, idet han konstaterede Raadets Tilslutning til Tanken. Om dennes nærmere Udformning vil der nu blive optaget nærmere Forhandlinger.

* * *

Den russiske Industris Udvikling i de senere Aar.

Af Dr. *K. Leites.*

Man er i Udlandet vant til at tale om det russiske Landbrug, og man ved, at Rusland er et uhyre Agrarrige. Man har derimod ingen Anelse om den russiske Industris Udvikling og Tendenser. Det er rigtigt, at Rusland endnu i lang Tid overvejende vil være et Landbrugsland, men man maa derfor ikke undervurdere de opblomstrende russiske Industriers Betydning, og man maa forstaa, at disse rummer store Fremtidsmuligheder.

Ruslands økonomiske Liv har i de sidste 7—8 Aar taget et mægtigt Opsving, og paa alle Omraader af russisk Erhvervsliv kan man konstatere Fremskridt. Men Tyngdepunktet i denne Fremgang i de sidste Aar laa dog paa Industriens Omraade. Her har man kunnet iagttage et stærkt pulserende Liv, og i en Række Aar har Rusland gennemlevet en Periode af industriel Opblomstring. Betegnende for dette Fænomen er Tilvæksten i nydannede Aktieselskaber, der belyses af følgende Tabel:

	Antal russiske A/S	Aktiekapital Mill. Rubl.	Antal udenlandske A/S	Aktiekapital Mill. Rubl.	Total Kapital Mill. Rubl.
1908...	108	103	12	9	112
1909...	116	96	15	13	109
1910...	181	190	17	34	224
1911...	222	241	40	80	321
1912...	322	371	20	30	401
1913...	343	501	29	44	545

1 Rubel = 1 Kr. 92 Øre.

Af samtlige nydannede Aktieselskaber indtager — regnet efter Størrelsen af deres Aktiekapital — Montanindustriens den første Plads (159 Mill. Rubl. i 1913).

Gaar man over til en mere almen Beskrivelse af den russiske Industri, kan man begynde med at anføre følgende Tal fra den russiske Statistik over Bedrifter, som staar under Fabrikstilsynet:

	Antal Bedrifter	Antal beskæftigede Arbejdere
1911.....	16,600	2,051,198
1912.....	17,356	2,151,191
1913.....	17,877	2,319,577

Som Tabellen viser, er Bedrifternes Antal vokset i følgende Grad: I Aar 1911 med ca. 5,6 pCt., i Aar 1912 med 4,6 pCt., i Aar 1913 med 3 pCt., medens Antallet af de deri beskæftigede Arbejdere er vokset samtidig med 5,1 pCt., 4,9 pCt. og 7,8 pCt.

Ruslands vigtigste Industrigrene belyses ved følgende Kendsgerninger. I Modsætning til Vesteuropas bomuldsforarbejdende Industrier, som er fuldstændig afhængige af udenlandsk Bomuld, arbejder den russiske Tekstilindustri i stadig større Udstrækning paa Basis af Landets egen Bomuldsproduktion. Rusland er derved saa heldig ikke at være saa stærkt afhængig af den amerikanske Bomuld. Den russiske Bomuldsproduktion vokser aarlig. I de sidste to Aar høstedes i Rusland af Bomuld i Sæsonen 1912—13: 13 Millioner Pud (et Pud = 16,4 kg), i Sæsonen 1913—14: 14,2 Millioner Pud. Men dog er den russiske Høst ikke i Stand til helt at dække Bomuldsindustriens Behov, og man er henvist til ogsaa at importere Bomuld. Følgende Tabel anskueliggør Forholdet mellem Indførsel og Produktion:

	Russisk Bomuld	Indført Bomuld	Ialt
1909 10...	11,3 Mill. Pud	11,9 Mill. Pud	23,2 Mill. Pud
1910 11...	13,9 —	11,9 —	25,8 —
1911 12...	13,4 —	12,3 —	25,7 —
1912 13...	13,1 —	10,8 —	23,9 —

Man vil altsaa se, at ca. 55 à 60 pCt. af det samlede Bomuldsforbrug dækkes gennem den indenlandske Produktion. Antallet af Bomuldsspindler beløb sig i Aaret 1911 til 8,671,664, i 1913 til 9,212,557. I 1913 indtog den russiske Bomuldsindustri den fjerde Plads efter U. S. A., England og Tyskland.

Linnedindustrien har en ret stor Betydning. Man talte i 1912—13 ca. 400,000 Spindler i Linnedfabrikerne, som ialt producerede ca. 3 Mill. Pud Garn. Ogsaa Uldindustrien har Betydning med 1210 Bedrifter staaende under Fabrikstilsynet i Aaret 1913. Det samlede med Hør opdyrkede Areal er i de senere Aar steget stærkt, men Horavlen endnu stærkere, saaledes at et bedre Udbytte pr. ha er opnaaet. Høravlens Størrelse androg 1912 ca. 32 Mill. Pud. Den russiske Uldindustris Forbrug af Uld dækkes delvis af indenlandsk, hovedsagelig grov Uld, delvis ved Tilførsel af udenlandsk Uld, som fortrinsvis kommer til Anvendelse ved de finere Kvaliteter. Silkeindustrien viser ligeledes en rask Udvikling.

For den russiske Industris Udvikling har Kulproduktionen stor Betydning og afspejler sig saa at sige i denne. Kulproduktionen androg:

1908	1,590	Mill. Pud
1909	1,521	—
1910	1,739	—
1911	1,903	—
1912	2,213	—

Det vigtigste af de forskellige Kuldistrikter er Donetz-Distriktet, i hvilket der i 1913 produceredes 1,560 Mill. Pud Kul. For dette Distrikt beregner man Kulforekomsterne indtil en Dybde af 250 Meter til ialt 3,5 Milliarder Tdr. Ogsaa Polen kommer her i Betragtning, idet de Oberschlesiske Kullejer skyder en Gren ind i denne Landsdel. I Sibirien ligger sikkert store Fremtidsmuligheder i Kulrigdomme, men endnu mangler det her paa systematiske Dybdeboringer.

Som man ser af de ovenstaaende Tal, gør den russiske Kulproduktion gode Fremskridt. Men Industriens og de øvrige Kulforbrugeres Behov stiger dog endnu stærkere, og Rusland er derfor tvunget til samtidig at indføre Kul fra Udlandet. Aar 1913 indfortes 4,669 Mill. Pud Kul. Hovedaarsagen til, at den indenlandske Kulproduktion ikke kan dække Behovet, maa søges i den følelige Mangel paa Arbejdskræfter, som i de senere Aar har gjort sig gældende baade i Donetz-Distriktet og i de øvrige russiske Kuldistrikter. Driften synes endnu ikke at kunne bære tilstrækkelige Omkostninger til at skaffe Arbejderne fornodne Livsbetingelser. Det langt overvejende Kontingent af Kularbejderne udgores derfor af Sæsonarbejdere, som om Sommeren drager tilbage til Landbrugsarbejdet, saaledes at Arbejdermanglen i Kuldistrikterne foles særlig i gode Høstaar. Kuldistrikternes Arbejdersporgsmaal bliver saaledes et stort og vanskeligt Problem for Ruslands fremtidige Økonomi.

Store Kapitaler er anbragt i den russiske Kulindustri. I 49 Foretagender i denne androg Kapitalen i 1910: 123 Mill. Rubler og i 1912: 140 Mill. Rubler. Den russiske Naftaproduktion har i de senere Aar været forfulgt af adskillig Modgang. Den samlede russiske Naftaproduktion i Kaukasus androg i 1913 ca. 547 Mill. Pud. Men til Trods for øjeblikkelige mindre heldige Resultater i denne Industri ser man dog med Fortrostning paa Fremtiden.

Den russiske Jernindustri er i rask Fremvækst. Raajernsudvindingen fremgaar af folgende Tabel:

1908	171,1	Mill. Pud
1909	175,3	—
1910	186,5	—
1911	219,4	—
1912	256,3	—
1913	282,4	—

Heroverfor stod kun en relativt ringe Indforsel, der i 1912 androg ca. 6 Mill. Pud. Fordelt paa de enkelte Jerndistrikter androg Raajernsproduktionen i 1913: I Sydrusland 190 Mill. Pud, i Ural 56 Mill. Pud og i Polen 26 Mill. Pud. Folgende Tabel viser Produktionsudviklingen i Jern- og Staalindustrien (i Mill. Pud):

	1911	1912	1913
Raajern	219,4	256,3	283,0
Halvfabrikata i Jern og Staal	241,1	274,9	300,2
Færdigfabrikata i Jern og Staal	202,7	227,7	246,6

Efter Distrikter fordeler Produktionen af færdige Jern- og Staalvarer sig paa følgende Maade (i Mill. Pud):

	1911	1912	1913
Sydrusland	112,7	128,3	141,1
Ural	37,2	39,4	40,8
Polen	22,6	24,6	27,1
Nordiske Rayon	13,2	15,4	16,4
Moskwaer —	9,4	9,7	11,1
Wolgaer —	7,6	10,3	10,1

Med Hensyn til Kobberindustrien har man de sidste Aar iagttaget to karakteristiske Fænomener: 1) Ruslands Kobberforbrug vokser meget hurtigt, og 2) den russiske Kobberindustri emanciperer sig stadig mere fra det udenlandske Kob-

ber. Bevægelserne fremgaar af følgende Tabel (i 1000 Pud):

	Kobberforbrug	Kobberimport	Russisk Kobberproduktion
1908.....	1,175	269	1,033
1909.....	1,296	212	1,334
1910.....	1,709	399	1,378
1911.....	1,902	477	1,564
1912.....	2,309	429	2,062
1913.....	2,436	374	2,048

Som man ser, er Kobberindførslen i de sidste Aar i Aftagende, medens Produktionen og Forbruget er steget meget betydeligt. Kobber vindes hovedsagelig i Ural, Kaukasus og Sibirien.

Med Hensyn til Bly og Tin er den russiske Industri afhængig af Udlandet. Guldproduktionen (1913) 3000 Pud og Platinproduktionen (1913) 300 Pud viser en stadig stærkere Udvikling. Det russiske Skovbrug og den russiske Træindustri har nydt godt af de sidste Aars økonomiske Opsving. Til den russiske Træindustris Fremme bidrager den stadige Tilvækst i de store Statsskoves Afkastning. I den nyeste Tid bringes store Skovdistrikter ind under planmæssig Drift, og nye, store Savværker er opstaaede navnlig i de nordlige Guvernementer, for hvilke Archangelsk tjener som Udførselshavn. Ogsaa Cellulosefabriker m. m. har denne Udvikling bragt med sig. For at fuldstændiggøre Billedet af den russiske Industris Udvikling er det af Vigtighed at kende Bevægelserne i den russiske Udenrigshandel. Værdien af Ud- og Indførslen fremgaar af følgende Tabel (i Mill. Rubler):

	Udførsel	Indførsel
1908.....	998	912
1909.....	1,427	906
1910.....	1,449	1,084
1911.....	1,591	1,161
1912.....	1,518	1,171
1913.....	1,520	1,374

Handelsomsætningen har saaledes udviklet sig meget stærkt som Følge af den industrielle Opblomstring. Inddelt i Hovedvaregrupper fordeler Udførslen sig saaledes (i Mill. Rubler):

	1912	1913
Levnedsmidler	789	807
Raastoffer og Halvfabrikata	578	550
Kvæg	30	33
Industrivarer	29	30

I Løbet af det sidste Aarti er Udførslen af Levnedsmidler vokset med ca. 35 pCt. I denne Gruppe indtager Kornudførslen den første Plads. Den samlede Kornudførsel androg i 1913: 648 Mill. Pud til en Værdi af 590 Mill. Rubler mod en Værdi af 478 Mill. Rubler i Aaret 1903. I nævnte Gruppe er endvidere Smør, Æg og Sukker betydende Eksportvarer.

Den samlede Værdi af Smoreksporten androg 1913: 71,2 Mill. Rubler (1903: 31,6 Mill. Rubler). Ægeksportens Værdi androg 1913: 90,6 Mill. Rubler (1903: 51,1 Mill. Rubler).

Den samlede Værdi af eksporterede Raastoffer og Halvfabrikata steg fra 312,6 Mill. Rubler i 1903 til 550,2 Mill. Rubler i 1913. I denne Gruppe er følgende Varer af særlig Betydning: Træ og Trævarer, Linned, Oliekager, Huder o. s. v.

Indforslen over de evropæiske Grænser udgjorde i 1913 i Mill. Rubler: Levnedsmidler 163, Raastoffer og Halvfabrikata 600, Industriprodukter 453. I den russiske Indforsel indtager altsaa Raastofferne og Halvfabrikata den første Plads. Den samlede Værdi af denne Indførsel steg fra 343 Mill. Rubler i 1903 til 600 Mill. Rubler i 1913, af hvilken enorme Tilvækst man bedst ser den industrielle Udviklings Betydning og overhovedet Opsvinget i Ruslands økonomiske Kraft i de senere Aar. Relativt stærkest steg dog Indforslen af færdige Varer, nemlig fra 170 Mill. Rubler i 1903 til 453 Mill. Rubler i 1913. Heriblandt kan af særlige Varer og disses Indførselsværdi i 1913 anføres: Maskiner og Dele heraf (164 Mill. Rubler), Jern- og Staalvarer (19,5 Mill. Rubler), Metalvarer (13,2 Mill. Rubler), Automobiler og Cykler (22,5 Mill. Rubler).

Omsætningen mellem de forskellige Lande fordelte sig i de sidste to Aar som følger (Værdien i Mill. Rubler):

	Udførsel til		Indførsel fra	
	1912	1913	1912	1913
Tyskland	453,8	452,6	521,1	642,8
Storbritannien.....	327,5	266,9	139,3	170,4
Nederlandene.....	154,0	177,5	19,1	21,5
Frankrig.....	98,0	100,9	55,2	56,0
Østrig-Ungarn	73,4	65,3	32,1	34,7
Italien	52,5	73,7	15,6	16,7
Belgien	58,9	64,6	7,3	8,6
Forenede Stater	18,0	14,2	85,7	74,2

Som det fremgaar af denne Tabel, indtog Tyskland den første Plads blandt de Lande, som staar i Handelsforhold til Rusland. Efter russiske Opgivelser leverede Tyskland Aar 1913 ca. 53 pCt. af den samlede russiske Indførselsværdi. Med dette Forhold for Øje er det forstaaeligt, at man i Rusland nu er meget ivrig efter at søge at svække denne meget store Afhængighed af Tyskland.

❁ ❁ ❁

Danmark paa Verdensudstillingen i San Francisco.

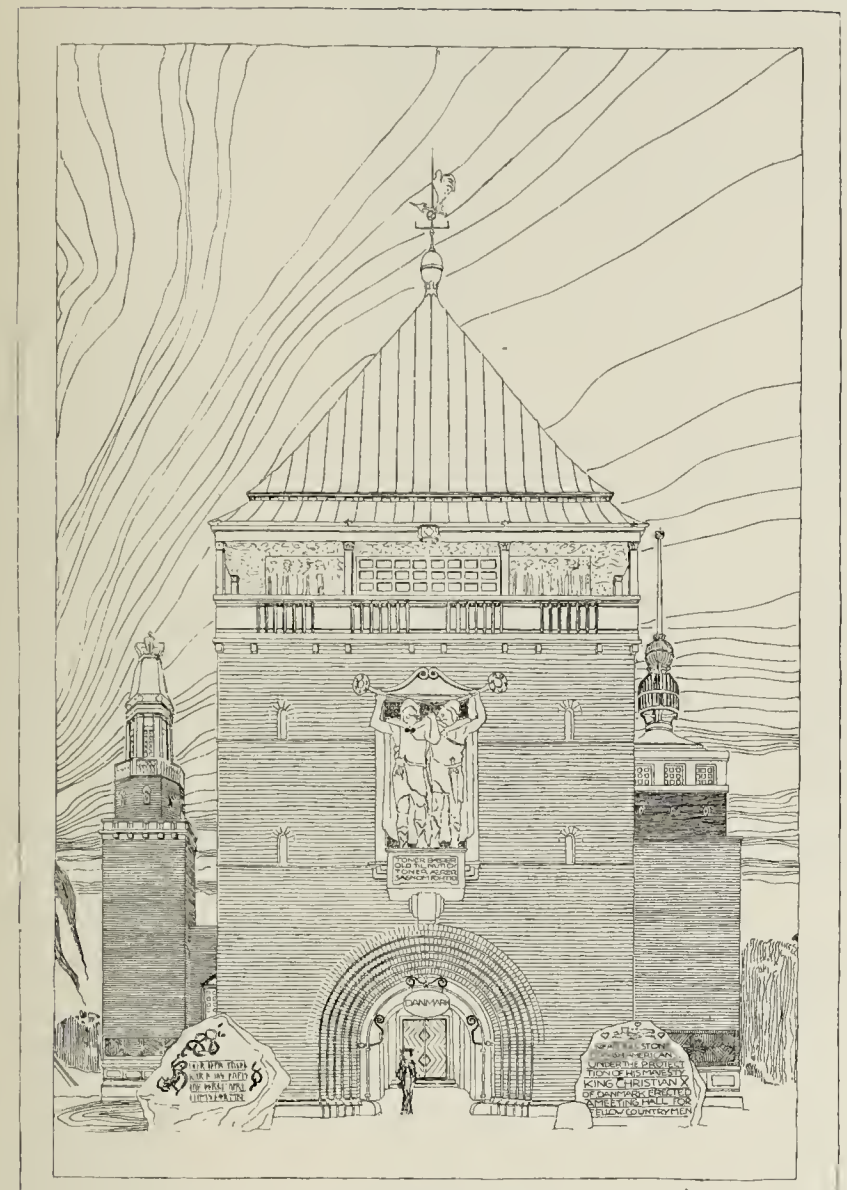

Da det blev kendt, at der i Anledning af Panama-Kanalens Aabning skulde holdes en Verdensudstilling i San Francisco, var man indenfor danske industrielle Kredse ganske paa det rene med, at nogen rig Deltagelse fra Danmarks Side kunde der ikke blive Tale om. Dertil var Markedet ikke gunstigt for os, særlig paa Grund af de for de fleste Varer prohibitive Toldsatser. Det var i det højeste kun kunstindustrielle Artikler som Porcelæn, Sølv og andre dyrere Varer, hvor Tolden ingen Rolle spiller, der vilde komme frem. Og saaledes er det ogsaa bleven. Den danske Afdeling paa Panama-Pacific-Udstillingen i San Francisco er præget af det danske Kunsthaandværk og den danske Kunstindustri, og det er som saa mange Gange tidligere vort Porcelæn og vort Sølv, der dominerer paa den i Omfang ikke store danske Sektion.

Naar den danske Regering alligevel deltager officielt i San Francisco-Udstillingen, skyldes det i særlig Grad det Ønske, der udtaltes fra vore Landsmænd i det fjerne Vesten. De ønskede at se de danske Farver repræsenterede derovre blandt de andre Landes, og de var villige til at ofre deres for at det gamle, men ikke glemte Fædreland kunde fremtræde saa værdigt som muligt.

Allerede for tre Aar siden dannedes der en Komité med James Madison som Præsident og Dr. Mølgaard som Formand for Forretningsudvalget med det Formaal for Øje at indsamle Midler blandt Landsmænd til at opføre en *Danmarks-Bygning*, der paa en Gang kunde repræsentere Danmark og den danske Stat udadtil og samtidig danne et Samlingssted for de Danske, der besøgte Udstillingen.

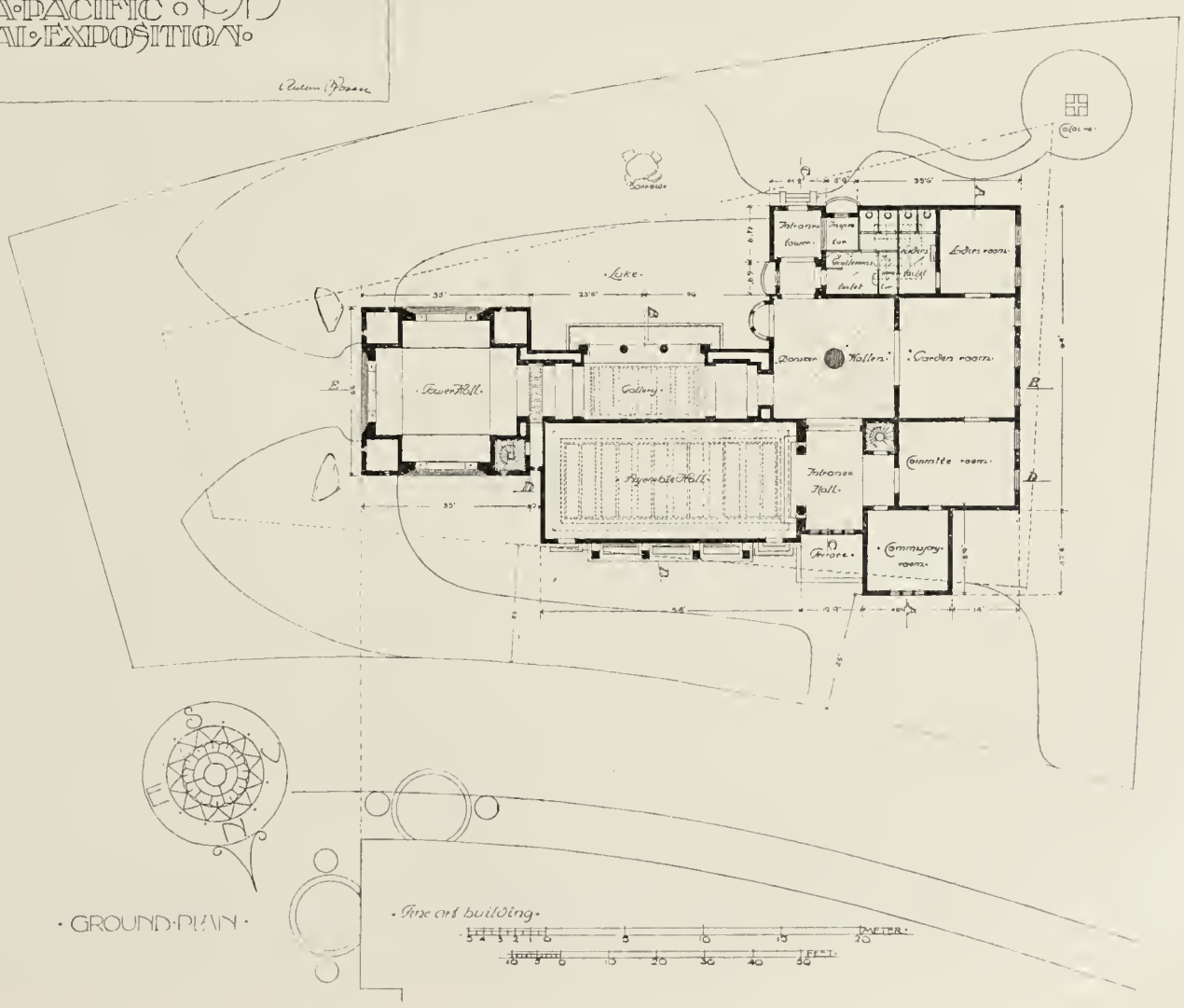

· GROUND·PLAN ·

Galleriet mod Syd.

Det lykkedes Komitéen at tilvejebringe Midlerne til Bygningen, og den indledede derpaa Forhandlinger med den danske Regering om Opførelsen af Danmarks-Huset, der skulde være en Gave til den danske Stat.

Forhandlingerne førte til, at Regeringen erklærede sig villig til at deltage officielt i San Francisco-Udstillingen, og det i den Anledning nedsatte Kommissariat har da siden arbejdet videre paa denne Opgave. Denne bestod i dels at tilvejebringe en efter Omstændighederne saa fyldig dansk Afdeling som mulig i den almindelige industrielle Afdeling, samt at lede Opførelsen af Danmarks-Bygningen.

Midlerne til Opførelsen af selve Bygningen var som allerede nævnt tilvejebragt af den dansk-amerikanske Komité, hvorimod Regeringen paatog sig Bygningens Montering og indre Udstyrelse.

Der bevilgedes hertil samt til Administration og øvrige Udgifter af Rigsdagen 65,000 Kr. Dette Beløb har dog kun kunnet slaa til derved, at Kommissariatet har mødt en meget stor Offervillighed fra en Række betydende danske Firmaers og Institutioners Side, dels i Form af kontant Tilskud, dels i Form af Udlaan eller Fremstilling af de nødvendige Møbler og andet Inventar. Her kan nævnes Store nordiske Telegraf-Selskab, Det forenede Dampskibsselskab, Østasiatisk Kompagni, F. L. Smidth & Co., Bing & Grøndahl, C. B. Hansen, Hornung & Møller, A/S C. Olesen o. fl.

Bygningen er opført efter Tegning af Arkitekt, Professor Anthon Rosen, væsentlig paa Grundlag af Motiver fra gammel dansk Bygningskunst. Vore Billeder viser forskellige Partier af Bygningen.

Den kommer foruden en stor Forsamlingssal til at rumme Hvile- og Opholdsrum for danske Besøgende. I den Anledning er selve Rummene

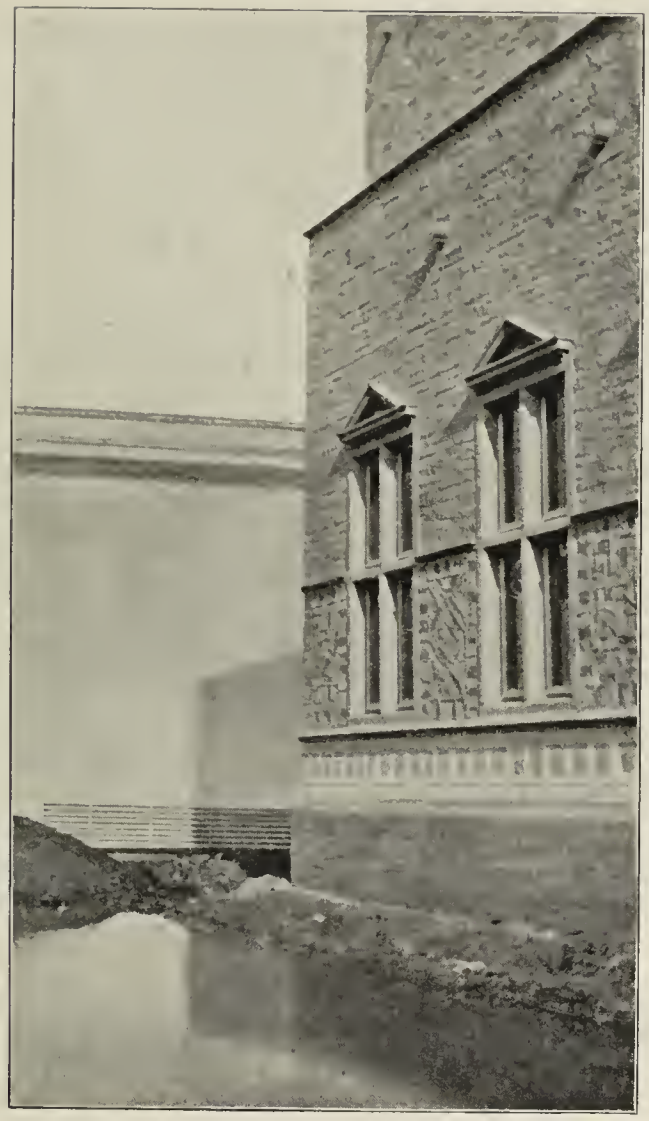

Hjørne af Bygningen.

Kronetaarnet under Opførelse.

indrettede som et dansk Hjem, dels med gamle danske Møbler fra første Trediedel af det 19. Aarhundrede, udlaant af Ole Haslund, og dels med moderne Møbler, der er stillede til Raadighed af Firmaet C. B. Hansen og delvis er tegnede af Arkitekt Rosen. Rosens Tegning skyl-

des ogsaa det af Hornung & Møller fremstillede Klaver Nr. 25000, af hvilket der fandtes et Billede i dette Tidsskrifts Januarhefte.

Tæpper og Gardiner er leverede til Laans fra A/S C. Olesen, og det øvrige Inventar til Udsmykning af Rummene stillet til Raadighed fra Bing & Grøndahl, A. Michelsen, A. Dragsted o. fl.; Foreningen for Kunsthaandværk har i denne Henseende ydet en værdifuld Bistand.

Den dekorative Udsmykning skyldes især Maleren Valdemar Andersen, der har smykket den store Foredragssal med de her gengivne Billeder fra fremtrædende danske Virksomheder, samt af Maleren Sv. Olrik, der har udstyret Forhallen med et stort Billede omkring Midtersøjlen med Motiver fra den gamle Sang »Sol er oppe«.

Der er fra Arkitektens Side lagt megen Vægt paa, at de danske Amerikanere overalt, hvor

de kommer inden for og uden for Bygningen kan møde nationale Minder og Motiver.

Ved Hovedindgangen til Taarnet staar saaledes en Afstøbning af den store Jellinge-Runesten. Paa Bygningens ene Længdeside er anbragt Buster af Tyge Brahe, H. C. Ørsted, Thorvaldsen og H. C. Andersen; i Haven findes en Kopi af en gammel Gravhøj. Det mest danske bliver dog selve Stemningen og Helhedsindtrykket af Danmarks-Bygningen, der sikkert vil give alle de mange Danske derovre den Hilsen fra det gamle Land, som de ved deres Offervillighed saa vel har fortjent.

Opførelsen paa Stedet er ledet af Arkitekt Tyge Hvass, og den stedlige Administration er varetaget af den danske Konsul Otto Wadsted, der er Kommissariatets »residing Commissioner« i San Francisco.

Ellehammers Flyvemotor.

Opfindelser og Produktionsmuligheder.

Ofte nok har det været paavist i disse Krigstider, hvilken mægtig Rolle moderne Teknik har spillet for de Former, hvorunder vore Dages Krigsforelse finder Sted. Eksemplerne er saa talløse, at de næsten er overflødige at anføre. Mest nærliggende vilde det maaske være at pege paa de to helt nye Omraader, som Luftskibe og Flyvemaskiner samt Undervandsbaade har formaaet at udvide Kampomraaderne med, d. v. s. over Jorden og under Vandet. — Det gælder om begge Arter af »Fartøjer«, at de skylder Forbrændingsmotorteknikken, at de overhovedet eksisterer, og her

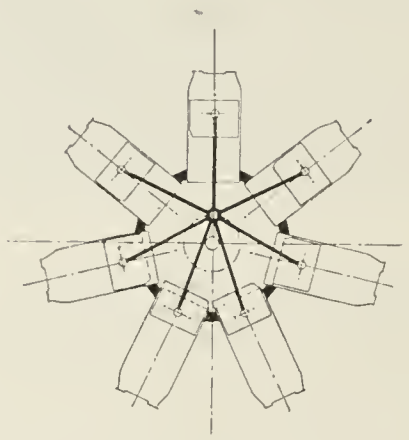

Gnom-Motor.

atter for Luftfartøjernes Vedkommende Motorindustriens energiske og resultatrige Bestræbelser for at skabe *lette* Motorer, d. v. s. Motorer, der, maaske mindre økonomisk, præsterer en i Forhold til deres Vægt stedse højere Hestekraft. Man er her indenfor Flyvetekniken naaet ned til Motorer paa nær 1 HK. pr. kg Vægt. I den allersidste Tid endog derunder. Og det sidste, som det synes, overordentlig værdifulde Fremstød paa dette Omraade skyldes oven i Købet en paa Flyveområdet kendt dansk Opfinder, *Ellehammer,* hvilket ikke gør Sagen mindre interessant for os.

Det er ikke let at være »Opfinder« — vel at mærke, naar man skal have noget ud af det. Og særlig i et lille Land er det ikke nogen Rosendans at tumle med store Projekter, der koster. Thi de Opfindelser, der som Aladdin-Appelsiner falder i Turbanerne paa Folk, er mildest talt Undtagelserne. Dette har mange danske Opfindere faaet at mærke. De har maattet nøjes med »Æren« eller det, der mindre er; og naar nogle enkelte ikke straks har taget »Reiss aus« med deres Planer, men trods alt troligt er blevet ved at slide i det og intet højere Ønske har haft end at naa til et Resultat, der kunde give Anledning til en *hjemlig* Produktion, er det al Ære værd.

Af Hundreder gode Idéer — teknisk interessante — egner maaske kun een sig for Praksis, det vil sige: giver Anledning til Forbedring og Besparelser af Betydning for Samfundet. Og af disse sidste har igen navnlig de, der yderligere foranlediger en *Produktion,* Værdi for Erhvervslivet.

Til de kun teknisk interessante Problemer hørte længe dansk Flyvesport. Interessen laa væsent-

Fig. 1.

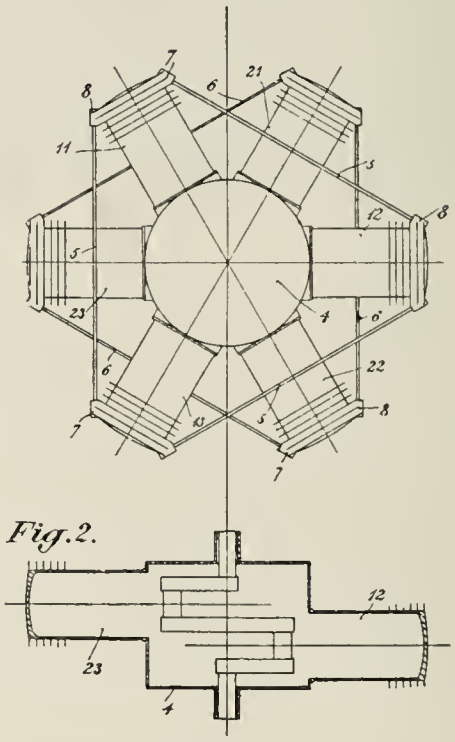

Fig. 2.

Skematisk Billede af Ellehammers Stjernemotor, visende Cylinderens Forbindelser og de to Krumtappe.

ligst deri, at vi herhjemme var de første, »der fløj«. — Det er ganske vist sandsynligt, at Amerikanerne, Brødrene Wright, allerede Aar 1906 drev vellykkede Eksperimenter. Men den første Strækning, der her i Evropa nogen Sinde er fløjet med Flyvemaskine tungere end Luften, tilbagelagdes beviseligt paa Øen Lindholm af Danskeren Ellehammer d. 12. September 1906. Og lige saa ubestrideligt er det, at den første offentlige Flyvning under Kontrol (28. Juni 1908) udførtes i Kiel og i den tyske Kejserfamilies Nærværelse af samme Ellehammer.

Meget er ændret ved Flyvemaskinen siden da — men af større *principielle* Ændringer i Konstruktionen af Flyveapparatet er der, saa vidt det kan ses, ingen. Princippet i de moderne Luftuhyrer som i Ellehammers daværende lille Luftskude er

det samme. Derimod har, som ovenfor nævnt, Luftskibs- og Flyvemotorernes Forbedring frembudt et stort og taknemligt Arbejdsfelt.

Udviklingen har været hastig, og efter en Del Famlen blev den saakaldte »Stjernemotor« vore Dages Flyvemotor. Fra omkring 1909 er den efterhaanden bleven den almindelig anvendte Konstruktion. Men allerede Aar 1906 anvendte Ellehammer stjerneformet Motor i sin første Maskine — først 3 Cylindre, saa 5 Cylindre; saa ogsaa her synes den noget miskendte Pionér at have haft en Prioritet. — Det er imidlertid en fransk Motor, Gnom-Motoren, der anvendes i vore Dages Flyvemaskiner. Den fremkom 1908 og forfærdiges af det mægtige og kapitalstærke Pariserfirma »Société des Moteurs Gnom«, der omtrent ene forfærdigede disse Motorer. Dette Firmas 7-cylindrede Flyvemotor, der stadig forbedredes, anerkendes overalt som den bedste. Endnu saa sent som i Begyndelsen af Juli 1914 omtales saaledes en Nykonstruktion, »Eenventilmotoren«, overordentlig rosende i det bekendte tyske flyvetekniske Tidsskrift »Flugsport«. Der peges her bl. a. paa, at denne nye Type yderligere har reduceret Vægten pr. ydet HK. Motoren præsterer 102 HK. og vejer ca. 127 kg o. s. v.

Samtidig — Sommeren 1914 — lod imidlertid Ellehammer en ny 6-cylindret Flyvemotor af helt selvstændig Konstruktion afprøve i Paris og opnaaede her at vække den allerstørste Opmærksomhed om sin Opfindelse, ikke mindst da den trods sine 50—60 HK. kun vejede 51 kg! Man var altsaa med denne Motor naaet ned *under 1 kg Vægt pr. HK.* og vilde i Følge Sagens Natur ved større Motorer naa yderligere at forbedre dette Forhold.

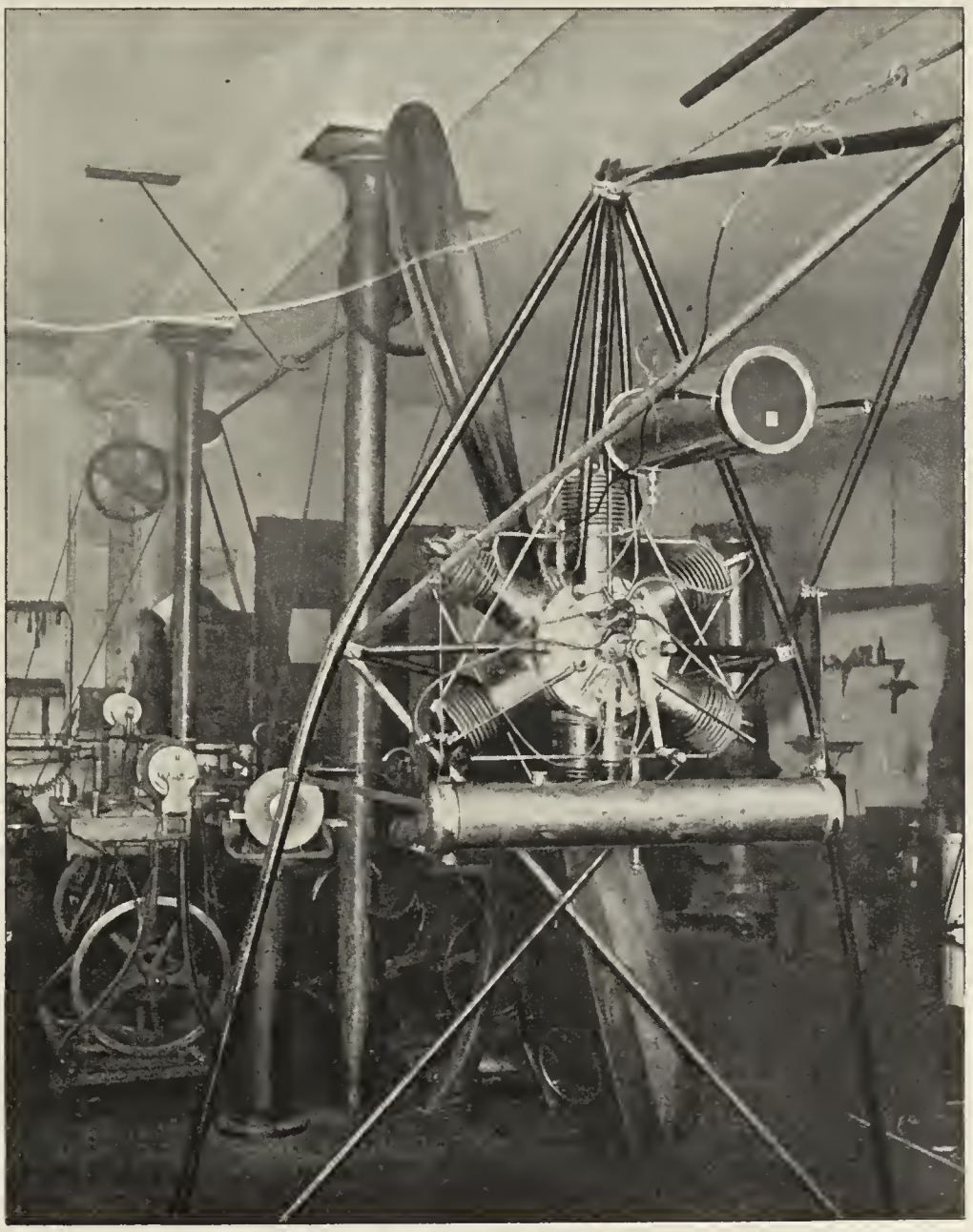

Ellehammers Stjernemotor.

Ud over at være 6-cylindret og ikke som Gnom-Motoren roterende — Motoren roterer med Luftskruen — er Ellehammers Stjernemotor ogsaa i anden Henseende stærkt forskellig fra den gængse Type. Foruden en Række principielle Forbedringer er det navnlig de 6 Cylindres Forbindelse

med det fælles Krumtaphus, der frembyder Interesse. Medens de andre Flyvemotorers Cylindre er fastboltede til Krumtaphuset, hvilket nodvendiggor, at dette, der altsaa under Eksplosionen holder hele Motoren sammen, er af allerbedste Materiale — Digelstaal el. lign. — saa har Ellehammer samlet sine 6 Cylindre i to Grupper — 3 og 3 forbundet med Nikkelstaalstænger, saaledes at Cylindrene sidder anbragte hver i en af de 6 Vinkelspidser paa to ligesidede over hinanden lagte Trekanter. Det hele danner saaledes en seksspidset Stjerne. Da det er disse Stænger, der, idet de klemmer Cylindrene ind mod Krumtaphuset, holder hele Motoren sammen, kan dette — Krumtaphuset — laves af »Letmetal«, d. v. s. en Aluminiumslegering. Der naas derved en ikke ringe Vægtbesparelse, der, naar henses til Anvendelsen, er af største Betydning. I Flyvetekniken er der Brug for hvert Kilo Vægtbesparelse. Men ikke nok hermed. Den Maade, hvorpaa de 6 Plejlstænger 3 og 3 føres til de to diametralt mod hinanden anbragte Krumtappe, der overforer Bevægelsen fra Cylindre til Luftskrueakslen, muliggør en Selv-Afbalancering uden Ekstravægt af hele Systemet, der er af Betydning. Hertil kommer Rækken af specielle motortekniske Forbedringer, dels gammelkendte fra Ellehammermotorer, dels nye, som Maaden, hvorpaa Bortledelsen af den forbrændte Gas finder Sted saaledes, at den skaaner Motoren, Anvendelsen af »Gassen«, d. v. s. den fordampede og derfor meget afkølede luftformede Benzindamp til Afkoling af Cylindervæggen, de betydelige Besparelser ved Smøremetoden, et Forgasningssystem, der muliggor, at Benzinbeholderen ligger under Motoren, saa Benzinen opsuges, ikke *over* den, saa der ved Brud paa Tilførslen uvægerligt maa indtræde en Katastrofe, o.s.v. o.s.v. Af alt dette vil det forstaas, at Pariseropvisningen, der blev en Sukces, vakte store Forhaabninger for denne Motor, Forhaabninger, der ved Krigen er skudt ud i det uvisse.

Med det høje Stade, dansk Motorfabrikation i det hele indtager, *in mente,* var det jo ikke umuligt at tænke sig en national Industri ogsaa af Flyvemotorer paa dansk Grund. Skulde det blive Konsekvensen af denne af Krigen saa sørgeligt standsede Sukces, at vi herhjemme tog ogsaa Flyvemotorindustrien op — selvfølgelig navnlig som Eksportindustri — vilde det glæde alle forstandige Statsborgere og ikke mindst »Tidsskrift for Industri«. Thi som før nævnt: Al Ære og Respekt for Opfindelser — saavel de fine, videnskabelige som de, der ogsaa giver deres Ophavsmænd Guld foruden Æren — mest glæder dog saadanne, der giver Landet øget Produktion og Arbejdsmulighed! Man kunde fristes til at sige, at dette: Øgelsen af Produktionsmuligheden, og kun dette, er det, der i sidste Instans berettiger en dansk Opfindelse til at vække Interesse herhjemme ud over den rene Døgnsensation!

* * *

Nye danske Glasarbejder.

Kastrup Glasværk har i de senere Aar indtaget en smuk Plads indenfor den danske Kunstindustri. Særlig af slebne Glas har Værket fremstillet en Række Former og Typer, der baade med Hensyn til Krystallets Klarhed og den kunstneriske Slibning fuldtud staar paa Højde med, hvad vi er vant til at se fra Udlandet. Som naturligt er paa Grund af selve Glasslibetekniken, bliver selve den ornamentale Udsmykning jo aldrig særlig variabel; det, der er Kunsten, er med de Midler, der staar til Raadighed, at frembringe den rigeste Brydning af Lyset. Mønstrene maa i særlig Grad blive geometriske, men anvender man i tilstrækkelig Grad smaa og fine Slibehjul, kan Mønstrene naturligvis i høj Grad varieres. Kastrup Glasværks Udstilling i dets Lager paa Nørrevoldgade indeholder mange interessante og dygtige Prøver herpaa.

Foruden Slibninger fremstiller Værket ogsaa dekorative Glasgenstande med Ætsninger, en Dekorationsmaade, der tillader en rigere Mangfoldighed end Slibningen, men ikke altid tager sig saa pragtfuldt ud. Den egner sig særligt for de Genstande, der skal ses mod Lyset eller dække lysende Legemer, f. Eks. Lampekupler. At der kan fremstilles mange gode Genstande med kunstnerisk værdifuld Dekoration kan Værket ligeledes levere mange Beviser paa.

Men Værket har dog ikke ladet det blive ved disse Dekorationsmaader, der jo er gammelkendte indenfor Glastekniken. Det har taget helt nye Fremstillingsmaader op og begyndt paa at dekorere Glas efter den Metode, som Franskmanden Gallé for snart en Menneskealder siden brugte.

Naar man imidlertid husker paa det ringe

Moderne danske Glasarbejder.

hjemlige Marked, der findes for den Slags Artikler, vil det forstaas, at Kastrup Glasværk ikke tør indlade sig paa Fremstillingen af saa dyre og kostbare Ting, som Gallé ikke veg tilbage for. Det maa holde sig til mere beskedne Genstande, men allerede disse byder saa meget af Interesse, at de har Krav paa at blive nævnede.

Vi bringer her nogle Gengivelser af nogle Vaser med Plantedekorationer. Disse Glasvaser fremstilles ligesom alle andre Glasting først ved Pustning, idet der ganske simpelt pustes saa mange Lag op udenom hinanden, som man ønsker at faa Farver frem i den paagældende Genstand. Naar Vasen er afkølet, paamales Mønstret med en mod Flussyre beskyttende Farve, der paalægges i flere eller færre Lag, alt eftersom Mønstret skal fremtræde med højere eller lavere Relief. Derefter foregaar Syrebehandlingen, der bortætser de Lag, man ikke har Brug for af Vasens Overflade.

Denne Dekorationsmaade tillader megen Variation, og slaar Forsøget an paa Markedet, vil Værket forhaabentlig ogsaa gøre endnu mere af det og bringe endnu smukkere Prøver paa denne nye Vare, baade i kunstnerisk og teknisk Retning.

□□□□□□

Dansk økonomisk Seminar.

En Studie over Petroleumshandelen.

Under den noget torre Betegnelse »*Dansk økonomisk Seminar*« er der i vort Universitetsliv opstaaet et Fænomen, som det danske Erhvervsliv, og da ikke mindst dansk Industri, sikkert vil møde med Interesse. Under Indtrykket af, at det nationalokonomiske Studium — der jo gennem sine Udoveres senere Overgang til Embedsstillinger hovedsagelig af social Karakter, Virksomhed i Pressen o. s. v. kan tænkes at øve en ikke ringe Indflydelse i den hele socialokonomiske Udvikling — hidtil har været holdt noget for abstrakt og ikke mindst noget for fjernt fra det virkelige arbejdende Erhvervsliv, har en Kreds af statsvidenskabelige Universitetslærere, Professor, Dr. polit. *L. Birck,* Dr. polit. *Edv. Mackeprang,* Dr. polit. *Kr. Wieth-Knudsen,* i Samarbejde med Studerende ved det statsvidenskabelige Fakultet ved Kjøbenhavns Universitet organiseret et paa Frivillighed hvilende nationaløkonomisk Laboratorium, hvis Navn altsaa er blevet »Dansk økonomisk Seminar«. Særlig sætter man sig den Opgave at lade de Studerende hver paa sit Omraade gennemarbejde de for det danske Næringsliv vigtigste Spørgsmaal, hvorved man haaber paa den ene Side at fremme Fagstudiet, paa den anden Side at tilvejebringe Materiale til Belysning af det danske Erhvervslivs faktiske Arbejdskaar.

Det er Meningen, efterhaanden som disse Undersøgelser sætter antagelige Frugter i de Studerendes Arbejder, da at udgive saadanne som Bidrag til en moderne dansk Nationalokonomi. Foruden den videnskabelige Nytte, man venter sig af denne Ordning, opnaar man, at de Studerende efterhaanden gennem fortsat Studium kan erhverve sig en dybere Indsigt i det moderne Erhvervs- og Handelslivs Natur, og ved at bevare Tilslutningen fra de dygtigere Deltagere frem gennem Tiderne haaber man, at Arbejdet baade kan vokse i Omfang og Dybde. Til den Ende vil Opgaverne fortrinsvis blive valgt fra den praktiske Økonomis Omraade og soges løst ikke ved teoretiske Diskussioner eller blinde Spekulationer, men ved noje Indtrængen i hele vort Næringslivs faktiske Vilkaar støttet ved et permanent Samarbejde med fremragende Praktikere indenfor vore Hovedindustrier og vigtigste Erhverv.

Dersom det saaledes paabegyndte Foretagende holder, hvad det lover, maa det uden Tvivl hilses med Glæde ogsaa af dansk Industri. Man har her i Landet svært ved at faa slige Emner, som de der her agtes behandlet, frem for det store Publikum. Vi har i vor Dagspresse ikke, som i visse andre Lande, et Optagelsessted for saa »tungt« Stof som det herhenhørende, i ethvert Tilfælde ikke i nogen betydende Grad. Men slige Emner af Interesse for vort Erhvervsliv vil man altsaa herefter kunne vente spredt i større Kredse i de nævnte Publikationer. Uden at gøre Krav paa en Doktordisputats' grundsolide Visdom vil disse Skrifter maaske langt bedre opfylde deres Opgave, nemlig at udbrede Læsningen af sund, praktisk Erhvervsliteratur, gøre Tænkningen over disse Emner mere almen og forhaabentlig tillige mere reel — og herved, som det vigtige Enderesultat, bidrage til at vække Interessen og Forstaaelsen for det danske Erhvervsliv og særlig for dansk Industri. Mange Forhold gør det sandsynligt, at man af ganske Hjerte vil faa Anledning til at ønske, at saa mange gode Kræfter som overhovedet muligt i de kommende Aar her i Danmark maa kunne sættes ind paa Løsningen af de Opgaver i erhvervsmæssig Henseende, der sikkert vil kunne skabe helt nye Muligheder for vort Land, og som blot kræver Dygtighed hos de enkelte og Forstaaelse hos de mange for at løses til Held for vort Land.

Som første Led i »Dansk økonomisk Seminar«s Skrifter foreligger en Afhandling af stud. polit. *Alf Ussing* omhandlende »Petroleumspriser og Petroleumsforbrug med særlig Henblik paa Danmarks Motorfiskeri«. Dette i høj Grad interessante Emne er livfuldt og tilsyneladende ret udtommende behandlet og giver i flere værdifulde Detailler gode Bidrag til Forstaaelsen af de behandlede Emner og er baade læseligt for det store Publikum som i selve Erhvervslivets Kredse, ogsaa i Industrien, hvor Petroleums- og Oliesporgsmaalet jo i de senere Aar er bleven af stor Betydning og af stadig Aktualitet.

Af lignende Studier som den foreliggende er under Forberedelse: Produktionsomkostninger og Prisdannelse henholdsvis i Maskin- og Skibsbygningsindustrien, Landbrugsregnskaber i Ind- og Udland samt Indenrigsskibsfartens Betydning for Danmarks Økonomi. Endvidere er planlagt Studier paa Cementindustriens og Cykleindustriens Omraade o. s. v. Skrifternes Udstyr, Papir og Tryk kan ikke tænkes bedre.

□□□□□□

Engageringskontoret for Handel og Industri.

Spørgsmaalet om at finde de rette Kontorfolk har altid været af Betydning for Handelsstanden, idet Arbejdet paa Kobmandens Kontor naturligvis maa blive det bærende for ham, og Forretningens Trivsel i høj Grad maa være afhængig af Kontorpersonalets Duelighed.

For Industrien var dette Forhold ikke af saa stor Vigtighed i de Tider, da de smaa Virksomheder, i hvilke Kontorarbejdet var ret underordnet, var det almindeligste. Men efterhaanden som de forskellige Virksomheder samledes paa færre Hænder, og man mere og mere gik over til Stordrift, blev Medhjælpersporgsmaalet ogsaa vigtigere for Industriens Kontorer, og man begyndte ligesom Handelsstanden at mærke, hvor vanskeligt det er at finde den rette Mand til den rette Plads. Ved Avertering igennem Dagbladene fik man ganske vist som oftest en Del Ansøgninger, men Gennemgangen af disse var besværlig, og man var i de fleste Tilfælde henvist til at træffe sit Valg paa Grundlag af de mere eller mindre — og vel navnlig mindre — paalidelige Anbefalinger fra tidligere Principaler.

Da derfor Tanken kom frem om at søge at skabe en Institution som Mellemled imellem Principal og Medhjælper, blev den mødt med Forstaaelse fra Industriens Side, og Industriforeningens Formand, Ingenior *Alex. Foss*, indtraadte i

det Udvalg, der skulde forberede Sagen, og som allerede talte Repræsentanter fra Grosserer-Societetets Komité og Handels- og Kontoristforeningens Direktion. Senere optoges yderligere i Udvalget en Repræsentant for Handelsrejsende-Organisationerne.

Udvalgets Arbejde resulterede i Dannelsen af Foreningen »Engageringskontoret for Handel og Industri«, og Institutionen installeredes i Børsen.

Til Bestyrelsen delegeredes Repræsentanter fra de fire nævnte Hovedorganisationer, fra Industriens Side Direktør *H. P. Prior.* Virksomhedens Leder blev Kontorchef *C. F. Lytting.*

Engageringskontoret for Handel og Industri har nu virket siden d. 1. September 1913 og har kunnet glæde sig ved en stadig stigende Tilslutning baade fra Principal- og Medhjælper-Side.

Kontoret besætter gennemsnitlig 60 Pladser om Maaneden, hvilket Resultat efter saa forholdsvis kort Tid maa anses for tilfredsstillende; Principalerne har efterhaanden lært at paaskonne den store Fordel, der er ved at benytte Kontoret, derigennem, at man spares for et stort Arbejde ved Besættelsen af ledige Pladser, idet Kontoret som Regel altid er i Stand til at udfinde den rette Medhjælper, navnlig naar Principalerne henvender sig i saa god Tid, at Kontoret kan gennemarbejde de foreliggende Ansøgninger og igennem Avertering af Pladsen eventuelt yderligere faa egnede Ansøgere frem. En praktisk Fremgangsmaade, som har været anvendt og sikkert efterhaanden vil blive meget benyttet, er, at Firmaet averterer og i sit Avertissement henviser Ansøgere til Engageringskontoret, der da besørger det fornødne med Hensyn til Sortering af Ansøgningerne og Undersøgelse af de Pladssøgendes Kvalifikationer.

Ogsaa iblandt Medhjælperne har Engageringskontoret i sin forholdsvis korte Levetid vundet mange Tilhængere, der indser Betydningen af at have et Sted, hvor de kan henvende sig med godt Haab om at finde en rimelig Anvendelse for deres Evner og Kundskaber. Ganske vist er der fra en vis Side indenfor Medhjælperstanden, nemlig fra Handels- og Kontormedhjælper-Organisationen, fremsat en Del Kritik overfor Engageringskontoret; en Forhandling med Organisationen forte imidlertid ikke til noget Resultat, men gav dog Stødet til, at Engageringskontoret i sin Bestyrelse optog Repræsentanter for Medhjælpere; Medhjælper-Organisationen har dog fornemt holdt sig tilbage fra Besættelsen af disse Pladser, og Grunden hertil maa maaske nærmest soges i en vis Taktik fra Organisationens Side, der bedst belyses derigennem, at Organisationens kjøbenhavnske Afdeling i disse Dage har indmeldt sig i Arbejdernes Fælles-Organisation.

Fordi man i Forholdet til de egentlige Lønarbejdere har gjort sig fortrolig med Tanken om Gennemførelsen af rene Arbejdsgiver- og Arbejderorganisationer, bør man dog sikkert ikke overføre dette Forhold, naar Talen er om Principal og Funktionær. Denne sidste er Medarbejder i det administrative Arbejde og har Adgang til at blive Principalens Arvtager eller i hvert Fald til at avancere til betroet Stilling, naar han viser sig at være mere end en Maskine, og Organisationens Indmeldelse i Arbejdernes Fælles-Organisation afgiver derfor et Bevis for en haabløs Opgivelse af Arbejdet for at naa fremad; *for Kontormanden spiller den personlige Dygtighed den afgørende Rolle,* og de gode Elementer kan derfor ikke staa sig ved at blive indrulleret i en Organisation, der ikke tillader den dygtige at komme foran den middelmaadige.

Det skal da ogsaa nok vise sig, at Engageringskontoret for Handel og Industri vil forstaa at samle de gode Elementer indenfor Funktionærstanden, og det er at haabe, at Industrifirmaer i endnu højere Grad end hidtil vil forstaa Betydningen af, at de støtter Sagen, dels igennem Indmeldelse i Foreningen og regelmæssig Benyttelse af Kontoret, dels igennem Tegning af storre eller mindre aarlige Bidrag til Kontorets Drift. Af Hensyn til Bevarelsen af den gode Forstaaelse imellem Principal og Funktionær bør ogsaa de mindre Firmaer indmelde sig i Foreningen, selv om de kun sjeldent har Anledning til at benytte Foreningens Assistance.

Engageringskontoret skal da nok i det lange Løb vise sig at blive den Institution, der ikke alene sparer Principalen for et besværligt Arbejde i det daglige, men ogsaa igennem passende Varetagelse af Interesserne til begge Sider vil kunne opretholde en god og fordragelig Aand imellem Principal og Funktionær.

□□□□□□

Tyske industrielle Forhaabninger m. H. t. Krigens Resultater.

Det kendte tyske Tidsskrift »Nord und Süd« har udsendt sit Februar-Hefte som et Krigs-Særnumer for den tyske Industri. I dette

Hefte findes bl. a. Udtalelser af de mest kendte Navne indenfor den tyske Jern- og Montanindustris store Organisationer og Selskaber. Udtalelsernes Indhold er selvfølgelig ret forskellige efter de forskellige Industrigrene, de repræsenterer. Men med Hensyn til de Forhaabninger og Forventninger, der udtales overfor Krigens Resultater, kan disse dog alle samles under et. Disse Forventninger gaar derefter ud paa, at det vil være absolut ønskeligt for Tyskland, at Krigen bringer dette territoriale Udvidelser. Det fremhæves ganske vist, at Tyskerne ikke er draget ud paa Erobringstogt, men nu, da Krigen er dem paatvunget, vilde det være utilgivelig Blødhed ikke at udnytte de Resultater, man har tilkæmpet sig med saa store Ofre af Blod og Jern.

Med Hensyn til Udvidelser mod Øst kræves saadanne af Hensyn til Tysklands Agrarmagt. I russisk Polen er fortræffelig Lejlighed til Koloniseringsarbejde. Disse Landsdele kan under moderne Driftsformer give Føde og Arbejde til en stor Del af Tysklands Befolkningstilvækst. For Stor-Industri og Stor-Handel har dog navnlig Forholdene mod Vest Interesse. Saaledes fremhæves det, at de rige nordfranske Jernfelter, som allerede nu hovedsagelig er i Tyskernes Besiddelse, aarlig leverer 3,8 Mill. Tons særlig fosforrig Jernmalm til den tyske Jernindustri. Den samlede Jern-Malmproduktion i nævnte Distrikter udgør aarlig 10 Mill. Tons, og denne Forøgelse af Malmproduktionen vilde være af stor Værdi for Tyskland, der nu maa indføre store Mængder udenlandsk Jernmalm til sin Industri. Med Hensyn til Kul kan Tyskland som bekendt forsyne sig selv, men de nordfranske og belgiske Industridistrikters Kulrigdomme kan selvfølgelig kun komme Tysklands fremtidige Økonomi tilpas. Med Hensyn til andre Raastoffer kræves til disses Fremskaffelse en Udvidelse af de tyske Kolonier, formentlig paa Frankrigs og Englands Bekostning. Det drejer sig her navnlig om Bomuld, Hamp, Kobbermalm o. s. v. Det er særlig en Arrondering af de tyske afrikanske Kolonier, man ser hen til. Meget vigtigt er det for Tyskland at faa Adgang til »det frie Hav«. Det er ikke nok for Tyskland at have Adgang til Nordsøen; det er paakrævet at komme frem til Kanalen og derigennem faa Luft ud til Verdenshavene. Dette muliggøres gennem Antwerpen som Udfaldsport for den betydende vestlige tyske Industri. Som bekendt er der et skævt Forhold i Tysklands økonomiske Geografi. Det industrielle Tyngdepunkt (for de grove Industrier) ligger ved Rhinen, i Westfalen og i tysk Lothringen og Luxemburg. Den naturlige Transportvej for disse Distrikters Produkter, der daarlig taaler den dyre Jernbanefragt — og det drejer sig baade om Tilførsel af Jernmalm, Omsætning af Kul og Korn, Udførsel af Industrivarer og Halvfabrikata m. m. — er Rhinen, men Rhinmundingen er hollandsk. Tysklands største Havneby, Hamborg, og Rigshovedstaden, Berlin, ligger i Elbflod-Systemet, der uheldigvis ingen større Betydning har for den tyske Industri; i ethvert Tilfælde ikke sammenlignet med den, en eventuel tysk Rhinmunding vilde frembyde. For at bøde paa dette Misforhold har der længe i Tyskland været Planer fremme om at føre Rhinen videre mod Nord gennem en mægtig Kanal og saaledes skabe en tysk Rhinmunding i Emden-Bugten, Planer, hvis Realisation Krigen nu har udskudt. En godt udbygget Kanalforbindelse mellem Vesttysklands Industridistrikter og Antwerpen — delvis benyttende det allerede eksisterende, fortrinlige belgiske og nordfranske Kanalsystem — vilde løse Problemet paa en ideel Maade. Saa vilde ogsaa Tyskland gennem Bryssels finansielle Magt som Antwerpens Bank-By kunne optage Konkurrencen mod den for Oversø-Forretningerne nu alt beherskende engelske Kredit. Her skulde en tysk Rembours-Trafik skabes og Marken bringes op til samme Verdensbetydning som Sterling-Valutaen.

Betydningen af disse Udtalelser, der vilde være mindre interessante, om det var almindelig Journalistik, maa søges i de Navne, der staar bag dem. Disse repræsenterer som nævnt ledende Personligheder i tysk Industri.

□□□□□□

Den tyske Jernindustri og Verdenskrigen.

Vi har tidligere (»Tidsskrift for Industri« 1914, Pag. 172 o. a. S.) omtalt de vigtige Forhandlinger, der ifjor fandt Sted indenfor den tyske Jernindustri, Forhandlinger, der navnlig drejede sig om Tilvejebringelsen af et Syndikat for Jernindustriens saakaldte B-Produkter (Stavjern, Blik, Traad, Rør). Forhandlingerne forceredes i Foraaret 1914 af Hensyn til Valsetraadssyndikatet, der udløb 15. Maj, men som forlængedes provisorisk til Oktober Maaned, medens man i Mellemtiden skulde arbejde videre med Forhandlingerne

for de øvrige B-Produkter, hvis Syndikering ikke gik saa glat af. Endnu i den sidste Uge før Verdenskrigens Udbrud fandt Forhandlingerne om disse Emner Sted i »Stahlwerksverband«s mægtige Bygning i Düsseldorf. Det drejede sig da navnlig om Tilvejebringelsen af et Stavjernssyndikat med et fælles Salgskontor, der i Betydning næsten vilde komme paa Højde med de gennem »Stahlwerksverband« solgte Produkter (de saakaldte A-Produkter: Halvtøj, Formjern, Skinner o. s. v.), og i hvilke alle store, mellemstore og mange mindre tyske Jernværker over hele Riget er interesseret. Om disse Forhandlinger fik Offentligheden den Gang ikke meget at vide. Men saa langt var man kommet, at man just i Dagene før Krigens Udbrud havde hele Strukturen i den mægtige Organisationsbygning færdig og skulde til at lægge Taget paa Bygningen, hvis lykkelige Fuldendelse man havde gode Udsigter til.

Saa kom Krigstilstanden og Mobiliseringen og afbrød Forhandlingerne brat. Jernværkernes Repræsentanter maatte skyndsomst hjem, hvor deres Nærværelse krævedes til den gennemgribende Omvæltning, som Omslaget fra Freds- til Krigsproduktion fordrede. Helt nye Opgaver stilledes den tyske Jernindustri og lagde fuld Beslag paa hele den overordnede Arbejdskraft, som ikke droges til Fanerne. Siden da har den tyske Jernindustri iøvrigt med beundringsværdig Energi søgt at holde Hjulene igang, og takket være de enorme Krav fra Hæren og Jernbanevæsenet m. m. har det dog ogsaa nogenlunde kunnet lykkes. Den tyske Jern- og Staalindustri er jo en stor Faktor i Tysklands Økonomi. Af de forsikringspligtige Arbejdere beskæftiger Jern- og Staalindustrien ca. 1,3 Millioner af samtlige de forsikrede 9,5 Millioner Arbejdere. Og i nær Forbindelse med Jernindustrien staar jo Bjergværksindustrien, hvis Produkter i udførligt Omfang netop bruges i Jern- og Staalværkerne. Ca. 900,000 Arbejdere beskæftiges ialt i Montanindustrien, og med Ingeniører og Embedsmænd kan man regne, at de to nævnte Industrigrupper ernærer ca. 10 pCt. af Tysklands samlede Befolkning.

Naar man ser paa Krigens Virkninger overfor Jernindustrien, er det paafaldende, ikke blot at Forholdene har bedret sig siden August, men navnlig at det er de i Grænsedistrikterne liggende Jernværker, der har lidt mest, fordi de har ligget i Opmarchzonen. Saaledes var Raajernsproduktionen i Juni og de paafølgende Maaneder 1914 fordelt paa de forskellige Distrikter saaledes:

	Juli Tons	August Tons	Septbr. Tons	Oktbr. Tons
Rhinprov.—Westfalen	675,088	363,444	350,389	386,296
Siegerland	65,843	28,603	31,329	39,086
Schlesien	84,262	48,269	49,322	60,736
Nord-Tyskland	36,691	14,068	13,356	13,940
Mellem-Tyskland	41,390	23,117	25,820	29,696
Syd-Tyskland	29,222	16,201	12,844	13,937
Saardistriktet	115,153	22,543	24,752	44.047
Lothringen	283,516	25,249	42,315	74,678
Luxemburg	233,172	45,167	29,960	67,425
Tilsammen	1,564,345	586,661	580,087	729,841

Man ser, hvorledes Saardistriktet, Lothringen og Luxemburg har lidt mest, idet Produktionen i disse Egne fra Juli til August sank helt ned til 10 pCt. og siden kun er steget indtil 20 à 30 pCt. af normal Storrelse, medens den samlede Nedgang kun gik ned til ca. 40 pCt. og i Oktober allerede var gaaet op til 50 pCt. af det normale. Den Kalamitet, som Mobiliseringen betød for Jernindustrien, var uhyre. Ikke alene standsede alle Tilforslerne, men den pludselige Standsning i Højovnsdriften o. s. v. medførte store Vanskeligheder. I Westfalen og en Del af Rhinprovinsen maatte Regeringen gaa ind paa at foretage visse Indskrænkninger med Hensyn til Indkaldelserne af Hensyn til Kulproduktionens fortsatte Arbejdsmulighed. For mange Virksomheder betød selvfølgelig Indkaldelserne et vist Held, da de dog ikke vilde have været i Stand til at beskæftige deres Arbejdere. For andre beredte de Vanskeligheder ved at tage deres dygtigste Folk og henvise dem til nye, uøvede Kræfter. Man beregner, at Jern- og Staalindustrien ialt har maattet afgive 30 à 40 pCt. af sin samlede Arbejderstok til Hæren, i Grænsedistrikterne endog 40 à 45 pCt. Det vil ikke blive nogen nem Opgave at erstatte al denne dygtige Arbejdskraft, der jo sikkert vil vende decimeret tilbage fra Krigen.

Tilførslen af Raastofferne, navnlig Jernmalm, som Tyskland i vid Udstrækning var kommet ind paa at tage fra Udlandet, er selvfølgelig standset for en Dels Vedkommende. Tyskland indforte Aar 1913 ialt 14 Millioner Tons Jernmalm, deriblandt fra Sverige 4,5 Millioner, fra Frankrig 3,8 Millioner og fra Spanien 3,6 Millioner. Tilførslen fra Spanien er afskaaret ved Krigen, de franske Jerngruber ligger enten midt i Kampzonen eller i Okkupationsdistrikterne og er ude af Drift, og kun den svenske Malm indkommer regelmæssigt, dog ikke mere som tidligere hovedsagelig over Rotterdam (som nærmeste Havn for westfalske og rhinlandske Industridistrikter), men nu over tyske Havne, altsaa Østersøhavne.

For at ride Stormen af — og man indrømmer selv i tyske Industrikredse, at Udsigterne er alvorlige — stoler den tyske Jernindustri paa sine fortrinlige Organisationer. Men Ofre har Krigen dog allerede krævet ogsaa i Organisationsverdenen, idet Valsetraadssyndikatet er sprængt, og Udsigterne for de øvrige B-Syndikater og deres Realisation skudt ud i det uvisse.

□□□□□□

Englands Erhvervsliv under Krigen.

I det nylig udkomne 1. Hefte af »Meddelelser fra Udenrigsministeriet«, Aargang 1915, findes i Generalkonsul Fabers Indberetning fra London bl. a. følgende interessante Oplysninger om Krigens Indflydelse paa Englands Erhvervsliv:

Krigen kom den 4. August, og Handel, Industri og Finansforhold blev Verden over kastet

over Ende som aldrig før i Mands Minde. London er ofte blevet kaldet Finansverdenens Brændpunkt, og de sidste Maaneders Erfaring har vist, i hvilken Grad andre Lande er afhængige af England for at financiere Handelen. Da Krigen brød ud, indtraadte der et Kaos i Finans- og Handelsverdenen; der udstedtes et Moratorium, som udløb tidlig i November; Fondsbørsen lukkedes for første Gang i dens Historie og aabnedes atter først den 4. Januar 1915 under stærke Indskrænkninger; forskellige Nødsforanstaltninger — saasom Udstedelsen af Pengesedler, Statsassurancer imod Krigsfare, midlertidig Imødekommenhed overfor her etablerede tyske Banker og Forskud til Handlende imod udestaaende Fordringer paa Udlændinge i fjendtlige Lande — toges af Staten med priselig Hurtighed. Det er ikke for meget sagt, at den hurtige Genoprettelse af Orden efter det første Kaos og Tilbagevenden til næsten normale Handelsvilkaar skyldes, næst den britiske Flaades Overlegenhed, de vise og vidtskuende Forholdsregler, som saa hurtigt blev trufne af Regeringen med loyal Samvirken af Lederne i Finans-, Handels- og Industriverdenen.

At Storbritanniens Handel i saa høj Grad har bevaret sin Ligevægt under en Krig, hvori ikke mindre end 9 Stater er indviklet, er ganske vidunderligt. Naturligvis viser Tallene for Omsætning med Udlandet en betydelig Nedgang imod ifjor, men det er forbavsende, at de under de forhaandenværende Omstændigheder kan naa op til følgende Storrelser:

	Indførsel	Britisk Udførsel	Genudførsel
	£	£	£
August	42,362,034	24,211,271	4,419,833
imod do. 1913	55,975,704	44,110,729	8,150,499
September	45,051,937	26,674,101	5,274,041
imod do. 1913	61,355,725	42,424,864	6,853,013
Oktober	51,559,289	28,601,815	7,179,857
imod do. 1913	71,730,176	46,622,699	9,556,144
November	55,987,058	24,601,619	5,642,977
imod do. 1913	68,467,075	44,756,188	8,000,619
Deeember	67,554,960	26,278,928	5,870,546
imod do. 1913	71.114,874	43,326,920	9,728,523

Naar man betænker, 1) at al Handel med Tyskland, Østrig-Ungarn og Tyrkiet er helt ophort paa Grund af Krigen, 2) at et stort Antal Varer slet ikke maa udfores, eller kun under strenge Betingelser, for at de ikke skal naa Fjenden, 3) at Mangel paa Tonnage og hoje Fragter og Krigsassurance generer Handelen meget, 4) at mange Fabriker arbejder Nat og Dag for at forsyne de britiske og allierede Regeringer, saa at Udforslen af alle herhenhørende Varer naturligvis slet ikke findes opfort i Handelsstatistiken, 5) at mange Varer, som plejede at komme fra andre Lande, nu maa tilvirkes i England til Hjemmeforbrug, og 6) at Tusinder af Arbejdere nu er under Fanerne, saa er det virkelig forbavsende, at England (U. K.) i *Krigens* forste 4 Maaneder til Udforsel kunde undvære 104 Millioner £-Sterlings Værdi af hjemmefabrikerede Varer. Det er ogsaa værd at bemærke, at Arbejdsløsheds-Procenten var 2,9 Procent i November 1914 imod 2,0 Procent i November 1913. Kapital og Arbejde staar Skulder mod Skulder, nu da Riget trues. Der var god Grund til at frygte alvorlige Arbejdsstandsninger i 1914, navnlig i Kul- og Jernbanefagene. Men Arbejdere og Arbejdsgivere har afgjort deres Mellemværende i Venskabelighed, og der næres Haab om, at de Aftaler, der er truffet, vil blive af Varighed, og at de Ofre, der er bragt fra begge Sider, maa knytte Arbejdere og Arbejdsgivere nøjere sammen og hjælpe til at faa fremtidige Arbejdertvistepunkter bilagt paa lignende Maade uden den ødelæggende Kamp, som har vist sig saa kostbar for begge Parter i de forlobne Aar.

Allerede i 1913 kunde England opvise en enestaaende Periode af opgaaende Handel og Industri. Denne fortsattes i Begyndelsen af 1914. Der var meget lidt Arbejdsloshed, og den under alle Forhold almindelige Mangel og Nod var for en stor Del afhjulpet ved »the Old Age Pensions Act« og flere andre sociale og kommunale Forholdsregler. Det forste halve Aar viste dog en Forogelse i Arbejdslosheden allerede i Januar. I Juli sporedes kun ringe Forandring; forst i Slutningen af Maaneden, da de normale Tilstande paa Grund af Krigen forandrede sig, var Arbejdsløsheden i nogle Distrikter vokset, og selv hvor den endnu ikke virkelig havde vist sig, var der Tegn, som tydede paa, at den var ifærd med at brede sig. Med Udsigt til Krigen kunde man ogsaa vente dette. Et af de forste Skridt, som Regeringen foretog, da den udbrød, var at afhjælpe øjeblikkelig Nød, og Autoriteterne udarbejdede straks Planer beregnede paa at møde ethvert Tilfælde, der kunde fremkomme ved Forstyrrelse af Arbejdsmarkedet.

Nu, efter at Krigen har varet i 5 Maaneder, er det tilfredsstillende at se, at ingen ekstra Hjælpemidler har været nødvendige, og at Nationens Byrder ikke er blevet forøget ved Ængstelse i denne Retning. Ved Slutningen af August begyndte nemlig de industrielle Tilstande at forbedre sig, og i September viste Arbejdsløsheden sig i Aftagen, for en Del ogsaa paa Grund af det store Antal, der meldte sig til Fanerne. Denne Formindskelse i Arbejdslosheden, som begyndte i Slutningen af August, er fortsat til Slutningen af November, selv om Tilstanden i denne sidste Maaned ikke ganske har svaret til Forventningerne. Forbedringen skyldes for en stor Del desuden Krigskontrakterne, og det er i Særdeleshed paa Maskinfabriker, Skibsbyggerier, Staal- og Vaabenfabriker, Strikkerier og Væverier, Læder- og Skotojsfabriker, og ligeledes i de store en gros Ekviperingsforretninger, at der har været meget Overarbejde, ikke blot til Forsyning af den engelske Hær, men ogsaa til de Allierede.

□□□□□□

Danmarks Produktion af Sukker i 1914.

Dansk Sukkerindustri har som bekendt i de senere Aar kunnet opvise en rivende Udvikling. Om denne Industri har Statistisk Departement nylig offentliggjort en interessant Oversigt, der yder et sundt Bidrag til den netop nu aktuelle Bedommelse af vore industrielle Udviklingsmuligheder.

Den i Kampagnen 1914—15 producerede Sukkermængde udgjorde 153,0 Mill. kg mod 142,1 og 153,0 Mill. kg i henholdsvis 1913—14 og 1912—13. Der var altsaa en Opgang fra ifjor paa 11 Mill. kg, skont Arealerne med Sukkerroer var omtrent lige store, medens der fra et lidt mindre Areal i næstforrige Aar blev produceret samme Vægtmængde som iaar. Efter en Periode med meget stærk Opgang i Sukkerroedyrkning og Sukkerproduktion er der altsaa i de sidste tre Aar kommen en forholdsvis Stilstand, under hvilken Danmark, der indtil for faa Aar siden var sukkerindførende, har haft et ret betydeligt Udforselsoverskud.

I nedenstaaende Oversigt er angivet Sukkermængden og det til Sukkerroedyrkning tegnede Areal i de sidste 7 Aar, samt i Aarene for ca. 10 og ca. 20 Aar siden; endvidere er vedfojet Gennemsnit pr. ha for Vægten af det producerede Sukker.

	Areal med Sukkerroer	Produceret Sukker	Produceret Sukker gnstl. pr. ha
	ha	Mill. kg	kg
1893—94	ca. 8,500	27,4	3.229
1903—04	- 13,800	46,0	3,330
1908—09	- 15,500	64,6	4,170
1909—10	- 16,700	63,6	3,810
1910—11	- 22,200	109,1	4,910
1911—12	- 25,000	111,0	4,440
1912—13	- 30,200	153,0	5,310
1913—14	- 30,600	142,1	4,650
1914—15	- 30,600	153,0	5,000

Tabellen viser, at det til Sukkerroer udlagte Areal omtrent blev fordoblet i de 15 Aar fra 1893 til 1908 og atter i de 4 Aar fra 1908 til 1912. Sukkerproduktionen er vokset endnu stærkere, idet de samme Arealer har givet bedre Udbytte end for; navnlig var Udbyttet usædvanlig stort i 1912—13. Vel kan der fra Aar til Aar være betydelige Svingninger i Sukkerudbyttet pr. ha, men som Helhed har der været en stærk Stigning lige fra Sukkerroedyrkningens Begyndelse og indtil de sidste Aar. Fremgangen skyldes saavel Tilvækst i den avlede Roemængde som navnlig forøget Sukkerprocent i Roerne og bedre teknisk Udnyttelse i Fabrikerne. Den udvundne Sukkerprocent er saaledes fra Gennemsnit af 1873—77 til Gennemsnit af 1908—11 steget fra 6,65 til 14,03.

Dispositionen i Omsætningen af dansk Sukker har været følgende i 1914: Ca. 43 Mill. kg udfortes (mod afgiftsfri Fraskrivning) af Fabrikerne til Udlandet, enten direkte eller over deres Kreditoplag i Kjobenhavn; af 73,8 Mill. kg blev der efter Raffinering erlagt Afgift til Konsum, medens 36,7 Mill. kg (6,2 og 30,5 Mill. kg under henh. Klasse 1 og 2) blev afgiftsberigtiget uden at have været raffineret. Foruden de nævnte 43 Mill. kg afgiftsfrit Sukker blev der desuden af forskellige Handlende udfort 2 à 3 Mill. kg af det beskattede Sukker. — De her nævnte Omsætningsmængder i 1914 hidrører naturligvis for største Delen fra det foregaaende Aars Produktion; i mindst udpræget Grad gælder dette dog om Udforslen.

Trods den store Overskudsproduktion er der dog stadig i hvert af de sidste Aar blevet forbrugt en Del udenlandsk Sukker i Danmark. Dette fremgaar af nedenstaaende Oversigt over den samlede Omsætning med Udlandet af Sukker i de sidste tre Aar.

Toldpos.		Indførsel fra Udlandet i Mill. kg			Udførsel til Udlandet i Mill. kg: indenlandsk Vare			Udførsel til Udlandet i Mill. kg: fremmed Vare			Udførselsoverskud i Mill. kg (Indførselsoversk. ÷)		
		1914	1913	1912	1914	1913	1912	1914	1913	1912	1914	1913	1912
243	Kandis	0,88	1,48	1,08	0,02	»	»	0,15	0,15	0.16	÷0,71	÷1,33	÷0,92
243	Sukker i Toppe o. l.; pulveriseret Sukker, der polar. over 98 pCt.	3,97	6,08	5,16	15.25	0,02	0,06	0,63	0,77	0,71	11,91	÷5,29	÷4,39
244	Sukker til Raffinering, polariserende 86—96 pCt.	14,67	»	2,68	30,95	45,82	47,15	»	»	»	13,87	41,91	40,50
244	Andet Sukker under Pos. 244	2,72	4,22	4,18				0,31	0,31	0,21			
245	Sukker polariserende und. 86 pCt.: oplost Sukker m. v.	1,25	1,40	1,94		»		0,02	0,00	0,02	÷1,23	÷1,40	÷1,92
	Sukker fra Dansk Vestindien: polariserende over 98 pCt.	0,00	0,00	0,00	»	»		»	»	»			—
	— under 98 pCt.	0,02	0,11	0,11	»	»		0,00		»	÷0,02	÷0,11	÷0,11
	ialt af Sukker	23,51	13,29	15,15	46,22	45,84	47,21	1,11	1,23	1,10	23,82	33,78	33,16
246	Sirup	1,77	2,14	2,21	—	—	—	0,18	0,09	0,09	—	—	—

Udforslen af dansk Sukker har altsaa i de tre sidste Aar haft omtrent samme Storrelse, nemlig 46 à 47 Mill. kg, men da Indforslen i 1914 blev forøget med godt 10 Mill. kg, er der en hertil svarende Formindskelse i Udførselsoverskudet. — Disse Forhold maa dog bedømmes under Hensyn til Forskydningen i Eksporten. Det udforte Sukker har nemlig hidtil saa godt som udelukkende hort under Klasse 2, d. e. morkere, mindre rent Sukker, der antagelig mest er gaaet til Udlandets Raffinaderier eller til Sukkervareindustrien; i 1914 derimod horte ca. $^1/_3$ af Eksportmængden under Klasse 1, der egner sig bedre til direkte Konsum, hvilket altsaa betyder en højere Foræd-

ling, svarende til en større Pengeværdi. — Den omtalte Stigning i Indførslen hidrører fra Sukker bestemt til at raffineres, idet der heraf indførtes 14,7 Mill. kg i 1914, medens der under denne Position ingen Indførsel var i 1913. Derimod var der Nedgang i Indførslen af de forskellige andre Slags Sukker (til direkte Forbrug eller til Brug i Næringsmiddel-Industrier); af Tabellen fremgaar nemlig, at der under de Toldpositioner, der ikke vedrører Raffinaderiernes Import, kun indklareredes 8,8 Mill. kg i 1914 mod 13,3 Mill. kg. Ogsaa disse Forhold vidner om en livlig Forædlingsvirksomhed, idet Indførslen har været Raavarer for vore Raffinaderier.

De nævnte forskellige Afvigelser i 1914 fra Ind- og Udførselsforholdene i de to foregaaende Aar er hovedsagelig foregaaede i Aarets sidste Maaneder og skyldes de i høj Grad ekstraordinære Indvirkninger paa Sukkermarkedet, som Krigen har fremkaldt. Dette ses af nedenstaaende Oversigt:

Indførsel af Sukker bortset fra Raasukker.

	1914 Tons	1913 Tons
Januar—Juli	6,536	7,813
August—December	2,309	5,470
Hele Aaret	8,845	13,283

Indførslen under Pos. 243 kommer i Hovedsagen fra Tyskland (Kandis dog ogsaa fra Belgien), under Pos. 244 og 245 (bortset fra Raffinaderiernes Raasukkerimport) fra England eller Vestindien; fra sidstnævnte Lande har Indførslen været helt standset i flere Maaneder.

Fordelingen efter Bestemmelsessted for Udførslen af dansk Sukker i de to sidste Aar har været følgende:

Udførsel af dansk Sukker.

Udført	Toldpos. 243 (polar. ov. 98%) 1914 Mill. kg	Toldpos. 243 (polar. ov. 98%) 1913 Mill. kg	Toldpos. 244 (86%—98%) 1914 Mill. kg	Toldpos. 244 (86%—98%) 1913 Mill. kg
til Storbritannien	4,95	»	21,00	31,24
- Norge	3,85	0.01	0,75	»
- Frankrig	6,11	»	6,46	»
- Hamborg	»	»	0,55	14,54
- Færøerne	0,06	0,01	0,02	»
- Island	0,25		0,03	»
- Grønland	0,04		0,04	0,04
- uangivet Land (over Frihavnen)	0,01		2,10	0,00
Ialt	15,27	0,02	30,95	45,82

Den i Tabellen anførte Udførsel i 1913 til Hamborg (og 25 Mill. kg til samme Plads i 1912) er vistnok i Virkeligheden gaaet videre til ikke-tyske Lande, og naar der i 1914 kun er en Eksport dertil paa ½ Mill. kg, betyder dette altsaa ikke en tilsvarende Formindskelse i den effektive Omsætning med Tyskland. En forholdsvis stor Del af Udførslen foregik i Aarets sidste Del, men noget lignende gælder iøvrigt ogsaa om Udførslen i de foregaaende Aar.

□□□□□□

Danske Udførselsforbud.

Siden vor sidste Oversigt over danske Udførselsforbud er følgende nye tilkomne:

Under 26. Februar forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af alle vævede Uldvarer, med Undtagelse af Gardin- og Møbelstoffer samt Possementmagerarbejde.

Under 9. Marts forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af levende Svin.

Under 18. Marts forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af Strikkemaskinnaale.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

Tirsdag den 2. Marts holdt Industriraadet Møde, i hvilket bl. a. Direktør *H. P. Prior* afgav Beretning om de i London opnaaede Resultater med Hensyn til Dispensationer for Industriens Tilførsel af Raavarer og Halvfabrikata. Om den trufne Ordnings Karakter og Omfang og den Fremgangsmaade, der vil være at iagttage, vil de enkelte Virksomheder være underrettet gennem Udsendelse fra Industriraadets Sekretariat.

Nye Medlemmer:

Siden vor i sidste Hefte offentliggjorte Liste over Tilgang til Industriraadet er følgende nye Medlemmer optaget i dette:

A/S Kymeia, Brødr. Brauns Fabrikker, A/S Drubin, Fabrik for Trykfarver, *A/S Kjøbenhavns Hesteskofabrik, Tvermoes & Abrahamson, Holger Petersen.*

Dispensationer fra engelske Udførselsforbud.

Industriraadets Sekretariat gør opmærksom paa, at alle Henvendelser vedrørende Bistand ved Ansøgninger om Dispensationer fra engelske Udførselsforbud m. v. til Industriraadets Repræsentant i London, Ingeniør *K. Mygind*, maa ske gennem Industriraadet, Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B.

Officielle Meddelelser:

Mestbegunstigelse mellem Danmark og Bulgarien.

Handelsministeriet meddeler:

Fra Udenrigsministeriet har man modtaget Meddelelse om, at der mellem Danmark og Bulgarien ved Noteveksel af 28. Januar d. A. er truffet Overenskomst om gensidig Behandling i Aaret 1915 som mestbegunstiget Nation, for saa vidt angaar Varer og Skibsfart.

Udførsel af Varer fra Tyrkiet.

Udenrigsministeriet meddeler herved, at man fra det kgl. Gesandtskab i Konstantinopel har modtaget

følgende Indberetning angaaende Udførsel af Varer fra Tyrkiet:

»Da der fra danske Importfirmaer er blevet rettet Forespørgsler til Gesandtskabet i Anledning af visse Vanskeligheder, som det tyrkiske Toldvæsen skulde gøre ved Udførsel til Danmark, har Gesandtskabet den Ære at indberette, at det synes at dreje sig om visse Erklæringer, som det tyrkiske Toldvæsen krævede for at tillade Eksporten fra Tyrkiet. Man forlangte dels en Erklæring om, at det til Eksport bestemte Vareparti ikke var bestemt til et af de Lande, hvormed Tyrkiet er i Krig, dels en af Bestemmelseslandets herværende Konsulat udstedt Anmodning til Toldvæsenet om at lette Eksporten af det Vareparti, der ønskedes udført.

Disse Forholdsregler var af interimistisk Karakter og var ikke blevet meddelt gennem Dagspressen. I de herværende Dagblade for den 20. Februar findes imidlertid en Meddelelse fra den tyrkiske Generaltolddirektion, der begrænser den ovenfor omtalte Forholdsregel, idet man for Fremtiden ogsaa uden Erklæringer eller lignende Formaliteter kan eksportere følgende Varer:

Abrikoser, Abrikoskærner, Anis, Ben, Blommer (friske og tørrede), Broderier og Kniplinger, Bro- og Bygningssten, Citroner, Elfenben, Fisk (tørret), Frugt (fersk), Fuglefjer, Hoehiehe, Hirse, Horn, Indigo, Kaviar (udover det til Forbruget i Landet nødvendige Kvantum), Kaffe (fra Vilayetet Yemen), Klude, Kokoner, Lakritsrod, Mandariner, Mandler, Manna, Nødder, Oliven og Olivenolie, Opium, Oranger, Parfumer og Blomsteressenser, Pistacier, Sesamolie, Silke og Silkeormsæg, Spiritus, Syltetøjer og »søde« Varer, Tarme, Tobaksblade udover Tobaksregiets Behov, Tæpper ete.

For andre Eksportvarers Vedkommende kræves stadig de omtalte Erklæringer og Garantier.«

Fra Biblioteket.

Biblioteket har modtaget følgende nye Bøger:

2. Nordisk tidskrift för bok- oeh biblioteksväsen. I. årg. Uppsala. Stoekh. 1914.
24. Physik. Unter Redaktion v. E. Warburg bearbeitet v. [32 Navne]. Lpz. u. Berl. 1915. 762 S.
Die Kultur der Gegenwart. 3. Abt. Bd. I.
30. Lobben, P. Elektricitet og Magnetisme praktisk fremstillet. 3. Udg. Kria. 1914. (12) 595 S.
34d. Löb, W. Einführung in die ehemisehe Wissensehaft gemeinf. dargestellt. Lpz. 1909. 104 S.
51. Ostwald, Wilh. Grosse Männer. 3.—4. Auflage. Lpz. 1910. 424 S.
60. Knudsen, K. A. Gymnastiken i Danmark i Hundrede Aar 1814—1914. Kbh. 1914. 47 S.
119. Holmström, I. G. Handbok i radiotelegrafi. Stockh. 1915. 166 S.
156. Bratt, Erland. Chaufför-Boken. Populär Framställning af Automobilen och dess verkningssätt samt några synpunkter vid inköp. Stockh. 1911. 158 S.
169d. Neuhaus, R. Anleitung zur Mikrophotographie. 2. Aufl. Halle 1908. 38 S.
Eneyklopädie der Photographie. 8.
175. Naske, C. Die Portland-Zement. Ein Handbuch für Ingenieure und Zementfabrikanten. 3. vollst. umgearb. u. vermehrte Aufl. Lpz. [1914]. 496 S.
180. Dansk Bager- og Konditor-Tidende. Udgivet af Kjobenhavns Bagerlav og Nørrejydsk Bagerforening. Redigeret af A. Fleron. 22. Aargang. Kbh. 1914.
203. Koek, W. A. Haandbog i Fjerkræavl. Kbh. 1915. 246 S. (Tvl.)
241. Larsen, Th., og J. C. Schlichtkrull. Maleren Jens Vige. Et Mindeskrift 1864—1912. Aalborg 1914. 50 S.
249. Panum, Hortense. Middelalderens Strengeinstrumenter og deres Forlobere i Oldtiden. Kbh. 1915. 156 S.
249. Gjellerup, K. Riehard Wagner i hans Hovedværker. Kbh. 1915. 196 S.
273. Nordau, Max. Moderne Samfundslogne. Kbh. 1885. 307 S.
274. Ussing, Alf. Petroleumspriser og Petroleumsforbrug med særligt Henblik paa Danmarks Motorfiskeri. Kbh. 1915.
Dansk økonomisk Seminars Skrifter. 1.
276d. Tulltaxa i förening med taratariff med förklarande anmärkningar, formulär m. m. Utg. av J. Elvin. Stoekh. 1914. 345 S.
308d. Nielsen, V. Aktieselskabet »Haand i Haand«, Dansk Syge- og Ulykkesforsikring. 1890 $^{24}/_{2}$ 1915. Kbh. 1915. 79 S.
314. Weitemeyer, H. Geografisk Haandbog. 2. Udg. 1913—15. I—II. (2 Vol.).
327. Hedin, S. Ein Volk in Waffen. Lpz. 1915. 191 S.
330. Schnitler, C. W. Fredriksværn. Et norsk Militæranlæg fra Rokokotiden. Kria. 1914. 51 S.
330. Aurelius, B. O., oeh H. Seeher. Stoekholms kyrkor i ord oeh bild. Stoekh. 1914. 129 S.
331. Kjellèn, R. Samtidens stormakter. Stoekh. [1914]. 199 S.
Politiska handböker. 1.
337b. Cohen, A. D. De mosaiske Troesbekjenderes Stilling i Danmark forhen og nu. Odense 1837. (15) 469 S.
342. Lindberg, O. E. Gudsordets utvecklingsgång i världen. I—III. Stoekh. 1909—13.
1. De olika religionernas biblar.
2. De religiösa oeh etiska ideerna.
3. Hvad skola vi tro.
343. Garboe, Axel. Kulturhistoriske Studier over Ædelstene med særligt Henblik paa det 17. Aarhundrede. Kbh. 1915. (15) 274 S.
345. Gemt og glemt. Minder fra gamle Dage. Udgivet af L. Bobé og C. Dumreicher.
1. Rejsen til Kiøge af F. C. Agre.
Ungdomsminder af C. L. Strøm.

348b. Berdrow, W. Friederich Krupp, der Gründer des Gussstahlfabrik. In Briefen und Urkunden. Essen 1915. 335 S.
348b. Lolliée, F. Talleyrand. Overs. af A. Moth-Lund. Kbh. 1914. 305 S.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Olie til Baadmotorer.

Prisreguleringskommissionen har offentliggjort følgende Erklæring vedrørende Olieforbruget i Baadmotorer:

Efter at Dansk Fiskeriforening i December f. A. havde henvendt sig til den overordentlige Kommission for at opnaa dennes Medvirkning til at erholde billigere Olie til Brug i Fiskefartøjsmotorer, gav Det danske Petroleums-Aktieselskab Kommissionen Meddelelse om, at Selskabet paa Fiskepladserne havde indført en billig Specialkvalitet af Petroleum under Mærket »Danol«, som efter Selskabets Udsagn ved anstillede Forsøg har vist sig vel egnet til nævnte Brug. Kommissionen gjorde Dansk Fiskeriforening bekendt med denne Meddelelse, men modtog i Begyndelsen af Januar en Skrivelse fra Foreningen, hvori »Danol« betegnedes som mindre anvendelig.

Foranlediget herved anmodede den overordentlige Kommission Teknologisk Institut om at foretage sammenlignende Forsøg mellem den af Det danske Petroleums-Aktieselskab leverede «Danol«-Olie og »Standard White«-Petroleum, i begge Tilfælde med Brug i Fiskefartøjsmotorer for Øje.

Fra Teknologisk Institut foreligger nu Meddelelse om Udfaldet af de herefter udførte Forsøg. Teknologisk Institut udtaler, at de udførte Forsøg i ingen Henseende tyder paa, at »Danol« skulde være uheldigere til Brug end »Standard White«. Tidligere Erfaringer bekræfter ogsaa, at den reneste Petroleum ikke altid er den bedste til Motorbrug, naar Motoren iøvrigt holdes i Orden. De fremkomne Ulemper maa snarere antages at hidrøre fra Ulyst til at benytte noget nyt, muligvis ogsaa fra Brugen af uheldig Smøreolie.

Andels-Cementfabriken og Cementpriserne.

Andels-Cementfabriken har fra 25. Februar 1915 forhøjet sine Cementpriser med 1 Kr. 20 Øre pr. Td. og samtidig paa Grund af den ved Højesteretsdommen i Cementsagen skabte Situation løst sine Medlemmer fra deres Købepligt for indeværende Aar.

— Saavidt vi erindrer, var det ikke netop med det Formaal at *forhøje* Cementpriserne, den saa berømmelige Andels-Cementfabrik i sin Tid blev startet.

Teknologisk Instituts nye Bygning.

Institutets Byggeplaner er nu rykket saa nær deres Realisation, at man kan regne inden et Par Aar at være under eget Tag. Der er af Kjøbenhavns Kommune skænket en Grund til en Værdi af en halv Mill. Kr. Den er beliggende i Aborreparken, syd for Østifternes Kreditforenings nye Bygning, med Facade mod 3 Gader, nemlig Farimagsgade, den nye Gade langs Boulevardbaneforsænkningen og mod Vestre Boulevards Forlængelse. Grunden er 3200 Kvm., og over ca. 2000 af disse vil Bygningen komme til at dække. Institutets Byggeudvalg, der har det forberedende Arbejde betroet og som har arbejdet ivrig de sidste Par Maaneder med Planernes Udformning, mener, at selve Bygningen vil komme til at koste ca. 900,000 Kr. Den Plads, Virksomheden derved faar, ca. 7000 Kvm. Gulvflade, vil ikke alene skaffe den nuværende Virksomhed anstændige Vilkaar, men ogsaa gøre det muligt, at de to andre Institutet betroede Opgaver: Raadgivningen og Udstillingsarbejdet tages op i det Omfang, man ønsker.

Naar Huset ad Aare staar færdigt som dansk Industris og Haandværks Hus, en Virkeplads for Arbejde til Fremme af vort skabende Erhvervsliv, vil det sikkert blive sin Opgave værdigt.

Bornholmsk Stentøj.

I Anledning af vor Omtale i forrige Hefte af moderne dansk Stentøj, har det kendte keramiske Firma, L. Hjorths Terracottafabrik, Rønne, gjort os opmærksom paa, at Benævnelsen »Bornholmsk Stentøj« skyldes nævnte Firma og er af dette sogt indarbejdet baade i Ind- og Udland som karakteriserende Fabrikens Frembringelser af kunstnerisk udført Stentøj.

En engelsk Messe.

Det britiske Handelsdepartement har besluttet at organisere en saakaldt British Industries Fair i Agricultural Hall i London fra den 10. til 22. Maj, nogenlunde i Lighed med de store Handelsmarkeder paa Fastlandet og særlig Leipzigermessen. Den kommer til at indbefatte Legetøj, Galanterivarer, Ler-, Porcelæn- og Glasvarer, Knive og Pletvarer, Ure, Bijouteri-Varer (hvoriblandt Knapper, Knappenaale og Synaale), Papir- og andre Skrivesager.

Fra officiel Side fremhæves, at Londonermessen kun er bestemt for Handlende, og at der ikke tilstedes det almindelige Publikum Adgang, at man med Bestemthed antager, at et stort Antal britiske Fabrikanter vil komme til at udstille deres Fabrikata, og at Købere saaledes vil faa en sjelden Lejlighed til at gøre Forretninger med mindst mulig Tidsspilde, og at der allerede nu i England fabrikeres en Masse Artikler, som hidtil næsten udelukkende er blevet fremstillede i Tyskland og Østrig.

Adgang tilstedes ved Indbydelse fra Handelsdepartementet, og eventuelle Købere bør sætte sig i Forbindelse med Board of Trade Commercial Intelligence Branch »British Industries Fair«, Kontorer: 32 Cheapside, London E. C., straks ved Ankomsten til England, hvor da Indbydelseskort kan udstedes.

Tændstikindustriens Træforsyning i Danmark og Sverige.

Til Erstatning for det til Tændstikfabrikationen sædvanlig anvendte russiske Aspetræ, hvis Tilførsel længe har været standset paa Grund af Eksportforbud i Rusland (som de standsede Transportforhold egentlig gør ret overflødigt), har der i de sidste Maaneder over

hele Landet været foretaget ret betydelige Opkob af Bævreasp, Graapoppel, Solvpoppel, kanadisk Poppel og Pil. Efter sigende skal der ialt være opkøbt flere Hundrede Tusinde Kubikfod, deraf henimod Halvdelen paa Fyn. Disse Opkob har sat sig ret betydelige Spor langs Veje og i Hegnene, men har samtidig med at give Træernes Ejere en ikke ubetydelig Ekstra-Indtægt gjort det muligt for den danske Tændstikindustri at holde sin Produktion i fuldstændig normal Gænge — hvad der vist er ret enestaaende for Tiden.

Det skal dog straks betones, at der her kun er Tale om en Nødhjælp, saaledes at man ikke maa stille Forventninger om en indenlandsk normal Tændstik-Træforsyning, thi dels er næsten alt i dette Øjemed brugeligt Træ ved de stedfundne Kob taget i Brug, dels afgiver de indenlandske Træsorter ikke samme Kvalitet som den russiske Asp og er ligeledes mindre økonomiske i Udnyttelsen.

I Sverige, hvis Tændstikindustri som bekendt er af stor Vigtighed for Landets Økonomi — dens Eksport alene andrager ca. 12 à 15 Mill. Kr. aarlig — har de samme Vanskeligheder gjort sig gældende som i Danmark, idet ogsaa svensk Tændstikindustri under normale Forhold indforer Hovedmængden af sit Træ fra Rusland. Man har da søgt at erstatte det russiske Aspetræ med det svenske og i Jemtland organiseret en rationel Udnyttelse af de derværende Aspeskove. Jernbanerne har i den Anledning bevilget Fragtnedsættelser for Aspetræ med 20 à 40 pCt., hvilket har lettet Omsætningen betydeligt. Store Kontrakter er afsluttede, og Aspetrætransporten ventes at tage fuld Fart i Juni, naar Søerne i Jemtland bryder op, hvorefter Tømmeret kan flaades ned ad Elvene. Ogsaa Staten, der ejer store Skove i det nordlige Sverige, har begyndt at undersøge Aspebestanden indenfor flere Distrikter. Den Pris, som i Øjeblikket betales for Asp til Skovejerne, udgør indtil 80 à 100 Kr. pr. Kubikfavn.

Det kan her tilføjes, at Svenskerne har været saa forsynlige at udstede Udforselsforbud for den for Tiden meget efterspurgte Træsort.

Den svenske Eksportforening.

I en Omtale af de Bestræbelser, der for Tiden fra svensk Side udfoldes for at organisere Eksporten, havde vi nylig Lejlighed til at berøre den svenske Eksportforening, Sveriges Allmänna Eksportförening. Netop nu, da vore egne Eksportforhold og de Organisationer og Institutioner, der skulde stotte disse, er i Forgrunden herhjemme, kan det have sin Interesse ogsaa for os, at den svenske Eksportforening for Tiden reorganiseres omfattende. I Ledelsen er foregaaet et Personskifte, idet den hidtidige Direktor *John Hammar* midlertidig er fratraadt, mens Ledelsen og samtidig Omlægningen er lagt i Hænderne paa et Forretningsudvalg bestaaende af følgende 4 Herrer: Kabinetskammerherre *B. Hay*, Direktør *S. Wingquist*, Direktør *J. S. Edstrøm* og Direktoren i »Sveriges Industriförbund« (det svenske Industriraad), Kaptajn *E. Nordlund*. Dette Udvalg faar indtil videre ogsaa de daglige Forretninger under sig i Samarbejde med Foreningens nye Chef-Sekretær (Direktors-Assistent), til hvilken Stilling den hidtidige svenske Handelsattaché i Konstantinopel, Hr. *Erik Nylander*, er udset. I hvilken Retning Reorganisationen af den svenske Eksportforening vil gaa, kan endnu ikke bestemt siges, men man gætter næppe fejl, naar man i den Omstændighed, at det svenske Industriraads energiske Direktor, Kaptajn *E. Nordlund*, er indtraadt i Ledelsen, ser et Tegn paa et fremtidigt mere intimt Samarbejde mellem den svenske Industri og den svenske Eksportforening.

Krigen som Industriskaber.

Det er tidligere meddelt, hvorledes man i Rusland organiserede Bestræbelserne for Frigorelsen af den tyske kemiske Industri og dens Produkter ganske systematisk: Man vil selv lave sine Farvestoffer og farmaceutiske Præparater, og at alle disse Bestræbelser foregik ved Statsinitiativ og med det Offentliges Støtte. Nu viser Artikler i »Times«, at man Maaneder igennem er gaaet frem paa nøjagtig samme Maade i England. Ogsaa her ryster man »Aaget« af sig. England er Storforbruger af Bomuldsfarvestoffer, og paa Omraadet Anilinfarvestoffer har som bekendt Tyskland hidtil præsteret Verdensforsyningen. Og der er vel næppe Tvivl om, at Frankrig, naar det faar Lejlighed dertil, vil følge efter og ogsaa selv overtage Forsyningen af sit Forbrug af Aniliner og farmaceutiske Produkter. Vi staar altsaa her overfor en hel Række Tilfælde af Afbrydelser af Forretningsforbindelser med Fjendeland, der vel nok i deres Aarsag er tvungne, men som engang brudte gaar over til at blive mere og mere villede.

Men ogsaa i neutrale Stater har Forholdene skabt særlige Kombinationer, saaledes i Holland. For Krigen tilfortes der over dette Land det tyske Rige en hel Række Raavarer udefra, navnlig fra hollandske Kolonier. Nu har Tyskland ikke Brug for disse Produkter, da dets Eksportindustrier er standset, men Holland er nødsaget til at søge dem udnyttet og maa da gøre det selv saa vidt muligt. For Størstepartens Vedkommende oparbejdes de derfor nu i Holland og undergaar de samme Fabrikationer, der for Krigen foregik i Tyskland. Man har altsaa her været, om ikke nødt til at afbryde Forbindelsen — saa dog nødt til at lade den ophøre.

Blandt Krigens Omvæltninger indenfor Verdensproduktionen er det forelobig Tyskland, det synes at skulle gaa mest ud over. Foruden det Marked, som tysk kemisk Industri efter det ovenfor anførte synes at skulle tabe — og tabe endeligt — i Rusland, England, Frankrig og Holland, føjer samtidig Situationen til de kæmpemæssige Krav, Krigen direkte stiller til dens Industri, yderligere tallose nye Krav om at imødegaa de Vanskeligheder, Afspærringen paa utallige Omraader medfører. Saaledes Salpeternoden!

Kvælstofgødning er som bekendt af vital Betydning for tysk Landbrug. Det vil medføre mægtige Tab, der ikke blot tælles i Hundreder af Millioner, om de tyske Agre skal undvære Salpetergødningen netop iaar!

Afskaaret fra den sædvanlige Tilførsel af Chilisalpeter, er man derfor i Øjeblikket i Tyskland travlt beskæftiget med at indrette nye Fabriker for kunstig

Kvælstofgødning: Luftsalpeter, Cyanamid etc. Ved det store Brunkulværk »Golpa-Jesynitz«, som oprindelig var bestemt til Kraftcentral for Berlins Elektricitetsværker, er nu oprettet en Kunstgodningsfabrik efter Metoden Birkland-Eide (Luftsalpeter). Fabriken, der ejes af et stort bayersk Konsortium, skal bruge ikke mindre end 500 Mill. Kilowatttimer til denne Fabrikation. Krigen giver her en tysk Virksomhed det »Læ« — den Arbejdsfred, den unge Industri trængte til for at faa sit Produkt hurtigt frem. I Stedet for aarelang Kamp mod konservative Principer hos Forbrugerne i Landbruget og Vanskeligheder ved at knytte nye Forbindelser, staar den nye Industri nu som Redningsmanden — vil kunne diktere Prisen og vil endda blive takket og velsignet.

Franske og belgiske Industrier i Krigszonen.

Det af Tyskerne besatte Nordfrankrig er uheldigvis for Franskmændene af overordentlig Betydning for den franske Montanindustri. Indenfor Okkupationslinien — i hvert Fald som denne saa ud omkring 1. Marts — befandt sig nemlig i Tyskernes Hænder 10 franske Departementer med ialt $3^1/_4$ Million Indbyggere, og i disse Distrikter er Kul- og Jerngruber samt tilhørende Jern- og Staalværker beliggende, hvis Andel af den samlede franske Produktion udgor 69 pCt. for Kulproduktionen, 78 pCt. for Koksproduktionen, 90 pCt. for Jernmalm, 86 pCt. for Raajern og 76 pCt. for Raastaal. Netop i de sidste Aar har den nordfranske Jernindustri gjort store Fremskridt og nye Metoder er indfort, saaledes fortrænger Martin-Staalproduktionen mere og mere Puddelprocessen, som her hidtil har haft sit faste Tilhold. Ogsaa Maskinindustrien er ret naturligt knyttet til disse rige Kul- og Jerndistrikter, særlig omkring Valenciennes. Saaledes skal i hele det øvrige Frankrig endnu kun en eneste storre Lokomotivfabrik være tilbage. Ligeledes er den franske Waggonindustri næsten helt i Tyskernes Hænder o. s. v. Ifolge tyske Fagskrifter har Tyskerne forstaaet at drage udmærket Nytte af alle dertil egnede industrielle Anlæg, de er kommet i Besiddelse af, og lige bag Kampfronten arbejder nu de nordfranske og belgiske Fabriker Dag og Nat for at skaffe Tyskerne Midler til at fortsætte Kampen. De Virksomheder, der i saa Henseende ikke maatte komme i Betragtning, er til Gengæld yderst slet stillede, og ligesom Storstedelen af Belgiens Industri er helt lammet, er det i Nordfrankrig ogsaa gaaet ud over Glasindustrien, den kemiske Storindustri, Sukker- og Tekstilindustrien m. m., der alle har deres Tyngdepunkt i de okkuperede Landsdele. Hvad der iøvrigt særlig i Belgien bidrager til, at næsten hele dette Lands Jernindustri ligger død for Tiden, er den Omstændighed, at Belgien har været vant til at faa sin Jernmalm udefra, anvendt den i sin Industri og derefter sendt 75 à 80 pCt. af sin egen Færdigproduktion ud igen til Udlandet. Under de nuværende Omstændigheder er de fornødne kæmpemæssige Tilførsler af Jernmalm selvfolgelig ikke mulige, og hvad Kulgruberne med deres indskrænkede Produktion kan producere, har Tyskerne Brug for selv.

Den tyske Udenrigshandels Emancipation.

Det er ikke blot Rusland, England og andre af de allierede Stater, som ivrigt bestræber sig for i Tide at frigore sig for enhver okonomisk Forbindelse med og Afhængighed af fjendtlige Lande. Det samme Fænomen findes ogsaa i Tyskland og er her navnlig rettet mod den tidligere Afhængighed af engelsk Kredit. Saaledes har Hamborgs Kornimportorer vedtaget, at Rembours herefter ikke kommer til at ske i engelske, men i tyske Banker. Derved kommer det tyske Pengemarked til at faa meget store Belob tilbage, som man hidtil har været nødt til at deponere i England af Hensyn til Rembourstrafiken, og man kan spare uhyre Provisioner, som før Krigen gik til engelske Banker. Man er i Hamborg ved at udarbejde en Statistik over, hvor store Summer der i Fredstid lægges Beslag paa af London-Krediten, og som udkræves for at tilvejebringe en tysk Rembourstrafik.

□□□□□□

Forenings-Meddelelse.

INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

afholder

ordentlig Generalforsamling

Fredag den 26. Marts 1915, Kl. 8 Aften,

med følgende Dagsorden:

1. Beretning om Foreningens Virksomhed og Tilstand siden sidste ordentlige Generalforsamling.
2. Fremlæggelse til Efterretning af det reviderede og dedicerede Regnskab for Regnskabsaaret 1/7. 1913—30/6. 1914.
3. Valg af 10 Repræsentanter for de egentlige Medlemmer.
4. Meddelelse om det stedfundne Valg af 30 Repræsentanter blandt de i Henhold til Lovenes § 4 valgte Delegerede.
5. Forslag fra 5 Medlemmer om forskellige Foranstaltninger vedrørende Foreningens daglige Drift.

De Generalforsamlingen vedrorende Dokumenter ligger til Eftersyn paa Foreningens Kontor.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoneebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 4 APRIL 1915

Fremtidsmuligheder og Fremtidsmaal for vor Industri.

Rusland som Fremtidsmarked.

Andetsteds i dette Hefte gengiver vi den paa Industriforeningens Generalforsamling den 26. Marts af Formanden, Ingeniør Alex. Foss, afgivne Beretning for 1914—15. Under Omtalen af de Bestræbelser, der har til Maal at søge Industriens Arbejdsmuligheder opretholdt trods de ved Krigen skabte Vanskeligheder — Bestræbelser, der særlig har baaret Frugt ved Direktør H. P. Priors vellykkede Mission i London — kom Formanden ind paa en Omtale af Fremtidsmulighederne for vor Industri, som vi gengiver in extenso:

»Hovedmassen af den danske Industris Produkter — naar bortses fra Landbrugsindustrien — afsættes som bekendt i selve Danmark. Medens Landbruget udfører ca. $^2/_3$ af sine Produkter, udfører Industrien kun ca. $^1/_8$ af sine. Det kan derfor for udenforstaaende synes, som om der ikke knytter sig saa stor Interesse til Industrieksporten. Men her maa det erindres, at Forholdet bliver et andet for de enkelte Industrier, som eksporterer. Jeg nævner som Eksempel Skibsbygningsindustrien, der for Tiden har et Antal Skibe i Ordre til Sverige, Norge, etc., eller Cementindustrien, som er henvist til at eksportere mindst 50 pCt. af sin Produktion.

Hertil kommer, at Industrieksporten er og maa være i Stigning. Fra 1910—13 steg Eksportværdien til det dobbelte og naaede ifjor 75 Mill. Kr. Det er derfor berettiget at sige, at vor Industris og dermed delvis vort Lands økonomiske Fremtid beror paa en yderligere Udvikling af denne Eksport, og denne vil heller ikke lade vente paa sig, saa at selv de, der bedømmer vore Erhvervs Betydning væsentlig efter Eksportens Omfang, maa faa Øjet op for Industriens Betydning.

Krigen, der har vendt op og ned paa saa mange Forhold, har nu givet ekstraordinære Chancer for enkelte Industrier og Varer. Der har en Tid været en ret stor Eksport af Kødkonserves og er vist nu en vis Eksport af Sadelmagerarbejde. Den Slags tales der om, fordi det er pludselige Indtægter, der tilfalder Folk udenfor deres normale Forretning. Naar en Sadelmagersvend pludselig kan tjene 100 Kr. om Ugen, eller naar en Urtekræmmer pludselig tjener Penge som Gullaschfabrikant, saa tales der herom, som om sligt overhovedet karakteriserede Landets Erhverv eller overhovedet disse Erhvervs Holdning under Krigen. For min Part tror jeg, at der ikke er saa stor Lykke ved disse hastigt erhvervede Penge; de forsvinder ofte lige saa let, som de kommer, og efterlader ikke altid deres midlertidige Indehavere lykkeligere eller bedre.

Men for Udviklingen af vore Erhverv i sin Helhed har denne Art midlertidige Virksomhed lige saa lidt Betydning, som den i Virkeligheden betyder noget i hele Landets Økonomi.

For vor Industri kommer det overhovedet ikke saa meget an paa, hvorledes det gaar den *under* Krigen, som hvorledes det gaar den *efter* Krigen. Det er det samme Spørgsmaal, som alle Nationer i Evropa nu gør sig selv i Stilhed: Hvorledes vil det gaa os efter Krigen?

Og jeg har det Indtryk, og den Tro støtter sig paa Erfaringer, som jeg har haft Lejlighed

til at samle, at de danske Industridrivende er sig fuldt bevidst, at det er Skæbnen efter Krigen, det kommer an paa. Derfor er de yderst varsomme med at give nogen som helst beret-tiget Grund til Klage fra nogen af de krigsførende Parters Side, derfor har de som Regel foretrukket den normale Forretning fremfor alle Tilbud om hurtig, ojeblikkelig Vinding, og derfor kan der ikke i noget nævneværdigt Omfang rettes Klager mod den danske Industri; den har tvertimod af Hensyn til sit Land og sin Fremtid ladet de ekstraordinære Chancer ligge. — Jeg griber et Eksempel blandt mange:

De danske Sukkerfabrikker kunde have tjent Millioner ved at fremme Eksporten fra Danmark af Sukker og ved at lade de indenlandske Priser folge de udenlandske. I Stedet har dette Selskab foretrukket at fastslaa en Pris paa Sukkeret, der maa anses for den laveste, der hersker paa noget vestevropæisk Marked, og holde det fulde Kvantum til Disposition for det indenlandske Forbrug. Den Pris, som vi her i Danmark betaler for raffineret Sukker, svarer til en Raasukkerpris af 10 sh. pr. 100 Pd. Ved Eksport kan der for Tiden opnaas mindst 50 pCt. mere, hvilket altsaa vilde svare til en indenlandsk Pris af 45 Øre pr. kg, medens Sukkerfabrikkerne som bekendt holder Prisen paa 35 Øre. Jeg griber her et Eksempel, som enhver vil kunne forstaa og kunne kontrolere, men det lader sig let gøre at forøge dette med mangfoldige indenfor vor Industri.

Sporges der nu om de *Fremtidsopgaver*, som vi saaledes ikke mindst under den nuværende Situation maa pleje, saa er Svaret ikke vanskeligt.

Med vore nærmeste Nabolande, Tyskland og Sverige, vil vi i mange Henseender komme til at arbejde parallelt paa de samme Linier d. v. s. konkurrere.

Tyskland og Sverige holder begge under normale Forhold delvis lukket for vore Landbrugsprodukter. De vil rimeligvis i Fremtiden mere end før bestræbe sig for at gøre sig uafhængige af Udlandet, udvikle deres egen Produktion og dertil tage Beskyttelsen i deres Tjeneste maaske i forhojet Grad.

Paa det industrielle Omraade ligger vor Fremtid paa lignende Linier som Tysklands og Sveriges. Vi kan derfor forsyne os fra disse Lande med mange Raaprodukter, Halvfabrikata og færdige Industrivarer, men vi kan kun i mindre Grad regne paa Afsætning til dem for vore egne Industriprodukter.

Medens Fremtidsafsætningen for vort Landbrug saaledes formentlig ogsaa fremdeles i en Aarrække hovedsagelig vil være at soge vestpaa, til Storbritannien og oversoisk, saa vil ogsaa vore Industriprodukter kunne søge Markeder der.

Større er dog Chancerne for vore Industriprodukter *østpaa*. Vil man altsaa fremdrage og understrege, kunde man fristes til at sige: Landbruget maa søge til England, Industrien til Rusland.

Det er nu ingenlunde Krigen, som har bevirket dette. Det beror paa vor geografiske Beliggenhed, paa vor Udvikling og paa de paagældende Markeders Krav.

At man i Landbruget værdsætter Betydningen af det engelske Marked, ved vi alle. Det er derimod mere nyt, at man i Industrien forstaar og værdsætter Betydningen af det russiske Marked.

Her er jo ogsaa Vanskelighederne tilsyneladende større, navnlig Sproget er os en Hindring. Og naar jeg atter ved denne Lejlighed slaar til Lyd for vore Forbindelser med Rusland, vil jeg gerne fremhæve, at intet Land i Evropa med større Kræfter er i Fremskridt end netop Rusland. Dette Fremskridt er økonomisk, det er moralsk og intellektuelt, og det er politisk. Det er ikke Stedet her udførligt at begrunde dette Faktum, jeg skal kun fremdrage et enkelt Moment. Den Slægt i Rusland, med hvilken jeg er jevnaldrende, har oplevet Livegenskabets Ophævelse i sin Barndom, de oplever nu Bondestandens økonomiske Frigørelse ved Fællesskabets Ophævelse og Jordens Udstykning. Jeg har en personlig Ven, der er Borgmester i Moskva, en ivrig, socialt interesseret Fremskridtsmand. Hans Fader, skønt velhavende Købmand i Moskva, var Livegen. Selv hører han til de mange ædle og selvopofrende Naturer, som opbygger det nye Rusland. Man betænke, hvad det betyder at gaa i 50 Aar fra Livegenskab til Konstitutionalisme og delvist Selvstyre, og man vil indrømme, at det gaar ikke an at bebrejde Rusland, at det paa visse Punkter endnu staar der, hvor vort Land stod i vore Bedsteforældres Tid.

Intet kan være beklageligere, end om den Opfattelse, som nylig Georg Brandes har gjort sig til Talsmand for, skulde være Udtryk for dansk Vurdering af Russerne og Ruslands Fremtid.

Det er forstaaeligt, at Georg Brandes, foruden at være varmtfølende dansk Patriot, ogsaa

maa føle en naturlig Sympati for sine Racefæller i andre Lande; det kan kun komme ham til Ære. Men Ruslands Udvikling kan ikke bedømmes alene fra Forholdet mellem de reaktionære Kræfter og Jøderne, dertil er der for mange værdifulde og forskelligartede Fremskridts-Kræfter i Bevægelse.

Hvad Rusland er gaaet frem siden Revolutionen er enormt; meget taler for, at det efter denne Krig vil opleve en ikke mindre stærk Udvikling.

Utvivlsomt har Tyskerne igennem Aarhundreder udøvet en stor og i kulturel Henseende meget indgribende Indflydelse i Rusland. Bestræbelserne for nu at kaste Læremestren af vil kalde mange gode, halvslumrende Kræfter frem til forøget Virksomhed. Men i et Land med saa mægtige Hjælpekilder og naturlige Rigdomme, vil der derfor ikke blive en mindre stærk og voksende Trang til Vareudveksling, og derfor vil der her være Plads i videste Omfang for danske Produkter.

Det, som det vil komme an paa for den danske Industri, der vil vinde Marked i Udlandet, er, at vi til Motto ikke vælger Begrebet billigt, men Begrebet: første Sort. Her som overalt vil dansk Eksports Levedygtighed bero paa, at vi leverer *ikke det billigste, men det bedste.* Dette maa fastholdes overfor al Konkurrence, og ikke mindst overfor den tyske. En klog Fabrikant vil altid stræbe efter at lave det bedste paa den billigste Maade, men glemmer han Godhedskravet for Billighedskravet, saa forbereder han sin Virksomheds Tilbagegang.

Nu er det saa lykkeligt, at den haarde Skole, i hvilken den danske Industri har gaaet — ofte ikke paaskønnet herhjemme, altid i Kamp med den udenlandske Indførsel — har bevirket, at alt, hvad der betyder noget i dansk Industri, virkelig er i første Linie.

Tag Sukkerfabrikerne, som jeg anførte, Bryggerierne, Porcelænsfabrikerne, Cementfabrikerne, Skibsværfterne, Margarinefabrikerne, Oliemøllerne o. s. v. Overalt vil man finde det ypperste af tekniske Indretninger, som vi for Tiden kender. Og de samme Fabrikers Produkter kan som vort Smør taale en ret kritisk Bedømmelse og dog opnaa Karakteren *det bedste.*

Kan vi fastholde disse Linier, skal vi nok erobre os den Afsætning, som behøves for at anvende vore egne Kræfter i vort eget Land, og saaledes formindske det Tab, som Udvandringen volder os.«

* * *

Dansk Industrieksport til Rusland.

En Oversigt over vor Industris Arbejde.

For at kunne vurdere det Arbejde, der fra dansk Industri er gjort og stadig gores med Hensyn til at finde Afsætning paa det russiske Marked, har »Tidsskrift for Industri« foranstaltet en Enquête blandt de Industriraadet tilsluttede industrielle Virksomheder. Paa den ene Side har man søgt Oplysninger om selve Afsætningsarbejdet, paa den anden Side om dettes Organisering og de Forhold, der her kommer i Betragtning.

Som et almindeligt Resultat af den foretagne Undersogelse kan det først anfores, at dansk Industri ingenlunde har ligget paa den lade Side, men at et stort Arbejde allerede er gjort for at vinde ind paa det russiske Marked. De sidste 10 Aar har set et stedse stigende Antal danske Industrivirksomheder søge Afsætning derovre og saa godt som alle med afgjort heldigt Resultat. Dernæst har selve de nyskabte Muligheder som Følge af Krigen bevirket, at et ret anseligt Antal nye Forbindelser er skabt; dog har de hidtil herskende Transport- og Omsætningsforhold her selvfølgelig virket hemmende. Det Arbejde endelig, der foreløbig kun befinder sig paa de indledende Forberedelsesstadier, synes meget stort. Det er selvfølgelig vanskeligt at trække bestemte Linier op her; Situationens Uklarhed opfordrer jo ogsaa til Forsigtighed med Hensyn til Realitetsudtalelser. Men som Helhed giver det ved Enquêten vundne Overblik en tydelig Fornemmelse af, at der ligger ubetingede Muligheder paa det russiske Marked for dansk Industri, og at denne er fuldt opmærksom herpaa og med Energi søger at udnytte disse.

Med Hensyn til Organiseringen af Afsætningsarbejdet er denne ret forskellig. Enkelte store og godt indarbejdede Firmaer foretager deres russiske Salg gennem egne Kontorer paa Hovedpladserne derovre, der saa igen har Agenter i de forskellige Afsætningsdistrikter, enkelte Firmaer, — iovrigt alle ligeledes godt indarbejdede gennem flere Aars Virken i Rusland, — lader gennem egne

Rejsende deres Kunder besoge, saaledes at den russiske Forretning i alt væsentligt dirigeres fra Danmark. Flest er dog de Tilfælde, hvor der arbejdes gennem Repræsentationsfirmaer, hvoraf atter en Del er danske Handelshuse og Eksportfirmaer, en Del russiske Handelshuse. Saa godt som al nyoptagen Eksport synes organiseret paa denne Maade. Det er en Klage, der gaar igen, at Vanskeligheden ved at finde egnede Repræsentanter opfordrer til Forsigtighed. De Betingelser og den Sikkerhed, det overvejende Antal af Agenter, der tilbyder sig, stiller, er meget utilfredsstillende. Samtidig udtales som Erfaring, at der for det russiske Salg maa kræves Forhandlere med Kapital, hvis man ikke selv vil overtage Afsætningen og da ligeledes være villig til at anbringe rigelige Midler deri, da der ofte kræves meget liberale Betalingsvilkaar. I Forbindelse hermed advares fra enkelt Side mod at slutte fra de øjeblikkelige Betalingsforhold i Rusland, der jo er overordentlig gunstige, til tilsvarende Forhold under normale Omstændigheder.

Fra enkelt Side har man endvidere ment at burde henlede Opmærksomheden paa det vanskelige for danske Firmaer i at arbejde direkte med de russiske Detaillister, hvor overordentlig mange for danske Firmaer ganske fremmede Forhold gor sig gældende. De Erfaringer, der fra vedkommende Side er gjort her, har bevirket, at man er gaaet over til Afsætning alene til Grossisterne, hvilken Ordning har vist sig særdeles tilfredsstillende. Selvfolgelig er Forholdene dog ogsaa i saa Henseende meget forskellige for de forskellige Brancher.

Som nødvendig Forudsætning, der maa stilles til den danske Industris Arbejde i Rusland, gaar som en rod Traad gennem de fleste Indberetninger Fordringen om absolut Godhed for de Varer, der leveres, og at man lægger an paa at opnaa varige Forbindelser, derimod ikke paa forbigaaende at opnaa de højest mulige Varepriser. Det synes ogsaa at være en Erfaring, at Firmaer med særlige Specialiteter er dem, der gør de bedste Forretninger i Rusland.

Ved de nyoptagne Forbindelser kan man i ikke ringe Omfang konstatere, at disse er kommet i Stand gennem Agenter udsendt fra Rusland og altsaa uden storre Arbejde fra dansk Side. Paa den anden Side har ikke faa danske Firmaer paa egen Haand skaffet sig Forretninger i Rusland, og i denne Forbindelse kan nævnes, at adskillige Firmaer i de mest forskellige Brancher har sluttet sig sammen om at sende en eller flere Repræsentanter over til Rusland for personligt at undersøge Forholdene og Markedets Krav. Saadan Fællesoptræden findes ogsaa indenfor enkelte storre Industrigrene.

Af forskellige Besvarelser fremgaar det dog, at der i ethvert Tilfælde paa visse Hold er en bestemt Fornemmelse af, at der kræves et Støttepunkt for Bestræbelserne. Ønskerne i saa Henseende karakteriseres vistnok i følgende Citat: »Et virkelig dygtigt, *arbejdende* Kontor, hvor Vejledning og Støtte kunde findes vedrørende Eksport til Rusland, men intet Omsvøbsdepartement.« Man synes her fra forskelligt Hold at afvente, at der tages Initiativ fra Industriens egen Side til Oprettelsen af en Institution, der kunde opfylde slige Ønsker og Krav. Ogsaa paapeges der det ønskelige i Oprettelsen af en dansk-russisk Bankforbindelse.

Men fremgaar det saaledes i det hele og store, at Mulighederne i Rusland er tilstede, og at der regnes med dem i vor Industri, saa maa det dog anfores, at Klagerne over den høje russiske Told er almindelige; for ikke faa — selv af vore mere betydende Industrier — stiller Toldforholdene sig ganske prohibitive.

* * *

Lidt om Betingelserne for udenlandsk Næringsdrift i Danmark.

Af Overretssagfører *Karsten Meyer.*

Under de forandrede Forhold, som Krigen overalt har medfort, har man rettet sin Opmærksomhed paa et Forhold, som dog ogsaa tidligere har været Genstand for nogen Diskussion, nemlig paa Udlændinges Næringsdrift; ikke mindst i de krigsførende, men ogsaa i de neutrale Lande har man indset, at dette Forhold har den allerstorste Betydning. Man har tidligere særlig beskæftiget sig med Udlændinges Adgang til at eje Jord og udøve Bjergværksdrift — og navnlig i Norge — med Udlændinges Adgang til at udnytte Vandløbene. Under Krigen har det imidlertid vist sig, at der ogsaa i andre Henseender kan opstaa ret mislige Forhold, som kan vanskeliggøre Landets

egne Borgeres Næringsvirksomheder, og da ingen har Lov til at tro, at alt vil blive som før efter Krigen, tager den rejste Diskussion da ogsaa mindst ligesaa meget Sigte paa Forholdene efter som under Krigen.

Den danske Næringslov § 2, Nr. 4 opstiller som Betingelse for, at en Person, som ikke har Indfødsret, kan erhverve Næringsadkomst, at han i det mindste i 5 Aar har opholdt sig og ernæret sig ærligt her i Riget.

Det maa nu straks bemærkes, at Handelsministeriet kan dispensere fra denne Fordring, men selv bortset fra saadanne Dispensationer, der kun kan ventes meddelte, hvor der foreligger rimelige Grunde, er Hovedreglen undergivet meget væsentlige Indskrænkninger, thi den nævnte Betingelse kan ikke stilles, hvor traktatmæssige Bestemmelser tilsikrer et fremmed Land, at dets Undersaatter skal have samme Adgang til at nedsætte sig her og drive Næring, som tilkommer danske Undersaatter, og det kan ved kongelig Anordning fastsættes, at der ganske eller tildels indrømmes et fremmed Lands Undersaatter lige Adgang med danske Undersaatter til at drive Næring her. Hermed forholder det sig saaledes, at naar der traktatmæssig er tilsikret et fremmed Land saadan Ret (den saakaldte »Nationalbehandling«), vil alle de andre Lande, i hvis Handelstraktater der findes en »Mestbegunstigelsesklausul«, kunne fordre de samme Rettigheder, da den sidstnævnte Klausul hjemler, at den kontraherende Stats Undersaatter stilles ligesaa godt som den fremmede Stats Undersaatter, som er bedst stillede her i Landet. De herom gældende Regler er iøvrigt ikke særlige for Danmark, men findes i de fleste Lande.

Iøvrigt kan der om Udlændinges Adgang til at drive Handel samt Industri og Haandværk her i Landet opstilles følgende Regler[1]).

a. Handel.

1) Følgende Staters Borgere eller Undersaatter har lige Adgang med Indfødte til at nedsætte sig her og drive Handel: De nordamerikanske Fristater, Grækenland, Nederlandene, Schweiz, Frankrig, Tyrkiet, Belgien, Rumænien og Japan.

2) Udlændinge hjemmehørende i de øvrige ifolge Traktater »mestbegunstigede« Stater, nemlig: Rusland, Serbien, Østrig-Ungarn, Italien, Spanien, Storbritannien, Monaco, Prøjsen, Oldenborg, Mecklenborg-Schwerin, Persien, Liberia, San Domingo, Mexiko og Chile, kan kun gøre Krav paa denne Begunstigelse, hvis det oplyses, at danske Undersaatter af disse Stater m. H. t. Handelsnæring behandles lige med Indfødte.

b. Industri og Haandværk.

1) Følgende Staters Borgere eller Undersaatter har lige Adgang med Indfødte til at nedsætte sig her og drive Industri og Haandværk: Frankrig, Tyrkiet, Belgien, Schweiz og Rumænien.

2) Udlændinge hjemmehørende i de øvrige ifølge Traktater »mestbegunstigede« Stater, nemlig: Rusland, Serbien, Østrig-Ungarn, Italien, Storbritannien, Prøjsen, Persien, Liberia, San Domingo, Mexiko og Japan, kan kun gøre Krav paa denne Begunstigelse, hvis det oplyses, at danske Undersaatter af disse Stater m. H. t. Industri og Haandværk behandles lige med Indfødte.

Af det her anførte vil det ses, hvor store Begrænsninger Hovedreglen er undergivet, og der er ingen Tvivl om, at de herhen hørende traktatmæssige Begunstigelser har en saadan Udbredelse over alt i Verden, at der ikke her fra Landet kan udgaa nogen Bestræbelse paa Ændring i herhen hørende Forhold.

Men noget for Danmark aldeles enestaaende og for en civiliseret Stat neppe forstaaeligt nemlig *Manglen paa en Aktielov,* gør Forholdet endnu mere indviklet. Udlændinge af en hvilkensomhelst Nationalitet kan stifte et hvilketsomhelst Aktieselskab her i Landet og derved erhverve samme Adgang til at erholde Næringsadkomst som ethvert dansk Aktieselskab. Saaledes som Forholdene er i Storhandel og Storindustri har Hovedreglen i Næringsloven derfor tabt enhver Betydning for denne.

Men Manglen paa en Aktielov afføder ogsaa andre urimelige Konsekvenser. Udlændinge kan her i Landet anmelde og gyldig stifte et Aktieselskab f. Eks. under Titlen »Danmark — Salpeterfabriken A/S«, selv om der ikke er en dansk Øre repræsenteret i Virksomheden, ikke en dansk Mand beskæftiget i denne, og uden at der overhovedet drives nogen som helst Fabrikation her i Landet. Noget lignende gælder Anvendelsen af danske Stednavne som »Kobenhavnsk«, »Sjællandsk« og lign.

Ganske uden Værn er vi dog ikke, idet Loven af 8. Juli 1912 om »illoyal Konkurrence« straffer den, der sælger eller til Salg udbyder Varer og paa disse, deres Etiketter eller Indpakning eller ved Skiltning, paa Regninger, Fakturaer eller andre Forretningsdokumenter har anbragt Betegnelser, som

[1]) *Olivarius:* Næringsadkomst, 1912, p. 14 ff.

1) enten indeholder en urigtig Angivelse med Hensyn til Varens Frembringelsessted (eller Land), Art, Stof eller Tilvirkningsmaade eller dog er af en saadan Beskaffenhed, at de er egnede til at bibringe en fejlagtig Antagelse i nogen af de nævnte Henseender, eller

2) er egnede til at bibringe Køberne den Anskuelse, at samtlige de i Forretningen førte forskellige Varesorter hidrører fra samme Frembringelsessted (eller Land) eller har samme Tilvirkningsmaade, uagtet dette kun delvis er Tilfældet.

Disse Bestemmelser er imidlertid overordentlig vanskelige at bringe til Anvendelse overfor herhen hørende Forhold, fordi det ikke kan anses strafbart, at danske Fabriker, der jo ogsaa kan faa Adkomst paa Handelsnæring, handler med udenlandske Varer, og fordi enhver Industri anvender Halvfabrikata.

Det vil være alle bekendt, at her staar vi netop ved det vanskelige Punkt i Kampen for »dansk Arbejde«. Hvornaar kan en Virksomhed med Rette anvende dette Prædikat paa sine Varer? Enhver kender den »nationale« Cykleindustri, som bestod i Sammennitning af udenlandske Fabrikater.

Medens Aktielovkommissionernes Forslag ikke i Almindelighed har ment at kunne kræve Nationalitetsbetingelser af Stifterne eller Bestyrelsesmedlemmerne i et Aktieselskab, har de imidlertid opstillet særlige Regler for udenlandske Selskabers herværende Filialer og deres Adgang til at anmeldes som Aktieselskaber her.

Blandt andet findes der følgende Bestemmelse: »Et udenlandsk Aktieselskabs herværende Forretningsafdeling og et udenlandsk Forsikringsaktieselskabs herværende Agentur skal i Breve, Dokumenter og Bekendtgørelser altid betegne sig som »udenlandsk Aktieselskab«, eller hvis Selskabet er under Likvidation som »udenlandsk Aktieselskab i Likvidation«.

Her synes den rigtige Vej angivet. Det er neppe muligt under de nuværende Forhold at forandre Betingelserne for Udlændinges Adgang til Næringsdrift her i Landet, men det vil være fuldt ud rimeligt, om der i den kommende Aktielov blev indsat Bestemmelser om, at hvor lignende Nationalitetsfordringer, som andetsteds stilles til Aktieselskabers Dannelse, ikke er opfyldte, skal det paagældende Aktieselskab benævnes »udenlandsk Aktieselskab«. Ifølge svensk Ret kræves f. Eks. kun, at Bestyrelsen skal bestaa af svenske Statsborgere, bosat i Sverige, med mindre der erhverves kongelig Tilladelse til at gøre Undtagelse for en vis Del af Bestyrelsen, højst $^1/_3$ af dens hele Antal.

Desværre er det, da man ikke godt kan nægte Retten til at lade Aktier lyde paa Ihændehaveren, umuligt at fordre, at Majoriteten af Aktier er noteret som tilhørende danske.

Man vil ogsaa kunne tænke sig tilsvarende Bestemmelser i Firmaloven, hvorefter enhver Udlænding, der har Firma her i Landet uden at have opholdt sig her i fem Aar, skal benytte Betegnelsen »udenlandsk Firma«.

De her omtalte Regler vil sikkert synes mange overdrevent rigoristiske, men alle maa vel dog være enige om, »at noget maa der gøres«. I hvert Fald maa man henstille til Næringslivets Repræsentanter, at de fuldt ud udnytter det Værn, der gives af Loven om »illoyal Varebetegnelse«, det officielle Navn paa Loven om illoyal Konkurrence, og trækker de Folk, der lægger Navn til maskerede Fabrikationer, frem for Dagens Lys.

* * *

Haandværks- og Industritællingen den 26. Maj 1914.

En foreløbig Oversigt over Industri og Haandværk fordelt efter de forskellige Fag.

Vi gengav i vort November-Hefte forrige Aar Hovedresultaterne af Industritællingen 1914. I Statistisk Aarbog 1914, der nylig er udkommet, foreligger nu en mere detailleret — foreløbig — Oversigt over de enkelte Industrier og Haandværk. Den indeholder Opgørelser for hvert enkelt Fag m. H. t. Antal Virksomheder i dette, dets samlede Personel, Antallet af egentlig industrielle Arbejdere samt en Gruppering af Virksomhederne i Faget efter Antallet af beskæftigede Arbejdere. Endvidere findes disse Oplysninger sidestillede med de tilsvarende fra Tællingen af 12. Juni 1906. Af Pladshensyn skal vi dog udelade denne i sin Helhed og blot gengive de paagældende Hovedsummer fra 1906, for i nogle afsluttende Linier kort at gøre opmærksom paa de vigtigste Forskydninger i op- eller nedadgaaende Retning.

Erhverv	Antal Virksomheder	Samlet Personel	Egentlige industrielle Arbejdere	Virksomhederne efter Størrelse: Uden Arbejdere	1—5 Arbejdere	6—20 Arbejdere	21—100 Arbejdere	Over 100 Arbejdere
I. Møller	2 497	5 647	2 316	1 198	1 254	38	7	»
Bagerier, Biscuitfabriker, Konditorier	2 997	12 000	5 120	897	1 991	97	12	»
Sukkerfabriker, Sukkerraffinaderier	30	2 027	1 788	1	2	14	6	7
Chokolade- og Sukkervarefabriker	107	1 839	1 111	29	52	10	11	5
Kaffesurrogatfabriker	18	317	268	6	1	6	4	1
Slagterier, Tarmrenserier, Talgsmelterier, Rogerier	3 148	9 735	5 015	1 722	1 272	117	37	»
Konservesfabriker	23	565	429	1	10	8	3	1
Mejerier, Ostefabriker	1 461	8 430	4 889	49	1 330	75	4	3
Margarinefabriker	43	1 212	848	5	20	10	6	2
Ægpræserveringsanstalter	58	708	553	2	21	28	7	»
Vandværker	78	569	375	37	35	4	1	1
Mineralvandsfabriker	129	768	450	24	88	15	2	»
Maltgorerier, Ølbryggerier, Ølaftapningsanstalter	569	6 216	4 143	202	312	33	16	6
Brændevinsbrænderier og Gærfabriker	42	897	629	4	17	9	12	»
Tobaks- og Cigarfabriker	405	9 476	8 335	133	144	65	40	23
Gruppe I i øvrigt	653	1 741	1 183	64	562	23	4	»
Tilvirkning af Næringsmidler ialt	12 258	62 147	37 752	4 374	7 111	552	172	49
Ved Tællingen 12. Juni 1906	12 096	55 445	33 227	4 461	6 906	517	175	37
II. Uldspinderier	46	785	664	12	24	5	3	2
Bomuldsspinderier	4	858	813	»	»	»	»	4
Væverier	437	2 116	1 413	373	45	3	14	2
Bomuldsvæverier	14	1 695	1 521	»	1	3	6	4
Linned- og Dampvæverier	3	58	50	1	1	»	1	»
Klædefabriker	36	3 154	2 768	»	6	8	15	7
Uldvæverier, Tæppefabriker, Gardinvæverier, Baandvæverier	6	550	450	2	»	1	2	1
Trikotagetilvirkning	591	5 557	4 608	372	164	23	22	10
Krølhaarsfabriker, Rebslagerforretninger	161	864	643	71	79	4	6	1
Halmspinderier, Maattevævning	25	151	118	9	10	5	1	»
Sejlmagerforretninger, Sækkefabriker	77	391	289	28	39	7	3	»
Gruppe II i øvrigt	69	975	810	19	26	13	9	2
Tekstilindustri ialt	1 469	17 154	14 147	887	395	72	82	33
Ved Tællingen 12. Juni 1906	3 009	19 006	14 944	2 245	528	111	86	39
III. Skræderforretninger	4 021	13 486	8 815	1 995	1 753	230	32	11
Tilvirkning af Herreunderbeklædning	22	131	89	5	13	3	1	»
Dameskræderforretninger	6 396	11 957	5 468	4 606	1 701	66	17	6
Tilvirkning af Dame- og Børnelingeri	196	509	277	148	36	8	4	»
Blandede Konfektionsforretninger	354	5 601	4 489	46	200	76	23	9
Modeforretninger, Broderiforretninger	1 076	3 594	2 214	466	559	47	3	1
Hattemagerforretninger, Straahattefabriker	109	910	602	45	46	11	7	»
Kasketsyning, Bundtmagerforretninger	151	931	657	46	80	16	9	»
Handskemagerforretninger	79	644	474	25	32	17	5	»
Naadlerier, Skomagerforretninger	5 279	7 488	2 001	4 101	1 145	30	3	»
Skotøjsfabriker	504	4 365	3 348	158	279	42	17	8
Træsko- og Tøffelmagerforretninger	1 603	1 982	348	1 386	213	4	»	»
Vaskerier og Strygerier, Rulleforretninger	3 721	7 504	3 249	2 680	944	77	19	1
Barber- og Frisorforretninger	2 377	4 316	1 994	1 215	1 150	11	1	»
Gruppe III i øvrigt	118	681	457	60	35	17	6	»
Beklædningsindustri m. v. ialt	26 006	64 099	34 482	16 982	8 186	655	147	36
Ved Tællingen 12. Juni 1906	28 862	63 314	31 750	20 036	7 956	689	155	26

Erhverv	Antal Virksomheder	Samlet Personel	Egentlige industrielle Arbejdere	Virksomhederne efter Størrelse: Uden Arbejdere	1—5 Arbejdere	6—20 Arbejdere	21—100 Arbejdere	Over 100 Arbejdere
IV. Brolægningsforretninger	108	400	282	74	18	15	1	»
Jordarbejde, Jernbanebygning o. l., Opmudringsarbejde	167	7 538	6 563	30	54	39	33	11
Brøndborerforretninger	124	204	75	85	39	»	»	»
Murerforretninger	5 595	21 008	14 924	2 797	2 064	642	90	2
Entreprenørvirksomheder for Byggearbejder	268	1 726	1 339	101	96	59	12	»
Møllebyggerforretninger	151	385	223	79	63	9	»	»
Tømrerforretninger	5 010	13 255	7 943	2 574	2 135	280	21	»
Arbejder ved Telegraf- og Telefonnet	8	551	425	»	»	3	5	»
Skibs- og Baadebyggerforretninger	192	1 034	801	62	80	46	4	»
Snedkerforretninger (i Almindelighed)	2 257	5 160	2 776	1 376	810	63	7	1
Bygningssnedkerier	449	2 473	1 873	127	243	64	14	1
Møbelsnedkerier	1 446	6 557	4 605	440	769	216	21	»
Stolemagerforretninger	49	569	460	13	19	9	8	»
Liste- og Rammefabriker, Glarmesterforretn.	719	1 917	952	394	295	23	7	»
Skiltefabriker, Malerforretninger	3 529	9 586	5 835	1 555	1 753	209	11	1
Tapetserer- og Sadelmagerforretn., Piskefabr.	1 883	4 186	2 043	1 060	767	50	6	»
Stukkatørforretninger og Stukfabriker	48	238	168	15	21	12	»	»
Gas- og Vandmesterforretninger	57	348	224	18	28	9	2	»
Skorstensfejerforretninger	162	337	169	73	87	2	»	»
Gruppe IV i øvrigt	865	1 202	287	733	126	6	»	»
Jordarbejder, Bygnings- og Møbelindustri ialt	23 087	78 674	51 967	11 606	9 467	1 756	242	16
Ved Tællingen 12. Juni 1906	22 490	76 416	52 058	12 225	8 226	1 735	278	26
V. Savværker, Pakkassefabriker o. l.	449	3 322	2 478	88	244	88	29	»
Trævarefabriker, Træskofabriker	335	1 619	1 136	217	73	29	16	»
Bødkerforretninger	771	1 856	992	553	189	23	5	1
Drejerforretninger	421	972	417	275	127	18	1	»
Børstenbinderforretninger	208	656	360	142	49	14	3	»
Kurvemagerforretninger	177	524	296	119	50	5	3	»
Tilvirkning af Korkvarer	41	363	282	7	23	8	3	»
Hjul- og Karetmagerforretninger	1 732	3 313	1 542	1 014	683	31	4	»
Fabrikation af Jernbanevogne	1	400	373	»	»	»	»	1
Fabrikation af Legetøj	5	12	6	2	3	»	»	»
Træindustri ialt	4 140	13 037	7 882	2 417	1 441	216	64	2
Ved Tællingen 12. Juni 1906	4 452	13 361	8 102	2 620	1 551	219	58	4
VI. Garverier	107	814	590	31	49	21	6	»
Lædervarefabriker, Tilv. af Drivremme m. m.	50	385	257	11	27	10	2	»
Læder- og Lædervareindustri ialt	157	1 199	847	42	76	31	8	»
Ved Tællingen 12. Juni 1906	179	1 224	929	32	101	37	9	»
VII. Stenhuggerforretninger	434	1 663	1 099	275	122	23	13	1
Grus- og Skærvefabriker, Sandgravning	47	464	372	15	21	5	6	»
Kridtslemmerier, Kalkbrud og Kalkværker	97	1 117	845	15	53	21	7	1
Cementfabriker	8	2 093	1 928	»	»	»	1	7
Cementstøberier	497	1 803	1 221	86	360	49	2	»
Kaolinslemmerier	2	88	83	»	»	»	2	»
Porcelæns- og Fajancefabriker	11	1 216	1 105	4	3	1	»	3
Terrakottafabriker, Pottemagerforretninger	77	318	212	32	34	9	2	»
Lervarefabriker, Teglværker	432	8 084	7 023	9	142	164	112	5
Glasvarefabriker	20	1 515	1 394	1	4	7	2	6
Gruppe VII i øvrigt	30	175	114	17	8	2	3	»
Sten-, Ler- og Glasindustri ialt	1 655	18 536	15 396	454	747	281	150	23
Ved Tællingen 12. Juni 1906	1 754	17 388	14 702	578	718	295	142	21

Erhverv	Antal Virksomheder	Samlet Personel	Egentlige industrielle Arbejdere	Virksomhederne efter Størrelse: Uden Arbejdere	1—5 Arbejdere	6—20 Arbejdere	21—100 Arbejdere	Over 100 Arbejdere
VIII. Guldsmede- og Guldtrækkerforretninger	318	1 467	845	175	112	20	10	1
Elektropletvarefabriker og Forniklingsanstalt.	25	444	312	1	15	4	5	»
Kobbersmede og Gørtlerforretninger	103	503	344	31	55	13	4	»
Blikkenslagerforretninger	889	2 460	1 358	396	445	48		»
Metalvarefabr., Metalstøb., Metalvalseværker	67	1 837	1 441	6	26	24	7	4
Blikvarefabriker, Galvaniseringsanstalter	21	947	822	1	8	5	5	2
Grovsmedeforretninger, Fabriker for grove Smedevarer	4 887	10 706	5 718	1 911	2 898	71	7	»
Kleinsmedeforr., Fabr. for finere Smedevarer	345	1 971	1 421	104	182	47	12	
Filehugning, Kniv- og Værktøjsfabriker	33	236	178	10	15	7	1	
Naalemagerforretninger, Metaltraadsfabriker	23	841	707	8	8	3	1	3
Maskin- og Jernskibsbyggerier	11	6 884	6 238	»	2	»	2	7
Jernstøberier, Maskinfabriker	421	16 399	13 629	12	116	152	108	33
Maskinværksteder, Reparationsværksteder for Jernbanemateriel	830	5 899	4 705	197	517	89	18	9
Cyklefabr., Cykleværksteder, Symaskinefabr.	989	2 825	1 463	534	411	35	9	»
Bøssemagerforr., Tilvirkning af Krigsmateriel	43	1 223	1 058	24	5	2	7	5
Urmagerforretninger, Taarnurfabriker	1 112	1 716	548	765	341	6	»	»
Tilvirkning af musikalske Instrumenter	87	767	571	39	28	13	6	1
Elektromek. Fabr., elektr. Installationsforr.	294	4 800	3 724	46	136	79	26	7
Gruppe VIII i øvrigt	115	526	325	64	38	9	4	»
Metalindustri ialt	10 613	62 451	45 407	4 324	5 358	627	232	72
Ved Tællingen 12. Juni 1906	9 878	49 232	35 744	4 194	4 981	468	190	45
IX. Elektricitetsværker	403	1 447	737	249	134	13	6	1
Gasværker	105	2 775	2 273	4	56	30	10	5
Tørve- og Tørvestrøelsesfabriker	69	1 111	953	3	19	37	10	»
Tændstikfabriker	5	467	432	1	»	»	3	1
Gummivarefabriker	12	375	306	4	4	1	2	1
Isoleringsforretn., Asfalt- og Tagpapfabriker	34	346	252	9	11	11	3	»
Farverier, Tøjrensningsanstalter	148	1 197	755	58	62	22	5	1
Sodafabriker	8	201	159	2	4	»	1	1
Svovlsyre- og Gødningsfabriker, Benmelsfabr.	11	377	318	1	5	2	2	1
Oliefabriker	14	794	595	»	5	2	5	2
Sæbefabriker, Vandglasfabriker	62	953	622	6	33	15	8	»
Tilvirkning af forskellige Kemikalier (herunder Mejeripræparater)	102	912	549	31	52	13	5	1
Gruppe IX i øvrigt	153	1 841	1 310	43	65	27	16	2
Teknisk og kemisk Industri ialt	1 126	12 796	9 261	411	450	173	76	16
Ved Tællingen 12. Juni 1906	737	9 327	7 494	139	363	154	69	12
X. Papirmassefabriker, Papir- og Papfabriker	18	1 535	1 392	1	4	4	5	4
Tapetfabriker	6	156	92	»	2	2	2	»
Æsketilvirkning, Konvolut- og Papirposefabr.	78	1 758	1 412	7	29	23	17	2
Papirindustri ialt	102	3 449	2 896	8	35	29	24	6
Ved Tællingen 12. Juni 1906	108	2 801	2 389	7	34	38	23	6
XI. Bogbinderforretninger	518	2 589	1 837	202	240	60	15	1
Bogtrykkerier, Reproduktionsanstalter	627	7 845	5 983	99	235	230	59	4
Fotografiske Etablissementer	637	1 200	490	366	263	8	»	»
Gruppe XI i øvrigt	48	399	265	18	18	10	1	1
Industri i literær og kunstnerisk Retning ialt	1 830	12 033	8 575	685	756	308	75	6
Ved Tællingen 12. Juni 1906	1 677	9 572	7 105	580	762	270	63	2
Samtlige Erhverv	82 442	345 575	228 612	42 190	34 021	4 700	1 272	259
Ved Tællingen 12. Juni 1906	85 242	317 086	208 444	47 117	32 126	4 533	1 248	218

Den Erhvervsgruppe, der omfatter *Tilvirkning af Næringsmidler*, er saaledes gaaet frem i samlet Personel med ca. 7000. Dog rummer Gruppen ogsaa Industrier med absolut Tilbagegang, f. Eks. Molleindustrien, der baade er gaaet tilbage i Virksomhedernes Antal, fra 2636 til 2497, og i samlet Personel, fra 5962 til 5647. Men denne Industri har som bekendt ogsaa i de senere Aar haft stadige Vanskeligheder ved at hævde sig overfor Udlandets præmierede Konkurrence. Størst har Personeltilvæksten været for Sukkerfabriker og Sukkerraffinaderier, fra 1222 til 2027, Margarinefabriker, fra 813 til 1212, og Tobaks- og Cigarfabriker, fra 8041 til 9476.

I Gruppen *Tekstilindustri* har Tilbagegangen i Personel, fra 19,006 til 17,154, tilsyneladende været almindelig, men den kan dog uden Tvivl tilskrives Momenter, der strengt taget ikke vedrører Tekstilindustrien som *Industri* betragtet, idet Tilbagegangen væsentlig falder paa Virksomheder uden Arbejdere (hovedsagelig Vævere), hvis Personel er gaaet tilbage med ca. 1500. Dog kan man ogsaa i denne Industri af Tallene for de industrielle Arbejdere og for Storbedrifterne læse det Tryk, som de ved Toldloven af 1908 skabte vanskelige Forhold i de senere Aar har udøvet paa visse af vore Industrier.

Beklædningsindustrien har holdt sit samlede Personale nogenlunde konstant, men er derimod gaaet ca. 2700 op i Antal industrielle Arbejdere. Ligesom under Tekstilindustrien er her en betydelig Tilbagegang paa Bedrifter uden Arbejdere (Skrædere, Syersker, Skomagere o. l.), nemlig fra 20,636 til 16,982, medens Opgangen er stærk for Storbedrifterne (over 100 Arbejdere), der er gaaet op fra 26 til 36. Denne Opgang falder væsentligst i Konfektionsindustrien.

Den ret blandede Gruppe: *Jordarbejder-, Bygnings- og Møbelindustri* er gaaet noget op i Personel, men har holdt sin egentlige Arbejderbestand nogenlunde konstant. Ser man paa Antallet af Storbedrifter i denne Gruppe, er de formindskede fra 26 til 16, hvilken Tilbagegang karakteristisk nok falder paa Murerforretninger. Industritællingen 1906 faldt som bekendt i en for Byggevirksomheden livlig Periode, medens Tællingen af 1914 fandt alt Byggeri stagnerende eller standset. Alt ialt har dette dog ikke sat sig saa store Spor, som man skulde tro. Murer-, Tømrer- og Snedkerfagene frembyder nærmest status quo, Entreprenørfagene afgjort Fremgang.

Træindustrien har baade med Hensyn til Personel og Arbejdertal holdt sig nogenlunde konstant, maaske er der snarest nogen Tendens til Tilbagegang. Dette forklares dog i Forbindelse med den under ovennævnte Gruppe anførte Tilbagegang i Byggevirksomheden, til hvilken Træindustrien jo er saa nøje knyttet.

Læder- og Lædervareindustrien har ligeledes holdt sine Tal nogenlunde konstante, men ogsaa her synes at være Tegn paa Tilbagegang.

Sten-, Ler- og Glasindustrien udviser derimod Fremgang, om end ikke stor, baade i Personel og Arbejderantal. I denne Gruppe er Virksomheder uden Arbejdere aftaget betydeligt, medens de større Virksomheders Antal er forøget.

Metalindustriens store Gruppe viser derimod en kraftig Fremgang med tilhørende Koncentration, idet Virksomhedernes Antal kun er forøget i ringe Grad, medens Personellet er steget med ca. 11,000 og Arbejdertallet med ca. 10,000. Virksomheder uden Arbejdere har her holdt sig nogenlunde konstant, de mindre Fabrikers Antal er vokset normalt og de større Fabrikers, og da navnlig Storbedrifternes, ganske betydeligt. Denne Opgang falder væsentligst paa Jernstøberier, Maskinfabriker, elektromekaniske Fabriker og elektriske Installationsvirksomheder. Den elektriske Industri frembyder overhovedet den stærkeste Vækst af alle med en Personelstigning fra 1900 til 4800 og tæller nu 7 Storbedrifter imod 2 i Aar 1906. Af Storbedrifter findes ialt i Metalindustrien nu 72 mod 45 i Aar 1906.

Ogsaa den *teknisk-kemiske Industri* er vokset afgjort i Personel, nemlig fra 9327 til 12,796. Her har imidlertid Antallet af Virksomheder uden Arbejdere fulgt den almindelige Vækst, ja Smaabedrifternes Fremgang er i denne Gruppe stærkere end de større Bedrifters, et Forhold, der dog udelukkende skyldes den stærke Tilvækst under Rubriken: Elektricitetsværker uden Arbejdere og altsaa ikke vedkommer selve Industrien.

Papirindustrien er gaaet noget frem baade i Personel og Arbejdertal.

Literær og kunstindustriel Industri har forøget sit Personel fra 9572 til 12,033. Her er Væksten udpræget samlet paa de større og store Virksomheder samt paa de ganske smaa.

Den samlede Industri udviser Fremgang og Koncentration, idet et Antal Virksomheder er formindsket fra 85,242 til 82,442, men Personalet forøget fra 317,086 til 345,575.

❋ ❋ ❋

Fra vor Værftsindustri.

S/S Gullfoss løber af Stablen.

Med Damperen »*Gullfoss*«, som Lørdag d. 27. Marts efter en vellykket Prøvetur i Sundet afleveredes fra *A/S Kjøbenhavns Flydedok og Skibsværft*, aabnedes Skærtorsdag d. 1. April den nye Linie fra Danmark til Island af det nystiftede islandske Dampskibsselskab »Eimskipafjelag Islands«.

Foruden denne Damper, der er bestemt for Farten paa Reykjavik og Vestlandet, er endnu en Damper til samme Selskab, bestemt for Farten paa Nordlandet, under Bygning.

»Gullfoss« er en fuldt ud moderne udrustet Damper, der med sit udpræget islandske Anstrøg sikkert vil blive modtaget med Tilfredshed paa Sagaoen. Skibet tjener baade Rederiet og Værftet til Ære og vil sikkert ogsaa bidrage til at drage de engelske Turister til vort nordlige Biland, komfortabelt udstyret, som det er.

Damperen er 244 eng. Fod storste Længde, 35 eng. Fod bred og 23½ eng. Fod dyb; den bærer paa en Dybgang af 16′ 9″ en Last paa 1275 Tons og maaler 1414 Tons Brutto. Maskinen er en Tregangsmaskine med Overfladefortætning og indicerer ca. 1300 Hestekræfter. Cyl. Diam. er 20″—32″ og 53″ og Slaglængden 36″. Dampen frembringes i 2 Kedler paa 11′ 6″ Længde og 13′ Diam., Kedeltrykket er 190 lbs. pr. sq. in. Farten lastet er 12½ Knob.

Skibet er bygget helt af Staal med 2 gennemgaaende Dæk, Hoved- og Awningdæk, samt med et rummeligt Promenadedæk midtskibs. I Forlasten er indskudt et Mellemdæk. I. Klasses Kamre og Saloner samt Officerskamre er anbragte midtskibs, II. Klasses agter og Folkerum forude. Der er Plads til 60 I. Kl. Passagerer i 2- og 4-Mands Kamre, dels paa Hoveddæk og dels i Dækhuse paa Awningdæk, og til 34 II. Kl. Passagerer i 4-Mands Kamre ligeledes paa Hoved- og Awningdæk. I. Kl. Spisesalon er beliggende i et Staaldækshus paa Awningdæk og har Plads til 44 Personer paa en Gang. Den er enkelt og stilfuldt udført i poleret Mahogni. Udenfor Spisesalonen findes en bred Entré i poleret Eg med en smuk og magelig Trappe til Passager-Kamrene, samt Opgang til Rygesalonen paa Promenadedækket ovenover. Den hyggelige Rygesalon er udført i poleret Teak, og Sofaer og Stole

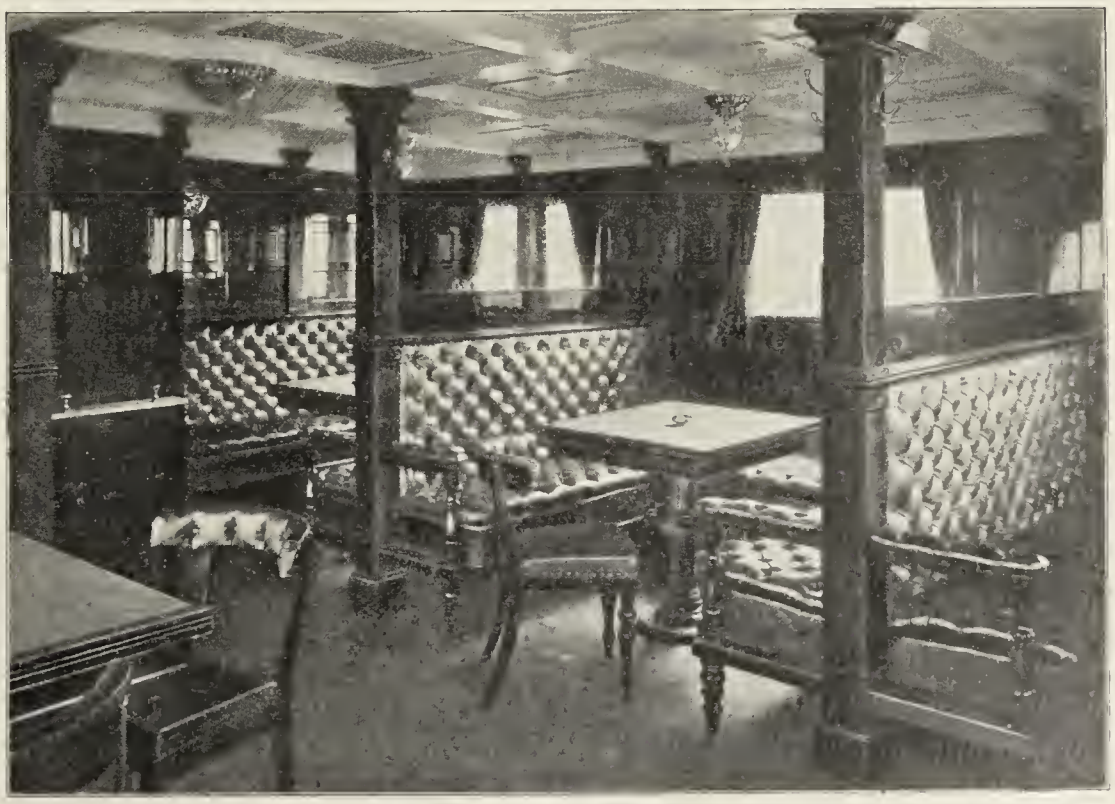

Rygesalon paa I. Kahyt.

er betrukne med Bøffellæder. Spisesalonen for II. Kl. Passagerer er beliggende paa Hoveddækket agter og Rygesalonen paa Awningdækket i Dækshus af Staal.

Passager-Indretningen er helt igennem moderne udstyret, med elektrisk Lys og med Tilløb af Vand til alle Servanter, samt direkte Afløb fra disse, baade for I. og II. Kl.s Vedkommende. I. Kl. har endvidere varmt Vand til Toiletternes Haandvaske samt Drikkevandshaner i alle Kamrene. Der er ialt 9 W. C.-Anlæg for Passagerer og Besætning samt naturligvis Baderum med koldt og varmt Vand. Det elektriske Anlæg bestaar af 2 Stk. 10 K. W. Dampdynamoer i Maskinrummet, som leverer Strøm (110 Volt) til 250 Stk. Glødelamper samt 1 Stk. 20″ Projektor med 16000 Normallys Styrke, anbragt paa Toppen af Bestikhuset. Komplet Installation for Marconi-Telegrafering findes ogsaa.

Paa Mellemdækkene for og agter er der indrettet Plads til 200 Heste, og i Agterlasten er indrettet isoleret Fryserum paa 4000 cubft., afkølet af en Kulsyre-Frysemaskine.

Alt ialt er »Gullfoss«, der er fuldført med meget kort Byggetid, et nyt Bevis paa dansk Skibsværftindustris høje Standpunkt.

S/S Gullfoss.

❁ ❁ ❁

Handelstraktater og Krigen.

Vi gav i vort Marts-Hefte ifjor (»Tidsskrift for Industri« 1914, Pag. 72) en Oversigt over de da paabegyndte Forarbejder i Tyskland til det store Handelstraktatopgør, der kunde ventes den 31. December 1917, da hele det mellemevropæiske Traktatsystem udløber, og gennem Mestbegunstigelsesklausulen hermed hele den evropæiske Handelstraktatpolitik skulde til Fornyelse. Af de Røster, der hævede sig i de forskellige Lande i Anledning af dette kommende Opgør, Røster, som navnlig var stærke i Rusland, og som fandt deres Besvarelse i Tyskland, havde man ikke svært ved at gætte, at Situationen kunde blive truende i handelspolitisk Henseende og dermed med det nøje Sammenhæng, Historien udviser mellem Handelspolitik og Statspolitik, ogsaa i international almindelig politisk Henseende. Spørgsmaalet var paa den Tid blevet aktuelt ved Forhandlingerne i den prøjsiske Landdag og senere i den tyske Rigsdag, hvor den tyske Regering lagde et Slags Program for den paatænkte Politik, der vilde være at følge i Handelstraktatspørgsmaalet, paa Bordet. Ogsaa Meldingerne fra Rusland skulde nok bidrage til at vække Opmærksomhed. Det var ikke mindst de fra russisk Side paatænkte skrappe Forholdsregler overfor det nok som bekendte tyske Korn-Indførsels Bevissystem, der bidrog

til at stramme Situationen. Overalt taltes om de forestaaende Vanskeligheder, og de kæmpemæssige Rustninger i Rusland førtes i Dagspressen aabent tilbage til de forestaaende Traktatforhandlinger. Begivenhedernes Udvikling har foregrebet alt dette, og med Krigen er man brat styrtet ud i et handelspolitisk Kaos uden Lige, idet Krig som bekendt af sig selv afbryder enhver Traktat, i al Fald suspenderer den.

Det er navnlig Tyskland, der er Midtpunktet for Handelstraktatsystemet. Traktaterne med samtlige de Lande, med hvilke Tyskland fører Krig, er nu bortfaldet. Saadanne Traktater fandtes med Belgien, Rusland, Serbien, Montenegro og Japan. Tysklands Handelsforhold til Frankrig hviler derimod udelukkende paa den meget omstridte Artikel 11 i Frankfurter-Fredstraktaten af 1871, der skulde være »uopsigelig«, og som tilsiger gensidig Mestbegunstigelse, en Bestemmelse, hvis Uopsigelighed, — der den Gang af Bismarck var tænkt som et snedigt Træk overfor Frankrig for hermed paa Forhaand at afskære dette fra en aggressiv Handelstraktat-Alliancepolitik overfor Tyskland, — dette Land siden har fortrudt ofte og bittert, idet Bestemmelsen snart blev en Lænke om Benet paa selve Tysklands økonomiske Dispositioner. Der maatte en ny Krig til for at ophæve Følgerne af den forrige. Med Storbritannien og de britiske Kolonier og Besiddelser har Tyskland ingen fast Handelstraktat haft, men ved Beslutninger af Forbundsraadet var der indrømmet Storbritannien alle de Fordele, som Tyskland yder de mestbegunstigede Lande, dog med Undtagelse af Kanada, med hvilket Land Tyskland i sin Tid førte en ret forbitret Toldkrig. Den handelspolitiske Forstaaelse, som siden sluttedes 13. Februar 1910 mellem Tyskland og Kanada, er imidlertid selvfølgelig ogsaa bortfaldet. At regulere de handelspolitiske Forhold mellem alle disse Stater, vil derfor blive Fredsforhandlingernes Opgave. Hvorledes denne Løsning til sin Tid bliver, er jo ganske uvist. Det afhænger selvfølgelig i et og alt af Krigens Gang. Saa meget tør man blot spaa, at Handelstraktatspørgsmaalet vil gøre sit til, at denne Krig maa føres til sin yderste Ende.

Overfor Østrig-Ungarn og Tyrkiet bestaar selvfølgelig Tysklands tidligere Overenskomster uforandret. Ligeledes de Handelstraktater, der knytter Tyskland til de neutrale Lande, med hvilke Traktater overhovedet haves, nemlig Sverige, Italien, Schweiz, Bulgarien og Rumænien. Disse Traktater udløber 31. December 1917, dog med Undtagelse af Traktaten med Østrig-Ungarn, der kan opsiges til 31. December 1915. Tysklands Handelstraktat med Portugal kan opsiges til 4. Juni 1916. Handelstraktaten med Grækenland løber fra 2. Marts 1895 med et-aarig Opsigelse, som kan gives naar som helst.

Saaledes ligger den øjeblikkelige handelspolitiske Situation i Evropa. Saa længe Krigen staar paa, vil den næppe undergaa nogen Forandring undtagen en saadan, der er en naturlig Følge af, at en Stat, der hidtil har været neutral, træder ind i de krigsførendes Rækker. Med Hensyn til de endnu bestaaende Handelstraktater, Tyskland er Part i, kan det med Sikkerhed ventes, at disse ikke vil blive opsagt fra tysk Side, idet den tyske Regering alt i Januar 1914 erklærede for sin Part ikke at ville opsige de i 1917 udløbende Traktater, men søge en Forlængelse af disse. I denne Erklæring saa man den Gang et Udtryk for Tilfredshed med den hidtil fulgte tyske Toldpolitik. Om Tilfredsheden hos de andre Parter var ligesaa udpræget, er en ganske anden Sag. Nu er disse Spørgsmaal som sagt bortfaldet med Krigen, og af de Traktater, der staar uberørte af denne, tør man altsaa vente blank Fornyelse og ingen Opsigelser. Dette er nu alene givet derved, at der simpelthen ikke vil blive levnet Tid til at udarbejde nye Traktater. Det store Traktatsystem, som i Øjeblikket binder Evropas Toldpolitik, det saakaldte Bülowske System af 1906, krævede til sin Udarbejdelse næsten 3 fulde Aar. Siden da er Handelsomsætningerne steget kolossalt, alene den tyske er steget fra 11 til 20 Milliarder Mark, nye Erhvervsorganisationer og Interesser har dannet sig, enhver forfægter energisk sine Interesser. Uendelige Forhandlinger indadtil skal derfor gaa forud, før man er klar til de egentlige Traktatforhandlinger med Modparten. Disse Aarsager bevirker, at man i Tyskland ikke agter at opsige de gamle Traktater, men stiltiende vil lade dem løbe videre, indtil de kan afløses af nye, der passer til de fuldstændigt forandrede økonomiske Forhold, som man overalt regner med, Krigen vil skabe. Hertil bidrager for Tyskland en yderligere Omstændighed. Fører nemlig Krigens Forløb med sig, at Tyskland og Østrig-Ungarn knyttes tættere sammen i økonomisk Henseende, saa er samtidig det vanskelige Spørgsmaal om Mestbegunstigelse sat paa Dagsordenen og kræver en

Forandring af de bestaaende Traktater. Thi selvfølgelig ønsker man i Tyskland ikke i Kraft af Mestbegunstigelsesklausulen at lade alle øvrige Traktatstater nyde de samme Fordele, som man eventuelt senere vil indrømme sin Forbundsfælle — navnlig da ikke uden nogen som helst Modydelse. Der bliver her en Vanskelighed at overvinde for Tyskland, thi Mestbegunstigelsessystemet kan ikke opgives principielt af Tyskland, da dette alene kan skaffe det Sikkerhed for, at tyske Varer behandles fuldstændig lige med Tysklands Konkurrenters og ikke underkastes nogen ugunstigere Betingelse, ligesom dette ogsaa gælder Handel og Skibsfart. Fjernelsen af Mestbegunstigelsesklausulen fra de tyske Handelstraktater kan derfor ikke ventes; det vilde føre til for stor Usikkerhed for Omsætningen, til for stor Skade for Tysklands økonomiske Liv. Fremtidsforholdet til Østrig maa altsaa ordnes under Hensyn hertil, og dette kræver atter, at man ikke forinden ved nye Traktater har bundet sig.

Under disse Forhold tør man sikkert sige, at Situationen er til stor Fordel for de Lande, som har nøjedes med rene Mestbegunstigelsestraktater, og som gennem disse vil høste Fordelene, der gives og ydes i de store Forhandlinger, og hvis Toldsatser ikke paa nogen Maade er bundet, saaledes at fuld Dispositionsfrihed i Toldlovgivningen er bibeholdt. Dette er jo som bekendt Tilfældet med Danmark.

For Tyskland staar de fremtidige Opgaver i den økonomiske Traktatpolitik saaledes, at en eventuel økonomisk Tilnærmelse til Østrig altsaa ikke maa udelukke Mestbegunstigelsesklausulen, men antagelig maa føre til en Indskrænkning i dennes Anvendelse, formodentlig til bestemte Lande, hvilket Forhold maa reguleres ved selve Fredsforhandlingerne. Iøvrigt gaar Tysklands hovedsagelige Ønsker i handelspolitisk Henseende ud paa følgende tre Hovedmomenter: Frankrig maa forhindres i fremtidig at vanskeliggøre Indførslen af tyske Varer, hvilken Modstand i Frankrig som bekendt har været ret systematisk og bl. a. givet sig Udslag i stadig talrigere Klager fra tysk Side over Toldchikanerier. Det russiske Marked, som den tyske Industris Organer aabent erklærer er et nødvendigt og fremtidsrigt Afsætningsgebet for den tyske Industri, maa for Fremtiden aabnes langt mere for Tyskland, end hidtil har været Tilfældet. Men det, man dog hovedsagelig lægger Vægt paa i Tysklands økonomiske Kredse, og som man haaber skal blive Kardinalpunktet i Fredsforhandlingerne, er at søge Englands Magtstilling i Verdenshandelen trykket ned »med alle til Raadighed staaende Midler«.

Man ser af dette lille Fremtidsperspektiv, som vi gengiver efter tyske Fagskrifter, hvorledes det i Virkeligheden er de i de senere Aar latente Krisespørgsmaal i handelspolitisk Henseende, der er og bliver det bestemmende for denne Krig. Det viser tillige, i hvor høj Grad den moderne Handelspolitik er blevet Inkarnationen af de paagældende Nationers Liv og Tendenser. Og sluttelig viser det i mere konkret Henseende, hvor uhyre vanskelige Spørgsmaal, der vil faa deres Løsning ved Fredsforhandlingerne,

* * *

Wittes finansielle og økonomiske Politik.

Af Dr. *K. Leites.*

Grev Witte, der den 11. Marts afgik ved Døden, hører utvivlsomt til de mest fremragende blandt russiske Statsmænd. Hans Fortjenester er navnlig store paa de finansielle og økonomiske Omraader, hvor han er Ophavsmanden til Ordninger, der har udøvet overordentlig Indflydelse paa Ruslands hele nationaløkonomiske Liv.

Witte begyndte sin Karrière i det russiske Jernbanevæsen. Udviklingen af dette er en af hans største Fortjenester. I 1879 udnævntes han til Chef i Sydvestbanen og deltog i Jernbanefunktionens Arbejde under Grev Baranows Forsæde. Grev Witte var den, der forfattede Udkastet til den endnu i Dag gældende »almindelige Status« for de russiske Jernbaner, hvilket Grund-Reglement bragte Orden i det russiske Jernbanevæsens hidtidige Kaos. Han reformerede derefter Tarifvæsenet og fik lagt hele dettes Regulering i Regeringens Hænder. Grev Wittes ledende Idé, som han senere, da han blev Minister, fuldførte i sin Jernbanepolitik, var Nødvendigheden af Statens energiske Indgriben i det økonomiske Liv til Fremme og Udnyttelse af Rigets produktive Kræfter. Ingen formaaede at organisere de herhenhørende komplicerede Forhold saa godt som han. Allerede tidlig førte han sit Princip igennem ved Statens Opkøb af

Jernbaner tilhørende Selskaber, hvis Drift var mindre rationel, samt af saadanne Baner, som havde særlig Betydning for Staten. Samtidig laa Udbygningen af det russiske Jernbanenet ham overordentlig paa Hjerte. For at udvikle dette og for samtidig ikke at overbelaste Staten, som hverken raadede over tilstrækkelige Midler eller Personel, drog Witte ogsaa private Selskaber ind i dette Arbejde, som dannedes paa Grundlag af Laan optaget i Udlandet gennem Finansministeriets Mellemkomst. Siden Wittes store Jernbanekøb er $^2/_3$ af det samlede russiske Jernbanenet i Statens Besiddelse eller under dens Forvaltning og kun $^1/_3$ er paa private Hænder, og selv disse Baner staar under Statskontrol baade i økonomisk og teknisk Henseende. Ved saaledes at faa Indflydelse paa Jernbanerne, kunde Staten gennemføre et ensartet Tarifsystem og udøve Indflydelse paa Handelen, navnlig paa Vareudførslen til Udlandet, for hvilken Jernbanerne i det kolossale Indlandsrige spiller en saa uhyre Rolle. Alle Wittes Foranstaltninger gik ud paa at fremme denne Udførsel for at skaffe Rusland en heldig Handelsbalance, hvad der var en nødvendig Forudsætning for Reformeringen af dets Finanser.

Wittes største Reform i Tarifpolitiken gjaldt Persontrafiken, som nu i Rusland foregaar under billigere Takster end noget andetsteds. Først efter denne Reform er der overhovedet skabt Mulighed for en betydende Persontrafik i Rusland. Godstariferne er sammenfattet i et klart videnskabeligt System efter Grundlinier bestemt paa en Gang af Statens nationaløkonomiske og fiskale Interesser. Resultatet har været, at baade Brutto- og Nettoindtægterne af de russiske Baner har fordoblet sig, og at Regnskabet nu udviser Overskud i Stedet for som tidligere Underskud.

Da Witte overtog Finansministeriet i 1893 og hermed selv kom i Spidsen for Landets Jernbanepolitik, eksisterede i Rusland ca. 31,000 km Jernbaner, i 1900 var Jernbanernes Længde vokset til ca. 60,000 km.

Ved denne Jernbanepolitik aabnedes Vejen for en rask, kapitalistisk Fremvækst i Rusland. Baade i Vest- (omkring Petrograd, i Østersøprovinserne, i Polen), i Syd- og i Centralrusland blomstrede store Industridistrikter op, for hvilke — takket være Jernbanerne — Afsætningsomraader aabnede sig i alle Dele af det kæmpemæssige Rige. Men ogsaa for det russiske Landbrug betød Jernbanerne uhyre meget og styrkede dets Stilling og Indflydelse paa Verdensmarkedet.

Wittes næste store Betydning falder paa Indførelsen af Guld som Møntfod i Rusland og Pengeforholdenes Ordning. For at forstaa Betydningen af denne Reform, maa man erindre, at Rusland havde haft uindløselige Papirpenge i næsten 40 Aar, hvilket havde været til ubodelig Skade for Landets økonomiske Kraft. I Rusland indførtes i 1839 Sølvfoden med Sølvrublen. Guldmønter fandtes ganske vist i Omsætningen, men spillede en underordnet Rolle. Imidlertid kunde Sølvmøntfoden reelt kun opretholdes indtil Krimkrigen, under hvilken man i stor Maalestok blev tvunget ind paa Udstedelse af Papirpenge. Da i 1876 Krigen med Tyrkiet begyndte, forøgedes atter Papirpengeemissionen. I 1881 var Papirpengemængden steget til 1,134 Mill. Rubler, og Rubelkursen sank indtil 42 pCt. under Pari. Mange Forsøg blev gjort for at raade Bod paa disse Tilstande, søge Papirpengene udryddet og Sølvfoden genindført, men alle Forsøg mislykkedes, og i 1880'erne og Begyndelsen af 1890'erne fandtes i Rusland 3 Pengeenheder: den officielle Sølvrubel, den faktiske Papirrubel og den kommende Guldrubel; enhver af disse Rubler havde sin egen Kurs. Efterhaanden som Sølvet faldt i Værdi, gik Sølvrublerne i Kurs lavere end Papirrublerne, indtil disse tilsidst indtog en Mellemstilling mellem Sølv- og Guldrublen. Herved var den russiske Kreditrubel blevet Berlinerbørsens mest yndede Spekulationsobjekt, ganske uafhængig af sit Forhold til Ruslands hele økonomiske Situation og hermed til største Skade for dette Land.

Denne Spekulation fik Witte gjort en Ende paa allerede det første Aar, han var Minister. Dernæst fik han i 1897 indført Guldmøntfoden. Forholdet mellem Papirrubler og Guldrubler fikseredes, Papirrublen betaltes med $66^2/_3$ Kopeker i Guld. Guldvalutaen har kunnet hævde sig fuldstændig; den har gjort en Ende paa Spekulationerne i russisk Rubel, har styrket den russiske Kredit og skabt Grundlag for en normal Omsætning med Udlandet. Store Guldreserver opsamledes under Wittes Regime og Guld sattes i Omløb. En uhyre Papirmængde sattes ud af Funktion, fra 1893 til 1904 faldt Papirmængden fra 1,121 Mill. til 578 Mill. Guldfodens Indførelse var yderst vigtig for Rus-

lands nationaløkonomiske Udvikling. Kun takket være denne blev det muligt for den udenlandske Kapital at investere sig i den russiske Industri, for hvilken den fremmede Kapital var en ubetinget nødvendig Basis, da Rusland selv var for kapitalfattig til at grundlægge virkelig effektive nye Industrier. Kun Wittes Finanssystem med Skabelsen af en uhyre Guldreserve gjorde det endvidere muligt for Rusland at faa en gunstig Fred med Japan, ligesom Midlerne til selve Krigens Førelse. Afgørende for Fredsslutningen var nemlig den Omstændighed, at Rusland paa det Tidspunkt havde en Guldreserve paa 1,135 Mill. Rubler, medens Japans Hjælpekilder var udtømte. Deraf forklares de for Rusland saa relativt gunstige Fredsvilkaar.

En stor Fortjeneste har Witte ligeledes indlagt sig ved Konsolideringen af det russiske Budget, der hidtil havde glimret ved Deficiter. Han naaede dette Resultat gennem en Række Finansreformer, hvis Gennemførelse ikke var uden Sammenhæng med den stærke Tilstrømning til Landet af fremmed Kapital, der anbragtes i Jernbaner og i Industrien. Foruden den fiskale Betydning af Wittes Jernbanepolitik, maa her navnlig Indførelsen af Statsmonopolet for Brændevin nævnes, der skaffede Staten store Indtægter. Herved skabtes Mulighed for en kolossal Tilvækst i Statsbudgettet, der i 1892 balancerede med 962 Mill. Rubler, men i 1903 med 2,032 Mill. Rubler, og for en Reserveopsamling paa 381 Mill. Rubler. »Reservefondets Uangribelighed« var Wittes Kongstanke i finanspolitisk Henseende. Dette var selvfølgelig ikke ment saaledes, at Reservefondet overhovedet ikke maatte tages i Brug. Det skulde tvertimod til enhver Tid være beregnet paa at dække hvilke som helst Krav og alligevel kunne holdes paa sin Højde og i stadig Vækst. For at naa dette Maal gennemførte han en særlig Budgetopstilling, som konsekvent lod alle ordentlige Indtægter blive langt større i Regnskabet end i Budgettet, medens de ordentlige Udgifter derimod beregnedes med almindelig Nøjagtighed. Samtidig sørgede Witte for, at det ordentlige Indtægtsbudget ikke alene afgav Midler til Dækning af de ordentlige, men ogsaa af de overordentlige Udgifter. Takket være disse Foranstaltninger er Ruslands Finanser kommet paa Fode, og de store Guldreserver kunde opsamles. Statskrediten styrkedes herved, Anlæg af nye Jernbaner, bl. a. af den transsibiriske muliggjordes og last not least ligeledes de store Flaade- og Hærudvidelser.

En anden vigtig Finansreform, Witte har Æren af, er den saakaldte Sukkernormering, som bragte ordnede Forhold i Sukkerindustrien og konsoliderede denne samt muliggjorde at regulere Sukkerpriserne. Ogsaa Erhvervsskattens Reform skyldes ham. Indtægterne gennem denne Skat er nu overordentlig betydelige. Overhovedet er der vel næppe den Skat, som ikke under Witte har været underkastet en Revision, bortset fra de mange nye, der indførtes. Den forbedrede Statskredit viste sig derved, at det blev muligt for Witte at foretage en Konvertering af Statsgælden, som forringede Renteudgifterne til denne ganske overordentlig. Forrentningen af Statsgælden, heri ogsaa den indenlandske, kræver nu ca. 40 Mill. Rubler aarlig.

Men ved Siden af alle disse Reformer, der stræbte mod Konsolideringen af Statsfinanserne overhovedet Styrkelsen af Staten, har Grev Witte haft den allerstørste Betydning gennem sin glødende Interesse for den russiske Industri. Det er ikke for meget at sige, at han skabte den russiske Montan-, Jern- og Maskinindustri. Og for hele Industrien har han haft Betydning ved at skaffe fremmed Kapital til Frugtbargørelse i denne. Witte stræbte mod det Maal at skabe Rusland en kraftig Bybefolkning, idet han klart saa Byerhvervenes store Betydning nutildags som uundgaaeligt Kulturelement og Basis for al økonomisk Ekspansion, og han fuldførte dette Maal ved af alle Kræfter at bidrage til Skabelsen af en russisk Stor Industri. Witte var Merkantilisten i vor Tid. Med klog og storsynet Beregning ledede og udviklede han Industri og Handel til Styrkelse af sit Fædreland. Han kom herved til at evropæisere hele Ruslands økonomiske Liv. Det var Vestevropas industrielle Kapitalisme, han omplantede paa russisk Grund. Denne Bevægelse søgte han fremmet med alle til Raadighed staaende Midler. Ved de store Jernbanebygninger støttede han den indenlandske Industri gennem mægtige Statsleverancer, han regulerede den udenlandske Kapitalindvandring, ydede Industriforetagender offentlig Kredit; han skabte Grundlaget for al Industri og Handel, nemlig et vel organiseret, fagligt Undervisningsvæsen, saavel for den lavere som for den højere Undervisning.

I Ruslands økonomiske Historie vil Wittes Navn forblive staaende til sene Tider.

Industriforeningen 1914—15.

Beretning aflagt af Formanden, Ingeniør *Alex. Foss*, paa Generalforsamlingen d. 26. Marts 1915.

Siden Industriforeningens sidst afholdte Generalforsamling har Foreningens Repræsentantskab mistet et af sine ældste, mest trofaste Medlemmer ved Fabrikant Axel Meyers Død den 17. September f. A. I 40 Aar har Fabrikant Meyer virket i Industri- og Haandværkerorganisationernes Tjeneste, deraf 32 Aar i Industriforeningens, og herved udøvet den største Indflydelse paa disse Organisationers Liv. Med Liv og Sjæl gik han op i sit Arbejde i denne Virksomhed lige til sidst. Industriforeningen vil til sene Tider bevare Mindet om ham og hans utrættelige Arbejde i Industriens Tjeneste.

Paa forrige Generalforsamling havde jeg Lejlighed til at berøre Foreningens indre Begivenheder, som Lokalernes Ombygning og Foreningens Jubilæum. Ombygningen har vist sig at være heldig for Foreningens Virksomhed som Klub. Medlemstallet er atter i Stigen. Det er nu 4277. Til Udsmykning af Lokalerne har Foreningen modtaget to meget kærkomne Gaver, nemlig to Malerier, henholdsvis af Professor C. Nyrop og Brygger Carl Jacobsen, det første skænket af en Række Institutioner, det sidste af Carlsberg Bryggerierne. For begge bringer jeg her en fornyet Tak.

I det forløbne Aar har Krigen selvfølgelig sat sig Spor i Foreningens mangeartede Virksomhed. Paa hvilken Maade ses bedst ved at gennemgaa de forskellige Virksomheder.

Hvad først Udvalgene angaar har *Udstillingsudvalget*, der ellers plejer at møde med en anselig Række vellykkede Udstillinger, faaet sin Virksomhed stærkt beskaaret af den ved Krigen skabte Situation. Det er dog lykkedes at gennemføre følgende Udstillinger: *Danmark i dansk Kunst*, fra 10. Juli til 9. August, en Udstilling, der væsentlig blev startet for at støtte de Bestræbelser, der da var fremme til Gavn for Turistlivet her i Kjøbenhavn. Udstillingen var besøgt af ca. 3000 Personer.

Udstilling af Borddækningsartikler og Bordservicer fra 1. til 23. December, hvilken Udstilling var besøgt af ca. 5000 Personer. 28 Firmaer deltog.

Udstilling af Havebrugsredskaber og Haveudstyr fra 23. Januar til 14. Februar. Besøg 4000, Udstillere 26.

Karetmager-Fag-Udstilling, der afholdtes fra 21. Februar til 4. Marts i Anledning af det samtidig stedfindende Landsmøde af »Sammenslutningen af Karetmagermestre i Danmark«. I denne Udstilling deltog 24 Firmaer. Besog 2500.

Gennem *Komitéen for udenlandske Udstillinger*, i hvilken Industriforeningen er stærkt repræsenteret, har Danmark i det forløbne Aar deltaget i *Den internationale Udstilling for Boghaandværk og grafisk Kunst i Leipzig* og *Den internationale By-Udstilling i Lyon* samt i *Verdensudstillingen i San Francisco*, der aabnedes den 20. Februar d. A.

Legatudvalget har som sædvanlig beskæftiget sig med Foreningens Legater. Efter Indstilling af Udvalget uddeltes Jacob Pinquez' Legat, 2 Portioner à 500 Kr., til Mekaniker Jens Olsen og Snedkermester Poul Ørnberg, H. C. Ørsteds Legat, 1 Portion paa 200 Kr., til Cigarfabrikant Thorning Petersen, Handskefabrikant W. T. Danielsen og Hustrus Rejselegat, 1 Portion paa 160 Kr., til Handskemagersvend Poul A. Christensen.

Foredrags- og Undervisningsudvalget har i dette Aar ladet afholde 28 Foredrag af belærende Art; nogle af dem har ligesom i tidligere Aar udgjort sammenhængende Rækker. Som Udvalgets Navn angiver, sorterer under dette Udvalg ogsaa Industriforeningens Undervisningsvirksomhed. Undervisningen tager sin Begyndelse i Slutningen af September og slutter omkring Midten af April. For det Aar, der afsluttedes ifjor Foraar, udgjorde Fagdeltagernes Antal 1000, fordelte paa følgende Fag: Bogføring, Regning, Dansk, Retskrivning og Korrespondance, Skrivning, videregaaende Regning og Matematik, videregaaende Regning og Overslagsberegning, Forretningslære, Haandværkerret og Nationaløkonomi, Erhvervsgeografi, Kulturhistorie, Tysk, Engelsk, Fransk og Kemi.

Udvalget og Bestyrelsen har siden sidste Generalforsamling haft Lejlighed til at beskæftige sig med hele denne Side af Foreningens Virksomhed. Hvor meget godt der end her udrettes, maa det dog siges, at Industriforeningens Aftenskole mere og mere er kommet bort fra at svare til sit Formaal. Jeg anser det for sandsynligt, at disse Diskussioner, som ikke er afsluttede, vil fore til et Resultat i Løbet af den nærmeste Tid.

Biblioteksudvalget har i det forløbne Aar foretaget en betydelig Udvidelse af Blad- og Tidsskriftholdet; det har fastsat Reglement til Bibliotekets Benyttelse, og Bogmassen har nu passeret det første Snes Tusind Bind. Læsesalens og Udlaanets Benyttelse har været i stadig Stigning.

»*Tidsskrift for Industri*« har fortsat den ifjor indledede Ændring. Fra 1. Januar d. A. er det tillige gaaet over til at blive officielt Organ for Industriraadet og udsendes som saadant til alle under Raadet staaende industrielle Virksomheder.

Den ifjor udgivne *Industriberetning* er den 8. i Ræk-

ken udgivet af Industriforeningen. Der spores en stadig stigende Interesse for denne Beretning saavel udefra som fra selve de Industridrivende. For Industriraadet har Beretningen netop under det sidste halve Aars Arbejde været af stor Betydning ved at man herigennem var i Besiddelse af det indsamlede Materiale, der for storste Delen jo stammer fra de Industridrivende selv.

Jeg gaar nu over til at omtale den Del af Foreningens Virksomhed, som mere end noget andet har karakteriseret vort Arbejde, nemlig *Industriraadet.* Det vil erindres, at Industriraadet oprindelig havde 25 Medlemmer; ved Generalforsamlingsbeslutning ifjor udvidedes Tallet til 33.

I Industriraadet er de fleste industrielle Organisationer direkte repræsenteret ved en af deres Delegerede til den Valgforsamling, der vælger Halvdelen af Medlemmerne til Industriforeningens Repræsentantskab; det samme gælder nogle af de storre Industrier, der som Enkeltvirksomheder er indordnede under Industriraadet. Industriraadet er saaledes en af de danske Industrivirksomheder valgt Forsamling, der derfor ogsaa i egentligste Forstand repræsenterer den danske Industri som Erhverv.

Ved Dannelsen af Industriraadet ventede vi i sin Tid, at der vilde komme til at foreligge en betydelig Række Opgaver, som krævede denne Organisations Arbejde. Vor Forventning herom er ikke blevet skuffet; det Arbejde, der paahviler Industriraadet, er endog langt storre og mere omfattende, end nogen ventede. Ret beset er dette ikke saa underligt.

Industri og Haandværk tilsammen nærmer sig som Erhverv til samme Betydning som det danske Landbrug. Men medens Landbruget er forholdsvis ensartet og kan samle sig om et mindre Antal meget vigtige Fællesopgaver, har Industrien i sine mangfoldige Forgreninger et saa langt storre Antal Særopgaver at løse. At samarbejde alle disse Særinteresser, at samle Industrien til Fællesarbejde for at fremme og udvikle den samlede Industri, som hidindtil har staaet i Skygge, og som dog mere end noget andet Erhverv skal bære Fremtiden — thi ogsaa en stor Del af Landbrugets Fremtid ligger paa det rent industrielle Omraade —, dette er de vigtige Opgaver, som Industriraadet skal slaa til Lyd for og arbejde for.

I det alvorlige og grundige Arbejde ligger ene Muligheden for at løse denne Opgave. Det er ikke nok at *agitere* i Blade og paa Moder; de der *arbejder*, medens de andre agiterer, de vinder Sejrens Palmer.

Vi maa haabe, at det vil lykkes Industriraadet at udfore dette Arbejde, der allerede nu stiller alvorlige Krav til Raadets Medlemmer. Nogle faa Tal vil karakterisere vore Bestræbelser i saa Henseende: Siden forrige Generalforsamling har Industriraadet afholdt ialt 14 Moder, og der er i hvert behandlet 5—6 vigtigere Sporgsmaal foruden et stort Antal mindre. Der er til Sekretariatet indgaaet ialt 1417 Forespørgsler, medens Antallet af udsendte Skrivelser har beløbet sig til mellem 10,000 og 11,000.

Disse Forhold har ogsaa medfort Nodvendigheden af at udvide Raadets faste Medhjælperstab, idet cand. polit. Hj. Collin fra 1. Marts d. A. er ansat som Assistent for Sekretariatet.

At det ogsaa er gaaet op for alle Kredse af den danske Industri, hvilken Betydning det har saaledes at slutte sig sammen om Løsningen af disse Opgaver, vil bedst ses af den store Tilslutning af nye Medlemmer, som Industriraadet har haft siden sidste Generalforsamling.

Blandt de Sager, der siden sidste Generalforsamling har beskæftiget Raadet, skal jeg anføre enkelte:

Som det af tidligere Meddelelser vil erindres, deltager Industriraadet gennem sine Repræsentanter i Forhandlingerne i et af Udenrigsministeriet nedsat Udvalg vedrorende vore Handelstraktater. Et Led i dette Arbejde er den af Industriraadet afgivne Betænkning om Afslutningen af en *Handels- og Skibsfartstraktat med Sverige.* Betænkningen er gengivet i September- og Oktober-Hefterne af »Tidsskrift for Industri«. Det vil erindres, at den indeholdt en Udvikling af de almindelige Synspunkter, som Industriraadet mener at burde gore gældende i Spørgsmaal om vore Handelstraktater med Udlandet overhovedet.

Toldlovens Revision. Allerede forrige Sommer modtog Industriraadet en Henvendelse fra Finansministeriet om at indsamle Materiale til Belysning af dette Spørgsmaal og overfor Ministeriet at fremfore, hvilke Anker Industrien havde at rette mod den nugældende Toldlov, og hvilke Forslag man vilde fremsætte til den ny. En lignende Henvendelse skete til Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk. Industriraadet har for sit Vedkommende nedsat et Toldudvalg paa 16 Medlemmer[1]) til at gennemgaa og kritisk prøve det Materiale, der indkommer til dets Behandling fra de under Raadet horende Industrier.

For at sikre det gode Samarbejde med Fællesrepræsentationen, er der mellem vort Toldudvalg og Fællesrepræsentationens etableret et lille Fællesudvalg, som vil have at paase, at der fra Industriens og Haandværkets Side om muligt arbejdes efter parallelle Linier.

[1]) Se T. f. I. 1914, Pag. 287.

Fra Industriraadets Sekretariat er der nu udgaaet Opfordring til de forskellige Industrier om at indsende det fornodne Materiale. Et stort Materiale er allerede indkommet og mere ventes. Det er jo Planen, at selve Udformningen af Kravene sker hos de paagældende Industrier selv, og det er selvindlysende, at dette omfattende Arbejde tager Tid; det er af Betydning for Industrien, at den udformer sine Krav saa detaillerede og saa vel underbyggede som muligt for at mode fuldt rustet til de for dens Eksistens saa vigtige Forhandlinger, der knytter sig til Toldlovsrevisionen i 1916.

Endelig skal nævnes Dannelsen af *Foreningen til Varetagelse af Forsikredes Interesser.* Det er allerede tidligere meddelt, at Industriraadet i sin Tid modtog en Henvendelse fra »Deutsche Versicherungs-Schutzverband« om at medvirke til Dannelsen af en dansk Afdeling af den nævnte tyske Forening. Det Udvalg, som i den Anledning nedsattes, kom imidlertid til det Resultat, at der vel var Trang her i Landet til en Sammenslutning af de Forsikrende til Værn om deres Interesser, men at en saadan Sammenslutning helst burde dannes som en selvstændig dansk Forening. Dette er nu sket, idet Foreningen, hvis Formand er Professor Karl Meyer, Medlem af Industriraadet, og som forelobig virker alene paa Brandforsikringens Omraade, holdt sin forste Generalforsamling Fredag d. 19. Marts og snart vil træde i Virksomhed. Foreningens Sekretariat er forelobig, indtil Foreningen kan organisere sin Virksomhed, knyttet til Industriraadets Sekretariat, Vestre Boulevard 18.

I Anledning af, at Regeringen paany har fremsat Forslag til *Aktielovgivning,* har Industriraadet i Tilknytning til sin tidligere derom afgivne Betænkning indsendt et nyt Andragende til Regeringen og Rigsdagen, i hvilket der gjordes Rede for de Betænkeligheder, som det nu fremsatte Lovforslag gav os Anledning til[1]). Disse samlede sig særlig om Forholdet til Andelsvirksomhederne, idet det paavistes, at Aktieloven i Forbindelse med Skattelovgivningen vilde lægge en Række Byrder paa Aktieselskaberne, som de Andelsselskaber, der driver industriel Virksomhed, vilde være ganske fritaget for, og det paapegedes, at der derved ogsaa aabnedes Udveje til en Omgaaelse af Loven ved at omdanne bestaaende Aktieselskaber til Andelsforetagender. Medens det ved de tidligere Forslag til Aktielovgivning stadig har været Meningen, at en tilsvarende Lovgivning skulde gælde for Andelsselskaber, har man denne Gang forsogt at stille Andelsselskaberne ganske udenfor den paagældende Lovgivning. Det er ganske vist ikke forste Gang, at Industrien oplever, at der paalægges den Forpligtelser og Byrder, uden at disse bringes til Anvendelse paa de Virksomheder, som Landbruget betragter som sine, men der kan heller ikke tit nok protesteres mod en saadan ulige Behandling for Loven. Hertil kommer, at der end ikke findes nogen klar Adskillelse mellem Aktieselskaber og Andelsselskaber, efter at der ved de sidste ikke alene forstaas Selskaber, i hvilke Deltagerne hefter solidarisk og med ubegrænset Ansvar, men ogsaa Selskaber, i hvilke Forpligtelserne er begrænset til Andelen, hvorved der ikke bliver stort andet tilbage af Forskel mellem et saadant Selskab og Aktieselskabet end Navnet — og saa altsaa Fritagelsen for Byrder, derunder Skat.

Det maa haabes, at det ved den videre Behandling af Lovforslaget i Rigsdagen maa gaa op for alle de interesserede Parter, at hvad der er ret og billigt for Industrien, ogsaa maa være Pligt for Landbruget.

Jeg har her fremdraget en Række Sporgsmaal, med hvilke Industriraadet beskæftigede sig inden Krigens Udbrud. Saa kom da denne i August 1914. Straks ved Begyndelsen rettede Industriraadet folgende Henvendelse til de Industridrivende:

»Industriraadet har paa sit Møde den 5. August enstemmig vedtaget at opfordre de Industridrivende til under de alvorlige og vanskelige Forhold, som vi gaar i Møde, at tilrettelægge Virksomhedernes Drift med den Opgave for Øje: At holde det storst mulige Antal Arbejdere og Funktionærer længst muligt beskæftiget, selv om dette kun kan gennemfores med Ofre fra Virksomhedernes Side«.

Denne Henvendelse blev godt optaget, og der foreligger en Række Vidnesbyrd om den Beredvillighed, hvormed man fra alle Sider — med betydelige Ofre og Risiko — bestræbte sig for at efterkomme den.

De forste Virkninger af Krigstilstanden var for Industriens Vedkommende truende Udsigter til Ophor af Afsætning og Standsning af Tilforsel af Raamaterialer.

Allerede straks — paa Grund af Udforselsstandsningen i England — rejste *Kulspørgsmaalet* sig, og allerede paa sit forste Mode den 5. August 1914 nedsatte Industriraadet et Udvalg for at optage Forhandlinger med Kulimportorerne og Regeringen.

Disse Forhandlinger blev paabegyndt, men snart fort over i den overordentlige Kommission af 8. August 1914, i hvilken jeg som Formand for Industriraadet blev anmodet om at indtræde. Hvad der paa dette Omraade blev udrettet af Kommissionen, skal der ikke her gores Rede for; kun fortjener det at nævnes, at der ved velvillig Imodekommenhed fra

[1]) Se T. f. I. 1915 Pag. 10.

»Det Østasiatiske Kompagni«s Side blev stillet 2 Skibsladninger fortrinlige Kul til Raadighed for Industriraadet paa meget gunstige Vilkaar. Ikke alene kom disse 2 Ladninger som saadan Industrien tilgode, men selve den Omstændighed, at Industriraadet saaledes begyndte at tage Kulimporten i sin Haand, medvirkede utvivlsomt i forste Linie til en Ordning med Kulimportørerne. Jeg udtaler det Haab, at den Nervositet, der foranledigede Kulimportorerne til kun at se paa de opblussende Vanskeligheder og derved glemme saadanne sunde og gode Principer for Handelen, som ene holder i det lange Lob, ikke maa gentage sig.

Saaledes som det gik med Kulspørgsmaalet, at Opgavernes Losning paa en Maade blev delt mellem Industriraadet og den overordentlige Kommission, saaledes er det gaaet i adskillige andre Tilfælde.

Det maatte jo blive Industriraadets Opgave at stille sin og Industriens Medvirkning til Regeringens Disposition i videst muligt Omfang for at løse de vanskelige Opgaver, som har knyttet sig til og endnu stadig knytter sig til Spørgsmaalene om Import og Eksport. Det er endnu ikke Tiden at skrive disse Sporgsmaals Historie. Noget Lys bestræbte jeg mig for at kaste derover ved *Industrimødet den 12. Januar*, til hvilket Møde samtlige industridrivende Medlemmer under Industriraadet i et Antal af ca. 700 var indbudt, hvilket Møde tillige overværedes af flere af Ministrene og af Ministrenes Embedsmænd.

Et direkte Resultat af Mødet blev efter Aftale med Udenrigsministeriet, at Industriraadet anmodede Direktør H. P. Prior om at paatage sig en Rejse til London for at søge Overenskomst om Frigivelse af saadanne Raaprodukter og Halvfabrikata for Industrien, som var Genstand for Udførselsforbud fra England, og for hvilke der ikke kunde opnaas Dispensation.

Direktør H. P. Prior mødte megen Hjælp fra vort Udenrigsministerium, fra vor Gesandt i London og fra anden indflydelsesrig, privat Side og blev af de paagældende Autoriteter modtaget med megen Velvilje.

Det lykkedes Direktør H. P. Prior at opnaa et særdeles godt Resultat og jeg vil gerne her bringe en varm Tak til Direktør Prior for den med saa stor Dygtighed løste Opgave. Det er vort Haab, at der fremdeles vil vise sig en betydelig Liberalitet fra de engelske Myndigheders Side, saaledes som det alt har vist sig at være Tilfældet. Vi kan jo ikke forvente, at England skal give Slip paa saadanne Varer, paa hvilke der er Mangel i selve Landet. Derimod tør vi haabe, at England *ikke* af Mangel paa Tillid til vor Loyalitet vil nægte os saadanne Varer, som Landet faktisk selv kan undvære.

Ganske det samme gælder Forholdet til Tyskland, fra hvilket Land vi heller ikke kan undvære Tilførsel af Raamaterialer og Halvfabrikata, om ikke vor Industri skal udsættes for at gaa i Staa.

(Formanden kom herefter ind paa nogle Betragtninger over Situationen og Industriens Fremtidsmuligheder, der andetsteds gengives særskilt.)

Det daglige Arbejde drejer sig jo i disse Tider i højeste Grad om *Udførselsforbud* og Indførselshindringer. Hvad de første angaar, kan det ikke nok-som betones, at jo mere det er muligt at undgaa dem, desto større Mulighed har vi for at opretholde Virksomhederne. Det er ikke faa Tilfælde, i hvilke der fra Industriens Side er fremsat Ønske om Udførselsforbud paa denne eller hin Vare, fordi vedkommende Industri syntes, at Raaprodukterne blev den for dyre. Men det betænkes ikke altid, at den Udførsel, der bevirkede de høje Priser, ved Forbudet vilde flyttes over paa Fabrikatet, og at Udførselsforbudet saa ogsaa maa flyttes over paa Fabrikatet, hvis Begrundelsen: Kravet til billige indenlandske Priser, skal fastholdes. Jeg tager et Eksempel, som tydeligt vil vise det. Hvis Sæbefabrikanterne ønsker Udførselsforbud mod teknisk Fedt for at kunne holde Sæbeprisen nede, vil dette alene ikke hjælpe, der maa et Udførselsforbud til mod selve Sæben. Og Industrien vil da ved sine Bestræbelser for at regulere Prisen have ramt sig selv meget følelig og gjort Landets Økonomi en tvivlsom Tjeneste. Vi maa udføre for at kunne betale vor Indførsel, og der er ikke mindste Grund til at anse en Udførsel af Smør eller Flæsk som mere berettiget end en Udførsel af Sæbe.

At gaa ind paa en Skildring af de mangfoldige Spørgsmaal, med hvilke Industriraadet har beskæftiget sig og fremdeles beskæftiger sig, med de Attester og Erklæringer, som vi stadig maa afgive overfor Udenrigsministeriet, Justitsministeriet, Indenrigsministeriet og Handelsministeriet, vilde føre for vidt. Der er kun Anledning til her i Almindelighed at udtale en oprigtig Paaskonnelse af den Forstaaelse og Liberalitet, som Industrien har fundet i alle de Ministerier og Departementer, med hvilke vi staar i stadig Forbindelse.

Det kommer ikke sjeldent frem ogsaa i Udtalelser, saaledes som nylig fra Handelsminister Hassing-Jørgensen, at vore Dages Udvikling anviser Erhvervenes Repræsentationer en særlig Opgave og et særligt Ansvar. Det maa blive den naturlige Konsekvens af det demokratiske Selvstyre, at meget som tidligere

afgjordes af Statens Organer, i Fremtiden maa finde sin reelle Afgørelse hos Erhvervenes selvvalgte Repræsentationer. Heri maa vi da søge en Trøst for den stedse svagere Repræsentation, der tilfalder Erhvervenes Sagkundskab indenfor Rigsdagen, og som vistnok med den nye Grundlov maa ventes at blive endnu betydelig svagere end under den nugældende.

Det maa beklages, at de Bestræbelser, der udfoldedes fra Erhvervenes Side for at opnaa en sagkyndig Erhvervsrepræsentation i det ny Landsting, synes at være fuldstændig strandede. Jeg skal ikke her udtale nogen Mening om den politiske Værdi af Bestemmelsen om de 18 Landstingsmedlemmer, der vælges ved Forholdstal i det afgaaende Ting, hvorvidt der heri maatte ligge nogensomhelst Fordel for de Interesser, som vi staar nærmest. Men det er tydeligt, at de fremsatte Krav om direkte sagkyndig Erhvervsrepræsentation ikke er sket Fyldest. Tilbage staar der kun at haabe, at Landstinget under Udformningen i Praksis maa slaa ind paa de fra Erhvervene anviste Veje. Intet vilde mere styrke Landstingets Stilling end fremragende Sagkundskab paa de vigtigste Omraader af Samfundslivet.

Men i al Fald vil vi mere end nogensinde i Fremtiden være overladt til os selv. At skabe det fornodne Sammenhold og at varetage Industriens Interesser til Gavn og Ære for vort Land paa en saadan Maade, at vi bliver horte, det er den Opgave, der maa loses af vor Organisation.

At vi maa lære at holde sammen i Enighed om Losningen af denne Opgave er da det Ønske, hvormed jeg slutter denne Beretning om vor Virksomhed i det forlobne Aar.

□□□□□□

Den omvendte Verden.

Cementsagen og den Agitation, der har ledsaget den i Andelsverdenens Blade og Tidsskrifter, kraftig sekunderet af Georgister o. s. v., har kastet et uhyggeligt skarpt Lys over den Begrebsforvirring, der i disse Kredse raader med Hensyn til Forholdet mellem Produktion og Forbrug. Skal Forbruget og de hertil knyttede Interesser staa i første Plan, eller skal Produktionen og dens Interesse betragtes som det principale? Man skulde tro, Spørgsmaalet var overmaade let at løse, eftersom Produktionen er en nødvendig Forudsætning for ethvert Forbrug, lige saavel som for Fordelingen. Det danske Andelsfolk har en ganske anden Opfattelse — *dog* med den ikke uvigtige Undtagelse, at deres stærke Fremhævelse af Forbrugerhensynet kun synes at gælde Forhold, hvor Andelsfolkene selv optræder som Forbrugere, medens man ikke kan frakende dem en vis Dygtighed til at varetage deres Interesser *ogsaa*, hvor de optræder som Producenter.

Til Belysning af den haabløse Begrebsforvirring, dette mærkværdige Dogme fører til, vil man mindst en Gang ugentlig kunne faa fortrinlige Eksempler, nemlig hver Gang »Andelsbladet« udkommer. Det vilde ganske vist være for meget altid at anføre disse, men en enkelt Prøve, nemlig fra et Hefte umiddelbart efter Cementsagens Afgørelse ved Højesteret, vil vi dog give. I dette Hefte, »Andelsbladet«s Nr. 13, hedder det nemlig paa syvende Side under den selverkendende Overskrift »Den omvendte Verden« følgende — i Anledning af det beklagelige i, at Landets Lovgivning endnu ikke forbyder Afskaffelsen af saadanne Fabriker, der ikke ligefrem sætter Penge til paa deres Varer:

»Man savner rigtignok fra de ledende Andelsfolks Side en tilstrækkelig kraftig Tilkendegivelse af, at naar Loven er saaledes, at Befolkningens aabenbare Interesser tilsidesættes for en varefordyrende, landsskadelig Trust, da er det paa Tide, at disse Love laves om.

Vi burde ogsaa have Midler til at sætte en Stopper for privat Udbytning. Men tvertimod tillader vor Lov Monopolister og Grundspekulanter at privatbeskatte Befolkningen for langt storre Belob end dem, Statskassen med Moje og Besvær faar pint ud af dem ved sine Skatter for Arbejde og Forbrug . . . . .«

Det stærke Indtryk, man ved Læsningen af saadanne Udtalelser faar af at staa overfor Talerøret for de mest ideelle Rørelser, der synes at have til udelukkende Maal at gøre Livsvilkaarene saa gode og navnlig saa billige som muligt for Menneskeheden, lider imidlertid et voldsomt Knæk, hvis man tilfældigvis blader om paa Side 2 i samme Hefte, hvor man under den lovende Titel »Benyt Tiden« ikke uden Forbavselse læser følgende:

»Da den almindelige Rugetid nu staar for Doren, maa det ubetinget tilraades, at der snarest drages Omsorg for Udrugning af saa stort et Antal Kyllinger som muligt, hvorved man dog allerede til Efteraaret kan blive i Stand til at drage Fordel af de meget høje Ægpriser, vi nodvendigvis til den Tid maa have, et Forhold, der sikkert vil vare ved ikke alene gennem Vinteren, men det er absolut givet, at vi for længere Tid vil kunne gore Regning paa forholdsvis meget høje Ægpriser, og det gælder da om at komme med saa hurtigt som muligt og drage Fordel deraf.

De mange Hanekyllinger, der ved en forceret Ud-

rugning er fremkomne, kan man jo dristig gore Regning paa at faa afsat til hojere Priser end hidtil.

Tænk paa de hoje Kod- og Flæskepriser, der ogsaa vil holde sig en Tid! Kunde vi saa tillige snart opleve Slutningen af den gruelige Verdenskrig, hvilket vi alle haaber og længes efter, da vil Dyrtiden paa Foder gradvis aftage ved, at den storste Hindring for Omsætningen mellem Landene fjernes, og Fordelen vil i tilsvarende Grad foroges.«

Man vil indromme, at de to citerede Artikler ikke er i absolut Harmoni, og ligeledes, at Overskriften paa den forste synes vel egnet til at udgore en staaende Betegnelse for meget i Andelsfolkenes Politik. Thi det er unægtelig den omvendte Verden, naar Forkæmpere for Forbrugernes Ret og Krav med den mest usminkede Kynisme opfordrer til at udvide deres egen Produktion, vel at mærke *ikke* for at nedbringe de raadende abnormt høje Priser — nej, for at *udnytte* dem til det yderste, idet man »dristigt gør Regning paa at finde Afsætning til højere Priser«! Og dette endda i en Produktion, hvis Varer er umiddelbare Livsfornødenheder, hvis Fordyrelse direkte og tungt rammer hele Folkets store Masse.

Mon det ikke snart var paa Tide, at man i visse Kredse var noget mindre rørt over sin egen Ædelhed?

□□□□□□

Vor Margarineindustri og dens Eksportchancer.

I Anledning af »Tidsskrift for Industri«s Enquête om industrielle Eksportmuligheder i Rusland har man fra anset Side i Margarineindustrien onsket at henlede Opmærksomheden paa, hvor daarlige Chancer de danske Margarinefabriker i det hele taget har for at etablere Eksport til noget som helst Land, idet den danske Margarinelov fordrer:

a) særlig foreskreven Emballage,
b) en meget begrænset gul — næsten hvid — Farve,
c) Udelukkelse af Konserveringsstoffer,

allesammen *Krav, der virker som Eksportforbud.*

At Margarinefabrikationen virkelig er bleven en Industri af Betydning for Danmark, fremgaar allerbedst af Statistiken, der angiver Landets Produktion i 1913 til over 81 Mill. Pund med en Salgsværdi af ca. 50 Mill. Kr., saa vidt vides den 4de storste Industri herhjemme. Da hele den danske Margarineproduktion sælges i Indlandet, og der yderligere aarligt indfores ca. $3^1/_2$ Mill. Pund Margarine fra Udlandet, bliver der herved frigjort ca. $84^1/_2$ Mill. Pund Smor til Eksport, hvorved Landets Fortjeneste bliver ca. 40 Mill. Kr. aarlig, naar man regner, at vi faar 47 Øre mere for hvert Pund Smor, der eksporteres, end for hvert Pund Margarine, der forbruges herhjemme.

Man sporger sig derfor, hvorfor denne betydelige Industri skal hemmes i sin yderligere Udvikling herhjemme, naar hver 2 Mill. Pund, der forbruges af dens Produkter, forbedrer Landets Økonomi med ca. 1 Mill. Kr., og hvorfor dens Eksport skal hindres ved forældede Bestemmelser og da navnlig den, der forbyder at tilvirke Margarine med samme Farvestyrke som Smør. Nu nærer de Autoriteter, der varetager Landbrugets Eksport-Interesser, jo ikke længere nogen Frygt for, at Margarinen skal skade det danske Smors Renommé, hvilket var den oprindelige Grund til de strenge Kontrolbestemmelsers Indforelse. Hvorfor skal da nogle Fanatikere indenfor Landbruget og nogle ubetydelige Særinteresser have Magt nok til at hindre Udslettelsen af denne Bestemmelse?

For Fuldstændighedens Skyld og til Illustration af Bestemmelsens Uretfærdighed kan det tilfojes, at Færoerne og Island er aabne for Indforsel af smørfarvet Margarine fra alle andre Lande end netop Danmark! Dette turde dog være Uretfærdighedens Apoteose for denne Industrigren.

□□□□□□

Den danske Industri og Indførslen af udenlandske Landbrugsmaskiner.

I Anledning af Bestræbelserne for at organisere vor Industrieksport har »Tidsskrift for Industri« fra enkelt Hold i vor Landbrugsmaskinindustri modtaget folgende:

»Vilde det ikke være paa sin Plads under den megen Omtale af Eksport ogsaa at henlede Opmærksomheden paa, at vi ikke derover glemmer vort hjemlige Marked, der jo ikke gerne skulde forsommes. Begge Dele kan vel nok være godt, men det er, som man fuldstændig har glemt bl. a. den store Import, der er her til Landet af udenlandske Landbrugsredskaber og Maskiner. Der burde sikkert agiteres og skrives særlig for Landmændene langt mere om at stotte dansk Industri, hvor dette kan lade sig gore, uden at det gaar ud over Kvalitet og Pris. Det er saaledes, at vore *danske Landbrugskonsulenter* omkring i Landboforeningerne endogsaa agiterer for udenlandske

Maskiner, endskønt d'Herrer igennem Prøver og lignende maa være vidende om, at paa dette Omraade kan Landmændene uden nogen som helst Kritik særlig godt anvende danske Frembringelser i langt større Udstrækning, end de gør. Hvad der f. Eks. i Foraarstiden sælges af tyske Radsaamaskiner, er ikke ubetydeligt, og hvor stor Importen er blot af Radsaamaskiner, vil jo let kunne oplyses. Af svenske Radsaamaskiner kommer der ogsaa en Del her til Landet, og dette Fabrikata kan i hvert Fald paa langt nær maale sig med dansk. De her anførte fremmede Fabrikata udfører overhovedet ikke Arbejdet bedre end de tilsvarende danske Frembringelser. Alene paa denne Konto vilde en Fabrik her i Landet kunne være fuldt beskæftiget med flere Hundrede Arbejdere. Og saadan er der flere Forhold. Man kunde fristes til at henstille til Industriraadet, at der virkedes for en kraftig Agitation til danske Landmænd om at benytte dansk Fabrikat. Der kan nok være enkelte Virksomheder her i Landet, der kan skabe sig en Eksport, men særlig at slaa til Lyd for Eksport, og ikke samtidig endnu kraftigere at virke for det hjemlige Marked, er sikkert en Fejl.«

— — —

Redaktionen kan til en vis Grad erklære sig enig med den ærede Indsender, idet der uden Tvivl her foreligger et Misforhold. Men heraf at tage Anledning til at advare Industrien overhovedet mod at eksportere og spilde sine Kræfter paa Eksportbestræbelser, er ganske fejlagtigt. Naar den danske Landbrugsmaskinindustri endnu ikke med fuldt Held har kunnet optage Konkurrencen med udenlandske Virksomheder til Trods for, at det er en Kendsgerning, at dens Fabrikata i mange Retninger staar fuldt paa Højde med det bedste fremmede, maa dette vel netop tilskrives, at den paagældende Industri ikke kan specialisere sig saa stærkt som den tilsvarende udenlandske og herigennem naa alle de heraf følgende Fordele. Landbrugsmaskinindustrien er just et fortræffeligt Eksempel paa Specialiseringens Betydning nutildags, og i et Land med en begrænset Hjemmeafsætning som Danmark vil det for langt de overvejende Industrier være ugørligt at oparbejde virkelige Specialer uden samtidig at have et Eksportmarked at arbejde for. Talrige af vore mest betydende Specialfabriker afgiver Eksempler herpaa.

Hvad den ærede Indsender iøvrigt anfører om den danske Forbrugerverdens Interesseløshed overfor den indenlandske Produktion, kan Redaktionen ganske tiltræde det beklagelige heri, men til Løsning af den Opgave, at søge disse Forhold ændret, — som jo Landbrugsmaskinindustrien ingenlunde er den eneste Branche, der lider under, — kræves sikkert, at ganske andre Kræfter sættes i Bevægelse, end Industriraadet kan sætte igennem, — bortset fra den selvfølgelige Forudsætning af vedkommende Industris egen Medvirkning ved Dygtighed og Kvalitetshøjde. Interessen for den hjemlige Produktion og Forstaaelsen af dennes Betydning maa vi blot alle haabe en Gang ogsaa vil trænge fuldt igennem her i Landet, hvor Forkærligheden for udenlandske Varer sikkert er en national Særegenhed.

□□□□□

I Anledning af Foreningen af kjøbenhavnske Skotøjsfabrikanters Jubilæum.

Den 8. April dette Aar fyldte Foreningen af Kjøbenhavns Skotøjsfabrikanter 25 Aar. Dagen forløb stille; til store Fester er Tiden ikke, selv om der maaske nok kunde være Grund til ved en Festlighed at fejre Dagen for denne Industri, der har saa smukt et Stykke Historie at se tilbage paa. Anledning til et Tilbageblik giver Jubilæumsdagen i hvert Fald, og der skal derfor i efterfølgende Linier — udover en kort Udsigt over de svundne Arbejdsaar — tillige peges paa et og andet denne unge Industris Historie og Betydning vedrørende.

Thi ung er den. Medens Skomagerhaandværkets Prototype: Hjemmetilvirkningen af Fodtøj, er saa gammel, at den som en Række andre Forløbere for de gennem fortsat Arbejdsdeling skabte Haandværksfag taber sig i Forhistoriens Taager, har Maskinskomageriet eller, som vi kalder det, Skotøjsfabrikationen en langt kortere Historie at se tilbage paa. Den første evropæiske Skotøjsfabrik oprettedes saa sent som omkring Aar 1870; og Udstillingen i Wien 1873 var det første Industristevne, ved hvilket arbejdende Skotøjsmaskiner vistes i Virksomhed. Fabrikationen vandt meget hurtigt Indpas i Danmark. Den første danske Skotøjsfabrik: Kjøbenhavns Skotøjsfabrik, oprettedes allerede 1876. Nogen synderlig blid Modtagelse fik den ikke; tvertimod, den hilstes med Forbitrelse af den samlede Skomagernæring i Danmark; ja, saa stærkt Oprør sattes Sindene i, at Fabriken faktisk gav Stødet til Dannelsen af

den — iøvrigt stadigt bestaaende — Centralforening af jydske Skomagermestre, der skulde yde et haardt tiltrængt Værn for Haandværkets Interesse mod det nymodens »Fusk«. Synderlig fint var det maaske heller ikke, hvad der lavedes; man var jo uden storre Erfaring, og galt gik det da ogsaa. 1879 maatte Kjøbenhavns Skotøjsfabrik, der en Tid var blevet ledet af Fabrikant S. Sørensen, likvidere. Men allerede inden dette — et halvt Aars Tid forud — havde en anden af Sagens Pionerer, S. Johnson, oprettet en ny Fabrik, den endnu bestaaende: S. Johnsons Skotojsfabrik, og da Fabrikant Sorensen kort Tid efter begyndte en Skotojsfabrik for egen Regning, var der altsaa trods alt nu to Fabriker. Disses og de senere efterfølgendes Vilkaar var imidlertid som nævnt ikke straalende; der var meget endnu at kæmpe imod: Fremgangsmaadens Ufuldkommenhed, Personalets Uovethed, Publikums Fordomme osv.; men som Tiderne gik, bedredes Forholdene: Man begyndte at forsone sig med Fabriksfodtojet, hvis Kvalitet blev bedre og bedre.

Fabrikernes Tal steg. Men saa skarpt de end konkurrerede, Fællesinteresser havde de jo dog, saaledes den fælles Kamp med den stedse stigende Import af Fabriksfodtoj ndefra og Forholdet til Arbejderne ved disses stadig stigende Lønkrav. Dette forte altsammen til, at en Række Fabriker, de ældste og betydeligste, ialt 5, nemlig: M. Goldsteins, S. Johnsons, W. Schæfers, S. Sørensens og Aarkrogs i 1885 blev enige om et vist Samarbejde, f. Eks. i Tilfælde af Arbejdskonflikter. Nogen egentlig Fabrikantforening kunde denne Sammenslutning dog ikke siges at være, Fabrikerne afsluttede saaledes hver for sig særskilt Overenskomst med Arbejderne og optraadte i det hele hver for sig — uden paa noget Punkt at være fællesrepræsenterede udadtil; — først 5 Aar efter, saa sent som i 1890, da dette Samvirke var blevet saa stærkt udviklet, at en Fælles-Prisliste vedtoges af de da samvirkende 8 Fabrikanter, tør der tales om en: Forening af Skotøjsfabrikanter. Denne forste Fælles-Prisliste underskreves d. 8. April 1890, og fra denne Dag regnes Foreningens Stiftelse.

Paa det Tidspunkt omfattede Foreningen som sagt 8 Fabriker med ialt knapt 300 Arbejdere. I 1896 talte den 14 Medlemmer, men det nojagtige Antal Arbejdere kendes ikke. Af Statistiken fremgaar dog, at en stor Strejke i Vinteren 1895—96 omfattede 470 Arbejdere, saa det samlede Antal tor formodes at have været 6 à 700. I Aaret 1900 staar Foreningen med 20 Medlemmer, Aar 1909 med 29 og et Arbejdertal paa ca. 2,000 Arbejdere, hvis samlede Arbejdslon andrager nær 2 Mill. Kr., og endelig i Øjeblikket omfatter Foreningen 30 kjobenhavnske Fabriker (der findes ogsaa en Provinsfabrikantforening) med ca. 2,400 Arbejdere og en Arbejdslon paa ca. 2,500,000 Kr.

Til denne talmæssige, kvantitative Vækst gennem Aarene svarer en lignende kvalitativ. Som Aarene er gaaet, er det danske Fabrikat blevet et Monsterfabrikat. Det kan i enhver Henseende — naar enkelte Omraader indenfor Luksusbrancherne fraregnes — stilles ved Siden af det bedste udenlandske. Den tidligere næsten eneherskende Import af Fabriksfodtoj er efterhaanden svundet ind. Hervèd er indvundet Beskæftigelse for dansk Erhvervssamfund, hvis Betydning ikke trænger til nærmere Paavisning. Navnlig i Øjeblikket turde dansk Offentlighed være baade lydhor og ræsonabel overfor Betydningen af indenlandsk »Beskæftigelse« fremfor Forsyning fra fremmede Lande med den dertil horende Arbejdsloshedsunderstøttelse for Hjemlandets Arbejdere.

Saavel teknisk som økonomisk har dansk Skotojsindustri da en lost Opgave at se tilbage paa. Det har ikke været helt lette Kaar, Fabrikerne har haft meget at kæmpe med, men de har sejret. Og da Skomagerlavets Oldermand d. 8. April d. A. lykonskede Fabrikantforeningen, var det i anerkendende Ord. Skomagerne er jo efterhaanden blevet Fabrikernes Hovedforhandlere, og fra de faglærte Skomageres Kreds vil formentlig Skotøjsfabrikationens værdifuldeste Tillidsmænd udgaa. Der er altsaa nu Fred og Forsoning, ja endog et vist Interessefællesskab tilstede, og med det Standpunkt, dansk Skotøjsfabrikation i Øjeblikket indtager teknisk set, vil der sikkert være Grund til med Ro og Fortrøstning at se Fremtiden imode. Maalet er: Hjemlandets Fodtøjsforsyning helt og holdent i den danske Skotøjsproduktions Hænder!

G. G.

□□□□□□

Industriforeningens Generalforsamling
og konstituerende Repræsentantskabsmøde.

Fredag den 26. Marts, Kl. 8 Aften, afholdt Industriforeningen sin aarlige Generalforsamling.

Umiddelbart forud for Generalforsamlingen var gaaet Valg til Repræsentantskabet blandt de Delegerede. Paa Grund af Nyindmeldelser er de Delegeredes Antal nu oppe paa ialt 141, saaledes at det tilkom denne Forsamling at vælge ialt 30 Medlemmer til Foreningens Repræsentantskab. Samtlige foreslaaede genvalgtes med

Undtagelse af Direktør Charles Hansen (ønskede ikke Valg), der erstattedes med Konsul K. C. Bloch.

De af de Delegerede valgte Repræsentanter er herefter følgende:

Direktør F. Bülow.
Direktor H. Arentz.
Direktør Harald Bing.
Konsul K. C. Bloch.
Ingenior P. Dorph Broager.
Fhv. Statsbanedirektør O. Busse.
Fabrikant A. Engel.
Ingeniør Alex. Foss.
Bankdirektør, Etatsraad Emil Glückstadt.
Direktør Valdemar Hansen.
Direktør Paulli Harder.
Direktor M. Heineke.
Direktør R. Helweg.
Fabrikant C. M. Hess.
Konsul F. L. Hey.
Fabrikant E. F. Jacob.
Fabrikant C. F. Jarl.
Direktør F. A. Kjær.
Direktør A. Knudsen.
Fabrikant L. Larsen.
Teglværksejer L. Laursen.
Fabrikant Rudolph Nielsen.
Direktør, Etatsraad C. A. Olesen.
Direktør A. C. Owen.
Direktør Allan Petersen.
Direktor Poul C. Poulsen.
Direktør F. Preisler.
Direktør C. V. Slomann.
Direktør H. Vestesen.
Direktør G. Waidtløw.

Formandens Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar er gengivet andetsteds.

Paa Generalforsamlingen genvalgtes derpaa den Trediedel af Repræsentantskabets 30 Medlemmer, hvis Valg foretages af Industriforeningens personlige Medlemmer, med Undtagelse af Fabrikant Axel Meyer (afgaaet ved Døden), der erstattedes med Kobbersmedemester Charles V. Jensen.

Repræsentantskabet har i det konstituerende Mode under Ledelse af Tømrermester, cand. polyt. O. V. Kayser derefter konstitueret sig saaledes:

Til Bestyrelsen, de faste Udvalg og Industriraadet valgtes følgende:

Bestyrelsen:

Direktør Max Ballin.
Direktør Benny Dessau, Næstformand.
Ingeniør, Fabrikant Alex. Foss, Formand.
Snedkermester Victor Henriksen.
Havnedirektør H. C. V. Møller.
Direktør H. P. Prior.
Generalkommissær Fr. Riise.

Industriraadet:

Ingeniør M. A. Abrahamson.
Direktør Max Ballin.
Direktør Harald Bing.
Konsul K. C. Bloch.
Fhv. Statsbanedirektør O. Busse.
Direktør F. Bülow.
Direktør Benny Dessau, Næstformand.
Fabrikant A. Engel.
Dr. jur. Holger Federspiel.
Ingeniør Alex. Foss, Formand.
Konferensraad C. Gammeltoft.
Bankdirektør, Etatsraad Emil Glückstadt.
Direktør Valdemar Hansen.
Direktør S. C. Hauberg.
Fabrikant E. F. Jacob.
Fabrikant C. F. Jarl.
Fabrikant John Jacobsen.
Tømrermester, cand. polyt. O. V. Kayser.
Direktør F. A. Kjær.
Fabrikant L. Larsen.
Fabrikant John Messerschmidt.
Professor Karl Meyer.
Fabrikant Knud Møller.
Direktør, Etatsraad C. A. Olesen.
Direktør A. C. Owen.
Direktør Allan Petersen.
Fabrikant, Landstingsmand Holger Petersen.
Dr. polit., Overretssagfører Frantz E. Pio.
Direktør Poul C. Poulsen.
Direktør F. Preisler.
Direktør H. P. Prior.
Direktør, Kaptajn F. H. J. Rambusch.
Direktør Holger Schmidt.
Direktør C. V. Slomann.
Direktør H. Vestesen.
Direktør G. Waidtløw.
Ialt 36.

Udstillingsudvalget:

Maskinfabrikant C. F. Danstrup.
Direktor Benny Dessau, Formand.
Hof-Juvelerer A. Dragsted.
Hof-Pianofabrikant Axel Møller.
Fabrikant Rudolph Nielsen.
Hof-Metalstøber Carl Rasmussen.
Direktør Carl Ruben.

Biblioteksudvalget:

Driftsbestyrer O. Engholm, Formand.
Architekt Emil Jørgensen.
Snedkermester Victor Henriksen.

Legatudvalget:

Direktør H. Arentz.
Fabrikant John Messerschmidt.
Havnedirektør H. C. V. Møller.
Stenhuggermester R. Nielsen, Formand.
Hof-Sadelmagermester Lauritz Petersen.

Foredrags- og Undervisningsudvalget:

Driftsbestyrer O. Engholm.
Snedkermester Victor Henriksen.
Tømrermester H. J. Kornerup Koch.
Bogbindermester Anker Kyster.
Bogtrykker H. Langkjær.
Fabrikant John Messerschmidt, Formand.
Stenhuggermester R. Nielsen.

Bygningsudvalget:

Murermester, Raadmand P. Gram.
Tomrermester, cand. polyt. O. V. Kayser.
Ingenior Alex. Foss.

Medens Bestyrelsen derefter konstituerede sig med Ingenior Foss til Formand og Direktor Dessau til Næstformand, genvalgte Repræsentantskabet Tomrermester O. V. Kayser til Formand og Direktor R. Helweg til Næstformand.

□□□□□□

Danske Udførselsforbud.

Under 26. Marts forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af Læderdrivremme og af alt Sadelmagerarbejde, ved hvis Fremstilling Arbejdslonnen ikke efter Justitsministeriets Skon udgor mindst 30 pCt. af det dertil anvendte Læders Værdi.

Under 13. April forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af Svovlkis og Kobbererts samt Afbrændinger af disse.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

Officielle Meddelelser:

Midlertidige russiske Toldforhøjelser.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadets Sekretariat modtaget en Beretning vedrorende de under 28. Febr. 1915 forhojede Toldsatser i den almindelige russiske Toldtarif samt om Ophævelsen af Konventionstarifen. Den nævnte Oversigt over de i Tarifen skete Forhojelser ligger til Efterretning i Industriraadets Sekretariat, Vestre Boulevard 18.

Tysk Indførsels- og Transitforbud.

I Handelsministeriets Lokaler, Holmens Kanal Nr. 9 (Kl. 12—5) er fremlagt et Eksemplar af tysk »Reichs-Gesetzblatt« Nr. 20/1915 indeholdende en Bekendtgorelse af 11. f. M., hvorved Ind- og Gennemforslen af forskellige Produkter fra Frankrig og Storbritannien og disse Landes Kolonier forbydes, nemlig: Champignons, Blomster m. m., Hummer, Konserves, Vin paa Fade, Champagnevine, Parfumer, Varer helt eller delvis af Silke, Kniplinger af Bomuld m. m., Klæde og andre syede Varer af Silke, Damehatte, Cigaretpapir, Cigarethylstre m. m., Films af forskellige Stoffer, Staalpenne, Snore af uægte Guld eller Solv eller andre Metaller og fotografiske Torplader af Glas.

Engelske Garantibestemmelser.

Ifolge en af Udenrigsministeriet d. 20. Marts modtaget telegrafisk Indberetning fra den kgl. Gesandt i London har Board of Trade bekendtgjort, at den britiske Bestemmelse om, at Oprindelsescertifikater ikke udkræves for Varepartier, hvis Værdi er mindre end 25 £, er blevet ophævet, for saa vidt angaar Varepartier, der er afsendt fra Oprindelseslandet efter den 8. s. M.

□□□□□□

Udførslen af Lædervarer og Skotøj.

De bebudede ministerielle Foranstaltninger vedrorende Læderindustrien er nu udformede. De nye Foranstaltninger knytter sig bl. a. som et Supplement til det udstedte Forbud mod Udforsel af Sadelmagerarbejde, ved hvis Fremstilling Arbejdslonnen ikke udgor mindst 30 pCt. af Læderværdien, idet der indfores ministeriel Kontrol med Læderarbejder, som onskes udforte.

Under de indgaaende Forhandlinger, der er forte i Ministeriet om de paatænkte Foranstaltninger, har baade Repræsentanter for de interesserede Mester- og Arbejderorganisationer haft Lejlighed til at gore deres Synspunkter gældende. Formaalet er jo at sikre vort Hjemmemarked de fornodne Varer uden at gore for voldsomme Indgreb i Eksporten og den Arbejdsfortjeneste, denne giver Industriens og Fagenes Arbejdere.

Den ministerielle Bekendtgorelse bestemmer:

»Enhver, der onsker at udfore Fodtoj eller Sadelmagerarbejde, vil i hvert enkelt Tilfælde have at indsende til Justitsministeriet, Kontoret for Udforsel, en Fortegnelse over de Varer, som er færdige til Udforsel, indeholdende Oplysning om Varens Art, Stykketal og det anvendte Læders samlede Vægt. Desuden maa indsendes det Forsendelsesdokument, der agtes benyttet ved Varens Afsendelse — Fragtbrev, Konossement eller lignende — samt bekræftet Afskrift af Faktura. Der vil derefter en Gang om Ugen blive truffet Bestemmelse om, i hvor stor Udstrækning de indsendte Begæringer under Hensyn til det hjemlige Forbrugs Krav og det vedrørende Sadelmagerarbejde udstedte Udforselsforbud vil kunne imodekommes. Andragerne saa vel som de Udforslen kontrollerende Myndigheder vil derpaa blive sat i Kundskab om de trufne Afgorelser.«

Den saaledes etablerede Kontrol med Udforslen af Sadelmagerartikler ledes af Chefen for Justitsministeriets Eksportkontor, cand. jur. *Boeg*, der bistaas af sagkyndige Skonsmænd, nemlig Direktor *Max Ballin*, Sadelmagerlavets Oldermand, Sadelmagermester *Poulsen*, Formanden for Sadelmagerforbundet, Borgerrepræsentant *Jonsson*, Formanden for den kjobenhavnske Afdeling af Fællesrepræsentationen, Oldermand *Pilzner* og som Repræsentant for Eksportor-Sammenslutningen, Grosserer *Raphael Jacobsen*.

Udvalget, der skal fore Kontrol med Skotojseks-

porten, er som tidligere nævnt efter Justitsministeriets Onske nedsat af Industriraadet og bestaar af følgende Medlemmer: Direktør *Max Ballin*, Fabrikant *C. F. Jarl*, Fabrikant *E. F. Jacob*, Professor *Karl Meyer* og Dr. polit. *Frantz Pio*. Udvalget afholdt den 14. ds. sit første Møde og konstituerede sig med Fabrikant *Jarl* som Formand. Cand. jur. *Boeg* deltager i dets Møder som Justitsministeriets Repræsentant.

□□□□□□

Fra Biblioteket.

Fremlægningen af Bibliotekets Tidsskrifter er nu omordnet saaledes, at adskilligt flere straks er tilgængelige for Læsesalens Benyttere. Følgende Tidsskrifter er nu fremlagt sammen med de tidligere i T. f. I. 1914, Pag. 308 nævnte:

Cementindustrien,
Svensk export,
Dansk Jagttidende,
Rejselisten,
Juridisk Tidsskrift,
Tidsskrift for Søvæsen,
Under Dannebrog,
Universets Undere.

Storsteparten af Tidsskrifterne fra 1914 er nu indbundne og tilgængelige.

Følgende nye Bøger er tilkomne, under Gruppe:

6. Salmonsens Konversations Leksikon. Anden Udgave. Redigeret af Chr. Blangstrup. I. A—Arbejdergilder. Kbhv. 1915. 961 S.
7. Molbech: Det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Historie i dets første Aarhundrede. 1742—1842. Kbhv. 1843. (16) 618 S.

10b. Ingerslev, C. F.: Dansk-Latinsk Ordbog til Skolebrug. Kbhv. 1850. 294 S.

41. Krümmel, O.: Der Ozean. Eine Einführung in die allgemeine Meereskunde. Lpz. 1886. 242 S.
59. Bjerre, A.: Biologisk Rensning af Kloakvand (Septic tanks). Foredrag. Kbhv. 1914. 32 S.
Særtr. af Teknisk Forenings Tidsskrift.
65. Konow, W.: Fjernelsen af Støv og usund Luft fra Fabriks-, Værksteds og Arbejdslokaler. Prisbelønnet af den tekniske Forening. Kbhv. 1902. 95 S. Tvl.
101. Christensen, H. V.: Støvfri Veje. Prisbelønnet af den tekniske Forening. Kbhv. 1914. 130 S.
115. Jacobsen, C. L.: Tørvs Anvendelse til Frembringelse af Elektricitet. Prisbel. af den tekn. Forening. Kbhv. 1906. 46 S.
Særtryk af Teknisk Forenings Tidsskrift.

130h. Eyde, S.: Den norske Salpeterindustri paa Grundlag af Birkeland-Eydes elektrochemiske Methode. Foredrag. Kbhv. 1906. 29 S.
Særtryk af Teknisk Forenings Tidsskrift.

134. Dillner, G.: Om stenkol och stenkolsköp. Stockholm 1914. 76 S. (Tvl.).

169h. Andresen, M.: Om fotografiske Fremkaldere. 61 S.

176b. Fajancefabriken Aluminia. Kobenhavns Fajancefabrik. 1863—1913. Kbhv. 1913. 50 S.

198. Nyeboe, M.: Ib. Mosernes Udnyttelse. Prisbel. af den tekn. Forening. Kbhv. 1906. 77 S.
Særtryk af Tekn. Forenings Tidsskrift.
267. Om Force-majeure-Klausuler i köpeaftal med särskild hänsyn till deras tillämpning i händelse af krig, blockad eller exportförbud. Stockholm 1914. 58 S.
294. Industriens krigsberedskap. Råvarufrågan av S. Dillner, Personalfrågan av E. Nordlund. Stockholm 1914. 35 S.
296. Calmes, A.: Statistiken inom industri- och handelsföretag. Öfvers. af S. Svensson. Stockholm 1915. 181 S.
326. Dannenberg, H.: Grundzüge der Münzkunde. 2. verb. Aufl. Lpz. 1899. 307 S. Tvl.
326. Halke, H.: Einleitung in das Studium der Numismatik. 3. verm. Aufl. Berl. 1905 (16). 219 S. Tvl.

337b. Bang, Vilh.: Latinskoleliv og Studenterliv, mest i det 16. og 17. Aarhundrede. Kbhv. 1892. 301 S.

342. Söderblom, N.: Öfversikt av allmänna religionshistorien. Stockholm 1912. 202 S.

347a. Rothe, T.: Tale til Minde om Gerner, Commandor-Capitain og Statens Soekrigs Fabrikmester. Kbhv. 1788. 68 S.

348a. Schlegel, J. F. W.: Om Jacob Edward Colbjörnsen som Videnskabsmand og Embedsmand. Kbhv. 1802. 45 S.

— — —

Det bedes erindret, at Biblioteket i Tiden fra 1. Maj til 30. September kun er aabent Hverdage.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Vor Konserveseksport i 1914 — Myten om „Gullaschlandet".

I en Aarrække har Danmark som bekendt haft en ikke ubetydelig Konservesindustri, for en stor Del beregnet paa Eksport. Udførslen har væsentlig omfattet Konservesfremstilling af Kød- og Flæskevarer, i mindre Omfang af Frugt og Grøntsager og kun ubetydelig af Fisk. Den danske Konservesindustri har forstaaet at skaffe sig et godt Navn, og adskillige af de senere Aars mest kendte, arktiske Ekspeditioner har været udrustet med dansk Konserves.

Det er ikke ubekendt, at denne Eksport i 1914 som Følge af Verdenskrigen fik en stærk Forøgelse. Ifølge Oplysninger fra Det statistiske Departement viser den samlede Udførsel af Konserves, herunder ogsaa af visse andre tilberedte Kødvarer, i 1914 at have andraget: Pølser 0,29 Mill. kg, Pølser, hermetisk pakket, 0,09 Mill. kg, Leverpostej, hermetisk pakket, 0,18 Mill. kg, Kød- og Flæskekonserves 6,47 Mill. kg. Medens Udførslen af Pølser i de sidste tre Aar har været stigende og for 1914 ikke udviser nogen ekstraordinær Tilvækst, er ganske vist selve den hermetiske Udførsel i Sammenligning med Udforslen de nærmest foregaaende Aar steget anseligt, Værdien var i 1913 c. $^1/_2$ Mill. Kr.; for 1914 er fra Departementet foreløbig kun Varemængden i kg opgjort. Som en Gennemsnitsværdi pr. kg Kød- og Flæskekonserves kan man imidlertid sætte 1,50 Kr.

Herefter har da hele vor Konservesudførsel i 1914 haft en omtrentlig Værdi af ca. 10 Mill. Kr.

Dette Resultat vilde jo kun være glædeligt for den virkelige Industri, hvis ikke *Outsiders* Deltagelse i denne Fabrikation og deres hastige Tjenen-Penge havde henledt Opmærksomheden i den Grad paa denne Udførsel, at den dumme Myte om »Gullaschlandet« kunde skabes, en Myte, der har vundet en meget stor og lidet smigrende Udbredelse i Udlandet. Ikke mindst naar man tager i Betragtning, at vor ekstraordinære Konserveseksport væsentlig falder i de sidste Maaneder af 1914, og at den i 1915 har været i stærk Tilbagegang, saaledes at Tallet siden altsaa ikke har kunnet væsentlig forøges, fyldes man med Forundring over, hvorledes den nævnte Fabel har kunnet opstaa. Naar man tager i Betragtning, at vor samlede Eksportværdi normalt udgor mellem 600 og 700 Mill. Kr. aarlig, vil man forstaa den relativt yderst ringe Rolle, den gennem de ekstraordinære Konjunkturer skabte Konserveseksport spiller i vort Lands okonomiske Balance. Heller ikke en Sammenstilling med andre tilsvarende Eksportvarer forklarer Fænomenet. Saaledes udfortes ialt i 1914 ca. 147,1 Mill. kg Flæsk, heraf 142,4 Mill. kg til England (mod 123,7 Mill. kg i 1913), og af Smor 98 Mill. kg, heraf 84 Mill. kg til England (mod 82 Mill. kg i 1913). Priserne for disse Varer er ikke opgjort, men ialt har Flæsk- og Ægeksporten sikkert udgjort o. 400 Mill. Kr. i Værdi. Man skulde derfor ikke synes, at en 10 Millioners Konserveseksport var egnet til i særlig Grad at beskæftige den offentlige Mening hverken i Ind- eller Udland. Naar dette alligevel i saa hoj Grad har været Tilfældet, kan det blot fastslaas som en sørgelig Kendsgerning, at man her atter staar overfor et Bevis paa, hvor lidet vant vor offentlige Mening er til nøgternt at beskæftige sig med almindelige økonomiske Spørgsmaal.

Andelscementfabriken standset.

Som Følge af Dommen i den store Cementsag har man nu fra Andelsfolkenes Side anset det for mest opportunt midlertidig at standse Dansk Andelscementfabrik, indtil Erstatningsperioden overfor Cementfabrikerne udlober, nemlig 1. Januar 1917. Standsningen af Fabriken vedtoges paa en Generalforsamling den 31. Marts og effektueredes allerede et Par Dage efter.

Udvidelse i Læderindustrien.

Aktieselskabet *M. J. Ballins Sønner* har af De forenede Bryggerier købt det nedlagte Bryggeri »Trekroner«, beliggende i Valby, for at benytte Bygningerne til en ny Fabrik, der væsentlig skal anvendes til Forarbejdning af Varer med Eksport for Øje. Købesummen er 420,000 Kr. Den fornødne Ombygning vil blive iværksat saaledes, at Selskabet haaber at kunne begynde sin Virksomhed derude om faa Maaneder, forudsat at Sundhedskommissionens Tilladelse kan foreligge i den nærmeste Tid.

Frederick W. Taylor død.

Efter hvad det amerikanske Tidsskrift »Outlook« meddeler, er den kendte amerikanske Industrimand, Ingenior Frederick Winslow Taylor afgaaet ved Døden den 21. Marts. Taylor er kendt over hele Verden som Ophavsmanden til den videnskabelige Arbejdsledelse. Han staar som den, der først fremsatte disse Tanker og siden udformede dem under Overforelsen i Praksis. Han har kæmpet sig op gennem alle Grader lige fra simpel Værkstedsarbejder til Indehaver af en mægtig Maskinfabrik, organiseret efter hans egne Metoder. Af Modstandere — enten de nu var det af Princip eller af Mangel paa Forstaaelse — er Taylor og hans Teorier blevet angrebet paa det kraftigste. Han er blevet opstillet som Kapitalismens Kulmination i Retning af Udbytning af Arbejdskraft m. m. Intet kan være mere uretfærdigt, thi gennem hele sit Arbejde har Taylor udelukkende stræbt efter gennem en fuldstændig videnskabelig Betragtning af den menneskelige Arbejdskraft at bringe denne til storst mulige Økonomi og reducere de unodvendige og uhensigtsmæssige Bevægelser til et Minimum. Taylor stræbte saaledes netop efter at soge Arbejdspræstationerne hævet blot ved hensigtsmæssig Arbejdsmaade, ingenlunde ved mere Arbejde. I de Fabriker, hvor hans System er gennemfort, vil man som Hovedregel da ogsaa kun træffe fuld Tilfredshed med dette blandt Arbejderne, og et særlig godt Eksempel frembod Taylors egen Fabrik, hvis Arbejderforhold paa det mest afgorende modbeviste al Tale om Udbytning og aandelig Forkrøbling.

□□□□□□

Notitser.

En dansk-russisk Eksportkalender. Paa Foranledning af Dr. øconom. K. Leites, udsendt Redaktor fra det russiske Finansministeriums Organ, har Redaktor ved nærværende Tidsskrift, cand. polit. Povl Drachmann — med Billigelse af Industriraadets Formand, Ingenior Alex. Foss, og med Bistand fra Industriraadets Sekretariat — paataget sig Udarbejdelsen af en Eksportkalender, bestemt for Rusland, indeholdende en Oversigt over danske Frembringelser med tilhorende Firma-Adresser. Gennem Forbindelser i Rusland vil man soge at skaffe Eksportkalenderen den mest hensigtsmæssige Udbredelse gennem Industriens, Handelens og Landbrugets Organisationer. Kalenderen uddeles gratis. Overfor den stærke Interesse, der fra russisk Side vises en Udvikling af den okonomiske Forbindelse mellem Rusland og Danmark, vil ethvert Arbejde, der bidrager til at skabe Kendskab til Danmark og specielt til dansk Industri og Erhvervsforhold, være af Værdi. Et Bevis herfor turde den Sympati være, hvormed Planen om det heromtalte Arbejde er bleven modtaget i Rusland. Eksportkalenderen udgives med Aug. J. Wolff & Co. som Forlægger, og saavel Redaktion som Ekspedition har Adresse Ostergade 57, Kjobenhavn K.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 5 MAJ 1915

Om industriel Udvikling.

Foredrag, holdt af Direktor *H. P. Prior* ved Danmarks Naturvidenskabelige Samfunds Besog paa Kabelfabriken den 28de April 1915.

Naar man skal begynde en ny Virksomhed, og da ikke mindst en industriel Virksomhed i et lille Land, uden særlige Traditioner eller Betingelser at bygge paa, og hvor det altsaa gælder om at bryde helt nye Baner, vil det som oftest være en meget vovelig Sag at begynde denne paa en altfor stor og bred Basis. En saadan Virksomhed maa som Regel begynde periferisk, ja endog saa langt ude i Periferien, at det kan være klogest at begynde den som en ren Handelsvirksomhed for at skaffe sig den fornødne Indsigt og Position, før man tager fat paa at fabrikere selv. Er man imidlertid i den Stilling at skulle tage en Fabrikation op og vil begynde forsigtigt, indretter man sig først paa at fremstille let sælgelige Færdigvarer af de saakaldte Halvfabrikata, som i Reglen vil kunne købes billigere og bedre fra gamle, indarbejdede Virksomheder, end man selv i første Omgang kan gøre sig Forhaabninger om at fremstille dem. Der er en Ting til, som her i højeste Grad spiller en Rolle, og det er, at jo længere ned imod Raastofferne man kommer, i jo større Mængder skal man i Reglen fremstille dem, baade fordi det af tekniske, som af økonomiske Grunde er umuligt at fremstille dem i Partier under et vist Minimum. Hvis man gik frem i den omvendte Orden og begyndte med at fremstille Raastofferne, som man begynder at bygge et Hus fra Grunden og ikke fra Toppen, saa vilde man være udsat for uhjælpeligt at køre fast, fordi man slet ikke havde den Kundekreds, som kunde aftage alle disse Varer. Hvad der er sagt hermed, gælder vistnok som Regel i høj Grad for alle Virksomheder indenfor Massefabrikationens Omraade og har i udpræget Grad været gældende for den Virksomhed, som De idag viser os den Ære at besøge.

Den begyndte i 1891 som en lille primitiv Fabrik i nogle lejede Baggaardslokaler i Kannikestræde med at omvikle *færdigkøbt,* trukken Kobbertraad med *færdigkøbte* Gummibaand, Bomuld o. s. v., o. s. v. og kunde med sine 5 Arbejdere og Funktionærer og en aarlig Omsætning i de første Aar af mindre end 100,000 Kr. lige klare sig igennem, og naar det nu i de forløbne Aar vistnok for de fleste vil staa som uomtvisteligt, at vi er naaet langt frem, saa vil jeg ogsaa sige: ja, vi er naaet et godt Stykke paa Vej til at blive en stor Virksomhed, som kan blive af virkelig nationaløkonomisk Betydning, men ingen skal mere end jeg erkende, at selv om godt begyndt er halvt fuldendt, saa er vi kun kommet et godt Stykke paa Vej, og har umaadelig langt igen, inden vi virkelig kan siges at staa paa Jorden, med fast Grund under Fodderne.

Ja, naar vi ser paa selve Omsætningens Vækst gennem Aarene og vil antage denne som Norm for Udviklingen, hvad man maaske fra et forretningsmæssigt Synspunkt endog vil betragte som fyldestgørende, saa er den jo som sagt vokset ganske artigt siden 1891.

Jeg skal nu ikke trætte D'Herrer med nogen længere Udvikling heraf, men for at orientere Dem nævne, at Omsætningen i 1910 var steget til 5,600,000 Kr., i 1911 til 6,600,000 Kr., i

1912 til 8,700,000, i 1913 til 11,500,000 Kr. og i 1914 til 13,400,000 Kr., samtidig med at Antallet af beskæftigede Arbejdere i dette Aar gennemsnitlig var 788. Dette er jo dog en Udvikling, som man kan tage og føle paa, men naar vi nu fra et rent teknisk Standpunkt retter det Spørgsmaal til os selv, hvor langt Virksomheden er naaet med denne talmæssig set store Udvikling, saa vil det være let at paavise, hvorledes Bygninger og Maskiner baade i Størrelse og Antal er vokset i omtrent det samme Forhold som Omsætningen. Det er jo kun en logisk Følge. Men der er en anden Side og en dybere Side af Sagen, som jeg nys tænkte paa ved at tale om det periferiske ved en begyndende Virksomhed, og som for den virkelige Tekniker med det større Udsyn betyder ligesaa meget som netop det at se sin Virksomhed vokse op til en stor og indbringende Virksomhed, noget som maaske endogsaa mere skyldes en dygtig merkantil Ledelse end en teknisk Ledelse. Dette sidste maa i ethvert Tilfælde ikke blive Endemaalet for hans Stræben, men derimod Midlet til at konsolidere Virksomheden og give den sin virkelige samfundsmæssige Betydning ved, efterhaanden som den forøgede Afsætning af de forfinede Produkter muliggør det, at arbejde sig længere og længere bort fra Periferien, d. v. s. ind imod Centrum, imod Raastofferne, ved selv at fremstille sine saakaldte Halvfabrikata fra deres første Oprindelse. Jeg skal som et lille nærliggende Eksempel nævne, at det ingen Sag er at lave en Sømfabrik, hvis Forholdene ellers er gunstige derfor. Det kan man gøre i saa ringe Omfang, man ønsker det, ved f. Eks. for nogle faa tusinde Kroner at anskaffe nogle Sømmaskiner og saa købe sit Raamateriale, hvilket i dette Tilfælde vil sige sin Traad til at lave Sømmene af fra et Traadværk. Skal man derimod selv lave Traaden, hvilket er det næste Skridt, vil der allerede blive stillet betydeligt større Fordringer baade til Midler og Omsætning. For at lave Traad skal man nemlig blandt meget andet ogsaa have en Glødeovn, og en moderne Glødeovn skal for at arbejde økonomisk og godt gløde 30 Tons Traad i Døgnet, og det betinger altsaa, at man maa have indarbejdet sig saa vidt, at man har Mulighed for at afsætte et Kvantum Søm eller Traad, som svarer til denne Produktionsevne. Men saa kommer det næste Skridt, som er at lave Valsetraad. Hertil fordres et stort og kostbart Maskineri og en Omsætning for i det mindste 2 Glødeovne i Traadtrækkeriet, og skal man saa endelig gennem Staalværket og ned til Højovnene for helt at lave sit Materiale til Sømmene selv, maa man op til en Produktion af mindst 100 Tons i Døgnet.

Dette er selvfølgelig et stort Maal at stræbe efter, men ingenlunde et uopnaaeligt Maal, selv for en Sømfabrik i Danmark.

Men for at komme tilbage til Kabelfabriken, som jo er det centrale for vor Interesse idag, saa vil jeg fortsætte med at sige, at den efter sin yderst beskedne Oprindelse i 1891 i de nærmest paafølgende 7 Aar, hvor Udviklingen af Elektricitetens Anvendelse tog saa stærk Fart, havde en meget gunstig Jordbund at arbejde i, og den gik da ogsaa jevnt og støt frem paa det forretningsmæssig set sunde Grundlag, som senere skulde give den Betingelser for en Udvikling ogsaa i teknisk Retning, hvis første store og epokegørende Udslag var, at man i 1898 mente at være kommen saa vidt, at man turde udvide den med et Traadtrækkeri i større Stil. De mange Grunde, som netop paa dette Tidspunkt gav Stødet hertil, vil det blive meget for vidtløftigt at komme ind paa idag. Kun skal jeg nævne, at da der samtidig var vokset Planer frem fra anden Side om her i Landet at begynde en Sømfabrik med dertil knyttet Traadtrækkeri for Jerntraad, blev den naturlige Følge, at man fandt hinanden og dannede Aktieselskabet Nordiske Kabel- og Traadfabriker, som overtog Nordisk Kabelfabrik, der hidtil var drevet som en privat Virksomhed, og Traadværket med tilhørende Sømfabrik blev bygget i Middelfart. Dette Værk, som den Dag idag benytter Valsetraad af fremmed Oprindelse som Raamateriale, blev anlagt paa Basis af en aarlig Produktionsevne af ca. 150 Tons Kobber- og Broncetraad og 5000 Tons Jerntraad. Kobbertraaden var bestemt for videre Forarbejdning paa Kabelfabriken, medens Jerntraaden foruden, hvad Kabelfabriken ogsaa heraf kunde aftage, dels skulde sælges som Jerntraad i de almindelige Former, hvori denne forekommer i Handel og Vandel, og dels skulde videreforarbejdes til Søm, Tovværk, Pigtraad, Kæder, Væv, Møbelfjedre og de mange andre Produkter, som kan fremstilles af Traad.

Det vilde nu være overmaade fristende for mig at fordybe mig i denne Fabrik, som byder paa saa mange interessante Enkeltheder, som jeg dog maa gemme til bedre Lejlighed; maaske

til D'Herrer Medlemmer af Danmarks naturvidenskabelige Samfund en Gang vil beære ogsaa Middelfart-Fabriken med Deres Besøg. Jeg vil idag blot nævne nogle faa Enkeltheder af særlig Betydning, saasom at Produktionen siden 1891 er steget jevnt og hurtigt, saaledes at den i 1914 udgjorde 2000 Tons Kobber- og Broncetraad til Kabelfabriken samt over 13,000 Tons Jern- og Staaltraad eller ialt mellem 50 og 60 Tons Traad om Dagen. Af denne Traad videreforarbejdes igen gennemsnitlig over 20 Tons om Dagen til Søm og Stifter af alle Slags foruden mangfoldige andre Varer. Naar jeg besoger denne Fabrik, mindes jeg ofte et Foredrag, som vor hojtærede Præsident, Gehejmekonferensraad Hagemann, for 15 Aar siden holdt ved en Industrikongres her i Kjøbenhavn, og som under Titlen »Raamateriale og Arbejde« gik ud paa bl. a. at vise den uhyre Værdistigning, som et saa billigt Materiale som Jern kan naa gennem Forarbejdning, ja saa meget, at det endog kan naa den dobbelte Værdi af Guld, og derigennem hvilken økonomisk Betydning det har at føre en saadan Fabrikation igennem til de mindste Enkeltheder. Det Foredrag har maaske hos flere end mig lagt en Spire, som har baaret Frugt.

Endvidere vil jeg gerne have Lov til for denne Fabriks Vedkommende at sige lidt om den uhyre Udvikling, som der har været paa Traadteknikens Omraade, og som egentlig betyder en hel Renæssance siden Fabrikens Begyndelse, paa hvilket Tidspunkt Fabrikationen egentlig stod paa det samme Standpunkt, som den havde staaet paa fra Arilds Tid.

Metoden for Traadtrækning har i denne Periode udviklet sig fra Træk i Enkeltklodser til Flertræksmaskiner. Den har indenfor denne bredere Ramme igen udviklet sig fra Metoden, hvor Smørevædsken dryppede paa Traaden foran Trækjernet gennem en Anordning, hvorved Traaden løber gennem smaa Beholdere og selv tager Smørevædsken med sig, til den Konstruktion, hvor selve Trækrullerne dypper Traaden ned i Vædsken og endelig til den mest moderne Form, hvor hele Trækkearbejdet foregaar under den kølende og smørende Vædske og derfor betinger den hidtil største Hastighed.

Efter Enkeltklodsmetoden, som vi begyndte med, kunde en Arbejder i Grovtrækket i en Time trække 77 kg Traad fra 6 mm ned til 2 mm; med de nyeste Flertræksmaskiner kan han trække 1366 kg. En Enkeltklods til denne Traad koster i Anlægskapital 1450 Kr., medens Flertræksmaskinen koster 3200 Kr., men hvis vi tager Anlægskapitalen pr. 1000 kg Timeproduktion af denne Traad, vil den for de gamle Enkeltklodsers Vedkommende blive 18,800 Kr. imod 2,300 Kr. for de ny Trækkemaskiners Vedkommende. I Sandhed et slaaende Bevis for, hvor nødvendigt det er at folge med Tiden, hvor haardt det end ofte kan føles i Øjeblikket.

Foruden det her nævnte Eksempel paa den Udvikling, som i et kort Aaremaal har fundet Sted indenfor et saa begrænset Felt som Traadtrækning, kunde der nævnes mangfoldige andre, men vi maa tilbage til selve Kabelfabriken, hvor ikke alene den tekniske Udvikling har gjort sig gældende paa lignende Maade, men maaske i endnu langt højere Grad den rent videnskabelige Udvikling, som i det store og hele er dikteret af de Krav, som i Aarenes Løb er blevet stillet til Kablerne, Fordringer, der som Følge af Kablernes gennem de senere Aar uhyre forøgede Anvendelsesomraade har været stedse stigende.

Et Kabel eller en isoleret, elektrisk Ledning bestaar i Hovedsagen af 3 Dele, nemlig den strømførende Del, Isolationslaget og Beskyttelseslaget. De to første Dele karakteriserer Kablets elektriske Anvendelse, medens Beskyttelseslaget har til Opgave i mekanisk Henseende at sikre, at de to første Lag udfylder deres Bestemmelse.

Bortset fra isolerede Ledninger til Bevikling af de i Begyndelsen af forrige Aarhundrede fremkomne elektromagnetiske Maskiner var det Telegrafiens Indførelse, som foranledigede den første egentlige Fabrikation af elektriske Ledninger og Kabler, og Telegrafien har i Forbindelse med den senere tilkomne Telefoni gennem Aarene været Basis for det, vi i Kabeltekniken kalder Svagstrømsledninger.

Ved Siden af denne Gruppe Kabler er der først efter Indførelsen af elektrisk Lys opstaaet en særlig Gruppe Kabler, nemlig Stærkstrømskablerne, som ifolge de særlige Krav, der stilles til dem, er byggede ud fra andre elektrokonstruktive Hensyn end Svagstrømskablerne.

Fælles for begge Grupper er den ydre mekaniske Beskyttelse af den strømførende Del af Ledninger og Kabler, alt eftersom disse skal anvendes til Husinstallationer, som Jordkabler eller som Søkabler.

Den tekniske og videnskabelige Udvikling af

Svagstrømskablerne er som sagt dikteret af de Fordringer, som Telegrafien og senere Telefonien har stillet til disse Kabler, og i første Række er disse Fordringer gaaet ud paa at skabe fuldkommen Driftssikkerhed gennem en uforanderlig Isolationsmodstand, og i næste Linie at skabe den størst mulige Rentabilitet for et givet Kabelanlæg, det vil sige med den mindst mulige Anvendelse af Lednings- og Isolationsmateriale at overføre det størst mulige Antal Tegn eller Ord.

De to Faktorer, som for Telegrafkablernes Vedkommende begrænser disses Anvendelse udover en vis Længde, er som bekendt Kobberets elektriske Modstand og den isolerede Lednings elektrostatiske Kapacitet.

Rentabiliteten kom naturligvis i første Række til at spille en Rolle, da man begyndte paa at anlægge Søkabler over lange Strækninger, f. Eks. ved Atlanterhavskablerne, hvor enhver Forøgelse af det afsendte Antal Tegn for et givet Kabel jo selvfølgelig i højeste Grad har Betydning for dets Konkurrencedygtighed.

Den gamle Formel, hvorefter man byggede Telegrafkabler, ved hvilke der til Tegnoverføring benyttedes pulserende Jevnstrømme, gik i Hovedsagen ud paa, at Tegnoverføringens Hastighed var omvendt proportional med Produktet af Kapaciteten og Ledningsmodstanden, og det gjaldt derfor om at gøre dette Produkt saa lille som muligt.

Da Ladningskapaciteten af et Kabel eller af en i samme indlagt Aare (Ledning, Kore) er en Funktion af vedkommende Isolationsmateriales Dielektricitetskonstant og er omvendt proportional med Logaritmen af Forholdet mellem Diameteren over Isolationen og over Kobberlederen, saaledes at den altsaa aftager, naar man forøger Isolationstykkelsen og derved hele Kablets Diameter, ses det, at Prisen paa et Kabel ved voksende Diameter forøges i 2. Potens og derved i Praksis sætter en Grænse for Rækkevidden og Aareantallet af et givet Kabel.

Ved en Kabelforbindelse, som skal indeholde mange Ledninger, som f. Eks. ved Telefonbrug, gælder det altsaa om at vælge et Isolationsstof med lav Dielektricitetskonstant.

Det første til lange interurbane eller undersøiske Kabler anvendte Isolationsmateriale var Guttaperka, som, naar Luftens Dielektricitetskonstant sættes lig 1, har en Dielektricitetskonstant af 3,8. Guttaperka har den Fordel fremfor alle andre Isolationsstoffer, at det uden ydermere Beskyttelsesovertræk er absolut holdbart i Vand, hvorfor det særligt egner sig til undersoiske Telegrafkabler, som sjeldent indeholder mere end 7 Aarer.

Ønskeligheden af at bygge Kabler til underjordiske Landtelegraf- og Telefonledninger med et større Antal Linier i hvert Kabel medførte Anvendelse af Stoffer med endnu lavere Dielektricitetskonstant, og ved Anvendelse af Tavestoffer (Jute, Papir el. lign.), imprægneret med Voks- eller Oliekompositioner, naaede man ned paa Dielektricitetskonstanter af ca. 2,5, og ved Anvendelse af løst omviklet Manilapapir (saakaldt Papir- og Luftrumsisolation) paa ca. 1,2.

For at beskytte sidstnævnte Isolationsstoffer mod Fugtighed var det nødvendigt at omgive Kablerne med en Blykappe.

Under Henvisning til Fig. I bemærkes, at de tre Kurver II, III og IV i Diagrammet viser Dæmpningsforholdet for Ledere af samme Kobbertværsnit og Isolationstykkelse for forannævnte 3 Isolationsstoffer og den stærkt optrukne vandrette Linie ($\beta l = 4$) Grænsen for forstaaelig Tale.

Desuden er her indtegnet en Kurve I for vulk. Kautsjukisolation, som i Svagstrømstekniken dog i Reglen kun finder Anvendelse som Isolationsstof ved Ledninger med kortere Udstrækning, f. Eks. ved Indføring og Fordeling paa Centralstationer.

Da senere Vekselstrømmen sammen med Telefonien kom til at spille en Rolle i Svagstrømstekniken, erkendte man, at man kunde afbalancere Kapacitetens hemmende Virkning ved i Kablerne at indføre Selvinduktion, men de første Forsøg i den Retning førte ikke til noget Resultat, idet man ikke var klar over Vekselvirkningen mellem Kapacitet og Selvinduktion og heller ikke straks udfandt den rigtige Metode til Indføring af Selvinduktionen i Kablet.

Først ved Aarhundredeskiftet fremkom afdøde Afdelingschef ved Statstelegrafen, C. E. Krarup, med et rationelt Forslag til at udstyre Telefonkabler med jevnt fordelt Selvinduktion, idet han foreslog at bevikle Kobbersjælen i hele Kablets Længde med tætsluttende Spiraler af blødt, svensk Jern.

Lidt senere fremkom den amerikanske Professor Pupin med Forslag til stedvis Indskydning af Selvinduktion i Telefonledninger ved Hjælp af Induktionsruller, hvis Bevikling indskydes i Serie med den paagældende Telefonledning i en

ganske bestemt beregnet Afstand, som i Reglen varierer fra 1—3 km.

I Diagrammet Fig. I viser Kurverne V og VI Taleafstanden for henholdsvis Krarupkabler og Pupinkabler, idet vi eksempelvis for disse saa vel som for de 4 tidligere omtalte Kurvers Vedkommende er gaaet ud fra en Kobberleder af 1,6 mm Diam. og en Frekvens af 800.

magnetiske Kredsløb i Jernet induceres i samme Retning.

Med Hensyn til den vandrette Linie, som angiver Grænsen for forstaaelig Tale, skal kun bemærkes, at Begrebet forstaaelig Tale til Dato er en Skønssag, idet Videnskaben endnu ikke har fundet noget Middel til at angive en Enhed for Lydstyrke. Vi staar altsaa paa Fonetikens Om-

FIG. I.

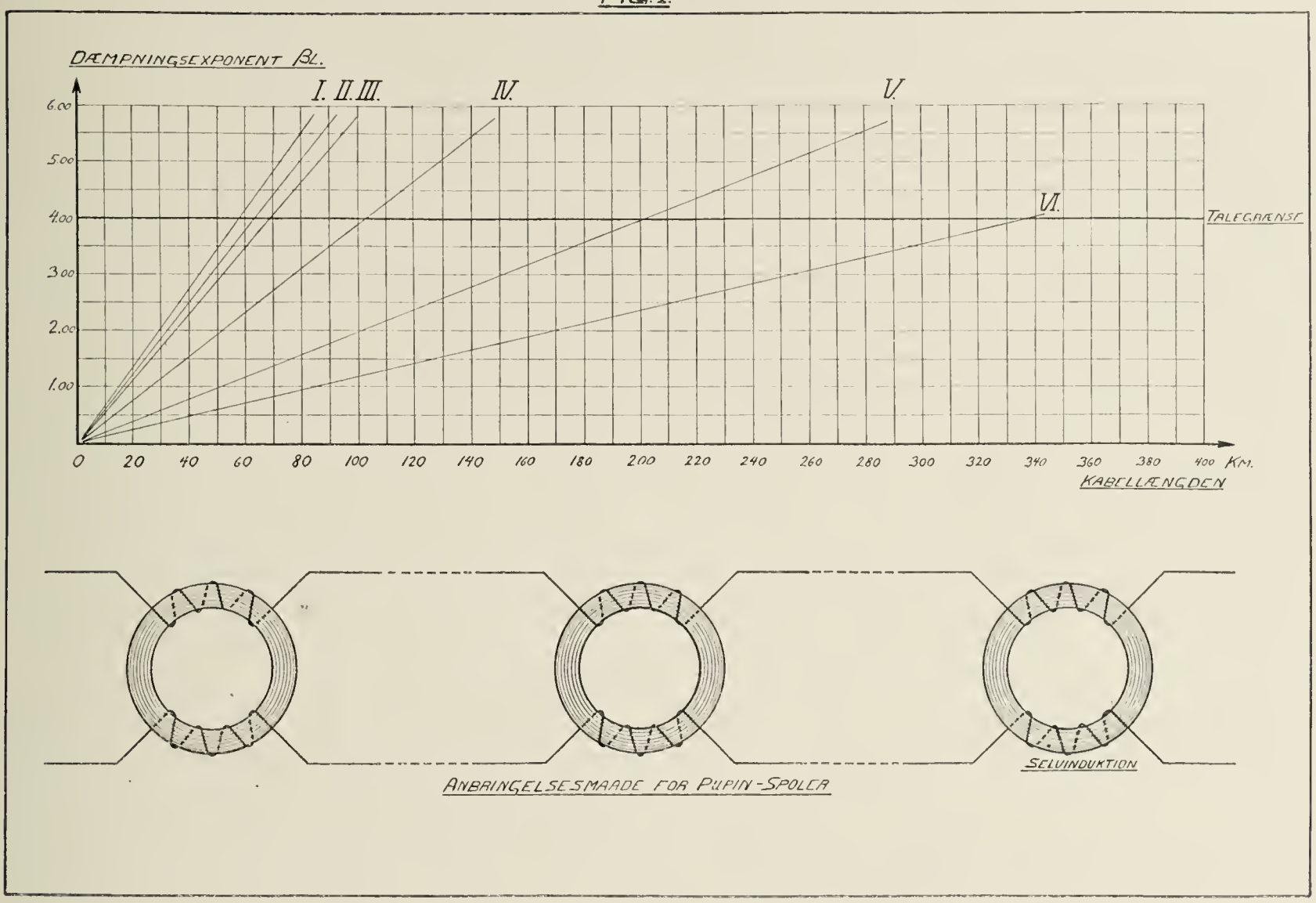

Det relative Resultat er med andre Ord følgende:

Talegrænsen naas

med kautsjukisolerede Kabler.....	ved ca.	58 km
» guttaperkaisolerede Kabler...	»	64 »
» imp. tavestofisolerede Kabler	»	68 »
» papir- og luftisolerede »	»	103 »
» papir- og luftisolerede Krarupkabler.....	»	200 »
» papir- og luftisolerede Pupinkabler.....	»	336 »

I Fig. I vises endelig en skematisk Anordning af et Pupinkabel. Cirklerne angiver Bundter af udglødet Trækulsjerntraad, om hvilke saavel Frem- som Tilbageledning er viklede i tætte Spiraler og paa en saadan Maade, at det

raade langt tilbage i Forhold til andre lignende fysiske Videnskaber, saasom paa Lysets, Varmens, Elektricitetens og Magnetismens Omraader.

Angivelsen af og Opfindelsen af eksakte Maalemetoder for Lydstyrke vil ikke alene i Telefonkabeltekniken, men ogsaa med Hensyn til Forudbestemmelse af akustiske Forhold i Nybygninger etc. kunne faa den storste tekniske Betydning, og da jeg nu idag har den sjeldne Ære at henvende Ordet til en Forsamling af danske Videnskabsmænd, vil jeg gerne lægge Dem paa Sinde, hvor stor og betydningsfuld en Opgave her endnu er at lose for Videnskaben.

Vi har her i Landet, allerede fra vi anlagde denne Fabrik i 1907, fabrikeret Kabler til den danske Statstelegraf efter Krarups System, hvor-

imod vi som Folge af, at det danske Patent paa Pupinisering hidtil har været i Firmaet Siemens & Halskes Besiddelse, ikke har kunnet gaa i Gang med Pupinisering af Kabler. Men da Patentet for det første er omstødt ved en Overretsdom og dertil næste Aar udløber, har vi allerede ifjor taget fat paa Forsøg med Fremstilling af Pupinspoler, af hvilke vi nylig, ved Velvilje fra Kjøbenhavns Telefon Aktieselskabs Side, praktisk har ladet prøve et Parti paa et af dette Selskabs Kabler med et udmærket Resultat.

Naar vi ser paa den anden af ovennævnte Grupper af elektriske Ledninger og Kabler, nemlig Stærkstrømskablerne, finder vi ligeledes, at Udviklingen for disses Vedkommende er dikteret af Stærkstromsteknikens stigende Krav.

Disse Krav er i forste Linie gaaet i Retning af at skaffe Sikkerhed for Fordelingen af Elektriciteten med stadigt stigende Driftsspændinger.

Medens det ved de for 30 Aar siden benyttede Driftsspændinger paa ca. 65 Volt var tilstrækkeligt at isolere Kobbertraaden med imprægneret Bomuldsgarn og i særligt fugtige Rum med Indskydelse af et Lag Paragummi, er det med de nu alm. benyttede Driftsspændinger ved Husinstallationer paa ca. 220 Volt nødvendigt at sikre Kablerne paa en ganske anden betryggende Maade, nemlig ved at omgive dem med et Rør af vulkaniseret Gummi.

Medens man i Stærkstromskabelteknikens forste Aar var tilbøjelig til at skaffe yderligere Sikkerhed for let isolerede Kabler ved at indlægge dem i Metalror med Isolationsvæg og for Jordkablernes Vedkommende ved at omgive dem med Bitumen, har det siden været Kabelteknikens Opgave at fuldkommengore selve Kablet ved at gore dettes Isolation og mekaniske Beskyttelse saa god, at det ikke behøvede en ekstra Beskyttelse.

Medens vulkaniseret Kautsjuk saaledes er blevet det vigtigste Isolationsstof for Installationsledninger, benytter man som Isolationsmateriale til Stærkstrøms-Jordkabler, der til Beskyttelse mod Fugtighed kræver en gennemgaaende Blykappe, imprægneret Tavestof, hvortil man tidligere anvendte Jute og tildels Papir, men nu for de fleste velindrettede Kabelfabrikers Vedkommende efterhaanden er gaaet over til udelukkende at anvende imprægneret Papir.

Tykkelsen at det til en given Driftsspænding nødvendige Isolationslag bestemtes tidligere nærmest erfaringsmæssigt indenfor de forskellige Kabelværker; men efterhaanden som Driftsspændingerne voksede, er der ogsaa gaaet Videnskab heri, idet man nøje har studeret de elektrostatiske Forhold i Isolationsstoffet, og Resultatet heraf er blevet, at man nu analogt med Beregninger af mekanisk Materialanspændelse med lige saa stor matematisk Nojagtighed kan fastslaa den elektrostatiske Kraftliniepaavirkning i et hvilketsomhelst Punkt i Isolationen; kender man Isolationsmaterialets elektrostatiske Brudstykke pr. mm, kan vi dimensionere Isolationstykkelsen for det paagældende Kabel med en hvilkensomhelst rimelig Sikkerhedskoefficient med lige saa stor Nojagtighed, som man i Mekaniken dimensionerer et bærende Element for en bestemt mekanisk Materialanspændelse.

Medens Isolationstykkelsen mellem 2 plane Kondensatorplader dimensioneres efter Formlen:

$$\text{Isolationstykkelse i mm} = \frac{\text{Spænding}}{\text{Tilladelig Spænding pr. mm}}$$

og altsaa alene er bestemt ved elektromotorisk Kraft og tilladelig Materialanspændelse, saa kommer der ved Dimensionering af Kabler endnu en Faktor ind, hidrørende fra den uensartede Fordeling af Materialanspændelsen. Dette er illustreret i Fig. II længst tilhøjre, hvor et enkoret eller koncentrisk Kabel er vist, og de elektrostatiske Kraftlinier er indtegnet som Radier i den ene Kvadrant.

Kraftlinietætheden, der for et homogent Isolationsmateriale er proportional med Materialanspændelsen, ses at være noget større inde ved Lederens Overflade end ved Isolationens Overflade. Vi maa nu dimensionere Kablet saaledes, at Materialanspændelsen i intet Punkt overskrider den tilladelige Værdi, analogt med Dimensionering i Mekaniken af Bjælker paavirket til Bøjning.

Beregningen giver det Resultat, at man med aftagende Ledningsdiameter maa forøge Isolationstykkelsen for at holde Materialanspændelsen nede paa samme Værdi.

Dette er ogsaa let forstaaeligt af ovenstaaende Kraftliniebillede, idet Kraftlinietætheden ved Inderlederens Overflade ses at blive meget stor, naar Lederens Diameter aftager.

I Diagrammet, gengivet paa Fig. II, er vist Isolationstykkelsens Afhængighed af Ledningsdiameteren for Spændingerne 10,000, 20,000 og 40,000 Volt og for en tilladelig Materialanspændelse af 2000 Volt pr. mm, svarende til en Sikkerhedskoefficient af 10.

Isolationstykkelsen viser sig fra et vist Punkt (Skæringspunktet med den punkterede Linie) at vokse meget stærkt med aftagende Ledningsdiameter, og det er derfor indlysende, at det ikke betaler sig at gaa meget længere ned med Ledningsdiameteren, da man saa taber meget mere paa Isolationsmateriale og Armering, end man sparer paa Kobber.

Den simpleste og billigste Maade at gore dette paa, er at anvende Aluminium i Stedet for Kobber, men ofte vil den herved opnaaede Diameterforøgelse endnu ikke være tilstrækkelig, og ofte vil Køberen specificere Kobber som Ledermateriale for ikke at skulle nøjes med mekaniske Kontakter i Sammenføjningerne.

I saa Tilfælde kan man, hvis man nødig vil

FIG. II.

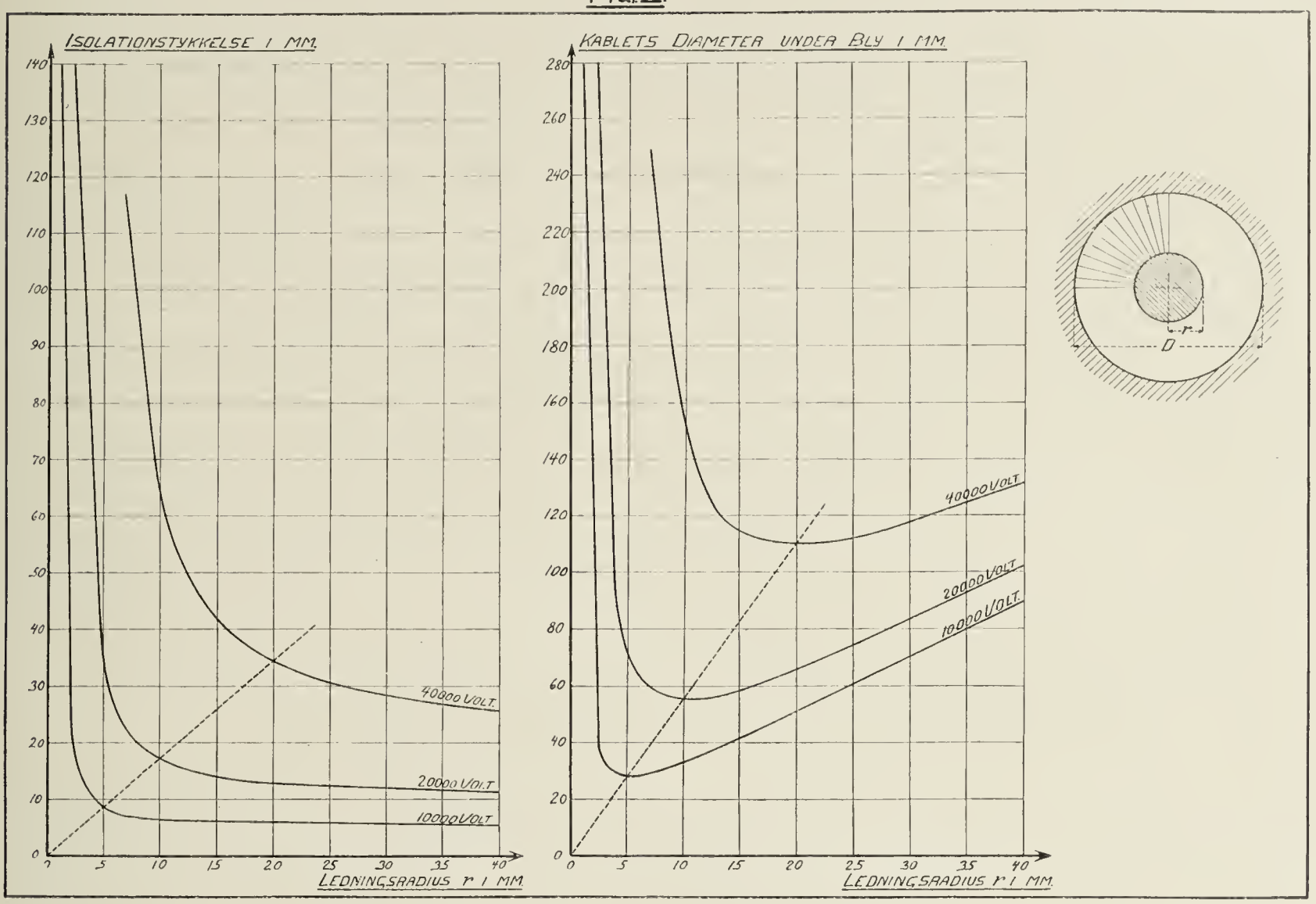

I Diagrammet tilhøjre (Fig. II) er vist Kablets Diameter over Isolationen som Funktion af Ledningsdiameteren, og det ses, at Skæringspunktet for en bestemt Ledningsdiameter med den punkterede Linie, giver den mindste Kabeldiameter.

Ved Kabler for Lavspænding og middelhøje Spændinger er der ingen Vanskeligheder, idet Ledningsdiameteren her er stor som Folge af den forlangte Strømføring. Anderledes stiller Sagen sig for meget højspændte Kabler. Der vil Ledningsdiameteren for den forlangte Strømforingskapacitet ofte være under den Lederdiameter, der giver den mindste Kabeldiameter, og man vil da ofte faa et billigere og lettere haandterligt Kabel ved at gaa op med Ledningsdiameteren.

fordyre Kablet ved at vælge en tykkere Kobberkerne, med godt Resultat opnaa den ønskede Lederdiameter ved at sammensætte Kernen af det forlangte Kobbertværsnit og et andet Fyldemateriale som Jern.

I den nyere Tid har man allerede begyndt at beskæftige sig med Kabler til Driftsspændinger op til 100,000 Volt, og for at komme udenom de enorme Isolationstykkelser, saadanne Kabler vilde kræve efter de hidtil anvendte Konstruktioner, er Bestræbelserne særlig gaaet ud paa paa en eller anden kunstig Maade at komme den ideelle Spændingsfordeling saa nær som mulig.

Vejen, man hidtil er slaaet ind paa, har dels været Anvendelse af forskellige Isolationsmateri-

aler med forskellige Dielektricitetskonstanter til de indre og de ydre Lag i Kablet, dels Indføring af ledende Lag i Isolationen mellem indre og ydre Lederoverflade, hvorefter man kobler disse Ledningsflader elektrisk til Nettet, saaledes at de faar den ønskede Spænding.

Den praktiske Gennemførelse af disse to videnskabelig berettigede Principer har dog frembudt mange Vanskeligheder og Komplikationer, og jeg skal derfor ikke nærmere gaa ind derpaa.

Som D'Herrer vil kunne forstaa og ved den forestaaende Gennemgang af Fabriken kunne overbevise Dem om, er Fabrikationen af elektriske Ledninger og Kabler med Hensyn til de dertil anvendte Materialer en ganske overordentlig sammensat og over mange Omraader spændende Fabrikation, idet den kræver Forarbejdning af Materialer af saavel organisk som anorganisk Art, saasom Metaller, Kobber, Jern, Bly, Zink, Tin, Antimon, Aluminium og Legeringer, Tekstil- og Tavestoffer, herunder Bomuld, Jute, Hør, Hamp, Papir samt vegetabilske og mineralske Kulbrinter, saasom Gummi, Guttaperka, Asfalt, Jordvoks, Plantevoks, Harpikser og Bivoks, foruden alle de forskellige Tilsætningsstoffer, hvormed nævnte Stoffer forenes til deres endelige Form, enten de nu skal tjene i Isolations- eller Beskyttelsesøjemed, f. Eks. Zinkhvidt, Kridt, Svovl, Magnesia, Olier, Tjære, Mønje o. s. v.

Naar dernæst Kablernes samfundsnyttige og for den moderne Kultur saare betydningsfulde og ansvarsfulde Mission tages i Betragtning, forstaar det sig, at en Fabrikation, der i saa høj Grad som denne er afhængig af dens Udøveres Samvittighedsfuldhed og vidtomspændende Varekendskab, i meget er og maa blive en Tillidssag mellem Sælgeren og Forbrugeren.

Kabelfabrikationen har som saa mange andre moderne Industrier skabt sin egen Teknik, og D'Herrer vil nu faa Lejlighed til at se en Mængde forskelligartede Fabrikations- og Arbejdsmaskiner. Princippet i Arbejdsmetoden for mange af disse Maskiner er selvfølgelig hentet fra beslægtede Industrier, saasom Rebslageriet, Gummi-, Tekstil-, Tjære- og Asfaltindustrien, men efterhaanden har der heraf udspecialiseret sig Særkonstruktioner for Kabelindustrien.

Mange af disse Særkonstruktioner skyldes Maskinfabriker, som særlig har slaaet sig paa Kabelindustrien, og saadanne Maskiner er blevet en Vare, som det selvfølgelig staar enhver Kabelfabrik i hele Verden frit at anskaffe sig, men hvis man imidlertid paa Verdensmarkedet vil være konkurrencedygtig paa Kabelindustriens Omraade, maa man, særlig naar man bor i et lille Land med begrænset Indlandsmarked, være forud for sine Konkurrenter, og da Konkurrencedygtigheden for en stor Del beror paa Fabrikations- og Arbejdsmaskinernes Ydeevne, har dette medført, at vi, ligesom ogsaa mange udenlandske Kabelfabriker, har omkonstrueret og forbedret de gængse Maskintyper og selv konstrueret en Mængde nye Specialindretninger og Maskiner, som vi haaber med Tiden skal hjælpe os til at erobre dansk Kabelindustri en Plads paa Verdensmarkedet.

I det foregaaende har jeg endnu ikke nævnet, at vort Selskab, foruden de to Fabriker: Traadværket i Middelfart og Kabelfabriken paa Frederiksberg, endnu omfatter et Valseværk for Plader, Stænger, Rør og Profiler af Kobber, Messing, Bly, Tin, Aluminium og Legeringer af disse Metaller. Denne Afdeling er en Fortsættelse af det aarhundredgamle Frederiksværk Valseværk, som erhvervedes af vort Selskab i 1906 og hurtigt derefter flyttedes til Sundbyerne paa Amager, hvor det i tidssvarende Fabriksbygninger befinder sig i en ny og betydelig Udvikling. Jeg skal dog ikke idag komme nærmere ind paa en Omtale af denne Virksomhed, da den i teknisk Henseende kun i ringe Grad har Tilknytning til Kabelfabriken.

Inden jeg nu slutter disse indledende Betragtninger til vort Besøg i Kabelfabriken, og som jo i det væsentlige har støttet sig til det bestaaende, d. v. s. til de allerede indvundne Resultater, vil jeg endnu blot udtale, at saaledes som vor Virksomheds Historie hidtil har været ensbetydende med en stadig fortsat Udvikling gennem Forøgelser, saavel som gennem Fornyelser, er der ikke nogen Udsigt til, at vi i en nær Fremtid, om alt gaar vel, skal komme til at opleve en Standsning heri. Saavidt jeg kan se, er der faa Virksomheder her i Landet, som byder paa saa rige Udviklingsmuligheder, som netop vor. Lad os tage Traadværket i Middelfart. Vi har ganske vist hverken Kul eller Jern her i Landet, *men vi har en god Beliggenhed*, og det er vel kun et Faatal af Værker, som kan siges at have sine Raamaterialer liggende lige udenfor Døren. Vi ser saaledes, hvorledes de westfalske Jernværker i stedse højere og højere Grad maa hente deres Malm fra Sverige og Spanien og andre fjernt liggende Steder, og den Tanke diskuteres

allerede i Tyskland baade i Tale og Skrift at flytte Jernværkerne ud til Kysten; ja, en Begyndelse er allerede gjort baade i Stettin og Lübeck, hvor der i den nyeste Tid er bygget Højovnsanlæg med alt, hvad dertil hører. Det ligger imidlertid udenfor Programmet idag at komme nærmere ind paa disse Tanker, men jeg siger blot som allerede en Gang hentydet til: man skal intet forsværge!

For Kabelfabrikens Vedkommende er Forholdet mindre kompliceret i saa Henseende, og vi er ogsaa der nærmere ved den Grænse nedefter, imod Raastofferne, som overhovedet kan naas. Jeg vil ikke tale om, at vi maaske en Gang kan komme til at bruge dansk, d. v. s. grønlandsk Kobber, men vor Omsætning i Traad er allerede nu saa betydelig, at den vil kunne give fuld Beskæftigelse til et selvstændigt Valseværk, eller hvad vi maaske vilde have foretrukket: en hydraulisk Presse til Fremstilling af Grovtraad, og var vor Opmærksomhed ikke blevet vendt andre Steder hen paa Grund af Krigen, vilde vi utvivlsomt allerede paa nærværende Tidspunkt have været i Gang med Bygningen heraf. Jeg skal nævne, at vi i Stedet for har foretrukket, i indeværende Aar, at foretage en meget betydelig Udvidelse af Kabelfabriken, og at Arbejdet herpaa er umiddelbart forestaaende.

For denne Fabriks Vedkommende maa Opmærksomheden for den fremtidige Udvikling maaske i højere Grad rettes paa Udviklingen af de færdige Produkter. Det er jo ganske interessant at lægge Mærke til, at her staar vi da i Henseende til Raamaterialer i det væsentlige paa lige Fod med flere af vore store og smaa Nabolande, idet ingen af disse i fremtrædende Grad selv frembringer de Raastoffer, som har særlig Betydning for Kabeltekniken.

Alle faar vi Elektrolytkôbber fra Amerika, Gummi, Bomuld og Jute fra Tropelandene, Bly fra Spanien, tildels fra England og mest fra Amerika; og Isolerolier, Harpikser, Parafin og andre Hjælpestoffer faas ligeledes langvejs fra.

Jeg beder Dem nu selv, mine Herrer, se, hvor langt vi i al Beskedenhed er naaet i denne Industri. Ingen skal villigere end jeg erkende, at vi har langt igen, og forhaabentlig naar vi aldrig et Maal, at vi ikke skal være i Stand til at sætte os et nyt.

* * *

Forslaget om et Oplysningskontor for Næringsvejene.

Industriraadets Udtalelse til Handelsministeriet.

Den af Borskonsulent *J. Schovelin* efter Handelsministeriets Anmodning udarbejdede Oversigt over de i nogle evropæiske Lande eksisterende Oplysningskontorer for Næringsvejene tilligemed Forslag om Oprettelse af et lignende Kontor her i Landet har af Handelsministeriet været oversendt Industriraadet med en Anmodning til Raadet om at afgive en Udtalelse om Ønskeligheden af et saadant Forslags Gennemførelse. Efter at Industriraadet paa sit Møde den 19. April havde haft Sagen til Behandling, nedsattes i samme Anledning et Udvalg for nærmere at undersøge Spørgsmaalet. Udvalget kom til at bestaa af Industriraadets Formand, Ingenior *Alex. Foss*, Direktør *Harald Bing*, Fabrikant *C. F. Jarl*, Etatsraad *C. A. Olesen* og Direktør *H. P. Prior*. Efter at Udvalget havde endt sit Arbejde, afgav det Indstilling paa Industriraadets Møde den 6. Maj, og man vedtog herefter Afsendelsen af følgende Svarskrivelse til Handelsministeriet:

»Der er fra alle Sider Enighed om, at det er af afgørende Betydning for vor fremtidige Økonomi, at Udviklingen af vor Vareomsætning med Udlandet muliggores ved en voksende Udførsel af danske Produkter.

Denne Opgave har hidtil væsentlig været baaret af Landbruget og af den til dette umiddelbart knyttede Industri. Udviklingen gaar i Retning af en stadig videregaaende Forædling af Landbrugets Produkter og af Landets egne Raastoffer, men Haand i Haand hermed gaar Forarbejdningen af indførte Raastoffer — som allerede Landbruget forlængst har optaget —, saa at vor Udførsel i stort Omfang nu og i Fremtiden maa bygges ogsaa herpaa; det vil sige, at den egentlige Industriproduktion vil komme til at betyde mere og mere for vor Økonomi.

Naar Regeringen i Erkendelse heraf tilbyder Statens Medvirkning til at fremme Arbejdet for Udviklingen af vor Eksport, kan man fra Industriens Side kun med Taknemmelighed hilse dette Skridt. Med Rette har Lovgivningsmagt og Rege-

ring hidtil skænket Landbruget og Landbrugets Eksport den største Opmærksomhed og ydet omfattende Støtte, hvor dette skønnedes tjenligt. Naar da tilsvarende Støtte tænkes ydet vor øvrige Industrieksport, er det naturligt at bygge paa de Erfaringer, som kan uddrages af den danske Landbrugseksports Historie.

Det bør da først og fremmest betones, at det bærende i en saadan Udvikling er og maa være Erhvervets egen Virksomhed. Kun et omfattende og indgribende Arbejde af Landbrugets egne Mænd har kunnet bære det danske Landbrug frem, og kun gennem en intensiv Samvirken mellem Landbrug og Handel har Eksporten kunnet udvikle sig.

Det samme gælder Industrien. Fra denne selv maa Arbejdet gøres, og kun Industriens og Handelens egne Kræfter vil kunne virkeliggøre en Industrieksport. Denne Opgave er for saa vidt vanskeligere, som Opmærksomheden ikke som for Landbruget kan samles om nogle faa store Artikler, men maa spredes over en stor Række forskellige Omraader, som hver enkelt kræver sin ejendommelige og omfattende tekniske Viden, og hvert kræver sit eget Kendskab til Markedet i Ind- og Udland, baade de Markeder, der betinger Raavaren, og de Markeder, der skal modtage Produktet.

Og kun hvis den enkelte Branche raader over saadanne Specialkræfter, der kan sikre Anvendelsen af den bedste Teknik og raader over den bedste Handels- og Markedsindsigt, kan der ventes oparbejdet en dansk Eksport af den paagældende Vare.

Den Støtte, som Statsmagten kan yde disse Bestræbelser, vil da i første Linie gælde Adgangen til de udenlandske Markeder og danske Eksportorers Retsbeskyttelse paa disse, en Støtte, som bl. a. kan tilvejebringes gennem fordelagtige Handelstraktater.

En vejledende Hjælp gennem et af Staten oprettet Kontor vil efter Sagens Natur væsentlig komme til at gælde Oplysninger af mere almindelig Art.

Saafremt Kontoret indordnes under direkte Ledelse af de Erhvervsorganisationer i Industri og Handel, som sidder inde med betydelig Erfaring med Hensyn til Eksporten, kan det dog ogsaa forventes, at Institutionen under en af disse Erhverv valgt *Bestyrelse* vil kunne yde værdifulde Raad og Vejledning til dem, der søger Kontorets Hjælp.

Industriraadet maa derfor, saafremt der ved Kontorets Oprettelse skal udrettes andet og mere, end hvad Eksportforeningen hidtil har ydet, lægge Vægten paa, at Kontoret ikke oprettes som et Led af Statens Administration, men at det styres og ledes af Industriens og Handelens Organisationer ud fra forretningsmæssige Erfaringer og efter forretningsmæssige Principer.

Industriraadet vil anse det for heldigst, at man giver Institutionen en midlertidig Karakter, bl. a. fordi Resultaterne i ikke ringe Grad vil afhænge af, om det lykkes til Leder af Virksomheden at finde en egnet Personlighed, som bl. a. sidder inde baade med de omfattende Kundskaber og den personlige Erfaring i Eksportvirksomhed, som er paakrævet. Gør man fra Begyndelsen Institutionen permanent, vil man risikere at blive bundet allerede ved det første Valg af Lederen.

Industriraadet kan endvidere slutte sig til Tanken om, at en Del af Midlerne ydes af henholdsvis Industri og Handel, og vil være villig til at gøre Skridt for at sikre et Bidrag fra Industriens Side. Men et saadant Bidrag bør da helst stilles til Disposition for et begrænset Tidsrum af f. Eks. 5 Aar. Statsmagten vil da i den Stilling, som Industrien maatte tage til en Fortsættelse af Bidraget, have et Kriterium for de opnaaede Resultaters Betydning for Erhvervenes Udvikling.

Det forekommer Industriraadet, at jo mere Opgaven i første Omgang begrænses, desto større Forhaabninger kan man knytte til, at Institutionen vil vise sig udviklingsdygtig. Industriraadet skal derfor paapege Muligheden af, at man i første Linie optog et Arbejde for Udviklingen af vor Eksport paa Rusland. Allerede et Arbejde af denne Art vil stille store Fordringer til Lederens Indsigt, derunder Kendskab til russiske Forhold og til det russiske Sprog, men just paa dette særlige Omraade vilde en vejledende Institution maaske have særlige Betingelser for at kunne gøre Nytte.«

❁ ❁ ❁

Frederick Winslow Taylor.

En Oversigt over hans Hovedtanker og Livsværk.

Af Direktør *W. Engel.*

Fra Amerika kommer Budskabet om, at *Frederick W. Taylor* er afgaaet ved Døden den 21. Marts efter kun to Dages Sygdom — en voldsom Lungebetændelse. I ham mister Amerika en af sine mest fremragende og mest evnerige Ingeniører og Industrien Verden over sin store Organisator. Dette Dødsfald er dobbelt sørgeligt, idet Taylor med sine kun 59 Aar, og foretagsom og livlig som han var, ellers havde givet Haab om, hvis en længere Tid havde været ham beskaaret, da at anvende denne til yderligere Udbygning og Gennemarbejdning af den af ham grundlagte Videnskab om Arbejdet og Arbejdets Nyttiggørelse.

Det maa tilskrives Taylors store, næsten overdrevne Stilfærdighed og Beskedenhed samt den Omstændighed, at han formaaede at hemmeligholde sine betydelige Resultater i 26 Aar for at kunne fremtræde med dem i afsluttet og afrundet Form, at hans Arbejde selv i Industriens Verden er forholdsvis lidet kendt. Den forholdsvis lille Kreds af Tilhængere og Elever, der gennem Studier af hans Arbejde har optaget hans Tanker, og som findes spredt over alle Lande, har nu i ham tabt Føreren og Skaberen af de Idéer og Opgaver, der ledede dem. De mister i ham en usædvanlig sympatetisk Personlighed og en sjelden Ven. Taylor har gennem hele sin Udvikling altid givet sine Medarbejdere den største Part af Anerkendelsen for de opnaaede Resultater, som den Mand gor det, der er sig Værdien af sit Arbejde bevidst og derfor ikke er bange for, at hans Betydning skal trædes for nær af andre, men har rigelig Raad til at give bort af den indhøstede Anerkendelse og Ros. Typisk for Taylor er det ogsaa, at han altid saavel i personlig Omgang som i den vidtstrakte Korrespondance, han drev om de faglige Spørgsmaal, viste et sjeldent Initiativ og en tankevækkende Evne, der berigede dem, som samarbejdede med ham. Overfor fejlslaaede Resultater havde han en mærkværdig Forstaaelse og næsten altid en vejledende Forklaring, der viste sig at indeholde det rette. Virkelige Vanskeligheder tjente blot til at ægge hans utroligt sejge Energi for gennem systematiske Udforskninger af deres Aarsager at kunne overvinde dem og benytte Resultaterne paa rette Maade. Saaledes har han taget Opgave efter Opgave op, naar de stillede sig i Vejen for hans maalbevidste Stræben efter »at skabe et uangribeligt videnskabeligt Grundlag for ethvert Arbejdes bedst mulige Udførelse og en nøjagtig Bestemmelse af den størst mulige normale Ydelse«.

Under Løsningen af denne Opgave er Taylor bleven Grundlæggeren af en hel ny Videnskab — Læren om Arbejdet — et Fag i vor Viden, der nærmest maa betragtes som liggende midt imellem Nationaløkonomi og de tekniske Videnskaber. Taylor selv kaldte sin Videnskab for *Scientific Management,* men i Amerika er den meget mod hans Vilje almindelig bekendt under Navnet *Taylor-System*, hvilken Betegnelse ogsaa bredtes til Evropa. Taylor selv hævder, at hans Resultater ikke er opnaaet ved »et nyt Lønsystem«, »en bedre Bogforing«, »et System til Anvendelse af Hurtig-Drejestaal« eller lignende »Systemer«, men derimod ved eksakte videnskabelige Udforskningsmetoder og Resultaternes Sammenfatning og Udformning til bestemte Love og matematiske Udtryk, hvorefter Arbejdet bor foretages. Og i Sandhed er hans Udforskningsmetoder saa skarpsindigt og omhyggeligt tilpasset de virkelige Forhold, at de paa alle Maader kan maale sig med de eksakte Naturvidenskaber, ja dels overgaar disse f. Eks. ved Anvendelse af Kinematografoptagelser til Udforskning og Tidsmaaling af Haandgrebene. Det har derfor sikkert været Taylor en Glæde og en Oprejsning at høre, at man i den senere Tid i Evropa er gaaet over til at kalde hans Videnskab for *Laboratik* (Laboretic) analogt med Fysik, Botanik, Mekanik o. s. v.

Man tør vel nok gaa ud fra, at ogsaa mange danske Læsere, saaledes som Tilfældet har været alle andre Steder for, for hvem disse Tanker er nye, vil ryste tvivlende paa Hovedet ad denne nye »Bevægelse« og anse det for Fantasi at ville bringe noget saa individuelt og saa forskelligartet og af saa varierende Værdi som det menneskelige Arbejde ind under videnskabelige Love og matematiske Udtryk. At imødegaa en saadan Tvivl udtommende vilde være det samme som at udvikle hele Laboratikens Lære, og herom kan der holdes en Forelæsningsrække over et helt Aar. Dette kan altsaa ikke ske i en kortfattet Artikel om Taylors Betydning, men man kan maaske

henvise Tvivlerne til, at det dog maatte synes ligesaa vanskeligt, næsten umuligt at bringe selve Naturens mangfoldige Foreteelser i Plante- og Dyreverdenen og deres Udvikling ind under videnskabelig Udforskning og Klassificering. Og dog er det lykkedes en *Linné* og en *Darwin* ved banebrydende Arbejder paa disse Omraader at skabe Grundlag for Botanik og Zoologi. Taylors Navn vil sikkert en Gang med Tiden blive stillet Side om Side med disse store Videnskabsmænds og andre store Forskeres.

Den Interesse, Taylors Arbejde har vakt vidt omkring, giver sig Udslag i en anselig Literatur om de herhenhørende Emner. I Tyskland har det fundet særlig Sangbund takket være den videnskabelige Aand, der gennemtrænger dette Land, og her har Interessen for Taylor, siden hans Boger i Aar 1906 for første Gang fremlagdes for den store Offentlighed, givet sig Udslag i Oprettelsen af Lærestole for den nye Videnskab paa mangfoldige polytekniske Læreanstalter og Handelshojskoler. I en Aarrække har saaledes allerede Professor *G. Schlesinger* i Berlin-Charlottenburg og Professor *Wallichs* i Aachen læst i dette Fag.

Ved sine Ydelsesbestemmelser anvendte Taylor en ejendommelig af ham skabt Fremgangsmaade, de saakaldte »Tidsstudier«. Disse beror paa den Kendsgerning, at man paa eksakt Maade kun kan bestemme den »maksimale teoretiske Ydeevne«, d. v. s. den Ydelse, der præsteres, naar alt gaar paa bedste Maade og forudsat, at Arbejderne ikke trættes. Denne Maksimalydelse er naturligvis et teoretisk Tal og kan umulig forlanges opfyldt af Arbejderen, saaledes som man fejlagtig har paastaaet er Taylors Mening. Tvertimod bestemmer Taylor ved fysiologiske Undersøgelser Musklernes og Hjernens Anstrengelser og udleder deraf den nodvendige Hviletid og dens Fordeling for forskelligt Slags Arbejde. Saaledes tvinger han i Begyndelsen vedkommende Arbejder til at hvile i bestemte Perioder udgørende ialt fra 10 til 70 pCt. af Arbejdstiden, indtil han har lært at hvile rigtigt for at opnaa i Arbejdets sidste Time at være lige saa frisk som i den første. Taylor er her gennem sit Arbejde fort ind paa nøjagtig samme Tankegang, som omtrent samtidig forte den moderne Skole i Nationalokonomien ind paa Læren om Grænseværdi og Grænsenytte. Folks manglende Evne til at kunne tilrettelægge deres Arbejde med tilhorende Hviletid har gjort det muligt for Taylor til Trods for de meget lange Hviletider, han indførte, at opnaa betydelig storre Ydelser, end naar Folkene selv inddelte deres Arbejde. Den for den tiloversblevne virkelige Arbejdstid beregnede teoretiske Ydelse kaldes den praktiske »normale Produktion« for den samlede Tid.

Taylor fastslaar, at det for den teoretiske Ydelse er uvæsentligt, om de enkelte Greb udføres noget hurtigere eller langsommere; det, der sinker Arbejdet, er forkert Fremgangsmaade og unødvendige Pavser. Som Folge deraf inddeler han hele Arbejdet i de mindst mulige Enkeltheder og maaler saa Tiden for disse: Haandgreb, Maskinarbejde, Indstillinger o. s. v. hver for sig med en Brokdel Sekunds Nojagtighed gennem et stort Antal Observationer. Naar saaledes Arbejdets enkelte Momenter er fuldt oplyst, sammensætter Taylor dem rent teoretisk, dog stadig kontrolleret af praktiske Forsog, saaledes at Arbejdet kan foregaa paa den mest rationelle Maade, og han giver samtidig en Beskrivelse af Fremgangsmaaden, hvorefter Arbejderne undervises deri.

Heri ligger den vigtigste Fordel ved de videnskabelige Metoder, idet Arbejdet herefter »konstrueres« af en hertil egnet rutineret skolet Hjerne og ikke mere er overladt den tilfældige Arbejders Evner. Det viser sig da ogsaa, i næsten alle Tilfælde, at der kan præsteres en betydelig storre Ydelse, end der hidtil har været ydet selv af Folk, der forhen har udfort det samme Arbejde i mange Aar. Samtidig tvinger denne intensive Sammentænkning af Arbejdsgangen som oftest til Forbedring af Maskiner og Installation og til Opfindelser, som har ret betydelig Værdi, da de direkte er en Folge af en praktisk Nodvendighed. Taylor selv skal saaledes være kommet i Besiddelse af mere end 100 Patenter.

Med hvilken uhyre Grundighed og Energi Taylor gennemforte sine Studier, vil et enkelt Eksempel være tilstrækkeligt til at vise, nemlig hans Undersøgelse af Ydeevnen ved Drejearbejdet. Ved dette Arbejde stodte han straks paa uoplyste, rent tekniske Spørgsmaal, thi Drejearbejdet er ikke blot afhængig af Haandgrebenes Hurtighed og rigtige Anvendelse ved Opspændingen, selve Drejningen og Nedtagningen, men der gor sig yderligere tre meget vigtige Momenter gældende, nemlig: 1) Hvilken Skærehastighed man skal anvende, 2) hvilken Fremføring skal indstilles, og 3) hvilket Staal (Kvalitet og Form) man skal bruge. Disse tre Spørgsmaal havde hidtil nærmest været overladt til Drejeren selv. Taylor tog

nu fat paa at bringe disse yderst vanskelige Problemer ind under faste Love, saaledes at man ved Udførelsen af et hvilket som helst Stykke Drejearbejde aldrig er i Tvivl om, hvorledes de tre Spørgsmaal skal besvares. Man vil saa ved Normalisering heraf kunne bestemme Drejearbejdets Ydeevne nøjagtig. Disse Problemer viste sig at være afhængig af 12 varierende Momenter: 1) Det forarbejdede Materiales Egenskaber, 2) Det forarbejdede Materiales Diameter, 3) Snitdybden, 4) Spaanbredden, 5) Elasticiteten af Arbejdsstykket og af Staalet, 6) Formen eller Konturen af Staalets Skærekant i Sammenhæng med Slibevinklen, 7) Staalets kemiske Sammensætning og dets Varmebehandling, 8) Anvendelse af rigelig Vandkoling paa Staalet, 9) Staalets Varighed, d. v. s. Tiden, hvori Staalet kan bevare sin Skærekraft, indtil det skal slibes paany, 10) Skæretrykket (af Spaanen paa Staalet), 11) Mulighederne for Ændring af Drejebænkenes Omdrejningshurtighed og Fremforing, 12) Drejebænkenes Omdrejningskraft og Fremforingskraft.

Taylor foretog nu en enorm Række Undersøgelser af hvert af disse 12 variable Momenters Indflydelse paa Arbejdet, medens de 11 andre holdtes konstant, indtil det tolvte fuldt var opklyst. Dette var et møjsommeligt Arbejde, hvortil der medgik mellem 30 og 50,000 protokollerede Forsog foruden en lige saa stor Række andre Iagttagelser. Der blev herved forarbejdet mere end 400,000 kg Staal og Jern til Spaaner. Da Drejebænkene, der anvendtes, ikke viste sig stærke nok og ikke tillod de nødvendige Variationer, maatte der efterhaanden konstrueres 10 nye Værktøjsmaskiner, og betegnende for Grundigheden i disse Forsog er den Omstændighed, at da Remtrækkene ikke syntes paalidelige nok, blev der foretaget en interessant Forsøgsrække med Remtræk, hvis Resultater er nedlagt i Bogen: *Notes on belting;* disse Forsøg kostede ialt langt over 600,000 Kr.

Alle disse omfattende Arbejder foretog Taylor i 26 Aar, mellem 1880 og 1906, og de blev kun foretaget for at kunne bestemme Ydeevnen ved Drejearbejdet; Resultaterne er da ogsaa fortrinlige. De er gengivet og udformet i den overordentlig værdifulde Bog: *On the art of cutting metals* (Om Kunsten at skære Metaller). Men ikke nok hermed. Værkstedsfolk læser ikke Boger, og dog er det dem, der skal bestemme Skærehastighed og Fremføring og fremstille det Staal, der er passende til Arbejdet. Ved Siden af de rent videnskabelige Resultater udarbejdede Taylor derfor praktiske bestaaende i nogle Skydeskalaer i Lighed med Regnestokke, ved hvis Hjælp enhver Værkfører med Lethed og Nøjagtighed kan bestemme Skærehastighed og Fremføring. Ogsaa Staalet, der kunde udholde de betydeligt forøgede Fordringer, skabte Taylor sammen med Metallurgen *Maunsee White*. Dette Staal blev det nu almindelig kendte Hurtig-Arbejdsstaal, og saaledes blev denne alt Maskinarbejde revolutionerende Opfindelse et logisk Led i Taylors laboretiske Studier.

Saadanne Resultater kan naturligvis kun opnaas ved en ganske særlig Begavelse. Taylors Levnedslob er i sig selv et interessant Eksempel paa, hvorledes et Talent i en bestemt Retning altid formaar at gøre sig gældende selv under ugunstige Forhold. Taylor er født i 1856 i Germanstown, Pa. Han gik i Skole først i Amerika, senere i Frankrig og Tyskland. Det var oprindelig Hensigten, at han skulde studere ved Harvard-Universitetet, men en Øjensvaghed tvang ham til at opgive sine Studier. Saaledes gik det til, at han 18 Aar gammel kom i Lære i Modelsnedkeriet paa en mindre Maskinfabrik i Philadelfia. Den praktiske Uddannelse, han saaledes kom ind i, har sikkert været hans Lykke, thi herved lagdes Grunden til hans store Indsigt. Da han var udlært, var Tiderne just særlig uheldige, og i Mangel af en passende Stilling maatte han derfor tage Plads som almindelig Arbejder ved *Midvale Steel-Company*'s Maskinfabrik i 1878. Her kom han straks ind paa sin senere Livsopgave, idet han som Arbejder anstillede Forsøg med sine Værktøjsmaskiner og snart kom til det Resultat, at disse kunde og burde yde betydeligt mere Arbejde, end de almindeligvis gjorde. (Taylor har skildret disse Forsøg og den Modstand, han mødte hos de andre Arbejdere i sin Bog *The principles of scientific management*, der i livlig og populær Fremstilling giver Grundprinciperne i Laboratiken. Denne Bog foreligger bl. a. i svensk Oversættelse). Hans Foresatte fik snart Øjnene op for denne evnerige, unge Mand, hvis logiske, systematiske Tankegang ikke netop var almindelig. Han blev Værkfører og avancerede derefter Trin for Trin til Overingeniør. Denne Karrière til den højeste tekniske Stilling i *Midvale*-Fabrikernes store Virksomhed fuldforte han i det korte Tidsrum af knapt 6 Aar, hvilket selv efter amerikanske Forhold var ganske enestaaende. Et saadant Resultat kunde selvfølgelig kun

naas ved den mest sejge Energi, Udholdenhed og Flid. Sine teoretiske Kundskaber erhvervede han sig ved at besoge Aftenskolen i *Stevens Institute of Technology*, hvor det lykkedes ham at fuldfore et 4-aarigt Kursus paa 3 Aar og derefter at tage Eksamen som »*mechanical engineer*«, en beundringsværdig Præstation, naar man tager i Betragtning, at han samtidig foretog omfattende Organisationsarbejder og Studier i sin Stilling i *Midvale Steel-Company*. I 1890 forlod han efter 12 Aars Tjeneste dette Selskab for at overtage en Stilling som Generaldirektor for »*Manufacturing investment Company*«, der driver store Cellulosefabriker i Maine. Men allerede efter Udlobet af en 3-aarig Kontrakt opgav han denne Stilling og nedsatte sig som konsulterende Ingenior navnlig paa sit Specialomraade: Organisationsspørgsmaal. Han fik herved rig Lejlighed til at virke til alle Sider. I 1898 blev han optaget i Bestyrelsen for *Bethlehem Steel-Company*, hvis enorme Maskinværksteder han organiserede med fortrinlige Resultater. Mange Æresbevisninger har været ham tildelt. Han var saaledes i lang Tid Formand for *American society of mechanical engineers*. Philadelfias Universitet har udnævnt ham til Æresdoktor og Hobart College til *Doctor of Laws*. Paa Pariser Verdensudstillingen i 1900 fik han Guldmedaille for sit Hurtig-Arbejdsstaal og Processen ved dets Behandling.

Taylor og hans Idéer har været udsat for de heftigste Angreb navnlig fra Arbejderpartiernes Side, der beskylder ham for at gaa Arbejdsgivernes Ærinde. Men intet er uretfærdigere overfor Taylor end slige Beskyldninger, og gennemgaaende viser blot saadanne Angreb en forbavsende Mangel paa Kendskab til hans Metoder og Resultater eller en fuldkommen svigtende Forstaaelse heraf. Enhver, der har læst blot noget af Taylors Produktion, vil vide, at Aanden i hele Taylors Stræben netop præges af den strengeste videnskabelige Samvittighed. I Amerika er man da ogsaa klar over, at de hvasse Angreb, der har været rettet mod Taylor fra Fagforeningerne, bunder i mindre ideelle Hensyn. Thi naar Lonstridigheder først kan afgores ad rent videnskabelig Vej, saa vil Fagforeningerne have mistet en stor Del af deres Værdi, ganske som den juridiske Afgorelse i sin Tid trængte Selvtægt og Næveret tilbage. Tiden vil sikkert vise, at man ikke overdriver, naar man kalder Taylors Livsværk for epokegorende i Ordets sande Mening. Regner man Storindustriens Tidsalder fra Dampmaskinens Opfindelse omkring 1800, saa kan man kalde det 19. Aarhundrede for Teknikens Aarhundrede, medens det 20. Aarhundrede vil blive Organisationens Aarhundrede. Ikke saaledes at forstaa, at Teknikens mægtige Udvikling vil ophøre, men det vil være Laboratikens og Fabriksorganisationens Resultater, der vil præge Industriens Udvikling i de kommende Aartier. Heri har Taylor som Grundlæggeren af de videnskabelige Arbejdsmetoder sin store fortjenstfulde Andel.

❁ ❁ ❁

Russisk Indførsel statistisk belyst.

Fra Ingeniør *Hjalmar Lange*, der i en Aarrække har været bosat og beskæftiget i Rusland, har »Tidsskrift for Industri« modtaget nedenstaaende Uddrag af den russiske Handelsstatistik, der belyser den russiske Indførsel i 1913. Vi gor dog opmærksom paa, at de meddelte Oplysninger ganske maa staa for Ingeniør Langes Regning, idet Redaktionen ikke har haft Materiale til nøjere at kontrolere disse. En bestemt Vare, som det har været os muligt at kontrolere, nemlig den russiske Cementindførsel fra Danmark, maa dog utvivlsomt i den her meddelte russiske Statistik være anført med et meget for lavt Tal, da vor Cementeksport til Rusland efter dansk Statistik i Værdi androg 1,4 Mill. Kr. og til Finland 1,4 Mill. Kr., ialt altsaa 2,8 Mill. Kr. Iøvrigt er Tabellen interessant ved at vise den meget betydelige Rolle, Tyskland spiller i den russiske Vareindforsel, og — særlig for os — ved at vise den danske Udførsel til Rusland, der tyder paa en Handelsforbindelse, der sikkert er stærkere end almindelig antaget.

Gruppe I.

Levnedsmidler.

Benævnelser	Ialt indført til Rusland fra alle Lande Værdi i Rubler	Heraf fra Danmark Værdi i Rubler	Heraf fra Tyskland Værdi i Rubler
Stivelse	180 221	1 548	137 905
Dextrin	59 993	525	41 145
Macaroni, Vermicelli o. l.	134 139	1 520	61 748
Grontsager, friske	2 822 794	574 014	390 643
Artiskokker, Salat, Spinat o. s. v. (»Luksusgrontsager«)	464 108	11 915	125 115

Benævnelser	Ialt indført til Rusland fra alle Lande Værdi i Rubler	Heraf fra Danmark Værdi i Rubler	Heraf fra Tyskland Værdi i Rubler
Grøntsager, tørrede og saltede	85 738	0	31 164
Kødkonserver, Grønt- og Frugtkonserver	320 557	6 688	256 829
Brændt Kaffe	108 283	50	77 558
Forarbejdet Tobak	827 854	762	779 772
Konfekt, Syltetøj, Frugtpulver o. l.	236 389	1 117	164 482
Chokolade	1 218 633	756	695 701
Kakao, forarbejdet	1 833 595	22 491	1 013 483
Frugter og Bær, henkogte	69 790	306	43 112
Kager, Kiks, tørret Mælk og Oblater	904 876	4 000	348 393
Gær	31 471	0	13 792
Humle	850 525	0	785 168
Rom	354 828	5 191	167 531
Kognak	3 459 696	111 448	1 207 131
Likører	3 157 624	66 606	801 300
Æther og Frugtspiritus	152 899	338	130 944
Drue- og Frugtvine	13 088 152	91 778	5 226 783
Mjød, Porter og Øl	87 646	0	38 717
Mineralvande	1 792 117	3 170	1 173 361
Salt Kød og Pølser	32 634	2	7 539
Ost	1 424 227	1 443	319 269
Talg af Hornkvæg og Faar	1 325 079	317	11 491
Fisk, fersk	4 806 830	17 610	1 135 343
Sardiner i Olie	2 774 392	17 846	1 017 143
Spegesild og rogede Sild	24 387 200	79 739	5 198 827
Østers	85 501	80	83 690
Foder, fremstillet af forskelligt Affald	762 824	0	156 477
Ialt under Gruppe I	67 840 615	1 017 360	21 641 866

Gruppe II.

Produkter af Dyr og Fabrikater heraf.

Fosforiter, umalede	511 644	0	360 913
Thomasslakker, umalede	64 609	0	64 609
Benmel, umalet	10 282	0	10 221
Thomasslakker, malede	3 946 647	35 516	2 399 574
Superfosfater	4 804 309	14 684	3 451 282
Kompost, Pudretto og Bengødning	6 151	1	4 835
Benkul	7 051	0	4 140
Sod	170 975	1 338	85 695
Fiskelim, Gelatine o. s. v.	199 523	6	164 630
Forarbejdet Gelatine	59 779	0	37 118
Snedkerlim og andre Limsorter	249 690	3 200	161 088
Agar Agar	45 233	0	34 726
Børster og Pensler	204 919	163	108 737
Hestehaar, forarb.	160 963	600	77 109
Fjer og Dun	342 305	98 804	151 080
Fiskeben, forarb.	144 541	0	116 892
Talg	13 174 752	146 186	4 786 754
Tran, urenset	182 550	2 800	138 257
Degra	97 571	0	79 760
Olein	40 757	0	28 024
Spermacet	28 371	0	24 524
Palmetin	206	0	206
Stearin	165 912	600	119 287
Levertran, renset	295 087	14 130	193 297
Forsk. ej særlig nævnte Olier af kostbar Opr.	114 812	3	105 597
Ceresin	362 753	8	285 643
Podevoks	264 811	2 269	222 047
Paraffin	1 596 468	1 901	880 115
Vaselin, urenset	73 319	0	62 184
Lys af Voks og andre Mat.	39 298	0	27 557
Væger	36 307	0	19 230
Huder, saltede, vaade og tørre	21 747 286	482 958	17 100 494
Huder og Skind forarb.	21 240 469	35 960	17 784 427
Pelsværk (Skind) uforarb. og forarb.	16 324 241	11 500	8 403 077
Fodtøj af Læder, færdige og tilskaarne	2 115 077	55 997	1 350 898
Damefodtøj, Silke og Chevreaux	400 467	7 395	233 008
Handsker	112 028	61	79 881
Andre Lædervarer	116 265	30	99 251
Dametasker, Portemonnæer o. l.	223 334	3	178 384
Seletøj	54 067	0	34 447
Notesbøger og Mapper	21 449	0	21 028
Kufferter, større Haandtasker o. l.	621 934	220	544 774
Læderremme, usyede	2 445 925	8 520	1 552 599
Læderremme, syede	327 098	3 370	260 238
Piske og andre forarb. Lædervarer	213 791	350	147 938
Ialt under Gruppe II	93 371 000	928 000	61 996 000

Gruppe III.

Trævarer og Kurvemagerarbejder (herunder Frø, Nødder, Planter osv.).

Tømrer- og Bødkerarb.	778 233	368 563	325 413
Kork, forarb.	117 329	7 653	69 441
Snedker-, Drejer- og Træskærerarbejder	8 767 049	30 671	3 898 022
Frø, Planter, Nødder, Rødder osv.	29 135 057	583 421	15 154 010
Kurvemagerarbejde og flettede Arbejder	853 488	1 198	547 357
Ialt under Gruppe III	39 651 156	991 506	17 994 243

Gruppe IV.

Keramik og Stenvarer (Sten, Cement, Asbest osv.).

Kridt	1 062 239	113 315	154 278
Portland Cement	1 780 082	41 307	1 108 528
Roman- og andre Cementsorter	820 791	8 549	602 073
Kalk og Gibs	198 464	259	157 130
Stene, grovt tilhuggede	751 009	1 350	80 856
— fint —	151 224	6 800	74 501

Benævnelser	Ialt indført til Rusland fra alle Lande Værdi i Rubler	Heraf fra Danmark Værdi i Rubler	Heraf fra Tyskland Værdi i Rubler
Slibestene, tilhuggede . . .	614 217	450	343 500
Marmorplader	999 766	70 923	358 766
Mollestene	292 713	23 691	118 206
Celluloid	1 915 974	0	1 907 037
Asbestplader, Traad osv.	317 426	10 193	198 620
Slibe- og Poleremateriale (Pimpsten, Smergel osv.)	2 999 989	24 916	2 261 742
Kunstig Sten og ildfaste Materialer	2 223 007	12 961	1 392 692
Keramik- og Pottemagerarbejde	3 164 952	12 465	2 246 295
Fajance og Porcelæn . . .	1 855 157	12 986	1 474 271
Glasvarer	4 404 252	9 941	3 246 403
Spejlglas og Spejle	726 261	1 037	664 898
Ialt under Gruppe IV . . .	24 277 523	351 143	16 389 786
Gruppe V.			
Brændselsmat., Asfalt, Tjære osv. og Produkter heraf.			
Naftalin, ej renset	157 403	0	98 127
Fenol, —	96 167	0	22 227
Benzol, —	470 579	0	297 249
Harpiks	4 771 472	22 442	2 390 000
Kamfer	312 422	5 820	234 020
Gummi forarb. og do. med vævet Indlæg	1 467 613	16 107	1 199 376
Gummivarer til medicinsk Brug	490 686	334	383 469
Ialt under Gruppe V . . .	7 766 000	44 700	4 625 000
Gruppe VI.			
Kemisk Industri.			
Kemiske Produkter og Apotekervarer	28 088 081	140 670	21 050 284
Plantefedt, Olie og Glycerin	5 756 299	81 901	1 936 023
Parfumer og andre kosmetiske Artikler	4 175 423	6 515	2 921 129
Garvestoffer, Lakker og Tændstikker	7 719 328	41 884	3 394 935
Forsk. Farvestoffer	14 970 122	171 255	10 706 050
Ialt under Gruppe VI . . .	60 709 255	442 225	40 008 421
Gruppe VII.			
Malme, Metaller og Arbejder heraf.			
Metaller, uforarbejd. og Halvfabr., Profiljern (Skinner og Plader) .	56 377 822	1 668 193	30 280 845
Ædle Metaller, forarb.	3 406 299	453	2 957 889
Kobber og dets Legeringer, forarb.	10 384 245	13 011	9 131 874
Støbejern, forarb.	4 340 080	16 788	3 236 451
Jern og Staal, forarb. (Ror, Anker, Søm etc.)	20 641 901	63 347	16 330 760
Blikkenslagerarb. og emailleret Gods . . .	5 855 016	79 641	5 152 411
Traad, Jern-, Staal- og Kobber- m. Legeringer	2 281 129	14 575	1 448 856

Benævnelser	Ialt indført til Rusland fra alle Lande Værdi i Rubler	Heraf fra Danmark Værdi i Rubler	Heraf fra Tyskland Værdi i Rubler
Kabler, Trosser, Kæder etc. af ovennævnte Traadsorter	4 836 275	26 143	4 063 417
Naale, Eskilstuna-Varer, Geværer, Værktoj, Leer, Klichéer, Stempler og andre Metalvarer	13 767 425	25 674	9 414 947
Bronceringspulver af forsk. Metaller	343 518	150	334 427
Maskiner, ej særlig nævnt, af Jern o. Staal	36 403 361	465 585	28 400 098
Maskiner til Forarb. af Bomuldsfiber, Uld etc.	1 361 114	0	244 108
Maskiner til Møller . .	977 516	0	786 968
Maskiner til Savværker	166 924	3 045	71 149
Damphamre	39 575	0	22 300
Valser	531 400	0	530 400
Strikke- o. Vævemaskiner	175 231	0	163 048
Gas- og Oliemotorer . .	10 390 131	45 639	5 716 678
Flyvemaskiner	197 710	0	30 710
Dampmaskiner	5 894 885	42 280	2 966 945
Lokomobiler (excl. Lok. til Tærskeværker) . .	1 131 430	0	801 053
Lokomotiver og Dræsiner	632 445	0	615 145
Elektr. Lokomotiver . .	37 500	0	37 500
Type- og Litograf-Maskiner	1 235 281	0	1 108 096
Maskiner til Papirfabr.	348 095	0	348 095
do. til Træforarbejd. . .	1 554 670	3 660	1 305 542
Pumper o. Haandbrandsprøjter	7 696 127	55 010	6 733 853
Kompressorer	976 288	7 025	504 452
Kole- og Ismaskiner . .	44 035	0	40 605
Symaskiner	9 941 019	929	5 296 690
Metalbearb.-Maskiner .	12 787 605	64 385	10 658 126
Dampsprøjter	56 905	0	46 190
Vand- og Gasmaalere .	220 403	8 120	171 080
Skrivemaskiner	1 780 953	975	1 135 754
Maskiner af Kobber og dets Legeringer	883 508	2 910	655 211
Elektr. Maskiner	9 724 948	7 970	8 605 365
do. Transformatorer . .	794 150	0	686 580
Landbrugs-Redskaber .	24 789 720	1 605 339	9 924 716
Lokomobiler t. Tærskeværker o. Dampplove	7 265 481	0	2 534 350
Mejemaskiner m. Selvbinder	2 316 275	208 253	379 835
do. med Selvudkaster .	3 656 766	862 550	162 295
Dampplove	296 548	6 307	80 868
Komb. Tærskeværker m. 2 Tromler	387 492	0	153 825
Komb. Damp-Tærskeværker	3 664 791	0	1 493 910
Høvendere og Harver .	2 292 726	167 800	259 410
Sorterere	38 883	0	38 048
Pulverisatorer	42 733	0	15 023

Benævnelser	Ialt indført til Rusland fra alle Lande Værdi i Rubler	Heraf fra Danmark Værdi i Rubler	Heraf fra Tyskland Værdi i Rubler
Maskiner til Ford. af kunst. Godning	131 969	6 000	108 714
Vindrueknuse-Maskiner	2 315	0	2 145
Vindruepresser	1 450	0	1 350
Centrifuger	1 060 609	76 530	309 159
Nykonstrukt. i Landbrugsmask. til Eksperiment. og Museer	46 657	30	20 378
Enk. Maskindele af Kobber o. dets Legeringer	1 438 357	3 776	1 046 524
Enk. Maskindele af Stobejern, Jern og Staal	15 796 213	157 596	11 653 331
Enk. Dele af elekt. Mask. og Transformatorer	734 283	0	685 492
Enk. Dele af Landbrugsmaskiner.	1 115 600	75 590	369 472
Vægte indtil 50 kg Vejeevne	251 474	656	176 342
do. over 50 kg. do. . . .	450 790	6 975	325 985
Instrumenter, optiske, astron., fysiske etc..	5 169 157	20 029	4 419 426
Brilleglas og andre opt. Glas.	41 599	5	35 511
Medicinske Instrum. . .	583 332	74	507 221
Mikroskoper	62 534	5	45 889
Kamera obscura.	45 031	5	26 505
Fotografi-Apparater . .	319 605	5	289 253
Telefon- og Telegr.-App.	367 313	419	231 163
Akkumulatorer	60 318	0	40 645
Elektr. Omstillere, Fatninger, Sikringer etc.	5 808 319	57 092	6 206 244
Kinematografer.	1 408 106	1 170	1 141 021
Elektr. Maaleapparater	1 492 645	13	1 455 910
Glodelamper med Kultraad med Fatning .	410 941	2	366 758
Glodelamper med Kultraad uden Fatning.	817	0	217
Glodelamper m. Metaltraad med Fatning .	4 431 437	565	3 847 769
Glodelamper m. Metaltraad uden Fatning.	787	0	712
Briller og Lorgnetter .	302 200	6	267 615
Ure og Dele heraf . . .	2 110 578	792	1 658 068
Flygler	869 917	0	829 024
Orgler, ej transport. . .	43 100	0	15 900
Opretst. Klaverer	2 090 395	500	1 884 206
Orgler, transp., Harper, Harmonier, Lirekasser etc.	360 983	0	326 539
Grammofoner og andre Musikinstrumenter .	384 655	14	313 006
Plader t. Grammofoner	74 348	0	66 259
Andre ikke særl. nævnte Musikinstrumenter .	2 769 378	1 255	2 430 333
Ekvipager, forsk., større, uden Sadelm.-Arb. .	7 140	0	6 190
do. med Sadelm.-Arb..	12 290	0	9 540
Ekvipager, forsk., lette, uden Sadelm.-Arb. .	1 610	0	480
do. med Sadelm.-Arb..	11 610	0	7 500
Arbejdskoretojer uden Sadelmager-Arbejde	36 407	0	24 307
do. med Sadelm.-Arb..	18 460	0	18 160
Cykler, tohjulede	1 884 541	23 865	1 603 801
do., trehjulede	730	0	430
do., firehjulede	500	0	500
Brudekoretojer uden Sadelmager-Arbejde	69 197	50	7 645
do. med Sadelm.-Arb..	794	0	729
Barnevogne og Sygevg. uden Sadelm.-Arb. .	4 763	0	4 278
do. med Sadelm.-Arb..	27 875	0	22 820
Dele til Vogne: Lygter, Hjul etc.	2 135 022	2 484	1 558 984
Dele til Vogne: Aksler med Patentnav	4 097	0	3 817
Cykle-Dele	655 145	23 852	515 473
Automobiler for 4 eller flere Passagerer . . .	14 759 379	40 000	11 778 865
Automobiler for færre end 4 Passagerer . .	1 167 805	0	849 305
Lastautomobiler	1 453 586	2 200	1 162 635
Tohjulede Motorcykler	551 823	1 150	413 889
Trehjulede do.	31 697	0	23 797
Firehjulede do.	2 600	0	2 600
Jernbanevogne	678 100	0	312 500
Jernskibe, Dampere og Sejlskibe etc., Flydekraner	5 536 150	130 000	1 264 880
Fartojer af Træ	410 131	0	157 328
Ialt under Gruppe VII .	352 669 000	6 098 000	235 930 000

Gruppe VIII.

Papirmasse, Pap og Papir og Fabrikater heraf.

Papirmasse	2 195 897	21 499	422 708
Pap, Papir og Arb. heraf	32 780 583	10 937	6 045 017
Billeder, Landkort, Boger, Noder etc.	2 932 003	3 371	2 509 607
Prospektkort.	1 133 512	650	1 043 098
Ialt under Gruppe VIII	39 041 995	36 457	10 020 428

Gruppe IX.

Tekstil-Industrien: Raamaterialer, Halv- og Helfabrikata.

Raabomuld	114 040 983	126 975	27 381 662
Jute, Hor, Hamp og Silke, raa	45 003 300	24 289	15 032 101
Uld, ufarvet	60 012 318	764 566	24 086 658
do., farvet.	387 012	2 200	234 735
Bomuldsaffald, ufarvet	157 785	0	54 925
do., farvet	8 788	4	6 736
Hygroskopisk Vat	694 233	0	639 631

Benævnelser	Ialt indført til Rusland fra alle Lande Værdi i Rubler	Heraf fra Danmark Værdi i Rubler	Heraf fra Tyskland Værdi i Rubler
Bomuldstraad og -Garn	9 836 412	26 081	5 109 733
Jute, Hør, Hamp, Traad og Garn	477 708	2 078	149 725
Silke-Traad og -Garn	3 327 401	301	2 629 794
Uld-Traad og -Garn	18 966 581	1 504	9 955 880
Bomuldsstoffer	15 232 991	13 102	10 630 221
Tovværk og vævede Stoffer af Jute, Hør, Hamp, Fiskenet	5 912 926	199 075	2 952 832
Silke- o. Halvsilkestoffer	7 937 342	254	5 729 984
Uld- og Halvuldstoffer (herunder Duge etc.)	17 431 916	11 317	11 901 521
Strikkede o. Possement-Arbejder	9 035 097	1 079	8 416 405
Tyll, Kniplinger, Broderier etc.	7 654 857	296	6 196 001
Ialt under Gruppe IX	314 117 730	1 173 121	131 108 541

Gruppe X.

Beklædningsgenstande, Knapper, Glasperler, Galanterivarer, Kontorrekvisitter, kunstige Blomster etc. etc.

Herre- og Dame-Linned og Klæder, Damehatte, Pelsværk etc.	3 136 868	576	2 656 873
Hatte, Huer, Kasketter	1 720 074	75	1 268 411
Paraplyer o. Parasoller	55 175	1 000	49 598
Knapper	2 332 601	1 168	1 934 029
Hattepynt	644 627	2	449 138
Kunstige Blomster	38 809	0	28 972
do. t. Stuedekoration o. l.	12 514	0	11 961
Strudsfjer, ej forarb.	110 238	0	89 603
Glasperler	538 507	1	387 830
Hals- og Armsmykker af Glasperler,	216 869	224	181 954
Galanteri- o. Toiletvarer af dyre Materialer	1 652 192	263	1 363 612
Fyrtøjer af Aluminium, Skildp. o. l. Materialer	1 884	0	1 715
Galanteri- o. Toiletvarer af bill. Materialer	3 161 813	1 270	2 765 454
Fyrtøjer af bill. Mat.	27 986	0	21 302
Legetøj	494 458	1 139	160 285
Galanterivarer af ægte Metaller (f. Eks. Al.)	628 240	810	602 095
Fyrtøjer af ægte Metaller (f. Eks. Al.)	8 299	0	8 202
Blyanter	885 141	47	845 374
Penne, Blækhuse, Tegnematériale etc.	1 266 899	930	1 037 664
Griffaltavler og Grifler	8 281	0	7 326
Museumsgenstande	12 761	0	4 326
Vareprøver	13 851	0	12 328
Ialt under Gruppe X	16 968 115	7 505	14 188 252
Ialt und. alle 10 Grupper, der er af Interesse f. dsk. Industri	1 374 033 895	12 867 407	652 208 757

Indførsel til Rusland fra Aar 1903 til Aar 1913 inkl.
Alle Varegrupper. Værdier i 1000 Rubler.

	Fra alle Lande	Fra Tyskland	Fra England	Fra Amerika	Fra Sverige	Fra Danmk.
1913	1 374 032	652 209	173 012	79 092	16 926	12 867
1912	1 171 772	532 346	142 356	37 430	10 620	6 424
1911	1 161 682	487 780	155 081	101 489	9 988	7 678
1910	1 084 446	449 794	153 847	74 441	7 615	7 719
1909	906 336	363 263	127 946	57 854	7 620	7 936
1908	912 659	348 426	120 286	79 215	10 132	8 754
1907	847 365	337 367	114 935	55 588	11 669	5 914
1906	800 690	298 421	105 726	47 449	6 547	6 457
1905	635 087	240 411	97 410	40 836	4 787	4 131
1904	651 403	228 155	103 311	62 926	4 967	6 601
1903	681 670	241 897	113 870	63 167	4 743	5 811
Stigning i 11 Aar:	102%	169%	53%	25%	257%	121%

□□□□□

Forslag om et Eksportmærke for danske Industriprodukter.

Industriraadet fraraader Indførelsen af et Fællesmærke.

Paa sit Møde den 19. April behandlede Industriraadet en Henvendelse fra Foreningen »Dansk Arbejde« vedrørende Deltagelse i et Forhandlingsmøde om Indførelse af et fælles dansk Eksportmærke. Som Resultat af Forhandlingen paa nævnte Industriraads-Møde afsendtes under 23. April følgende Skrivelse til Foreningen »Dansk Arbejde«:

»Af de Oplysninger, der hidtil har foreligget for Industriraadet angaaende Anvendelsen af Fællesmærker som det af »Dansk Arbejde« foreslaaede for danske Industriprodukter, ligesom ogsaa af de Udtalelser, der fra sagkyndig Side fremsattes herom paa det nævnte Industriraadsmøde, synes det at fremgaa, at en nødvendig Forudsætning for, at et saadant Fællesmærke skal kunne anvendes med Held, er denne, at de paagældende Varer fremtræder i ensartet Skikkelse baade i Kvalitet og Fremstillingsmetode, saaledes som det f. Eks. er Tilfældet med de Varer, for hvilke Lurmærket er indregistreret som Fællesmærke, nemlig dansk Smør og dansk Bacon. Er denne Forudsætning ikke til Stede, er det Industriraadets Opfattelse, at man maa være i høj Grad betænkelig ved at søge indregistreret et Fællesmærke for et Antal Varer, der adskiller sig fra hinanden, saavel hvad Arten som Kvaliteten angaar, og som alene har det tilfælles, at de er af dansk Oprindelse, idet et enkelt — ikke tilfredsstillende — Køb af en Vare, der bærer det omhandlede Fæl-

lesmærke, meget let vil kunne medføre, at alle Varer, der er forsynede med dette Mærke, bringes i Miskredit hos den paagældende Køber.

Det trænger formentlig ikke til nogen Paavisning, at den ovenanførte Forudsætning for den heldige Benyttelse af Fællesmærke ikke er til Stede paa det Omraade, for hvilket Foreningen »Dansk Arbejde« har tænkt at søge et Fællesmærke indført, nemlig for danske Industriprodukter, der eksporteredes til Udlandet, og Industriraadet mener derfor ikke at kunne tilraade Indførelsen af et saadant Fællesmærke, hvorfor Raadet ikke mener at kunne tjene den ærede Forening i at lade sig repræsentere ved det paatænkte Forhandlingsmøde angaaende denne Sag.«

□□□□□□

Teknologisk Instituts nye Bygning.

Forarbejderne til den nye Bygning for Teknologisk Institut er nu saa vidt fremskredne, at Institutet i disse Dage har kunnet udsende Indbydelse til danske Arkitekter til at deltage i en Konkurrence om Tegningerne til Bygningen.

Der er nedsat et Dommerudvalg, bestaaende af Arkitekterne *Holger Jacobsen, Gunnar Laage* og *Fr. Kiorboe* samt Direktør *Max Ballin,* Direktør *Gunnar Gregersen,* Professor *H. J. Hannover* og Oldermand *Johs. Pitzner,* som vil foretage Bedømmelsen af de indkommende Projekter, der skal være afleverede paa Institutets Kontor senest Mandag den 21. Juni Kl. 12 Middag.

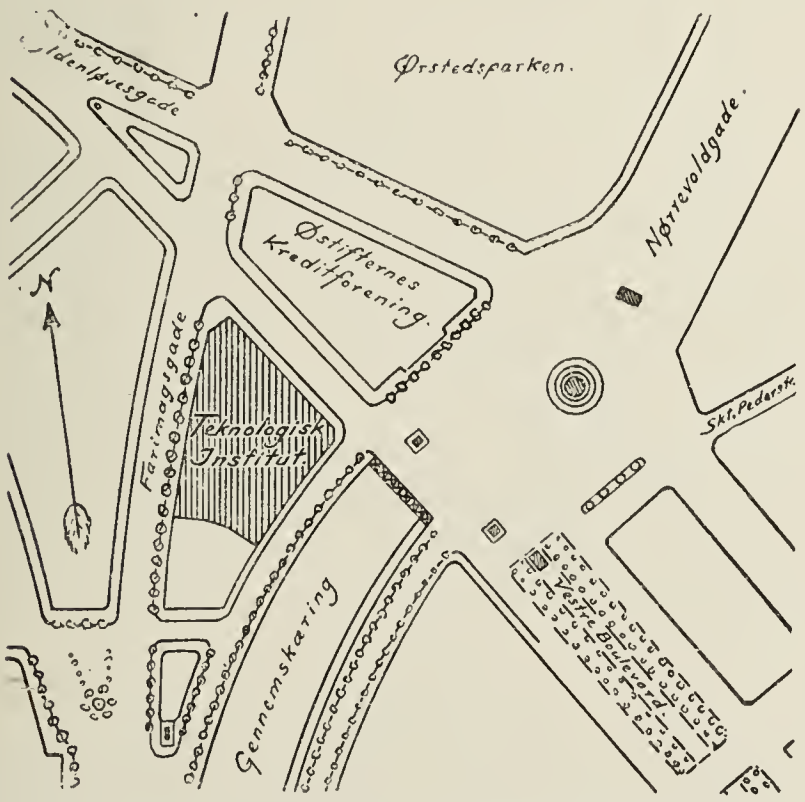

Oversigtsplan for Teknologisk Instituts Byggegrund i Aborreparken med tilstødende Gader.

Følgende Krav stilles til Hovedafdelinger i Bygningen:

a) *Administrationslokalerne,* bestaaende af Ekspeditionslokale samt Kontorer for Direktør, Inspektor og Afdelingsingeniører.

b) *Udstillingslokaler,* hvortil slutter sig Bibliotek og Læsesal.

c) *Værksteder:* Metalbearbejdningsværksteder og Træbearbejdningsværksteder, Kraftcentral og skiftende Værksteder.

d) *Laboratorier:* Forsøgs- og Undervisningslaboratorier.

e) *Skolelokaler* og *Samlinger.*

f) *Specielle Fagskoler* med tilhørende Værksteder.

Adgangen til Administrationslokalerne, der som det centrale i Bygningen tænkes lagt paa 1. Sal, sker gennem Bygningens Hovedindgang, gennem hvilken overhovedet al Adgang til de forskellige Afdelinger skal foregaa. Hovedindgangen bør derfor have en monumental Karakter. Gennem en Forstue eller Forhal skal der være direkte Adgang til Bygningens Hovedtrappe, der gaar gennem samtlige Etager, og til Udstillingssalen og kun til disse.

Udstillingslokalerne skal omfatte en større Udstillingssal (ca. 9 m høj) samt et eller to Udstillingsrum i aaben Forbindelse med Salen, af hvilken de danner en umiddelbar Udvidelse, saaledes at Udstillingslokalernes samlede Gulvflade bliver mindst 500 m². Udstillingssalens Areal skal være saa stort som muligt og mindst 325 m². Den skal gaa gennem Kælderetage og Stue og være forsynet med et omløbende Galleri i Højde med Stuegulvet, tjenende dels til Forøgelse af Udstillingsplads for mindre Genstande, dels til eventuel Forbindelsesled mellem tilstødende Lokaler. Udstillingerne vil væsentlig omfatte Maskiner, og Salen skal derfor forsynes med Loftekran.

Der uddeles i Præmier ialt 6000 Kr. 1. Præmie fastsættes til 2000 Kr. Den øvrige Sum fordeles efter Dommerudvalgets Skøn, dog saaledes at 2. Præmie ikke maa overskride 1500 Kr. og ikke være mindre end 1000 Kr., og ingen af de øvrige Præmier mindre end 500 Kr. Endvidere raades der over 1000 Kr. til eventuel yderligere Præmiering eller Indkøb af Projekter, uden nogen Forpligtelse i saa Henseende.

Dersom 1. Præmietager ikke faar overdraget Udførelsen af Arbejdet, forhøjes Præmien med 1000 Kr. Overdrages Arbejdet til en Præmietager,

vil Præmiesummen ikke blive fradraget i Honoraret.

De præmierede Tegninger er Konkurrenceudskriverens Ejendom, dog beholder Forfatteren Reproduktionsretten og den kunstneriske Ejendomsret i Henhold til de gældende Lovbestemmelser.

Efter Bedommelsen vil samtlige Projekter blive offentlig udstillede i ca. 8 Dage. Paa Udstillingen vil blive fremlagt Dommerudvalgets Begrundelse af den stedfundne Bedommelse.

□□□□□□

Værkstedsskibet „Vestal".

Fra Arilds Tid har det været Reglen, at ethvert større Skib medførte sit »Værksted« før fornødne Smaareparationer — Tommermandens primitive Værksted ombord i Træskibene og en lille Maskin- og Kleinsmedie i Dampskibene. Hvor megen Betydning denne Del af Skibets Organisation ligesom Maskinpersonalets Haandværksduelighed har — ja, derom taler tallose Tilfælde, der kan udpilles af den moderne Sønærings daglige Liv, ligesom den Vægt, Offentligheden af Sikkerhedshensyn lægger paa disse Forhold, tydeligt fremgaar af de Bestræbelser, der i de senere Aar ogsaa herhjemme gores for at sikre Dampskibenes Maskinpersonale en højst fornøden Haandværksduelighed, for det betros dem at paatage sig Ansvaret for Maskinerne ombord i et større Skib. (Jvfr. det Forslag til en Sønæringslov, der allerede ifjor vedtoges i Landstinget, og hvori der kræves aflagt en »Haandværksprove« sammen med Maskinmestereksamen.)

For Krigsflaader er selvfølgelig enhver Ordning, der muliggør hurtig Reparation — er det end af Smaating — om muligt af endnu større Betydning. Men her muliggores tillige en vis Centralisation: man samler det hele paa ét Skib. — Saadanne særlige Værkstedsskibe for Udbedringsarbejder, Reparationer o. s. v. af Krigsskibene har allerede i en Aarrække været anvendt af enkelte Stormagtsflaader. Saa tidligt som i Halvfemserne raadede den amerikanske Marine over et saadant Værkstedsskib — »Vulcan« — der under en af den amerikanske Flaades store Evroparejser gjorde fortrinlig Fyldest og vakte betydelig Opmærksomhed. Om et nyt og større Skib af denne Type — »Vestal« — for samme Marine beretter »American Machinist« (6. Febr. 1915) udforligt, og da saadanne flydende »Industriforetagender« er noget sjeldne, skal lige et Par Ord ofres paa dette allernyeste Eksempel.

»Vestal« viser sig at være en gammel Kuldamper, 142 Meter lang, 18,9 Meter bred, 7720 Tons og udrustet med Maskinkraft til 14 Knobs Fart. — Skibsrummet er delt i 3 Hovedværksteder. Disse er først et *Maskinværksted* med en Række endogsaa ret svære Værktøjsmaskiner, saaledes 72" Vertikal-Boremolle, dø. horisontal, Fræsemaskiner, Drejebænke o. s. v. — Rummet er tillige forsynet med en 3-Tons Løbekran. Dernæst findes *Grovsmedie* med flere Esser, Damphammer, en 150 Tons Smedepresse, Smedeovne og øvrigt Tilbehør. Og endelig et almindeligt *Støberi* med 2 Kuppelovne, en paa ca. 2 og en paa $8^1/_2$ Tons Kapacitet, samt — *4 Digelstaalovne!* Ovnene oliefyres. En lidt større Staalovn vil yderligere om kort Tid blive installeret i Skibet.

Foruden disse Hoved-Værksteder findes selvfølgelig Modelsnedkeri, Kobbersmedie og Metalstøberi, elektrisk Reparationsværksted og et Værksted for finere Instrumenter, Projektiler, Periskoper o. lign. Drivkraften er overalt elektrisk. — Arbejdsgangen er som i et industrielt Foretagende. Værkstedsbogholderiet er indrettet med Ordresedler, Arbejdssedler og efter det mest moderne System.

Som det af ovenstaaende vil ses, er der her Tale om en hel lille flydende Fabrik. Det er Hensigten at lade denne følge med Krigsflaaden til dens Operationsbasis og dèr lægge den for Anker og saa lade saadanne Reparationer, der kræver Værksteder, og som disse magter, udføre ombord.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

Oprindelsescertifikater for danske Varer, der eksporteres til Rusland.

En kejserlig russisk Ukas af 18. Marts 1915 har fordoblet Tolden for alle Varer af tysk, tyrkisk og østrigsk Oprindelse, der indføres til Rusland. For ikke at falde ind under denne Bestemmelse, skal alle Varer, der indføres til Rusland fra andre end de nævnte Lande forsynes med et Oprindelsescertifikat, der er viseret af den russiske Regerings Repræsentant paa den paagældende Plads.

Saasnart dette var blevet bekendt, optog Industriraadet i Forbindelse med Grosserersocietetets Komité Forhandling med det herværende russiske Generalkonsulat, og det lykkedes at faa Generalkonsulatet til at anerkende de af de nævnte Institutioner udstedte Certifikater. For de til Industriraadet knyttede Virksomheder vil de paagældende Certifikater — under Erlæggelse af et Honorar til en i denne Anledning engageret Ekspert — kunne udstedes ved Henvendelse i Raadets Sekretariat, Vestre Boulevard 18, Kbhvn. B.

Nye Medlemmer:

Følgende nye Medlemmer er optaget i Industriraadet: *A/S Den danske Mælkekondenseringsfabrik*, Nakskov. *Jens C. Nielsens Blikvarefabrik*, Aabyhøj.

Dansk Ammoniakfabrik, Nyborg. *A/S Aerolit-Compagniet* (Fabrik for Sprængstoffer), Jyderup. *Chr. Nielsen & Co.*, Trikotagefabrik, Odense. *Konservesfabriken »Danica«*, Slagelse.

Officielle Meddelelser:

Godstransporten mellem Rusland og Finland.

I Handelsministeriets Lokaler, Holmens Kanal Nr. 9 (Kl. 12—5) er fremlagt Oversættelse af en mellem Rusland og Finland afsluttet Overenskomst vedrorende Godstransporten mellem disse Lande.

Midlertidig Toldfrihed i Østrig-Ungarn.

Udenrigsministeriet meddeler, at det danske Gesandtskab i Wien telegrafisk har indberettet, at der i Østrig-Ungarn er forordnet midlertidig Toldfrihed for folgende Varer: Grontsager, Okser, Tyre, Koer, Ungkvæg, Kalve, Fisk, Sæltran, fersk, saltet og roget Kod, Kodpolser, Ost og Kodkonserves.

Russisk Toldforhojelse.

Handelsministeriet meddeler, at et russisk Dekret af 28. Februar 1915 har forhojet Indforselstolden for en Række Varer, hvoraf fremhæves:

Ris, Mel og Malt, Krydderier, Kaffe, Te, Tobak, kondenseret Mælk, Spirituosa, Øl, visse Fiskesorter, deribl. saltet Sild, Østers, Huder, Pelsværk, visse Lædervarer, visse Glasvarer, Gummi, Kamfer, Garvestofekstrakter, Farver og Farvestoffer, visse bearbejdede Staalvarer, Kemivarer, Urmagervarer, Koretojer, Klude, raa Bomuld og Jute, Uld, Bomuldsgarn, Bomuldsvævninger.

Eksemplarer af den russiske Toldtarif (i tysk og engelsk Udgave) er fremlagt i Handelsministeriets Lokaler, Holmens Kanal 9 (Kl. 12—5).

Marked for Landbrugsmaskiner og -Redskaber i Rusland.

Fra Handelsministeriet har Industriraadet modtaget en Ekstraktafskrift af Board of Trade Journal for 1. April d. A. omhandlende Udsigterne for Afsætning af Landbrugsmaskiner og -Redskaber i Rusland. Det omtales heri, at en af det russiske Landbrugsministerium særlig nedsat Komité har anslaaet det øjeblikkelige Behov i Rusland for Landbrugsmaskiner og -Redskaber til følgende: 120 à 150,000 Plove, 7000 Kultivatorer og Harver, 3 à 4000 Tærskeværker, 15 à 20,000 Hesteriver, 6 à 8000 Sortér- og Renseværker, 4 Mill. Leer, 500 Tons Spader og Skovle og ca. $^1/_2$ Mill. Horiver. For Øjeblikket synes det ret umuligt at faa større Forsendelser af dette Gods frem, og enkelte russiske Firmaer forsoger selv at fremstille forskellige Slags Landbrugsmaskiner. Efter Krigen vil Eftersporgslen blive meget stor. Board of Trade's Beretning betoner imidlertid, at det for at gore Forretninger i Rusland er nodvendigt at sende kompetente og energiske Repræsentanter ud for at undersoge det russiske Marked. Disse Repræsentanter bor helst kunne tale Russisk, men iovrigt kan man nojes med Fransk, i ethvert Tilfælde i de storre Byer. —

Den her citerede engelske Indberetning anforer særlig Chancerne for engelsk, amerikansk og svensk Landbrugsmaskinindustri. I disse Muligheder burde imidlertid ogsaa dansk Landbrugsmaskinindustri kunne blive delagtig i langt hojere Grad end hidtil har været Tilfældet.

Eksport til Rusland.

Industriraadet har fra det herværende kejserlige russiske Generalkonsulat modtaget en Meddelelse om, at der i Warschau er oprettet en Organisation under Benævnelsen »Selskabet for polske Kobmænd, Sektionen for Agentur- og Handelshuse«, Skolnaja Nr. 10, Warschau, hvis Virksomhed bestaar i at anvise Kobere for saadanne udenlandske Varer, som ikke produceres i Rusland, og som tidligere indfortes paa anden Maade.

□□□□□□

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort sidste Hefte meddelte Udforselsforbud er folgende nye udstedte:

Under 24. April forbydes indtil videre enhver Udforsel af: Aluminiumsalte. Tjærefarvestoffer og organiske Mellemprodukter for Tjærefarveproduktionen, herunder navnlig Anilin og Anilinforbindelser, Benzol, Cresol og Metacresol. Antimonforbindelser. Kobbervitriol. Ferromangan. Ferromolybden. Ferronikkel. Ferrotitanium. Ferrowolfram. Ferrovanadium. Grafit og Grafitsmeltedigler. Mangan og Manganmalm. Bomuldsfro. Linoliefernis.

□□□□□□

Dansk Forening for Beskyttelse af industriel Ejendomsret.

Dansk Forening for Beskyttelse af industriel Ejendomsret afholdt den 19. ds. Aarsmode under Ledelse af Overretssagforer *C. Eberth*.

Formanden, Dr. jur. *H. Federspiel*, aflagde Beretning om Virksomheden i det forlobne Aar, der ganske naturligt var bleven væsentligt hemmet af Krigen, idet alt internationalt Lovgivningsarbejde er standset. Herhjemme har Foreningen i hoj Grad været medvirkende ved Danmarks Tiltrædelse af den paa Konferencen i Washington i 1912 reviderede Pariserkonven-

tion og holder iøvrigt Øje med alt, hvad der vedrører den industrielle Ejendomsrets Beskyttelse.

Sekretæren, Dir. *Marcus-Møller*, fremsatte paa egne og Direktor *Chr. H. Olesens* Vegne Forslag om at soge udvirket, at den første internationale Kongres efter Krigens Afslutning kunde blive afholdt i Kjobenhavn, og det vedtoges at foretage det indledende Skridt herfor.

Kassereren, Ingenior *A. Clément*, fremlagde Regnskabet, der udviser en Kassebeholdning af Kr. 3349,02. Der gaves Decharge, og de afgaaende Bestyrelsesmedlemmer, Dr. jur. *Federspiel* og Direktor *H. P. Prior*, samt Revisorerne genvalgtes.

Præmiering af mindre Industri.

Det af Industriraadet nedsatte Udvalg for »Præmieringen af den mindre Industri« (bestaaende af Direktor *F. Bülow*, Fabrikant *Holger Petersen* og Fabrikant *John Messerschmidt*, med sidstnævnte som Formand), har afgivet følgende Beretning for 1914—15: Efter at der paa sædvanlig Maade var meddelt Offentligheden, at der fra Industriforeningens Side paatænktes en Præmiering af den mindre Industris Frembringelser, udleveredes fra Industriforeningens Sekretariat ialt 130 Blanketter til Udfyldning. Heraf indkom inden 7. Januar d. A. 104 i udfyldt Stand. Disse blev derefter gennemgaaet, og det viste sig, at 35 Virksomheder laa udenfor Bedommelsen, hvorfor disse fik Meddelelse om, at de ikke behøvede at indsende de af dem anmeldte Genstande.

Af de resterende 69 indstilles herved de 17 til Præmie til en samlet Sum af Kr. 2300, hvilket er det Belob, som i Aar er Industriforeningens Andel i Statens aarlige Bidrag til Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk til Udstillinger og Præmier.

Disse 17 er:

I. C. Andersen, Frederieia. Bambusmobler. 100 Kr.

J. M. Bloch, Korsvej pr. Laasby. Ajlerender. 100 Kr.

Knud Ejbye, Odense. Egen pat. Gummi-Klemmenippel. 200 Kr.

Holger Hagested, Ølstykke. Autogensvejsede Lygteholdere. 100 Kr.

Alex. Hansen, Gasværksvej 9. Bordrigler. 100 Kr.

V. A. & S. S. Weilbach Holm, Aggersborggade 4. Baandsavklinger. 200 Kr.

Thorvald Jacobsen, Vesterbrogade 107 C. Paraplygreb og Spadserestokke. 300 Kr.

Søren Jensen, Næstved. Industrielt fremstillede paabegyndte Haandarbejder. 100 Kr.

Lars Jørgensen, Viby. Rensenaale til Primusapparater. 100 Kr.

K. J. Knudsen, Prejlerup pr. Grevinge. Salg af Halmbaand (Høstbaand). 50 Kr.

Vilhelm Lakjer, Gormsgade 3. Cycle-Dynamo Lygte. 200 Kr.

Holger C. Larsen, St. Pederstræde 32. Mobelborster. 100 Kr.

C. Nielsen, Lyongade 8. Billige Haand- og Citytasker. 100 Kr.

P. V. Rolandsen, Helgesensgade 5. Tinsoldater. 100 Kr.

A. Sørensen, Aulum. Jerntraads-Kartoffel- og Roekurve. 100 Kr.

J. C. Wibroe, Vesterfælledvej 58. Jutegjord for Møbel- og Dækkenbrug. 150 Kr.

Rudolf Will, Horsens. Orgelpiber. 200 Kr.

Fra Biblioteket.

I Sommermaanederne er Biblioteket aabent Hverdage Kl. 9 Form. til 10 Aften. Fra 1. Juni til 31. Aug. dog *kun til Kl. 8 Aften.*

Grundlovsdag er lukket helt.

Folgende nye Bøger er indgaaet i Biblioteket:

2. Dahl, S. Dansk Biblioteksfører. Kbh. 1915. 194 S.
18. Lenz, K. Die Rechenmaschinen und das Maschinenrechnen. Lpz. u. Brl. 1915. 114 S.
33. Chemie unter Redaktion v. E. v. Meyer. Allgemeine Kristallographie und Mineralogie unter Redaktion von Fr. Rinne, bearb. v. [12 Forfattere] Lpz. 1913. 663 S.
Kultur der Gegenwart III, 2.
34b. Farsoe, V. Lærebog i organisk Analyse. Kbh. 1915. 183 S.
52. Christensen, Arthur. Engelsk og tysk Folkeaand. Kultur og Verdenskrig. Kbh. 1915. 103 S.
52. Lehmann, A. Grafologien. Et Bidrag til Belysning af moderne Overtro. Kbh. 1899. 95 S. (Tvl.).
52. Lehmann, Edv. Brytningstiden. Bidrag til Overgangsalderens Psykologi. Paa Norsk ved Eiv. Berggrav-Jensen. Kr.a 1915. 60 S.
135. Hülle, Fr. W. Die Werkzeugsmaschinen und ihre Konstruktionselemente, Ein Lehrbuch zur Einführung in den Werkzeugmasehinenbau. 3. verb. Aufl. Berl. 1913. 556 S. (Tvl.)
137. Sciama, G. Étude elementaire des moteurs industriels de leur travails et de ses transformations. Paris 1881. 375 S.
156. v. Löw. Brennstoffmischungen, Anlassbehälter und moderne Vergaser, ihre Bedeutung für den Automobilbetrieb in den jetzigen Krieg und in der Zukunft. Wiesbaden. 38 S.
185. Ganswindt, A. Moderne Seifenfabrikation. Theorie und Praxis der alten und neuzeitlichen Methoden zur Herstellung der Kernseifen, Leimseifen, Schmierseifen, Textilseifen, medizinischen Seifen und Toiletteseifen. Lpz. 1915. 228 S.
185. Naftaproduktionsbolaget Brødrene Nobel. St. Petersburg.

191. Warming, J. Krigen og Landbruget. Kbh. 1915. 48 S.
209. Danvig, A. M. Lærebog i Frugt- og Grøntdrivning. Kbh. 1915. 191 S.
210. Brandt, G. N. Stauder. En Vejledning for Havevenner. Kbh. 1915. 183 S.
231. Ausstellung jüdischer Künstler. Berlin 1907. 14 S. (Tvl.).
231. Gewerbe- und Kunst-Ausstellung. Düsseldorf 1880. Bearbeitet und herausgegeben im Auftrage und unter Mitwirkung des Vorstandes der Ausstellung. Düsseldorf 1881. 162+86+361 S. (Tvl.).
231. Die Industrie- und Gewerbe-Ausstellung für Rheinland, Westphalen und benachbarte Bezirke verbunden mit einer deutsch nationalen Kunst-Ausstellung. Düsseldorf 1902. Herausg. v. Stoffers. Düsseld. 1903. 294+392 S. (Tvl.).
241. Krohn, Mario. Maleren Christen Kobkes Arbejder. Illusteret Fortegnelse. Kbh. 1915. 118 S.
258. Petersen, C. E. O. Haandbog for Bygmestre, Haandværkere og Entreprenører. Kbh. 1915. 200 S.
260. Grosse Bürgerbauten aus vier Jahrhundert deutscher Vergangenheit. Lpz. 1915. (16) 112 S.
287. Stirner, Max. Den eneste og hans Ejendom. Med Indledning af Georg Brandes. Oversat og bearbejdet af Axel Garde. Kbh. 1902. 224 S.
294. Mejdell, G. Th. Industriens Magtstilling i den moderne Civilisation. Kria 1915. 215 S.
296. Baltiska ingeniörskongressens industribok, utg. af dess redaktionskommité. Göteborg 1914. 312 S.
305. [Fr. Oldenburg]. C. v. Haller: Stategi og Politik. Et Bidrag til Belysning af Staternes Magtstilling. Kbh. 1881. 272 S.
316d. Rasmussen, K. Min Rejsedagbog. Skildringer fra den første Thule-Ekspedition. Kbh. 1915. 368 S. (Tvl.).
318. Olsen, Ørjan. Et primitivt Folk. De mongolske Rennomader. Kria 1915. 156 S. (Tvl.).
327. Larsen, K. Under den store Krig. Kbh. 1915. 152 S.
327. Verdenskrigen paa nært Hold. Krigskroniker fra Politiken [6 Forfattere]. Kbh. 1915. 167 S.
330. Norges Historie, 2. Binds I Del, Tidsrummet 1030—1103 af Ebbe Hertzberg og Alexander Bugge. Kri.a 1915.
337b. Dahlström, C. Danske Jorddrotter ved Chambellan. Kbh. 1907. 176 S.
338. Raabe, Jens. Middelalder og Renæssance. Historiske Skildringer. Kria 1904. 220 S.
344. Filolog- og Magister-Stat. Udgivet af C. H. Sthyr og H. F. Øllgaard. Kbh. 1907. 159 S.
344. Kraks blaa Bog 1915.
345. Memoirer og Breve. Bd. 22. Apoteker Claus Seidelins Optegnelser om sit Levned 1702—1782.
347b. Selbstbiographie der Friedrich v. Lupin auf Elberfeld. I—IV. Weimar 1844 (4 Vol.).
347b. Friedrich Perthes Leben nach dessen schriftlichen und mündlichen Mittheilungen aufgezeichnet von C. Th. Perthes. 4. Aull. I—III. Gotha 1857. (3 Vol).

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Toldindtægterne. — En Indtægtsnedgang i 1914—15 paa 1⅘ Mill. Kr.

De ordinære Toldafgifter, Spiritus-, Sukker- og Cigaretafgiften samt Ølskatten og Konsulatafgiften m. v. har efter foreløbig Opgørelse fra den 1. April 1914 til den 31. Marts 1915 udgjort tilsammen Brutto 57,115,664 Kr. mod 58,737,308 Kr. i de tilsvarende Maaneder af Finansaaret 1913—14.

Som Godtgørelser er der i Finansaaret 1914—15 udredet tilsammen 3,089,963 Kr. mod tilsammen 2,910,612 Kr. i Finansaaret 1913—14.

Drages Godtgørelsernes Beløb fra de ovennævnte samlede Bruttosummer, da nedgaar disse herved: for Finansaaret 1914—15 til Netto 54,025,701 Kr. og for Finansaaret 1913—14 til Netto 55,826,696 Kr., saa at der altsaa for Finansaaret 1914—15 viser sig en Mindreindtægt af 1,800,995 Kr.

Ved Februar Maaneds Udgang 1915 var der en Mindreindtægt af 1,645,782 Kr. Status er saaledes i Løbet af Marts Maaned 1915 forringet med 155,213 Kr. For de tilsvarende Maaneder af Finansaaret 1912—13 var den samlede Netto-Indtægt gennem Told-, Spiritus-, Øl- og Sukkerbeskatningen m. m. 53,363,581 Kr., altsaa 662,120 Kr. mindre end i Finansaaret 1914—15.

Made in . . .

Hvor vanskelig Brugen af de saakaldte »Fællesmærker« for industrielle Frembringelser er, saalænge de ikke er beskyttede af Lovgivningen, viser følgende:

I Aaringer har Producenter i De forenede Fristater paasat deres Varer Mærket »Made in U. S. A.«. I Australien har man imidlertid nu nægtet at tillade Indførsel af saaledes mærkede Varer, idet man hævder, at Betegnelsen indeholder en urigtig Varebetegnelse, thi »U. S. A.« betyder i det engelske Rige »The Union of South Africa« og ikke »The United States of America«.

Amerikanerne, der har ofret et kolossalt Arbejde og mange Penge paa at indarbejde det omtalte Mærke, raser.

Den nye tyske Kvælstofindustri.

Som vi her i Tidsskriftet tidligere har omtalt, er man i Tyskland ifærd med at skabe en stor Kvælstofindustri for at bøde paa den standsede Tilførsel udefra. Den tyske Regering har nu fremsat et Lovforslag om Statsmonopol for al Handel med Kvælstofgødning. Selve dette Forslags Detailler hemmeligholdes, ligesom det under de nuværende Forhold er umuligt at faa nærmere Oplysninger om hele Organisationen af den saaledes skabte nye Industri. Imidlertid tor man regne med, at denne Industri enten allerede er eller snart vil være en Kendsgerning, og da de herhenhørende Anlæg er overordentlig værdifulde, vil man sikkert kunne gaa ud fra, at den saaledes ved Nødstilstanden skabte Industri vil faa en blivende Karakter i Tyskland. Medens det nævnte Statsmonopol vistnok kun skal gælde, saalænge Kri-

gen varer, vil hermed være skabt en varig Industri, som ogsaa i Fremtiden skal gøre Tyskland uafhængig af Chilisalpeter, Norgesalpeter og andre indforte Produkter. Fabrikationsmetoderne er som nævnt foreløbig hemmelige, men det menes dog, at de er baseret paa en Modifikation af det Birkeland-Eydeske System og af en Opfindelse af den tyske Kemiker Kaber, hvorved det er lykkedes af fremstille Ammoniak af Luftens Kvælstof. En ny Metode til Omsætning af Ammoniak til Salpetersyre skal ligeledes være anvendelig, hvilket selvsagt har den storste Betydning for Fabrikation af Sprængstoffer.

Tysklands Indførsel af de herhenhorende Stoffer har hidtil været enorm; alene af Chilisalpeter andragende ca. 200 Mill. Mk. aarlig. Hvorledes Sagen betragtes i de Kredse, der er interesseret i Chiles Salpeterminer, foreligger der intet om, derimod følger man i Norge, hvis nye store Kvælstofindustri i ikke ringe Grad regner med det tyske Marked, selvfølgelig Sagens Udvikling med storste Interesse. Hvis det virkelig lykkes Tyskerne at organisere en rentabel Kvælstofindustri udenom Vandfaldskraften, som man hidtil troede var nodvendig Basis for en kunstig Kvælstofindustri, vil dette selvsagt ikke være i Norges Interesse.

Tysk Interesse for dansk Industri.

Af stedse hyppigere Meddelelser i den tyske Dag- og Fagpresse faar man det Indtryk, at man i Tyskland med Interesse følger de økonomiske Forhold i Danmark, heri ogsaa Begivenhederne i vor Industri. Saaledes har Industriens Tilforselsvanskeligheder og de forskellige Veje, ad hvilke man har forsøgt saa vidt muligt at afhjælpe disse, været omtalt. Industriraadet og dets Arbejde er herved særlig blevet fremhævet, og man har endog i den tyske Presse kunnet se kortfattede Referater af det store Industrimode i Januar. Medens Meddelelserne om Industriraadets Arbejde i alt væsentlig er korrekte, tor man ikke sige, at den Nojagtighed, som Tyskerne ellers har været saa bekendte for, præger Meddelelserne om den danske Industri iovrigt. Den Omstændighed, at en dansk Fabrikantforening privat har overdraget tre Herrer at undersoge det russiske Marked, har saaledes givet Anledning til følgende Artikel, som vi citerer fra »Exportwoche«:

»Danmark besoges for Tiden af russiske Regeringsagenter og Kommissioner. Efter Oprettelsen af det russiske Handelskammer i Kjobenhavn vil følge Grundlæggelsen af en russisk-dansk Bank i Kjobenhavn. Endvidere har den danske Regering udsendt en officiel Kommission af Sagkyndige for Jernindustrien til Rusland, som efter Indbydelse fra den russiske Regering skal prove Mulighederne for den danske Jerneksport til Rusland«.

Blandt andre lignende Meddelelser finder man iovrigt i samme Tidsskrift en Meddelelse om, at den kjobenhavnske Presse for Tiden synes at ville oparbejde en Antipati mod tyske og ostrigske Varer. Det er beklagelsesværdigt, at den tyske Presse kan bringe slige Meddelelser, i hvilke der ikke er et Ord Sandhed.

Amerikanerne og Balkan.

Medens de store evropæiske Industri- og Handelslande slaas paa Liv og Dod, er Amerikanerne ivrigt paa Post for at drage den storst mulige Nytte af Situationen saa at sige overalt paa Jorden, eksport- og leveringsdygtige, som de er paa saa talrige Omraader. Ogsaa Balkanhalvoen har Amerikanerne fæstet deres Opmærksomhed paa som Fremtidsmarked, idet nylig et amerikansk Handelskammer er oprettet i Sofia i det Ojemed at virke for Amerikas Handelsinteresser paa hele Balkanhalvoen. Regeringens Interesse for disse Bestræbelser ses deraf, at Formanden for Handelskamret er blevet den amerikanske Konsul i Sofia.

□□□□□□

Notitser.

Mod Georgismen. Cand. polit. *J. F. Juhl*, der tidligere har gjort sig bekendt ved en nogtern Undersogelse af Georgismens Idé og denne Idées Virkning, hvis den overfortes i Virkeligheden under danske Forhold, har udsendt en Pjece »20 Kapitler mod Georgismen«, hvori han letfatteligt og dog grundigt imodegaar alle de vigtigste Angreb, der fra Georgisternes Side rettes mod den nuværende Samfundsordning og mod de nuværende Ejere af Landets Jord. Ogsaa i Industrikredse vil dette Skrift kunne paaregne Interesse, idet Georgisternes Politik jo ogsaa i høj Grad er rettet mod den frie Industris Interesser. Pjecen er udkommet paa Forlag af A/S J. H. Schultz.

Opfindernes Liv. Det her i Tidsskriftet omtalte Værk »Opfindernes Liv«, som udgives af G. B. N. F., er nu afsluttet, idet Arbejdets II Del foreligger færdig. Heri behandles den moderne Tids Skikkelser som: de Laval, Parson, Diesel, Ivar Knudsen, Marconi, Valdemar Poulsen, Brdr. Wright, Zeppelin, Birkeland, Eyde, Finsen, Edison, Siemens, Lesseps, Nobel m. fl. De fleste af disse Mænds Liv og Udvikling har formet sig paa saa interessant Maade, at man kun kan ønske Kendskabet til deres Livslob udbredt det mest mulige.

Den store Cementproces. Paa Lehmann & Stages Forlag er udkommet en Brochure indeholdende samtlige Dokumenter i den store Cementproces, som har været forelagt So- og Handelsretten og Højesteret i Sagen mellem de danske Cementfabriker og Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Gennem de saaledes offentliggjorte Aktstykker faar man en fortrinlig Oversigt over hele det saare indviklede Forhold, der forte til den saa meget omtalte Proces med dens opsigtsvækkende Afslutning ved Højesteretsdommen af 12. Februar 1915.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 6 JUNI 1915

Moderne dansk Fajanceindustri.

Skønt dansk Fajanceindustri som egentlig betydende Fabrikation næppe har mere end en Menneskealder at se tilbage paa, har den dog haft Forløbere langt tilbage i Tiden, indrulleret som den var blandt de Industrigrene, som Merkantilismens Industripolitik i særlig Grad havde kastet sin Kærlighed paa. Tilvirkning af Fajance og finere Lervarer, navnlig det saakaldte hollandske Stentøj, fandt her i Landet allerede Sted i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede, og de hermed beskæftigede Fabriker var koncentreret i eller ved Kjøbenhavn. 1722 anlagdes saaledes en Fabrik i Hovedstaden, der fik Privilegium — Merkantilismens karakteristiske Industrihjælp — paa Fremstilling af hollandsk Stentøj, som den Gang gik under Benævnelsen »Delfts Porcelæn«. 1754 oprettedes en ny Fabrik i Kastrup, der fik Bevilling paa Fremstillingen af alle Sorter Stentøj og Porcelæn »undtagen Delfts Porcelæn«, og lignende Privilegier tildeltes nogle Aar senere nogle andre Fabriker. Foruden Tildeling af Privilegier greb man til Merkantilismens andet Hovedmiddel til Fremme af vedkommende indenlandske Produktion, nemlig Udstedelse af Forbud mod Indførsel, in casu af fremmed Fajance, hvilket Forbud gjaldt fra 1727 indtil 1797, da hele den danske Toldlovgivning revolutioneredes, og den ny frihandleriske Retning, paavirket af Tidens Fysiokratisme og Li

Fra den gamle Fajancefabrik.

beralisme, gjorde op med forrige Aarhundreders Merkantilisme. Sammen med 150 andre Indførselsforbud samt 12 Udførselsforbud bortfaldt det kunstige Værn om den danske Fajanceindustri og uheldigvis hermed øjensynlig ogsaa dennes Livsbetingelse. De adskillige Virksomheder i denne Fabrikation synes alle at være gaaet til Grunde efter Toldreformen; dog har hertil sikkert ogsaa bidraget, at den i 1775 dannede Porcelænsfabrik, der i 1779 overtoges af Staten, tog Interessen og Afsætningen bort fra Fajancefabrikationen.

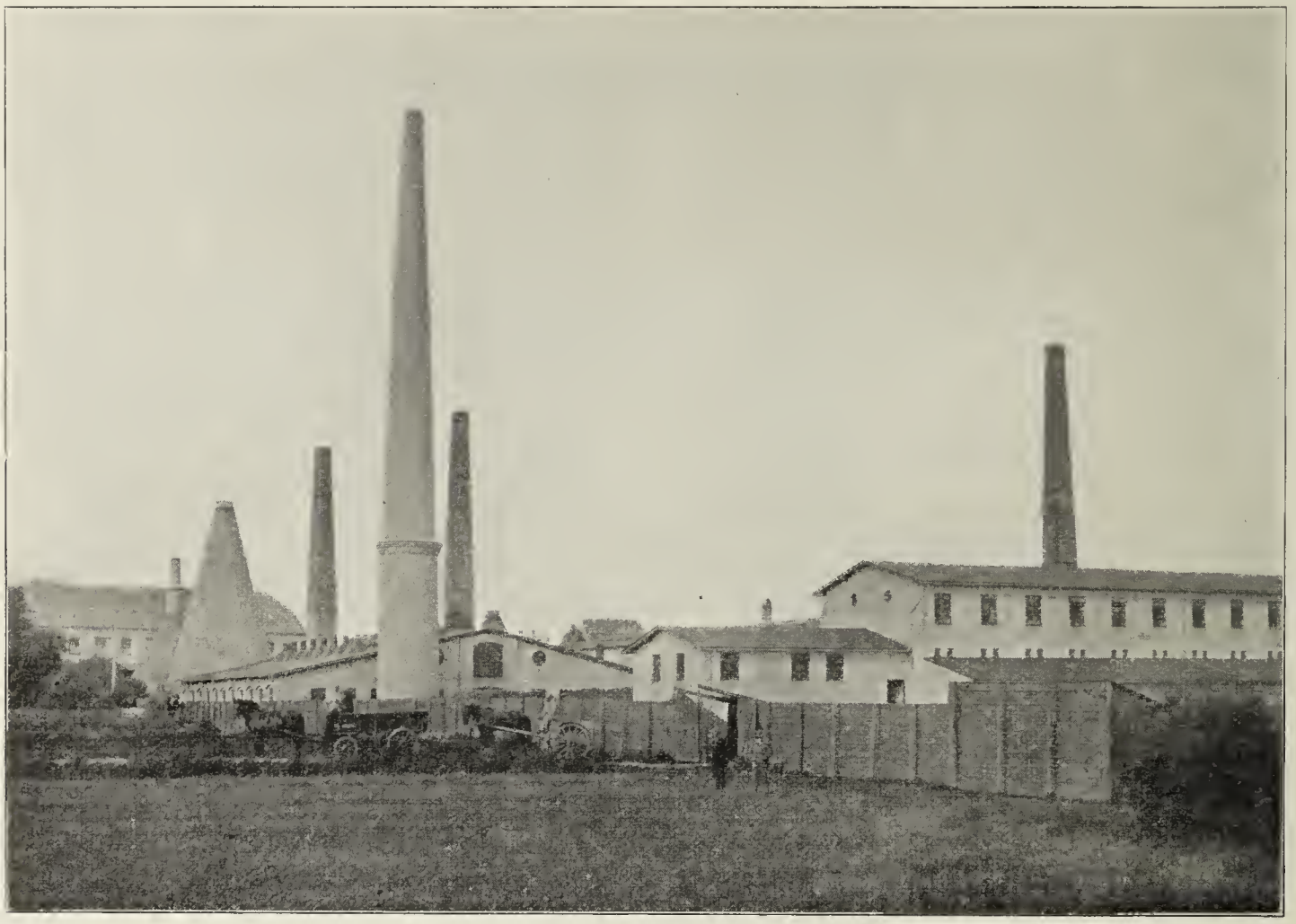

Fajancefabriken »Aluminia« o. 1875.

Det vil maaske paa dette Sted være paa sin Plads at gøre opmærksom paa Forskellen mellem Fajance og Porcelæn. Fajance, der har sit Navn efter Byen Faenza i Italien, er en porøs, uigennemsigtig Masse, der for at kunne anvendes maa overtrækkes med en Glasur — enten Bly-, Tin- eller Feldspatglasur. Selve Massen fremstilles i Reglen af Blaaler, Kaolin, Feldspat og Kvarts, eventuelt Flint. Denne Masse brændes ved en Temperatur af ca. 12 à 1300 Grader, hvorved Fajancen opnaar sin fulde Styrke, men stadig er porøs. Efter denne Brænding kan man dekorere Fajancen inden den nødvendige Glasering — Neddypning i Glasurmaterialet med paafølgende Brænding, der forvandler Glasurovertrækket til rent Glas — og saaledes skabe en kunstnerisk Forædling af Varen. Porcelæn er derimod en Masse, der ved Brænding ophedes til Sintring, hvorved den bliver gennemsigtig. Overtræk med Glasur er i og for sig unødvendig, men foretages dog baade af praktiske og af dekorative Grunde. Porcelænsglasuren er sammensat af samme Materialer, Kaolin, Kvarts og Feldspat, som selve Porcelænsmassen.

I gamle Dage var dog Fajancen noget forskellig fra den moderne Fajance. Det var da nærmest et meget fint tilberedt Lertøj af brun eller gullig Farve, som blev dækket af en Tinglasur, der var hvid, og paa hvilken man derefter malede Dekorationer, inden Fajancen var brændt, altsaa en Overglasurmetode.

De onde Tider, som Begyndelsen af det 19. Aarhundrede bragte over Danmark, ramte ogsaa i høj Grad vor keramiske Industri — overvejende Luksusindustri, som den var —, ja endog bogstavelig, idet Den kgl. Porcelænsfabrik, der den Gang var beliggende paa Købmagergade, ved Bombardementet i 1807 led alvorlig Skade og først kunde genoptage sin Virksomhed efter Krigens Afslutning. De triste finan-

sielle Resultater af Virksomheden i de paafølgende Aar kunde desværre ikke opvejes derved, at den danske keramiske Industri just gennem Den kgl. Porcelænsfabriks Arbejde i hin Tid kunde opvise ualmindelig værdifulde kunstneriske Resultater. Det aarlige Underskud blev større og større og proportionalt hermed voksede Rigsdagens Ønske om at afhænde Fabriken, der da ogsaa i 1868 solgtes til et privat Interessentskab. Imedens havde Fabrikationen af Fajance fortsat sin hensygnende Tilværelse; vel genoptoges Bestræbelserne fra Regeringens Side for at understøtte denne Industri, omend nu under mere moderate Former, og en Del nye Virksomheder kunde noteres som Resultat heraf, saaledes den Gudumlundske Fabrik, anlagt 1805, og Fajancefabriken paa Søholm, der i 1827 grundlagdes som Aktieforetagende og i 1831 fik kongeligt Privilegium og iovrigt traadte i nær Forbindelse med Porcelænsfabriken. Men intet af disse Foretagender havde dog virkelig Livskraft i sig, intet af disse kom til at betyde Indvarslingen af nye Tider. Noget mere Fremgang havde Fajancetilvirkningen paa Bornholm, hvor der i Begyndelsen af forrige Aarhundrede efterhaanden oprettedes en Del nye Fajancefabriker. Synderlig betydelige var de dog ikke og navnlig ikke, hvad Arbejderantal angaar. En afgørende Vending i dansk Fajanceindustris Historie indtraadte først, da en ung Ingeniør, *August Schiøtt,* i 1863 paa Kristianshavn anlagde en Fajancefabrik, der blev kaldt »Aluminia«. Den nye Fabrik var delvis baseret paa at benytte Fangerne i det tæt ved liggende Fængsel til Drejere og Formere, medens Massen blev lavet paa Fabriken, og Varerne brændtes i Fabrikens Ovne. Man raadede over en Raagodsovn og en Glatovn, begge af beskedne Dimensioner, ligesom hele Fabrikens Indretning var yderst primitiv. Som Fabriksmester fungerede en ung Englænder, *William Edwards,* der har haft ikke ringe Betydning for vor Fajanceindustris tekniske Udvikling. Arbejdet har sikkert været brydsomt og Resultaterne af det tvungne Pligtarbejde fra Fangernes Side næppe synderlig opmuntrende. Inden Fabriken endnu var naaet ud over Børnesygdommene, dode dens Grundlægger, August Schiøtt, kun ca. to Maaneder efter, at Fabriken var kommet i Gang — i Slutningen af Aaret 1863. Ledelsen var derefter i nogle Aar i Hænderne paa en Svoger af Schiøtt. Tilstandene paa Fabriken var imidlertid alt andet end opmuntrende, og utvivlsomt havde den nye Fajanceindustri næppe kunnet holdes i Live, om ikke Ingeniør *Philip Schou* i 1868 var traadt ind som Medinteressent og Medejer af Fajancefabriken. Som ethvert stort Arbejde, saaledes kan ogsaa enhver Industri som Regel føre Aarsagerne til sin Opblomstring tilbage til en eller enkelte Mænds Arbejde. Denne ene Mand — Banebryderen, Pioneren — blev for vor Fajanceindustri Philip Schou. Kun 30 Aar gammel, fuld af Energi, Dygtighed og Optimisme, overvandt han alle de utallige Vanskeligheder, der hidtil havde truet med at tage den sidste Livskraft fra Foretagendet. Schou saa straks, at

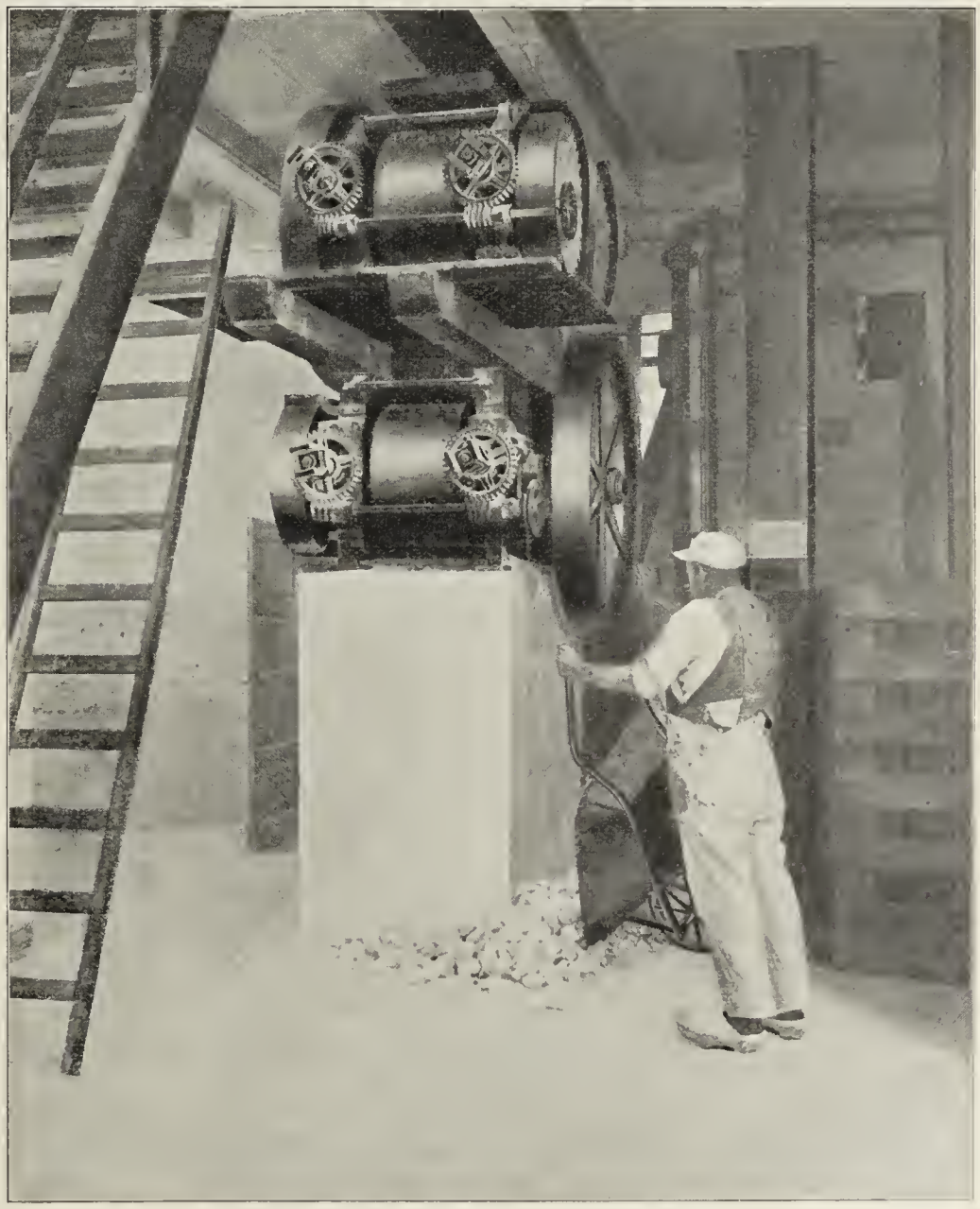

Fra den nye Fabrik: Dobbeltvalseværk.

kun en virkelig rationel Fabriksdrift kunde skabe en levedygtig Industri, og som Resultat af et umaadeligt Arbejde fra hans Side flyttedes i 1869 Fajancefabriken ud til mere tidssvarende Forhold til sin nuværende Beliggenhed paa Frederiksberg, idet man til det nye Fabriksanlæg delvis benyttede en tidligere Tobaksfabrik. Den nye Virksomhed havde en Raagodsovn og to Glatovne. Fabrikationen bestod den Gang overvejende af Nyttegenstande: Spisestel, Kopper, forsel af Kapital sikret, og Udvidelser og gennemgribende Forbedringer foretoges. Uden fuldkommen Teknik, ingen levedygtig Industri! Philip Schou viste, at han i en Tid, hvor Sandheden heraf ellers ingenlunde var trængt igennem, ogsaa her stod som Foregangsmanden. Det var med Hensyn til Ovntekniken, Philip Schou gjorde sin store Indsats. Tidligere havde man til den forste Brænding, Raagodsbrændingen, benyttet kubeformede Ovne efter det gamle

Afvejning af Raamaterialerne.

Vandstel, Tallerkener o. s. v. Man dekorerede Kopper og Spisestel ovenpaa Glasuren med Lustre og Guld og stærkt farvede Baand. Nu skred Udviklingen fremad, og man var snart ved den Grænse, hvor man ikke længere kunde tilfredsstille Efterspørgslen, ligesom utvivlsomme Eksportmuligheder maatte lades ude af Betragtning. For at følge med Udviklingen krævedes store Udvidelser, og for at muliggøre disse var det, at Virksomheden i 1872 omdannedes til et Aktieselskab med en Kapital af 400,000 Rigsdaler (800,000 Kr.). Hermed var den fornødne Tilengelske Princip med diskontinuerlig Drift, d. v. s. Slukning af Ovnene efter hver Brænding med Udtagning af Materialet, Opstilling af det nye Raamateriale med tilhørende ny Opfyring af Ovnene. Schou brød fuldstændig hermed og indforte en kontinuerlig Ovn med 16 Kamre efter Mendheims System; Fyringen skete med Gas, der udvikledes i en særlig Generator. Denne Ovn har sikkert været en af de første — maaske den allerførste — af sin Slags i Fajancefabrikationen, og man stod derfor overfor nye Erfaringer, der først skulde gores. Det

viste sig, at den nye Ovn fungerede højst utilfredsstillende, men Schou tabte ikke Modet, og sammen med den utrættelige Værkmester Edwards, der trofast var forblevet i Fabrikens Tjeneste i Modgang og Medgang, viste han sine glimrende Evner som Driftsleder. Der blev foretaget en fuldstændig Omkonstruktion af Ovnen, og fra da af fungerede den udmærket. Med disse Udvidelser var Fabriken nu i Stand til at tilfredsstille den stadig stigende Efterspørgsel. I 1872 beskæftigede den allerede 170 Arbejdere, og

Hjemmemarkedet, d. v. s. Tilbagetrængen af den udenlandske Indførsel, og Væksten i Udførslen er følgende Tal for Fajanceomsætningen: I 1875—79 udgjorde i aarligt Gennemsnit Fajanceindførslen til Danmark 185,000 Kr., medens den i det paafølgende Femaar, 1880—84, udgjorde 257,000 Kr.; Udførslen udgjorde for de to samme Tidsrum — ligeledes i aarligt Gennemsnit — henholdsvis 27,000 Kr. og 82,000 Kr. Som man ser, var Stigningen i Udførslen langt betydeligere end Stigningen i Indforslen, og dette

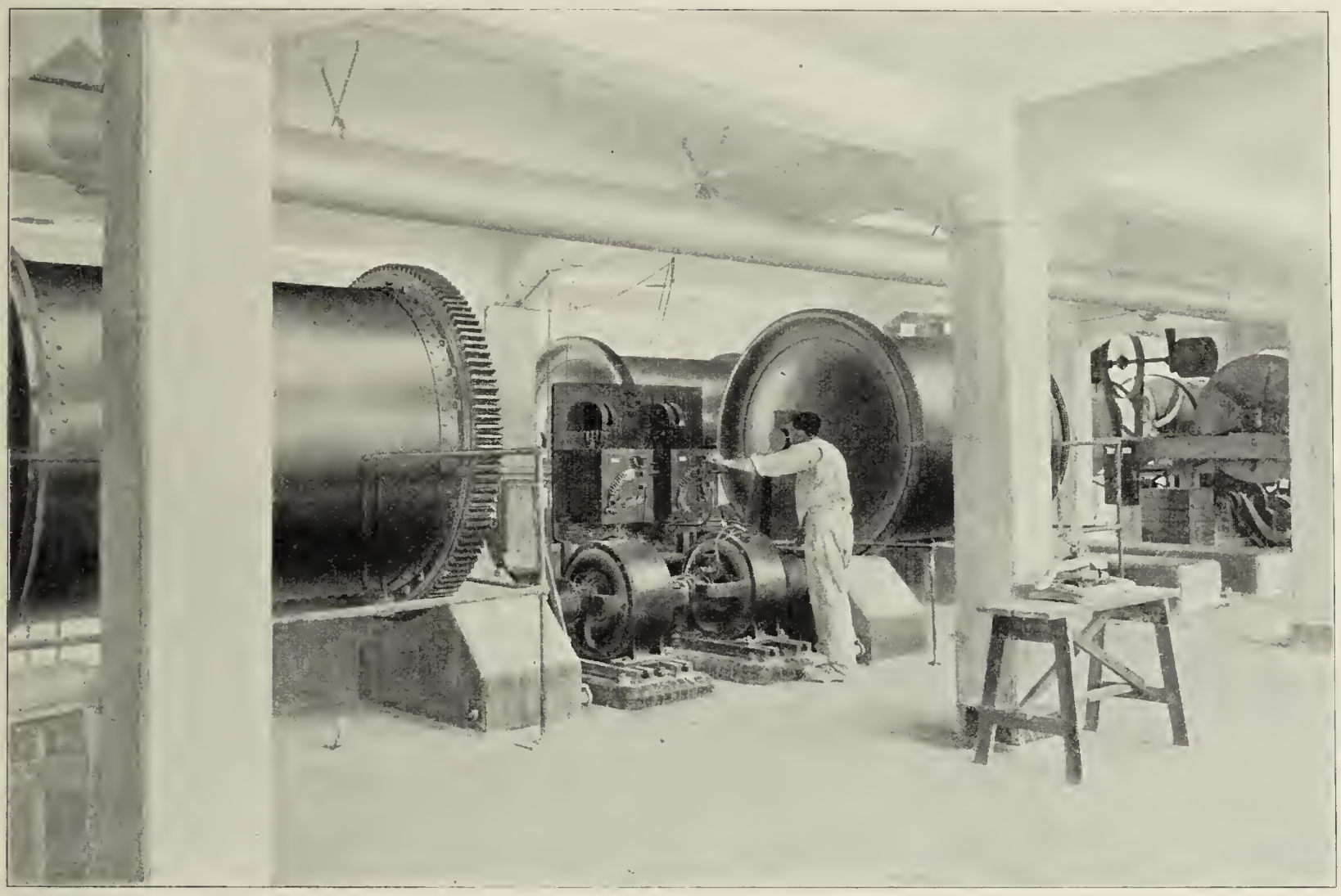

Vaadmøller.

fra et Beløb af 390,000 Kr. i dette Aar steg Omsætningen til 800,000 Kr. aarlig i Begyndelsen af 1880'erne. Med Hensyn til Hjemmemarkedet udførtes et stort og dygtigt Organisationsarbejde, og med Porcelænsforhandlere Landet over indledtedes en Forbindelse, der siden stadig har været vedligeholdt, og som har virket efter sin Bestemmelse og til gensidig Tilfredshed. Nu kunde man ogsaa samle Kræfter til Eksport, og denne steg da ogsaa hurtigt. Det var navnlig Norge, man den Gang eksporterede til, indtil Mellemrigsloven mellem dette Land og Sverige umuliggjorde den danske Fajanceindførsel. Betegnende for Forholdet mellem Erobringen af

staar i Forbindelse med, at »Aluminia«s Produktionsværdi fra Begyndelsen af 1870'erne til 1884 steg fra 300,000 Kr. til 760,000 Kr. aarlig saaledes, at Indforslen kunde holdes i Skak samtidig med, at Udførslen voksede.

Ved Siden af »Aluminia« var den øvrige danske Fajanceindustri i hin Tid — saaledes som iovrigt stadig er Tilfældet — ret ubetydelig. Begge de tidligere nævnte Fabriker, den Gudumlundske og »Søholm«, var forlængst gaaet ud af Sagaen, kun paa Bornholm syntes denne Industri stadig at trives — omend under ret beskedne Former. I 1871 fandtes her 9 Fajancefabriker, hvoraf de 2 største hver beskæftigede

ca. en Snes Mand. Tilvirkning af Stentøj var den Gang ophørt her i Landet og er først senere genoptaget under kunstneriske Former.

Stadig nye Afsætningsfelter maatte tages op, skulde Arbejdet tilfredsstille Philip Schou. Det var hans Kongstanke at forøge Værdien af Produktionen gennem en Forædling af Varen. Han satte sig andre Maal end alene at lave Tekopper og Vandstel m. m. Gennem Forsøg og Eksperimenter arbejdede han sig frem. Han opfandt saaledes en Stentøjsmasse, der bl. a. var anvendelig til Fremstilling af Havevaser og lignende, ligesom han kom ind paa Dekoration af Fajance ved Hjælp af Litografien. I 1876 begyndte han ogsaa at optage Fabrikation af Porcelæn, nemlig af det bløde engelske Porcelæn (Apatit Porcelæn), og Produktionen heraf blev i Løbet af et Par Aar ret betydelig. Denne Fabrikation gav ham Anledning til kunstnerisk at dekorere Porcelænsfrembringelserne. Til Trods for, at der paa dette Omraade naaedes smukke Resultater, maatte Fabrikationen af det bløde Porcelæn dog senere opgives, fordi den ikke betalte sig, idet denne Porcelænsart — der navnlig er yndet i England — havde vanskeligt ved at trænge igennem herhjemme. I Slutningen af 1870'erne paaførtes der iøvrigt Fajancefabriken en stærk Konkurrence fra udenlandske Fabriker, og disse Aar synes at have været ret vanskelige for Fabriken. I 1880'erne bedrede disse Forhold sig imidlertid, men nu greb en anden Begivenhed ind i Fabrikens Liv, idet Aktieselskabet »Aluminia« i 1882 købte Den kgl. Porcelænsfabrik, der — som vi nævnte — 1868 fra Statseje var gaaet over paa private Hænder. Erhvervelsen af Den kgl. Porcelænsfabrik førte nemlig med sig, at Arbejdet for denne kom til at lægge overordentligt Beslag paa Philip Schou. Der var derfor i det paafølgende Tiaar en mindre stærk Udvikling i Fajancefabriken, men den var dog saa godt indarbejdet, at den stadig kunde bære sig selv og i adskillige Aar endog afgive en solid Støtte for sin nye Søsterfabrikation, Porcelænsfabriken. I Slutningen af 1880'-

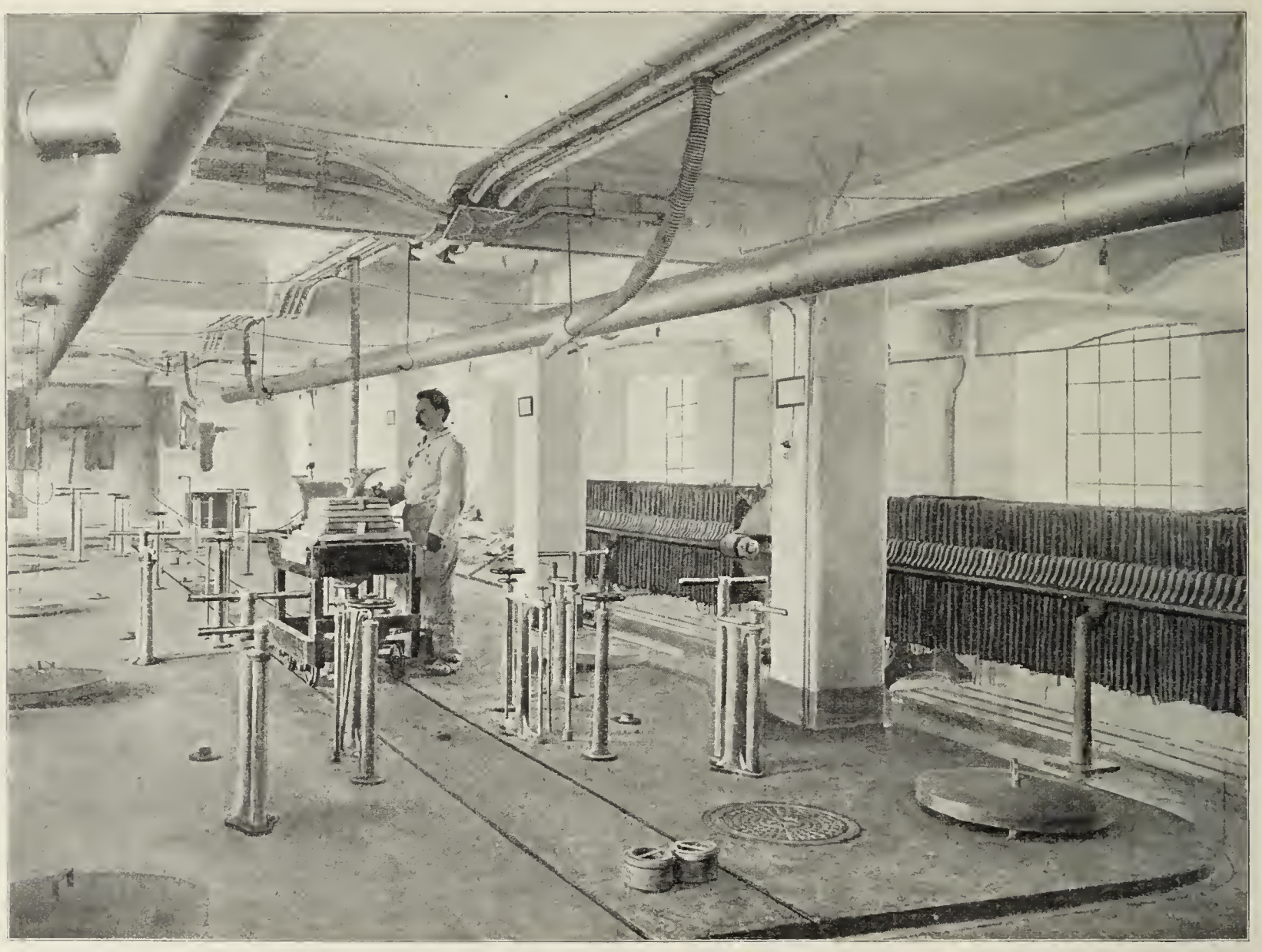

Massevællingen paafyldes gennem Sigte de under Gulvet liggende Beholdere.

erne og op gennem 1890'erne aabnedes der imidlertid paany en skarp Konkurrence fra Udlandet, navnlig fra Tyskland, overfor dansk Fajance. Der blev i disse Aar foretaget en Mængde nye Anlæg i den tyske Fajanceindustri, og disse Fabriker, der overvejende anlagdes paa Landet, arbejdende med billig Arbejdskraft og med nye Fabrikationsmetoder, især den saakaldte Kridtfajance, kastede nu deres Varer ind over Danmarks Grænser til ukendt lave Priser. De forøgede Opgaver gjorde det nødvendigt at søge en Medhjælper til Fajancefabriken, og i 1891 ansattes hertil Fabrikens nuværende Direktør, *Fred. Dalgas*. Det lykkedes nu nogenlunde at faa Omsætningen bragt op, men ved Aarhundredets Slutning var Stillingen dog blevet denne, at Fajancefabriken atter var gaaet tilbage og dens Omsætning faldet, medens Porcelænsfabriken derimod hævdede sig paa den mest glimrende Maade og havde naaet kosmopolitisk Ry. Men det Arbejde, der laa bag det opnaaede Resultat, havde været stort og strengt, og efter at have ofret sin bedste Arbejdskraft for sin Virksomhed trak Philip Schou sig i 1901 tilbage fra denne for at nyde et velfortjent Otium. Hans Betydning for vor keramiske Industri i sin Helhed skal ikke her udredes; for vor Fajanceindustri, som her omhandles, har han været den egentlige Grundlægger.

I de paafølgende Aar af det nye Aarhundrede begyndte nu langsomt det nye Arbejde for at føre Fajancefabriken frem at gøre sig gældende, ingenlunde under Fanfarer og store Ord, men under stadige Forsøg, Genvordigheder og en sejg Vilje til Sejr. Det var navnlig gennem Maleren *Joachims* Virksomhed — den nuværende Leder af Fabrikens kunstneriske Afdeling — at den kunstneriske Nydannelse skete. Ved Arbejdet med de nye Metoder var der Genvordigheder nok, Fajancen var ikke heldig, Farverne vilde ikke komme, Glasuren var utilfredsstillende, og de samlede Resultater ingenlunde imponerende. Men efterhaanden bedredes det, og langsomt naaede man de Resultater, der nu er saa velkendte. Produktionen af kunstnerisk forædlede Genstande voksede stadig — jevnsides med den mere »nøgterne« Forbrugsartikelfabrikation — og omspændte snart baade Fade, Vaser, Skaale, Opsatser og Figurer i broget Mangfoldighed. For Fabrikens kunstneriske Udvikling har i denne Periode adskillige af vore bedste Kunstnere haft Betydning. Der er herved skabt en typisk dansk Fajancekunst, som har formaaet at danne Skole og skaffe sig Verdensnavn.

Men medens den kunstneriske Udvikling i Fabrikationen saaledes kom ind i det rigtige Spor, var selve Fabrikationens Teknik blevet staaende paa omtrent samme Standpunkt, som den havde indtaget lige fra den store Omforandring, Philip Schou i sin Tid havde foretaget. Skyggesiderne herved følte mere og mere, og efter at man nu havde faaet fast Grund under Fødderne med Hensyn til Afsætningen, og de

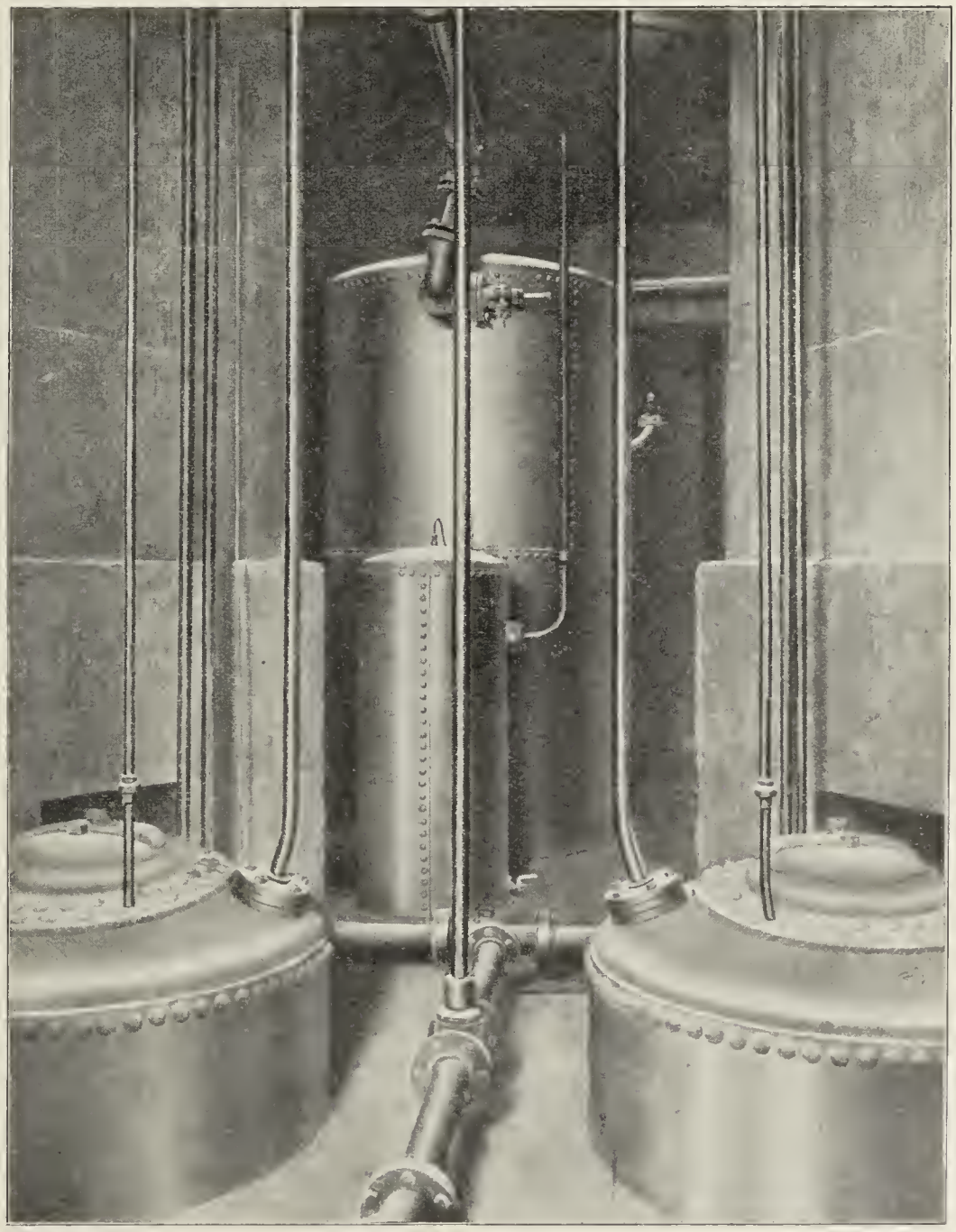

Det Indre af Beholderne med Rørsystemer.

forbigaaende Ønsker, der i sin Tid endog havde været fremme om helt at nedlægge Fajancefabrikationen, forlængst var slaaet over i deres Modsætning, nemlig Ønsket om at føre denne stedse videre frem, satte man alle Kræfter ind paa at bringe Fabrikens Teknik op paa Højde med det ypperste, der fandtes — ja maaske helst endog et Hestehoved forud. Var nemlig end den kunstneriske Side af Sagen løst paa bedste Maade, maatte man dog ikke glemme, at Virksomheden var ikke Kunst alene, men Kunstindustri, og at enhver Industri er betinget af den mest fuldkomne Teknik. I 1911 besluttede man derfor at omlægge hele Driften efter nye, moderne Metoder. Planerne er vel endnu ikke helt gennemført, men paa to saa vigtige Omraader som Raastoffernes Behandling og Dekorationsafdelingen er Reformerne dog fuldt afsluttede.

Man tør maaske sige, at den keramiske Industri er en af de mest konservative Industrier, der eksisterer. Det Omraade, paa hvilket Udviklingen er sket, er fortrinsvis Brændingsprocessen. Paa dette Omraade havde »Aluminia«, som vi har set, allerede for 40 Aar siden gjort det store Skridt ved Overgang til rationel Ovndrift. Derimod stod indtil nu den stedfundne Omordning i Raastofbehandlingen, Massetilberedningen, ret langt tilbage paa denne Fabrik, saaledes som endnu er Tilfældet paa Flertallet af tilsvarende Virksomheder rundt om. Fremgangsmaaden, saaledes som den havde været i umindelige Tider, var den, at de forskellige Raamaterialer — efter en Forknusning med paafølgende Finmaling paa Tromler for Stenarternes Vedkommende — hver for sig blev udrørt i Slemmer for derefter at blive pumpet op i store fælles Blandebassiner, i hvilke man besørgede Sammenrøringen ved Hjælp af store River. Denne Fremgangsmaade var selvfølgelig i høj Grad primitiv og ydede langt fra noget homogent Materiale. Det viste sig f. Eks. ved en Analyse, som foretoges med en Tallerken, at den ene Halvdel af Tallerkenen indeholdt ca. 20 pCt.

Presning til Kager i Filterpresser.

mere Feldspat end den anden Halvdel. Dette var selvfølgelig yderst uheldigt, Produktionen blev uensartet, Glasuren revnede let m. m. Alt i alt: Procenten af Sekundavarer blev uforholdsmæssig stor.

Paa dette Omraade var det nu, den store Omvæltning skete. Ved Udarbejdelsen af det nye Fabrikationssystem havde man til Hjælp dels den moderne Maskinteknik overhovedet, dels den Frihed i Dispositionerne, som følger med ad elektrisk Vej at kunne overføre Kraft til et hvilket som helst Sted, man ønsker, og navnlig den nye Formalingsteknik, som skyldes det verdenskendte danske Firma, *F. L. Smidth & Co.*, der har været banebrydende i Formalingsteknikken ikke mindst for Vaadmaling af haarde Raastoffer, som Firmaet navnlig har udviklet i Cementindustrien, hvor dets Maskiner og Metoder har naaet en ledende Verdensstilling.

Som det havde været dansk Smag og Kunstsans, der havde betinget den danske Fajanceindustris kunstneriske Renæssance, blev det dansk Teknik, der skabte vor Fajancefabrikations industrielle Fornyelse og Fuldkommengørelse. Omorganisationen af Fajancefabriken, der i sin fulde Udstrækning vil koste ca. 1½ Mill. Kr., er udarbejdet af Fabrikens Overingeniør, *C. A. Poulsen*. Til Massetilberedningen, d. v. s. Sammenblandingen af de forskellige Raamaterialer, er opført en ny Fabriksbygning paa tre Etager. Behandlingen af Materialerne og Fabrikationsgangen er denne:

Først calcineres Flinten eller Kvartsen for at lette Sønderdelingen i en 20 Meter høj gasfyret Skaktovn, der fyres og tømmes kontinuerligt. Derefter forknuses Flint (Kvarts) og Feldspat (Cornwall Stone) i Stenbrækker og dobbelt Valseværk, hvis Valser er udført af meget haardt Staal for i videst muligt Omfang at undgaa Materialets Forurening gennem Jern. Det forknuste Materiale føres derefter med Kopelevator op til Bygningens øverste Etage og gaar derfra gennem en Tromlesigte ned i 4 store Siloer. Herfra afvejes de forskellige Raamaterialer i Spande og er derefter færdige til den egentlige Behandling. I Etagen nedenunder er opstillet store diskontinuerlige Vaadmøller, gennem hvis Paafyldningsaabninger Raamaterialerne styrtes ned i Vaadmøllerne samtidig med, at Vand tilmaales disse automatisk fra en Vandbeholder. I hver af Vaadmøllerne findes ca. 2400 kg runde Flintesten, som ved Møllernes Rotation findeler det paafyldte Materiale, saaledes at man efter eget Ønske kan faa dette mere eller mindre findelt ved at udstrække Formalingstiden længere eller kortere. Det finmalede Materiale tilsættes nu saa meget Vand, at Massevællingen bliver saa tynd, at den gennem en Gummislange kan passere en treetages Sigte med ca. 2000 Masker pr. □ cm, og denne Sigte, der drives af en Elektromotor og kører paa et Skinnespor, kan efter Ønske anbringes over Indløbsaabningerne for hver af de 10 under Gulvet liggende store sekskantede Monierbeholdere, hvis Konstruktion vi straks skal omtale.

Det, som er det interessante ved denne Massetilberedning, er Forskellen fra de gamle Metoder, hvor hvert enkelt Materiale blev findelt og opslemmet for sig for endelig tilsidst alle at blive sammenslemmet til den færdige Masse. Nu derimod sker Formalingen som en fælles Formaling af Raastofferne og endvidere som en Vaadformaling i Stedet for den tidligere anvendte tørre Formaling. Den nye Metode, der skyldes de

Formningen af Godset.

moderne Kuglemøller, for hvis Udvikling Firmaet F. L. Smidth & Co. har haft en saa afgørende Andel, er langt lettere og mere rationel end den gammeldags Massetilberedning. I den keramiske Industri betyder det samtidig et umaadeligt Fremskridt, at man ved Hjælp af Kuglemøller kan formale Raamaterialet i vaad Tilstand, saaledes at al det Støv og den Urenhed, som uundgaaelig fulgte med den gamle Fabrikationsmetode, nu er undgaaet.

men ogsaa Gulv, Vægge, ja, selv Loftet oversprøjtede med Stænk fra Slemmemassen. For at forhindre Bundfældning og fremskaffe en virkelig ensartet Massevælling er man da gaaet over til et fuldstændigt nyt Princip, som Firmaet F. L. Smidth & Co. ligeledes har Æren af at have gjort anvendelig til dette særlige Brug. Naar Slammen fra Kuglemøllerne er ledet ned i Beholderne, der er anbragt under Stueetagens Betongulv, og som hver kan rumme ca. 20 Kbm.,

Raagodsovnen.

Efter at Raamaterialerne saaledes er malede, kommer vi til Opbevaringen af dem, og her har de nye Metoder det næste Fremskridt at opvise. Opbevaringen af den sammenslemmede vaade Masse skete i gamle Dage i store Beholdere, hvor man — ligesom ved Sammenrøringen — benyttede River for at forhindre en Bundfældning af de tungere Stenpartikler i Massen. Dette System var hverken rationelt, billigt eller renligt. I den gamle Slemmeribygning, der endnu staar urørt ved Siden af det nye Anlæg og venter paa »Dommens Dag«, er ikke blot selve de store Kar, hvor disse Operationer foregik,

lader man Luftstrømme hvirvle op gennem Slammen, hvorved denne sættes i en hvirvlende Bevægelse. Luften udsendes fra et System af galvaniserede Jernrør, der er fort ned til Beholderbundene, og som gennem Rørventiler staar i Forbindelse med en Beholder med 1 Atmosfæres Trykluft, hvorved man er i Stand til efter Ønske at give Slammen en mere eller mindre intensiv hvirvlende Bevægelse. Paa denne Maade opnaar man ikke blot at forhindre Bundfældning, men man undgaar paa en praktisk Maade den Forurening af Slammen, som et Røreapparat uvægerligt vilde føre med sig ved Rust, Snavs,

Smøreolie o. s. v., ligesom Omrøringen sker med et Minimum af Kraftforbrug.

Efter at Slammen — under stadig Bevægelse — har staaet i disse Beholdere i 3—4 Dage, føres den videre til Filterpresser, og medens denne Overførelse tidligere foregik med »Plunger«-Pumper, sker den nu ved, at Slammen fra Beholderne gennem et Rørledningssystem ledes til nogle dybere liggende Jernbeholdere, der gennem et andet Rørsystem staar i Forbindelse med de forskellige Filterpressere. Naar en saadan Jernbeholder er fyldt, lukkes der af for Tilløbet, hvorefter der aabnes for et Rørsystem med 10 Atmosfærers Trykluft, ved hvilket Tryk Beholdernes Indhold i Løbet af ca. 4 Timer presses op i Filterpressen. Ved Hjælp af de forskellige Rørsystemer er man i Stand til at dirigere Slammen fra de forskellige Slambeholdere til en hvilken som helst Filterpresse, og hele den hertil nødvendige Manøvrering udføres blot ved Drejning paa de i Stueetagens Midterpartier anbragte Haandhjul. I samme Rum er Filterpresserne anbragt i Sidepartierne. Til Pressning er man i det nye Anlæg gaaet over fra Trærammer til Jernrammer med Belægning af perforerede Zinkplader, hvilket betyder et stort Fremskridt. I Filterpresserne presses Massen til store Kager, der derefter i Skinnevogne enten befordres til Masselageret eller gaar direkte til en Æltemaskine, den saakaldte »Kran«, i hvilken de forskellige Kager æltes sammen til en homogen Masse uden Luftblærer. Massen er herefter færdig til Formning, og afskaaret i passende Stykker føres den fra Slemmeriet over til Værkstedsafdelingen.

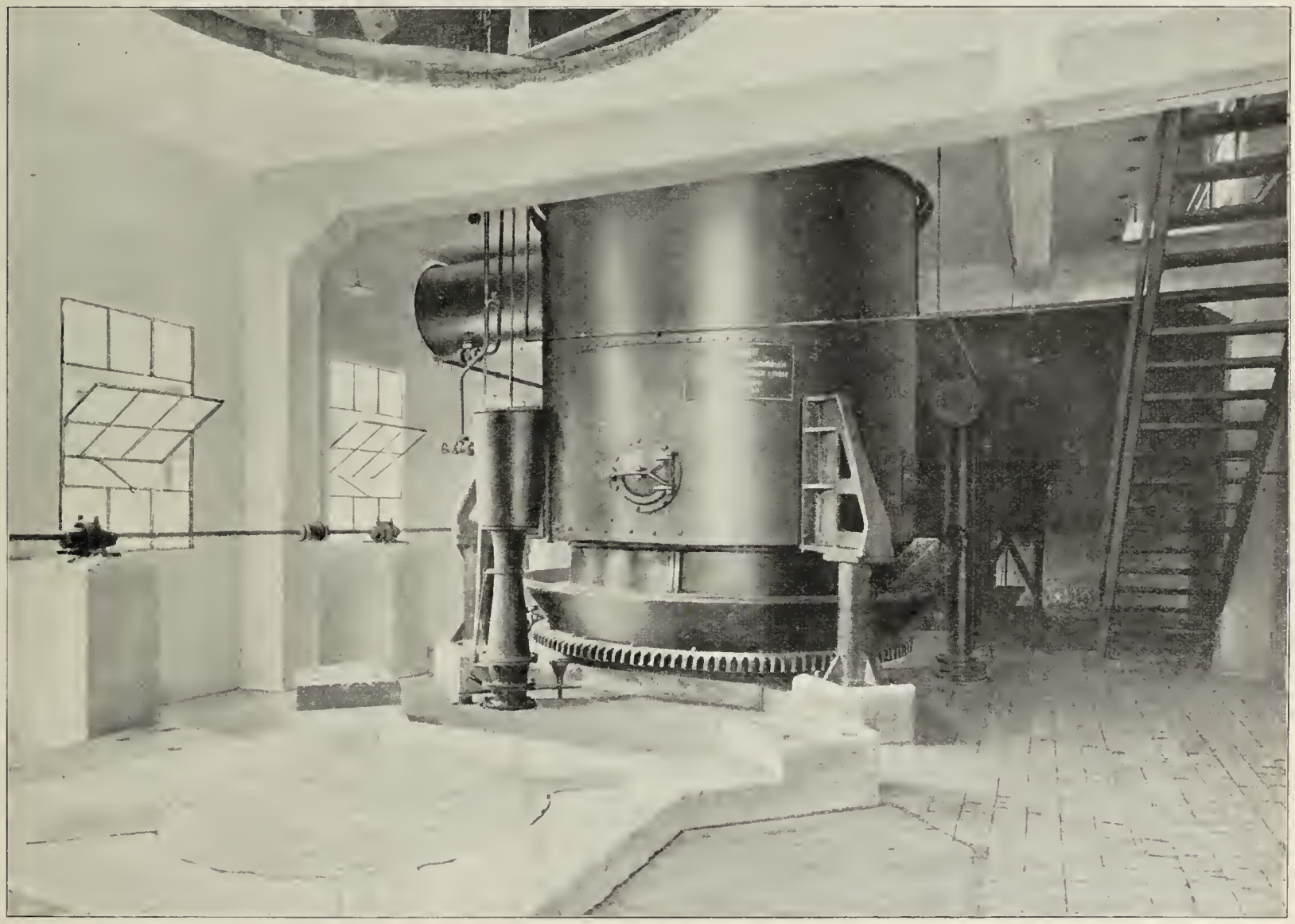

Drejeristgenerator.

Der er ingen Tvivl om, at de her omtalte nye Metoder ved Massetilberedningen, Forknusningen og Sammenmalingen af de forskellige Raamaterialer, Luftoprøringsanlæget, Presning med Trykluft m. m. betyder en saa stor Evolution i den keramiske Produktion, at den stærkt nærmer sig en ligefrem Revolution. Ikke blot er man ved disse rationelle Metoder i Stand til at fremstille de keramiske Materialer paa en nem og forholdsvis billig Maade, men selve Industriens ydre Arbejdsforhold er herved ganske forandrede, idet alt det Griseri, som ellers var uadskilleligt forbundet med Fajanceslemmeri,

Fra Malerstuerne.

Malersalsbygningen.

og som vist nok var omtrent ens, hvor man kom i Verden, er fuldstændig forsvundet. Arbejdslokalerne er lyse, luftige og renlige. At opgøre den reelle Besparelse ved Overgangen til et saadant moderne Anlæg er maaske endnu vanskeligt. Men Erfaringerne fra den korte Tid, hvori det nye Slemmeri og Vaadmølleri har virket, viser i ethvert Tilfælde en betydelig Besparelse derved, at der takket være de nye Fabrikationsmetoder er naaet en væsentlig Kvalitetsforbedring og kun fremkommer et Minimum af

Glasering.

anden Klasses Varer. Og dette turde maaske ikke være det mindst vigtige.

I Værkstedsbygningen udformes nu den færdige Raamasse af Drejere, Formere og Støbere ved Hjælp af Gibsforme til de onskede Genstande. Efter nogle Dages Torring paa Hylder bringes Varerne til Brænding i Raagodsovnen, der endnu den Dag i Dag er den af Philip Schou omkonstruerede Mendheimske — dog nylig moderniseret —, en kontinuerlig Kammerovn med 16 Kamre, der fyres med Generatorgas. Gasgeneratoranlæget er dog i høj Grad moderniseret og bestaar nu af en Central med tre Stykker Drejeristgeneratorer, hvis Kulforbrug er betydeligt mindre end de gamle Siemensgeneratorers. I Raagodsovnen anbringes Varerne i ildfaste Kapsler, der stables ovenpaa hinanden. Efter Brændingen, der foregaar ved en Temperatur af ca. 1270 Grader, bringes Varerne enten til Glasurstuen eller, hvis de forinden skal dekoreres, til de forskellige Malerstuer. Her foregaar Dekoreringen enten ved Haandmaling, ved Trykning eller ved Luftmaling, d. v. s. Paasprøjtning af Farve ved Hjælp af Trykluft gennem Chabloner. Denne sidste ganske moderne Fremgangsmaade er paa Fabriken navnlig blevet udviklet gennem Kunstmaleren *Willerups* Arbejde og vil sikkert vinde stor Udbredelse. Den tillader nemlig paa en nem og billig Maade Sammenstilling af forskellige Farver paa samme Genstand, medens man ved Trykning, hvormed den nærmest maa sammenlignes, kun kan trykke en Farve. Ved Trykning overføres Tryk fra graverede Kobberplader paa den uglaserede Fajance. Princippet er fuldstændig det samme, som i de af Børn anvendte Overføringsbilleder. Overføringen sker ved Hjælp af Olie, der atter maa brændes væk ved en let Muffelbrænding, inden Glasuren vil tage fat. Denne Fremgangsmaade kan iovrigt kombineres med Haanddekoration, hvorved man til en lav Pris kan fremstille

Kjøbenhavns Fajancefabriks Afdeling

smukke og mere individuelle Mønstre, end Trykning alene frembyder. Den oprindelige Form for Dekoration og stadig den fineste er dog selvfølgelig Haanddekoreringen, og her er det afgørende, at man til Raadighed for Underglasurdekoration paa Fajance har næsten alle

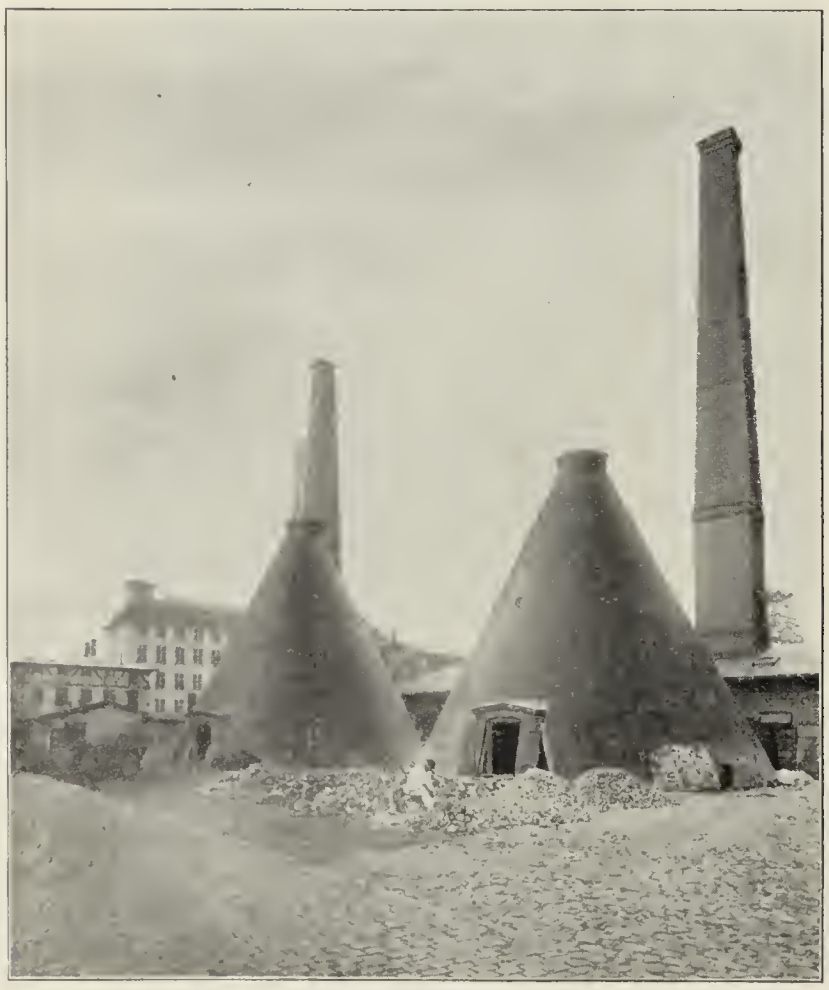

Glatovnene.

mulige Farver, medens man i Porcelænsfabriken kun har tre Farver. Det er herved, at der skabes Mulighed for at give Fajancen det brogede, livlige, mere robuste Udseende, der er saa velkendt. Den almindelige danske Fajance er i sin Bundfarve gullig; naar den skabes hvidlig, er det ad kunstig Vej. Denne gule, flødeagtige, varme Bundfarve har kunstnerisk set dannet en udmærket Baggrund for de stærke Farver, som dansk Fajancekunst har bragt til saa stor Fuldkommenhed ved Underglasurdekorationen. Imidlertid er man just for Tiden paa Fajancefabriken — gennem aarelange Eksperimenter — naaet til at frembringe en ny, forskelligartet Produktion, hvis Genstande i deres Bundfarve er mere graalige, hvilket sammen med den dertil indrettede Glasur giver Fajancen en stærk stoflig Karakter. Denne nye Vej lover en Fornyelse i vor Fajancekunst, som bør hilses med Glæde. Den er allerede med udmærket Held anvendt paa nogle Spisestel, som Fabriken i den nærmeste Tid bringer frem, og hvis Kolorit minder stærkt om det gamle ostindiske Porcelæn.

Efter saaledes at være dekoreret enten i Trykafdelingen eller i de store Malersale, hvor unge Damer er beskæftiget ved dette Arbejde, eller i den *tip-top* moderne Luftmalingsafdeling, hvor teknisk Snille er blevet Kunsten og Haandarbejdet en slem Konkurrent, føres Genstandene til

paa Verdensudstillingen i San Francisco 1915.

Glasurafdelingen. Glaseringen sker ved Neddypning i store Kar med en Glasurvælling, der bestaar af Flint, Feldspat, Kaolin, Kridt, Bly og Borsyre, der finmales efter forudgaaende »Fritning«, d. v. s. Smeltning for at gøre Blyet uopløseligt i Vand. Ved Glaseringen forsvinder Farverne, man ved Dekoreringen har anbragt paa Raagodset, idet de dækkes af Glasuren. De træder først frem igen, efter at Glasurovertrækket ved en paafølgende Brænding er forvandlet til rent Glas. Denne Brænding foregaar i de saakaldte Glatovne ved en Temperatur af ca. 1150 Grader. De Glatovne, der endnu anvendes, er højcylindriske Rundovne dækket af en kegleformet Beskyttelseskappe. Disse diskontinuerlige Ovne har imidlertid den Ulempe, at Murværket først skal opvarmes og derpaa efter Brændingen atter afkøles saa meget, at Arbejderne kan gaa ind i Ovnene og tage Varerne ud. Herved gaar der selvfølgelig en Mængde Varme tabt, hvorfor det da ogsaa er paatænkt at erstatte disse gamle Ovne med en moderne Tunnelovn, hvor Kapslerne med Varerne stables paa smaa Skinnevogne, der i et sammenhængende Tog efterhaanden skubbes gennem den 45 Meter lange Ovn. I en saadan Ovn ligger Fyrstedet med Brændzonen ved Ovnens Midterparti, hvorfra Forbrændingsprodukterne føres hen mod Indsætningsaabningen og derfra ledes bort gennem Skorstenen, medens Forbrændingsluften derimod tages ind gennem Ovnens modsatte Ende, hvorved de færdigbrændte Varer tillige afsvales. Den planlagte Tunnelovn er tænkt fyret med Gas fra Fabrikens nye Generatoranlæg.

Fabrikens nye, graa Fajance.

Bonbonnière med Faun.

Efter denne sidste Brænding, hvorved altsaa Fajancegenstandene egentlig først opnaar deres Anvendelighed, slibes og sorteres Varerne for derefter at bringes over paa Lageret, hvorfra de atter skal spredes i det daglige Forbrug, og det ikke blot her i Landet, men — og det i stedse stigende Grad — over hele Verden.

Fabriken, der nu har antaget Navnet Kjobenhavns Fajancefabrik, beskæftiger ca. 400 Arbejdere og Funktionærer, og dens Produktion — ca. 15,000 Stkr. Fajance daglig — nærmer sig nu stærkt i aarlig Værdi 1 Mill. Kr.

Ved Siden af Kjøbenhavns Fajancefabrik findes for Tiden ogsaa en Del andre danske Fajancefabriker væsentlig paa Bornholm. Disse Fabrikers Produktion er dog kvantitativt af mindre Betydning. Til Gengæld har flere af disse Virksomheder lagt Hovedvægten paa mere kunstneriske Opgaver, hvor overordentlig smukke Resultater er opnaaet. Grænsen mellem disse Virksomheder og Terrakottafabrikerne er iøvrigt ret flydende.

Figur.

Medens vor Porcelænsindustri har en betydelig større Eksport at fremvise end Importen af Porcelæn, er dette ikke Tilfældet med vor Fajanceindustri. Der indføres betydeligt mere Fajance til Danmark, end vi udfører Fajance, idet Indførslen navnlig bestaar af Masseartikler. Den danske Fajanceindustri har saaledes endnu et godt Stykke Vej igen, inden den blot faar udnyttet alle de Muligheder, der synes at ligge paa Hjemmemarkedet, men der er ingen Tvivl om, at Industrien har sat sig sit Maal baade her og for Eksporten, — Maal, der forhaabentlig vil kunne naas.

— — —

Det er et interessant Fænomen, at en dansk Kunstindustri, saaledes som sket er med Kjobenhavns Fajancefabrik, er gaaet i Spidsen for den tekniske Udvikling, thi det ovenfor beskrevne Nyanlæg er sikkert enestaaende i sin Art. Det er overflødigt at paapege det hoje Standpunkt, vor Kunstindustri i næsten alle dens Afskygninger indtager i kunstnerisk Henseende. Men netop i Kraft af den Overlegenhed, vor Kunstindustri og vort Kunsthaandværk har ved deres fint udviklede Kultur, falder det i Øjnene, at der endnu er langt igen, før et Maal er naaet i rent materiel Henseende, der svarer hertil. Vor Eksport af Kunstindustri er jo naar alt kommer til alt relativt dog mindre betydelig, andragende ialt et Par Mill. Kr. af en samlet industriel Eksportværdi paa 75 Mill. Kr., og af denne Eksport tager de kendte store Foretagender en overvældende Broderpart. Med Hensyn til Forsyningen af Hjemmemarkedet er Forholdene heller ikke fuldt tilfredsstillende. Alt for mange Varer og Artikler indfores fra Udlandet paa Omraader, hvor den indenlandske Produktion baade i Smag og Godhed staar himmelhøjt over Importen, men hvor altsaa alligevel Forhold maa være til Stede, som muliggor denne. Vilde man stræbe efter at afhjælpe disse Forhold, bør man sikkert arbejde for at bringe sin Teknik op paa Højde med det allerbedste — paa samme Maade som alle vore betydende Eksportindustrier har oparbejdet deres Forretninger.

Kande.

Vase.

Kunstindustri er jo, naar den drives i stor Stil og navnlig naar den gaar over til at blive eksportdygtig, i nationalokonomisk Henseende en udmærket Industri. Grundprincipet i al Kunstindustri er jo nemlig at skabe en saa højt forædlet Genstand som muligt ved at give Varerne et bestemt Præg. Man er ikke her underkastet de samme Love som for Typevarernes Vedkommende, og Prisdannelsen foregaar følgelig efter andre og mere frie Love. Det kan saaledes

anføres, at mens Værdien af et almindeligt Stykke Fajance gennemsnitlig er 25 Øre, er den for Kunstfajancen ca. 3 Kr. eller over det tidobbelte af den almindelige Vare. Tilmed er Kunstindustriens Beskæftigelsesevne overordentlig stor. Men Kunstindustrien er — som allerede nævnt — industriel Virksomhed, hvor Resultatet naas gennem organiseret Arbejdsudførelse. Som Modsætning kan maaske nævnes Kunsthaandværket, hvor det rent kunstneriskeArbejde for hvert enkelt Stykke bliver et Udtryk for et personligt Virke. Skelnemærket vil jo altid være vanskeligt at sætte mellemKunst og Kunstindustri, men for Kunstindustrien drejer det sig om gennem den organiserede Arbejdsudførelse samtidig med at naa det højest mulige kvalitative Resultat at opnaa dette med den billigst mulige Produktionsudgift, og dette kan kun ske ved en streng Gennemførelse af de al Teknik beherskende Love. Blandt disse er som bekendt Kravet om Produktion i størst mulige Stil en af de vigtigste. Allerede vort Lands Lidenhed skaber her Vanskeligheder saaledes, at det synes en uundgaaelig Betingelse for en levedygtig dansk Kunstindustri, at denne maa baseres ogsaa paa Eksport — hvilket da ogsaa alle vore virkelig betydende Foretagender i denne Industri afgiver Eksempler paa. Men for at opnaa Eksport kræves en billig Produktion, og for denne vil et højt teknisk Standpunkt altid være det afgørende.

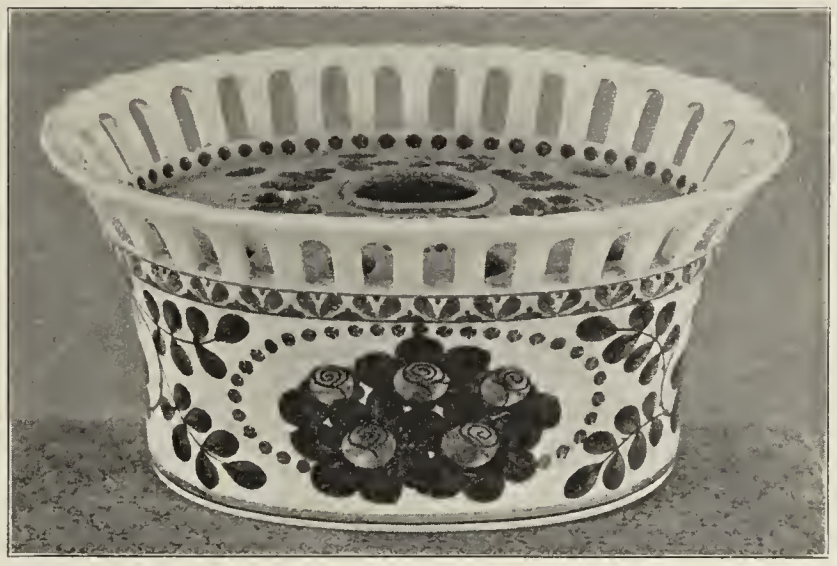

Jardinière.

* * *

Tyske Tanker om den tyske Industris Muligheder efter Krigen.

Vi har tidligere her i Tidsskriftet paapeget den tyske Industris udprægede Karakter af Eksportindustri, og i Forbindelse hermed de Vanskeligheder, der maatte møde Tysklands Økonomi som Følge af Verdenskrigen. Imidlertid har selve den Omstændighed, at Krigen er blevet saa gigantisk i Omfang og af saa uventet lang Varighed, just bidraget til at lette Trykket for Industrien, idet de Krav, der stilles til Krigsfornødenheder af enhver Art, er saa umaadelige. Selvfølgelig lider store Grene af Tysklands Industri — og det baade Eksport- og Hjemmemarkedindustri — under Krigen; man behøver blot at nævne alle til Bygningsvirksomheden hørende Fag m. m. Men nogen egentlig Rystelse har Industrien ikke faaet, og Arbejdsløsheden er ingenlunde truende, omend Forskydninger mellem Fagene har fundet Sted, og det jo ogsaa maa tages i Betragtning, at Militærtjenesten i sig selv har modvirket en større Arbejdsløshed. Men medens Tysklands Stor-Industri er fuldt optaget af at organisere sig som Krigsindustri, kaster dens Mænd dog ogsaa Blikket fremefter, og i stedse stigende Grad berøres i Fagblade og Aviser Fremtidsforhold, Opgaver og Muligheder. Man synes herefter at faa det Indtryk, at man i tyske Industrikredse ingenlunde er blind for, at Krigen, selv om den gennemføres sejrrigt for de tyske Vaaben, dog alligevel ikke just vil virke fremmende for Afsætningen af tyske Varer i den store Del af Verden, som Tyskland for Tiden er i Krig med. Man maa regne med, at de fjendtlige Stemninger mellem de forskellige krigsførende Parter vil holde sig stærke endnu i adskillige Aar. Under Hensyn til den Form, Krigsførelsen har antaget, og det skarpe Sprog, der føres fra begge Parters Side, vil det sikkert ogsaa være klogest at gøre sig klart, at denne Krig i sine Konsekvenser kan bringe ligesaa overraskende Kendsgerninger, som den selv bragte. Krigen vil ikke være endt med Fredsslutningen, og at man tager dens Fortsættelse paa de økonomiske Felter som givet, fremgaar af utallige Udtalelser overalt fra.

For den tyske Industri med sine umaadelige Eksportinteresser maa det selvfølgelig særligt gøre sig gældende, at Tyskland har næsten alle sine Hovedkunder til Fjender, medens der for hver af disse efter Krigen kan aabne sig Muligheder til Erstatning for Tab af deres eventuelle tyske Marked ved Udvikling af det økonomiske

Forhold til deres nuværende Allierede. Spørgsmaalet om den tyske Industris Fremtidsopgaver behandles bl. a. i en interessant Afhandling af Ingenior Schultz-Merin, offentliggjort i »Technik und Wirtschaft«. De deri fremsatte Anskuelser gaar ud fra som givet, at tysk Afsætning efter Krigen vil faa vanskelige Kaar i Udlandet, og at de fjendtlige Landes Regeringer sikkert paa enhver Maade vil søge at ophjælpe og støtte alt, som kan modvirke den tyske og østrig-ungarske Konkurrence. Et Spørgsmaal af stor Betydning for den tyske Industri med Hensyn til Muligheden af at overvinde de herved skabte Afsætningsvanskeligheder vil det vise sig at være, hvorvidt Krigen ved selve sit forfærdelige Tab af Menneskeliv vil nedsætte den tyske Industris Arbejdskraft, og dette maaske ikke saa meget i kvantitativ som i kvalitativ Henseende. De udviklede Specialindustrier er jo i særlig Grad henvist til særlig fagdygtig Arbejdskraft, og et større Tab af denne vil maaske kunne mærkes. Da de samme Forhold dog vist ogsaa kommer til at gøre sig gældende i de øvrige Lande, maaske dog mindst i England, vil det her specielt være Amerika, som Tyskland i de kritiske Overgangsaar vil kunne komme til at føle. Selvfølgelig er dette dog et Problem, der først kan klarlægges den Dag, Soldaterne vender tilbage fra Felten, og de reelle Tab kan opgøres. Men selvfølgelig nøjes man i Tyskland ikke blot med at fastslaa de vanskelige Sider ved Sagen, men søger ogsaa samtidig efter Midler og Veje til at bøde paa Vanskelighederne. Nu er Slagordet: »Til Freden skal man forberede sig under Krigen!«

Under disse Bestræbelser, saavidt de da er egnet til at drøftes offentligt — og de bedste og vigtigste Foranstaltninger faar man jo sikkert ikke foreløbig Besked om — synes man at være kommet til Klarhed over, at det saa vidt muligt gælder at finde helt nye Veje baade for Vareafsætningen og for Industriens Udvikling. Et Begreb, som for Tiden er meget populært i Tyskland, indeholdes i Ordet »Nyorientering«, som bl. a. bruges af Ingeniør Schultz-Merin. Ved Nyorientering forstaar man først og fremmest den planmæssige Søgen efter nye Markeder. En Del af den Eksport, som før Krigen søgte til Rusland, Frankrig, Italien og andre fjendtlige Lande, maa nu se at finde nye Markeder, og her lægger man da særlig Vægt paa, at disse maa være tilgængelige for Tyskland ad Landvejen, for at ikke en ny Krig skal kaste Tyskland ud i samme Situation som nu med Afbrydelse af den oversøiske Handel. I første Række har man i saa Henseende fæstet sin Opmærksomhed paa det naturlige Opland, som gennem Østrig-Ungarn kan naas i Balkanstaterne, Tyrkiet og Lilleasien. Tyskland har jo for saavidt allerede i mange Aar haft denne »Bagdad-Retning« for Øje. Store Markeder venter man sig her baade i Balkanstaterne og i Tyrkiet. I alle Balkanstaterne med Undtagelse af Rumænien har Tyskland hidtil staaet tilbage i Vareindførsel for England, Østrig-Ungarn og Frankrig. Dette Forhold opfordrer i høj Grad til at oge Anstrengelserne fra tysk Side. Først og fremmest kommer her Bygningen af Jernbaner i disse Lande i Betragtning. Baneanlæg i stor Stil vil ikke blot give den tyske Industri store Bestillinger af Skinner, Materiel, Ingeniørarbejder o. s. v., men ogsaa aabne Vejen baade til Udnyttelsen af disse Landes naturlige Rigdomme og til Udviklingen af Landbruget og de hertil knyttede Industrier. Ogsaa for Bomuldsavlen i Mesopotamien vil Baneanlægene faa Betydning, og en videre Udvikling af denne vil kunne sikre Tyskland en uforstyrret Tilførsel af den nu saa kostbare Bomuld.

Selvfølgelig vil dog selv en meget stærkt udvidet Eksport til de nævnte Lande ikke nær kunne erstatte de Tab, man maa imødese for Vareafsætningen til de fjendtlige Lande. Andre Veje maa derfor findes. Blandt Planer, der fremkommer i saa Henseende, kan anføres de af Schultz-Merin fremsatte, hvorefter Hovedopgaven, som Krigen har stillet Tyskland, er den fuldstændige Erobring af Hjemmemarkedet for tysk Industri. Statistiken viser, at Tyskland i 1913 indførte fremmede Fabriksvarer og Halvfabrikata til en Værdi af 2720 Mill. Mk. Af dette store Beløb menes Tyskland selv at kunne frembringe den største Del, idet det her navnlig drejer sig om at fortrænge udenlandske Varer saa som Tekstilvarer, Landbrugsmaskiner, Automobiler, Jernvarer, Metalvarer, Værktøjer, Skibe o. l. I den nævnte Afhandling af Schultz-Merin peges paa en Række Forsøg, som allerede er gjort, og som viser, at tysk Industri vil være i Stand til at dække Hjemmemarkedets Forbrug, hvor dette nu tager sin Tilflugt til udenlandske Frembringelser. I Forbindelse hermed kan det nævnes, at Krigen har givet Stødet til en mægtig Agitation i Tyskland for »Tysk Arbejde«. Ogsaa andre Forfattere er inde paa dette Spørgsmaal,

f. Eks. Ingenior Luks i »Socialistische Monatshefte«, der kræver en Revision af den tyske Handelsstatistik efter Fredsslutningen med det Formaal for Øje at skaffe Oplysning om, paa hvilke Omraader den tyske Industri særlig maa træde op for at overtage Hjemmemarkedets Forsyning. Der paapeges her bl. a. det ulogiske i, at samtidig med, at Tyskland eksporterer talrige Maskiner, importerer det tilsvarende Artikler i selvsamme Brancher.

Foruden Afsætningsspørgsmaalet er der imidlertid ogsaa Spørgsmaalet om Tilførsel, nemlig af Raastoffer, som for Tiden er brændende i Tyskland. Der ligger her store Opgaver at løse for at frigøre den tyske Industri fra Afhængigheden af udenlandske Raastoffer o. l. For en nøgtern Betragtning maa det synes, som om Løsningen af dette Problem turde blive nok saa vanskelig som at finde nye Afsætningsfelter eller at faa de gamle genoprettet. Paa den anden Side er det forstaaeligt, at jo længere Krigen varer, jo mere fristes man til at anse Krigstilstanden som en — omend ikke normal Tilstand — saa dog en Tilstand, man maa regne med kan genindtræde, og som derfor maa tages med i Betragtning. Her hævder saaledes Ingeniør Luks, at Krigen har vist, at Tyskland i større Grad end de øvrige krigsførende Lande lider af sin Afhængighed med Hensyn til Raastoftilførsel fra Udlandet. Dette Moment føles jo unægteligt meget stærkt i Tyskland for Tiden, og det er bekendt, at Tyskerne paa alle Maader ihærdigt arbejder paa at afhjælpe Følgen heraf, og det synes som om man i visse Tilfælde maa regne med, at disse Bestræbelser ikke blot tager Sigte paa Krigstilstanden, men ogsaa kan ventes opretholdt efter Fredsslutningen. Saaledes skriver f. Eks. Arthur Dix (hvis Pjece om den fransk-tyske Boykotting »Tidsskrift for Industri« indgaaende behandlede i 1913, Pag. 133) i »Der Tag«, at »et Julius-Taarn med Raastoffer vilde være af betydelig større Værdi for det tyske Rige, end Julius-Taarnet fyldt med Guld«, og at Tyskerne derfor maa sætte alt ind paa at fremme Produktionen af saa mange Raastoffer som muligt, saavel i deres egne Kolonier som ogsaa i de Lande, der staar i politisk venskabelig Forbindelse med Tyskland. Og her kommer man naturligvis over paa Droftelsen af selve det brændende Kolonispørgsmaal. Har Tyskland end i Øjeblikket ikke just Nytte af sine Kolonier, saa har dette dog ikke taget Modet fra det, og Kolonipolitikens Betydning netop med Hensyn til Frigørelsen af udenlandske Raastoffer fremhæves stærkt. Hvis Tyskland gaar ud af Krigen uden Tab af sine Kolonier, vil et kraftigt Opsving i Arbejdet for disses Udnyttelse sikkert komme til at præge Fremtiden. Navnlig fra de afrikanske Kolonier kan skaffes Uld, Gummi, The, Kaffe, Bomuld o. s. v. Selv om Krigen ikke skulde tilføre Tyskland nye Kolonier af Værdi, ligger der dog store Opgaver ved som nævnt ogsaa at fremme Raastofproduktionen i de »venligtsindede« Lande, saaledes ved Bomuldsavl i Mesopotamien, Silkeavlen i Syrien, Arabien o. s. v. Disse Forholdsregler bør i al Fald tages for at sikre sig den fornodne Tilførsel uafhængig af Oversøtrafiken.

Som Resultat af de Genvordigheder, Tyskland har faaet at føle, kan man i tyske økonomiske Kredse spore en ikke ringe Bitterhed mod tidligere Tiders økonomiske Dogmer. Det System, paa hvilket den moderne Økonomi er grundet, nemlig paa gensidig Udveksling af Produkter og Varer (Tauschwirtschaft), hvis Velsignelser hidtil pristes himmelhøjt, fremtræder nu mindre velsignelsesrigt for Tyskerne, og dets Konsekvenser tvinger dem til at soge efter nye Veje for at gøre sig uafhængig. Hvor store end Omkostningerne maatte blive ved Løsningen af de nye Opgaver, vil de dog aldrig blive større, end at de fuldt ud vil opvejes af Resultaterne. Det er disse Opgaver, som er stillet tysk Videnskab og tysk Teknik, og som man nu arbejder med uhyre Energi paa at løse. Baade i Laboratorier og Værksteder foregaar dette Arbejde, og utvivlsomt vil det sætte sig blivende Spor, hvor mange af dets Resultater man end kan vente atter vil bortfalde, naar de Forhold, der har fremkaldt dem, ikke mere eksisterer.

❁ ❁ ❁

En dansk Motorplov.

Den Vekselvirkning, der uafbrudt finder Sted mellem vort Landbrug og vor Industri ved at denne følgende det Behov, Landbrugets Udvikling medfører, har optaget Fabrikationer, der efterhaanden ikke alene har kunnet finde Marked herhjemme, men ogsaa har vundet Indpas paa Verdensmarkedet som f. Eks. danske Landbrugsmaskiner, Kølemaskiner, Mejerimaskiner, Redskaber etc., har frembragt et nyt, smukt Resultat, idet Behovet indenfor det danske Landbrug for en for dette passende Motorplov har foranlediget Maskinfabriken »Tuxham« til allerede ifjor at tage denne Opgave op — en Opgave, der nu er løst paa udmærket Maade.

Tuxham-Motorploven.
(Skærmen over Motoren er fjernet, mens Ploven forsøges.)

Anvendelse af mekanisk drevne Plove er ganske vist ikke noget nyt indenfor Landbrugets Omraade, idet man særlig i Udlandet, hvor det drejede sig om Behandling af store Arealer, allerede i mange Aar har anvendt Dampplove, og i de senere Aar ogsaa Motorplove, men disse Plove var af saadanne Dimensioner, at de som Regel vilde være ganske uanvendelige selv i det vi herhjemme kalder det store Landbrug, og desuden saa dyre, at dette alene vilde gøre dem daarligt anvendelige herhjemme; tillige er saadanne Plove forholdsvis dyre i Drift, hvad enten de drives ved Damp eller ved Motor, idet de hidtil anvendte Motorer paa de store Plove har været Benzinmotorer.

Den Opgave, »Tuxham« stillede sig, var da at konstruere en Motorplov af saadan Størrelse, at den vilde være anvendelig til det, man efter danske Forhold vilde kalde middelstore og store Landbrug, og som tillige maatte have Mulighed for Anvendelse som »Andels Plove«, d. v. s., at Motorploven maatte kunne fremstilles til en efter danske Forhold rimelig Pris, arbejde økonomisk, ikke kræve mere end en Mands Betjening samt være anvendelig ikke alene til Træk af andre Jordbearbejdningsredskaber men ogsaa som Drivkraft for Tærskemaskiner og lignende.

Denne Opgave er nu løst, idet »Tuxham« har sin Motorplov færdig og i Drift. »Tuxham-Motorploven« er som Drivkraft forsynet med en 18 HK. 2-cyl. Tuxham-Raaoliemotor, afbalanceret saaledes, at den praktisk talt ikke foraarsager Rystelser, og iøvrigt indrettet til at arbejde med Solarolier og Raaolier. Foran Motoren, der ligesom en Automobilmotor er beskyttet med en Skærm, er anbragt en Køler for Nedsvaling af Kølevandet, saaledes at Motoren til Stadighed kan arbejde med et forholdsvis ringe Kvantum Kølevand, der stadig cirkulerer gennem Motorens Kølekappe og derefter nedsvales i Køleren.

Den Ende af Motoren, der vender bort fra Køleren, er forsynet med et Svinghjul, indrettet som en Del af en Friktionskobling gennem hvilken Kraften overføres til en Udveksling, der giver Ploven den for Øjemedet passende Fart.

Udvekslingen er saaledes indrettet, at man kan give Ploven forskellige Hastigheder fremad og bak. Motoren med Køler og Udveksling er anbragt paa en solid Staalramme forlænget bagud, saaledes at den tjener til at bære 3 Plovaase forsynede med 3 store Plovlegemer (større end de, der sædvanligvis anvendes til Hestepløjning) og indstillelige til forskellige Pløjedybder.

Plovaasene med dertil hørende Plovlegemer er indrettede saaledes, at de ved Motorens Kraft kan løftes ud af Jorden. Ploven er forsynet med 4 Hjul, 2 mindre Hjul, anbragt paa et drejeligt Fartøj, og 2 store Baghjul, gennem hvilke Trækket sker og som paa Omkredsen er forsynet med solide Fremføringsribber.

Fra Førersædet, der er anbragt bag Motoren, kan Føreren fuldstændig dirigere Plovens Bevægelse og Hastighed samt sætte Plovlegemerne i Jorden eller løfte dem ud af Jorden.

Endelig er »Tuxham-Motorploven« indrettet saaledes, at den, hvis Plovlegemerne møder en jordfast Genstand, automatisk standses, saaledes at Haveri paa nogen Del derved undgaas.

»Tuxham-Motorploven«s Hastighed kan, som

det vil forstaas af det foregaaende, indstilles alt efter Jordens og Terrænets Beskaffenhed; den normale Pløjeevne er knapt 0,3 Hektarer (godt ½ Td. Land) pr. Time. Udgiften til Brændolie er 50 Øre pr. Time, og Betjeningen sker ved én Mand. Det Arbejde, den præsterer, svarer til, hvad der kan udrettes med 10 Heste og 5 Mands Betjening.

»Tuxham-Motorploven«s Anvendeligheder imidlertid ikke indskrænket alene til Pløjning, idet Maskinen, naar Plovaasene med Plovlegemerne er fjernede — de er indrettede saaledes, at de kan

Motorploven i Arbejde, set bagfra.

demonteres — ligesaavel kan bruges til Træk af andre Jordbearbejdningsmaskiner saavel som til Transport, og endelig er Maskinen indrettet saaledes, at den fra en Remskive, anbragt paa Motorens forlængede Aksel, kan bruges til Drift af Tærskeværker og lign.

Efter de Prøver at dømme, der har været foretaget med den nye Motorplov, synes »Tuxham« paa den smukkest mulige Maade at have løst den Opgave, som Firmaet havde sat sig.

Fabrikationen, der foregaar i »Tuxham«s moderne indrettede Fabrik i Valby, anlægges i stor Stil, idet det ikke alene er Meningen at søge Marked herhjemme, hvor der alt er solgt en Del af Firmaets Plove, men tillige at søge Eksport paa samme Maade, som alt opnaaet med »Tuxham«s i Udlandet velkendte Raaoliemotorer. Man maa med Tilfredshed hilse, at dansk Motorindustri, der iforvejen har saa smukke Resultater at fremvise, har taget et nyt Felt op — i bogstavelig Forstand »bragt ny Jord under Ploven« — der kan blive af nationaløkonomisk Betydning.

□□□□□□

Aalborg Portland-Cement-Fabrik.

Et 25-Aars Jubilæum.

Den 31. Maj afholdt Aktieselskabet Aalborg Portland-Cement-Fabrik sin 25. ordinære Generalforsamling og fejrede samtidig sit 25-Aars Jubilæum, der egentlig faldt den 16. Oktober ifjor, men hvis Festligholdelse da udsattes paa Grund af de ved Verdenskrigens Udbrud indtraadte urolige Forhold, som ogsaa i saa høj Grad truede den uforstyrrede Fortsættelse af vort Lands industrielle Liv. Det er et sjeldent smukt Stykke Industrihistorie, Selskabet har at se tilbage paa i de forløbne Aar fra det den 16. Oktober 1889 blev stiftet paa Initiativ af Konsul *Hans Holm* af Aalborg i Forening med Ingeniør *F. L. Smidth*, Grundlæggeren af det verdenskendte Firma, der bærer hans Navn. Forholdene var i Begyndelsen langt fra det nye Foretagende gunstige, og for at tilvejebringe en Del af Kapitalen maatte man endog ty til Hamborg. Fabriken var et af vore første industrielle Foretagender anlagt med Eksport for Øje, men desuden laa en stor Mission paa det hjemlige Marked for. Til Trods for, at Naturen i en sjelden Grad har favoriseret Danmark som naturligt cementproducerende Land, var nemlig den Gang Hovedmængden af vort Cementforbrug udenlandsk, særlig tysk og svensk Indførsel, og tilmed var den indenlandske Produktion af ringere Kvalitet, end den tyske Cement. De udenlandske Fabriker havde derfor et godt Tag i det danske Cementmarked, og naar det overhovedet er lykkedes til Trods herfor at arbejde vor Cementindustri op til sin nuværende smukke og ansete Stilling, skyldes det ikke mindst Aalborg Portland-Cement-Fabrik, der altid har været den, der traadte i Brechen for den nationale Industris Interesser, og som takket være sin store tekniske Dygtighed har kunnet gøre dette med den fornødne Vægt. Aalborg Portland-Cement-Fabrik har imidlertid ikke blot haft Betydning for vor egen Cementindustri, men gennem de

Erfaringer, som takket være den frugtbare Vekselvirkning mellem denne Fabrik og Firmaet F. L. Smidth & Co. i dettes Arbejde i Cementtekniken Jorden over er indhøstede, har Fabriken øvet Indflydelse paa hele den internationale Cementindustri. De i sin Tid meget kendte Aalborg-Ovne stammer herfra. De første roterende Cementovne, der overhovedet fandtes i Evropa, blev bygget paa Aalborg Portland-Cement-Fabrik og de her gjorte Erfaringer, navnlig for hele Formalingstekniken, for Brænding af tyk Slam o. s. v. har haft den allerstørste Betydning for Cementindustrien.

Under den skete Udvikling er Fabriken fra en beskeden Begyndelse gaaet frem til nu at være Nordens største Cementfabrik.

Fabriken anlagdes med en oprindelig Produktionsevne af 125,000 Tdr. aarlig — Produktionen var dog de første Driftsaar langt mindre — og vil med de Udvidelser, der for Tiden foretages, nu være oppe paa ca. 1½ Mill. Tdr. aarlig. Samtidig er Arbejderantallet vokset fra ca. 150 til 520 (foruden løse Arbejdere). Forholdet mellem Stigningen i Produktionsevnen og Væksten af Arbejdertallet godtgør iøvrigt allerbedst den rivende tekniske Udvikling med tilhørende store Arbejdsøkonomi, som just har kendetegnet Cementindustrien i de forløbne Aar.

Efter at Ingeniør *Smidth* var død i 1899 og Konsul *Holm* i 1903, har Ingeniør *Poul Larsen* været Sjælen i det store Foretagende som Formand for dettes Bestyrelse, der iøvrigt for Tiden bestaar af: Statsgældsdirektør *P. O. A. Andersen*, Kammerherre *C. Castenschiold*, Ingenior *Alex. Foss*, Brænderiejer *Fr. Harboe*, Ingeniør *G. Kähler* og Grosserer *O. B. Muus*. Fabrikens Direktør er Ingeniør *D. Berg*, der ligefra den første Dag har haft den tekniske Ledelse af det store Foretagende.

I Anledning af Selskabets Jubilæum har Bestyrelsen udgivet et smukt udstyret Festskrift, der klarlægger Selskabets interessante Udvikling og tillige giver en Oversigt over dansk Cementindustris Udvikling i det hele taget og den nationalokonomiske Betydning heraf. Festskriftet er forfattet af cand. polit. *Povl Drachmann*.

□□□□□□

De danske Sukkerfabrikkers Prispolitik.

Det er en anerkendt Sag, at den danske Industri under den for dens Arbejdsvilkaar saa vanskelige Periode, den har gennemlevet siden Verdenskrigens Udbrud, bevidst har stræbt efter ikke at forøge Byrderne ved den Prisforhøjelse, som saa at sige samtlige dens Raa- og Hjælpestoffer har været underkastet, endsige at udnytte de ekstraordinære Konjunkturer. Det er værd at fremhæve dette, fordi der fra andre Sider i Erhvervslivet har været nogenlunde de modsatte Principer fremme, hvor Indkasseringen af den størst mulige øjeblikkelige Fordel synes at have været Hoveddrivfjederen. Det har dog — man tør sige heldigvis — hovedsagelig været en vis Outsider-Klasse rekruteret baade fra Ind- og Udland, dette falder tilbage paa.

Som Eksempel paa, hvorledes vor Industri har forstaaet sin Mission, kan anføres De danske Sukkerfabrikkers Prispolitik i det forløbne Aar, saaledes som det fremgaar af den paa Selskabets Generalforsamling den 18. Juni af Bestyrelsens Formand, Gehejmekonferensraad *Hagemann*, aflagte Aarsberetning. Efter først at have skildret det lave Prisniveau før Krigens Udbrud hedder det heri:

»Ved Krigens Udbrud forandredes Situationen totalt. De omtalte Tilbud blev trukne tilbage, og der fremkom Efterspørgsel til enormt høje Priser fra Norge, England, Frankrig og Middelhavslandene. Disse Forhold fremkaldte atter herhjemme et fuldstændigt *run* paa vore Beholdninger, saa at vi den 3. August maatte standse alt Salg paa Levering og kun sælge til det daglige Forbrug for at forhindre, at Spekulationen bemægtigede sig vore Forraad. Samtidig satte vi Prisen op med de ¾ Øre, hvormed den var nedsat den foregaaende Maaned paa Grund af de omtalte særlige Salgstilbud fra anden Side. Salget fortsattes nu paa denne Basis, der svarede til en Verdenspris af ca. 9 sh., medens der i London betaltes over 19 sh.

Paa et Møde, der afholdtes den 14. August, drøftede Bestyrelsen Situationen og billigede Direktionens Forslag, der gik ud paa, at Selskabet skulde se bort fra Prisforholdene i Udlandet og uden Prisforhøjelse stille saa meget Sukker til Disposition, som Landets Behov krævede, og kun søge at udnytte Forholdene paa Verdensmarkedet for det Kvantum, hvormed vore Beholdninger oversteg Landets Forbrug. De panikagtige Priser i de omtalte Lande fremkaldte imidlertid en fuldstændig Kamp om vore Varer til Udførsel til disse Lande, hvor Eksportørerne kunde opnaa omtrent det dobbelte af, hvad vore Salgspriser her i Landet androg. Vi protesterede og gjorde alt for at forhindre en saadan Eksport, der ikke blot berøvede Selskabet

den Fordel, som Salget af Overproduktionen vilde bringe os, men tillige udsatte Landet for Sukkermangel, da det var ganske ulimiterede Kvanta, der paa dette Tidspunkt kunde afsættes til Udlandet. Eksportørerne udsendte imidlertid Opkøbere, som Landet over sækkevis opkøbte vore Varer til betydelig Overpris og samlede paa den Maade store Vareposter sammen, der blev sendt ud af Landet. Til Slut maatte vi ad Rettens Vej nedlægge Forbud mod denne Trafik og mærke al vor Emballage med Eksport-Forbud.

— — — —

Af den givne Fremstilling vil det ses, at vore Dispositioner har haft det Formaal for Øje at undgaa at skabe Dyrtid paa en vigtig Forbrugsartikel, medens Forholdene i Udlandet har været af en saadan Natur, at den Produktion, her er Tale om, efter de der herskende Priser vilde kunne have indbragt os ca. 12 Millioner Kroner mere. Naar Resultatet af Selskabets Virksomhed er blevet saa fortrinligt som det er, uden at belaste Forbrugerne i Landet, saa skyldes det dels den Omstændighed, at vort nye Raffinaderi Phønix har været i fuld Gang hele Aaret og vist sig i enhver Henseende tilfredsstillende, men særlig skyldes det de heldige Dispositioner i Udlandet, der tilførte Landet fremmed Valuta til mange Millioner Kroners Værdi paa et Tidspunkt, hvor Manglen heraf følтes stærkt i Bankverdenen, og samtidig afkastede en Fortjeneste, der ogsaa maa skrives med et syvcifret Tal, og som gennem Aktionærer, Landmænd og Funktionærer er kommet Landet til Gode.«

□□□□□□

Kuglelejer paa Jernbanevogne.

Den mere almindelige Anvendelse af Kuglelejer til Erstatning af de ældre Glidelejer i Transmissioner og Maskiner er ikke ret gammel. Men Udviklingen har, navnlig i de senere Tider, været hastig og Resultaterne gode. Det tør imidlertid, uden at gaa ind paa Detailler, sikkert fastslaas, at der endnu findes utallige almindelige Lejer rundt om i Fabriker o. lign. Steder, der baade kunde og burde erstattes med Kuglelejer; anvendes et godt første Klasses Fabrikat, og sker Anvendelsen indenfor de Rammer og Omraader, hvor Kuglelejer *kan* anvendes, vil man i ret mange Tilfælde endog overraskes ved den Kraftbesparelse, og navnlig over den Besparelse i *Tilsyn, Smøring* o. s. v., disse Lejer giver.

Der synes iøvrigt stadig at dukke nye Anvendelsesfelter op. Som bekendt begyndte Kuglelejernes Succes paa »Trafikens« Omraade, med Cyklerne, hvor de tidlig fandt Anvendelse, saa Springet f. Eks. til Jernbanevogne er om end stort; saa dog ikke uforstaaeligt, og efter Forsøg paa saadan Anvendelse (se Zeitschrift d. Vereins deutscher Ing. for 10. April 1915) synes det efter disses overraskende heldige Udfald ingenlunde udelukket, at der her er et Anvendelsesomraade. Forsøgene, der hidtil har indskrænket sig til Igangsætning, har været Sammenligningsforsøg med almindelige Lejer paa saavel Personvogne som Godsvogne; Driftsforsøg over længere Tid er endnu ikke udført i større Maalestok.

Fremgangsmaaden har været følgende: To iøvrigt ens Vogne — den ene forsynet med Kuglelejer, den anden med almindelige Lejer — prøvedes, idet de sattes i Gang, dels tomme, dels lastede, idet det nødvendige Igangsætningstræk maaltes. Forsøgsresultaterne findes samlede og ordnede i nedenstaaende Tabel.

	Kuglelejer		Alm. Lejer	
	tom	belastet	tom	belastet
Vægt i Tons	15,510	20,610	14,660	19,760
Lejetryk i kg/cm	12,45	17,79	13,08	18,44
Træk i kg/t				
umiddelb. eft. Standsning	1,354	1,46	5,593	5,111
1 Minut efter	1,289	1,46	13,711	17,702
længere Tid efter	1,789	1,46	16,234	17,906

Trækket, der angives i kg pr. Ton Vægt, er altsaa overordentlig meget ringere ved Anvendelsen af Kuglelejerne. Men navnlig synes det at være næsten uden Betydning, om det er umiddelbart efter en Standsning eller efter kort eller længere Hvile (de 3 under hinanden anførte Tilfælde), at Igangsætningen foregaar. Anderledes ved de almindelige Lejer, som Tabellen viser det. — Da Igangsætning er et Punkt af afgørende Betydning ved en Række Dimensioneringer under Banedrift, vil Kuglelejernes Betydning være umiddelbart indlysende. Desværre er de til Gengæld meget dyrere, som de ojensynlig er tungere. — Imidlertid maner Resultaterne Industrien i al Almindelighed til at undersøge, om der ikke endnu talrige Steder i Fabriker og Værksteder vil være Penge at tjene ved de Besparelser, Kuglelejer sikkert i en Række Tilfælde har givet og vil kunne give.

□□□□□□

Bedømmelsen af Dieselskibe.

Man har i de forløbne 5 Aar gentagende haft Lejlighed til at erkende, i hvilken Grad Forerskabet indenfor Omraadet Bygningen af oceangaaende Dieselmotorskibe ogsaa i Udlandet menes knyttet til dansk Industri — Burmeister & Wain. Hvert nyt Fremskridt, hver Nybygning er bleven omtalt og omtales omhyggeligt i Udlandets ledende Tidsskrifter — »Fionia« i omtrent samtlige betydende engelske og tyske tekniske Tidsskrifter, det sidste Motorskib »Panama« ligeledes, dets Hoveddimensioner og Resultaterne af Proveturen, f. Eks. i »Zeitschrift des Vereins deutscher Ingenieure«.

Ikke mindre klart fremgaar imidlertid det nævnte Forerskab af en kort orienterende Artikel i nævnte Tidsskrifts Januar-Numer d. A.: »Die Grossdieselmotorschiffe, ihre Wirtschaftlichkeit und ihre Zukunft«, og Vurderingens Værdi forringes ikke derved, at Forfatteren viser sig at være Norddeutsche Lloyds Overingenior, Dr. Wm. Scholz, Hamborg. Selv om den overordentlig grundige Fremstilling, der her gives, nærmest er

af teknisk Natur og Detaillerne derfor næppe tør formodes at være af stærk almen Interesse i nærværende Tidsskrifts Spalter, har den dog ved sin Herkomst — ud fra Redernes Lejr — sin Interesse ved at vise, i hvilken Grad det danske Skibsbygningsfirmas Navn i Forbindelse med det i denne Sag saa højst fortjenstfulde »Østasiatisk Kompagni«s behersker Fremstillingen. hver Gang Forfatteren fra de teknisk-videnskabelige Betragtninger og de termodynamiske Undersøgelsesresultater vender tilbage til Realiteter som: byggede Dieselskibe og foretagne praktiske Forsøg.

Artiklen begynder med at konstatere, at det kun er 5 Aar siden, at det første Dieselmotorskib (i Januar 1910) besøgte Hamborgs Havn, og at dette var et lille Tankfartøj fra Holland, for dernæst at konstatere denne nye Driftsmaades hurtige Succes ved at oplyse, at allerede i Sommeren 1914 forefandtes dels færdigbyggede, dels under Bygning et Antal af ikke mindre end 50 Stykker Dieselskibe. Der gives derefter en kort Fremstilling af de Grunde, der førte til, at man med saa stor Begejstring greb Tanken om Bygning af saadanne Skibe. Der peges her dels paa den bekendte Overlegenhed, Dieselmotorer med en termodynamisk Virkningsgrad fra 38—40 pCt. har overfor almindelige Tregangs-Dampmaskiner med disses ca. 14 pCt. Virkningsgrad, hvilket vil sige, at Udnyttelsen af Brændselsenergien er langt større for Dieselmotorer end i sidstnævnte, dels paa de mindre Krav paa Plads og Bæreevne for Kraftanlæg. At det førstnævnte mere »teoretiske« Fortrin ogsaa maatte betragtes som et praktisk paa det Tidspunkt, Dieselskibene »lanceredes«, laa bl. a. for en Del i, at Oliepriserne da var lavere. Imidlertid skjules det ikke, at Forfatterens Hensigt er den at give Plads for en »vis Nogternhed i Bedømmelsen«, der i den sidste Tid skal have vist sig indenfor Kredsen af »Firmaer med Sofartsinteresser«, hidført ved Skuffelser og »Havarier«. Og blandt Grundene, der skulde virke generende for Dieselskibenes Sejrsgang, nævnes først de stigende Oliepriser. Medens man omkring 1911 havde Oliepriser i vestevropæiske Havne paa fra 25—30 Mark pr. Ton, siges Prisen i vestevropæiske Havne umiddelbart før Krigen at have været 80—90 Mk. Derefter følger i Artiklen en overordentlig interessant og indgaaende Redegørelse for Olier til Dieselmotorer: Tjæreolier og Jordolier, deres Forekomst og Mængde samt deres Egnethed for Dieselskibe, og der peges paa, at det er langt fra alle, der er velegnede, hvad vi iøvrigt allerede vidste — hvilket for Resten ogsaa gælder Meddelelsen om, at »interesserede« Firmaer (hvoriblandt B. & W.) har dannet en Ring og »har lagt Haand paa en Række kaliforniske Oliegebeter« o. s. v.

Efter denne Indledning følger en omhyggelig Sammenligning mellem to ganske ens oceangaaende Skibe, det ene bygget som Diesel-, det andet som Dampskib, og der peges paa de Skuffelser, det nævnte Forsøg har givet. Her er det nu værd at indskyde, at disse Skibe ikke er danske, samt at skønt det drejer sig om mindre øvede Firmaers Forsøg, forholder Driftsomkostningerne pr. Ton sig som 2,57 til 2,74 i Motorskibets Favør; paa den anden Side regnes med langt billigere Oliepriser end de forhaandenværende abnormt høje. Loyalt erkender Forfatteren imidlertid, at enhver Begyndelse har sine Vanskeligheder, og hvilke Vanskeligheder navnlig denne har haft at kæmpe med, og paa Grundlag af en noget længere Rejse gives dernæst en Oversigt over Omkostningerne, navnlig Smøreolieforbruget paa en af disse, for det af Burmeister & Wain byggede Dieselskib »Christian X«. Der er ingen Tvivl om, at Overingenior, Dr. Wm. Scholz hører til de for Dieselskibene behersket begejstrede. Saa meget des mere Vægt maa der lægges paa den forholdsvise Anerkendelse, der gives denne Driftsform i Artiklens afsluttende Bemærkninger, der lyder som følger: »Til Trods herfor (de ovenanførte Indvendinger) kan det ikke nægtes, at de sidste tre Aars Erfaringer har sat Skibsværfterne istand til ved Nybygninger at byde Rederierne væsentlig gunstigere Chancer for formindsket Motorvægt og øget nyttigt Lastrum, navnlig i Sammenligning med Dampere med samme Nettotonnage, uden at de Fordringer, der maa stilles til Motoranlægenes Driftssikkerhed, svækkes, end ved de første Forsøg.« Der henvises bl. a. her til et Transportskib, der har Brug for særlig stort Lastrum, en Bomuldsfragtdamper, og som paa Grund af den nye Driftsmetode har 18 pCt. mere Rum, end den vilde have, hvis den var bygget som Dampskib, hvorpaa der sluttes saaledes:

»Naar man sammenholdt betragter Stordieselmotorer som Drivmiddel for den oversøiske Skibsfart, som den kortelig foran er skildret paa Basis af praktiske Driftsresultater, saa tør man vel nok i Øjeblikket uden videre slaa fast, at Skibsmotoranlæg paa 2000 ind. HK. for en Skrueaksel efter Firetakts- som Totaktssystem kan anses for gennemarbejdede og svarende til alle Driftsfordringer. Ser man bort fra Særkonstruktioner, som den dobbeltvirkende Motor med modsatløbende Stempler i Tandemordning og den dobbeltvirkende Totaktsmotor, hvis Driftsbrugbarhed endnu ikke er bevist, saa tør man vel sige, at Motorbygning i de sidste Aar i al Almindelighed og ved de tyske (?) Værfters rastløse Arbejde har opnaaet et smukt Resultat, som vil være af vidtrækkende Betydning for Motorskibsbygningen, saafremt Oliespørgsmaalet bliver løst paa en for det tyske Marked og tyske Forbrugere gunstig Maade.«

At der er nogen Modsætning mellem Postulaterne i Slutningen og det ellers anførte, skal lades ude af Betragtning.

Den nævnte Undersøgelse har imidlertid foranlediget Overingenior Blache fra Burmeister & Wain til i Tidsskriftets Nr. 15 for iaar (10. April 1915) at imødegaa dels Dr. Scholz' almindelige Betragtninger, idet han peger paa, at det maaske

er noget tidligt at drage vidtgaaende Slutninger paa Grundlag af de praktiske Erfaringer med Dieselskibe, samtidig med at han underbygger denne Paastand, dels ved at paavise betydelige Fremskridt fra »Christian X« til M/S »Fionia«, dels ved at vise, at forstnævnte Skib er prøvet under anormale Vilkaar.

Er end som sagt Detaillerne i Artiklen mest af teknisk Interesse, viser den forte Diskussion — Overingenior Scholz svarer nemlig — og hele Formen før denne saa lydeligt som noget det danske Værfts absolute Forerstilling til Ære for dansk Foretagsomhed.

□□□□□□

To Prisopgaver.

Om Toldlovens Virkninger for vor Industri og om Udnyttelsen af vore Moser.

Paa den af Den tekniske Forening i 1913 udstedte Prisopgave om »Den nugældende Toldlovs Virkninger paa den danske Industri« var der ved Indleveringsfristens Udløb (den 1. April d. A.) kun indkommen en Besvarelse, som imidlertid ikke fandtes at være præmieværdig. Efter Opfordring har Bestyrelsen vedtaget at udstede Opgaven paa ny, idet Præmiebeløbet samtidig er sat op til 1000 Kroner. Ifølge Toldloven af 5. Maj 1908 vil Loven være at revidere, saaledes at det paahviler Regeringen inden Oktober 1916 at forelægge Rigsdagen et Forslag til Revision af Loven. Det vil i denne Anledning være af megen Interesse og stor Betydning i Tide at søge den Indflydelse belyst, som den nugældende Toldlov har haft paa Udviklingen af dansk Industri i de forløbne Aar.

Den tekniske Forening udsætter derfor følgende Prisopgave:

»*Den nugældende Toldlovs Virkninger paa den danske Industri ønskes belyst i videst muligt Omfang, dog saaledes, at Fremstillingen kan begrænses til at omfatte en eller flere Industrier.*

For den bedste, fyldestgørende Besvarelse af den stillede Opgave udsætter Den tekniske Forening med Understøttelse fra det Raben-Levetzau'ske Fond en Præmie paa 1000 Kr.

Bedømmelsen af de indkomne Besvarelser har Foreningens Bestyrelse overdraget et Udvalg bestaaende af Ingeniør *Alex. Foss*, Fabrikdirektor *R. Helweg*, Landstingsmand, Konsul *F. L. Hey*, Generaldirektor for Skattevæsenet *Michael Koefoed* og Direktor for Arbejds- og Fabrikstilsynet *I. K. Lindberg*. — Den præmierede Besvarelse ejes af Foreningen, der er eneberettiget til at lade den offentliggøre.

Maskinskrevne Besvarelser forsynede med Motto eller Mærke og ledsagede af forseglede, paa samme Maade betegnede Konvolutter, som indeholder Oplysning om Forfatterens Navn og Adresse, indsendes inden den 1. Juli 1916 til Foreningens Sekretær, Ingenior *A. Meulengracht*, Valby Gasværk, København. Det bemærkes, at kun Besvarelser, som indsendes paa anførte Maade, kan vente at komme i Betragtning.

Eksemplarer af Prisopgaven udleveres i Vilh. Priors kgl. Hofboghandel, Købmagergade 52, Kjøbenhavn.

Foruden denne Prisopgave har Den tekniske Forening udstedt en anden om Udnyttelsen af vore Moser.

For at bidrage til at vække Interessen for vore Mosers rationelle Udnyttelse udstedte Den tekniske Forening i 1903 en Prisopgave om »hvorledes man paa den fordelagtigste Maade er i Stand til at anvende Torv som Drivkraft for Elektricitetsstationer«. I de følgende Aar har *L. Mond* samt *Frank* og *Caro* paavist Muligheden af Oprettelsen af store Elektricitetscentraler, hvor Kraftkilden er den Gas, der vindes af Torven, medens det i Torven værende Kvælstof omdannes til Ammoniak, som kan vindes i Form af svovlsur Ammoniak.

Den tekniske Forening udsætter derfor følgende Prisopgave:

»*Der ønskes en Redegørelse for Brugbarheden af Torven i danske Moser til Fremstilling af Gas for Varme- og Kraftanlæg med samtidig Udnyttelse af Torvens Kvælstof.*

Hvorledes bør Mosedriften ved saadanne Virksomheder foregaa, og hvorledes kan Anlæg til Fremstilling af Gas og Ammoniak paa rationel Maade indrettes og drives?«

Bedømmelsen af de indkomne Besvarelser har Foreningens Bestyrelse overdraget et Udvalg bestaaende af Ingenior *C. Fox Maule*, Overdriftsbestyrer *Irminger*, Dr. phil. *A. Mentz*, Ingenior *M. Ib Nyboe*, Inspektor *E. P. Pontoppidan* og Professor *P. E. Raaschou*.

Indleveringsfristen for denne Opgave er den 1. Juni 1916, medens Præmiebeløbet og Forholdene vedrørende Besvarelser er de samme som ovenfor nævnt.

□□□□□□

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort sidste Hefte meddelte Udførselsforbud er følgende nye udstedt:

Under 10. Juni forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af Parafin og Parafinlys.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

Til Vejledning og Støtte under de Forhandlinger, der for Tiden føres i London om Tilførslen af Kul hertil fra England, har Industriraadet rettet en Foresporgsel til de til Raadet knyttede ca. 800 industrielle Virksomheder for at skaffe Klarhed over, dels hvor stort Forbruget af Kul vil være i Tiden indtil indeværende Aars Udgang, dels hvor store Beholdninger de industrielle Virksomheder ligger inde med i Øjeblikket. Den saaledes foretagne Enquête har givet til Resultat, at Kulforbruget i de heromhandlede Virksomheder (hvortil hverken Landets ca. 1500 Mejerier eller ca. 60 Svineslagterier hører) ialt vil andrage ca. 420,000 Tons indtil 1. Januar næste Aar. Det Tidsrum, for hvilket Virksomhederne i Øjeblikket er dækket, varierer stærkt for de forskellige Virksomheder — fra nogle enkelte Dage til ca. 2 Maaneder. I den tilsvarende Periode i tidligere Aar f. Eks. 1913 var den samlede Indførsel af Kul hertil Landet fra England ialt ca. 1,7 Millioner Tons. Det maa haabes, at det vil lykkes at forhindre væsentlige Indskrænkninger i Tilførslen, idet en Indskrænkning af Tilførslen for nogle Virksomheders Vedkommende som nævnt vil kunne medføre Standsning i Løbet af ganske kort Tid, og dette vil paa Grund af de forskellige Industriers Afhængighed af hinanden kunne faa Følger langt ud over den Industri, der direkte rammes.

Det indsamlede detaillerede Materiale er af Industriraadet stillet til Raadighed ved de stedfindende Forhandlinger.

Officielle Meddelelser:

Franske Dispensationer fra Udførselsforbud.

Udenrigsministeriet meddeler i Henhold til en fra den kgl. Gesandt i Paris modtaget Indberetning, at den franske Regering har offentliggjort en Bekendtgørelse, ifølge hvilken de Dispensationer fra franske Udførselsforbud, som Regeringen meddeler, skal benyttes indenfor et Tidsrum af to Maaneder efter deres Udstedelse, hvilket skal forstaas saaledes, at de paagældende Udførselstilladelses-Attester inden det paagældende Tidsrum skal være tilstillet det franske Toldvæsen.

Italienske Foranstaltninger for Genuas Havnetrafik.

Udenrigsministeriet meddeler:

Ifølge Indberetning fra den kgl. Konsul i Genua har den italienske Regering for at raade Bod paa den Ophobning af Varer, der siden Krigens Begyndelse har fundet Sted i Genuas Havn og bevirket betydelige Forsinkelser af de Havnen anløbende Skibe, ved en Forordning af 27. April d. A. indført forskellige Bestemmelser med Hensyn til Varetrafiken paa Genuas Havn.

Blandt andet bestemmes det, at Modtagere af Varepartier inden disses Ankomst til Genua skal angive deres Destinationssted, for at der inden Ankomsten kan træffes Foranstaltning til videre Befordring.

Endvidere gives der Havnebestyrelsen Ret til paa Vareejernes Regning at bortfjerne Varer, der i 14 Dage har henligget paa Kajen eller i Havnevæsenets Magasiner, og sende dem til en anden indenlandsk Havn, ligesom der gives Statsbanerne Ret til at opmagasinere Varer, til hvilke der ikke findes Plads i Havnen, paa Stationer inde i Landet.

Varer, der ikke af Modtageren er skaffet bort inden Udløbet af 3 Maaneder, anses for abandonnerede og kan sælges af Myndighederne.

Importen til Rusland over Archangelsk.

Udenrigsministeriet meddeler i Henhold til en fra den kgl. Gesandt i Petrograd modtaget Indberetning, at det russiske Ministerraad den 12. Maj d. A. har bemyndiget Handelsministeren til at meddele Handelens og Industriens Organisationer, at Afsendelse fra Archangelsk til det Indre af Rusland af Varer importerede af private Personer indtil videre er umuligt, og at de Importører, der til Trods herfor maatte indføre Varer til Archangelsk til Videreforsendelse til Landets Indre, følgelig maa gøre dette paa egen Regning og Risiko.

Fransk Krigs-Foranstaltning.

I Handelsministeriets Lokaler (Holmens Kanal Nr. 9, Kl. 12—5) er fremlagt et Eksemplar af en fransk Lov af 4. April d. A. angaaende Straf for at vedligeholde økonomiske Forbindelser med Undersaatter af en fjendtlig Stat eller med Personer bosatte i Fjendeland.

Ifølge Loven kan bl. a. Mæglere, Assurandører og Redere, naar de er vidende om Varens Bestemmelse eller Oprindelse, straffes som meddelagtige.

Oprindelsescertifikater til Finland ikke nødvendige.

Under 6. Juni d. A. har Udenrigsministeriet tilskrevet Industriraadet, at der efter de indhentede Oplysninger ikke er foreskrevet Oprindelsescertifikater for Varer, der er bestemt til Udførsel herfra til Finland, saaledes som Tilfældet er med Varer, der ønskes udført til Rusland.

□□□□□□

En Udstilling af Industriartikler egnede til Eksport.

I Slutningen af Juli Maaned agter Industriforeningen i Kjøbenhavn i Forbindelse med Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk, Teknolo-

gisk Institut samt Foreningen for Kunsthaandværk at foranstalte en Udstilling af danske *Industrifrembringelser egnede til Eksport.*

Udstillingen, der afholdes i Industriforeningens Lokaler, holdes aaben August Maaned igennem og er bestemt til at omfatte *Typer* paa dansk Industri, der er egnet til Eksport. Det er ikke Hensigten at afholde nogen Masseudstilling, og Udstillingsudvalget forbeholder sig derfor Ret til selv at vælge de Genstande, som maatte egne sig til Udstilling. Genstande, der ikke egner sig til Eksport, vil derfor ikke blive modtaget. Sammen med Udstillingen er det Hensigten at etablere et Oplysningsbureau, i hvilket Kataloger fra danske eksportdygtige Firmaer skulde være fremlagte til Gennemsyn og i hvilket tillige en industrikyndig og sprogkyndig Mand vil være til Tjeneste med at give alle Oplysninger til de Fremmede, som sikkert vil henvende sig der.

Der kræves ingen Pladsafgift, og den Udgift, der kommer til at paahvile Udstillerne, kommer i alt væsentlig kun til at omfatte Transport og Installering.

Anmeldelser om Deltagelse i denne Udstilling maa være afgivet inden Midten af Juli Maaned og indsendes til Industriforeningens Sekretariat, Vestre Boulevard 18. Kjøbenhavn B.

Udvalget for Udstillingen bestaar af: Direktør *B. Dessau*, Formand for Industriforeningens Udstillingsudvalg, Direktor for Teknologisk Institut *Gunnar Gregersen*, Bagermester *Johs. V. Pitzner*, Formand for den kjobenhavnske Afdeling under Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk, Hofjuvelerer *Alfr. Dragsted*, Formand for Foreningen for Kunsthaandværk, Hof-Pianofabrikant *Axel Møller*, Hof-Metalstøber *Carl Rasmussen*, Fabrikant *C. F. Danstrup*, Fabrikant *Rudolph Nielsen*, Ingenior *Preben Hempel*, Ingeniør *E. Fenger*, Kontorchef *R. Berg* og Redaktør, cand. polit. *Povl Drachmann.*

□□□□□□

Fra Biblioteket.

Paa Grund af Revision er Biblioteket lukket i Juli Maaned.

Udlaante Bøger bedes derfor tilbageleveret inden Juni Maaneds Udgang.

Udenlandske Avisers og Ugeskrifters sidste Numre er forsogsvis lagt ned i Avissalen. Da det er vanskeligt at fremskaffe nye Eksemplarer, bedes Benytterne være varsomme med det fremlagte.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Toldindtægterne.

Ifolge Meddelelse fra Generaltolddirektoratet har Toldindtægterne m. v. i Maj Maaned 1915 i Sammenligning med 1914 udgjort som folger:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indforselstold	3,735,000	3,444,000
Sukkerafgift	759,000	944,000
Spiritusafgift	619,000	529,000
Ølskat	609,000	650,000
Stempelafgift af Cigaretter	91,000	62,000
Andre Indtægter	43,000	30,000
Tilsammen	5,856,000	5,659,000

I Maanederne April—Maj i indeværende Finansaar udgjorde Indtægterne i Sammenligning med de tilsvarende Maaneder forrige Finansaar:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indforselstold	7,574,000	7,430,000
Sukkerafgift	1,091,000	1,101,000
Spiritnsafgift	1,256,000	1,135,000
Ølskat	1,223,000	1,200,000
Stempelafgift af Cigaretter	165,000	126,000
Andre Indtægter	138,000	110,000
Tilsammen	11,447,000	11,102,000

Arbejdsløsheden — Tilstandene atter normale.

Den 29. Maj afholdtes den femte af de ekstraordinære Arbejdsloshedstællinger, der har fundet Sted under Krigen. De foregaaende Tællinger blev afholdt den 22. August og den 24. Oktober ifjor, den 23. Januar og den 20. Marts i Aar; som Tællingsdag har man hver Gang valgt en Lordag.

Tællingen omfatter denne Gang i alt 135,500 organiserede Arbejdere, hvilket er ca. 3000 færre end Tællingen den 20. Marts, men flere end ved de andre Tællinger. Af de 135,500 Arbejdere var 5400 arbejdsløse paa Tællingsdagen, d. e. 4,0 pCt. Forholdene paa Arbejdsmarkedet synes herefter som Helhed nu atter at være normale, idet Arbejdsloshedsprocenten i Maj Maaned baade ifjor og i 1913 var omtrent den samme, og Forholdene er saaledes blevne væsentlig bedre siden Udgangen af Marts, da Arbejdsløsheden som Helhed var omtrent dobbelt saa stor som normalt, i Bygningsfagene under et endogsaa tre Gange saa stor som normalt. For de enkelte store Faggrupper anfores nedenstaaende Tal til Sammenligning af Arbejdsloshedeu nu med Forholdene i Marts og Januar i Aar samt i Maj Maaned ifjor.

	1915			1914
	Maj pCt.	Marts pCt.	Jan. pCt.	Maj pCt.
Bygnings- og Mobelfag	5,1	34,5	43,2	3,0
Arbejdsmandsfag	6,2	22,6	23,2	7,9
Fabrikfag m. v.	2,6	4,3	6,3	3,1
Samtlige Fag	4,0	14,8	17,6	4,1

Gennemgaar man de i Departementets Oversigt meddelte Tal for de enkelte Fag, vil man se, at med ganske enkelte Undtagelser er Arbejdsloshedeu nu i de fleste Fag nede paa et rent Minimum. I Snedker- og Elektrikerfaget er Procenten dog over 9; det genoptagne Nybygningsarbejde er vel endnu ikke kommet disse Fag fuldt ud tilgode; i den grafiske Industri er Arbejdsloshedeu storre end ifjor paa samme Tid, men Forholdene har dog bedret sig mellem hver af de sidste Tællinger. Kun i nogle enkelte mindre Fag (bl. a. Hattearbejdere og Glasarbejdere) er Arbejdsloshedeu nu storre end i Marts.

Som ved de foregaaende ekstraordinære Tællinger har de udsendte Skemaer indeholdt Spørgsmaal om forskellige andre Forhold end selve Arbejdsløsheden. Det er saaledes oplyst, at de forskellige Organisationer havde omtrent 9600 Medlemmer — 7 pCt. — indkaldte til Militærtjeneste; saafremt en storre eller mindre Del af disse havde været Arbejdssøgende, maa Arbejdsloshedeu antages at ville være vokset i et omtrent tilsvarende Omfang. Af de Arbejdsløse er der ca. 2400, der faar Understøttelse af deres Arbejdsloshedskasse, hvilket vil sige ca. 44 pCt., medens det tilsvarende Tal i Marts var 57 pCt. og i Januar 65 pCt.; det kan heller ikke ventes andet end, at der blandt dem, der endnu i Foraarsmaanederne gaar arbejdsløse, vil være en stadig voksende Andel, der har opbrugt deres Ret til Understøttelse.

Det skal endelig nævnes, at ca. 1100 Arbejdere eller knap 1 pCt. arbejdede paa indskrænket Tid; denne Form for Arbejdsløshed, der i Krigens første Maaneder havde et ret betydeligt Omfang, er saaledes nu omtrent forsvundet og forekommer nu kun i nævneværdig Grad i ganske enkelte Fag, bl. a. i den keramiske Industri.

Filenes Historie.

Ifølge et Foredrag holdt af en tysk Ingeniør fornylig angives den Tid, hvori man har kendt Filen som et Værktøj for det menneskelige Arbejde, til 5 à 6000 Aar. Ægypterne, Fonicierne, Grækerne og Romerne har alle kendt og benyttet Filen. Af gamle Fund kan man se, at man i hin Tid fremstillede Filens Tænder ved Udfiling. Fremgangsmaaden, hvorved man udhugger Tænderne, har kun ca. 1000 Aar at se tilbage paa. Fra det 11. Aarhundrede eksisterer en værdifuld Afhandling om Staalets Behandling, i hvilken ogsaa Fremstillingen af File omhandles. I Middelalderen var det navnlig Tyskland, der gik i Spidsen med Filefabrikationen, der samlede sig i Nürnberg og Remscheid. Trediveaarskrigen blev imidlertid skæbnesvanger for den tyske Filefabrikation, og Førerstillingen erobredes herunder af den engelske By Sheffield, som endnu den Dag i Dag dominerer Verdensfabrikationen af File. Senere da Tyskland var kommet til Kræfter efter den udmattende Krig, var det navnlig indvandrede Hugenotter og Calvinister, forjaget fra Frankrig og Nederlandene, der bragte nyt Blod og Initiativ i den tyske Fileindustri. I det 17. og 18. Aarhundrede blomstrede derfor denne op igen, delvis med Udnyttelse af Vandkraften i de mange tyske Smaafloder. Senere har Udviklingen holdt sig, og de tyske Fileindustrier samler sig nu om Remscheid, Köln, Elsingen o. s. v.

Raaolielejer i Peru.

Blandt moderne Raastoffer er Jordolier et af dem, der i Løbet af det sidste Aarhundrede har faaet og stadig synes at kunne glæde sig ved stigende Efterspørgsel og Betydning. Navnlig i de seneste Aar — og rent bortset fra de nuværende anormale Forhold — er Efterspørgsel efter Petroleum og de medfølgende Biprodukter saa enorm, at hver ny Forekomst kan paaregne Interesse paa Verdensmarkedet.

Som det vil erindres opdagedes saaledes for godt en halv Snes Aar siden en Række nye Forekomster, bl. a. i Peru og for 11 Aar siden var Oparbejdningen af disse i fuld Gang. Lejerne deler sig i to Hovedgrupper, de nordlige ret nær Kysten og gunstigt for Afskibning beliggende ved Byerne Negrito, Lobitos, Zorrito, Lagunitos og El Inca, og saa de sydligere i Provinsen Puno fjernt fra Kysten, men nær den berømte Højfjeldssø Titicaca.

Raaolien er af ualmindelig fin Kvalitet, overgaar f. Eks. langt de berømte kaliforniske og egner sig fortræffeligt til Dieselmotorer og Raaoliemotorer. Da Kul i det vestlige Sydamerika er en kostbar Vare, bruges Petroleum i udstrakt Maalestok som Erstatning, og Lejerne oparbejdes derfor ogsaa i jevnt stigende Grad, om end langt fra som de kunde og burde. Medens der saaledes i 1904 kun produceredes 38,683 ts. Olie, var man i 1912 (det sidste Aar, der synes at være officiel Statistik over) oppe paa 233,600 ts. — Selv om dette er et ret artigt Tal, er det forsvindende mod saavel Verdensforbruget, som ogsaa mod, hvad der præsteres af andre Kilder; til Sammenligning tjener, at de rumænske Kilder alene aarligt giver ca. 1,800,000 ts.

Men navnlig den fine for Dieselmotorbrug velegnede Kvalitet gor, at de permanente Kilder tor paaregne Interesse, ikke mindst her i Dieselskibenes Fødeland nu da et Prisfald paa egnet Raaolie for de med saa god Grund berømte danske Dieselmotorer maa siges at være noget nær en Livsbetingelse.

Olier af den svenske Skifer.

I Sverige foretager »Skånska Cement-Aktiebolaget« ved Trollhättan Forsog med Udvinding af Olier af svenske Mineralskifer. Det meddeles nu, at Resultaterne af disse Forsøg forlober tilfredsstillende. Den af Regeringen nedsatte Kommission for Undersogelse af Mulighederne for en indenlandsk Olieproduktion overvaager Forsøgene, der i Sverige følges med Interesse.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 7 JULI 1915

Moderne dansk Kunstindustri.

Retningslinier og Maal for vor kunstindustrielle Udvikling.

Bing & Grøndahl: Smykker af udskaaret Porcelæn, udført af Effie Hegermann-Lindenerone.

Naar der aabnes en almindelig Kunstudstilling med Malerier og Billedhuggerarbejder anses det som Regel for en Begivenhed i Folkets Liv. Alle skal se den og alle skal omtale den.

Det er næsten omvendt med en Udstilling af Kunsthaandværk og Kunstindustri. Den glider ret ubemærket hen, omtales kun lidt i Aviserne, og har kun sit lille specielle Publikum.

Dette bør ikke undre, thi der er i Virkeligheden stor Forskel paa de to Arter af Udstillinger. Den første maa lægge an paa det individuelle, den anden paa det typiske.

Det vil sige, at indenfor Kunstindustrien maa der skabes en Stil, udviklet af Tidens raadende Smagsretning og underkastet de Fordringer, som Teknik og Materiale stiller.

Kunstneren kan ikke i den Grad som i de frie Kunstarter faa Lov til at give sin Individualitet frie Tøjler. Han maa underordne sig den tekniske Ledelse, hvis han ikke selv er Haandværker, og han maa nødvendigvis rette sig efter den merkantile Ledelse.

Indenfor dansk Kunstindustri har denne Lov ikke paa alle Omraader naaet Gyldighed. Der har været for mange Viljer og for megen Pukken paa den personlige kunstneriske Personlighed. Resultatet er ogsaa bleven derefter.

Vi savner endnu paa mange Felter en virkelig typisk dansk Kunstindustri. Al Ære for de enkelte fremragende Stykker. De kan være en Øjenslyst og en Hjertensfryd, men deres Betydning naar sjeldent ud over at glæde den enkelte Ejer, hvis de i det hele taget bliver solgt. De

Georg Jensen: Smykker.

paavirker ikke, skaber ikke Skole og saaledes heller ikke noget Kunsthaandværk.

Vi kan sige, lige saa længe vi vil, at vi har mange dygtige Kunstnere, men Fejlen er, at der er saa faa af dem, der i Virkeligheden kender den Teknik, de tegner for.

Paa den Maade er det gaaet til, at vi endnu ikke ejer noget, der kan kaldes typisk dansk Mobelkunst. Vi kan nok sige, at det Skab har Rohde tegnet, at den Sofa stammer fra Thorvald Jørgensen o. s. v., men vi kan ikke tale om bestemt prægede danske Møbler i samme Forstand, som man kunde det i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede.

Det er gaaet paa samme Vis indenfor Sølv- og Guldsmedekunsten. Det kan være saare interessant, at der er flinke Damer, der ciselerer og driver i Solv, men fordi der paa den Maade frembringes en halv Snes pæne Arbejder om Aaret, faar vi ingen dansk Kunstindustri.

En saadan skabes i Virkeligheden kun, saafremt der indenfor de forskellige Fag hersker en bestemt Tradition, en indgaaende og gennemlevet Kendskab til Teknik og Materiale, en inderlig Forbindelse mellem Fabrikanten, Kunstneren og Forretningsmanden, saaledes at den ene ikke hæver sig over den anden, men bøjer af for hverandres berettigede Krav.

Det er denne Opgave, der herhjemme er lost af de store Firmaer, der sammen med Kærlighed til Kunsten har vidst at vise den de Veje, den skulde gaa.

Derfor er Porcelænskunsten i Danmark bleven til en typisk dansk Kunstindustri. Uden at indsnevre den kunstneriske Personlighed har det været dens store Fortjeneste at gøre den begribeligt, at Tekniken, Materialet og Markedet stillede visse Fordringer, som skulde iagttages.

Og det er saa langt fra, at Porcelænskunsten er stivnet i død Tradition af den Grund. Den har tvertimod, netop fordi den lededes bevidst

Georg Jensen: Sølvbæger.

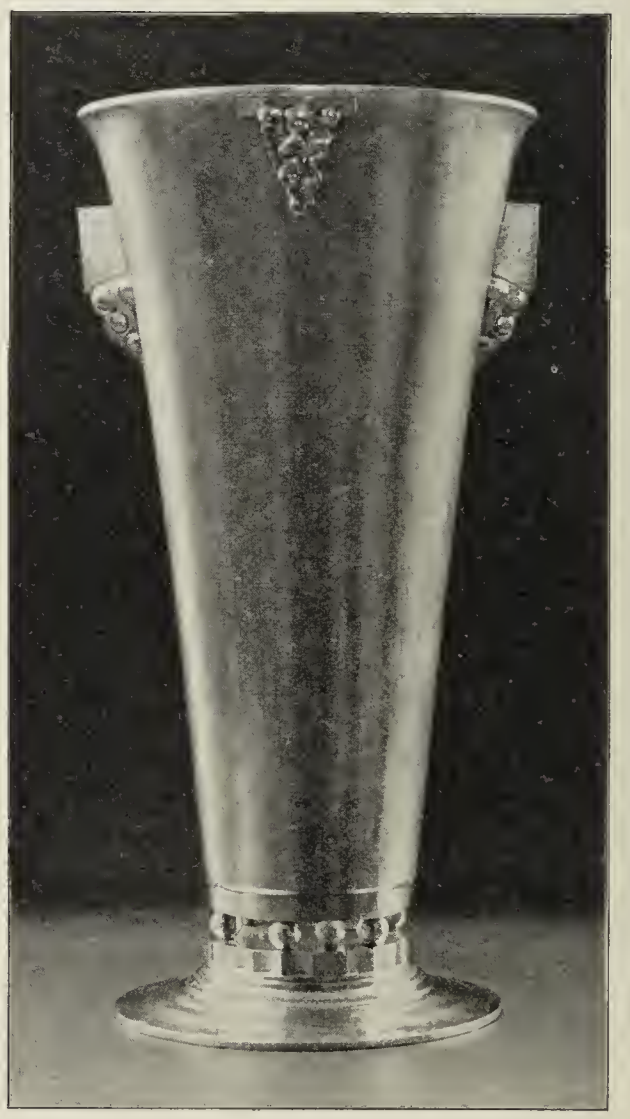

A. Dragsted: Sølvbæger. Tegn. af Johan Rohde.

A. Dragsted: Solvkande. Tegn. af Johan Rohde.

og maalsikkert, altid forstaaet at drage dygtige Kunstnere til sig, og i rette Tid at forny sig selv.

Den Udstilling, som Foreningen for Kunsthaandværk for Tiden har arrangeret i Kunstindustrimuseet giver gode Eksempler herpaa.

Begge vore Porcelænsfabriker, *Den kongelige Porcelænsfabrik* og *Bing & Grøndahl* møder saaledes, foruden med fremragende Stykker i Porcelæn og Stentøj af den Slags, der nu en Gang

A. Dragsted: Solvtepotte. Tegn. af Johan Rohde.

A. Dragsted: Solvskaal. Tegn. af Johan Rohde.

har gjort dem berømte, med nye Prover paa, hvad der kan ydes under en vaagen Ledelse.

Fra den til Den kgl. Porcelænsfabrik knyttede *Kjøbenhavns Fajancefabrik* udstilles Typer paa de nye graa Fajanceartikler, der er omtalte i sidste Hefte af nærværende Tidsskrift. Maleren Joachim, der har betydet saa meget for Fornyelsen af Fajancetilvirkningen herhjemme, har ogsaa paa dette nye Felt vist sin Evne til at tilpasse sin Kunst efter nye Fordringer, og der er ikke Tvivl om, at der her er skabt en ny *Kunstindustri*-Artikel, som vil skaffe Plads for sig, maaske i samme Omfang som Porcelænet.

Ogsaa Bing & Grøndahl viser noget nyt med de Smykker i udskaaret og dekoreret Porcelæn, der skyldes Frk. Effie Hegermann-Lindencrone. Udskaaret Porcelæn har længe hørt til Frk. Hegermann-Lindencrones Speciale og Udstillingen har smukke Prover derpaa i smaa Vaser, men med Udskæringsteknikens Anvendelse til mindre Smykker er der gjort et Forsøg paa at bryde nye Baner, som tidligere kun har været betraadt rent forsøgsvis. Kunstnerisk set er de udstillede Porcelænssmykker en sindrig Forening af Form og malerisk Dekorering, som vidner om levende Fantasi og fin Smag.

Forsaavidt er disse nye Smykker paa deres Plads, som der virkelig trænges til en ny Opdyrkning af Smykkeindustrien i Danmark. Efter at vi herhjemme lykkelig var kommen ud over Perioden med Bronzealdersmykker og Dagmarkors, kom vi ind i et endnu værre Dilemma med den Syndflod af tyske Smykker, der da oversvømmede vort Land. Ingen formaaede at optage

Mogens Ballin: Skeer.

Konkurrencen med disse Arbejder, der fremstilledes rent industrielt og savnede al god Smag. Først i den sidste halve Snes Aar har *Georg Jensen* indlagt sig virkelig Fortjeneste med sine Sølvsmykker, fremstillede med sund Sans for, hvad et Smykke skulde være — en Prydelse paa en Dame og ikke et Seletøjsbeslag. Georg Jensen begyndte med at fremstille haanddrevne Ting, langsomt fremstillede, forholdsvis dyre, men meget smukke. Udstillingen har gode Eksempler derpaa. Han er vel senere kommen ud paa at lave Smykker af en noget mere industriel Karakter og til en billigere Pris, uden at de dog har tabt i deres kunstneriske Præg, men han er endnu saare langt fra at kunne optage Konkurrencen med de billige Smykker af saavel dansk som fremmed Tilvirkning, som nu fylder de fleste Guldsmedebutiker. Der er virkelig her en Opgave for vore dygtige Guld- og Sølvvarefirmaer. Og man spørger sig selv, hvorfor dog ikke et eller flere af dem tager sig paa at organisere de Kræfter i økonomisk, teknisk og kunstnerisk Retning, som vi

Rud. Rasmussen: Møblement i Egetræ. Tegnet af Henning Hansen.

Elisabeth Garde: Krave med Sølvstikkeri. Tegn. af Mohl.

utvivlsomt ejer, til en rationel dansk Smykkeindustri. Georg Jensen har alt i Udlandet forstaaet at skaffe sig baade Agtelse og Afsætning for sine Arbejder. Hvorfor saa ikke gaa videre? Det samme gælder ogsaa andre Arbejder paa Sølvsmedekunstens Omraade. Naar man ser det smukke Sølvbæger, Georg Jensen har paa Udstillingen og tillige de i alle Henseender fuldkomne Sølvarbejder, som Firmaet *A. Dragsted* har udført med Johan Rohde som kunstnerisk Medarbejder, saa forbavses man over, at saa megen Dygtighed ikke udnyttes i højere Grad. Firmaet A. Dragsted har stor Ære af at vedligeholde den gamle Haandværksteknik i Sølvsmedekunsten; især de drevne og ophamrede Genstande, der fremstilles herfra, er det en Glæde at betragte. Udførte baade med største Omhu og med fin Forstaaelse af Sølvets Karakter og tegnede med den mest udsøgte Smag, er det Arbejder, der vilde kunne hævde sig en første Rangs Plads overalt. Men en Svale gør ingen Sommer. Disse Arbejder staar som ganske enkeltstaaende Eksemplarer, og endnu kan man ikke tale om en typisk dansk Sølvindustri i samme Forstand som om den keramiske. Endnu er det umuligt at faa en nogenlunde smuk Ske, Kniv eller Gaffel til en moderat, overkommelig Pris. Den, der ikke har Raad til f. Eks. at købe disse Artikler hos *Ballins Efterfølger*, der har gjort sig fortjent for udsøgt og smukt Arbejde paa dette og andre Omraader, som Udstillingen ogsaa har Prøver paa, maa nøjes med det almindelige Arbejde, som skyldes den fabriksmæssige Tilvirkning, der endnu ikke har forstaaet at organisere et virkelig kunstnerisk Medarbejderskab.

Disse Betragtninger kunde gøres gældende paa de fleste kunstindustrielle Felter. Navnlig gælder det Møbelkunsten. Af de Arbejder, Udstillingen rummer i denne Branche: *Rud. Rasmussens* Egetræs Møblement fra Kongeværelset paa den danske Afdeling af Udstillingen i Malmø 1914, *Otto Meyers* og *Sev. & Andr. Jensens* Skabe, tegnede henholdsvis af Henning Hansen, Brummer og Bertha Dorph, er det umuligt at se, om vi ejer en typisk dansk Møbelkunst. Hver Kunstner arbejder paa sin Maade, smukt

Mette Westergaard: Vævning.

Marie Christiansen: Kam i Skildpadde.

og fortræffeligt, og de paagældende Firmaer forstaar at udføre Arbejdet paa fremragende Vis, men enkelte »Kunstnermobler« skaber ingen dansk typisk Kunstindustri paa Møbelbranchens Omraade. Men trods dette vilde det være Synd ikke at anerkende den store kunstneriske Evne, der gennemgaaende overalt præger Udstillingens Arbejder. Den vidner baade om fin Kultur, om dygtigt Arbejde og god Smag. Og det er interessant at se, hvormange Ny-Forsog, der er gjort paa at tage ny og gammel Teknik op. *Elisabeth Gardes* Arbejder i den snart glemte Sølvtrækkerkunst efter Mohls Tegninger, *Mette Westergaards* farveskonne og dygtige Arbejder i Vævekunsten, Fru *Karen Hannovers* levende og kraftige Arbejder i Smag med de gamle holstenske Fajancer, *Marie Christiansens* raffinerede Skildpaddeudskæringer, *Hjorths* allerede gammelkendte keramiske Arbejder med deres sjeldne Farvevirkninger, endvidere *Kysters* og *Badens* Bogbind, det er altsammen værdige og gode Prover paa fin, dansk Smag, paa dansk Dygtighed og dansk Evne. Men det er ogsaa Arbejder, der efter deres Natur kun kan finde Afsætning indenfor meget smaa Kredse. Hvem ejer indenfor de forskellige Fag det organisatoriske Snille, den overlegne Kraft, der kan bringe alle disse Evner til Samarbejde om at frembringe *den* danske Kunstindustri, som der drømtes om af fremragende Mænd herhjemme for en Menneskealder siden?

Karen Hannover: Fajance.

❁ ❁ ❁

Udvidelsen af Kjøbenhavns Havn.

Som bekendt er Arbejdet allerede igang med den Udvidelse af Havnen, som alt længe har staaet paa Dagsordenen. Det Afsnit, der foreløbig bringes til Udførelse, er i Hovedsagen et nyt, stort Bassin med stor Vanddybde (9,5 Meter) mod Nord, der væsentlig vil komme til at betyde en Udvidelse af Frihavnsomraadet. Den samlede Udgift ved Gennemførelsen af dette Projekt vil andrage ca. 4,835,000 Kr.

Udvidelsen vedtoges endeligt paa Havnebestyrelsens Mode den 28. Maj d. A., i hvilket Havnedirektør *H. C. V. Møller* gav en interessant Redegorelse for Havnens nyere Udviklingshistorie samt for de øjeblikkelige og fremtidige Udvidelsesplaner, ligesom han endelig fandt Anledning til at omtale de forskellige Projekter, der fra privat Side har været fremsat vedrorende Havneudvidelsen.

Havnedirektoren begyndte med at fremhæve, at efterhaanden har dels Kajlængderne, dels — og

navnlig — Arealerne bag Kajerne i Kjobenhavns Havn vist sig at være for begrænsede i Forhold til den voksende Trafik, der foregaar i Havnen. I de senere Aar har man hjulpet derpaa ved nu og da at forlænge enkelte Kajstykker; navnlig har dette fundet Sted ved Islands Brygge. Men det viste sig nodvendigt at gaa noget mere energisk til Værks og skride til at lægge en større Havneplan for at kunne imodekomme de voksende Krav. Dette var allerede Tilfældet inden Krigens Begyndelse, og under den har Begæret efter Bolværks- og Oplagsplads tiltaget saaledes, at det ikke har været muligt i fuldt Maal at imodekomme de fremkomne Ønsker. Der var vel ogsaa grundet Haab om, at den nuværende Situation vil medføre en Tilvækst af Trafiken paa Kjobenhavns Havn og derved gore en større Udvidelse af denne særlig onskelig.

Havnens Udvidelse er i Tidernes Lob foregaaet i visse Spring efter Planer, der er fremkomne til forskellige Tider. I ganske korte Træk skulde Taleren her gengive Hovedlinierne i Havnens Udvikling.

Den første store Havneplan, efter hvilken der skredes til en Udvidelse, var den fra 1862, som blev approberet i 1864. Efter den blev der i Lobet af de følgende 16 Aar udfort ret udstrakte Arbejder i Havnen. De gik navnlig ud paa at tilvejebringe større Vanddybde ude fra det dybe Farvand mod Nord ind til Knippelsbro, nemlig en Dybde af 22 Fod, hvor man tidligere kun havde haft 20, og syd for Knippelsbro hen til Langebro en Dybde af 20 Fod, hvor der tidligere kun havde været et Løb paa 12—14 Fods Vanddybde. I Forbindelse dermed stod Omreguleringen af Havnens Sider. Navnlig blev hele Gammelholm-Kvarteret, Tøjhusplads-Kvarteret og Vestre Gasværks Havn ved den Lejlighed omformet, ligesom man ogsaa ved Hjælp af de Fyldmængder, der indvandtes ved Uddybningen, kunde paabegynde og omtrent fuldende Fremstillingen af Refshaleøen. Til disse Arbejder medgik ca. 6 Mill. Kr.

Men næppe var man færdig dermed, før det viste sig, at den tilvejebragte Dybde af 22 Fod ikke var fyldestgorende. I Aarene 1881—82 fortsatte man da med Uddybningen til en Dybde af 24 Fod ude fra det dybe Vand ind til Larsens Plads, hvorfra den store oversøiske Trafik den Gang fandt Sted. Imidlertid maatte man i 1884 skride til en ny større Udvidelse, og man gik da til at planlægge en Udvidelse, som navnlig omfattede de to nordligste Bassiner ude paa, som det dengang hed, Redens Vestside, nemlig den 24 Fods og den 14 Fods Nordhavn. Endvidere forøgedes Vanddybden til 26 Fod ned til Larsens Plads, hvor de transatlantiske Dampere efterhaanden krævede større og større Vanddybde.

Saa kom i 1891 Frihavnsloven, der medførte de store Udvidelser paa Redens Vestside, hvor nogle af Bassinerne uddybedes indtil 30 Fods Dybde. Der medgik en Sum af op mod 10 Mill. Kr. til Tilvejebringelsen af disse Bassiner, Kajmure, Opfyldninger, Veje m. m. Senere, i 1900, kom Forslag frem om betydelige Udvidelser, dels gaaende ud paa en Udforelse af de Bølgebrydere, som nu beskytter Inderreden eller, som den nu kaldes, Yderhavnen, dels om Ombygning af Broerne, Langebro og Knippelsbro, med omgivende Landpartier, og endelig et Afspærringsanlæg nede i Kalvebodstrand. Aarsagen til, at Forslaget om denne Afspærringsdæmning kom frem, var, at Ønskerne efterhaanden i højere og højere Grad gik ud paa en Udvidelse af Havnen syd for Langebro med Tilvejebringelse af større Vanddybde dersteds. Men ved at udvide Gennemstrømningsprofilet lettede man for Strømmen gennem Kjobenhavns Havn, og de Vanskeligheder for Besejlingen, som havde været til Stede ved Broerne, navnlig Knippelsbro, blev derved i væsentlig Grad forogede. Det var da en given Sag, at før man kunde skride til de større Uddybningsarbejder sydpaa, maatte man gore sig til Herre over Strommen gennem Havnen, en Strøm, der foraarsagedes ved, at der kan være en væsentlig Forskel i Vandstandshøjden ved Sydenden af Amager og ved Trekroner. Denne Højdeforskel tilvejebringer i det smalle Sund mellem Amager og Sjælland en Strøm, som, naar Differencen f. Eks. er 1 m, hvad den kan være, jo er ret anselig; til sine Tider umuliggjorde den — endogsaa en hel Uge igennem — Passagen gennem den tidligere Knippelsbro. Man skred altsaa til Anlæg af en Dæmning tværs over Kalvebodstrand. Det er en Jorddæmning med en Længde af omtrent 2,2 km, i hvilken der til Vedligeholdelse af Kommunikationen gennem Kalveboderne er anbragt en Sluse, som dog kun er ca. $3^3/_4$ m paa Tærskelen. Samtidig med, at dette Afspærringsanlæg skred frem, kunde man gaa i Gang med Uddybningen af Farvandet gennem Havnen sydpaa og tilvejebringe de store Landvindinger syd for Langebro ved Islands Brygge med bagved liggende Terræn. Dette

Arbejde var færdigt 1904. Afspærringen og Slusen var færdige i 1903, og Langebro blev ligeledes aabnet for Færdselen i 1903, Knippelsbro i 1908. Man gik saa noget videre med Landvindingen; navnlig indvandt man ud for Kongens Enghave noget Areal. Vanddybden var her oprindelig 4,3 m, den er senere forøget til 5 m ved de Bolværker, der findes dersteds. Bagved ligger den Landvinding, som er foretaget for Kommunen til Anbringelse af et paatænkt større Elektricitetsværk. Ligeledes er der tilvejebragt en Vejdæmning fra Kalvebod Brygge over mod Enghavevej.

I de nærmest foregaaende Aar er Havnen saaledes i væsentlig Grad udvidet mod Syd. Mod Nord er der ikke sket store Forandringer. Man har anbragt en Del af den Fyld, som er indvundet ved Udgravning, i en Dækmole, som kunde tjene til Indramning ved Udførelsen af et Bassin af en eller anden Form, som Fremtiden nu maatte bestemme den, og man har ligeledes foretaget en mindre Landvinding nord for den 4,3 m dybe Nordhavn. Men for selve Havnens Vedkommende er der nordpaa ikke foretaget større Udvidelsesarbejder siden 1894, da Frihavnen blev aabnet for Trafiken.

Imidlertid blev der 1911 mellem Kommunen, Statsbanerne og Havnevæsenet sluttet en Overenskomst, som gik ud paa, at der skulde tilvejebringes dels det før omtalte Areal til et fremtidigt Elektricitetsværk og til en Dæmning i Kalvebodstrand, og dels en stor Landvinding i Bunden af Svanemøllebugten, hvorved man kunde begynde at imødekomme det stærke Ønske, der var kommet frem om Tilvejebringelsen af en virkelig Strandvej langs Kjøbenhavns Kyst mod Nord. Disse Landvindinger, særlig den mod Nord i Svanemollebugten, har medført, at man har maattet forandre den i sin Tid paatænkte Udvidelse af Kjøbenhavns Havn mod Nord, som man tidligere uvilkaarligt lod slutte sig til Kysten. I Stedet derfor skal Havneudvidelsen holde sig i en vis bestemt Afstand fra Kystlinien, saaledes at den frie Udsigt fra Promenaden ikke forstyrres ved Havneanlægene.

Taleren gik derefter over til at give en Fremstilling af den projekterede Udvidelse, som den vises paa omstaaende Plan. Vandarealet ligger saaledes i Forhold til Besejlingen, at det vil være naturligt at indføre det saakaldte Redekamsystem, et System af Moler, der gaar omtrent fra Vest til Øst. Den Plan, der er udarbejdet af Havneforvaltningen, gaar ud paa Anlæg af forskellige Moler med mellemliggende Bassiner. I det Forslag vedrørende den første Udvidelse, der er vedtaget af Havnebestyrelsen, indgaar et Bassin af en Længde af 5—600 m og en Bredde af ca. 120 m, omgivet af Moler. Det Landareal, der begrænser Bassinet mod Nord, har kun den halve Bredde af den fremtidige Mole. Ved kun at tage den sydlige Halvdel af Molen ind i det Projekt, der nu skal udføres, opnaar man at tilvejebringe Dækning for de Arbejder, som Udvidelsen omfatter, medens man, hvis man tager en hel Mole med, maa lave kunstige Dækningsværker alene for at beskytte Arbejdet under dets Udførelse.

Bassinerne tænkes dækkede mod Øst af en Bølgebryder, der staar i Forbindelse med den nordlige Bølgebryder for Yderhavnen. Efterhaanden som Projektet gennemføres videre mod Nord, vil det være rigtigt at danne et nyt Indløb til Bassinerne oppe fra Nordøst, fra det dybe Vand, som ikke er saa overmaade langt borte. Det Bassin, som i Øjeblikket er tænkt anlagt, faar sin Indsejling ad samme Vej, mellem de to Bølgebrydere, som den nuværende Havn.

Den sydligste Del af Projektet, der nu skal bringes til Udførelse, vil komme til at omfatte dels et Toldindland, dels et Toldudland. Det var vel indenfor Havneforvaltningen, man først følte Manglen paa Arealer bag Kajerne, hvorfor Taleren ogsaa i Maj Maaned ifjor havde fremsat Forslag om at foretage en Udvidelse af Toldindlandet mod Nord. Men meget snart derefter mødte Frihavnen frem med Ønsket om Udvidelse ligeledes mod Nord, og der blev da udarbejdet en Plan — den her omhandlede — der imødekommer Ønskerne fra begge Sider. Under de Forhandlinger, der senere har fundet Sted med Toldvæsenet, er det Ønske kommet frem, at den nye Landvinding øst for den 4,3 m Nordhavn i toldmæssig Henseende gik ind under Frihavnsreglerne, medens den kom til at sortere direkte under Havnevæsenet med Hensyn til Udnyttelsen af Arealet, hvorimod det Areal, der ligger omkring den 4,3 m Nordhavn, skulde være en Toldindlands-Enklave, omgivet af et Frihavnsgitter, hvor Trafiken kunde fortsættes uhindret som nu, og hvorfra de Varer, der skal ind i Byen, under Toldledsagelse kunde passere gennem et Stykke af Frihavnen, der omgiver denne Enklave. Den nye Landvinding øst for

Kort over det nordlige Afsnit af Kjøbenhavns Havn, visende den i Arbejde værende Udvidelse af denne (det skraverede Areal). Udvidelsen kommer dels og navnlig til at betyde en Forøgelse af Frihavnsomraadet (det lodret skraverede Afsnit), dels af det almindelige Havneomraade (det vandret skraverede Afsnit). Endvidere er vist de projekterede, fremtidige Havneudvidelser.

den lille Havn, som der er stærkt Brug for, og som i første Omgang vel tænkes anvendt til almindelig Trafik og til Udlejning af Arealer, vil faa en særlig Betydning ved Anlæg af Tanks til Opbevaring af Olier med højt Flammepunkt, altsaa mindre brandfarlige Olier. For et halvt Aars Tid siden fremkom der fra flere Sider Ønsker om at faa Arealer, hvor slige Tanks kunde anbringes. Vel døde disse Ønsker hen i Løbet af Krigen, fordi denne Branche har ligget stille, men de dukker dog stadig op og vil utvivlsomt komme frem igen. Enkelte saadanne Ønsker har allerede vist sig igen, saaledes at man vil kunne begynde at installere Tanks paa dette Areal, efterhaanden som det vokser frem.

Hvad nu en yderligere Udvidelse angaar, vil der efter den foreliggende Plan blive fremstillet den ene Mole efter den anden, og disse Arealer vil kunne indgaa i Frihavnen eller blive Toldindland, i hvilken af disse to Retninger Udvidel-

sen nu maatte være mest ønskelig. Den allernordligste Del, den, der ligger langs Havnens Nordgrænse, havde Taleren nærmest tænkt sig anvendt til Oplag af Petroleum og andre brandfarlige Vædsker. Det er et ret stort Bassin, der vil komme til at ligge der, og man vil kunne anvende f. Eks. den inderste Del til Oplag af brandfarlige Vædsker, den ovrige Del i andet Øjemed. Der har været Ønsker fremme om at faa etableret nye Petroleumsoplag her i Byen, hvor man paa det nuværende Tidspunkt er henvist til Refshaleøen, et daarligt Sted, for saa vidt som det paagældende Areal derovre allerede er fuldt okkuperet. Der kunde derfor være Anledning til allerede nu at have sin Opmærksomhed henvendt paa dette Spørgsmaal, som for øvrigt ligger i et Udvalg inden for Havnebestyrelsen til nærmere Behandling. At tilvejebringe et første lille Anlæg derude turde imidlertid blive ret kostbart, og et saadant Anlæg vilde vanskelig kunne forrente sig, fordi det skulde bringes i Forbindelse med Landvindingen længere inde ved en lang Dæmning, der maatte anlægges og forsynes med Vej og Jernbanespor. Der kan derfor være Tale om at indtage en Del af den allerede i sin Tid etablerede Dækmole til et midlertidigt Anlæg til Petroleumsoplag.

De Arbejder, som er planlagte mod Nord, og som er vedtagne i deres Form af Havnebestyrelsen, kræver en Udgift af ca. 4,835,000 Kr. Men desuden er det nødvendigt at foretage en Udvidelse af Bolværksanlæget nede i Kalvebodstrand ved Enghave Brygge. Der vil, som før nævnt, der bagved sandsynligvis blive opført et Elektricitetsværk, og da dette skal forsynes med Kul, vil det være nødvendigt langs det Havnevæsenet tilhørende Areal at tilvejebringe en Kaj, der kan tjene i dette Øjemed. Denne Kaj maa saa bringes i Forbindelse med Havnevæsenets allerede eksisterende Bolværk dersteds, og dette Anlæg vil efter Overslaget medføre en Udgift af 337,000 Kr. De forestaaende Havneudvidelsesarbejder vil saaledes tilsammen andrage en Udgift af ca. 5,172,000 Kr.

Havnedirektøren vilde ved denne Lejlighed gerne berøre, at den Trang til forøget Plads, som Kjøbenhavns Havn har været og er i, og som særlig har givet sig tilkende under Krigen, fra forskellige Sider har fremkaldt Forslag om betydelige Havneudvidelser. Der var navnlig Anledning til at dvæle ved tre af disse Forslag, idet de andre af det Utal af Forslag, der næsten med en Uges Mellemrum kommer ind ad Døren til Havnevæsenet, og hvoraf nogle er ret fantastiske, kunde overspringes. Det ene af de tre Forslag gik ud paa, at man skulde benytte en Del af Christianshavns Vold-Kanal med Indsejling lige syd for Appelbyes Plads. Man vilde imidlertid dér kun kunne opnaa at faa ret smalle Bassiner; de vil kun kunne blive en 100 m brede, og de tilstødende Kajarealer vilde ogsaa blive saa trange, at de ikke vilde svare til Nutidens Fordringer med Hensyn til Pakhuses og Skures Dybde. Endvidere vilde Indsejlingen til et Havnebassin tværs paa Indsejlingen gennem Havnen og i ret stor Nærhed af Gennemsejlingen ved Langebro ikke være videre heldig.

Det andet Forslag skyldes Arkitekt Råvad og gaar ud paa at tilvejebringe en Mole nede ved Strandegaard, strækkende sig fra denne omtrent ret mod Syd langs med Sorte Rende i en Længde af 2—3 km; denne Mole skulde saa bringes i Forbindelse med Jernbane, hvad den jo nok kunde. Til dette Forslag er at bemærke, at det synes noget underligt, naar en Havn skal udvides, at springe adskillige Kilometer over for ude i det fjerne at tilvejebringe Anlægsplads. Kjøbenhavns Havn har allerede en ret stor Udstrækning, den er vel omtrent 10 km fra Nord- til Sydgrænsen, og Udnyttelsen af denne Længde maa dog vel staa i første Række. Og lige saa lidt som det synes naturligt at springe en 3 km over, lige saa lidt synes det naturligt at anlægge en Kajstrækning, der kun pr. Jernbanespor staar i Forbindelse med den ovrige Trafik, medens den ingen Forbindelse har med Sejladsen gennem Kjobenhavns Havn.

Det tredie Forslag blev skitseret meget tydeligt i Bladet »Børsen« og havde vistnok til Forfatter Grosserer Lembrecht. Det gaar ud paa et meget betydeligt Havneanlæg i Kalvebodstrand, strækkende sig lige fra Slusen sydefter til Avedøre. Det har en Længde af 6 km, saa det er jo rigtigt, som der staar i Teksten, at Forslaget frembyder rige Udviklingsmuligheder. Der er heller ikke Tvivl om, at det i Tidens Lob vil blive nodvendigt at gaa syd for Dæmningen. En Dæmning vil aldrig kunne undværes — og det vil ogsaa være nødvendigt at anbringe et større Sluseværk i den — thi tager man den bort, vil man gennem den Kanal som Kjøbenhavns Havn efterhaanden omdannes til, faa en Strøm, der vil være højst uheldig. Et eller andet Sted maa denne Strøm spærres.

Projektet viser altsaa en Udvidelse i en Udstrækning af ca. 6 km mod Syd fra Slusen uden Forbindelse med den nuværende Havn — undtagen gennem den nuværende lille Sluse med sin ca. $3^3/_4$ m's Vanddybde — og med al Sejlads saaledes kommende sydfra. Det turde derfor ogsaa være uhensigtsmæssigt paa dette Tidspunkt at skride til Havneudvidelser paa dette Sted.

Det naturligste Sted for de nærmest foreliggende Havneudvidelser maa ganske sikkert siges at være nordefter. Man er dér i meget nær Berøring med det dybe Farvand ude i Sundet, det er — i Sammenligning med, hvad Tilfældet er i andre Havne — forholdsvis mindre Udgravningsarbejder, der skal foretages for at opnaa de nødvendige Dybder, og der er dér indenfor Havnens nuværende Grænse — og Grænsen kunde vel endog tænkes rykket længere mod Nord — Plads til ret rigelige Udvidelser. Og naar allerede den forestaaende Udvidelse vil koste 4—5 Mill. Kr., vil det ses, at det vil komme til at dreje sig om anselige Beløb, hvis man skal realisere en Udvidelse som hele den paa Planen viste. Det er ligeledes utvivlsomt, at Projektet med de mange Bassiner syd for Spærredæmningen i Kalvebodstrand paa ingen Maade kan udføres for det Beløb af 30—40 Mill. Kr., som Forfatteren angiver; man maa snarere sige 100 Mill. Kr. Havnevæsenet har allerede for mange Aar tilbage beskæftiget sig med at udarbejde Forslag til Udnyttelse af Kalvebodstrand nord for Slusen, altsaa fra Islands Brygge ned til Slusen, og man kom den Gang op paa en Anlægsudgift af 30 Mill. Kr. uden Anlæg af Bassiner. Vil man yderligere, hvad man formentlig vil, fordi Landarealet bliver for dybt, skyde Bassiner ind til Siderne, vil Udgiften stige betydelig. Der er et andet Forhold, som maa tages i Betragtning ved en Uddybning i Kalvebodstrand — det gælder allerede nord for Slusen, altsaa paa det Sted, som det efter Talerens Mening vilde være naturligst først at udnytte til Udvidelse — og det er Kalkbundens store Nærhed. Den har en ret uregelmæssig Overflade og kommer paa sine Steder ret højt op. Ved Slusearbejdet fandt man Kalken i 12 Fods Dybde, ved Langebro laa den 37 Fod dybt. Der er store Folder i Kalkens Overflade, og man vil utvivlsomt komme ned i den, hvis man i denne Del af Havnen vil uddybe til en Dybde, der kan tilfredsstille den oversøiske Trafik. Det koster ogsaa væsentligt for hver Fod, man skal foretage større Uddybning nordfra for at kunne udnytte Vandarealerne dernede. Taleren skulde i saa Henseende blot nævne, at der i Øjeblikket er et Løb med 24 Fods Vanddybde fra Toldboden ned til den sydlige Ende af Islands Brygge, og at en Uddybning af dette Løb til 26 Fod vil andrage 3—400,000 Kr., med hvilken Udgift man altsaa blot vilde være naaet ned til selve det Sted, hvor de egentlige Udvidelsesarbejder skulde begynde. Og med de 26 Fods Dybde maatte vel nok for lange Tider Grænsen for den Dybde, der overhovedet kunde tilvejebringes, siges at være naaet, eftersom forskellige Ledninger, der er ført tværs under Havnen, ligger op til denne Dybde, f. Eks. den store Spildevandsledning syd for Langebro; den har sin beskyttende Dækning liggende i 26 Fods Dybde. Der vilde altsaa løbe meget store Udgifter paa, hvis man skulde ned under denne Dybde.

Det synes, som om den store oversøiske Trafik bør have sin Plads nordpaa, idet der dér kan tilvejebringes de store Vanddybder, ligesom der ogsaa dersteds for Fabriker, som maatte trænge til at ligge ved dybt Vand, vil være ikke saa ganske smaa Arealer til Raadighed i Nærheden af de projekterede Bassiner, hvorimod det store Areal nede ved Kalvebodstrand vel i væsentlig Grad maa tænkes udnyttet til industrielle Anlæg, som ikke kræver saa stor Vanddybde, kun 16 Fod eller saa. Det kunde muligen blive nødvendigt for disse Anlæg at lægte Varerne derhen, men det er jo heller ikke ualmindeligt i udenlandske Havne, at der foregaar en stor Lægtertrafik af Varer fra Kajerne ved det dybe Vand ind til Fabrikstomter, der ligger ved mindre dybe Kanaler. Derved vilde det ogsaa opnaas, at disse Arealer kunde tilvejebringes for en rimelig Pris, saaledes at de kunde erhverves af Industrien.

Industriens Krav til Havnen.

I samme Møde af Havnebestyrelsen havde Ingeniør *Alex. Foss* Ordet for at fremsætte nogle Bemærkninger i Tilknytning til Havnedirektørens Udtalelser, ikke mindst m. H. t. hvilken yderligere Udvikling Kjøbenhavns Havn kunde undergaa i Fremtiden. Det Nyanlæg, her var Tale om, var jo, med en større Verdenshandel for Øje, ikke særdeles stort, og alene den Omstændighed, at Havnens regelmæssige Udvikling, saaledes som Forholdene stillede sig før Krigen, krævede en noget lignende Udvidelse som denne,

viste, at man ikke deri skal vente sig et saadant ekstra Plus for Havnen, at den for lange Tider eller i stort Omfang skal kunne byde, hvad Handelen maatte ønske og have Brug for. Ganske vist var her Tale om Forhold, som efter Sagens Natur er yderst uvisse, men man maatte jo haabe, at den Udvidelse, der nu skal gennemfores, kun vil strække til for en forholdsvis kort Tid, det vil sige, at den ovrige Del af det Projekt, som Havnedirektoren har fremsat, vel i en ikke meget fjern Fremtid paatrænger sig til delvis eller hel Udførelse. Om hele denne Udvidelse gælder det, at den ene tager Sigte paa en ren Handelshavn, det vil sige en Havn, hvori Varer modtages, og hvorfra de atter føres bort, enten til Lands eller til Sos, men hvor der ikke i væsentlig Grad er Plads for Forarbejdning af Varerne, for Fabriksanlæg og deslige. Havnedirektøren udtalte ganske vist, at der ogsaa vil være Plads for Fabriksanlæg, men det vil næppe være hensigtsmæssigt at benytte Pladsen paa denne Maade. Man har ganske vist i sin Tid i Frihavnen anbragt forskellige industrielle Anlæg, men det har man dog vistnok gjort, fordi man ikke turde stole saa meget paa Fremtiden, at man mente at kunne forbeholde Frihavnen alene for Handelsøjemed. Det var sikkert Forestillingerne om de ringe Chancer, om Landets og Havnens Lidenhed og det okonomiske Tryk, der var Grunden til, at man dér gik den Vej. Ved den nu forestaaende Udvidelse vilde der ikke opnaas saa særdeles brede Moler, og det vil være meget betænkeligt at blokere disse med Fabriksanlæg. Det er jo let at være bagklog, men alle ved, at man ved næsten alle Havneanlæg i Kjøbenhavn har rykket Bygninger, som egentlig er Havnetrafiken uvedkommende, saa nær til Kajerne, at disse ikke kan udnyttes saaledes, som de burde. Det har man gjort lige op til den nyeste Tid, idet man har beslaglagt en væsentlig Del af det Areal, der blev fremskaffet ved Islands Brygge, til Beboelsesbygninger, medens det vilde have været en bedre Politik at forbeholde Pladsen til rene Erhvervsojemed, til industrielle Anlæg o. desl. Den Udvidelse, der nu skal foretages, vil med andre Ord kun kunne tilfredsstille en Del af de Krav, som Handelen og Industrien kan stille, nemlig kun den rene Havnetrafik; den Del af Industrien, som kunde have Brug for og Gavn af at ligge meget nær eller umiddelbart ved Bolværk, kan næppe gøre Regning paa at opnaa noget, hverken ved Gennemforelsen af den Del af Udvidelsen, der nu forestaar, eller ved en senere yderligere Gennemforelse af Projektet.

Derfor vendes Tanken med Rette mod Syd. Havnedirektoren har sikkert fuldstændig Ret i, at hvis alle Arealerne dér skal ligge ved meget dybt Vand, vil de blive for kostbare for en stor Del af Industrien. Men det vilde være en forstandig Politik af Kjøbenhavns Havnebestyrelse, om den i god Tid tog Sigte paa at tilvejebringe nogenlunde billige og hensigtsmæssigt beliggende Arealer for Industrien. Man maa ikke vente, at Industrien først melder sig, saa man derefter kan begynde at indrette Arealerne, thi naar en ny Virksomhed opstaar og skal etableres, kan den i Reglen ikke vente i Aarevis, indtil en Havn har iværksat en Udvidelse, men den maa tage de Arealer, som tilbydes paa Markedet. Og saa vil Spørgsmaalet ofte komme til at stille sig saaledes: kan vi finde den fornødne Plads i Kjobenhavn, eller maa vi søge til en af de mange Provinshavne, som maaske har gunstigt beliggende og billige Arealer? Derfor er det ogsaa, at Kjobenhavns Havnebestyrelse en Gang i Foraaret har vedtaget at anmode Havnedirektoren om at udarbejde en Plan for, hvorledes Kjobenhavns Havn kunde tænkes udvidet i Løbet af den næste Menneskealder, hvis man lægger endogsaa meget optimistiske Udsigter til Grund for Udviklingen. Taleren kunde tænke sig, at denne Plan, naar den forhaabentlig i en ikke altfor fjern Fremtid kommer til at foreligge, vil svare til den Trang, der har ytret sig ude omkring, og som har givet sig Udslag i Fremsættelsen af forskellige Forslag og Planer, der vidner om stor Interesse for Spørgsmaalet, og af hvilke adskillige i deres Formaal sigter paa det rigtige.

Ingenior *Foss* sluttede med at sige, at det forekom ham, at den Plan, hvoraf den her foreslaaede Bevilling udgør et Led, nærmest tog Sigte paa Løsningen af en rent øjeblikkelig paatrængende Opgave, at det her først og fremmest gælder om hurtigt at skaffe Luft, men at man her forhaabentlig kun stod overfor Begyndelsen til de langt større Arbejder, som kræves for at baade Handelen og Industrien kan blive tilfredsstillede. I denne Sammenhæng vilde han gore opmærksom paa, at vel er Transithandelen en vigtig Opgave for Kjobenhavns Havn, men den har kun været og vil i lange Tider sikkert kun være en Brøkdel af den Handel, hvis Interesser Kjobenhavns Havn vil have at varetage. Den

største og vigtigste Del deraf er Importen og Eksporten af saadanne Varer, som Landet har Brug for eller selv producerer, og denne Trafik staar i nøje Forbindelse med Udviklingen af vore Industrierhverv, taget i videste Omfang. Derfor maatte alle disse Havnespørgsmaal ses i nøje Forbindelse med Spørgsmaalet om den industrielle Udvikling her i Landet.

* * *

Skibs-Nybygning Nr. 300.

Et Jubilæum hos Burmeister & Wain.

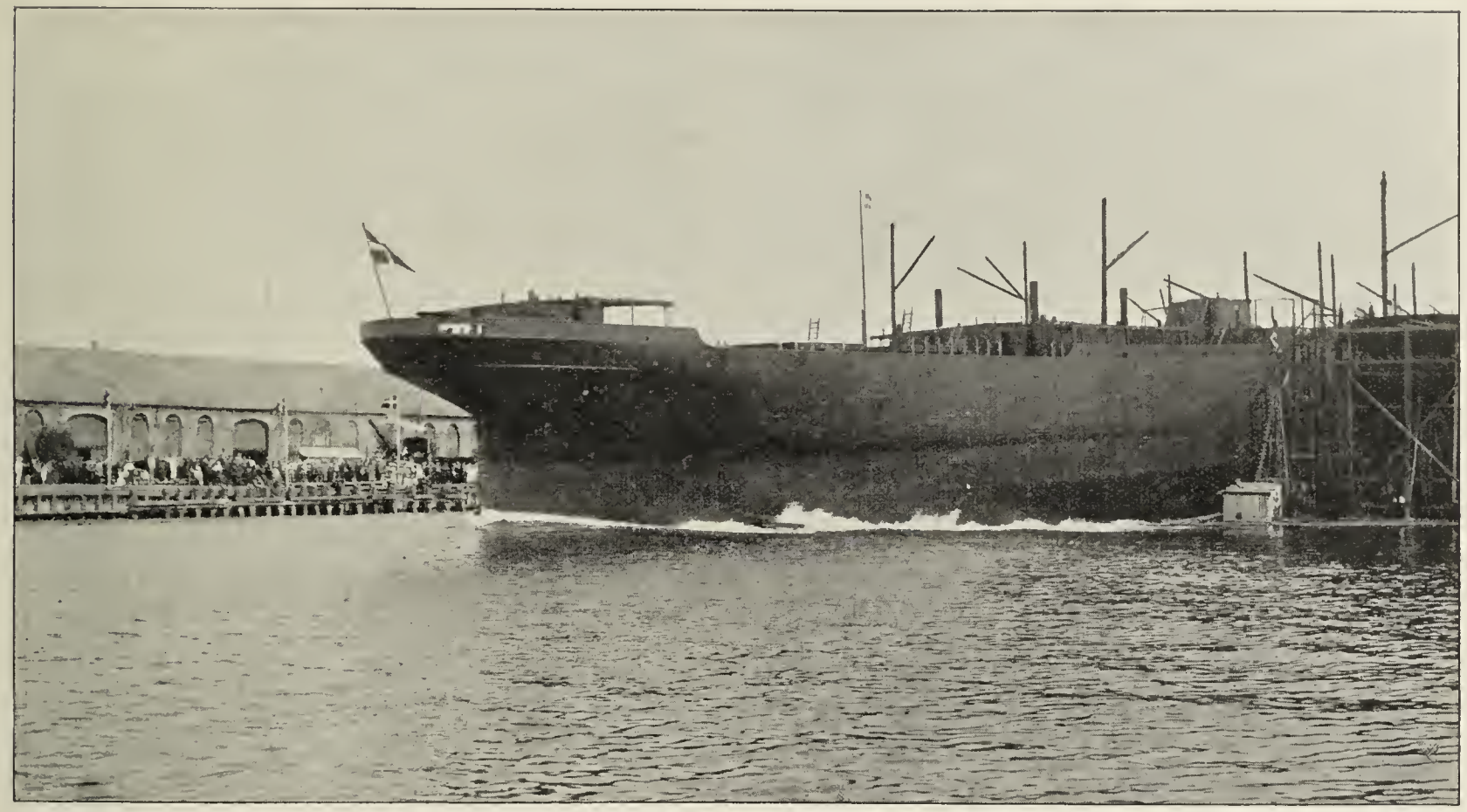

M/S »Australien« løber af Stabelen.

Lørdag den 26. Juni d. A. kunde *Burmeister & Wains Maskin- og Skibsbyggeri* fejre et smukt Jubilæum, idet et nyt stort Motorskib M/S »Australien« paa 10,000 Tons med 3,100 HK Dieselmotorer sattes i Vandet fra Refshaleoen som Værftets Byggenumer 300. Det nye Motorskib er bestemt til Det Østasiatiske Kompagni og er det 16. store oceangaaende Motorskib, som Burmeister & Wain har bygget i Løbet af den korte Tid, i hvilken Selskabet har drevet Motorskibsbygningen som Speciale.

Vi skal i et følgende Hefte give en historisk Oversigt over Udviklingen i den store Virksomhed, for hvilken denne Nybygning betegner en statelig Mærkepæl, idet Pladshensyn hindrer os i en nærmere Omtale i nærværende Hefte.

* * *

Kraft- og Brændselsproblemet i Sverige.

Af cand. polit. *Kay Heckscher.*

Krigen har givet Kulspørgsmaalet en fornyet Aktualitet i de evropæiske Lande. Efter at Sindene var faldet til Ro ovenpaa den Forskrækkelse, der greb dem, da for nogle Aar siden Beregninger fremsattes, hvorefter Jordens Kulforraad endnu kun vilde kunne dække det stadig stigende Forbrug i en overskuelig Fremtid — en Fremtid, der heldigvis af alle Autoriteter blev skudt ud i det uoverskuelige — saa trues Kulkonsumenterne nu af ganske andre Farer.

I de virkelig kulproducerende Lande har det dog ingen Nød. Selv en ret stærk Indskrænk-

ning af Produktionen[1]) vil dog ikke faa nogen nævneværdig Betydning for Dækningen af Hjemmeforbruget (ud over Prisforhøjelsen), idet de første Indskrænkninger naturligt maa bringes til at ramme Eksporten.

Anderledes i de Lande, der ikke — eller kun i ringe eller utilstrækkelig Grad — selv producerer de Kulmængder, som deres Fabriker, Lokomotiver, Dampskibe osv. skal bruge. Disse Lande er det, der først og fremmest lider under de kulproducerende Landes Eksportvanskeligheder.

Det typiske Eksempel paa et saadant Land er Sverige, et af de Lande, der rammes haardest af Krigsforanstaltningerne paa dette Omraade, og tillige det Land, hvor der i videst Udstrækning arbejdes henimod Frigørelsen for Kullenes Hegemoni. — Vandkraft, Tørvebrændsel, Sprit er de Faktorer, hvormed Problemerne søges løst, de Grundpiller, hvormed Sveriges økonomiske Fremtid efter manges Mening bør betrygges.

Sverige er vel nok det af de tre nordiske Riger, der haardest maa lide under de engelske Handelsrestriktioner, paa Grund af Landets geografisk-politiske Beliggenhed og Karakteren af dets udenlandske Handel. Navnlig klages der fra svensk Side stærkt over, at Kullicenser kun i ringe Grad er opnaaelige for svenske Firmaer — ofte knapt nok til bunkers paa Englands-Farten — saaledes at Sverige ikke er langt fra en følelig Kulnød, som Tysklands Eksport, der for Tiden saa godt som udelukkende udgøres af Koks, langtfra kan raade Bod paa.

Udbygningen af de svenske Vandfald, der en Tid omtrent har stagneret, er derfor igen sat paa Dagsordenen. Og da Sverige efter de nyeste Beregninger raader over c. $4^1/_2$ Mill. HK. disponible 9 Maaneder af Aaret — der skal endda kunne regnes med indtil $6^1/_5$ Mill. HK. — og af hvilke kun c. 850,000 HK. er taget i Brug, saa vil man forstaa, at der her er umaadelige Muligheder for yderligere Kraftudvinding.

Imidlertid er det en Sag, der maa tages i Betragtning, at Udbygning af Vandfald er en overordentlig kostbar Sag[1]). Skal Elektricitet paa den anden Side faa nogen Betydning for f. Eks. Malmsmeltningen, saa er det en Forudsætning, at Prisen er overordentlig lav — der nævnes $1^1/_2$ Øre pr. Hektowattime — og til Stede i store Mængder, og det er derfor langtfra alle svenske Elve, der har Muligheder for at forrente en Udbygning med saadanne Elektricitetspriser. Thi Hovedmængden af den Vandkraft, der kan tænkes udnyttet, forefindes i Landets nordlige, mere utilgængelige Egne, isbundne en stor Del af Aaret, yderst daarligt forsynede med Jernbaneanlæg; og til og med er disse Elve paa Grund af Naturforholdene, den rivende Strøm og det stejle Fald, og de Anlæg, der i Tilfælde af Udbygning maa udføres for at imødekomme Tømmerflaadningen, langt, langt kostbarere at udbygge end de syd- og mellemsvenske, der tværtimod maa siges at være særdeles heldigt og let tilgængeligt beliggende, med paa Forhaand gunstige Afløbs- og Opstemningsforhold, idet det svenske Søomraade, Sletterne om de store Søer, i sig selv ligger højt og ydermere behersker ca. 75 pCt. af Sveriges samlede Nedbør.

Dette fik nu alt sammen være, hvad det vilde. Og med de nuværende Kulpriser, der menes at ville holde sig paa et højt Niveau selv et godt Stykke Tid efter Fredsslutningen — blandt andet paa Grund af Mangel paa kvalificeret Arbejdskraft — vilde de paagældende Industrier nok kunne bære en noget højere Elektricitetspris og dermed større Anlægsomkostninger. Men hvad der for Tiden virker imod en Udbygning i større Stil, er, at Staten har begyndt at gøre en Medejendomsret[2]) — eller Eneejendomsret — til Vandfaldene gældende, hvad der har affødt en lang Række (vistnok endnu uafgjorte) Processer.

Den svenske Vandfaldslov stammer fra 1880, med et Tillæg af 1899 — begge Dele altsaa endnu før den nuværende storindustrielle Udvikling var paabegyndt, og saaledes ofte fjendtlig, sædvanlig uforstaaende over for dennes Krav. Paa Rigsdagen fremsattes i Aaret 1910 et Forslag til

[1]) Nævnte Produktionsformindskelse er hovedsagelig en Følge af, at saa stort et Antal Grubearbejdere indkaldes under Fanerne; i England er der da ogsaa en Bevægelse for at standse Hvervningen blandt Kulminearbejderne.

[1]) Man maa desuden regne med alle de Ulemper, der knytter sig til Fastbindingen af saa store Kapitaler — den ringe Elasticitet, Kravet om muligst fulde Udnyttelse til enhver Tid, etc. etc. Til Gengæld meget lave Driftsomkostninger med heraf følgende Fordele.

[2]) Det er ikke ganske klart, hvorvidt der i alle Tilfælde er Tale om Medejendomsret, Herlighedsret eller Medproduceentret. Resultatet bliver under de forhaandenværende Forhold det samme.

en ny Lov, der imidlertid først ventes færdigbehandlet i sin Helhed i Samlingen 1917. Det er i Øjeblikket Praksis, at Vandfaldene bortforpagtes paa 65 Aar, med eventuel Fornyelse for 30 Aar, eller paa 75 Aar — i begge Tilfælde med gratis Hjemfald til Staten efter Forpagtningstidens Udløb. Heroverfor staar Industriens Krav om en Forpagtningstid paa 95 Aar og med Hjemfald efter Taksation. Uden at ville prøve paa at dømme de stridende Parter imellem, skal det bemærkes, at det for mange Industrifolk staar som en bydende Nødvendighed — ikke blot i egen, men ogsaa i Samfundets Interesse — at deres Krav efterkommes. Og i hvert Fald er Statens Praksis paa dette Omraade faktisk en Hemsko for en i øvrigt meget ønskelig Udvikling.

Af Vanskeligheder af anden Art, som Vandkraftsindustrien har at kæmpe med, skal her peges paa Forholdene i den overordentlig torre Sommer 1914, hvor mange Fabriker laa stille eller arbejdede med indskrænket Drift paa Grund af Vandmangel.

Med Hensyn til Elektricitetens Anvendelse til privat Husbrug, da er de hermed forbundne Netanlægsomkostninger og den ringe Konsum til Hinder for, at herpaa beregnede Udbygninger finder Sted uden for de større Byer. Naar ikke des mindre »det hvide Lys« skinner mange Steder paa Landet, da har dette kun kunnet muliggøres som Supplement til allerede bestaaende Anlæg, der principaliter er beregnede til Produktion for industrielt Behov.

Forbigaas maa mindst af alt Statens store — Sveriges største — Anlæg (Trollhættan, Porjus m. fl.), der stadig forøges og udvides, bl. a. med en Elektrificering af Jernbanerne for Øje, først og fremmest »Riksgränsbanan«, der nylig er gaaet over til elektrisk Drift.

De svenske Kul brydes i Skaane (1911: 312,000 Tons, nu en Del mere) og er af en betydelig ringere Kvalitet end de engelske, medens Brydningsomkostningerne er ret store, idet Lagene ofte er tynde og stærkt vekslende. Ikke des mindre kræver man nu, at Brydningen skal forceres; og det synes da ogsaa, som det begynder at lysne for de svenske Kul, især saafremt de nyeste Opfindelser viser sig levedygtige, der gaar ud paa, dels at forhøje Kullets Brændselsværdi ved at forvandle det til Pulver og fyre med det i denne Form, dels at uddrage Benzin af Kullene.

De senest anlagte Skakter berettes iøvrigt at have betydelig bedre Forhold end de gamle, saaledes at der endog har kunnet benyttes Maskiner ved Brydningen af Kullene.

Af større Vigtighed end Kulbrydningen, der selv i bedste Fald dog næppe har nogen større Fremtid for sig i Sverige, er Spritindustrien.

Efter de Forsøg, der i en Aarrække har fundet Sted, gaaende ud paa at undersøge Anvendeligheden af Raasprit i Stedet for Benzin i Motorer — saaledes har en spritdreven Automobil med Held deltaget i Vinterlobet Stockholm—Göteborg—Stockholm — tor det anses for givet, at dette Materiale har en umaadelig Fremtid for sig, navnlig for Motorer under 2—500 HK. Kraftigere Maskiner af denne Art er blandt andet blevet prøvet i motorelektriske Lokomotiver[1]), hvor en (Benzin- eller) Spritmotor driver en Dynamo, der igen gennem en Elektromotor driver selve Vognen. Dette System regnes for at have store Fordele i Retning af Besparing og Reguleringsevne imod rene (Benzin- eller) Spritlokomotiver. Ligestillet med Benzin i disse Forhold er iøvrigt det prisbilligere Raapetroleum etc. (Dieselmotorerne).

Den omtalte Sprit udvindes som Biprodukt ved en af Sveriges største Industrier, Træmassefabrikationen, og kan derigennem tilvejebringes til en Pris, der umuliggør enhver Konkurrence — det skulde da være fra den russiske Sprit (efter Forbudet!), — og er i øvrigt stærkt toldbeskyttet. I Spritfabrikationen kan endvidere alt Affald benyttes, som ellers gaar til Spilde. Og yderligere fabrikeres der jo paa de almindelige Spritfabriker (Korn-, Kartoffel-) i Forvejen store Mængder Sprit til teknisk Brug. Det synes da, som om denne Vare skulde kunne erstatte Kullene i ikke faa Brancher og Virksomheder. Og det har den Fordel frem for Kul, at Materialet fornyer sig selv igennem Fremvækst (af Skov), saa at en fremtidig Mindskning af Produktionen ikke kan komme paa Tale.

Sidst, men ikke mindst, ser Sverige hen til sine Tørv. Dem er der nok af overalt i Landet, let tilgængelige.

[1]) Et Eksemplar fandtes paa Den baltiske Udstilling i Malmø, Sommeren 1914.

Rent bortset fra deres utvivlsomme Værdi som Raastof for Spritfabrikationen har Tørv i sig selv en ikke ringe Brændselsværdi, selv om den naturligvis staar langt tilbage for selv ret daarlige Kuls. Men denne Brændselsværdi kan ikke ubetydeligt forøges, dels ved særlige paa Tørvefyring beregnede Forbrændingsmekanismer, dels ved Tørvens Forvandling til Pulver, hvorved Brændselsværdien gennem en paa rette Maade foretaget Indfyring, eller rettere Indsprøjtning, i hvert Fald ikke kommer til at staa langt tilbage for Kullenes.

Hvilke Krav maa der nu stilles, for at disse forskellige Muligheder kan blive udnyttet?

Om Vandfaldene er der ovenfor talt.

Med Hensyn til Kullene kræves der dels en stærkere og mere vedholdende Interesse fra Konsumenternes Side, dels en forøget saadan fra Statens Side i Form af Køb til Statens eget Forbrug, eller i Form af billigere Fragtsatser — helst naturligvis begge Dele — og dette er vel ikke uopnaaeligt.

Men videre kræves der — for Kul, Sprit og Tørv — Oprettelse af en Central i Lighed med det tyske »Institut für Kohlenforschung«, hvor rigelige Midler skal muliggøre dygtige Kræfters Iværksættelse af de Forsøg, der skal være Grundlaget for den Industri, som man haaber og vil skal komme. Og det fordres, at interesserede Private skal slaa sig sammen for at kalde dette Institut til Live — her tales om Tørvespørgsmaalet, men det burde lige saa vel gælde Kul og Sprit — idet man ikke mener hertil at kunne paakalde Statens direkte Hjælp.

* * *

Den danske Lokomotivfabrikation.

Vi omtalte ifjor (»Tidsskrift for Industri« 1914, Pag. 42) de Forhold, der havde ført til Genoptagelsen af Lokomotivbygningen i Danmark, og hvorledes de første Leverancer paa 3 Rangermaskiner af F-Typen overdroges Firmaet A/S Frichs, Aarhus. De første tre Rangermaskiner

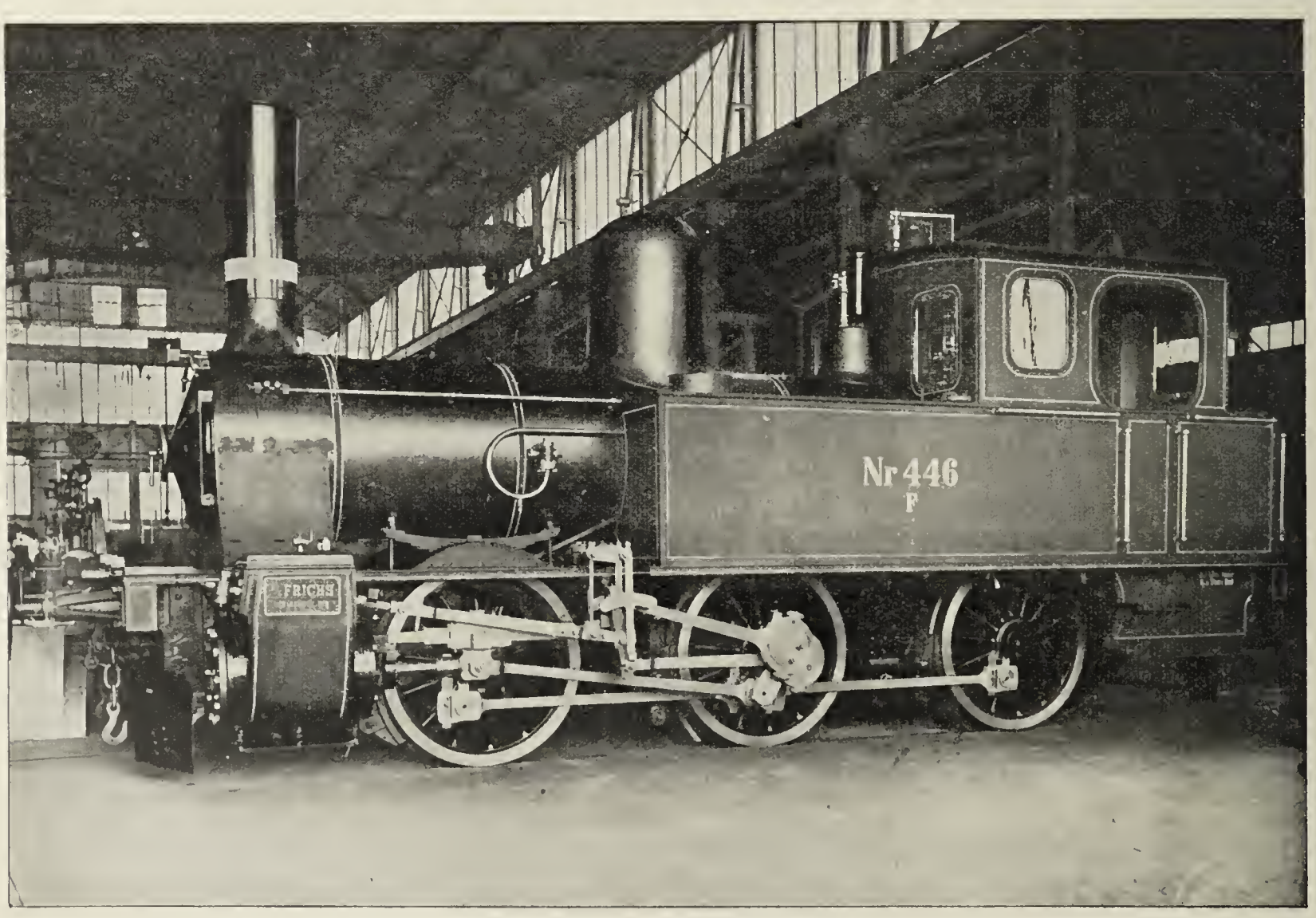

Det første danske Rangerlokomotiv.

er forlængst afleveret, og Erfaringerne med disse Maskiner har været saa tilfredsstillende, at Statsbanerne snart efter bestilte atter tre Maskiner af samme Type, hvoraf den sidste er afleveret fra Fabriken for nogen Tid siden.

Det har imidlertid hedt sig, at den danske Lokomotivfabrikation derefter skulde indstilles. Efter hvad vi erfarer, er dette imidlertid ingenlunde Tilfældet, og efter de nævnte gode Resultater, Statsbanerne har høstet med de danske Maskiner, vilde dette ogsaa have Formodningen imod sig. Derimod er det Tilfældet, at de Forhandlinger, der føres om Bygningen af de 8 Lokomotiver af F-Typen, som sidste Finanslov har bevilget, har været vanskeliggjort ved de betydelige Materialfordyrelser, der er indtraadt, siden Finanslovforslaget udarbejdedes. Generaldirektionen har derfor ønsket forelobig at udsætte Anskaffelsen af de nævnte Maskiner, indtil der indtræder mere normale Forhold. Ikke fordi man ikke har Brug for Maskiner; de store Trafikvanskeligheder, Statsbanerne som bekendt arbejder under, gør det i hoj Grad onskeligt at forøge just Rangermaskinmateriellet, men netop denne Omstændighed tyder paa, at Statsbanerne nærer et virkeligt Ønske om at kunne fortsætte Samarbejdet med den danske Fabrik for at bringe den danske Lokomotivfabrikation i den Gænge, den bor komme i. Dog er hertil vist nok ogsaa at bemærke, at Priserne for Maskiner baade fra England eller Sverige maaske, naar alt kommer til alt, ikke vilde være synderlig lavere, end for danske Maskiner, saaledes at man dog ikke var hjulpet ud over Vanskeligheden ved at Bevillingen er affattet med normale Forhold for Øje.

Med Hensyn til Bygningen af de større Lokomotiver er det ingenlunde Tilfældet, at man ikke skulde kunne bygge disse her i Landet, og bl. a. har A/S Frichs netop indrettet sine nye Værksteder selv med Bygningen af store Maskiner for Øje. Med de Erfaringer, som hidtil er gjort, har man derfor Haab om, at det inden længe maa blive vor hjemlige Industri, der efterhaanden overtager Bygningen af hele vort ingenlunde ubetydelige Lokomotivforbrug.

Vi bringer ovenfor et Billede af det første danske Rangerlokomotiv bygget hos A/S Frichs, og paa vort andet Billede vises de tre sidst afleverede Lokomotiver staaende i Række paa tre forskellige Fabrikationsstadier. Billedet viser tillige

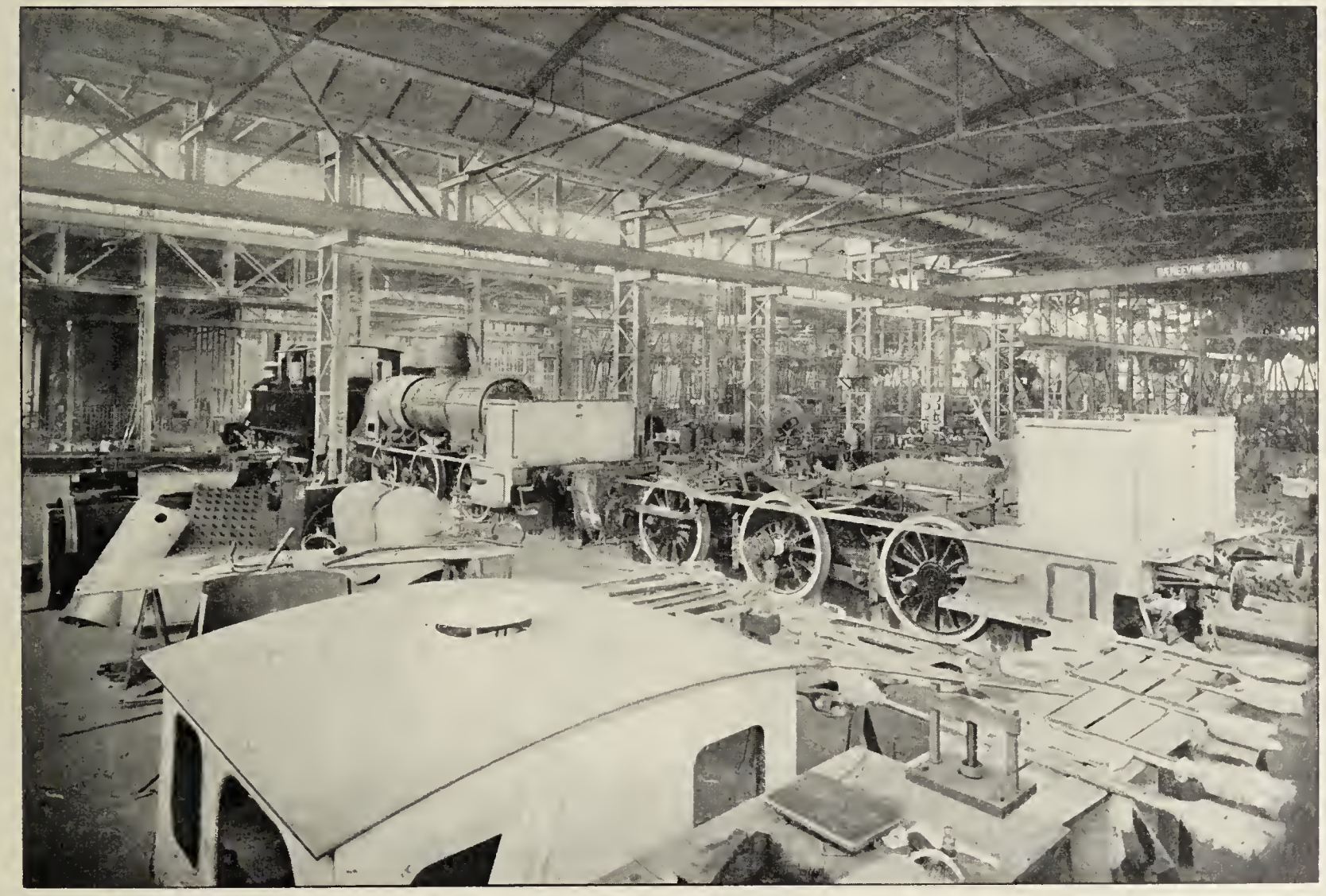

Lokomotiver under Bygning.

den store Hal i det nye Fabrikskompleks, som A/S Frichs har opført ved Aabyhøj ved Aarhus. Efter at Firmaet i 1912 var overgaaet til et Aktieselskab, havde man samtidig taget Bestemmelse om Flytning af Fabriken fra dens tidligere Beliggenhed i Aarhus til mere tidssvarende og moderne Forhold. Virksomheden, der nu omfatter Maskinfabrik, Kedelsmedie, Jern- og Metalstøberi, grundlagdes i 1854 væsentligst beregnet paa Udførelsen af Dampanlæg og begyndte med ca. 50 Arbejdere. I 1888 optog man Bygningen af Ventildampmaskiner, hvorefter senere Maskiner for overhedet Damp, i 1911 endvidere af Bronsmotorer og Dieselmaskiner, saaledes at Virksomheden efterhaanden har udviklet sig til en Specialfabrik i moderne Kraftmaskiner. Det er som Led i denne Udvikling, at Lokomotivbygningen er optaget i den store Virksomhed, der nu beskæftiger ca. 600 Funktionærer og Arbejdere.

□□□□□

Arkitekt-Konkurrencen om Teknologisk Institut.

Med en beundringsværdig Hurtighed har Teknologisk Instituts Dommerudvalg truffet sin Afgørelse mellem de til Konkurrencen om den nye Bygning indkomne Projekter, ialt ca. 30. Resultaterne af Konkurrencen er derefter følgende:

1ste Præmie paa 2000 Kr. tilfaldt Arkitekt *Svend Sinding;* 2den Præmie, der ifølge Programmet ikke maatte overstige 1500 Kr. og ikke være under 1000 Kr., blev sat til Minimalbeløbet og tildeltes Arkitekt *Edv. Thomsen.* Om de øvrige Præmier var det bestemt, at de ikke maatte være mindre end 500 Kr. Man enedes imidlertid om en 3die Præmie paa 800 Kr., som tilfaldt Arkitekterne *Ivar Bentsen* og *Povl Baumann.*

Endelig uddeltes der 5 Fjerdepræmier paa 500 Kr. hver, og ved Navnesedlernes Aabning viste det sig, at de var tilfaldet følgende Arkitekter: *Rolf Schroeder, Gundlach Petersen, Viggo Jacobsen,* Prof. *Anton Rosen* og (i Forening) *Ove Funch Espersen* og *Axel Pedersen.*

Samtlige indleverede Projekter har derefter været udstillet i Industriforeningens Udstillingshal fra den 6. til 10. Juli og Offentligheden havde saaledes Lejlighed til at danne sig sit Skøn om den af Dommerudvalget trufne Afgørelse. Man tør gaa ud fra, at Udvalget ingenlunde har haft nogen let Opgave, idet mange Forhold har været nødvendige at tage i Betragtning, saaledes at snarere selve Anordningen af Bygningens Indre end dens Ydre har været afgørende. Her er ikke Stedet til at øve nogen Kritik i arkitektonisk Henseende end mindre til at dømme mellem de forskellige Projekter; blot i Almindelighed maa man have Lov til ud fra de Synspunkter, der leder dette Tidsskrift, at bekende sin Skuffelse over denne Arkitektkonkurrence. Maaske har Opgaven rent praktisk set været vanskelig, men paa den anden Side har der virkelig været en *Opgave*, nemlig midt i Storstadens Centrum med Front mod Byens nye Pulsaare, den aabne Jernbanegrav med de vide Perspektiver, denne har aabnet, med det Liv, der vil fylde den med de talrige Tog dybt nede mellem de mægtige Cementmure, at rejse en Bygning i Tidens Tegn for moderne Oplæring i Haandværk og Industri. De Grundlinier, hvorefter Nutidens industrialiserede Erhverv arbejder, den Aand, der fylder dem, synes man maatte have kunnet inspirere en Arkitekt til noget mere Originalitet end det evindelige, haandstrogne Opkog af Barok-Motiver, Borgtinder, Svalegange og Herregaardsvinduer, som var det fremherskende ved denne Udstilling.

□□□□□□

Banker og Sparekasser i Krigens første Halvaar.

For 109 af Danmarks 145 Banker foreligger der for Det statistiske Departement Oplysninger om de paagældende Bankers Indskud og Uddrag af Sparekasse- og Indlaansmidler i Perioden 1. August 1914 til 31. Januar 1915. Hovedresultaterne er følgende:

	Antal Banker	Indestaaende Beløb $^{1}/_{1}$ 15 paa Sparekassevilkaar eller som Indlaan	Omsætning paa disse Konti $^{1}/_{8}$ 14—$^{31}/_{1}$ 15	
		Mill. Kr.	Indskud Mill. Kr.	Uddrag Mill. Kr.
Hovedstaden	7	91,4	78,8	77,1
Provinsbyerne . .	75	240,0	117,7	108,4
Landdistrikterne	27	28,4	13,4	11,3
Tilsammen . .	109	359,8	209,9	196,8

Det vil ses, at Indskudene overstiger Uddragene med 13 Mill. Kr. eller med 3,6 pCt. af det pr. $^{1}/_{1}$ 1915 indestaaende Beløb. Størst er Stigningen paa Landet, 7,3 pCt., medens den i Provinsbyerne er 3,9 pCt. og i Kjøbenhavn kun 1,8 pCt. Disse Forskelligheder staar antagelig i Forbindelse med Salget af Heste, idet en Del af de for disse indkomne Beløb er indsat i de lokale Pengeinstituter. I Overensstemmelse hermed viser det sig, at Stigningen for Land-Banker-

nes og de mindre Provins-Bankers Vedkommende (under ½ Mill. Kr. Aktiekapital) er stærkere i Jylland end paa Øerne, medens det modsatte gælder de 22 større Provinsbanker, hvis Berøring med Landbruget er forholdsvis mindre.

Omsætningshastigheden ses af følgende Oversigt, hvor man har sat Indskud og Uddrag i Forhold til det indestaaende Beløb ved Aarsskiftet.

		Indskud pCt.	Uddrag pCt.	Overskud pCt.
Hovedstaden		86,2	84,4	1,8
Provinsbyerne	Større Banker	53,1	50,1	3,0
	Mindre Banker	44,8	39,9	4,9
	Tilsammen	49,1	45,2	3,9
Landdistrikterne		47,0	39,7	7,3
Danmark		58,3	54,7	3,6

Skønt de mest flydende Penge, Folio- og Kontokurantindskudene, ikke er medregnet, er Omsætningen langt hurtigere end i Sparekasserne, hvor der i et helt Aar indsættes resp. udtages ca. 50 pCt. af det indestaaende Beløb. Det vil ses, at Bankernes Omsætning (godt 50 pCt. i et halvt Aar) er over dobbelt saa hurtig som Sparekassernes, og at indenfor Bankerne har de kjøbenhavnske omtrent dobbelt saa hurtig en Omsætning som Landdistrikterne, medens Provinsbyernes Banker staar ret nær de sidste.

Omsætningens Fordeling indenfor kortere Perioder ses af følgende Oversigt, hvor man meddeler Netto-Omsætningen (Indskud ÷ Uddrag) i Procent af det indestaaende Beløb.

		Hovedstaden	Provinsbyerne	Landdistrikt.	Hele Landet
August	1. Halvdel	÷ 5,0	÷ 1,5	÷ 1,4	÷ 2,4
—	2. —	÷ 1,1	÷ 0,2	÷ 0,5	÷ 0,5
September	1. —	0,8	0,6	0,8	0,6
—	2. —	÷ 0,5	0,8	1,2	0,5
Oktober	1. —	0,9	0,8	1,5	0,9
—	2. —	÷ 1,3	0,4	1,0	0,0
November	1. —	0,5	0,9	3,0	1,0
—	2. —	÷ 0,8	0,6	1,3	0,3
December	1. —	0,8	÷ 1,1	÷ 2,1	÷ 0,7
—	2. —	1,3	0,8	1,2	1,0
Januar	1. —	6,2	1,8	1,3	2,9
—	2. —				
Tilsammen		1,8	3,9	7,3	3,6

Det vil ses, at de paniklignende Uddrag i Krigens første Dage gjorde sig stærkest gældende i Kjobenhavn, hvor Bankerne i forste Halvdel af August havde et Netto-Uddrag paa 5 pCt. af deres Indskud (4½ Mill. Kr. for de her medregnede 7 Banker). Endnu i anden Halvdel af August oversteg Uddragene Indskudene i alle Landets Hoveddele (undtagen de mindre Provinsbanker paa Øerne), men derefter ikke blot standsede Uddrags-Bevægelsen, hvilket maaske kunde henføres alene til den af Lovgivningen fastsatte Maksimalgrænse paa 300 Kr. pr. Uge, men Pengene begyndte endog at vende tilbage, saaledes at der maa være indtraadt mere Tillid til Situationen. Udenfor Kjøbenhavn har der derefter været Overskud i alle Perioderne undtagen 1. Halvdel af December (Terminen), medens der i Kjobenhavn var Netto-Uddrag i sidste Halvdel af hver af Maanederne September, Oktober og November.

Ogsaa for Sparekassernes Vedkommende kan man meddele en Oversigt over Omsætningens Fordeling over kortere Tidsrum, men kun i absolute Tal, da der ikke foreligger Oplysning om de paagældende Institutioners Status. Statistiken omfatter 315 af Landets 515 Sparekasser, deriblandt de fleste større Kasser. I 35 større Sparekasser (over 5 Mill. Kr. Indskud) var der ialt i det paagældende Halvaar indskudt 114,3 Mill. Kr. og uddraget 115,8 Mill., saaledes at der var en mindre Nedgang; dette skyldes Kjobenhavn, hvor der var en Nedgang paa 4,3 Mill. Kr., medens der paa Øerne i øvrigt (navnlig Fyn) var en Stigning paa 0,6 Mill. Kr. og i Jylland paa 2,2. Fra 280 mindre Sparekasser kendes kun Tallene for 5½ Maaned ($^{16}/_{8}$ 14—$^{31}/_{1}$ 15); ved en langt mindre Omsætning var der en betydelig større Stigning, nemlig 4,1 Mill. Kr. (Indskud 33,9, Uddrag 29,8); da de større Kassers Nedgang imidlertid netop skyldes den manglende halve Maaned (10,2 Mill. Kr. mod en Opgang paa 8,7 Mill. i de næste 5½ Maaned), bliver det kun relativt, at de smaa Kasser viser den gunstigste Stilling. I øvrigt stemmer det med, hvad man maatte vente, at de smaa Kasser, der er nærmere knyttede til Landbruget, har den stærkeste Stigning. — Netto-Omsætningen i de enkelte Halvmaaneder ses af følgende Tabel.

		Større Sparekasser: Kjøbenhavn Mill. Kr.	Større Sparekasser: Provinserne (navnl. Byerne) Mill. Kr.	Mindre Sparekasser (navnlig Landdistrikterne) Mill. Kr.
August	1. Halvdel	÷ 7,5	÷ 2,7	—
—	2. —	÷ 0,5	0,5	0,1
September	1. —	0,8	0,8	0,5
—	2. —	÷ 0,3	1,0	0,5
Oktober	1. —	1,4	1,0	0,9
—	2. —	÷ 0,9	0,5	0,5
November	1. —	0,8	1,5	1,4
—	2. —	÷ 0,7	1,2	0,9
December	1. —	÷ 0,7	÷ 2,9	÷ 1,9
—	2. —	0,1	0,4	÷ 0,2
Januar	1. —	3,4	0,6	0,6
—	2. —	÷ 0,2	0,9	0,8
Tilsammen		÷ 4,3	2,8	4,1

Det vil ses, at de kjobenhavnske Sparekasser viser Minus i de samme Perioder som de kjobenhavnske Banker og desuden ved December Termin. Ogsaa i Provinserne stemmer Sparekasser og Banker godt med hinanden, idet Nedgangen navnlig ses i August og i Terminen.

□□□□□□

Krigen og den engelske Kulmineindustri.

I Slutningen af Februar nedsattes der i England et Udvalg til at undersoge Forholdene i Kulmineindustrien med det Formaal at fremme en saadan Arbejdsorganisation og et saadant Samarbejde mellem Arbejdsgivere og Arbejdere, som — under Hensyn til det store Antal Grube-

arbejdere, som lader sig indrullere til Tjeneste i Hæren og Flaaden — kunde sikre den nødvendige Produktion af Kul under Krigen. Udvalgets Betænkning blev offentliggjort som Hvidbog i Begyndelsen af Juni. Det er et Dokument, som er lige bemærkelsesværdigt for klar Udtryksmaade og logiske Argumenter for de dragne Slutninger som for den Forstandighed, der helt igennem præger Betænkningen. Udvalgets Arbejde er sammenfattet i de Slutninger, man er kommen til, og af hvilke vi her skal give et Resumé.

Udvalget begynder med at fastslaa, at der indtil Slutningen af Februar fra Kulminerne er 191,170 Mand, som har ladet sig indrullere. Nogle af disse Arbejderes Pladser er blevet udfyldt saaledes, at Nettonedgangen i Slutningen af Februar kun androg 134,186 Mand eller 13½ pCt. af det samlede Antal, der var i Arbejde i Juli 1914. Fordelt over de 7 Maaneder fra Begyndelsen af August til Slutningen af Februar har der været en Gennemsnitsnedgang i Produktionen af 3,044,329 Tons om Maaneden eller 13½ pCt., sammenlignet med de 12 Maaneder for Krigen. Denne Nedgang, siges der i Betænkningen, vil blive ved, saafremt der ikke gøres noget for at forhindre det. Den vil repræsentere noget over 36 Millioner Tons om Aaret, men da der regnes, at Eksporten vil gaa ned med 24 Millioner Tons om Aaret, saa vil Nettonedgangen blive 12 Millioner Tons, forudsat at der ikke sker yderligere Indrullering af Minearbejdere.

Udvalget fremhæver, at dersom Kulgruberne stadig mister Arbejdskraft, vil Produktionen gaa saa stærkt ned, at det vil faa alvorlig Betydning for Landets industrielle Stilling — selv om man træffer alle mulige Forholdsregler til Forbedring —, og Udvalget tilraader, at man tager under nøje Overvejelse, om en fortsat Agitation for Militærtjenesten blandt Minearbejderne er heldig. Hvis der ikke sker nogen yderligere Rekrutering, saa vilde en Indskrænkning af Spadseredagene bidrage meget til at tilvejebringe normale Tilstande. Gennemsnitsfraværelsen i Maanederne efter Krigens Udbrud var 9,8 pCt. Af dette Antal formener Udvalget, at Halvdelen kan undgaas. Hvis Fraværelserne blev nedbragt til det Antal, som af Udvalget anslaas som uundgaaeligt, nemlig 5 pCt., vilde Produktionen blive forøget med 13—14 Millioner Tons om Aaret, og det nu tilstedeværende Underskud vilde være rigelig dækket. Udvalget bemærker imidlertid, at man ikke kan vente det fuldkomne, men det formener, at Sagen kun behøver at forelægges Minearbejderne for at være sikker paa at møde stor Tilslutning fra disses Side. Den Institution, som anses bedst egnet til at fremsætte Sagen, er »The Executive of the Miners Federation of Great Britain«.

Der er stillet andre Forslag, som muligvis kunde hjælpe. Det foreslaas saaledes, at man skal have Opmærksomheden henvendt paa Spørgsmaalet om en Indskrænkning i Antallet af Fridage og »stop days« under Krigen. Endvidere foreslaas med Hensyn til 8-Timers-Loven, at Mineejerne og Arbejderne skal konferere sammen for at tage Bestemmelse, om og i hvilken Udstrækning Loven skal suspenderes, og i saa Tilfælde hvilken Kategori af Arbejdere Suspensionen skulde omfatte, og for hvor lang Tid den skulde gælde. Der angives visse Retninger, i hvilke en Reorganisation i Minerne muligvis kunde foretages, og det fremholdes, at der kunde paaregnes en betydelig Kulbesparelse, hvis man kunde bibringe Publikum Forstaaelsen af, at det er en patriotisk Pligt at være sparsommelig i Brændselsforbruget, saa længe Krigen varer.

Udvalget tilraader ikke, at der skal anvendes Kvinder i større Udstrækning end nu i Arbejdet over Minerne, ej heller at Aldersgrænsen for Drenges Beskæftigelse under Jorden eller ovenfor Minen skal nedsættes. Endvidere, hvis Indskrænkningen i Eksporten af Kul til neutrale Lande findes at burde tilraades, saa henstiller Udvalget, at der tages Hensyn til de Grubedistrikter, som i særlig Grad er afhængige af Eksporten for Grubernes Eksistens.

Til Slut udtaler Udvalget, at Grundlaget for alle dets Forslag og Henstillinger er et harmonisk Samarbejde mellem Arbejdsgivere og Arbejdere gennem Organisationer, der fuldtud repræsenterer begge Parter. »Hvis ikke«, tilføjes der, »Organisationerne besidder tilstrækkelig Magt og er i Stand til at handle med Autoritet for baade Mineejerne og Arbejderne, kan der opstaa Friktion og finde Arbejdsstandsninger Sted, som nu fremfor alt bør undgaas«.

□□□□□□

Det tyske Tvangssyndikat for Kulmineindustrien.

Den tyske Forbundsregering har den 12. Juli d. A. vedtaget en Forordning om Oprettelse af Driftsselskaber for Stenkul- og Brunkulindustrien, hvorefter Myndighederne har Ret til at samle Ejerne af Kulminerne uden disses Samtykke til Selskaber til Regulering af Produktion og Afsætning, altsaa Syndikater. Oprettelsen af slige Tvangsselskaber vil bevirke, at de paagældende Mineejere ikke mere har fri Dispositionsret med Hensyn til deres Afsætning, idet det paahviler Deltagerne at overlade alle deres Frembringelser til de nye Selskaber. For at sikre de offentlige Interesser overfor den stærke Indflydelse, som et saadant Tvangssyndikat maa ventes at kunne udove, er der i Forordningen indrømmet Staten forskellige Kontrolrettigheder. Særlig vil Staten faa Indflydelse paa Prisfastsættelsen, ligesom en Statskommissær vil komme til at deltage i Selskabernes Forsamlinger som raadgivende Medlem og med Ret til at nedlægge Veto overfor visse Afgørelser, der da bliver at indanke til vedkommende øverste Myndighed.

Forordningen om Tvangssyndikater vil faa stor Betydning for Spørgsmaalet om Fornyelsen af det Rhin-Westfalske Kulsyndikat. Dette Syndikat udløber den 31. November 1915, og allerede fra 1. Oktober 1915 kan de i dette Syndikat delagtige Mineejere frit disponere over deres Produkter for Tiden efter 1. Januar 1916. De hidtidige Forsøg paa at faa dette Syndikat afløst af et nyt har været uden Resultat, hovedsagelig af samme Grund som ved alle Syndikatvanskeligheder, nemlig det komplicerede Spørgsmaal om Optagelse af de hidtil udenforstaaende Miner — og disses Kvotadele. Man er imidlertid fra alle Sider i Tyskland enige om, at Udløbet af Kulsyndikatet uden Fornyelse vil være af overordentlig uheldig Virkning for Tysklands Økonomi. Særlig medens Krigen staar paa, er det selvfølgelig af Vigtighed at undgaa økonomiske Kalamiteter, og den nye Kulmineforordning har altsaa nu afgjort Sagen, idet Syndikatet simpelthen eventuelt vil føres videre som et Tvangssyndikat, hvis en frivillig Fornyelse ikke forinden er opnaaet.

Efter Sigende skal den nye »Krigsforordning« om Tvangssyndikater være blevet modtaget med ret blandede Følelser indenfor den tyske Kulmineverden.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

Officielle Meddelelser:

Vedrørende Henvendelser til Gesandtskabet i London om tilbageholdte Varepartier.

Udenrigsministeriet har henledt Opmærksomheden paa, at Skrivelser, der af herværende Firmaer tilstilles det kongelige Gesandtskab i London angaaende saadanne for vedkommende Firmaer bestemte Varepartier, der af en eller anden Grund er blevet oplosset og bragt for Priseretten i Storbritannien, bor være affattet *paa Engelsk*. Endvidere bor i hvert enkelt Tilfælde *en Kopi* af den paagældende Skrivelse vedlægges til Gesandtskabet og en anden Kopi af Skrivelsen indsendes til Udenrigsministeriet. Saafremt disse Regler ikke folges, er det kgl. Gesandtskab i London bemyndiget til at tilbagesende de paagældende Skrivelser (med eventuelt Bilag) til de respektive Afsendere.

Nye Medlemmer:

Følgende nye Medlemmer er optaget under Industriraadet: *Foreningen af Grusgrave og Skærvefabriker*, *Det store nordiske Telegrafselskab*, Kongens Nytorv 26, *De danske Svineslagterier*, Øresundsgade 25, *C. Schleisners Farveri og Tojrensningsanstalt*, Drejogade 3, *Anders A. Pindstoftes Maskinfabrik*, Trekronersgade, Valby, *P. F. Nielsens Trikotagefabrik*, Norregade 24, *Nordisk Blacking Co. A/S*, Lærkevej, *Emulsions-Papir Fabriken »Merkur«*, Valby, *Nordiske Metalvarefabriker*, Amagertorv 25, *Chr. Hansens tekn.-kem. Laboratorium*, Peder Skramsgade 11, *Firmaet Alfred Benzon*, Ny Østergade 4, *Truelsen & Søn*, Herning, *Nordisk Pelsvarefabrik*, Silkegade 13, *J. Goldstein & Søn*, Kongens Nytorv 8, *A/S J. Moresco*, Østergade 24, *Georg E. Mathiasen*, Vesterbrogade 39, *Øreso Trævarefabrik*, Svebolle.

□□□□□□

Danske Udførselsforbud.

Siden vor i sidste Hefte meddelte Oversigt over danske Udforselsforbud er følgende nye udstedte:

Under 28. Juni 1915 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af Majsstivelse, Risstivelse, Kartoffelstivelse, Sagostivelse samt Hvedestivelse.

Under 29. Juni 1915 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af Talg, saavel Okse- som Faaretalg, Premier jus (Oleot-Stock), Oleo-Oil (Oleo, Oleo-Margarine) og Oleo-Stearin samt af Spiselog.

Under 10. Juli 1915 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af Tinerts, Tinklorid og Tinoksyd, Affald af fortinnede Jernplader, brugt Gasrensemasse, Ammoniak og Ammoniaksalte, alle Kalisalte, saasom Kainit, Kaligodning og Klorkalium, samt Kalilud, klorsurt og overklorsurt Kali og Kalisalpeter, Strikkemaskiner, Bomuldsaffald.

□□□□□□

Fra Biblioteket.

Mandag den 2. August aabnes Biblioteket igen.

De under Bibliotekets Lukketid utilgængelige Tidsskrifter er nu fremlagte og vil være det de første Par Uger. Først efterhaanden som nye Hefter kommer, vil de ældre blive fjernede.

Boger, som ikke tilbageleveredes for Lukningen, bedes afleverede i Tiden fra den 2.—10. August for at undgaa Hjemkaldelse.

□□□□□□

Eksportudstillingen i Industriforeningen.

Den i vort sidste Numer omtalte Udstilling af danske Frembringelser, egnede til Eksport, som Industriforeningen i Kjobenhavn i Forbindelse med Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk, Teknologisk Institut og Foreningen for Kunsthaandværk agter at afholde, har vundet en overordentlig stor Tilslutning, saaledes at man har Haab om at

naa det Maal, man har tilstræbt, nemlig en fyldig Repræsentation af samtlige i Betragtning kommende Industrigrene.

Udstillingen vil faa Betydning saavel udadtil som indadtil ved at give en orienterende Oversigt over den Stilling, hvortil de senere Aars stærke Udvikling i vor Industri har fort os med Hensyn til Konkurrenceevne paa Eksportmarkederne. Særlig Vægt vil der imidlertid blive lagt paa det Bureau, der er tænkt som Udstillingens Hovednerve, og hvori man skal kunne faa detaillerede Oplysninger om Leveringsevne og -Forhold for de forskellige Eksportbranchers Vedkommende. Medens selve Udstillingen kun vil vise en repræsentativ Samling af Typer paa danske Eksportvarer (alene Pladshensyn forbyder en udtommende Udstilling), er det Meningen, at alle industrielle Eksportfirmaer skal være repræsenterede i det rige Katalogmateriale, Bureauet vil komme til at arbejde med.

Udstillingen vil omfatte folgende Hovedgrupper:

Landbrugsmaskiner og -Redskaber, Mejerimaskiner, Kraftmaskiner (Dampmaskiner og Forbrændingsmotorer og Armaturer hertil), Elektriske Maskiner — Apparater og Ledningsmateriel, Værktojsmaskiner og Værktoj for Jern- og Metal- og Træindustrien, Transmissionsanlæg, Maskiner for Tegl- og Cementindustrien, Koleindustrien, Maskiner til Fremstilling af Næringsmidler (Mollemaskiner, Bagerimaskiner etc.), Glasindustrien, Keramisk Industri, Fodevareindustrien, den kemiske Industri, Papirindustrien, Læderindustrien, Galanterivareindustrien, Tekstil- og Beklædningsindustrien.

Paa Grund af den store Tilslutning, Udstillingstanken har vundet, er Arbejdet med Udstillingen blevet betydeligt større end oprindelig tænkt, saaledes at man ikke tor haabe at kunne aabne Udstillingen for i Begyndelsen af August.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

De skandinaviske Landes Folketal.

Sveriges Folkemængde udgjorde ved Udgangen af Aaret 1914 5,679,700 Personer mod 5,638,600 Aaret forud. Tilvæksten i 1914 var saaledes 41,000 Personer eller 0,73 pCt. af Folkemængden.

Norges Folkemængde er ligeledes ved Udgangen af 1914 opgjort til 2,486,700 Personer mod 2,462,400 Aaret forud. Tilvæksten i Lobet af 1914 udgjorde saaledes 24,000 Individer eller 0,75 pCt. af Folkemængden.

Danmarks Folketal er pr. 1. Juli 1915 beregnet til 2,890,000 eller ca. 31,000 mere end Aaret forud med en Tilvækstprocent af 1,08 pCt. Man vil saaledes se, at Tilvækstprocenten er ikke saa lidt storre end for de to andre skandinaviske Lande. Danmark befinder sig da ogsaa i den stærkeste Udvikling af de tre Lande. Ialt andrager herefter de tre skandinaviske Rigers samlede Folketal ca. 11 Millioner.

Toldindtægterne.

Ifolge Meddelelse fra Generaltolddirektoratet har Toldindtægterne m. v. i Juni Maaned 1915 i Sammenligning med 1914 udgjort som folger:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indforselstold	1,680,000	1,777,000
Sukkerafgift	÷32,000	÷2,000
Spiritusafgift	679,000	596,000
Ølskat	854,000	787,000
Stempelafgift af Cigaretter	193,000	61,000
Andre Indtægter	48,000	37,000
Tilsammen	3,332,000	3,256,000

I Maanederne April—Juni i indeværende Finansaar udgjorde Indtægterne i Sammenligning med de tilsvarende Maaneder forrige Finansaar:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indforselstold	9,254,000	9,207,000
Sukkerafgift	1,058,000	1,099,000
Spiritusafgift	1,935,000	1,731,000
Ølskat	2,077,000	1,987,000
Stempelafgift af Cigaretter	268,000	187,000
Andre Indtægter	187,000	147,000
Tilsammen	14,779,000	14,358,000

Economists Pristal.

Bortset fra en ringe Nedgang i Oktober Maaned 1914 har Pristallet siden Krigens Udbrud været i stadig Stigning indtil Maj d. A. Denne Stigning er dog i Juni Maaned aflost af en ikke ubetydelig Nedgang, idet Tallet ved Udgangen af Juni Maaned beregnedes til 3259 mod 3327 en Maaned tidligere, jfr. iovrigt nedenstaaende Oversigt:

		Korn og Kod	Andre Fødevarer (Te, Sukker, Smor osv.)	Tekstilvarer	Mineralier	Tommer, Gummi, Olie osv.	Tilsammen	pCt.
1901—05 . .		500	300	500	400	500	2200	100,0
Juli	1914	579	352	617	464	553	2565	116,6
August	—	641	369	626	474	588	2698	122,6
Septbr.	—	646	405	612	472	645	2780	126,4
Oktbr.	—	657	405	560	458	652	2732	124,2
Novbr.	—	683	408	512	473	684	2760	125,5
Decbr.	—	714	415	509	476	686	2800	127,3
Januar	1915	786	413	535	521	748	3003	136,5
Febr.	—	845	411	553	561	761	3131	142,3
Marts	—	840	427	597	644	797	3305	150,2
April	—	847	440	594	630	816	3327	151,2
Maj	—	893	437	583	600	814	3327	151,2
Juni	—	818	428	601	624	779	3250	147,7

Som Oversigten viser, skyldes Nedgangen især Korn- og Kodgruppen, idet Hvedeprisen sank meget betydeligt, fra 3 £ 1 sh. 11 d. pr. qu. ved Udgangen af Maj til 2 £ 12 sh. ved Udgangen af Juni. Ogsaa Kodpriserne, der dog stadig er meget hoje, faldt noget. Derimod har Pristallene baade for Tekstil- og Mineralgrupperne ogsaa i Juni fortsat deres opadgaaende Bevægelse, saaledes er i Tekstilgruppen Uld steget, og Jute, der

var faldet noget, er atter gaaet i Vejret, samtidig med at Bomuldsnoteringerne laa fast. Blandt Mineralerne var Bly, Kobber og Tin stærkt efterspurgt, og Jern- og Staalpriserne steg ogsaa. Nedgangen for den sidste, blandede Gruppe skyldes Prisfald paa Indigo, Talg og Olier.

Udvandringen fra Danmark til oversøiske Lande i 1914.

I Aaret 1914 udvandrede der fra Danmark til oversøiske Lande 6203 Personer. Dette er godt 2600 færre end i 1913 og langt færre end i noget af de sidste 5 Aar; man skal helt tilbage til Aaret 1908, da Udvandringen kun udgjorde godt 4500 Personer, for at træffe en mindre Udvandring end ifjor. Denne ringe Udvandring skyldes kun delvis Krigen. Fordeles nemlig de udvandrede i 1914 og de nærmest foregaaende Aar efter Kvartaler, faar man nedenstaaende Tal.

Udvandringen fra Danmark i

	1. Kv.	2. Kv.	3. Kv.	4. Kv.	Ialt
1914.....	2 212	1 998	1 060	933	6 203
1913.....	2 346	2 796	2 014	1 690	8 846
1912.....	2 186	2 493	1 931	2 026	8 636
1911.....	2 409	2 768	1 760	1 366	8 303

Det vil af Tallene ses, at medens Udvandringen i 1. Kvartal er normal, er der allerede i 2. Kvartal en meget betydelig Nedgang, der yderligere fortsættes efter Krigens Udbrud. I Gennemsnit af Treaaret 1911—13 faldt følgende Procent af samtlige Udvandrere paa hvert af Aarets Kvartaler: 26,9, 31,3, 22,1 og 19,7 medens de tilsvarende Tal for 1914 var 35,7, 32,2, 17,1 og 15,0. Fordelingen paa Kvartaler varierer noget fra Aar til Aar, hvilket maaske til Dels staar i Forbindelse med Tidspunktet for de store Udvandrerdamperes Afgang, men som Hovedregel dog saaledes, at den storste Udvandring falder i Foraarsmaanederne Marts, April og Maj, den mindste i December og Januar.

Største Delen af Udvandrerne tog som sædvanlig over Kjøbenhavn, nemlig ialt 5991, medens 1 rejste over Frederikshavn og 211 over Esbjerg. 3916 Personer tog direkte med dansk Damper til Amerika, medens 2287 Personer rejste over udenlandske (for storste Delen engelske) Havne. Sammenlignet med tidligere Aar betyder dette en ikke ringe Forskydning i Udvandringsvejene til Fordel for den direkte Udvandring; og det maatte vel ogsaa ventes, at Udvandringen over de af Krigen berorte Landes Havne maatte formindskes.

Af Udvandrerne var 3762 Mænd og 2441 Kvinder; af den samlede Udvandring var i 1914: 39,4 pCt. Kvinder, i 1913: 36,3 pCt., i 1912: 31,3 og i 1911: 36,0 pCt. Der var altsaa i 1914 forholdsvis flere Kvinder blandt Udvandrerne end i de nærmest foregaaende Aar, men dette skyldes udelukkende Udvandringen i de Maaneder, hvor der var Krigstilstand i Evropa. Dette var vel ogsaa at vente, idet saa mange af Mændene i de Aldersklasser, hvorfra Udvandrerne fortrinsvis rekruteres, af Militærtjenesten var forhindrede i at forlade Landet. Det maa dog i denne Sammenhæng erindres, at Kvinderne stedse udgor en storre Del af Udvandrerne i Aarets sidste Halvdel end i den forste, idet de fordeler sig langt jevnere over de forskellige Maaneder end Mændene, hvoraf Storstedelen udvandrer om Foraaret.

Foruden de danske Udvandrere udvandrede over danske Havne 56 Slesvigere, 2015 Svenskere, 101 Finner, 473 Russere (næsten alle i August og September) og 5435 Personer fra det ovrige Udland, for en stor Del danske og svenske Amerikanere, der havde været hjemme paa Feriebesog.

Bestemmelsesstedet var som sædvanlig for den overvejende Del af Udvandrerne Nordamerikas Forenede Stater; hertil drog ialt 5123 Personer, men saavel Kanada som Mellem- og Sydamerika tager dog en ikke helt ubetydelig Del af Udvandringen; til Kanada gik 560, til Mellem- og Sydamerika 326, til Australien 120, til Afrika 35 og til Asien 39 Personer.

Af de voksne mandlige Udvandrere var 701 Landbrugere, 1275 er henforte til Gruppen Arbejdsmænd og Tyende, vel nok hovedsagelig fra Landbruget, 814 var Haandværkere, 290 Handlende, 52 Sofarende, medens 266 havde anden Livsstilling. Indenfor alle Erhvervsgrupper har der, sammenlignet med de nærmest foregaaende Aar, været Nedgang i Udvandringen.

Industriel Forædling.

Et overordentlig interessant Eksempel paa den Stigning i Værdi, som den industrielle Bearbejdning kan give et bestemt Raastof, anforer det svenske industrielle Blad »Norden«. Det drejer sig om Værdiforogelsen af Træ ved Forvandling til Cellulose, der belyses gennem følgende Opstilling:

1) 1 Kubikmeter Træ i Skoven koster..... 4 Kr.
2) Samme Kubikmeter Træ koster som Brændsel 7 —
3) Naar Træ forvandles til Cellulose, er Værdien af Cellulosen, hidrorende fra 1 Kubikmeter Træ..... 20 —
4) Forvandler man samme Cellulosemængde til Papir, stiger Værdien til ..... 30 à 50 —
5) Tilvirker man af Cellulosen af 1 Kubikmeter Træ Papirgarn og Artikler af Papirgarn, vokser Salgsværdien til ..... 50 à 100 —
6) Anvender man Cellulosefibrene til Cellon, faar den samme Cellulosemængde endvidere en Værdiforogelse til..... 1500 —
7) Endelig kan man ved at tilvirke kunstig Silke af Celluloseprodukterne af nævnte Kvantum, stadig svarende til 1 Kubikmeter Træ som Basis, naa op til en Værdi af ..... 3 à 5000 —

Det svenske Tidsskrift tilfojer til denne Tabel, at man i Sverige desværre ikke er kommet længere i Træforædlingsindustrien end til Fremstilling af Papirgarn. Men selv om man kun tager dette Produktionstrin i Betragtning, er Værdiforogelsen fra det raa Træ dog meget imponerende.

Sveriges Industri.

Den svenske Industritælling for 1913 udviser 9,266 industrielle Foretagender med et Personel af 391,618 Mennesker, hvoraf 360,774 egentlige Arbejdere. Den benyttede primære Drivkraft opgives til 1,139,000 HK. Heraf benyttedes 464,000 HK til umiddelbar Drift af Maskiner eller Apparater. Den samlede Værdi af Industriens til Salg fremstillede Produkter anslaas til 2,163,474,000 Kr.

Industriens Fordeling mellem de forskellige Industrigrene vil ses af følgende Oversigt:

Gruppe.	Antal Arbejdere.	pCt.
Malmbrydning	13,581	3,76
Metal- og Maskinindustri	97,070	26,91
Jord- og Stenindustri	44,189	12,25
Træindustri	57,680	15,99
Papir- og Papirmasseindustri	28,522	6,52
Grafisk Industri	13,763	3,82
Næringsmiddelindustri	35,868	9,94
Tekstil- og Konfektionsindustri	43,755	12,13
Læder-, Kobber- og Gummivareindustri	12,835	3,56
Teknisk-kemisk Industri	14,398	3,99
Kraft-, Lys- og Vandværker	4,083	1,13
	360,744	100,00

Norsk Skibsbygning.

Pr. 1. Juli d. A. var paa norske Værfter kontraheret 116 Damp- og Motorskibe med ialt 141,615 Bruttotons mod 88 Skibe med ialt 86,815 Bruttotons i 1914. Af den kontraherede Tonnage er 39,500 Bruttotons under Bygning i Øjeblikket. Blandt den store Rigdom af Nybygningsordrer findes ikke et eneste Sejlskib.

Automobil-Problemet efter Krigen.

Uvilkaarlig vil man herved forstaa Vanskeligheden ved at fremskaffe nye Motorvogne til Erstatning for alle dem, Krigen har slidt op, i Forbindelse med den »Hestenod«, der ventes efter Krigen, naar Erhverv og Samfærdsel atter kommer igang. Saaledes som Problemet med storste Alvor droftes i den tyske Fagpresse, former det sig dog ganske anderledes. Sagen er, at de krigsforende Magter øjensynlig har skabt sig saa kæmpemæssige Automobilparker, navnlig af Lastvogne, at man allerede nu med Vished kan forudsige en Kalamitet for Automobilindustrien, naar disse Titusinder og atter Titusinder af Vogne bliver fri ved Fredsslutningen. At se hen til, at disse Militærbiler skulde være opslidt, har selvsagt intet paa sig, da en stadig Fornyelse og Forbedring af Materiellet finder Sted. Derfor er det da man drofter — og det baade i den militære og civile Forvaltning, — hvorledes man kan »anbringe« de store Lastvognparker uden at komme til at trykke bestaaende Interesser, saasom knyttede til Biltrafik, Bilfabrikation og Landbrugets Tarv m. H. t. Hestepriserne. Det gælder folgelig at finde nye Felter for Anvendelsen af svære Motorvogne, og ifølge tyske Fagblade er man i sine Undersøgelser paa disse Omraader kommet til det Resultat, at den frigjorte Bilrigdom bor soges anvendt i en velorganiseret Suppleringstjeneste til det bestaaende Jernbanenet, saaledes at en bedre Tilforsel til dettes Stationer muliggjordes samtidig med at en videre Udbygning af de mere urentable Banestrækninger (Side-, Forgreningsbaner m. m.) kunde undgaas. Det bestaaende Vejnet menes med kun faa Ændringer at kunne optage den nye Trafik, og dette nye Samfærdselssystem, der paa en Gang vil tjene som Supplering til og Aflastning af Jernbane- og Kanalnettet, kan saaledes etableres med ringe Omkostninger, hvilket atter betyder Mulighed for billige Fragter og god Forrentning.

Dampmaskine-Veteraner.

Ifolge den officielle prøjsiske Statistik for 1914 udgjorde Kraften af samtlige Dampmaskiner i Prøjsen 6,3 Mill. HK. i stationære Dampmaskiner, 1,2 Mill. HK. i Lokomobiler og Skibsdampmaskiner og 1,2 Mill. HK. i Dampturbiner, ialt saaledes 8,7 Mill. HK., heri ikke medregnet Lokomotiver. I den samme Statistik er optaget en Fortegnelse over Dampmaskinernes Alder. Ikke mindre end 1661 Dampmaskiner i Prøjsen er bevisligt over 50 Aar gammel, 15 er mellem 75 og 93 Aar gammel og den allerældste Dampmaskine i Tyskland, som paaviseligt har en Alder af 115 Aar, er endnu den Dag i Dag i Gang i et Saltværk. Denne Maskine, der altsaa næsten er ligesaa gammel som Dampmaskinens Historie, er i sin Tid bygget i England.

□□□□□□

Notitser.

Industriforeningens Legater. Paa et af Industriforeningens Bestyrelse og Repræsentantskab afholdt Fællesmode den 30. Juni d. A. uddeltes folgende Legater:

Læge Jacob Pinquez' Legat (1 Portion à 500 Kr.) til Possementmager Carl Martinius Willumsen.

Kaptajn og Malermester C. A. Bruuns og Hustrus Legat (1 Portion à 800 Kr.) til Kgl. Hoffotograf Lars Peter Elfelt.

Paa Foreningens Stiftelsesdag, den 12. Juli, uddeltes endvidere:

H. C. Ørsteds Legat (stor 200 Kr.) til Kurvemagermester Johan Nielsen som Anerkendelse for Fabrikation af Kurvemagerarbejder.

M. H. Bings Legat (3 Portioner à 100 Kr.) til Konstruktor N. S. Friederichsen for Opfindelse af en Mavesonde, Fabrikant Julius Larsen for Konstruktion af en Plokkemaskine for Skomagere og Gortlermester N. Borresen for Konstruktion af Vandstandshaner.

Tidsskrift for Industri. Redaktionen modtager gerne Meddelelser og Bidrag af Interesse for vort industrielle Liv. Originale Bidrag honoreres.

Næste Numer af »Tidsskrift for Industri« vil i Anledning af den af Industriforeningen arrangerede Eksportudstilling, der aabnes i August, fremtræde som et særligt *Eksport-Numer*, og foruden en orienterende Beskrivelse af Udstillingen bl. a. indeholde en Gengivelse af den Beretning, Jernindustriens Udsendinge har afgivet om Afsætningsforhold og -Muligheder for dansk Industri i Rusland.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 8 AUGUST 1915

Eksportudstillingen i Industriforeningsbygningen i Kjøbenhavn August—September 1915.

For første Gang samles den danske eksporterende Industri til et repræsentativt Stævne — ganske vist under relativt beskedne Forhold, men dog under Former, som berettiger Udstillingen til at kalde sig et gyldigt Billede af dansk Eksportindustri.

Dansk industriel Udvikling er næppe tilstrækkelig paaagtet — selv ikke i vort eget Land. Der er andre Erhverv, der anderledes har forstaaet at drage Opmærksomheden paa sig. Og dog berettiger den nyere danske industrielle Udvikling til de største Forhaabninger.

Opfyldelsen af disse Forhaabninger er imidlertid saa langt fra et Spørgsmaal blot om *Ærgerrighed*, om Ekspansion, langt snarere om *Nødvendighed*, om *Eksistens*. Landbrugets manglende Evne til at beskæftige det voksende Befolkningsoverskud er tilstrækkelig kendt. Indvandringen til Byerne og Udvandringen til fremmede Lande taler højt herom. At skabe industriel Arbejdsmulighed bliver derfor en national Opgave.

Over moderne teknisk og industriel Udvikling staar det store Løsen: *Dygtighed*. Vi behøver ikke nærmere at komme ind paa dette Problem, og hvad det betyder for Danmark, det har haft dygtige Talsmænd ogsaa hos os, og hvor deres Ord ikke har kunnet trænge igennem, maa i hvert Tilfælde de konkrete Kendsgerninger kunne overbevise. Med den enestaaende heldige Beliggenhed, vort Land har for billig Tilførsel af Raa- og Hjælpestoffer og for en tilsvarende Udførsel af færdige Produkter, er Spørgsmaalet om vor industrielle Udvikling blevet et Spørgsmaal om *Vilje* og ligger saaledes indenfor Omraader, man selv er Herre over. Det er Paavisningen af dette Forhold, der afgiver Basis for en Strømkæntring i dansk Industriopfattelse.

I Lobet af en kort Aarrække er vor Industri vokset op fra en kun ringe Faktor i vor Nationaløkonomi til overordentlig Betydning. Den sidste Industritælling, Foraaret 1914, viste, at Industrien ialt beskæftigede et Personale af 346,000 Mennesker, deraf 229,000 egentlige industrielle Arbejdere. Man tager næppe fejl, naar man da siger, at Industrien giver Brød til langt over en Tredjedel af Danmarks samlede Befolkning. Men Industriens Betydning maales ikke blot i Arbejdertallets Vækst, ikke blot efter voksende Kvantitet, men i høj Grad ogsaa efter voksende Kvalitet, og netop i Henseende til teknisk Fremskridt har de senere Aar bragt en enestaaende Udvikling i dansk Industri. Det er dette Forhold, der er det afgørende, og det er dette, der afspejler sig i den raske Opblomstring af vor Industrieksport, der alene i de sidste 4 Aar er blevet fordoblet, og i 1913 — det sidste Aar for hvilket officiel Statistik foreligger — naaede en Værdi af 75 Mill. Kr.

Dette Beløb er i sig selv et Tal, der har en vis Jubilæumskarakter, og som maaske alene kunde berettige til den Mønstring, der nu indbydes til. Men der er samtidig langt dybere Grunde, der berettiger hertil. De Tider, vi lever i, og som vel ikke opfordrer til almindelige Udstillinger med Pomp og Pragt og Gøgl, maner til Eftertanke og Alvor og maner først og fremmest til at samle Kræfterne for Landets økonomiske Velfærd. Hvorledes end Udfaldet af det blodige

Verdensopgor vil blive: Et kan med Sikkerhed siges, at Kampen for Nationernes økonomiske Tilværelse vil blive endnu skarpere end for. Folkene vil i hojere Grad end hidtil være henvist til sine egne Kræfter, samtidig med at delvis nye Omsætningsveje antagelig vil brydes. Hvad Krigens Konsekvenser vil komme til at betyde for Danmarks Vedkommende, kan intet Menneske med Sikkerhed sige, men det sidste Aars Begivenheder har dog ved at vise den forfærdelige Nemhed, hvormed selv de mest fundamentale Forhold forandres, sikkert bidraget til at skabe Forstaaelse af Grænserne for og Faren ved en for ensidig Udvikling af et Lands Produktions- og Afsætningsforhold. Alt tyder paa, at det danske Folk fremtidig vil blive nodt til at skænke sine industrielle Kræfter mere Opmærksomhed end før. At komme til Klarhed over disse, at skaffe dem Respekt, ligger da for som en paatrængende Opgave. Indadtil vil den nuværende Udstilling ogsaa i denne Henseende have sin Mission, er dens Hovedformaal end rettet udadtil.

Dette Formaal fremgaar af selve Udstillingens Organisation, en Samling repræsentative Fabrikat-Typer fra vor eksportdygtige Industri, samlede om et Bureau, hvor Katalogmateriale o. l. fra samtlige Industrivirksomheder, der har Interesse i Eksport, vil være tilgængeligt. Alene Pladshensyn maatte forbyde en mere udtommende Opvisning, og Udstillingen maa paa ingen Maade ses under denne Synsvinkel. Man har kun bestræbt sig saa vidt muligt at faa enhver her i Betragtning kommende Industrigren repræsenteret ved en (højst enkelte) Typer. Det udtommende Overblik over dansk industriel Eksportevne vindes i Bureauet, gennem de paagældende Industrigrenes Katalogmateriale, der forefindes righoldigt og i alle Sprog.

Udstillingens praktiske Formaal er hermed fastslaaet. Naar man da saaledes sætter sig til Maal at byde udenlandske Eftersporgere Lejlighed til at orientere sig med Hensyn til dansk Industri og bringe en direkte Forbindelse til Veje mellem Køber og Producent, er det ud fra de særlige Forhold, de ekstraordinære Tider har medfort, idet Udlandet nu henvender sig saa at sige ved vor egen Dor for at gore sig bekendt med vore Produktionsforhold.

Det vil sikkert være en Chance, der ikke snart kommer igen, og en Chance, som bor komme vor Industri og dermed hele vort Erhvervsliv til Gode, og som det er en national Pligt at søge udnyttet. Naar man ser paa Vilkaarene for vor Industri, kan man ikke undlade at bemærke, at vor Handel hidtil næppe har ydet denne tilstrækkelig Støtte hverken i Arbejdet for Afsætningen paa Hjemmemarkedet (jvnf. Vanskeligheden for selv anerkendt fortrinlige danske Produkter ved at trænge igennem i det indenlandske Forbrug) eller overhovedet ved Hensyntagen til dens Tarv eller paa fremmede Afsætningsfelter, hvor den danske Handelsstand som Regel har ladet sig lede mere af kommercielle Motiver end af patriotiske med Henblik paa Afsætningen af danske Industriprodukter. Det vil være paa Tide, at vor Handelsverden nu med Kraft tager de forsømte Opgaver op og bliver til Støtte for Industrien. Forholdene kræver det.

* * *

Oversigt over Udstillingen.

Eksportudstillingen er arrangeret af Industriforeningen i Kjøbenhavn, Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk, Foreningen for Kunsthaandværk og Teknologisk Institut. Organiseringen af Udstillingen har været lagt i Hænderne paa et Udvalg bestaaende af: Direktør *B. Dessau*, Formand for Industriforeningens Udstillingsudvalg, Oldermand *Johs. Pitzner*, Formand for Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk, Direktør for Teknologisk Institut *Gunnar Gregersen*, Hofjuvelerer *Alfr. Dragsted*, Formand for Foreningen for Kunsthaandværk, Hofpianofabrikant *Axel Møller*, Hofmetalstøber *Carl Rasmussen*, Fabrikant *C. F. Danstrup*, Fabrikant *Rud. Nielsen*, Ingeniør *Preben Hempel*, Ingeniør *Fenger*, Kontorchef *R. Berg* og Redaktør *Povl Drachmann*.

Udstillingens Bureau forestaas af Ingeniør *Hjalmar Lange*.

Udstillingen omfatter Typer og Katalogmateriale fra følgende Industrier:

1) Landbrugsmaskiner og -Redskaber,
2) Kraftmaskiner og -Anlæg,
3) Kedelanlæg og Armatur,
4) Pumpeanlæg, Kompressorer og lign.,
5) Elektriske Maskiner, Apparater og Ledningsmateriel,
6) Køleindustrien,
7) Fiskeavl,
8) Mejerimaskiner og lign.,

9) Maskiner for Cement- og Lerindustrien,
10) Værktøjsmaskiner og Arbejdsmaskiner for forskellige Industrier,
11) Værktøjer,
12) Transmissionsanlæg,
13) Skibs- og Baadbyggeri,
14) Kemisk Industri,
15) Nærings- og Nydelsesmidler,
16) Læderindustri,
17) Beklædningsindustri,
18) Kontorartikler og lign.,
19) Keramisk Industri,
20) Juvelerindustri,
21) Boligudstyrsindustri,
22) Pianoindustri,
23) Galanterivarer,
24) Instrumentmageri,
25) Forskelligt.

Med Undtagelse af Landbrugsmaskiner og -Redskaber, der er anbragt under aaben Himmel (Nedgang ad Rampen fra Vesterbros Passage paa Pladsen foran Teknologisk Institut), er samtlige andre Udstillingsgenstande anbragt i Industribygningens Udstillingshal med tilstødende Lokaler.

Udstillingen vil fra den 15. August til den 15. September d. A. daglig være aaben fra Kl. 10—5.

Hovedhallen.

Paa Gulvet i Hovedhallen findes til højre for Hovedindgangen Afdelingen for

Kraftmaskiner.

I denne Afdeling udstilles forskellige Typer fra vor Motorindustri og vor Dampmaskinindustri med tilhørende beslægtede Industrier som Kedelanlæg, Rørledningsmateriel, Armatur og lign.

Motorindustrien er repræsenteret ved en Model af en dobbeltcylindret Dan-Motor i Forbindelse med omstyrbart Skruetøj med Drejeblade udstillet af *A/S P. Jørgensens Dan-Motorfabriker*, Kjøbenhavn.

I samme Gruppe udstiller *A/S H. Hein & Sønners Motorfabrik*, Strømmen, Randers, en 6 HK. original Hein-Skibsmotor med Akselledning og Skrue.

En Type paa en stationær Motor vises af *Maskinfabriken Tuxham, A/S*, Kjøbenhavn, Valby.

1 Stk. *Raaoliemotor* udstilles af *Hans Hviid*, Hillerød.

Endelig findes i denne Gruppe en Bronsmotor udstillet af *A/S Frichs*, Aarhus.

Smørekopper og Tryksmørekasser for Eksplosionsmotorer udstilles af *A/S Viggo Petersen*, Metalvarefabrik, Kjøbenhavn.

Dampmaskinindustrien er repræsenteret ved en hurtiggaaende mindre Dampmaskine, egnet for Mejeribrug og særlig bygget for Eksport, udstillet af *A/S Frichs*, Aarhus.

En anden Type paa en vertikal lukket hurtigløbende Dampmaskine udstilles af *A/S Smith, Mygind & Hüttemeier*, Kjøbenhavn.

I *Skibsbygningsindustrien* udstilles forskellige Skibsmodeller af *A/S Kjøbenhavns Flydedok & Skibsværft*.

Centrifuger udstilles i forskellige Typer af *A/S Titan*, Kjøbenhavn.

Armaturindustrien repræsenteres ved en Vandstandshane, selvlukkende for Vand og Damp ved Glasbrud, udstillet af Gørtlermester *M. Børresen*, Kjøbenhavn.

I samme Gruppe udstilles Typer paa Manometre, Vacuummetre og Tællere fra *P. Olzen & Thorstenson, Elektromekanisk Værksted*, Kjøbenhavn.

Kedelanlægsindustrien m. m. repræsenteres ved et mekanisk Fyrapparat udstillet af *A/S Smith, Mygind & Hüttemeier*, Kjøbenhavn.

Til venstre for Hovedindgangen findes

Den elektriske Industri (for Stærkstrøm)

repræsenteret.

I *Elektromotorindustrien* udstiller *A/S Titan*, Kjøbenhavn, forskellige Typer.

I denne Gruppe udstilles endvidere Typer dels for Jævnstrøm, dels for Vekselstrøm af *Thomas B. Thrige*, Odense.

Andre Elektromotorer udstilles endvidere af *Kjøbenhavns Elektromotorfabrik*, Kjobenhavn.

En *Elevator* i Model vises fra *A/S Titan*, Kjøbenhavn.

Elektriske Hejsespil og en *Transformator* udstilles af *Thomas B. Thrige*, Odense.

Den elektriske Apparatindustri repræsenteres ved Udstillinger omfattende Tumblerafbrydere, Knivafbrydere og Afgreningsmateriel, Sikringer, Højspændingsmateriel m. m. udstillet fra *Laur. Knudsens Etablissement*, Kjobenhavn.

Kemiske Buelamper til Fotografering, Reproduktion og Lyskopiering udstilles af *Lier & Co.*, Kjøbenhavn.

Staalrør og Fittings til elektrisk Installation udstilles af *Nordisk Simplex A/S*, Kjøbenhavn.

Installationsmateriel i Træ, Trærosetter, udstilles af *Lauritz Laursen*, Skive.

En dobb. *Kontroller* for en Avisrotationspresse med indbygget Modstand udstilles af *Viggo Jensens elektromekaniske Etablissement*, Kjøbenhavn.

En *Fejlindicator*, Interrupter, udstilles ligeledes fra samme Firma.

Pumper, Kompressorer og lign. repræsenteres ved en Centrifugalpumpe fra *Maskinfabriken Ferrum*, Kjøbenhavn.

Et elektrisk Vandforsyningsanlæg og Universal-Pumper udstilles af *Maskinfabriken »Rannje«*, Kjøbenhavn.

I samme Gruppe vises en anden Type Centrifugalpumpe af *Laur. Knudsens Etablissement*, Kjøbenhavn.

Endvidere en Centrifugalblæser med Elektromotor og en Pumpe med Elektromotor af *Thomas B. Thrige*, Odense.

Pumpemanchetter (Læder) udstilles af *Knud Jensen*, Millinge pr. Faaborg.

Køleindustrien

repræsenteres ved en Kompressor til en Kulsyreismaskine eller Kølemaskine udstillet af *A/S Thomas Ths. Sabroe & Co.*, Aarhus.

Isolationsmaterialer for Køleanlæg repræsenteres ved en Udstilling og Modeller fra *Em. Jensen & Schumacher*, Kjøbenhavn.

Fiskeopdrætning.

Fiskeindustrien repræsenteres ved et Udklækningsapparat for Portionsørred og med et Kar visende Fiskens forskellige Udviklingsstadier, 1 Kar med Eksportfisk, 1 Kar med Krebs i alle Stadier, 2 Transporttønder for levende Eksportfisk udstillede af Firmaet *Oscar Fredericksen*, Kjøbenhavn.

Bureau.

I Hallens Midterstand, lige for Hovedindgangen, findes *Udstillingens Bureau*, der som rimeligt er ved en Typeudstilling er Hovedkærnen i Udstillingen, idet Kataloger og andet Oplysningsmateriale i alle Sprog fra alle de gennem de forskellige udstillede Typer repræsenterede Industrigrene er samlet og staar til Raadighed for de Besøgende. Bureauet raader til dette Formaal over sag- og sprogkyndig Bistand.

Bagsalen.

Værktøjsmaskiner, Transmissionsanlæg, Værktøjer og forskellige Metalfabrikata.

Typer paa *Muffelovne, Smelteovne* med Blæsere o. s. v. udstilles af *Nordiske mekaniske Værksteder*, Kjøbenhavn.

Maskiner for Skotøjsfabrikation, Pudsemaskine, Valser og Skærtemaskine udstilles af *Nordisk Skotøjsmaskinfabrik, A/S*, Slagelse.

I samme Gruppe udstilles en kombineret Udpudsningsmaskine af *W. A. Jessen & Co.*, Kjøbenhavn.

Endvidere en Afnejemaskine af *Carl C. Hansen & Co.*, Kjøbenhavn.

En Type paa en *Hurtig-Drejebænk* udstilles af *A/S Nielsen & Winthers Værktøjsmaskinfabrik*, Kjøbenhavn.

Bogtrykkeri- og Bogbinderimaskiner udstilles af *J. G. A. Eickhoff*, Kjøbenhavn.

Af *Træbearbejdningsmaskiner* udstilles en Kehlemaskine, en Baandsav, en Langhuls-Boremaskine og en Fræsemaskine af *S. B. Bruun & Sønner*, Nykjøbing F.

I samme Gruppe udstilles Kutterhoveder og lign. af *R. Laursen*, Vamdrup.

Ligeledes i samme Gruppe Baandsavklinger, Maskinhøvlejern og lign. fra *Fabriken Bliss*, Kjøbenhavn.

Haandværktøj (Hamre, Økser o. s. v.) udstilles af *Skandinavisk Staalvarefabrik (forhen H. P. Larsen & Søn)*, Kjøbenhavn.

I samme Gruppe udstilles Typer paa Pladesakse og Stangjernsklipper af *E. A. Hansen*, Ringe.

Typer paa elektriske *Boremaskiner* udstilles af *Fisker & Nielsen*, Kjøbenhavn.

Elektriske *Slibemaskiner* udstilles af *Kjøbenhavns Elektromotorfabrik*, Kjøbenhavn.

Typer paa *Staalremskiver* udstilles af *Skandinavisk Staalremskivefabrik*, Kjøbenhavn.

Typer paa *Træremskiver* udstilles af *N. Eilersen*, Skamby.

Cement- og Teglværksmaskinindustrien

repræsenteres af *F. L. Smidth & Co.*, Kjøbenhavn, med forskellige Maskiner og Modeller, deriblandt et Sigteapparat for Slam (en saakaldt Trix), en Friktionskobling og et Ringsmøreleje for svære Cementformalingsmaskiner, et Bæreleje til Roterovne for Cementbrænding, en hydraulisk Samlemaskine for Cementtønder (Tøndepresse), en automatisk Svingpresse for Fabrikation af Tagsten.

Endelig forskellige Modeller af større Arbejdsmaskiner m. m.

Mejerimaskinindustrien.

I denne Industri udstilles et komplet Baby-*Mejerianlæg* fra *Paasch & Larsen, Petersen A/S,* Horsens.

Et *Mælkepasteuriseringsapparat* og en Centrifugalpumpe til Mælk udstilles fra *P. I. Buaas Jernstøberi og Maskinfabrik,* Aalborg.

Analysevægte til Bestemmelse af Vandprocentindholdet i Smør, forskellige Kontrolapparater og Mikrometre udstilles af *Ferd. E. Sørensen & Co.,* Kjobenhavn.

Typer paa *Kærne- og Smørælter* og paa Mælkevægte udstilles af *Silkeborg Maskinfabrik, Zeuthen & Larsen,* Silkeborg.

Mælketransportspande udstilles af *Burmeister & Wains Eksportkompagni,* Kjobenhavn.

Bagerimaskiner og komplette Bagerianlæg

er repræsenteret ved en Udstilling fra *J. H. Weidemann & Sønner,* Kjøbenhavn.

I Hovedhallen findes desuden en Model af et Tærskeværk og Halmpresse udstillet fra *Bdr. Madsen,* Asnæs, og en Model af en Frørenser med Triør og af en Kornsorteremaskine udstillet af A/S *Jens Nielsens Maskinfabrik,* Vesteraaby, medens de øvrige udstillede Typer fra Landbrugsmaskinindustrien har fundet Plads under aaben Himmel (se senere).

Remsamlere udstilles af *Axel Petersen,* Metalvarefabrik, Kjøbenhavn.

Drivremme udstilles af *Roulunds Fabriker,* Odense.

Knivpudsemaskine udstilles af *B. Rønnow,* Kjøbenhavn.

Perforerede Plader udstilles af *Rich. Müller,* Kjøbenhavn.

Maskinskruer udstilles af *Ch. Otzen,* Kjøbenhavn.

Staalvinduer og lignende af *I. W. Unmack,* Kjøbenhavn.

Vaskerimaskiner (Tørrecentrifuge med direkte Motortræk og for Transmission) udstilles af *Georg E. Mathiasen,* Kjøbenhavn.

Metalskilte, Reklameskilte, reliefprægede, udstilles af *J. W. Reves Fabriker,* Kjøbenhavn.

Metalskilte til Maskiner, Motorer o. s. v. udstilles af *H. Baade* (Hj. Carlsens Eftf.), Kjøbenhavn.

Maskine til Støbning af Cementrør udstilles af *H. J. Poulsen,* Hedensted.

Forskellige *Trævarer,* Bænke o. l. udstilles af *Aug. Colding,* Nyborg.

Tagpap og Tagstrygningsfarver udstilles af *A/S Jens Villadsens Fabriker,* Kjøbenhavn.

Tagpap o. l. udstilles endvidere af *A/S Frisenborgs Fabriker,* Kjøbenhavn.

Galleriet.

Det sydlige Galleri (Opgangen fra højre Side i Hallen) rummer repræsentative Udstillinger for Nærings- og Nydelsesmiddelindustrien, den kemiske Industri og Læderindustrien, Galleriet for Enden af Hallen ud mod Vesterbrogade: Udstilling fra Beklædningsindustrien, medens det nordlige Galleri viser Udstillinger fra den elektriske Svagstrømsindustri, fysiske og optiske Instrumenter og lignende, Kontorartikler, Jern- og Metalvarer og Forskelligt.

Nærings- og Nydelsesmiddelindustri.

I denne Gruppe udstilles danske *Rugkiks og lign.* af *Reinh. van Hauen,* Kjøbenhavn.

Likører og lign. (Cherry Brandy) udstilles af *Peter F. Heering,* Kjøbenhavn.

Kondenseret og steriliseret Mælk udstilles af *A/S Den danske Mælkekondenseringsfabrik,* Nakskov.

Konservesindustrien er repræsenteret ved Udstillingen fra *A/S De forenede Konservesfabriker,* Kjøbenhavn.

Frugtessenser og lign. udstilles af *Johs. Nielsen & Falck,* Kjøbenhavn.

Bouillonterninger udstilles af *Skandinavisk Tablet- og Bouillonterningfabrik,* Kjøbenhavn.

Endelig udstilles i denne Gruppe *Chokolade- og Marcipanmasse* af *A. Søeborgs Fabriker,* Kjøbenhavn.

Kemisk Industri.

Mejeripræparater, Osteløbe, Ostefarve, Smørfarve, Syrevækker og lignende udstilles af *Chr. Hansens tekn. kem. Laboratorium,* Kjøbenhavn.

Samme Fabrikater vises af *Reymann & Løvengreen,* Kjøbenhavn.

Farveindustrien, Kunstfarve, Bogtrykfarve og Emaillelak repræsenteres ved en Udstilling fra *A/S Sadolin & Holmblad & Co.s Efterfølger.*

Metalpudsecrême, Skocrême, Bonevoks og lign. udstilles af *M. Bro's kem. tekn. Fabriker,* Kjøbenhavn.

Parfume- og Sæbeindustrien repræsenteres ved Udstillinger fra *A/S J. Fisker & Co.* og fra *Falkonergaardens Fabriker,* Kjøbenhavn.

Læderindustri.

I *Læderindustrien* udstilles Vare-Typer af *A/S M. J. Ballins Sønner*, Kjobenhavn.

Lædervarer, Tasker o. l. udstilles af *O. Thornam*, Kjobenhavn.

Skind, Barkskind, Handskeskind og Pudseskind udstilles af *A/S Nordisk Læderfabrik*, Kjøbenhavn.

Beklædningsindustri.

I Beklædningsindustrien udstilles *Herreklæder* af *A/S Carl Holten*, Kjøbenhavn..

Handsker udstilles af *Randers Handskefabrik*, Randers.

Halletjer og lign. udstilles af *Ingvard Qvist.*

Elektriske Svagstrømsindustri.

I denne Industri udstilles *Lommelampeelementer* af *Vald. Petersen*, Kjobenhavn.

Samme Fabrikata og Kasse-Batterier udstilles af *H. P. Nielsen*, Kjøbenhavn.

Telefonapparaler og lignende udstilles af *Ferd. E. Sorensen & Co.*, Kjøbenhavn.

Fysiske og optiske Instrumenter.

I denne Gruppe udstilles Kompas, Peilskiver, Loddeapparater, Nivelleringinstrumenter, fysiske Undervisningsinstrumenter m. m. af *Cornelius Knudsens Etabl.*, Kjøbenhavn.

Undervisningsinstrumenter og -Materiale udstilles ligeledes af *C. Weitzmanns Etabl.*, Hillerød.

Kontorartikler og lignende.

I denne Gruppe udstilles *Blyanter* af *Blyantfabriken Viking*, Kjøbenhavn.

Skrivemaskinbaand og lignende af *J. Rønning & Gjerløff.*

Carbonpapir, Kulpapir for Skrivemaskiner og for Gennemskrivning udstilles af *Fr. Drescher*, Kjøbenhavn.

Drejestole udstilles af *N. M. Rasmussen*, Holbæk.

Jern- og Metalvarer.

I denne Gruppe udstilles *emailleret Støbegods* af *Anker Heegaard*, Kjøbenhavn.

Staalvindner og Staalsprodser udstilles af *I. W. Unmack*, Kjøbenhavn.

Forskelligt.

Endelig findes paa Galleriet Udstillinger af forskellig Slags.

Gasmaalere udstilles af *P. V. Hallengreen & Søn*, Stubbekjøbing.

W. C.-Sæder og lignende udstilles af *A/S Birram*, Kjøbenhavn.

Skolæsler og lignende udstilles af *Hellerup Skolæstefabrik*, Hellerup.

Messingvarer (Automobillygter, Beslag, Seletojsbeslag o. l.) udstilles af *Johannes Allen*, Kjøbenhavn.

Elektriske Strygejern udstilles af *Bartz & Otto*, Kjøbenhavn.

Oliehærdede Vognfjedre, slebne og uslebne, udstilles af *Danielsen & Olsen*, Varde.

Elektrisk Cykle-Dynamo-Lygte udstilles af *Vilhelm Lakjer*, Kjøbenhavn.

Legetøj af Papmache, Gipsforme o. l. udstilles af *Kjøbenhavns Legetøjsfabrik*, Kjobenhavn.

Senge og Madrasser udstilles af *A/S Dansk Madras Co., Spiralen*, Kjobenhavn.

Vareautomat, roterende, udstilles af *O. S. Sandager*, Kjøbenhavn.

Malerlærred, Malerkasser, Staffelier o. l. udstilles af *Fabriken A/S Uba*, Lyngby.

Diskvægt uden løse Lodder udstilles af *Lux-Export Co.*, Kjobenhavn.

Primus-Kombinationsovn udstilles af *A/S Dansk Forgasningssyndikat*, Kjøbenhavn.

Fotografiske Kameraer for Atelier, Lukkemekanisme o. l. udstilles af *A/S Nordisk Kamera-Fabrik*, Kjøbenhavn.

Kædekasser til Cykler udstilles af *A/S Metalvarefabriken »Danmark«*, Kjøbenhavn.

Redskaber og Apparater til Gymnastik udstilles af Snedkermester *Niels Larsen*, Kjobenhavn.

Autoklaver til Kogning af Forbindingsstoffer o. l. udstilles af *W. E. Jensen*, Kjøbenhavn.

Midtersalen paa 1. Sal.

I Midtersalen, Indgang fra Galleriet, findes Udstillinger fra den keramiske Industri, Kunstindustrien, Boligudstyrsindustrien, Pianoindustrien og forskellige andre Industrier.

Keramisk Industri.

I denne Gruppe udstilles *Fajancevarer*, Spisestel, Vaser og lignende af *Kjøbenhavns Fajancefabrik (»Aluminia«)*, Kjøbenhavn.

Forskellige patinerede *Lervarer* udstilles af *Middelfart Lervarefabrik*, Middelfart.

Typer af *Terrakottagenstande* og keramiske Produkter udstilles af *L. Hjorths Terrakottafabrik*, Ronne.

Keramiske Produkter udstilles endvidere af *A/S Hermann A. Kählers keramiske Værksted*, Næstved.

Terrakottavarer udstilles endvidere af *Michael Andersen*, Rønne.

Smykke- og Sølvvareindustri.

I denne Gruppe udstilles Sølvsmykker af *Rasmus Jensen*, Horsens. Sølvvarer af *Gran & Laglye*, Kjøbenhavn.

Pianoindustri.

Pianoer og Flygler udstilles af *A/S Hornung & Møller*, Kjøbenhavn. Samme Industri er repræsenteret ved Udstilling af *Søren Jensen*. Pianoer udstilles endvidere af *A. Theuerkauff*, Kjøbenhavn.

Forskelligt.

I Midtersalen findes endvidere forskellige Udstillinger:

Forskellige Møbler udstilles af *J. Bechs Sønner*, Ringe.

Et Egetræs Spisestuemøblement udstilles af *Rud. Rasmussens Fabrik for Egetræsmøbler*, Kjøbenhavn.

Borde og Bakker udstilles af Snedkermester *L. C. Hansen*, Kjobenhavn.

Kurvemagerarbejder: Lampeskærme, Bakker, Syborde etc. udstilles af Kurvemagermester *Johan Nielsen*, Kjøbenhavn.

Hedebosyning udstilles af *Dansk Kunstflidsforening*.

Litografiske Arbejder af forskellige Slags udstilles af *Chr. Cato*, Kjøbenhavn.

Paategnede Lærreder udstilles af *Søren Jensens Lærredsfabrik*, Næstved.

Endelig udstilles forskellige *Metalvarer* af *Kjøbenhavns Dørgreb- og Metalvarefabrik*, Kjøbenhavn.

Bagsalen (1. Sal).

I denne Sal findes repræsentative Udstillinger for vor *Boligudstyrsindustri*.

Et Soveværelse i Birketræ udstilles af *C. B. Hansens Etablissement*, Kjøbenhavn.

Et Mahognispisestuemoblement udstilles af *Severin & Andreas Jensen*, Kjøbenhavn.

Kakkelovne, Kaminer og lignende udstilles af *C. M. Hess*, Vejle.

Endelig vises her en Udstilling af ægte og imiteret Gyldenlæder af *Bernh. Nielsen, Schrøder & Hansen*, Kjobenhavn.

Landbrugsmaskiner og -Redskaber.

(Paa Pladsen foran Teknologisk Institut, Nedgang ad Rampen fra Vesterbrogade.)

I denne omfattende Gruppe findes Typer fra de forskellige Grene af Landbrugsmaskinindustrien repræsenteret ved følgende Udstillinger:

Plove: Plovfabriken Fraugde.

Plove, Kultivator, Slæbeharve: A/S Maskinfabriken Landsperg, Holbæk.

Plove: H. P. Larsen & Søn, Kjobenhavn.

Plove og Harver: C. M. Rasmussen, Fruens Boge.

Skuffejern: S. Sørensen, Jyderup.

Jordbor: Smedemester A. Nielsen, Faurkorn, Hillerød.

Tærskeværker, Saamaskiner, Kartoffelsorteremaskine, Kultivator, Plov, Oliekagebrækker: P. Nordsten, Hillerød.

Tærskeværk: J. C. B. Ladegaard, Nyborg.

Havreknuser, Oliekagebrækker og Saamaskine: Faaborg Jernstøberi og Maskinfabrik, Faaborg.

Radrenser og Ajlespreder: Lund & Christensen, Viborg.

Radrenser: H. Rasmussen, Brovst.

Radrenser og Staalkværn: Faaborg Maskinbyggeri, Faaborg.

Radrenser og Foderkoger: Brodr. Petersens Maskinfabrik, Uggerløse.

Kværn, Valseværk, Roelofter, Radrenser og Kultivator: F. C. Møller, Ryde.

Kartoffelsorteremaskine: J. E. Severin, Roskilde.

Tærskeværk: Maskinfabr. Godthaab, Ringsted.

Tærskeværk: Hans L. Larsens Maskinfabrik, Frederikssund.

Trillebør og Sækkevogn: Fabriken Sønderborg, Randers.

Roeskæremaskine: Maskinfabriken Herborg, Skjern.

Plove og Radrensere: L. Kr. Larsen, Mullerup.

Plov: L. Hansen, Langeskov.

Kværn: Kjøbenhavns Møllestens- og Maskinfabrik, Kjøbenhavn.

Hakkelsemaskine: H. C. Lunge & Søn, Soro.

Hakker, Spader, Skovle o. l.: Morsø Hammerværk, Nykøbing M.

Kageknuser, Ajlespredere og Ajlepumpe: Jens A. Rasmussen, Svendborg.

Ajlepumpe: R. Laursen, Vamdrup.

Aut. Vandingstrug: Lux Export Co., Kbhvn.

❁ ❁ ❁

Afsætningsmulighederne i Rusland for danske jernindustrielle Frembringelser.

Efter Anmodning af Foreningerne af Fabrikanter i Jernindustrien i Kjøbenhavn og i Provinserne foretog Direktor *Fr. Hasselriis*, Aarhus, Ingenior *A. v. der Lieth*, Kjøbenhavn, og Ingenior *Aage Schmith*, Holbæk, for nogen Tid siden en Rejse til Petrograd og Moskwa for at undersoge Afsætningsmulighederne i Rusland for danske jernindustrielle Frembringelser og dermed i Forbindelse staaende Spørgsmaal. Efter deres Hjemkomst har de tre nævnte Herrer samlet de paa Rejsen indhøstede Erfaringer i en Beretning, som er aflagt for Jernindustrien, og som »Tidsskrift for Industri« med Fabrikantforeningernes Tilladelse herved skal give en sammendraget Gengivelse af.

Inden deres Afrejse havde de tre Herrer faaet præciseret deres Opgave til i første Række at gælde Besvarelsen af visse Spørgsmaal, der dels faldt ind under Synspunktet almindelige Undersøgelser (navnlig Toldforhold og de øjeblikkelige Transportforhold), Undersøgelser vedrørende Afsætningsforholdene (Markedet for de danske Produkter, der her kan være Tale om, den indenlandske og den fremmede Konkurrence i Rusland samt almindelige Salgs- og Betalingsvilkaar), samt endelig Spørgsmaalet om en eventuel Organisering af den danske Jernindustris Afsætning i Rusland, hvilket Spørgsmaal vi — som værende væsentlig af organisatorisk Interesse — iøvrigt ikke her skal komme nærmere ind paa.

Vedrørende de almindelige Undersøgelser omtaler Betænkningen *Toldforholdene* og anfører den her i Betragtning kommende Literatur, ligesom den omtaler de Forandringer i Toldforholdene, som Krigen har ført med sig. Et Uddrag af den russiske Toldtarif med de under Krigen gældende Toldsatser for Fortoldning af Varer, som ledsages af Oprindelsescertifikater fra neutrale Lande, vedrørende de Positioner i Toldtarifen, som har størst Interesse for den danske Jernindustri (nemlig Lobenumrene 149—169), vedføjes Beretningen. Angaaende Transportforholdene gives Oplysninger om de nuværende, desværre utilfredsstillende Tilførselsveje til Rusland, ligesom det russiske System med Fordring om Oprindelsescertifikater for Varer, der vil undgaa at blive belagt med den højeste Krigstold, omtales.

Beretningens Tyngdepunkt er imidlertid Resultaterne af Undersøgelserne vedrørende *Afsætningsforholdene*. Angaaende disse bemærkes, at den nuværende Efterspørgsel under Krigen selvfølgelig kun omfatter det allernødvendigste. Det er en Selvfølge, at ingen med de nuværende høje Fragt- og Toldsatser køber Varer til Lager. Men selv dette formindskede Forbrug omfatter efter danske Forhold uhyre Mængder af jernindustrielle Varer. Dette gælder ikke blot Maskiner og Redskaber til direkte Krigsøjemed eller til Fremstilling af Krigsfornødenheder eller til Røde Kors (herunder f. Eks. Kølemaskiner og Motorer etc.) men ogsaa Artikler som Mollerimaskiner, Landbrugsredskaber, Frugttræsprøjter, Spader, Kraftmaskiner til paabegyndte industrielle Anlæg (særlig Spinderier og Væverier) o. s. v.

Den Nøgternhed, hvormed Jernindustriens Udsendinge vurderer vore fremtidige Muligheder i Rusland, fremgaar tydeligt af de herom fremsatte Betragtninger. Men til Trods for denne Nøgternhed i Bedømmelsen er man dog kommet til den Anskuelse, at dansk Industri vil have sine Chancer i Rusland, og at det nu er det rigtige Tidspunkt at afslutte Forretningsforbindelser og gøre det forberedende Arbejde for at komme ind paa det russiske Marked.

Beretningen vender sig derefter til Besvarelsen af Spørgsmaalene vedrørende Afsætningsmuligheder for de forskellige danske Jernindustriprodukter egnet til Eksport, Spørgsmaalet om Konkurrencen, der kan ventes henholdsvis fra de indenlandske Virksomheder og fra andre fremmede Industrier.

For næsten alle Jernindustriprodukter er der et umaadeligt Forbrug i Rusland, og alle Udtalelser gaar ud paa, at Rusland er nødt til at indføre store Mængder industrielle Frembringelser, og at det ikke i en uoverskuelig Fremtid vil være i Stand til selv at dække sit Forbrug. Under disse Forhold kan det med Sikkerhed siges, at ogsaa den danske Jernindustri maa kunne gøre store Forretninger paa det russiske Marked. Forholdene stiller sig imidlertid meget forskelligt for de forskellige Artikler samt for de forskellige Dele af Rusland.

I Almindelighed kan man sige, at jo finere en Maskine er, og jo vanskeligere den er at fremstille, des mere Chance vil der være for med

Fordel at indføre den i Rusland. Tunge simple Genstande vil det ofte af Hensyn til Tolden være ufordelagtigt at indføre. For en Del Artikler, især saadanne, som produceres i Landet, kan Tolden være saa høj, at den naar op til eller overstiger Varens Salgspris i Rusland, saa at Indførsel ganske umuliggøres. Det kan endvidere i det store og hele siges, at Konkurrenceforholdene er skarpest i de vestlige Gouvernementer, som tillige ligger nærmest Tyskland, medens Forholdene bliver bedre, jo længere man kommer østpaa.

Beretningen meddeler derefter de Oplysninger, der er indsamlet angaaende de anmeldte Artikler:

Bygningsstøbegods. Der kan kun forventes Afsætning paa Specialartikler, da alt almindeligt Støbegods laves til billig Pris i Rusland af russiske Fabriker. *Kedler* til Opvarmnings-Anlæg laves af russiske Fabriker, og Konkurrencen er derfor paa Grund af den høje Told sikkert umulig, med mindre Kedlerne leveres i Typer, som i det væsentlige er fremstillet som raat Støbegods, uden Bearbejdning, hvorved Tolden er væsentlig mindre. For *Radiatorer og Ribberør* gælder det samme som for Støbejerns Kedler.

Der er mange russiske Firmaer, delvis Filialfabriker af tyske, som laver Centralvarmeanlæg. Der er sikkert en meget stor Fremtid for disse Virksomheder, da man endnu kun befinder sig paa Begyndelsesstadiet; i alle nye store Bygninger indlægges Centralvarme.

Kakkelovne. Fine Majolikaovne o. l. til Fyring med Brænde vil maaske finde Afsætning.

Komfurer. Vore almindelige Komfurer bruges ikke; her anvendes et muret Komfur, dækket med en støbt eller smedet Plade, som vist i næsten alle Tilfælde er af indenlandsk Fabrikat. Som Brændsel anvendes Træ.

Gaskomfurer kan der maaske blive Anvendelse for i de Byer, hvor der findes Gasværk.

Desinfektionsovne laves ikke i Rusland, og der er sikkert et godt Marked for disse, især nu under Krigen.

Støbegods i Bronce, Messing m. m. Naar det er fint Arbejde indføres det, medens alle billige og 2. Klasses Varer laves i Rusland. Der er altsaa kun Indførselsmuligheder for 1. Klasses Arbejde.

Landbrugsmaskiner indføres hovedsagelig fra Amerika, Tyskland og Sverige, dog er der en Del Fabriker i den sydlige Del af Rusland. For Danmark vil der muligvis særlig være Chance for Salg af smaa Typer, da de amerikanske Fabriker særlig er specialiseret i store Typer.

Tærskeværkerne, der sælges, er for en stor Del af tysk Fabrikat. Danske Offerter har været fremme, men Priserne har hidtil vist sig at være for høje og Modellerne for svære.

Lokomobiler indføres hovedsagelig fra tyske Fabriker.

Kærne- og Havrevalser anvendes, men kun i meget ringe Maalestok.

Halmpressere anvendes og importeres, dog kun hovedsagelig i Moskwarayonen og mod Øst.

Karte- og Rensemaskiner anvendes, men fabrikeres i Rusland. Der bruges en Del Triører, som hidtil alle har været af tysk Fabrikat. Der er Brug for mange Triører, samt for Valsestole.

Oliekagebrækkere bruges og importeres, men man gaar mere og mere over til Maling og Blanding af Oliekagerne.

Heslegange importeres, men fabrikeres ogsaa i Rusland. Svenskerne har solgt en Del til Rusland.

Saamaskiner importeres, men fabrikeres ogsaa i Rusland, ligesom russiske Maskiner endogsaa har været eksporteret til Østrig.

Der har for ca. 12 Aar siden været gjort Forsøg med Import af danske Radsaamaskiner, som dog viste sig at være for svære og for dyre, ligesom de ikke var indrettede efter russiske Forhold. Der anvendes baade Bredsaa- og Radsaamaskiner.

Hakkelsemaskiner bruges ikke i større Udstrækning.

Kartoffel- og Roeoptagere samt *Rensere.* Af Kartoffelrensere anvendes mange tyske Modeller. Her anvendes ogsaa mange Kartoffellæggemaskiner, Markører og Tildækkere. Af Rensere bruges særligt i den nordlige Del af Rusland en Del svenske, tyske og amerikanske Maskiner.

Vindmotorer. Her bruges mange, men der er meget stærk baade inden- og udenlandsk Konkurrence.

Malkemaskiner bruges ikke.

Motorplove bruges og har sikkert en Fremtid for sig i Rusland, men der er stærk tysk og amerikansk Konkurrence.

Landbrugsredskaber. Angaaende Redskaber som *Økser, Grebe, Hakker* o. l. gælder, at de ofte indføres uden Skaft, men der fabrikeres mange i Rusland, ligesom der importeres en Mængde særlig fra Finland og Sverige. Af Økser haves en Mængde forskellige Modeller til specielt Brug;

til Skovhugst er der f. Eks. 7 forskellige Modeller. Angaaende *Spader* og *Grebe* gælder, at de ikke maa være for tunge, vor danske Spade er altfor tung for Rusland. Der sælges en Del, hovedsagelig svensk Fabrikat; danske Offerter har vist sig at være for dyre. En Træspade med Jerneg bruges en Del, og i saa Fald køber Bonden kun det færdige Stykke af Staal og laver Resten selv.

Mælketransportspande laves i Rusland, men der sælges ogsaa danske Spande.

Leer. Der er et stort Konsum, som hidtil væsentligt er indført fra Østrig og Frankrig.

Foruden *Plove* af ret tarvelig indenlandsk Fabrikat anvendes der særlig paa Godserne Mængder af udenlandsk, særlig tysk Fabrikat, foruden en Del svenske. Konkurrencen er meget stor.

Dynamoer og Elektromotorer. Der har været importeret en Del tyske og svenske Fabrikata. En stor Del fabrikeres dog af russiske Fabriker, som nu under Krigen er meget stærkt beskæftigede. De Motorer, der hovedsagelig finder Afsætning her, er gennemgaaende lettere og mere hurtiggaaende end de danske.

Eksplosionsmotorer. Naar Maskinerne er konstruerede for Anvendelse af russisk, urenset Petroleum, vil her sikkert være et stort Marked, særlig i Byer som: Riga, Moskwa, Petrograd, Rostow, Odessa, Kiew m. fl. til Trods for, at der findes flere russiske Fabriker. Baade tyske, svenske og schweiziske Motorer anvendes.

Til Indbygning i Baade, især paa Floderne, anvendes fortrinsvis lettere og mere hurtiggaaende Typer af Motorer.

Dieselmotorer er sikkert en udmærket Artikel for Rusland, de bruges mere og mere, og der skal ikke være nogen stor indenlandsk Konkurrence.

Af *Dampmaskiner* fabrikeres der en Del i Rusland.

Automatiske Fyrapparater og *fin Armatur* vil sikkert finde Afsætning.

Kølemaskiner. Særlig for Tiden er der megen Brug for saadanne Anlæg. Der er dog ogsaa i denne Virksomhed betydelig indenlandsk Konkurrence. Koleapparater for Vogne til Frugtsendinger og Restaurationsvogne vil kunne paaregne særlig Interesse.

For danske Mejerimaskiner og Mejeriapparater er der et udmærket Marked. Sverige, Tyskland og Belgien er dog ogsaa godt indført i Rusland med disse Artikler. De bedste Afsætningssteder vil være: For Østersøprovinserne: Riga, for Sibirien og Centralrusland: Moskwa, for Sydrusland: Kiew, Odessa, Rostow og Jekateri-Noslow; men ogsaa i Petrograd og Warschau vil man sikkert finde Afsætning. Af Forhandlerfirmaer med dansk Ledelse findes i Moskwa Firmaet Berg & Streckeisen, Mjasnizkaja Nr. 11, og i Petrograd E. Kieler, Nikolajevskaja Nr. 20. Der klages over, at ingen danske Firmaer er indrettet tilstrækkelig for Eksport og paa at levere samtlige Apparater i de for Rusland passende Størrelser. Der sælges mest *smaa* Centrifuger og dertil svarende Apparater. Forbrugerne eller Forhandlerne køber helst alle Apparater hos et Firma. De danske Firmaer bør, for at kunne optage Konkurrencen fuldt ud, være i Stand til at levere Projekter over hele Mejerianlæg og helst samtlige Apparater.

Træbearbejdningsmaskiner. Der findes indenlandske Fabriker, men f. Eks. Sverige indfører en Mængde Maskiner.

Vandværker vil næppe finde Afsætning — i al Fald kun store. Smaa Vandværker paa Landet som hos os kendes omtrent ikke. Angaaende Brandventiler og Vandhaner vil, som ovenfor anført, et absolut 1. Klasses Fabrikat finde Afsætning, det tarveligere laves i Rusland. Filtre vil sikkert kunne sælges med Fordel, men de bruges endnu forbavsende lidt.

Gasværker vil muligvis finde Afsætning, særlig i Donetz-Gebetet, men kun Apparater, Maskiner og Ovne. Det vil næppe kunne lonne sig at importere Beholdere, Lygtepæle og lignende svære Ting. I mange store Byer findes, grundet paa Kullenes høje Pris, ingen Gasværker, hvorimod der er elektrisk Lys og Kraft.

Pumper. Her er et meget stort Marked for alle Slags Pumper, især for Centrifugalpumper, men der er ogsaa et Utal af indenlandske Fabriker, og godt indarbejdede Agenter for udenlandske, særlig tyske Pumper.

Elektriske Apparater o. l. Disse Artikler er hidtil saa godt som udelukkende bleven importeret fra Tyskland. Indførslen finder hyppigst Sted i adskilt Tilstand af Hensyn til Tolden. Mange af disse Artikler kan sendes som Postforsendelser. En aldeles nødvendig Betingelse for Afsætning er russiske Paaskrifter.

Værktøjsmaskiner er i høj Grad efterspurgte for Øjeblikket, men de kan sikkert finde Afsætning ogsaa efter Krigen, idet det dog maa bemærkes, at de tyske Maskiner er særdeles godt indført.

Lastautomobiler og Personautomobiler bruges i stort Antal, de baade importeres og fabrikeres i Rusland.

Hydrauliske Presser fabrikeres ikke i Rusland og kan formentlig saaledes finde Afsætning.

Bordknive og Gafler indfores i stor Mængde fra Finland.

Knive til specielt Brug vil snarere end almindelige Knive kunne finde Afsætning, men den finske Konkurrence gor sig ogsaa her gældende.

Telefon- og Telegrafliniemateriel leveres i overvejende Grad fra svenske Firmaer; det vil sikkert blive meget vanskeligt at konkurrere med dem, navnlig da de raader over betydelige Kapitaler og giver Kredit i aarevis.

Vægte. Kun fine Vægte og med russisk Inddeling kan finde Afsætning.

File. Der maa paaregnes betydelig engelsk og amerikansk Konkurrence, ligesom File ogsaa fremstilles i Rusland.

Elevatorer, Hejseværker, Kraner m. m. Da Storsteparten af de udførte Anlæg er af udenlandsk Oprindelse, er der Konkurrencemulighed for danske Fabriker.

Tørrecentrifuger bruges kun lidt, men der menes at blive Brug for mange Tørringsanlæg til Kartofler, grundet paa at disse ikke mere skal anvendes til Spiritusfabrikationen. Kartoflerne tørres og males med Skræller, hvorefter de anvendes til Foder. Et Anlæg koster 10—15,000 Rubler. Da Regeringen er interesseret i saadanne Anlæg, vil Toldfrihed eventuelt kunne forventes.

Vaskemaskiner, Damppressemaskiner og *Dampruller* kan maaske finde Afsætning, men Forbruget er forholdsvis ringe.

Haner og Apparater til Badeværelser. De finere Armaturer indføres i Almindelighed hovedsagelig fra Sverige og Tyskland.

Imprægneringsmaskiner har hidtil ikke funden større Anvendelse, men der menes, at Imprægnering vil finde større Anvendelse, efterhaanden som Priserne paa Træ stiger.

Motorbaade vil antagelig kunne finde Afsætning, da der kun laves meget faa i Rusland.

Skibsinventar vil muligvis kunne sælges til Skibsværfterne, bl. a. i Petrograd, Sormof og ved Sortehavet. Der findes dog ikke i Rusland nogen i Forhold til Landets Storrelse betydelig Skibsbygningsvirksomhed.

Vandturbiner af russisk Fabrikat er kun 2. Klasses Arbejde, og tyske Turbiner indfores i stor Mængde.

Vandsnegle bruges meget lidt.

Teglværksanlæg vil der sikkert være Afsætning for.

Cementvaremaskiner maa kunne finde Afsætning, de fleste Fabriker bruger endnu simple Træforme.

Bageriinventar. I Rusland anvendes næsten overalt murede Ovne; der indføres en Del tyske Maskiner.

Slagterimaskiner vil kunne finde Afsætning til Sibirien, Omsk, Tomsk, Kurgan m. fl. (de smørproducerende Egne).

Margarinefabriker forefindes kun i et ringe Antal, da det ved Lov er forbudt at blande Smør i Margarine.

Sporskifter og Signaler for Jærnbaneanlæg. Af de sidste vil der maaske kunne sælges noget, men de tyske Specialfirmaer har ogsaa paa dette Omraade haft Førerstillingen.

Ventilatorer, Skrueventilatorer, Exhaustorer og Blæsere. Der vil være meget stor inden- og udenlandsk Konkurrence, men Forbruget er ret stort.

Formemaskiner og andre Støberimaskiner vil kun kunne finde Afsætning, forsaavidt det drejer sig om specielle Maskiner, som er vanskelige at lave.

Beretningen fremsætter derefter nogle almindelige Bemærkninger om, hvad der udkræves for at udnytte de Muligheder, der frembyder sig paa det russiske Marked. Her maa man da først og fremmest paapege det nødvendige for den Industridrivende, der vil eksportere til Rusland, at afpasse sine Varer efter de russiske Krav. Uden baade Vilje og Evne hertil vil det være umuligt i Længden at beholde et sikkert Marked i Rusland. Det paapeges Gang paa Gang, at Englændernes og delvis ogsaa Amerikanernes storste Fejl hidtil har været, at de ikke har villet ændre deres Modeller og Frembringelser efter det russiske Behov.

Det vil indses, at med de betydelige Leveringer af mange Stykker af samme Slags bliver den Pris, hvortil Varen kan fremstilles og sælges, en helt anden end den, vi er vant til at regne med, og uden at man vil indrette sig paa Massefabrikation af de Artikler, som man enten allerede fremstiller i mindre Mængde, eller som man paatænker at optage, vil man i Reglen næppe kunne fremstille Varerne til saadanne Priser, at man i Længden kan konkurrere med de fremmede Fabriker.

Det vil være nødvendigt for de Firmaer, som

vil arbejde paa det russiske Marked, at de fremstiller deres Kataloger paa Russisk med Maal, Vægt og Priser i russiske Enheder, og for mange, især for mindre Artiklers Vedkommende, med Priser beregnet i Rubler for franko Levering, (dog ikke nu under Krigen). Selv om en Prisopgiven i Kroner fob. Kjøbenhavn i Virkeligheden er billigere end en anden Pris beregnet i Rubler og f. Eks. franko Moskwa, vil den Artikel, der kan købes uden for meget Hovedbrud, i mangfoldige Tilfælde blive foretrukket.

Hvad der ovenfor er sagt, gælder nærmest for saadanne mindre Genstande og Maskiner, hvis Indretning er fastslaaet, og som nærmest har Karakter af Handelsvarer.

Naar det drejer sig om større Maskiner eller Anlæg, ligger Sagen væsentligt anderledes. Man vil da gennemgaaende kunne gøre Regning paa en god Betaling for gode Ting, men Salget af saadanne større Maskiner eller Anlæg kræver selvfølgelig et Arbejde af en hel anden Art, end Tilfældet er for de mindre Salgsvarer.

Beretningen gaar derefter over til en Fremstilling af de almindelige *Salgs- og Betalingsvilkaar*.

Som lige nævnt, er Russerne forvænt med at faa Priserne opgivne og Varerne leverede franko fortoldet i Rusland. Hvor det drejer sig om større Maskiner, købes der dog fob. København, og det samme gælder nu under Krigen for mindre Artikler. Betalingsvilkaarene er for mindre Artikler gennemgaaende daarligere, end Tilfældet er i Danmark. Det er ganske almindeligt, at man selv til solide Firmaer maa give lang Kredit, f. Eks. 6—12 Maaneder eller endnu mere. Ogsaa Semstwoorganisationerne kræver mindst 3—6 Maaneder Kredit. De russiske Forhandlere og de russiske store Handelshuse giver lang Kredit — op til 2 Aar og mere. Ofte vil man dog kunne opnaa, at ca. $^1/_3$ betales ved Varernes Levering, og man vil i Reglen kunne faa Veksler for Restbeløbet; Forfaldstiderne for disse Veksler indrettes ved Landbrugsmaskinleveringer ofte saaledes, at de falder lige efter Hosten.

I daarlige Høstaar maa man da være forberedt paa eventuelt at prolongere Vekslerne paa et Aar. Kreditgivningen kræver selvfølgelig en Del Forsigtighed; Firmaer, der handler med Mejeri- og Landbrugsartikler, har opgivet, at deres Tab i Reglen var $^3/_4$—1 pCt. af Omsætningen — og gennemsnitlig i alt Fald ikke over 2 pCt.

Særlig Forsigtighed tilraades overfor Firmaer, hvis Indehavere ikke er Russere, især for de sydlige Gouvernementers Vedkommende. Efter Sigende kan man roligt give Gouvernementssemstwoerne en ret udstrakt Kredit. Angaaende Semstwoerne meddeler Beretningen følgende:

Bønderne indenfor et Distrikt slaar sig sammen i Semstwoer, og Semstwoerne indenfor et Gouvernement ledes af Gouvernementssemstwoen, der udadtil optræder som Kober af Landbrugsredskaber og indadtil som Leverandør af de købte Maskiner til Semstwoerne, der atter uddeler Maskinerne eller Redskaberne til de enkelte Medlemmer, som kun kan betale med ganske smaa Afdrag.

Gouvernementssemstwoen vil i Reglen foretrække at købe Landbrugsmaskiner direkte fra Fabrikkerne uden Mellemhandlere. Det tilraades med Mellemrum at sende Tryksager — paa Russisk — til disse Gouvernementssemstwoer og i det paa Russisk skrevne Følgebrev anmode om saavidt muligt at faa Svar paa Fransk, Engelsk, Svensk eller Dansk.

Naar de tyske Fabriker har været i Stand til at give den udstrakte Kredit, skyldes dette Samarbejdet med de tysk-russiske Banker, og Beretningen betoner den store Betydning, Oprettelsen af en dansk-russisk Bank vilde have for vor Eksport. Baade Englænderne, Amerikanerne og især Svenskerne er nu ved at indrette sig paa en længere Kreditgivning end hidtil.

Det anføres sluttelig, at for Levering af større Maskiner eller Anlæg vil Forholdene ofte ligge anderledes, ligesom man under Krigen ofte vil kunne faa Betaling hurtigere. Dog tilraader Udvalget den allerstørste Varsomhed med at stille for skrappe Fordringer til solide russiske Firmaer, med hvem man kan træde i Forbindelse nu under Krigen.

Til Slut resumeres de indvundne Erfaringer m. H. t. til de Forlangender, der absolut vil blive stillet til Fabrikanter, som ønsker at oparbejde en storre Eksport til Rusland:

1. Man maa indrette sig paa Masseproduktion af de paagældende Artikler og beregne Priserne under Hensyn hertil.
2. Man maa eventuelt ændre og tilpasse sine Varer efter det russiske Markeds Fordringer.
3. Man maa være forberedt paa at kunne give den nødvendige Kredit.
4. Man maa udarbejde Kataloger paa Russisk med Angivelse af Vægt, Maal og Pris i russiske Enheder og helst med Priser for Levering franko fortoldet.

Danske Udførselsforbud.

Vi bringer her en Oversigt over danske Udførselsforbud i datomæssig Rækkefølge:

1914.

Under 6. August 1914: 1) Foderstoffer (herunder Oliekager, Ho, Halm, Maltspirer, Sojaskraa, Klid, Kornaffald, alle Gulerødder, al Kaalrabi, Ærter, saavel Koge- som Foderærter, Bønner og Linser, Korn, Kartofler, Malt, Mel (herunder Brød af enhver Slags) og Gryn (herunder Majzena, Sagogryn, Risengryn og Boghvedegryn).

2) Guld og Sølv, mønted eller i Barrer (herunder fremmede Guld- eller Sølvmønter, udvalsede Sølvplader og Guldslaglod. Det tillades dog Rejsende at medføre indtil 200 Kr. i mønted Guld eller Sølv).

3) Kul, Koks, Petroleum, Benzin og andre Brændselsstoffer samt Smørestoffer, herunder Vaselin og Glycerin.

4) Vaaben af enhver Art, herunder indbefattet Jagtvaaben, samt enkelte Dele deraf, der er kendelige som saadanne.

5) Ammunition af enhver Art, samt enkelte Dele deraf, der er kendelige som saadanne.

6) Krudt og Sprængstoffer.

7) Elektriske Kabler.

8) Motorkøretøjer (herunder alle enkelte Dele af disse).

9) Instrumenter og Apparater, som udelukkende er forfærdigede til Fabrikation af Krigsammunition, til Fabrikation eller Reparation af Vaaben og Materiel til Land- eller Søkrig.

10) Raamateriale til Bygning eller Reparation af Jern- eller Staalskibe samt til Fremstilling af Vaaben og Ammunition (herunder alt Aluminium, Antimon, Asbest, alt Bly, gammelt og nyt, fortinnede og forzinkede Jernplader, forzinkede Jernskibsspiger, alt Kobber, gammelt og nyt, Messingplader, Messingstænger, gammelt Messing, uforarbejdet Nikkel, Nikkeltraad, sømløse Staalrør (Kedel- og Damprør), alt Tin, gammelt og nyt, Zink i Blokke og Plader, Metalaske af Messing, Kobber og Rødgods samt Blyaske).

11) Træ i Blokke, Planker og Brædder.

Under 15. August 1914: Tvistaffald (Pudsetvist) og Forbindingsstoffer (herunder Tjærejute og hygroskopisk Bomuld).

Det i Justitsministeriets fornævnte Bekendtgørelse indeholdte Forbud mod Udførsel af Malt og Maltbyg ophæves.

Under 20. August 1914: Vegetabilske Olier til Anvendelse i Margarinefabrikationen samt Medicinalvarer.

Under 24. August 1914: Byg, derunder Maltbyg.

Under 5. September 1914: Heste, der Ds. D. var udpegede i Medfør af Lov af 8. April 1913, samt Heste, der efter Overenskomst mellem Ejerne og Afdelinger af Hæren under visse Omstændigheder skal afgives til denne.

I Tilfælde af, at en af de ovenomtalte Heste sælges, skal Køberen underrettes om Hestens Udpegning eller om den trufne Overenskomst, ligesom Udskrivningsbevis eller det Overenskomsten med Militærvæsenet vedkommende Dokument skal følge med Hesten.

Inden 24 Timer efter, at en udpeget Hest eller en Hest, der efter Overenskomst eventuelt skal afgives til Hæren, er solgt, skal Sælgeren sende Meddelelse om Salget til den Afdeling, til hvilken Hesten skulde afgives med Angivelse af Køberens Navn, Bopæl og nærmeste Jernbanestation.

Under 12. September 1914: Uld (Uld af Faar og Lam).

Under 25. September 1914: tillades det, uanset det i Justitsministeriets Bekendtgørelse af 6. August 1914 indeholdte Forbud mod Udførsel af Kartofler her fra Landet, at udføre Kartofler, der stammer fra Marker, for hvilke der er udstedt Attest i Henhold til § 11 i de af Landbrugsministeriet fastsatte Regler af 3. Juni 1913 vedrørende Udførsel af Kartofler til De forenede Stater i Amerika. Sendingen skal være emballeret i Sække à 75 kg og ledsages af en Attest udstedt af Landbrugsministeriets Tilsyn med smitsomme Plantesygdomme.

Under 30. September 1914: Fol og Plage, saaledes at kun de Heste maa udføres, hvis 4 første blivende Fortænder (Indertanden i hver Kæbeside) er voksede helt ud, og som tillige har tabt de næste fire Mælketænder (Mellemtanden i hver Kæbeside).

Under 15. Oktober 1914: Vævede og strikkede uldne Trikotagevarer samt Uldgarn.

Under 19. Oktober 1914: Lamme- og Faareskind (uberedte Skind med Uld paa) samt tomme Bomulds- og Juttesække og Jutelærred til Sække.

Under 21. Oktober 1914: Raagummi.

Under 26. Oktober 1914: Alle raa Kvæghuder samt Kalveskind paa mindst 8 kg Saltvægt pr. Stk.

Under 29. Oktober 1914: Bomuld og Bomuldsgarn.

Under 31. Oktober 1914: Kopra, Sesamfrø og Jordnødder.

Under 5. November 1914: Uldne og halvuldne Klude samt Kradsuld.

Under 23. November 1914: Heste.

Under 5. December 1914: Malt, vegetabilske Stearin er til Anvendelse i Margarinefabrikationen, Raamateriale til Fremstilling af Krudt og Sprængstoffer, Hæ-

matit-Raajern, Jernkis, Kromerts, Kromjern, Kiseljern, Nikkelerts samt Pigtraad.

Under 11. December 1914: Alle Sorter Læder med Undtagelse af Gedeskind, alle Lamme- og Faareskind, Brunsten, Horfro, Soyabonner, Margarine.

Under 22. December 1914: Alle forarbejdede Kunstgodninger (herunder Superfosfat, Blodgodning, Benmel og svovlsur Ammoniak) samt Raastoffer til Forarbejdning af Godning (herunder raa og kogte Ben samt Gasvand). Forbudet omfatter ikke raa og pulveriseret Godningskalk.

1915.

Under 7. Januar 1915: Torrede Blaabær, al Terpentinolie, saavel rektificeret som urektificeret, samt Harpiks.

Under 10. Januar 1915: Svinefedt.

Under 13. Januar 1915: Kloverfrø.

Med Hensyn til det under 10. Januar 1915 udstedte Forbud mod Udforsel af Svinefedt omfatter Forbudet ikke Fedt til teknisk Brug, naar den paagældende Vares Emballage i Overensstemmelse med Landbrugsministeriets Bekendtgørelse af 28. Oktober 1914 er forsynet med iojnefaldende, tydelig og holdbar Paaskrift: Fedt, ikke tjenligt til Menneskefode, og: Inedible. Fustagen skal derhos været tillukket ved Hjælp af en Snor eller Metaltraad, forsynet med en Plombe paa hvis ene Side Slagteriets Numer og paa hvis anden Side Ordet »Teknisk« skal forefindes. Tillukningen og Plomberingen skal være foretaget i Overensstemmelse med § 6 i Landbrugsministeriets fornævnte Bekendtgørelse.

Under 4. Februar 1915: Svinehuder, alle ikke fuldt forarbejdede Lædervarer, herunder alle blot tilskaarne, sammenlimede eller sammensyede Halvfabrikata, samt Garvestoffer og Palmekerner.

Under 10. Februar 1915: Raa Hamp og raa Jute samt Tovværk og Garn forarbejdet heraf, af Kokosgarn og Tovværk forarbejdet heraf samt af Termometre og Haandsprøjter til medicinsk Brug.

Fra den 15. Februar 1915 at regne ophæves Justitsministeriets Bekendtgørelse af 25. September 1914 om Tilladelse til at udføre Kartofler, der stammer fra Marker, for hvilke der er udstedt Attest i Henhold til § 11 i de af Landbrugsministeriet fastsatte Regler af 3. Juni 1914 vedrørende Udforsel af Kartofler til De forenede Stater i Amerika, saaledes at herefter enhver Udforsel her fra Landet af Kartofler er forbudt.

Den 12. Februar 1915 udsendte Justitsministeriet følgende Bekendtgørelse vedrørende Udforselsforbudene:

»De af Justitsministeriet meddelte Udforselstilladelser er kun gyldig i en Maaned fra Tilladelsens Meddelelse at regne, medmindre der i selve Tilladelsen er truffet anden Bestemmelse«.

Under 13. Februar 1915: Cykleslanger og Cykledæk samt andre Varer, der hovedsagelig er fremstillet af Gummi, samt afvulkaniseret Gummi og Gummiaffald.

Under 26. Februar 1915: Alle vævede Uldvarer, med Undtagelse af Gardin- og Møbelstoffer samt Possementmagerarbejde.

Under 9. Marts 1915: Levende Svin.

Under 18. Marts 1915: Strikkemaskinnaale.

Under 26. Marts 1915: Læderdrivremme samt alt Sadelmagerarbejde, ved hvis Fremstilling Arbejdslønnen ikke efter Justitsministeriets Skøn udgør mindst 30 pCt. af det dertil anvendte Læders Værdi.

Under 13. April 1915: Svovlkis og Kobbererts samt Afbrændinger af disse.

Under 24. April 1915: Aluminiumssalte, Tjærefarvestoffer og organiske Mellemprodukter for Tjærefarveproduktionen, herunder navnlig Anilin og Anilinforbindelser, Benzol, Cresol, og Metracresol, Antimonforbindelser, Kobbervitriol, Ferromangan, Ferromolybden, Ferronikkel, Ferrotitanium, Ferrowolfram, Ferrovanadium, Grafit og Grafitsmeltedigler, Mangan og Manganmalm, Bomuldsfrø, Linoliefernis.

Under 10. Juni 1915: Parafin og Paralinlys.

Under 28. Juni 1915: Majsstivelse, Risstivelse, Kartoffelstivelse, Sagostivelse samt Hvedestivelse.

Under 29. Juni 1915: Talg, saavel Okse- som Faaretalg, Premier jus (Oleot-Stock), Oleo-Oil (Oleo, Oleo-Margarine) og Oleo-Stearin samt Spiseløg.

Under 10. Juli 1915: Tinerts, Tinklorid og Tinoksyd, Affald af fortinnede Jernplader, brugt Gasrensemasse, Ammoniak og Ammoniaksalte, alle Kalisalte, saasom Kainit, Kaligødning og Klorkalium, samt Kalilud, klorsurt og overklorsurt Kali og Kalisalpeter, Strikkemaskiner, Bomuldsaffald.

Under 23. Juli 1915: Maccaroni.

Under 4. August 1915: Degras og Shellak.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

Officielle Meddelelser:

Svensk Transitbestemmelse for Postpakker.

Udenrigsministeriet meddeler i Henhold til en fra den kgl. Gesandt i Stockholm modtagen Indberetning, at det gældende svenske Forbud mod *Transit af udførselsforbudte Varer er blevet udvidet til ogsaa at omfatte Postpakker*, indeholdende saadanne Varer. Det formenes dog, at Forbudet for Postpakkers Vedkommende er underkastet den for andre Forsendelses-

maader hidtil gældende Indskrænkning, saaledes at det ikke omfatter Postpakker, der forsendes ad Linier, hvor »ordnet Samtrafik« finder Sted.

»Ordnet Samtrafik« i teknisk Forstand finder kun Sted mellem Norge—Sverig—Tyskland, Norge—Sverig—Danmark og Danmark—Sverig—Tyskland og vice versa, og udforselsforbudte Varer, der befordres i »Samtrafik«, plomberes paa følgende Stationer:

Rigsgrænsen (for Narvik—Luleå),
Storlien (for Trondhjem—Sverig),
Charlottenberg (for Christiania—Karlstad),
Mon (Ed) (for Christiania—Göteborg),
Helsingborg (for Helsingborg—Helsingor),
Malmö (for Malmö—Kjobenhavn),
Trelleborg (for Trelleborg—Tyskland).

Varer, der indkommer gennem en af de angivne Stationer samt udgaar umiddelbart gennem en anden af dem, er ikke underkastede Udforselsforbudene, saafremt gennemgaaende Fragtdokumenter foreligger.

Trafikforholdene ved den svensk-russiske Grænse.

Udenrigsministeriet har fra den kgl. Generalkonsul i Stockholm modtaget følgende Indberetning angaaende Trafikforholdene over den svensk-finske Grænse:

»En Indberetning af 24. Juli fra Vicekonsulatet i Haparanda bekræfter, at Stambanen mellem Karungi og Haparanda nu er aabnet for provisorisk Trafik baade med Personer og Gods samt at der fra Haparanda Station til Havnen sammesteds er anlagt et Havnespor, som i Lobet af de nærmeste Dage ventes taget i Brug for Transittrafiken, ligeledes baade med Personer og Gods, til Finland og Rusland over Torneå.

Ifølge Meddelelser i Dagspressen kan den definitive Aabning af Trafiken paa nævnte Banestrækning ventes til Efteraaret eller dog for Aarets Slutning. Ligeledes vil der til den Tid kunne ventes forbedrede Togforbindelser med sydligere Pladser som Luleå og Stockholm.«

Oprindelsescertifikater for Transitvarer til Rusland.

Handelsministeriet meddeler:

I Anledning af, at den russiske Regering som Betingelse for Tilstaaelse af Toldlempelser ved Indforsel af Varer til Rusland har stillet Fordring om, at Varer af *udenlandsk* Oprindelse, der transiterer Danmark paa Vej til Rusland, skal være ledsagede af Oprindelsescertifikater, udstedte af det danske Toldvæsen, skal man meddele, at der ved Forhandling med Generaltolddirektoratet er truffet den Ordning, at disse Certifikater vil kunne faas udstedte af Toldvæsenet i Kjøbenhavn i Henhold til en i hvert enkelt Tilfælde forud foretagen Undersogelse.

Hvor det — som f. Eks. naar Certifikat onskes udstedt for Varer, der genudfores efter at være fortoldede og hjemtagne eller oplagte paa Frilager — er nodvendigt, at Toldvæsenet forinden Attestationen foretager Undersøgelse af den paagældende Udforers Boger o. l., vil der overensstemmende med de i lignende Tilfælde hidtil fulgte Regler blive forlangt Vederlag af Udføreren for det med Undersøgelsen forbundne Arbejde.

Forsaavidt Forholdene maatte gore det onskeligt, at Oprindelsescertifikater af den nævnte Art ogsaa udstedes af Toldvæsenet i Provinserne, har Generaldirektoratet givet Tilsagn om eventuelt at ville give de paagældende Toldsteder Instruktion herom, hvorfor man skal anmode om, at Begæring i saa Henseende meddeles nærværende Ministerium saa betids, at den fornødne Ordning kan blive etableret.

Oprindelsescertifikater for Frankrig.

Handelsministeriet meddeler:

Oprindelsescertifikater for Varer, bestemte til Frankrig, saavel af dansk som af fremmed Oprindelse, udstedes af Toldvæsenet i Kjobenhavn efter foretagen Undersøgelse i hvert enkelt Tilfælde, eventuelt mod Vederlag, for saa vidt der udkræves særlige Undersøgelser.

Kravet om Oprindelsescertifikater gælder ikke blot Varer, der er bestemt for Frankrig selv, men ogsaa saadanne, der transiterer — direkte eller indirekte — dette Land.

Uanset Iagttagelsen af fornævnte Regler om Oprindelsescertifikaters Udstedelse vil ifolge de gældende franske Bestemmelser Varer, der afskibes af Transithandlende i Danmark, ikke under nogen Form kunne opnaa Toldbehandling i Frankrig, med mindre den paagældende iforvejen har godtgjort ikke at være af tysk, østrigsk eller ungarsk Nationalitet. For saa vidt angaar Transportselskaber, maa disse bevise, at Bestyrelsen ikke for den overvejende Dels Vedkommende bestaar af tyske, ostrigske eller ungarske Undersaatter, og at Selskabet ikke ledes af Personer, der tilhører nogen af disse Nationaliteter.

Saavel for de Handlende som for Selskaberne bestaar det ommeldte Bevis i, at der forelægges Indforselskontoret i den paagældende franske Lossehavn en af det herværende franske Gesandtskab udfærdiget Attestation.

Oprindelsescertifikater for Ægypten.

Udenrigsministeriet har fra det kgl. Konsulat i Alexandria modtaget følgende Indberetning:

»Da det i den senere Tid ved forskellige Lejligheder er kommet til Konsulatets Kundskab, at det har været forbundet med Vanskeligheder for herværende

Importører af danske Varer at overbevise de ægyptiske Toldmyndigheder om disses neutrale Oprindelse, og for at undgaa unodig Tidsspilde i Fremtiden, tillader Konsulatet sig herved at henstille til Udenrigsministeriet, at det bringes til danske Eksportørers Kundskab, at Toldbehandlingen her vil blive betydelig lettet, dersom Varesendinger bestemte for herværende Marked indtil videre ledsages af et *Oprindelses-Certifikat*, der bekræfter, at de er af dansk Oprindelse eller Fabrikat. Enhver saadan Erklæring bør være forsynet med en Attestation af det britiske Konsulat paa Afsendelsesstedet.«

□□□□□□

Fra Biblioteket.

Mens Biblioteket har været lukket, er der forberedt forskellige Reformer, som sikkert vil være til Gavn for de Besogende. Forbedringen af Ventilations- og Belysningsforholdene vil snart være fuldendt.

Besogende vil tillige snart erfare, at der er foretaget en gennemgribende Udvidelse af Bibliotekets tekniske Bogmasse. Mangler, som paa een Gang har kunnet afhjælpes, er blevet det, for at Biblioteket nu kan hævde sig som teknisk Bibliotek. Mest iojnefaldende vil dette vise sig ved, at det tidligere ret enkle Haandbibliotek er oplost. Paa dets Plads findes stadig Handelsvejvisere samt Leksika og Haandboger af mere almen Karakter. Men for Haandbøger af industriel og teknisk Art har der i Læsesalens Baggrund (ved Trappen til det lukkede Tidsskriftarkiv) maattet opbygges to Reoler, og i disse vil Bibliotekets daglige Benyttere finde de boglige Hjælpemidler, som kan have Interesse for dem.

Biblioteket har maattet afgive enkelte af sine Haandbøger til disse aabne Hylder; men der er iovrigt ofret betydeligt til Anskaffelse af Værker, som længe har været tiltrængt. Foruden Luegers store tekniske Leksikon i sidste Udgave, tekniske Ordbøger og andre Haandbøger er der ogsaa anskaffet Værker af mere tilgængelig Karakter, f. Eks. Meyers tyske Konversationsleksikon og det udkomne af Salomonsens.

Forandringen af Haandbiblioteket vil af sig selv falde i Øjnene; men det vil næppe vare længe for Interesserede mærker, at den tilsvarende Reform foretages for hele Bibliotekets Vedkommende, i det adskillige tekniske Standardværker allerede er anskaffet og flere vil komme, efterhaanden som Forholdene tillader det. Dette gælder ikke blot den udenlandske Literatur, men der soges ogsaa fremskaffet Værker indenfor dansk teknisk Literatur, som naturligt hører hjemme i et Bibliotek, som efter sin Bestemmelse skal være overvejende teknisk-industrielt.

Det siger sig selv, at en saadan Udvidelse som den her antydede, ikke kan foretages uden at resignere paa andre Omraader. Tro mod Traditionen vil Biblioteket stadig anskaffe de personal- og stedhistoriske Værker, som danner et af dets Specialer; men den rent underholdende Literatur, Magasiner og Godtkøbsugeblade o. desl., som findes paa vore Folkebiliotekers Læsestuer, maa derimod ofres i højere Grad end tidligere.

For imidlertid paa en praktisk Maade at nyttiggore det righoldige Stof, som forefindes i Bibliotekets Snes Tusind Bind er der udarbejdet et Emnekatalog til det, og et maskinskrevet Eksemplar er fremlagt til de Besøgendes Brug. Ved at soge i dette, vil Laantageren hurtigt kunne se, om Biblioteket har Literatur om det Speciale, der ønskes oplyst. Efter Emneordet findes nemlig et eller flere Tal, og disse henviser til de Grupper i Kataloget, hvor Bogerne findes.

Et større og nøjagtigere Emnekatalog er under Udarbejdelse. Det fremstilles paa Sedler, paa hvilke der henvises ikke blot til Grupperne i Kataloget, men til selve Værkerne, som omhandler Emnet. Dette Katalog vil dog ikke være tilgængeligt før det er fuldendt.

Nyerhvervelserne vil stadig blive meddelt i Tidsskriftet; men tidligere, end her, vil de kunne erfares i Bibliotekets Akcessionskartotek, som findes paa Læsesalens første Bord. I dette indsættes fremtidig Seddel med Titel o. s. v. paa hver ny Bog, som indgaar i Biblioteket.

□□□□□□

Eksportudstillingen.

Nærværende Nr. af »Tidsskrift for Industri« fungerer som Katalog for Eksportudstillingen, hvor Hefter faas til Salg à 50 Øre. Suppleringsfortegnelse over Katalogmaterialet i Bureauet og over evtl. senere tilkomne Udstillere vil snarest blive udarbejdet og kunne erholdes i Bureauet.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 9 SEPTEMBER 1915

Industriforeningens Eksport-Udstilling.

Industriraadet tager Initiativet til Oprettelsen af et Eksportbureau.

Den nu afsluttede Eksport-Udstilling, for hvis Opgaver og Organisation vi i vort forrige Hefte gjorde indgaaende Rede, maa siges at have overgaaet de Forventninger, der almindeligvis stilledes dertil. Det drejede sig jo her om et Nyforsøg samtidig med, at Pladshensyn nødvendigvis maatte føre til, at man kun fik et Udsnit af den danske Industri, som man ganske vist søgte at gøre saa orienterende som vel muligt. Udstillingens Resultater viser, at det faktisk er lykkedes at henlede Udlandets Opmærksomhed paa vor industrielle Udvikling, der hidtil har været for lidet kendt. Til Udstillingens Bureau har der været rettet talrige Forespørgsler, der er blevet besvaret dels paa Grundlag af det indsendte Katalogmateriale, dels støttende sig til selve de paa Udstillingen værende Typer af danske Industriartikler. Direkte Forbindelse mellem Efterspørgere og danske Producenter er endvidere kommet i Stand, og det er givet, at Udstillingens Virksomhed i det hele allerede har ført til ikke ubetydelige Ordrer fra Udlandet. Hvilke Resultater, der senere kan komme, er jo umuligt at overse, men her kan blot peges paa den Betydning, det har haft, at Udstillingen har givet talrige fremmede Fagblade og Aviser Lejlighed til at fremhæve dansk industriel Eksportevne. Ogsaa indadtil har Udstillingen været af Betydning ved at orientere indenlandske Efterspørgere med Hensyn til vor Industris Produktionsevne, — der viste sig her at være et ikke ringe, uopdyrket Felt. Da Sagen saaledes har vist sig at have Interesse, overvejer Industriforeningen Muligheden af i nær Fremtid at genoptage Udstillingstanken med Fremvisning af andre Varer end de hidtil udstillede dels fra de samme Virksomheder, der har deltaget i den første Udstilling, dels fra saadanne Industrigrene og -Virksomheder, der endnu ikke har været repræsenteret. Iøvrigt vil Udstillingens Organisation blive principielt uforandret, idet Vægten vil blive lagt paa en typemæssig Repræsentation, men det er en Selvfølge, at man vil drage sig de indhøstede Erfaringer til Nytte og indenfor de givne Rammer søge at skabe en saa udtømmende Eksport-Udstilling som muligt.

Utvivlsomt har de Erfaringer, der indhøstedes ved Udstillingen og Bureauets Virksomhed, godtgjort, at der herhjemme savnes et Oplysningsbureau Eksporten vedrørende — og det baade til Vejledning udad- som indadtil. Ud herfra har Industriraadet besluttet at tage dette Spørgsmaal op. Paa Raadets sidste Møde var dette Genstand for Drøftelse i Forbindelse med de fremlagte Resultater af Eksport-Udstillingen. Resultatet blev, at Raadet vedtog at nedsætte et særligt Udvalg, der skulde have med Eksportspørgsmaalet at gøre, og hvem det overdroges nærmere at organisere et *Eksportbureau*. Til dette Udvalg vedtog man endvidere at opfordre Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk og Teknologisk Institut, hvilke Institutioner som bekendt ogsaa havde været Deltagere i den afsluttede Udstilling, til at lade sig repræsentere. Industriraadet valgte for sit Vedkommende til Medlemmer: Direktør *Benny Dessau*, Fabrikant *John Jacobsen*, Fabrikant *C. F. Jarl*, Ingenior *M. A. Abrahamson*, Bogbindermester

Anker Kyster og Direktor *F. H. J. Rambusch*. Fra Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk er senere indvalgt Formanden, Oldermand *Johs. Pitzner*, og fra Teknologisk Institut Direktør *Gunnar Gregersen*.

Lørdagen den 18. ds. holdt derefter Eksportudvalget sit første Møde og konstituerede sig med Fabrikant *C. F. Jarl* som Formand og Ingeniør *M. A. Abrahamson* som Næstformand. Endvidere valgtes der et Forretningsudvalg bestaaende af Fabrikant *C. F. Jarl*, Ingenior *M. A. Abrahamson* og Direktør *Gunnar Gregersen*. Derpaa drøftedes Organiseringen af det før nævnte Eksportbureau, der kommer til at sortere under Udvalget og iøvrigt knyttes til Industriforeningens øvrige Kontorvirksomhed som selvstændig Afdeling. Til at lede det daglige Arbejde i Bureauet ansattes Ingeniør *Hjalmar Lange*, der har forestaaet Virksomheden i Eksport-Udstillingens Bureau. Det vedtoges at fremskynde Arbejdet paa Ordningen af Eksportbureauet, til hvilket selvfølgelig Udstillingsbureauets Materiale overgaar, saaledes at dette antagelig snart vil være i Orden.

❁ ❁ ❁

Lærlingespørgsmaalet.

Af Snedkermester *Victor Henriksen*.

Eksport, Eksportmuligheder, Eksportudstilling! Eksport! Det klinger næsten som et Kampløsen, en Fanfare, der kalder dansk Industri og Haandværk til Konkurrencekamp ude i den store Verden. Af fremsynede Mænd lægges der Planer for den nærmeste og fjernere Fremtid, ved opildnende Foredrag skabes der Stemning og kaldes der paa dem, der har Vovemod, Energi og Dygtighed til at gaa i Spidsen under Eksportens Fane. Fremad skal det gaa, og det skal være straks, der er ingen Tid at spilde, den store Krigs økonomiske Revolution kalder paa os. Bevægelsen organiseres, Mænd sendes ud for at berede Vejen for det danske Arbejde, Eksportforretninger etableres, store Bestillinger strømmer ind at levere paa kortest mulige Frist, Kraftmaskiner, Værktøjsmaskiner, Motorer, store og smaa, Hestesko, Fodtøj, Sadelmagerarbejde — Eksport til alle Verdens Hjørner. En mægtig Bevægelse er opstaaet, vel ikke lige tiltalende altsammen, Sensationen er paa Færde, men midt i alt dette er dansk Industri og Haandværk ifærd med at vaagne op til en ny Arbejdsdag, en Udviklingsperiode, der har Brug for alle vore Evner, baade deres, der skal lede og fordele Arbejdet, og deres, der skal lade sig lede til at udføre det, saa det bliver til Ære og saa stor Velstand som mulig for begge Parter og for hele vort Folk.

Men den Udviklingsperiode, der saaledes nu er ifærd med at indledes med Sigte paa en lang Fremtid, den maa underbygges med den bedst mulig organiserede Dygtighed i Samarbejdet mellem alle, der skal virke med til Resultatet, og her kommer *Lærlingespørgsmaalet* med Krav paa en alvorlig Opmærksomhed. Vi kan simpelthen ikke give noget Løfte om, hvad vi vil udrette med vor Industri og vort Haandværk i Fremtiden, hvis vi ikke gennem en dygtig Uddannelse af Lærlinge kan sikre os en solid og dygtig Arbejderstab, thi Maskinerne gør det nu engang ikke alene. Allerede som det gaar nu — og har gaaet længe —, klages der jo over Mangel paa Lærlinge, og i mange af Fagene klages der over, at man hos de nyudlærte Arbejdere savner baade Dygtighed og Vilje — eller »Arbejdsmod«, som det jo nu hedder — til baade kvalitativt og kvantitativt at udfylde deres Arbejdsplads. Hvorledes skal det da gaa os, naar vi fremtidig i langt højere Grad end hidtil skal gøre os gældende i Konkurrencekampen med fremmede Lande — og det *ikke blot* til Eksport, men ogsaa til Forsvar. At der paa dette vigtige Omraade er noget galt, som det er paatrængende nødvendigt at faa rettet, og at denne Rettelse ikke taaler Opsættelse, skulde det ikke synes nødvendigt at paapege med den nuværende Udvikling for Øje.

Men hvad er der da at gøre, og hvem skal gøre noget for at hidføre en Forandring, og bliver der da ikke gjort noget? Jo vist bliver der gjort noget, der sidder en Kommission nu paa tredie Aar med den Opgave at udarbejde Planer til en ny og bedre Maade at uddanne Lærlinge paa. Men en Kommission er et Apparat, der som Regel er sammensat af forskellige og ofte modsatte Elementer, hvilket jo ogsaa er nødvendigt til en Sags alsidige Belysning. Overfor den gælder det derfor, at de praktisk interesserede

Parter gør sig gældende med deres paa praktiske Erfaringer grundede Oplysninger for derigennem at øve Indflydelse paa Kommissionsarbejdets Resultat. Er her nu ikke forsømt noget fra de paagældende Fagorganisationers Side? Dertil kan jo svares, at de er repræsenteret i Kommissionen, og det maa blive disse Repræsentanters Sag at varetage deres Interesser, som de repræsenterer. Meget rigtig, men Repræsentanternes Indflydelse paa de forskellige Spørgsmaals Afgørelse kunde dog sikkert styrkes betydelig ved, at de under Arbejdets Gang modtog friske levende Tilkendegivelser af, hvad der paakræves til Opgavens bedste Losning. Kommissionen har selv haft Forstaaelsen heraf og besluttet at afholde Gruppemøder med Repræsentanter for beslægtede Fag saavel Arbejdsgivere som Arbejdere for igennem Forhandling med disse at komme yderligere til Klarhed over de praktiske Forholdsregler, der tiltrænges.

Det første af disse Møder er afholdt, men af den Diskussion, som her fandt Sted, fik Kommissionen ikke megen Klarhed over, hvad Mesterstandens Krav gik ud paa, medens Arbejderstandens Repræsentanter, som altid, ud fra deres paa alle Omraader fuldt færdige Program, var ganske paa det rene med, hvad de skulde kræve.

Det var de store Byggefag, Murere, Tømrere, Snedkere, Blikkenslagere o. s. v., som Kommissionen ønskede at spørge til Raads, og Diskussionen kom snart til at dreje sig om det brændende Spørgsmaal: den tekniske Undervisnings Forlæggelse, helt eller delvis fra Aften- til Dagtimer. Hvor Arbejderrepræsentanterne med deres konstante Programkrav: Forkortelse af Arbejdstiden, stod i dette Spørgsmaal, var jo paa Forhaand givet.

Arbejdsgivernes Udtalelser var derimod mere forbeholdne og gav ikke Indtryk af noget bestemt og sikkert Standpunkt. Det maa være de enkelte Fagorganisationers Pligt at have klare bestemte Svar paa den Art vigtige Spørgsmaal. Den Ordning, der nu skal fremgaa som Resultat af Kommissionens Arbejde, er saa omfattende og kan faa saa vidtrækkende Følger paa hele Haandværkeruddannelsens Omraade, at Mesterorganisationerne ikke kan forsvare at undlade at gøre deres Krav gældende, medens det endnu er Tid; Kommissionen har nemlig til Opgave overhovedet at beskæftige sig med Afgrænsningen af de forskellige Undervisningsanstalter indenfor den tekniske Undervisnings Omraade, deres Samarbejde, de forskellige Undervisningsinstitutioners Undervisningsplaner og saa fremdeles en Række andre Opgaver, alle vedrørende den samlede tekniske Undervisning saavel for Lærlinge som for Svende og Mestre.

Skal Resultatet af dette vidtloftige Kommissionsarbejde nu blive et virkeligt fuldgyldigt Udtryk for Haandværkernes og de Industridrivendes Krav til Reformer paa Lærlingeuddannelsens Omraade, saa maa ogsaa Arbejdsgiverorganisationerne tage Bladet fra Munden og forsyne Kommissionen med alle de Oplysninger, der er nødvendige til dens ansvarsfulde Arbejde; forsømmes dette, falder Ansvaret tilbage paa den forsømmende Part, og Skaden bliver ikke at bøde paa.

— — —

Hvad der nu end kommer ud af dette, saa kan jeg for mit eget personlige Vedkommende ikke frigøre mig for den Frygt, at vi med vor Tids humane Bestræbelser i Lærlingespørgsmaalet staar i Fare for fremtidig at unddrage vore Lærlinge den Hærdning i Læretiden af deres aandelige og fysiske Kræfter, der vist helst skal foregaa samtidig med Evnernes Udvikling. Vi, der nu er til Aars, og som har hørt vore Fædre fortælle om den haarde Haand, der var over dem i deres Læretid, og om deres strenge Slid fra Morgengry til Aften silde, hvor der hverken levnedes dem Tid eller gaves dem Lejlighed til teknisk eller anden Undervisning, hvor ofte har vi ikke midt i vor Beklagelse af den inhumane Haardhed, hvormed de er blevne uddannede, beundret disse gamles Kræfter, Jernflid og Energi og tænkt paa, hvor let vi selv kom igennem Læretiden med den regulerede Arbejdstid, vor Aftenundervisning i Teknisk Skole, saa ufuldkommen den end var, og Søndagsundervisningen i de Massmanske Søndagsskoler, som for dem af os, der havde Lærelyst, var en Fest. Vi sov ikke i Undervisningstimerne om Aftenen, som det paastaas, at Lærlingene nu om Stunder »nodvendigvis« maa gøre paa Grund af det strenge Slid om Dagen, og vi sled dog vist nok saa haardt i det som de nuværende Lærlinge. Javel, siges der, men nu kræves der mere Lærdom, Tidens Fordringer til Uddannelse er større, og det er rigtigt, men Haandværkerdygtigheden paastaas der fra anden Side bliver ringere og ringere, det kan have forskellige andre Aarsager, som der dog vist nok kan bødes paa, men en for vidt dreven Humanisme, der forer til en Slappelse baade af Vilje og Evner i Læreaarene,

det kan der ikke bodes paa, men det maa der bodes for.

Lad os vogte os for at gøre mere af vor Lærlingeuddannelse til Skoleundervisning end højst nodvendigt. Den Oplæring i sit Haandværk, en Lærling faar paa et godt Værksted i Samarbejde med dygtige Svende under en dygtig Mesters Ledelse, den opvejes ikke af nogen nok saa dygtig Skoleundervisning. Lad os ogsaa vogte os for at stile saa højt med vore Lærlingeuddannelsesplaner, at vi vil gore Lærlingen fiks og færdig uddannet i Lærlingeaarene; der horer mere til at lære et Fag tilbunds, end hvad der kan naaes i 4 à 5 Aar. Uddannelsen saavel praktisk, faglig som teoretisk maa fortsættes i de unge Svendeaar, kun med den Forskel, at det er den unge Svend, der derefter selv bestemmer, hvad og hvor meget han vil lære, og hvorledes han vil udnytte de Veje og Midler, der tilbydes til videre Uddannelse. Men kommer det først dertil, at Aften- og anden Fritidsundervisning bliver stemplet som sundhedsskadelig for unge Haandværkere, Lærlinge som Svende, saa er vi vist stærkt paa Veje til at reducere vor Haandværkerdygtighed i Stedet for at højne den, og hvorledes vil det gaa med Arbejdsmodet og Selvstændighedsdriften, naar de unge ikke tør anspænde deres Kræfter og Evner af Frygt for, at de skal tage Skade paa Sjæl og Legeme. Jeg vil ikke male en vis Mand paa Væggen, men jeg kan ikke lade være at advare mod det Pylreri, der nu er ifærd med at gore sig gældende overfor Lærlingene; Humanitet er godt, men Kælenskab er af det Onde, og lad os ikke blive medskyldige i, at vi om nogle faa Aar staar i de forskellige Fag med Svende, der for bare Kælenskab ikke fik lært at arbejde i Læretiden.

Saavel Læremestre og Læresvende som tekniske Undervisningsledere og alle Autoriteter, der har Indflydelse paa Sporgsmaalet om Uddannelse af Arbejdskraft til Industri og Haandværk, bør hjælpe hverandre med at afværge denne Fare, — gor vi ikke det, saa kan vi vist spare os vore Eksportbestræbelser og forberede os paa endnu mere Import!

* * *

Eksporten af Skotøj og Sadelmagerarbejde.

Industriraadets Svar til Justitsministeriet.

Paa Industriraadets Mode den 31. f. M. drøftedes bl. a. en fra Justitsministeriet fremsendt Forespørgsel i Anledning af den Kritik, der fra forskellige Næringskorporationers Side indenfor Haandværket har været rejst mod Sammensætningen af de raadgivende Udvalg, der til Vejledning for Justitsministeriet er nedsat angaaende Eksporten af Lædervarer. I de Skrivelser, der fra de nævnte Organisationer var tilsendt Justitsministeriet, var der rejst Spørgsmaal dels om Sammensætningen af de to Udvalg — et for Eksporten af Skotøj og et for Sadelmagerarbejde —, dels om en eventuel Sammenslutning af de to Raad og dels om hvilken Stilling, der bør indtages med Hensyn til Omfanget og Udførslen af Sadelmagerarbejde og Skotøj.

Som Resultat af Sagens Drøftelse i Industriraadet afsendtes under 2. September følgende Skrivelse til Justitsministeriet:

»Efter Modtagelsen af Justitsministeriets Skrivelse af 24. f. M. har Industriraadet paa sit Møde den 31. f. M. besluttet allerede nu at besvare de i det høje Ministeriums Skrivelse fremsatte 2 første Spørgsmaal som følger:

Justitsministeriet har til Vejledning for sin Beslutning med Hensyn til Omfanget af Eksporten af Lædervarer dannet to Udvalg, et for Skotøj, et andet for Sadelmagerarbejde. Det første Udvalg er paa Ministeriets Anmodning sammensat af Industriraadet, til det andet har Ministeriet selv valgt Medlemmerne.

Om begge Udvalg gælder, at den til Behandling af de forelagte Spørgsmaal fornødne Sagkundskab har været til Stede, medens Udvalgenes Sammensætning iøvrigt i sig selv borger for, at de enkelte Faginteresser ikke er afgørende.

Under Udvalgenes Arbejde, som iovrigt efterhaanden er blevet meget formindsket, fordi Eksporten er gaaet stærkt tilbage, har Udvalgene staaet i nøje Forbindelse, saaledes at man i det ene Udvalg har kunnet drage Fordel af Oplysninger fremkomne i det andet og omvendt.

Industriraadet maa saaledes anse den fremkomne Kritik over Udvalgenes Sammensætning for ubefojet.

Naar der sporges om Ønskeligheden af en Sammenslutning af de to Udvalg, vil det af det

alt anførte fremgaa, at Industriraadet ikke kan anse dette for nødvendigt. Ej heller vil Industriraadet finde en saadan Sammenslutning hensigtsmæssig, for saa vidt man ikke ønsker at give Udvalgene helt andre Opgaver eller anden Myndighed, end Tilfældet nu er.«

Overfor de klagende Haandværksorganisationer har Justitsministeriet senere givet denne Industriraadets Udtalelse sin fulde Tilslutning og afvist Klagerne mod Udvalgenes Sammensætning og Virkemaade samt den hermed i Forbindelse staaende Kritik af Formanden for Foreningen af danske Læderfabrikanter, Direktør *Max Ballin*, paa Grund af hans Stilling som Medlem af de to Udvalg, som ubeføjede. Hvad angaar de rejste Spørgsmaal om de fremtidige Forhold vedrørende Udforslen af Sadelmagerarbejde og Skotøj har Justitsministeriet endelig udtalt, at dette vil være Genstand for Overvejelse sammen med de øvrige Hudehandelen og Lædervarefabrikationen vedrørende Spørgsmaal.

❁ ❁ ❁

A/S Burmeister & Wain.

En Udvikling fra Baghusværksted til førende Verdensstilling i Motorskibsbygningen.

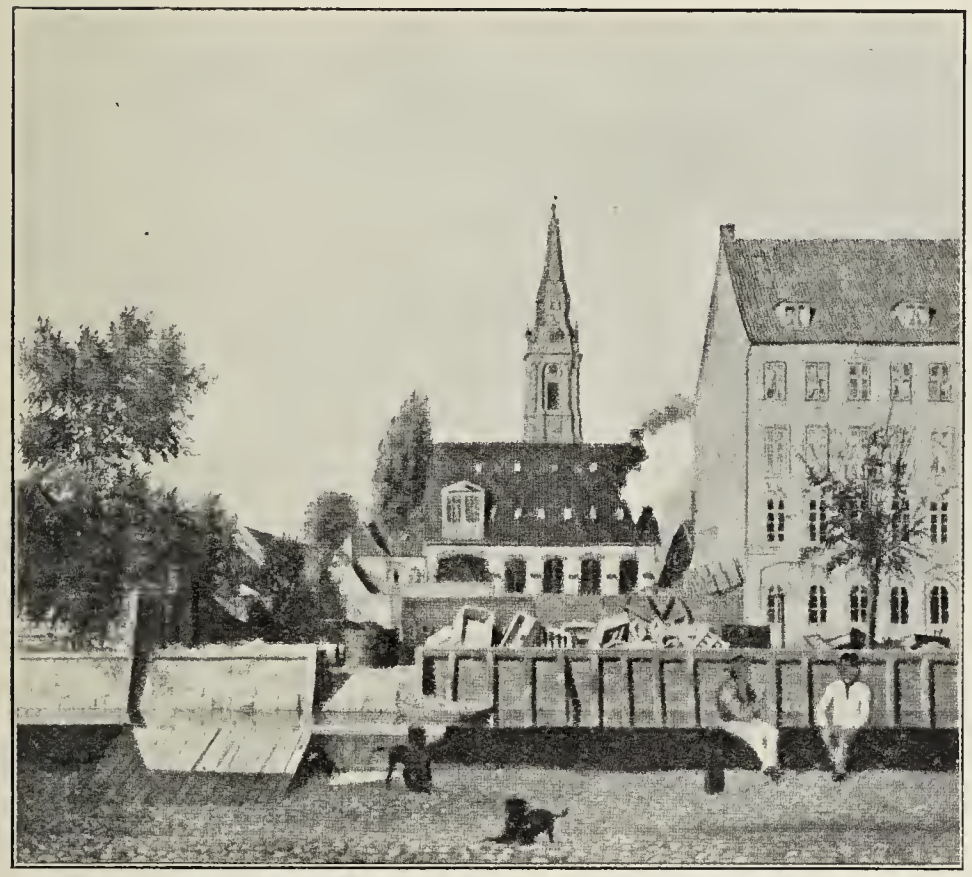

Baumgarten & Burmeisters Værksteder Aar 1851.

Afleveringen af sit Nybygnings-Numer 300, hvis Stabelafløbning vi nylig omtalte, har givet A/S Burmeister & Wain Anledning til Udsendelse af et overordentlig smukt udstyret Skrift, helliget Værftets Virksomhed som Motorskibsbygger. Dette i Forening med den Triumf, det betyder for Firmaet, at Det Østasiatiske Kompagni har besluttet fuldstændig at gaa over til Motorskibsdrift og udvikle denne end yderligere, gør et Tilbageblik naturligt over denne vor største industrielle Virksomheds Udviklingshistorie.

Begyndelsen til det Foretagende, der nu staar som det anerkendt forende Verdensfirma paa Motorskibsbygningens Omraade — takket være et frugtbart Samarbejde mellem dansk Stor-Rederi og dansk Teknik — var yderst beskeden. Spiren var nemlig et lille Maskinværksted paa anden Sal i Baghuset til Kobmagergade 5 (nuværende Nr. 46), grundlagt Aar 1843 af *Hans H. Baumgarten*, en af hine stoute Skikkelser, der ved medfødt mekanisk Talent, stottet af Jernflid og Nøjsomhed, mere end ved egentlig faglig Viden eller Uddannelse, blev Fædrene til den moderne Maskinindustri.

Paa Grund af Virksomhedens hurtige Fremvækst — den omfattede Bygningen af alle Slags Maskiner efter Baumgartens egne Tegninger — maatte den allerede efter $1^1/_2$ Aar flyttes til et større Værksted i Montergade, beskæftigende 30 Arbejdere. I 1846 fik Baumgarten en Kompagnon, en ung Polytekniker *Carl Chr. Burmeister*, praktisk uddannet som Maskinbygger, og med ham tilfortes der Firmaet den Kapital, som det paa Grund af sin hurtige Opkomst stærkt trængte til. Dette Kompagniskab mellem de to dygtige Teknikere skulde blive sjeldent frugtbart for dansk Industri. I Efteraaret 1846 havde det allerede sat sig saadanne Spor, at Virksomheden maatte flyttes ud til Kristianshavn, Overgaden n/V, hvor den siden har haft sit Hovedsæde, og hvor den fra 1847 foruden Maskinværkstedet kom til at omfatte et Jernstøberi med et Arbejderantal af ialt ca. 60.

Det var i de Tider, da Dampskibene begyndte at blive almindelige, og Baumgarten & Burmeister kastede sig snart over Bygningen af Skibsdamp-

maskiner, af hvilke den første, en 16 HK., afleveredes i 1849 til en Kanalbaad til Susaaen. I 1851 optoges Skibsbygningsvirksomhed paa Engelskmandens Plads, tilhørende Jacob Holm & Sønner. Det første Skib, der byggedes, var Trædampskibet »Hermod«, afleveret i 1854 til Postetaten. Værkstederne var nu under stadig Udvidelse. Firmaet tog stadig nyt op fra Udlandet og kastede sig snart over Jernskibsbygning, der blandt andet førte til en Forbindelse med Marinen, som blev af stor Betydning. I 1858 fik Firmaet Bestilling paa en stor Skibsdampmaskine til Skruefregatten »Jylland« paa 400 HK., og det udmærkede Arbejde, der her præsteredes, førte til, at denne Ordre snart efterfulgtes af talrige store Bestillinger, deriblandt i 1861 en stor Maskine efter Høj- og Lavtryksetaten, Skibsrederier, Møllerier, Væverier og andre industrielle Foretagender gav Fabriken fuldt op at bestille, afspejlende den almindelige stærke industrielle og merkantile Udvikling i vort Land, der blev det materielle Udslag af den Genrejsningsperiode, den ved Krigen 1864 nyvakte Nationalfølelse medførte. I disse Aar gik den mekaniske Industri frem med Kæmpeskridt, og *Burmeister & Wain*, som Firmaet kom til at hedde fra 11. Maj 1865, fulgte med Energi og Dygtighed med i Udviklingen.

Ingeniør Wain var en sjelden fremragende Tekniker, bl. a. var det ham, der havde konstrueret den ovennævnte Høj- og Lavtryksmaskine til Skruekorvetten »Dagmar«, som var det første Skrueskib i Evropa, forsynet med slige Maskiner. Hans Begavelse, der glimrende supplerede Bur-

Den første Stabelafløbning paa Refshaleøen 12. April 1874.

principet til Skruekorvetten »Dagmar«. Samtidig byggedes stadig til Postetaten og til private Redere; ialt havde man indtil 1866 bygget 32 Dampskibe med ialt 1756 HK samt 16 Fragtfartøjer af Jern uden Maskinkraft. Den almindelige industrielle Udvikling i disse Aar havde ogsaa givet Selskabet godt Arbejde med Bygning af Land-Dampmaskiner. Udvidelserne af Virksomheden skred rask frem og kom til at omfatte en større og større Del af de store Arealer paa Kristianshavn, som Firmaets Maskinværksteder i vore Dage optager, mens Arbejdertallet allerede i 1861 naaede ca. 500. I dette Aar trak Baumgarten sig tilbage for at hvile sig efter en lang Række haarde Arbejdsaar, og Burmeister blev Eneejer af den store Virksomhed, der under hans videre Ledelse og især efter at Underdirektør ved Orlogsværftet, Englænderen *William Wain*, 3 Aar senere optoges i Firmaet, antog en mægtig Udvikling. Store Bestillinger til Marinen, Postmeisters, blev af største Betydning for Firmaets Trivsel. I den Periode, i hvilken Interessentskabet Burmeister & Wain bestod, fra 1865 til 1872, afleveredes ikke mindre end 30 Skibe med Maskiner paa ialt ca. 1700 HK., 55 Landmaskiner med ialt 825 HK, to store Lokomotiver til Statsbanerne foruden adskillige Skibsmaskiner til Fartøjer, byggede andetsteds, talrige mindre Maskiner og Anlæg samt et betydeligt Antal Dampskibsreparationer, baade danske og udenlandske. Et særligt Arbejde var Bygningen af Knippelsbro 1867—69, der opførtes efter Tegninger af Wain, og hvor bl. a. en Dykkerklokke for første Gang kom til Anvendelse herhjemme. Ogsaa til denne havde Wain givet Tegning. Af andre store Arbejder kan nævnes Maskinanlægget til Statens Geværfabrik, Svingbroen over Guldborgsund o. s. v. Omkring 1871 beskæftigede Virksomheden 700 Mennesker og var nu forsynet med Datidens bedste Maskiner og Arbejdsredskaber.

Værkstederne paa Kristianshavn i vore Dage.

De store Muligheder, der laa for — man stod i en stærk Blomstringstid for Skibsfart og Industri og foran den store almindelige Omlægning fra Sejlskibs- til Dampskibsdrift — gjorde det imidlertid snart bydende nødvendigt at skaffe mere Plads til Skibsbyggeriet, der paa sin hidtidige Plads ikke kunde udvides. Paa Tilskyndelse af *C. F. Tietgen* besluttede da Burmeister og Wain sig til at overdrage deres Virksomhed til et Aktieselskab, der stiftedes den 1. Januar 1872 som *A/S Burmeister & Wains Maskin- og Skibsbyggeri* med en Aktiekapital af 3 Mill. Rdl. (6 Mill. Kr.), stadig ledet af de hidtidige to Chefer og med C. F. Tietgen som Formand for Bestyrelsen. Aktieselskabets første Opgave blev at foretage den saa haardt tiltrængte Udvidelse af Skibsværftet, og efter nogen Søgen efter den mest hensigtsmæssige Plads hertil valgtes i 1872 Refshaleoen, hvor de fornødne Arealer købtes af Havnevæsenet. Her tog man straks fat paa Anlægget af et stort, tidssvarende Værft, og allerede ved Midsommertid 1873 kunde Kølen lægges til det første Skib, Byggenumer 84, Dampskibet »Christian IX«, som under stor Festlighed løb af Stabelen den 12. April 1874. Samtidig med Anlægget af Værftet paa Refshaleoen foretoges en omfattende Udvidelse af Værkstederne paa Kristianshavn med Anskaffelse af talrige nye Maskiner o. l. I de følgende Aar undergik Virksomheden nu en kraftig Udvikling, der ikke mindst skyldtes Tietgen, hvis overlegne administrative Talent og Evne til at knytte Forbindelser medførte store Bestillinger. Ikke mindst havde det Betydning, at han som Skaberen af vort største Dampskibsselskab, D. F. D. S. (stiftet 1866), skabte en for Værftet frugtbar Forbindelse med

Værftet paa Refshaleoen i vore Dage.

dette Selskab. Men i det hele taget var Udviklingen i vor Skibsflaade gunstig for Væftet. I 1862 ejede Danmark 43 større Dampskibe med 4,000 R.-T., 1879: 192 med 44,000 R.-T. og

Raajernet losses.

1895: 400 med 144,000 R.T. Ogsaa Bygningen af Land-Dampmaskiner afgav rige Felter med disse Aars store Anlægs- og Fornyelsesvirksomhed i vor Industri.

Staalværket med »Martin«-Ovnen.

I 1880 optoges som nyt Felt Fabrikationen af Centrifuger, der snart kom til at spille en betydelig Rolle baade for Selskabet og for dansk Mejerivirksomhed. I dette Aar naaede Arbejder-

Hydraulisk Smedepresse.

tallet op til 1500, hvilket blev en foreløbig Kulmination.

I 1882 døde Direktør William Wain, og i hans Sted indtraadte den engelske Ingeniør *David Halley*, først som Underdirektør, senere som Direktør. I Slutningen af 1880'erne fik Værftet adskillige store Bestillinger, bl. a. til den russiske Marine, og en særlig Epoke dannede Bygningen af Kej-

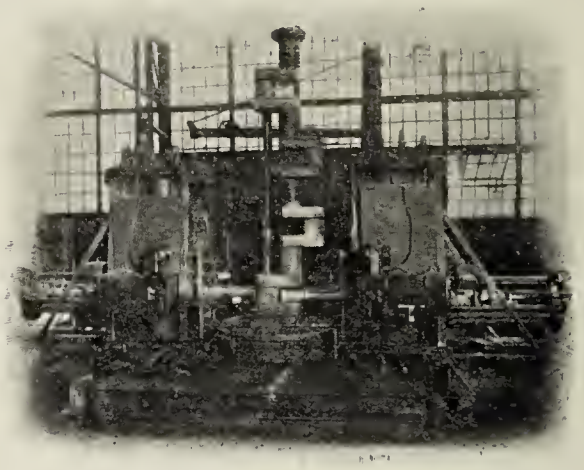

Krumtap Fræsemaskine.

serskibet »Standard«, der kom til at bære dansk Skibsbygningsindustris Ry vidt omkring. I 1890 trak Direktor Burmeister sig tilbage fra Selskabets aktive Ledelse, 70 Aar gammel, for at nyde en velfortjent Hvile efter sit store Arbejde i Selskabets og derned i hele den danske Industris Tjeneste. Han knyttedes dog til Bestyrelsen, af hvilken han var Medlem til sin Død i 1895.

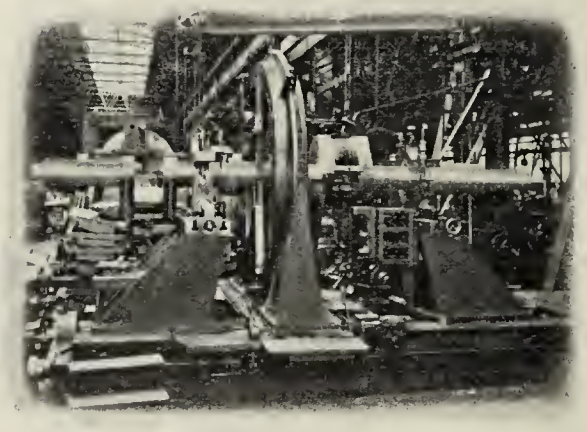

Krumtap Færdigdrejemaskine.

Den daglige Ledelse af den store Virksomhed laa nu alene i Hænderne paa Direktør Halley. Trods stor Energi og Dygtighed formaaede han ikke at hindre en vis Tilbagegang for Selskabet i de paafølgende Aar. Man stod overfor Nødvendigheden af Moderniseringer baade af Maskiner og Arbejdsmetoder for at hævde sig i den skarpe Konkurrence, der efterhaanden trængte frem baade fra Ud- og Indland. Uden Tietgen

Fra det store Maskinværksted.

og uden det udmærkede Ry, Selskabet havde erhvervet sig, var man næppe kommet heldigt gennem disse vanskelige Aar. I 1895 døde Direktør Halley uventet og Orlogsværftets tekniske Direktør, *K. C. Nielsen*, blev hans Efterfølger som administrerende Direktør for Selskabet. Til Bistand fik han Selskabets nuværende tekniske Direktor, cand. polyt. *Ivar Knudsen*, først som Underdirektør, men fra 1897 som Maskindirektør, medens Direktor *Martin Dessau* i 1897 ansattes som Selskabets merkantile Direktør.

I disse Aar trak Tietgen sig mere tilbage, og den virkelige Ledelse i Bestyrelsen overtoges af Direktør *G. A. Hagemann*, der i 1898 valgtes til Formand. Det var ikke mindst ved Direktør Hagemanns Initiativ, at de følgende Aars tekniske Modernisering af Burmeister & Wain skete. Værftet forsynedes med nye Maskiner og Maskinværkstederne ombyggedes fuldstændigt og indrettedes efter amerikansk System; et stort moderne Stoberi indrettedes, endvidere en hydraulisk Smedepresse, hvorved et nyt Led i Produk-

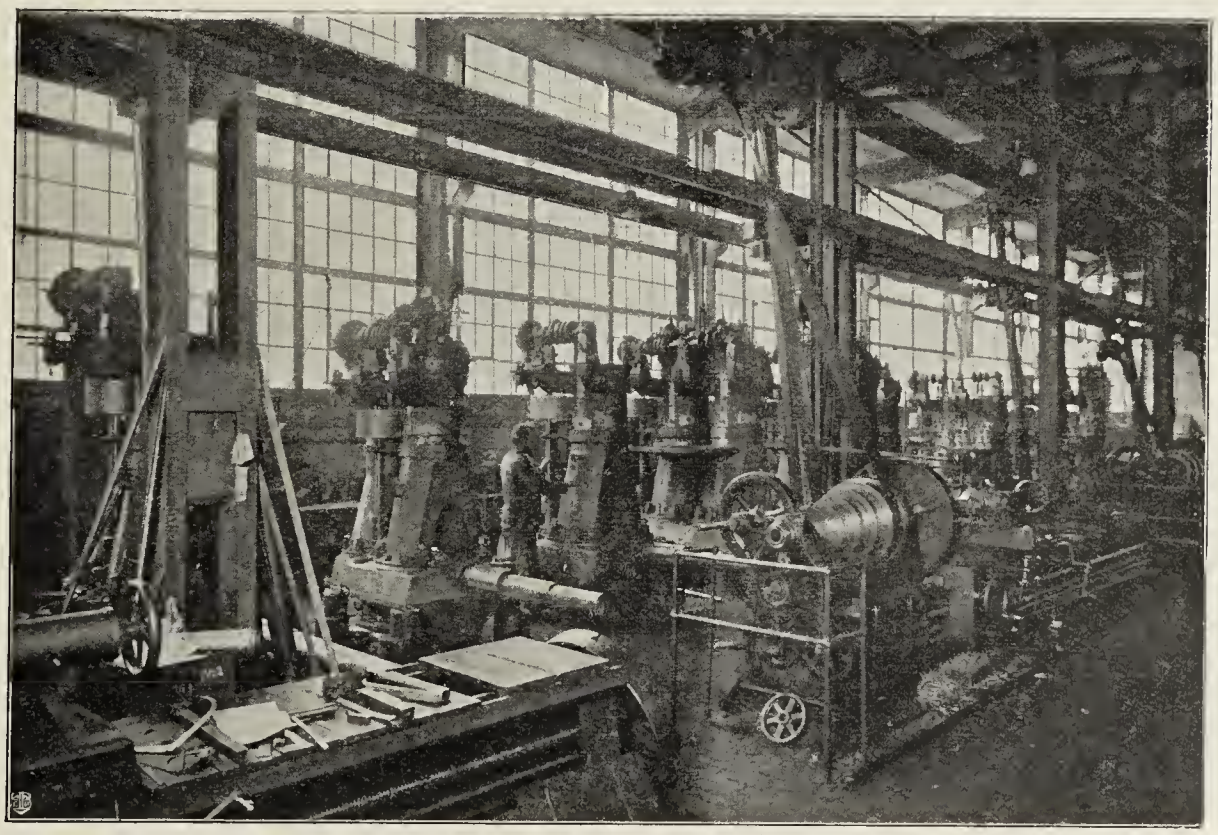

Standard Dieselmotorer 40—100 HK. under Montering.

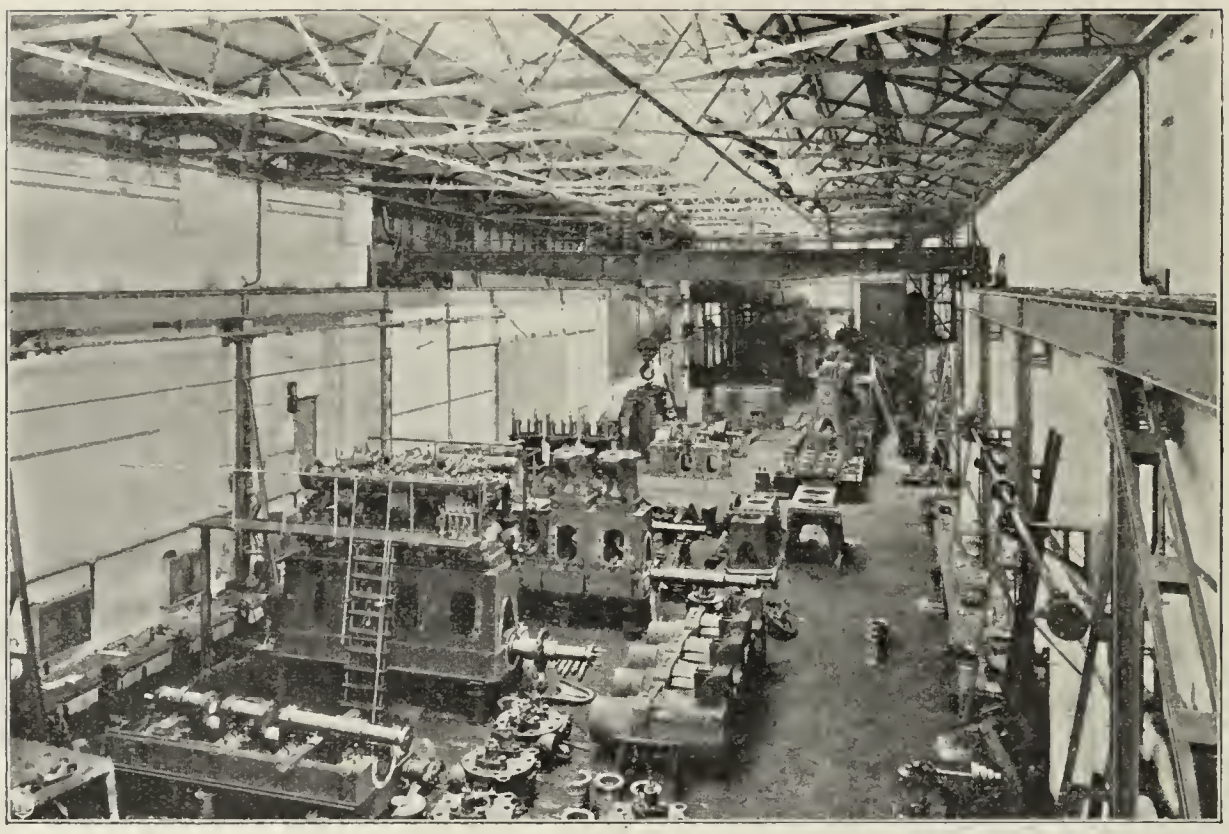

Monteringslokale for større Dieselmotorer.

tionen optoges, idet Smedegodset hidtil væsentligst var indført fra Udlandet. Denne Virksomhed udviklede sig snart saa godt, at en stor Eksport af Smedegods kunde optages til Norge, Sverige og England.

Som noget nyt optoges i 1898 Fabrikationen af Dieselmotorer, der efter adskillige Aars Arbejde og Forsog voksede hastigt frem, og som skulde faa Betydning ogsaa for Selskabets Skibsbygningsvirksomhed. Centrifugefabrikationen, der en Overgang havde stagneret, tog atter Opsving, efter at en ny, moderne Centrifugefabrik var bygget. Denne Fabrikation kom til at inddrage en beslægtet Virksomhed under Selskabet, idet Burmeister & Wain først overtog den udenlandske Forhandling for *A/S Frederiksberg Metalvarefabrik*, hvis Fabrikata bestod af fortinnede Jernvarer, særlig Mælketransportspande, pressede af en Plade, for senere at købe denne Virksomhed, der omdannedes til et selvstændigt Selskab, *Burmeister & Wains Eksport-Kompagni*. De følgende Aar skred Virksomhedens Reorganisation videre med Kedelsmediens Ombygning og en Forøgelse af Kraftanlægget med en ny Dampmaskine paa 2,000 HK.

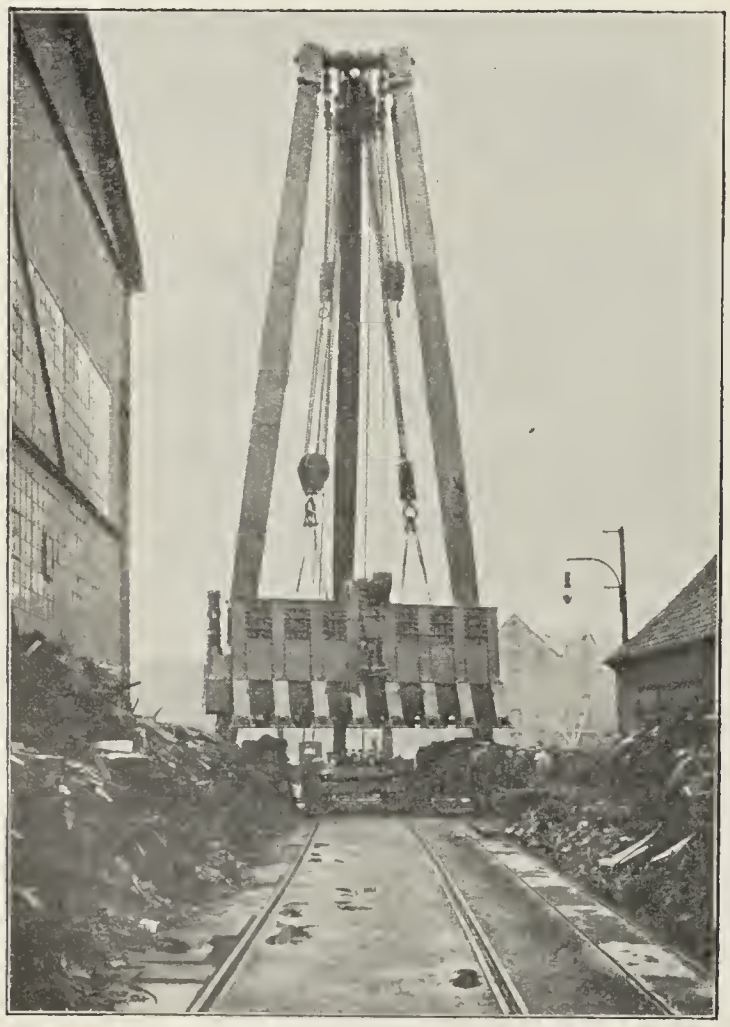

Havnevæsenets Flydekran bringer en Maskine fra Fabriken til Værftet.

Selskabets Udvikling i de senere Aar vil være saa kendt, at her kun Hovedlinierne skal ridses op. Det blev navnlig Bygningen af Forbrændingsmotorer, Dieselsystemet, der kom til at præge Burmeister & Wains Arbejde i det nye Aarhundrede. De naturlige Betingelser i Danmark — uden Kullejer eller Vandkraft — maatte blive heldige for Forbrændingsmotorernes Gennemtrængen baade i Industri, Haandværk og Landbrug. For Dieselmotorerne, der jo væsentlig er større Maskiner, blev dernæst den stærke Udbredelse af Elektricitetsværker i Danmark af Betydning. I Erkendelse af de Opgaver, der her

Verdens første sogaaende Motorskib, M/S »Selandia«, paa sin Provetur i Sundet 15. Februar 1912.

laa for, blev da Burmeister & Wains Værksteder mere og mere omdannet til en Specialfabrik for Dieselmotorer. De Erfaringer, man høstede, viste imidlertid hen paa Muligheder for dette System ogsaa i Skibe. Forskellige Steder i Udlandet var man da ogsaa allerede optaget af at løse Problemet: Dieselmotorernes Anvendelse som Skibsmaskiner. Da Burmeister & Wain besluttede sig til at tage denne Opgave op, havde det den store Fordel at være Maskinbygger og Skibsbygger paa en Gang, saaledes at det kunde drage Fordel af sine Erfaringer i begge Brancher og føre dem til en frugtbringende Samvirken.

I 1907 var Direktør K. C. Nielsen fratraadt, og i 1909 aflostes Geheimekonferensraad Hagemann som Formand i Bestyrelsen af Admiral *de Richelieu*, under hvis Ledelse den alt skete Modernisering udvidedes, og Selskabets Udvikling som Dieselmotorfabrik og -Skibsværft fastsloges. Allerede i 1908 havde Produktionens Vækst nødvendiggjort Anlægget af et eget Staalværk, hvorved atter et nyt Produktionstrin var erobret og Selskabet stillet mere uafhængigt udadtil. Da det blev klart, at de Specialer, man var inde paa, vilde lægge fuldt Beslag paa Selskabets Kræfter, afviklede man i 1909 Centrifugeforretningen, idet Patenter, Lager o. s. v. solgtes til A/B Separator i Stockholm. Arbejder-

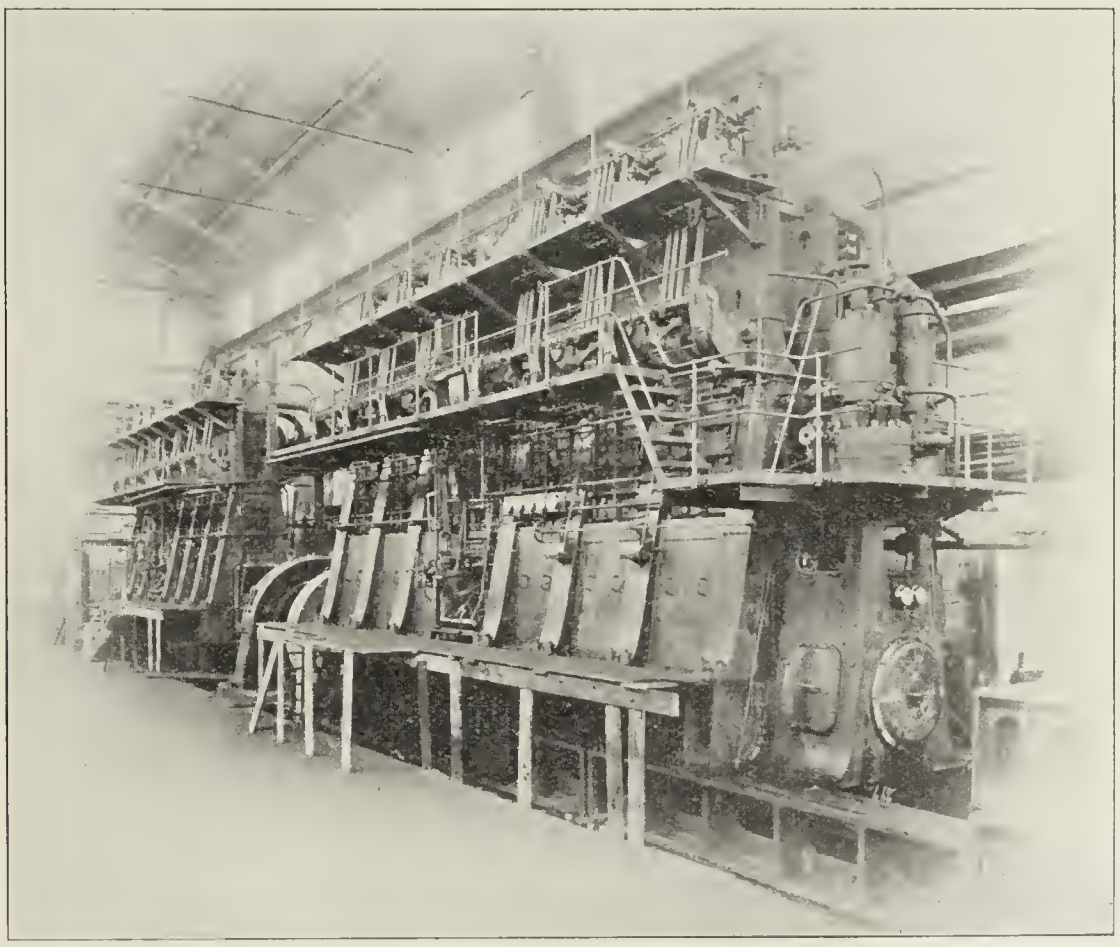

1 Sæt 3000 HK. Skibs-Dieselmotorer.

tallet har under denne Udvikling med visse Svingninger været i stadig Stigning og udgør nu ca. 4,000.

Hvorledes de ovennævnte Bestræbelser med Hensyn til Konstruktionen af Dieselskibsmaskiner lykkedes er tilstrækkelig kendt. Den 15. Februar 1912 gik det første store sogaaende Motorskib i Verden M/S »Selandia«, bygget paa dansk Værft og under dansk Flag, ud paa sin første Prøvetur. Den Indsats, dansk Teknik her havde gjort ved Løsningen af et betydeligt Problem, blev for første Motorskibe opnaaede Erfaringer i praktisk Drift er nu Burmeister & Wains 4-Takts Motorer i Konstruktion og Fabrikation bragt til en saadan Fuldkommenhed, at Bygningen af Motorskibene ikke længere er et heldigt Eksperiment, men en virkelig Industri af en fastslaaet Type, der har bestaaet sin Prøve.

Med Nybygning Nr. 300, M/S »Australien«, har Selskabet ialt bygget 16 sogaaende Motorskibe af Størrelse fra 6,550 til 9,700 Tons D. W. Intet andet Motorskibsbyggeri i Verden kan til-

M/S »Pacific« passerer som første Motorskib Panamakanalen.

Burmeister & Wain Indledningen til en ny Æra. Medens Værftets Virksomhed hidtil væsentligst havde været baseret paa Vedligeholdelse og Reparation af vor hjemlige Handelsflaade samt af Skibe, der passerede vore Farvande, havde en egentlig Nybygningsvirksomhed trods det udmærkede Ry, Værftets Arbejde opnaaede, dog kun været begrænset, idet dette Arbejde paa Grund af den stærke Konkurrence, særlig fra Udlandet, havde været mindre lønnende. Bygningen af Motorskibe og den Specialisering, man opnaaede paa dette Omraade, samt det Forspring, man har, har imidlertid forandret dette Forhold til Held for Værftet. Paa Basis af de med de nærmelsesvis opvise en Flaade Motorskibe af saadan Størrelse. Under Bygning og i Ordre var pr. Juli d. A. 21 Motorskibe, hvoraf de 16 hver paa ca. 10,000 Tons D. W., de øvrige noget mindre. Desuden er af Licensfirmaer udført og i Arbejde talrige Diesel-Maskiner og -Skibe. Med den føromtalte Beslutning af Østasiatisk Kompagni om fuldstændig Overgang til Motorskibsdrift, der samtidig skulde foranledige Indførelsen af nye og større Skibstyper, tør man vente, at Værftets kommende Nybygningsmasse vil blive endnu større, og at disse Nybygninger vil komme til at tælle Danmarks største Skibe, større end S/S »Frederik VIII«.

Under disse Forhold har det været nødvendigt at søge de planlagte store Udvidelser fremskyndet, og for kun faa Dage siden er en foreløbig Udvidelsesplan til en Bekostning af 3 Mill. Kr. vedtaget og vil straks blive sat under Arbejde. Herefter vil der ud mod Havnen, parallelt med de nuværende Beddinger og Nord for disse paa Pladsen mod Bunkerkulanlæget, blive anlagt 2 nye Byggebeddinger af Dimensioner beregnet paa meget store Skibe. Disse Beddinger vil blive fuldstændig moderne udstyret med kørende Kraner o. s. v. Mod Sundet, ostpaa, vil en betydelig Opfyldning finde Sted, og derpaa opføres de forskellige nye Bygninger, som Værftets Udvidelse nødvendiggør. Værftets Areal vil herved blive mere end fordoblet, og dets Kapacitet forøget med 75 pCt. Saaledes rustet synes Selskabet da at staa foran en Periode, hvor Frugterne af de sidste Aars maalbevidste Arbejde kan nydes.

M/S »Australien«, Værftets sidste Nybygning.

❁ ❁ ❁

„Interessekontoret".

Et svensk System til Konsolidering af Arbejdernes økonomiske Forhold.

Der er vel næppe den Industridrivende, der ikke har haft Lejlighed til at stifte Bekendtskab med de Vanskeligheder, der affødes for Arbejderne ved manglende Evne til at disponere rigtigt over deres Indtægter. Forskud paa Løn, Laan og Understøttelse af forskellig Slags er imidlertid daarlige Udveje for at bringe Orden i Pengesager. Talrige Steder har man ganske vist søgt at gøre det saa godt som muligt ved Oprettelsen af Laane- og Understøttelseskasser af forskellig Art, men et System af gennemgribende Betydning for Arbejdernes Økonomi træffer man dog kun sjeldent. I Amerika, hvor Betalingsterminerne iøvrigt i langt højere Grad end i Evropa er forlagt til Lønningsdagene, har man forskellige Steder sogt at indføre saadanne

rationelle Systemer. Der ligger Tanken heller ikke saa fjern, idet Industrierne der i langt højere Grad har været nødt til at tage Arbejderforsorg op, medens disse Opgaver ikke ligger for herhjemme, hvor Staten har paataget sig deres Løsning, til hvis Gennemførelse den saa atter opkræver sine Skatter og Afgifter hos Erhvervslivet.

Et af de Steder i Amerika, hvor et System til Ordning af Arbejdernes Pengeforhold først gennemførtes, var *The National Cash-Register Company* i Dayton, Amerika. Til fuldstændig Udvikling er Systemet dog først naaet i Sverige under Betegnelsen »Personalens Interessekontor«. Den Mand, der har Æren af dette Arbejde, er Direktør *Holger Holm,* Chef for det store Konfektionsfirma *J. A. Wettergren & Co.*, Göteborg. Stødet til Gennemførelsen af sine Planer fik Direktør Holm ved et Besøg paa den nævnte Fabrik i Amerika, og Anledningen fandt han i sit eget Firma i det voksende Antal Anmodninger om Forskud, Laan o. l., der fortalte om de økonomiske Vanskeligheder, hans Personale havde at kæmpe med, til Trods for relativt meget gode Lønninger. Ved at gaa tilbunds i Sagen viste det sig da ogsaa, at det ikke var Indtægternes Størrelse, det i første Række beroede paa, thi Undersøgelserne udviste, at jo større Indtægter, Funktionærerne havde, des større var i Reglen deres Gæld og des større deres Vanskeligheder ved at klare sig. Aarsagerne til disse Misèrer var ikke vanskelig at finde og gik i Reglen tilbage til allerførste Lønningsdag, hvor vedkommende Arbejder allerede *før* denne havde diskonteret sin Løn ved at købe paa Kredit eller ved at optage Laan. En Gang kommet ind paa dette Skraaplan, havde Byrderne en sørgelig Tilbøjelighed til stedse at vokse. Den desværre ogsaa i Danmark saa udbredte Forbrugskredit og en manglende Opdragelse til Sparsommelighed var Ondets Rødder. Ogsaa andre Forhold virkede med. Ved de anstillede Undersøgelser viste det sig, at selv de mest paapasselige af Firmaets Arbejdere i ethvert Tilfælde var i Restance med deres Skatter, simpelthen fordi disse opkrævedes med lange Mellemrum og med ret store Beløb ad Gangen. Overfor saadanne Krav ligesom overfor Husleje, Forsikringer o. l. syntes selv fornuftigt anlagte Husholdninger at svigte.

For nu at raade Bod paa disse Forhold indsaa Direktør Holm snart, at den bedste Maade at hjælpe paa var at gøre det saa let som muligt for Personalet hver Lønningsdag at reservere saa meget af Lønningen, som udfordredes for paa Forfaldsdagene for de forskellige Udgifter at have de paagældende Beløb disponible. At dette ikke var en umulig Opgave, fremgik deraf, at de Laan, Arbejderne hidtil havde begæret, altid blev afbetalte gennem mindre, regelmæssige Afdrag i Lønnen hver Lønningsdag, en Ordning, Laantagerne selv havde ønsket, og som fungerede tilfredsstillende.

Aar 1908 oprettedes derefter hos J. A. Wettergren & Co. et saakaldt »Personalens Interessekontor«, hvortil Tilslutningen blev fuldstændig frivillig. Kontorets Hovedopgave var for hver af Personalet, som ønskede det, regelmæssig hver Uge i Vedkommendes Lønning at fradrage et vist Beløb, som derefter indsattes paa sin særlige Konto i en Bank for at disponeres over paa Forfaldsdagene for de forskellige Krav, for hvilke det var reserveret. Interessekontoret gjordes til en selvstændig Institution uden nogen Forbindelse med Firmaet, der kun har den Interesse i Kontorets Virksomhed, som findes for enhver Arbejdsgiver ved at vide sit Personale økonomisk sikret og befriet for det Tryk, som Bekymringerne for »Dagen i Morgen« medfører.

Den nærmere Organisation af Kontoret er følgende: Den Arbejder, der ønsker at benytte Systemet, afgiver til Kontoret en Opgørelse over sine regelmæssige og tilfældige Udgifter, saasom Skat, Husleje eller Logi, Forsikringspræmier, Klæder, Husholdningspenge o. s. v. I Interessekontoret inddeles de forskellige Udgifter i tre Kategorier, nemlig 1) saadanne faste Udgifter, som Kontoret for dem, der vil deltage i Systemet, forbeholder sig Ret til at gøre Afdrag for, indsætte i Banken og atter foranledige betalt paa deres Forfaldsdag. Saadanne faste Udgifter er f. Eks.: Skat, Forsikringspræmier, Syge-, Pensions- og Begravelseskassebidrag, Husleje og Logi. 2) Den anden Kategori af Udgifter er saadanne, for hvilke Afdrag i Lønnen og Indsætning i Banken foretages af Kontoret, medens Udtagning og Betalingen af Udgifterne besørges af Arbejderen selv. Hertil kan f. Eks. høre Udgifter til Klæder, Fodtøj, Læge o. l. Der er dog intet i Vejen for, at Deltagerne i Interessekontoret ogsaa kan lade disse og lignende Konti bestyre helt af Kontoret. 3) Endelig forefindes en tredie Kategori af Udgifter, de mest elastiske, som ikke kommer ind under Interessekontorets

Virksomhed. Saadanne kan f. Eks. være Udgifter til Mad, Tobak, Vask, Toiletsager, Aviser, Sporvogn, Fornøjelser o. s. v.

For denne Gruppe, som for begge de foregaaende — dog med Undtagelse af Skat — gælder det dog, at Deltageren ved sin Indmeldelse i Kontoret selv kan bestemme, hvilke Udgifter han ønsker henført under de forskellige Grupper. Der er dem af Personalet, der bruger Interessekontoret bogstavelig talt til alle deres Udgifter og herved paa en ganske bekvem Maade gør sig fri af ethvert økonomisk Besvær, idet Interessekontoret besørger alle deres Udbetalinger, passer Forfaldsdagene, opbevarer deres Kontrakter o. s. v.

De forskellige Beløb, der nu er opført paa de Konti, som Interessekontoret skal administrere, sammentælles, og Summen divideres med Antallet af Indsætterens Lønningsdage (forskelligt efter som han har Ugeløn, 14 Dages Løn eller Maanedsløn). Det saaledes fremkomne Beløb afdrager Interessekontoret hver Lønningsdag i Vedkommendes Lønning, hvorefter Beløbet indsættes paa vedkommende Konto i Banken. Ogsaa i Bogerne har enhver Udgift sin Konto, og den Kvota, der skal afsættes til denne, findes ved at dividere Antal Lønningsdage ind i Aarsudgiften for paagældende Konto, hvorefter de fornodne Udbetalinger foretages paa de forskellige Forfaldsdage.

Ad denne Vej lægges saaledes for hvert Medlem af Interessekontoret et fuldstændigt og detailleret Budget, og Deltagerne befries for det vanskelige Hverv at faa Pengene til at »slaa til«. De Penge, han faar udbetalt paa Lønningsdagen, fylder maaske ikke saa meget i Lommen som før, men de er til Gengæld *hans egne*.

Men ikke blot Bestridelse af Udgifterne sørger Kontoret for. Det modtager ogsaa Henlæggelser til Opsparinger og virker saaledes som Sparekasse samtidig med, at Medlemmerne for samtlige deres Indbetalinger oppebærer en almindelig Forrentning. Ved at arbejde i Forbindelse med en Bank — i selve Interessekontoret indestaar ikke en Øre — befrier Firmaet sig for Mistanken om, at Systemet paa nogen Maade skulde være til dets egen Fordel. Hos J. A. Wettergren & Co. er dette yderligere understreget ved, at Udgifterne til Kontorets Drift afholdes af Selskabet.

Det er klart, at Indførelsen af et saadant System i Begyndelsen maatte møde Mistillid og Modarbejdning bl. a. fra Fagforeningernes Side, hvor man betragtede Systemet som et Fornyndерskab for Arbejderne, d. v. s. en Fornærmelse af disse o. s. v. Overfor disse Forhold har imidlertid Systemets gode Egenskaber sejret fuldstændigt. Det første Aar havde J. A. Wettergren & Co.s Interessekontor ca. 50 Medlemmer, det andet 93, det tredie 168, det fjerde 351, og nu er saa at sige hver eneste en af Firmaets 1500 Arbejdere og Funktionærer, der har egen Økonomi, tilsluttet Interessekontoret. At Interessekontoret havde en Mission, viste sig ikke mindst derved, at dets Virksomhed i Løbet af faa Aar forvandlede Deltagernes Gæld, Skatterestancer o. s. v. til et Overskud af Sparepenge. Indbetalingerne i Interessekontoret udgjorde det første Aar 48,000 Kr., men er nu vokset til godt 200,000 Kr. aarlig, Værdier, der før slet ikke eksisterede, »var paa Forskud« eller endog var negative. Vel bliver det meste af Indbetalingerne i Aarets Løb igen udtaget for Bestridelse af de forskellige Udgifter, men adskillige Tusind Kroner udgør dog virkelige Besparinger, som øges for hver Lønningsdag, der gaar.

Den nationaløkonomiske Betydning af dette System og Ønskeligheden af dets videre Gennemtrængen er det overflødigt at opholde sig ved. Hvis det gennemførtes almindeligt, vilde det betyde en umaadelig Forøgelse af Nationens økonomiske Kraft, betyde, at Fattigdom og Nød vilde blive sjeldne Fænomener samtidig med, at den produktive Evne forøgedes. Fremfor alt vilde det give Arbejderstanden en økonomisk Modstandsdygtighed, som nu altfor ofte savnes.

I Sverige har Interessekontor-Systemet under de faa Aar, det har eksisteret, vundet stor Udbredelse, og den Frygt, man kunde nære for, at Arbejderne vilde misforstaa Systemet, har vist sig at være ubegrundet, saa snart de har stiftet nærmere Bekendtskab med dets Virkemaade, ja man har endog Eksempler paa, at Initiativet til Oprettelsen af Interessekontorer er taget af Arbejderne og Funktionærerne selv ved de paagældende Virksomheder. — Af større svenske Industriforetagender, der har optaget Tanken og indført Interessekontorer for deres Personaler, kan nævnes: A/B Papyrus, Molndal, A/B Separator, Stockholm, Svenska Kullagerfabrik, Gøteborg, Gotaverkans Verft, Goteborg, Husqvarna Vapenfabrik, Statsbanernes Centralværksted og mange flere. Ogsaa almene Interesse-

kontorer er oprettet forskellige Steder i Sverige. Overalt er Resultaterne af Systemet yderst opmuntrende.

De her anførte Oplysninger har vi indhentet ved et Besøg hos J. A. Wettergren & Co., der har bedt os oplyse, at Firmaet, hvis Leder, Direktør Holger Holm, er kgl. dansk Konsul i Göteborg, gerne stiller sine Erfaringer til Raadighed for Medlemmer af Industriraadet, dersom der hos danske Industridrivende skulde findes Lyst til nærmere at stifte Bekendtskab med det interessante System, vi her har skildret.

Saavidt vides har Systemet hidtil kun været forsøgt et Sted herhjemme, nemlig hos Goldschmidt & Nordholm A/S, Kjøbenhavn. De her gjorte Erfaringer er vel ikke ubetinget tilfredsstillende, men særlige Forhold — ikke mindst Krigens Udbrud med tilhørende Nervøsitet og Usikkerhed, der indtraf, mens Systemet endnu var i sin Vorden — gør, at man ikke bør anse de indhostede Resultater som afgørende. Opgaven er for stor og værdifuld til, at den ikke nok er værd nogen Genvordighed i første Omgang, Tanken for god til at den ikke med Tiden vil trænge sejrende igennem.

❁ ❁ ❁

Handelsskolekommissionens Betænkning.

Spørgsmaalet om Rekruteringen af det praktiske Liv.

Som bekendt blev Handelsskolespørgsmaalet i sin Tid rejst fra Handelsstandens Side, der onskede Niels Brocks Handelshøjskole som et forberedende Led i den statsvidenskabelige Uddannelse. I 1909 stillede nævnte Komité i en Henvendelse til Ministeriet for Handel og Søfart Forslag om, at det søgtes udvirket, at der gaves Dimittenderne fra Niels Brocks Handelshøjskole Adgang til at lade sig immatrikulere ved Universitetet med Ret til at følge Forelæsningerne og at underkaste sig Eksamen under det rets- og statsvidenskabelige eller det filosofiske Fakultet. Tillige pegede Komitéen paa det ønskelige i, at der til sin Tid oprettedes en ny Lærestol i Handelsvidenskab ved Universitetet. Ministeriet for Handel og Søfart støttede varmt Forslaget om at give Dimittenderne fra den nævnte Skole Adgang til at følge Universitetets Undervisning i de statsvidenskabelige Discipliner samt at underkaste sig Universitetets Eksaminer i disse og ligesaa Forslaget om Oprettelsen af en Lærerplads i Handelsvidenskab, medens Ministeriet lagde nogen mindre Vægt paa Spørgsmaalet om Dimittendernes Adgang til at følge Undervisningen i de rent juridiske Discipliner og Disciplinerne under det filosofiske Fakultet.

Der blev imidlertid saavel fra Universitetets Side som af Undervisningsinspektøren for de fuldstændige højere Almenskoler rejst Modstand mod Sagens Gennemførelse, idet der navnlig stærkt blev peget paa den Grundforskel mellem Undervisningen i Handelshøjskolen paa den ene Side og Gymnasierne paa den anden Side, som var en naturlig Følge af, at alle de tre bestaaende Gymnasielinier væsentlig tager Sigte paa en almendannende Undervisning, medens den daværende Handelshøjskoles Maal i første Linie var teknisk-kommercielt. Selv en Ordning, hvorefter der gaves Handelshøjskolens Dimittender Adgang til Universitetet efter Aflæggelse af en Tillægsprøve, viste sig vanskelig at gennemføre, idet der navnlig fra det filosofiske Fakultet blev opstillet meget omfattende Krav i saa Henseende. Sagen lagdes foreløbig hen, men genoptoges senere med Støtte fra Handelsministeriets Side, der i Januar 1914 tilskrev Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet og foreslog, at der nedsattes en Kommission til at overveje Sagen og fremkomme med Forslag til dens Løsning, og efter nogen Forhandling blev Resultatet, at Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsen under 28. Maj ifjor nedsatte en Kommission til Overvejelse af Spørgsmaalet om at give Dimittender fra Niels Brocks Handelsskole Adgang til at lade sig immatrikulere ved Københavns Universitet med Ret til at indstille sig til dettes afsluttende Eksaminer. Endvidere bemyndigedes Kommissionen til under sine Undersøgelser ogsaa at inddrage videre Spørgsmaal, der maatte staa i Forbindelse med nævnte.

Kommissionens Formand blev Direktør *Max Ballin*, og dens Medlemmer: Departementschef, Dr. phil. *Erik Arup*, Kontorchef *Fr. Dahl*, Redaktør *Johs. Fog-Petersen*, konst. Kontorchef *K. Glahn*, Professor, Dr. phil. *Poul Heegaard*, Forstander for Niels Brocks Handelsskole *L. Ja-*

cobsen, Kontorchef *H. B. Krenchel*, Grosserer *Otto Petersen*, Docent, Dr. phil. *Chr. Sarauw*, Professor, Dr. jur. *Vinding-Krnse* og Professor, Dr. jur. & polit. *H. Westergaard*.

Kommissionen har arbejdet prisværdigt hurtigt (hvilket vistnok tør sættes synonymt med energisk) og har som bekendt nylig afgivet sin Betænkning. Inden vi gaar over til Arbejdets Resultat, vil vi med Betænkningens egne Ord gengive de principielle Synspunkter, der har ligget til Grund for Kommissionens Arbejde.

Det maa erkendes, at den Udvikling, Erhvervslivet i sine forskellige Afskygninger, og ikke mindst Handelslivet, er undergaaet i Aarenes Lob, har medført en ganske overordentlig stærk Forøgelse af de Krav, der stilles til Erhvervslivets Mænd. Nutidens Forhold stiller disse overfor ganske anderledes omfattende og komplicerede Opgaver end Fortidens Erhvervsliv; der kræves af dem, for at de skal kunne staa sig i den internationale Konkurrence, en teoretisk faglig Viden af stedse større Omfang, og der kræves en almindelig aandelig Udvikling, som kan give det fornødne Udsyn og Vidsyn. Det gælder i al Almindelighed, men det gælder naturligvis i stigende Grad for dem, der skal indtage de ledende Stillinger og bære Landets økonomiske Udvikling, og det behøver næppe at paapeges, af hvilken Vigtighed det er for hele Samfundets økonomiske Trivsel, at de, der skal lede og føre an ad de kendte og ad nye Veje til Udvikling af Handel og Industri, har Mulighed for at møde med den fornodne Uddannelse, naar de skal træde ud i Erhvervslivet i de forendes Rækker. Landets Lidenhed, de Toldgrænser, vor Eksport møder, hemmende til næsten alle Sider, den forholdsvis begrænsede Kapital er Vanskeligheder, der stiller sig i Vejen for en stærk Udvikling af Handel og Industri; paa den anden Side er vor fortrinlige geografiske Beliggenhed, vore udmærkede Kommunikationer og gunstige Fragtforhold Faktorer, som opvejer en Del af Vanskelighederne. Men der kræves en Anspændelse overfor alle disse Forhold, og saaledes som Forholdene for Tiden er her i Landet, ydes der ikke Erhvervslivets Mænd den Støtte, de behøver og i hele Landets Interesse har Krav paa. Det tør vel nok siges, at den tekniske Undervisning her i Landet staar højt; vi har et stort Antal tekniske Skoler, som skylder Haandværkernes eget Initiativ og stadig levende Interesse deres Vækst og Betydning, og vi har en polyteknisk Læreanstalt, der i stigende Grad uddanner Ingeniører for den praktiske Industri. Men det staar for Kommissionen saaledes, at vore unge Handels- og Industrifolk — afset fra den tekniske Undervisning — er stedmoderlig behandlet. Trangen til den teoretiske faglige Uddannelse søges afhjulpen gennem de forskellige Handelsskoler, som giver det nødtørftigste i denne Retning, men kun en enkelt Handelsskole, nemlig Niels Brocks Handelsskole, har gjort et virkeligt Forsøg paa i sig at sammenfatte den almendannende Undervisning og den specielt-faglige Undervisning, som maa og skal optræde i Forening ved Forberedelsen af den unge Mand til hans Udtrædelse i Erhvervslivet. Vil man finde Standarden for den højeste almendannende Skoleundervisning her i Landet, maa man nødvendigvis paa Forhaand søge til Gymnasierne, og Ønsket maatte altsaa i Almindelighed rette sig paa, at der kunde opstaa Handelsskoler af en Type, som i sin Undervisningsplan optog saavel den fornødne specielt-faglige Undervisning som en almendannende Undervisning, denne sidste saa vidt muligt i alt væsentligt i samme Omfang som Gymnasiernes.

Men dette vilde endda ikke være tilstrækkeligt. Vel kunde det blive fyldestgørende for Uddannelsen af det store Flertal af Erhvervslivets unge Mænd, men for dem, der skal udfylde de ledende og førende Stillinger, vilde man ikke kunne blive staaende derved. Her vil det da være naturligt, at man retter Blikket mod det eneste Sted her i Landet, hvor den højere Undervisning, som det saaledes maa anses for nødvendigt at give Handelsstanden Adgang til, gives, nemlig *Universitetet*, og indenfor dette specielt det rets- og statsvidenskabelige Fakultet. Oprettelsen af en speciel *Handelshøjskole*, særlig indrettet paa en saadan højere Undervisning paa Basis af de nu bestaaende Handelsskoleeksaminer, har man ikke ment hverken hensigtsmæssig eller forsvarlig.

Med Udgangspunkt i de saaledes klarlagte Betragtninger har Kommissionen undersøgt de Veje, der kunde gaas for at opnaa den mest hensigtsmæssige Ordning. Resultatet er da blevet, at to Forslag er opstillet: *det første*, som Kommissionen enstemmig anbefaler, gaaende ud paa gennem en 1-aarig Tillægsprøve til den 2-aarige Handelsskoleeksamen at give Handelsskoleelever Adgang til Universitetet, og *et andet*, som 11 af Kommissionens 12 Medlemmer anbefaler,

gaaende ud paa at lose Sagen generelt gennem Oprettelsen af et 3-aarigt Handelsgymnasium.

For begge Forslags Vedkommende tor man gaa ud fra, at Ønsket om et særligt Handelsfakultet ved Universitetet ligger bag.

Naar Tanken om at skaffe de Handelsstuderende Adgang til Universitetet har modt en saa udelt Tilslutning ikke blot hos Handelens og Industriens Mænd, men overhovedet i alle Kredse af den egentlige danske Forretningsverden, er det afgjort ikke, fordi man nærer noget Ønske om, at Handelsstudenterne skulde bidrage til yderligere at foroge Antallet af de Studenter, som gennem et Universitetsstudium vil kvalificere sig til en fremtidig Livsvirksomhed som Dommere, Sagførere, Læger, Lærere, Præster eller nogen anden af de Leveveje, der hidtil har staaet som den givne Konsekvens af et Universitetsstudium. Forholdet er tvertimod det, at denne Tanke er blevet grebet med saa stor Iver, fordi der i alt dansk Forretningsliv er rigelig Plads til og god Brug for disse nye Kræfter. Forretningslivet foler saa stærkt Trangen til at kunne drage særlig uddannede og kvalificerede Mænd til sig, at det er blevet en uomgængelig Nødvendighed for det at skaffe de Mænd, der skal deltage deri, den højeste Uddannelse, det er muligt at opnaa her i Landet. Dette er en naturlig Folge ikke blot af dansk Forretningslivs almindelige Opsving og Fremgang i de sidste Aartier, men nok saa meget af dets tiltagende Specialisering og Mangfoldiggørelse. Og føles denne Trang allerede nu som en Nødvendighed, saa er det klart, at denne Nødvendighed i Fremtiden vil blive stedse mere tvingende. De Mænd, der nu er de ledende i vore kommercielle og industrielle Foretagender, i vore Banker, Kreditforeninger, Sparekasser og Forsikringsselskaber, i vore Rederier, i vore Aktie- og Andelsselskaber, i vore faglige Sammenslutninger, i vore Arbejdsgiver- og Arbejderfagforeninger, skal en Gang erstattes af andre, til hvem der vil blive stillet endnu storre Krav. Det er denne Rekrutering, som volder Forretningslivet Bekymring, og hvorpaa der er tænkt ved Arbejdet paa at skabe en videregaaende merkantil-videnskabelig Undervisning ved Universitetet.

Det tør forventes, at hele dette Spørgsmaal, der er af saa stor Betydning for en kraftig og sund Udvikling af vore praktiske Erhverv, senere vil komme til Droftelse i Industriraadet.

Industriel Literatur.

Jul. Wulff: Englands Udvikling til industriel og kommerciel Verdensmagt og Irlands Nedsynken i Fattigdom og Affolkning. G. E. C. Gads Forlag.

Det vilde være Synd at paastaa, at den Literatur, der ser Lyset i Danmark, og som beskæftiger sig med okonomiske Forhold, er særlig stor. Med saa meget mere Glæde maa man hilse nye Arbejder af nævnte Art, og da ikke mindst slige, der ikke nojes med at dyrke den socialpolitiske Bacille, der for Tiden grasserer i Skrift og Tale, men forsøger at give virkelig reelle Udredninger af Erhvervslivets Vilkaar. Den industrielle Tænkning herhjemme trænger til al den Ansporing, der kan skaffes.

Et Arbejde, der synes ualmindelig velegnet netop i denne Henseende, er det foreliggende Skrift af Jul. Wulff, som i let læselig, populær og dog ikke overfladisk Form giver et interessant og tankevækkende Tværsnit af saa at sige Kærnen i Evropas industrielle Udvikling gennem de sidste 500 Aar, markeret ved Begyndelsespunktet: Flandern-England, og udmundende i det højst aktuelle: England-Tyskland, som det jo vilde være forhastet at kalde en Afslutning. Forfatterens Hovedtanke med Skriftet har været at skildre de okonomiske Interessers Indflydelse paa Nationernes Udviklingsvilkaar, særlig ved at vise, hvorledes England — oprindelig et udpræget Agrarland med en Befolkning uden synderlige Anlæg for Industri og Teknik — gennem et systematisk Arbejde har opdraget sig selv til at blive Verdens storste Industri- og Handelsnation. At Forfatteren under Fremstillingen af denne yderst interessante Udvikling — der som han selv bemærker nok kan stille baade den gammeldags Historieundervisning med sine Konger og Krige, og den moderne ditto med sin Kultur og Sociologi i Skygge — ikke blot har haft Blikket rettet mod England, vil man næsten kunne gætte. Udviklingen har i sig selv en saa tydelig Adresse til Vilkaarene for moderne dansk Industri, og en kraftig Reliefvirkning er yderligere opnaaet ved en sidelobende Skildring af Irlands Udvikling med denne frugtbare Øs ulykkelige okonomiske Forhold.

Uden at være tendentios er det indenfor disse vidtspændende Rammer lykkedes Forfatteren at ridse visse Hovedlinier op, som man gor vel i ikke at glemme, hvis man da vil følge

sit Lands Fremgang med Interesse. Men torden sin Værdi ved denne Forkyndelse af »Viljen til Industri«, har Skriftet ikke mindst i denne Tid Betydning, thi mangt og meget af det, som de daglige Krigsefterretninger former til et Billede i vor Opfattelse, vil man aldrig naa at faa ind i sin rette Ramme, hvis man ikke forer Perspektiverne tilbage gennem Tiderne — for vor Epokes Vedkommende netop til Konstellationen: Flandern-England, d. v. s. til Begyndelsen til den manufakturelle, merkantile Udvikling, af hvilken moderne Industrialisme og Imperialisme er groet frem. *P. D.*

□□□□□□

Krigen og Verdenshandelsflaaden.

De stærkt stigende Skibsfragter tillægges i udenlandske Fagblade væsentlig Tabet af den store Tonnage, som Krigen for stedse eller midlertidig forer med sig. Det er derfor af storste Interesse at udregne, hvor stor den tabte Tonnage er, og forskellige Opgørelser har haft dette til Maal. De midlertidige Tab er dog ret vanskelige at gøre op, idet Regeringerne har lagt Beslag paa store Dele af Handelsflaaderne til Krigstjeneste. De permanente Tab er lettere at opgøre. Ifølge en engelsk, nylig offentliggjort Undersogelse, som skal være tilforladelig, udgjorde Verdenstonnagen ifjor før Krigens Udbrud ca. 48 Mill. Tons fordelt paa 21,889 Dampere. Fra Krigens Udbrud indtil 10. August d. A. ødelagdes 339 Skibe med 946,000 Brutto Tons ved Miner, Undervandsbaade o. l., altsaa 2,3 pCt. af Tonnagen. Disse Tab fordelte sig efter Nationalitet som folger (kun Dampere paa over 100 Tons er medregnede):

	Antal Dampere:	Tons:
England	180	614,000
Tyskland . . .	32	105,000
Norge	29	49,000
Frankrig . . .	11	38,000
Sverige	22	31,000
Danmark . . .	15	27,000
Rusland	17	26,000
Holland	11	23,000

Endvidere har U. S. A. mistet 4 Dampere, Belgien 5, Østrig 4, Italien 3, Grækenland 2, Tyrkiet, Persien og Portugal tilsammen 4, ialt en Tonnage af 32,000 Tons.

Hertil kommer de midlertidige Tab af Tonnage beslaglagt i fjendtlige Havne eller paa Havet. Naar disse medtages, har Englands Handelsflaade mistet 269 Dampere med ialt 831,000 Tons, hvilket er et Tab af 4,4 pCt. af Tonnagen ifjor, som talte 8,587 Dampere med 18,892,000 Tons. Tyskland ejede for Krigen 2,090 Dampere med 5,135,000 Tons. Det har mistet 449 Dampere med 1,195,000 Tons eller 23,3 pCt., Østrig-Ungarn ejede før Krigen 433 Dampere med 1,052,000 Tons og har midlertidigt og permanent mistet 216,000 Tons eller 20,5 pCt. Den kaprede Tonnage udgjorde for engelske Skibe 217,000 Tons, for tyske Skibe 1,090,000 og for østrig-ungarske Skibe 210,000 Tons. I den engelske Skibsfart anvendes nu over 100 tyske Dampere paa mere end 1000 Tons hver. Fradrager man den tyske Tonnage ifjor den ødelagte eller kaprede Del, bliver tilbage 3,940,000 Tons. En Del heraf sysselsættes i Østersøfarten, men den allerstørste Del ligger dog stille i tyske og neutrale Havne. Af den engelske Dampskibstonnage regner man, at ca. 25 pCt. anvendes af Admiralitetet. Ialt beregnes Verdensflaadens samlede Tab gennem Krigen og Krigsforholdene til ca. 31,800,000 Tons eller 78 pCt. af den Tonnage, som man raadede over ifjor kort for Krigen.

Disse Tal er jo overordentlig store og forklarer den uhyre Stigning i Fragterne. Det er dog nodvendigt for at faa et nogenlunde rigtigt Billede ogsaa at se paa den siden Krigens Udbrud nybyggede Tonnage. Ved Krigens Udbrud var ikke mindre end 1,5 Mill. Brutto Tons under Bygning paa engelske Værfter, og under det forløbne Krigsaar er den engelske Handelsflaade trods Tabene foroget med 344,000 Tons. Medens Tyskerne ved Miner, Torpedoer eller lignende har sænket noget over 600,000 Tons engelsk Tonnage, er 1½ Mill. ny Tonnage for Tiden under Bygning.

Ogsaa i andre Lande udfoldes der som bekendt en intensiv Nybygningsvirksomhed, saaledes er i U. S. A. i de første 9 Krigsmaaneder bygget 180,000 Tons, foruden at der for amerikansk Regning i Udlandet er bygget ialt 527,000 Tons. Den amerikanske Handelsflaade, der for Krigen maalte godt 1 Mill. Tons, har saaledes faaet en Forogelse af ikke mindre end ca. 75 pCt.

□□□□□□

Panama-Kanalens første Driftsaar.

Panama-Kanalens første Regnskabsaar afsluttedes den 30. Juni d. A., omfattende 11 Maaneder, da Kanalen som bekendt aabnedes samtidig med Verdenskrigens Udbrud. I denne Tid har 1088 Skibe med ialt 5,4 Mill. Brutto Tons passeret Kanalen. Ifolge den nylig offentliggjorte Aarsberetning har Trafiken vestpaa været større end østpaa, idet i førstnævnte Retning 558 Fartøjer med 2,8 Mill. Tons har passeret mod i østlig Retning 530 Fartøjer med 2,1 Mill. Tons.

Trafiken gennem Kanalen falder hovedsagelig paa 5 Linier, nemlig Kysttrafiken mellem Øst- og Vest-U. S. A., en Linie Evropa—Vestkysten af U. S. A. og af Kanada, en Linie Evropa—Syd- og Centralamerika, en Linie U. S. A.s Østkyst—Syd- og Centralamerikas Vestkyst samt en Linie U. S. A.s Østkyst—Australien og Østasien. Paa

førstnævnte Linie, den amerikanske Kysttrafik, falder 37 pCt. af den samlede Kanaltrafik. Derefter kommer Linien Nord—Sydamerika med 19 pCt., Amerika—Østasien med 15 pCt., Evropa—Vestamerika med 13 pCt. og Evropa—Sydamerika med 10 pCt. Det er saaledes aldeles overvejende de amerikanske Interesser, der præger Trafiken. Med Hensyn til de forskellige Varemængder, der har passeret Kanalen, kommer i første Række Nitrater 652,000 Tons, Sukker 299,000 Tons, Kul 287,000 Tons, Petroleum 252,000 Tons, Hvede 230,000 Tons, Rug 205,000 Tons, Jern- og Staalvarer 202,000 Tons, Trævarer 182,000 Tons, Jernmalm 86,000 Tons, Mel 54,000 Tons og Kobber 50,000 Tons. Med Hensyn til Nationaliteten af de passerede Fartojer var af det samlede Antal 481 amerikanske, 464 engelske, 41 norske, 35 chilenske, 24 *danske*, 18 svenske, 7 hollandske, 7 japanske og 7 russiske.

Som man ser, indtager den danske Skibsfart en relativt ganske smuk Plads, naar man betænker, at det her drejer sig om fuldstændigt nyetablerede Linier i vor Oversøfart. Et karakteristisk Tidens Tegn, der vil blive staaende til sene Tider i Kanalselskabets Bøger, er, at takket være Verdenskrigen passerede ikke et eneste tysk Skib Panama-Kanalen i dennes første Aar!

Kanalselskabets Indtægter har i de forløbne 11 Maaneder udgjort 2,138,000 Dollars, medens alene Omkostningerne ved Kanalens Drift i de første 8 Maaneder (eksklusive Renter og Amortisation) oversteg Indtægterne i samme Tidsrum med 861,000 Dollars. Da Kanalen har kostet 400 Mill. Dollars, og Kanalafgifterne udgør 1,2 Dollars pr. Netto Reg. Ton, maatte Trafiken i Løbet af nævnte Periode have været 10 Mill. Tons større end den var for at Indtægterne skulde have dækket Rente- og Driftsudgifterne. Kanalens Drift har saaledes givet et meget daarligt økonomisk Resultat, men alligevel tror Amerikanerne, at Foretagendet dog vil komme til at betale sig, førend man har regnet. De ekstraordinære Forhold paa Verdensmarkedet, hvorunder Kanalen startede, har jo heller ikke været de gunstigst mulige.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

Nye Medlemmer:

Enkeltvirksomheder:

Odense Damprebslageri,
I. W. Unmack,
A/S De danske Maltfabrikker,
K. P. Thomsen,
C. Schou's Fabriker,
J. Chr. Møller,
Københavns Possementfabrik,
Herman Mogensen & Co.,
Telefonfabrik »Automatic«,
Einar G. Andersen,
Nordiske Auer Kompagni A/S,
A/S C. Olesen,
M. E. Gron & Søn,
Th. Ellebye,
Ole Jensen,
Berg & Friis,
Aarhus Oliefabrik, lim.

Organisationer:

Trikotagefabrikantforeningen.

Bomuldstilførslerne.

Det er nu lykkedes med et godt Resultat at tilendebringe de Forhandlinger om de danske Spinderiers Forsyning med Bomuld, som er førte mellem de paagældende engelske Autoriteter og Industriraadets Repræsentant i London, Ingeniør K. Mygind. Herefter vil de danske Spinderier være sikrede deres Forsyning under Industriraadets Garanti for Rigtigheden af de i denne Anledning udfærdigede Erklæringer.

Tilførslen fra Tyskland af Farvestoffer, Kemikalier o. l.

Som bekendt er den danske Industri med Hensyn til Tilførsel af Farvestoffer og visse Kemikalier og Droger væsentlig henvist til Forsyninger fra Tyskland. Det har i længere Tid været vanskeligt at opnaa Tilførsel af det fulde for Industrien nødvendige Kvantum, og navnlig med Hensyn til Farvestoffer er Forsyningerne stadig kun meget knappe og naar ikke at dække Behovet.

Samtidig med at Tyskland saaledes kun i begrænset Grad har givet Dispensationer for Udførsel af de paagældende Varer, har man fra tysk Side ønsket at sikre sig, at Varerne ikke genudfortes til andre Lande. Modtagerne har i saa Henseende maattet afgive forpligtende Erklæringer. Der har fra tysk Side været Tendens til at kræve Kontrollen med Overholdelsen af disse Erklæringer henlagt til Repræsentanter for den tyske Industri; mod en saadan Ordning har Industriraadet nedlagt Indsigelse, og det er efter nogle Forhandlinger lykkedes at opnaa en Ordning, hvorved Industriraadet paatager sig Ansvaret for Overholdelsen af Erklæringer, afgivne af dets Medlemmer og forsynede med Industriraadets Visa. Herved er ethvert Spørgsmaal om udenlandsk Kontrol med de enkelte Firmaer bortfaldet.

Hvad selve de enkelte overfor Industriraadet afgivne Forpligtelser angaar, tager disse kun Sigte paa Genudførsel af Varerne som saadanne, men ikke paa det legitime Fabrikat, hvortil Varerne anvendes.

Nærmere Oplysninger om, hvad der fra de interesserede danske Firmaers Side vil være at iagttage, faas ved Henvendelse til Industriraadets Sekretariat.

Officielle Meddelelser:

Udførselsafgift paa Island.

Kongen har under 16. September stadfæstet en af det islandske Alting vedtagen Lov om midlertidig Udforselsafgift af Klipfisk, Sild og anden Fisk, Tran, Smor, Uld, saltet Kod, Faareskind, Sælhundeskind, Heste og levende Faar. Efter denne Lov, som straks er traadt i Kraft, opkræves der Udforselsafgift af 3 pCt. af den Pris, som nævnte Eksportvarer opnaar udover de før Krigen gængse Priser, hvilke nærmere er specificerede i Loven.

Med Hensyn til Varer, som ved Lovens Ikrafttræden er solgt, men ikke afskibede, fastsættes nærmere Regler om Producentens Forpligtelse til at bære Udforselsafgiften.

Svenske Transitbestemmelser for Postpakker.

Udenrigsministeriet oplyser, at de i forrige Hefte omtalte svenske Transitforbud for Postpakker omfatter *alle* Postpakker uden Hensyn til Transitrute.

Vedrørende Postpakkeforsendelsen til Rusland henvises iovrigt til nedenstaaende Meddelelse om ny Rute via Norge—Archangelsk.

Tysk Toldforanstaltning.

I Handelsministeriets Lokaler (Holmens Kanal Nr. 9, Kl. 12—5) er fremlagt et Eksemplar af tysk Reichs-Gesetzblatt for 10. Juli d. A., indeholdende en Bekendtgorelse af 8. s. M., hvorved Indforselstolden paa en Række Halvfabrikater til Papir og Papirfabrikationen (Træmasse, kemisk tilberedt Træstof, Straa-, Esparto- og andre Trævlestoffer) indtil videre ophæves.

Ændringer i den tyske Toldtarif.

I Handelsministeriets Lokaler (Holmens Kanal Nr. 9, Kl. 12—5) er fremlagt en Fortegnelse over samtlige siden Krigens Begyndelse vedtagne, endnu gældende Ændringer og Tilføjelser til den tyske Toldtarif.

Vareforsendelse til engelske oversøiske Havne.

Vedrørende saadan Eksport har Handelsministeriet til Industriraadet oversendt Afskrift af Meddelelse i »Daily Telegraph« af 5. Juli d. A. saalydende:

»Re-Exports to Colonies.

The Board of Trade direct the attention of traders to the following arrangements, failure to comply with which may result in goods being detained by the Customs authorities at British ports oversea.

At all such ports (excepting those in Canada, Newfoundland and Egypt) a British Consular certificate of non-enemy origin is required by the Customs authorities in respect of goods arriving from Holland, Denmark, Sweden, Norway, Switzerland and Italy, either directly or after transhipment under the Customs regulations at any port in the United Kingdom.

When goods from the Countries named are imported into the United Kingdom and subsequently re-exported, a certificate of origin will not be required in the oversea port, but in lieu there of the importer at that port should produce a duplicate copy of the »Specification for Foreign and Colonial Merchandise« (Form 30) or the »Shipping Bill« (Form 64) as the case requires, which exporters are called upon to lodge with the Customs authorities in this country in connection with the re-exportation of such goods from the United Kingdom.

The proper officers of Customs in the United Kingdom are authorised by the Board of Customs and Excise to sign and stamp complete duplicate copies of the »Specification« or »Shipping Bill«, or extracts therefrom, free of charge, provided the duplicate copy or extract is presented at the same time as the original. When the goods described on a »Specification« or »Shipping Bill« are intended for two or more consignees, exporters may have extracts signed and stamped for transmission to each consignee.

These arrangements apply to goods re-exported from this country to all British oversea ports (other than those in Canada, Newfoundland and Egypt) as from July 7, except in the case of South African ports, in respect of which they will apply as from Aug. 1.«

Eksemplarer af de i ovenstaaende Meddelelse nævnte Formularer ligger til Eftersyn i Industriraadets Sekretariat.

Postpakker til Rusland og Finland via Norge—Archangelsk.

Generaldirektoratet for Postvæsenet meddeler, at da visse Varer, bestemte til Finland og Rusland, ikke kan forsendes gennem Sverige paa Grund af de i dette Land herskende Udforselsforbud, er der, indtil indtræffende Ishindringer umuliggor Sejladsen, aabnet Adgang til ad Ruten Kobenhavn—Kristiania—Vardo—Archangelsk at forsende Postpakker med og uden angiven Værdi til Finland og Rusland.

Det bemærkes, at Befordringen ad denne Rute maa paaregnes at ville tage adskillig længere Tid end via Sverige.

□□□□□□

Danske Udførselsforbud.

Siden vor i sidste Hefte meddelte Oversigt over danske Udforselsforbud er folgende nye udstedte:

Under 24. August 1915 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af folgende Varer:

Cykler og Cykledele.

Rontgenapparater med Tilbehor.

Aluminium-, Bly-, Nikkel- og Svovlforbindelser.

Baryum, Brom, Kalcium, Kalium, Magnium, Natrium, Strontium samt disses Forbindelser.

Balsamer, Gummier og Harpikser.

Barke, Blade, Rodder og Urter til medicinsk Brug.

Medicinske Specialiteter, f. Eks. Atophan.

Organiske Syrer samt disses Forbindelser.

Æteriske Olier.

Sennepsmel.

Under 26. August 1915 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af Ost.

Der meddeles dog de osteproducerende Mejerier staaende Dispensation til at udfore et Kvantum Ost, der svarer til 25 pCt. af deres fremtidige Produktion, saaledes at dette Kvantum ogsaa vil kunne tages af de allerede forhaanden værende Beholdninger. Udforslen sker imod Forevisning og Aflevering for hver Sending af et af Kontoret for Mejeristatistik (Vindegade 72, Odense) udfærdiget Udførselsbevis, der vil kunne benyttes til Udforsel af det paalydende Kvantum Ost, uanset paa hvilket Mejeri her i Landet denne Ost produceres.

Med Hensyn til den Kontrol, der vil være fornoden saavel med Hensyn til Omfanget af Mejeriets Osteproduktion, som med Hensyn til Størrelsen af dets Udforsel, vil Mejeriet have at rette sig efter de af Landbrugsministeriet meddelte Forskrifter, og de af ovennævnte Kontor i Overensstemmelse med disse Forskrifter givne nærmere Anvisninger. De osteudforende Mejerier vil derhos have at udrede de med Kontrollen forbundne Udgifter efter Landbrugsministeriets nærmere Bestemmelse.

Under 2. September 1915 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af Sukker.

Udforselstilladelse kan alene ventes meddelt bestaaende Sukkerfabriker og Sukkerraffinaderier og kun i det Omfang, som den forestaaende Høst kan antages at gore tilraadeligt.

— — —

Justitsministeriet har nylig udarbejdet et Sammendrag af danske Udforselsforbud o. l. indtil 1. August d. A. Sammendraget afsluttes af et alfabetisk Register, der letter Orienteringen i disse efterhaanden ret indviklede Sporgsmaal.

Industriforeningens Undervisningsvirksomhed.

Industriforeningens Undervisning har med Vinterhalvaaret 1914—1915 afsluttet sin 18de Række af Kursus.

Som saa meget andet herhjemme har den store Verdenskrig ogsaa præget Undervisningen i det svundne Halvaar.

Den meget spændte og kritiske Situation, der udbrod netop som der skulde begyndes paa Arbejdet, medførte, at dette fra Begyndelsen af blev lammet. Uvisheden om, hvilken Retning Begivenhederne vilde tage, de stærke Svingninger i vort Erhvervsliv, som Krigstilstanden medforte, de mange Indkaldelser til Sikringsstyrken, der netop i særlig Grad ramte de Aldersklasser, som plejer at søge vor Undervisning, alt dette gjorde, at Udvalget var noget i Tvivl om, hvorvidt det i det hele taget skulde tage Undervisningen op. Imidlertid viste det sig dog, at der henimod den Tid, da der ellers begyndtes, kom saa mange Forespørgsler om Undervisningen og viste sig saa megen Trang til denne, navnlig hos en Del tidligere Elever, at man ikke fandt det forsvarligt helt at ophæve den.

Man tog derfor trostigt fat, selv om det skete noget senere og med et langt ringere Elevantal end Reglen ellers er.

Undervisningens Omfang blev selvfølgelig ogsaa præget af de uregelmæssige Tilstande, idet det særligt blev de rent elementære Fag, der samlede det overvejende Antal Deltagere, hvorimod de specielle Fag som Matematik, Overslagsberegning, Erhvervsgeografi etc. kun var forholdsvis svagt besogte.

Man haaber, at den kommende Vinter vil raade Bod herpaa, thi selv om de urolige Tilstande jo langtfra er ophorte, saa har det dog vist sig, at hele vort Samfundsmaskineri har kunnet fungere nogenlunde normalt. Forhaabentlig vil ogsaa Undervisningen i det kommende Vinterhalvaar kunne forme sig omtrent som hidtil. Helt normal har den ikke været i de senere Aar og bliver det vel næppe, førend Byggefagene, hvorfra et stort Antal af de mest velkomne Elever stammer, kommer ind i en stabil og gunstig Periode.

Undervisningsudvalget har med Tak ligesom de foregaaende Aar faaet Lokaler stillet til Raadighed i Kommuneskolerne, saaledes at det er bleven muligt at oprette det fulde Antal Kursus, som der ellers ikke vilde have været Plads til i Industriforeningens egne Lokaler.

Elevantallet udgjorde 551 Personer eller 636 Del-

lagere i de enkelte Fag, fordelte i 31 Klasser, mod den foregaaende Vinter 825 Personer (1000 Deltagere), fordelte i 49 Klasser. Af tidligere Aars Elever har 156 sogt Undervisning mod 262 i Vinterhalvaaret 1913—1914.

Undervisningen begyndte den 12te Oktober 1914 og sluttede den 16de April 1915.

Undervisningsplanen omfattede folgende Fag:

1) *Bogforing og Regning*, 2) *Dansk, Retskrivning og Korrespondance*, 3) *Skrivning*, 4) *Videregaaende Regning og Matematik*, 5) *Videregaaende Regning og Overslagsberegning*, 6) *Erhvervsgeografi*, 7) *Kulturhistorie*, 8) *Tysk*, 9) *Engelsk*, 10) *Fransk*, 11) *Kemi*.

Til Undervisningen indmeldte sig som foran nævnt 636 Fagdeltagere. Eleverne kunde efter eget Ønske deltage i et eller flere Fag.

Elevantallet i de forskellige Fag var: 1. Bogforing og Regning: 63 Elever, fordelte paa 3 Hold. 2. Dansk, Retskrivning og Korrespondanee: 58 Elever, fordelte paa 3 Hold. 3. Skrivning: 43 Elever, fordelte paa 2 Hold. 4. Videregaaende Regning: 27 Elever, samlede paa 1 Hold. 5. Matematik: 19 Elever, samlede paa 1 Hold. 6. Overslagsberegning: 12 Elever, samlede paa 1 Hold. 7. Erhvervsgeografi: 15 Elever, samlede paa 1 Hold. 8. Kulturhistorie: 35 Elever, samlede paa 1 Hold. 9. Tysk: a. Begyndelseskursus: 73 Elever, fordelte paa 3 Hold. b. Fortsættelseskursus: 25 Elever, samlede paa 1 Hold. e. Kursus for viderek.: 20 Elever, samlede paa 1 Hold. 10. Engelsk: a. Begyndelseskursus: 106 Elever, fordelte paa 5 Hold. b. Fortsættelseskursus: 23 Elever, samlede paa 1 Hold. e. Kursus for viderek.: 46 Elever, fordelte paa 2 Hold. 11. Fransk: a. Begyndelseskursus: 38 Elever, fordelte paa 2 Hold. b. Fortsættelseskursus: 14 Elever, samlede paa 1 Hold. c. Kursus for viderek.: 12 Elever, samlede paa 1 Hold. 12. Kemi: 7 Elever, samlede paa 1 Hold.

Det nye Skoleaar begynder d. 30. Septbr. efter Plan, der udleveres i Industriforeningens Sekretariat.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Industritællingens endelige Hovedtal.

Vi har tidligere udforligt gengivet de forelobige Resultater af Haandværks- og Industritællingen af 26. Maj 1914. Af den endelige Behandling af Stoffet foreligger nu de reviderede Hovedsummer. Herefter udgjorde ifjor Industriens og Haandværkets samlede Personale lidt over 350,000. I dette Tal er medregnet alle de beskæftigede, ligegyldigt af hvad Art ,deres Arbejde er, og uden Hensyn til deres Stilling i Virksomheden. *Egentlige industrielle Arbejdere* (Fabriksarbejdere af begge Kon, Haandværkssvende, Lærlinge, Arbejdsmænd ,Syersker o. s. v.) udgor ca. 233,000. Af den saakaldte *Funktionærgruppe* (Tilsynshavende, teknisk Personale, Kontor- og Butikspersonale, Formænd o. l.) medregnet Personel som f. Eks. Bude, Kuske o. l. findes ialt 35,000. Af *Indehavere* findes godt 82,000. Denne sidste Gruppe har vist Tilbagegang i de sidste 10 Aar, hvilket betyder Koncentration i Industri og Haandværk, medens som tidligere omtalt baade den egentlige Arbejdergruppe og navnlig Funktionærgruppen er steget anseligt.

Toldindtægterne.

Ifolge Meddelelse fra Generaltolddirektoratet har Toldindtægterne m. v. i Juli Maaned 1915 i Sammenligning med 1914 udgjort som folger:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indforselstold	5,022,000	4,326,000
Sukkerafgift	1,160,000	1,211,000
Spiritusafgift	631,000	572,000
Olskat	926,000	904,000
Stempelafgift af Cigaretter	90,000	65,000
Andre Indtægter	167,000	153,000
Tilsammen	7,996,000	7,231,000

I Maanederne April—Juli i indeværende Finansaar udgjorde Indtægterne i Sammenligning med de tilsvarende Maaneder forrige Finansaar:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indforselstold	14,277,000	13,533,000
Sukkerafgift	2,218,000	2,310,000
Spiritusafgift	2,566,000	2,303,000
Ølskat	3,003,000	2,891,000
Stempelafgift af Cigaretter	358,000	252,000
Andre Indtægter	353,000	300,000
Tilsammen	22,775,000	21,589,000

De bornholmske Kul.

Som bekendt har de vanskelige Forhold paa Kulmarkedet givet Anledning til en officiel Undersogelse af de bornholmske Kullejers Værdi. Efter at Handelsministeriet nu har modtaget de udsendte Sagkyndiges Indberetning, er det besluttet, at Undersogelserne skal fortsættes. Paa Tillægsbevillingsloven vil der blive fremsat Forslag om at bevilge 15,000 Kr. til fortsatte Undersogelser.

Bryggeriforeningens Haandbog.

Med en Rundhaandethed m. H. t. Udstyr, Papir og Tryk, der ikke er almindelig herhjemme, har Bryggeriforeningen udgivet en Haandbog, der turde have Interesse ogsaa udenfor Foreningens Kreds. Med dette Arbejde foreligger nemlig — vistnok for forste Gang — en praktisk Haandbog over det store saa mangesidede Lovgivningsarbejde, der vedrorer Industrien, selvfolgelig Bryggerierne i Særdeleshed. Men hertil er knyttet en Rigdom af Oplysninger af anden Art, alle værdifulde for det daglige, praktiske Arbejde i Industri og Handel, bl. a. en hojst tiltrængt Oversigt

over Hovedorganisationer i dansk Industri og Haandværk.

Bogens Værdi garanteres af den Række sagkyndige Medarbejdere, der har forfattet de forskellige Afsnit, og man maa haabe, at Bryggeriforeningens Offervillighed ved Udgivelsen af Haandbogen ogsaa har vist sig deri, at Oplaget ikke er begrænset til blot at omfatte Foreningens egne Medlemmer.

Sulfitspritfremstilling i Norge.

Norges storste Cellulosefabrik, Union Co., Skien, har nylig erhvervet et Patent til Fremstilling af Garvekstrakt af Sulfitlud, hvilken nye Fabrikation i Sommer er sat igang. Samme Selskab har nu — efter hvad der oplyses i norske Blade — optaget en anden Fabrikation til Nyttiggorelse af Cellulosefabrikernes Affaldslud, nemlig Fabrikation af Sulfitsprit til teknisk Brug. Forelobig anlægges der en Fabrik i Skien med en aarlig Produktion af ca. 1 Mill. Liter Sprit, anvendelig til Motordrift o. l.

De Forsog, der i Sverige er anstillet vedrorende Sulfitspritindustrien, har vi tidligere omtalt. At Sagen er af stor nationalokonomisk Betydning for de celluloseproducerende Lande vil fremgaa deraf, at alene de norske Cellulosefabriker af deres Affaldslud, som hidtil kun har været til Bryderi for Fabrikerne, vil kunne producere 20 Mill. Liter Sprit aarlig.

Svensk Interesse for det russiske Marked.

Karakteristisk for den Energi, der fra svensk Side udfoldes for at udvide Eksporten til Rusland, er et Forslag af en svensk Ingeniør, der gaar ud paa at starte et Jernbanetog, der fyldt med svenske Varer skulde være en ambulant svensk Eksportudstilling i Rusland. Toget, der helst skulde bestaa af svenskbyggede Waggoner og trækkes af et svensk Lokomotiv, skulde saaledes nemt og effektivt sprede Kendskabet til svenske Varer i Rusland. Da Forslaget er fremsat privat, kan intet siges om dets Udsigter til Realisering, men forelobig droftes det i den svenske Presse.

Det Rhin-westfalske Kulsyndikat.

De tidligere omtalte Forhandlinger om Fornyelse af det Rhin-westfalske Kulsyndikat har nu fort til det Resultat, at der er blevet dannet et Overgangssyndikat for Tiden fra 1. Januar 1916 til 31. Marts 1917.

Den svenske Jernmalm- og Jerneksport.

Som bekendt har Sveriges Jernmalmeksport lidt stærkt under Krigen. I Tiden fra 1. Januar til 31. Juli d. A. androg Eksporten 2,9 Mill. Tons mod 3,4 Mill. Tons i samme Tid ifjor, d. v. s. en Formindskelse paa ca. 0,5 Mill. Tons. Jernmalmeksporten synes dog under de sidste to Maaneder igen at være steget. Til Gengæld for Formindskelsen i Landets Malmudforsel er den svenske Jerneksport steget ret anseligt. Den udgjorde i første Halvaar af 1915 293,000 Tons mod 233,000 Tons ifjor. Forogelsen faldt navnlig paa Pig-Iron med en Udforsel af 143,000 Tons mod 89,000 Tons ifjor og paa varmtvalset Stangjern med 53,000 Tons mod 41,000 Tons ifjor. Eksporten af Plader er ligeledes steget. Stigningen i Jerneksporten synes at være i rask Tiltagen.

Kapitalkravene efter Krigen.

I Anledning af, at der i Sverige skal være tegnet meget betydelige Belob af det sidste tyske Krigslaan — efter en Meddelelse i den svenske Presse skal der alene i een Stockholm-Bank være tegnet 5 Mill. Mrk. — har den svenske Finansminister i et Interview udtalt en Advarsel mod slig »Kapitaleksport«. Ministeren ansaa vel Fænomenet som et glædeligt Tegn paa en raadende Kapitalrigdom, men det maatte dog fremhæves, at de likvide Kapitaler i Sverige burde forbeholdes Landets egne Behov, hvilke — da man baade for Tiden og senere maatte være belavet paa at være henvist til det indenlandske Laanemarked — vilde blive store nok. Det vilde jo ikke blot blive Statens og Kommunernes Laanebehov, der skulde tilfredsstilles, men ogsaa Industriens og andre Erhvervs, og for en mulig Ekspansion af disse var Sporgsmaalet af vital Betydning.

Ministeren fremkom sluttelig med en Udtalelse, der ogsaa turde have Interesse for os, idet han nemlig advarede mod i storre Udstrækning fra Udlandet at tilbagekobe svenske Obligationer, selv om Vilkaarene syntes fristende. Paa denne Maade at binde ledig indenlandsk Kapital var en Uklogskab.

□□□□□□

Forenings-Meddelelser.

Industriforeningens Foredragssæson

indledes Mandag den 4. Oktober Kl. $8^1/_2$ Aften.

Dr. phil. *Fr. Poulsen* vil paabegynde en Række Foredrag om »*Konstantinopel og Lilleasien*« (med Lysbilleder).

Foredragene fortsættes Mandag den 11. og Mandag den 18. s. M.

Bibliotek-Haandbog.

Næste Numer af »Tidsskrift for Industri« vil bringe en Oversigt over Indholdet af Bibliotekets aabne Hylder efter den i sidste Hefte omtalte Omordning, hvorefter Vægten særlig er lagt paa et fyldigt, teknisk Materiale. Oversigten vil kunne opbevares særskilt.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 10 OKTOBER 1915

Handelsstudent-Spørgsmaalet.

Indledende Bemærkninger til Diskussionsmødet i Handels- og Kontoristforeningen d. 13. Oktbr. 1915 af Direktør *Max Ballin.*

Den rivende Udvikling, vi i de sidste Decennier har oplevet paa alle tekniske Omraader saavel i Industri som i Landbrug, og som ganske har revolutioneret disse Erhverv, som mere og mere har udskilt det rent empiriske Moment og i Stedet sat Resultaterne af videnskabelig Forskning, har vi ogsaa her i Landet været i Stand til at modtage og fremme gennem det stadig stigende Tal af Kemikere, Maskiningeniører og Fabriksingeniører, vor polytekniske Læreanstalt udsender, og som finder et frugtbart Felt i vor opblomstrende Industri og vort rationelt drevne Landbrug. Hvilke Fremskridt kan de senere Aar ikke fremvise paa alle disse Omraader, og hvilke Perspektiver aabnes der ikke stadig for en videre Udvikling. Jeg behøver blot at henvise til Industrier som f. Eks. Sukkerfabrikationen, den elektriske Kabelindustri, Dieselmotorindustrien og meget andet, for at det med det samme er præsent for alle, hvilken Rolle disse Erhverv spiller i vor økonomiske Fremtid, og hvorledes de alle er baarne af den teoretiske Forsknings Resultater og Udnyttelse i de praktiske Erhverv. Men selve denne Udvikling stiller stærkt forøgede Krav ogsaa til *Handelens* Mænd, der ved *deres* Arbejde skal skabe den økonomiske Basis for Udvekslingen af Industri- og Landbrugsprodukter mod Udlandets Frembringelser, og som skal lede hele Handelssamkvemmet, som vor særlig gunstige geografiske Beliggenhed giver os saa store Muligheder for paa det internationale Marked med Held at deltage i. Det er jo nu tillige saadan, at hele Handelslivets øvrige Udvikling medfører forøgede Krav til dettes Mænd og foruden en praktisk Viden tillige kræver en teoretisk faglig Indsigt, uden hvilken det bliver umuligt for os at staa os i Kampen med de store Landes økonomiske Overvægt. En moderne Købmand, der vil beherske sit Kald og naa et Stykke videre frem ad Vejen, maa i vore Dage beherske hjemlige og internationale Retsforhold, forstaa de store økonomiske Hovedlinier i Forretningslivet, kende Bankvæsen, Forsikringsvæsen, Statistik, Handelstraktatforhold, Kartel- og Trustvæsen, Børsforhold, Toldpolitik, i det hele være inde i en Række af juridiske og økonomiske Fænomener af den mangfoldigste Art. Men for den højere Handelsuddannelse har Kaarene her i Landet hidtil været meget ugunstige, sammenlignet med den højere tekniske Uddannelse, — ganske utilstrækkelige. Den gamle Storkøbmand Niels Brock stiftede allerede i 1802 et Legat paa »10,000 Daler som en velment Grundsten til en Grossererskoles Bygning«; men først i Aarhundredets Slutning — midt i Firserne — tog C. F. Tietgen Initiativet til en Handelsskoles Oprettelse med den i Tidernes Løb opsamlede Kapital af Niels Brocks Legat som Grundlag. I den Niels Brockske Handelsskole, der siden da, gennem forskellige Trin og Undervisningsplaner, er naaet op til det, den nu er, en toaarig Handelsskole, har vi efter alle Sagkyndiges Mening en fortræffelig Skole med udsøgte Lærerkræfter, hvor der gøres et ærligt og alvorligt Arbejde for unge Handelsmænds Uddannelse

fra deres 16—18 Aar. Allerede i 1909 begynder Bestræbelserne for at udvide Skolens Maal, og Grosserersocietetet henvender sig allerede da til Ministeriet for at soge opnaaet Dimissionsret til Universitetet og forsøge Tanken om en højere teoretisk Handelsundervisning ført videre gennem Oprettelsen af i alt Fald een Lærerstol ved Universitetet i Handelsvidenskab. Ser man paa den Modtagelse, Forslaget *den* Gang fik, synes det, saa underligt det lyder, som om man *da* saa næsten med større Forstaaelse paa Bestræbelserne end den, der nu 6 Aar senere er kommet til Orde i adskillige Kredse. Konsistorium svarer Ministeriet i *Begyndelsen af 1910* paa Ønsket om at give Niels Brocks Dimittender Adgang til det rets- og statsvidenskabelige, samt det filosofiske Fakultet, at dette *sidste* maa fordre en ret *omfattende* Tillægsprøve, medens det rets- og statsvidenskabelige Fakultets Flertal mener at kunne nøjes med en *mindre streng Tillægsprøve*, og et Mindretal bestaaende af *3 juridiske Professorer* udtaler endog, at med den forelagte nye Plan for Niels Brocks Handelsskole nærer man ingen Betænkelighed ved, *uden* særlig Tillægsprøve at give Adgang til de under det juridiske Fakultet hørende Eksaminer. I det Herrens Aar 1910 var Professor Carl Jul. Salomonsen Universitetets Rektor! Ak hvor forandret! Sagen var jo imidlertid foreløbig strandet; men Societetet havde ikke skrinlagt Planen, og efter nogle Aars Hvile kom den atter frem. Skulde jeg her nævne enkelte Mænd, der særlig var virksomme for, at Sagen stadig holdtes paa Dagsordenen, maatte det vel blive Mænd som Landstingsmand Holger Petersen med sin altid vaagne og offervillige Interesse for de Unges Undervisning baade i teknisk og merkantil Retning, og Grosserer Otto Petersen, der med sit gamle Firmanavn »N. F. Høffding« havde Tradition for Frisind og Udsyn, og som ogsaa paa anden Maade var knyttet ved stærke Baand til unge Købmænds Undervisning, og endelig denne Forenings med Rette hojtærede Formand Handelsminister Hasing Jørgensen, som det mest direkte skyldes, at der ifjor den 28de Maj nedsattes en Kommission bestaaende af 4 Medlemmer valgte af Konsistorium, 4 valgte af Kultusministeriet og 4 valgte af Handelsministeriet. Det er ikke uden Interesse at notere, at Universitetet selv fandt, at Kommissionens Opgave ikke burde indskrænkes til at drofte det foreliggende Spørgsmaal *alene med Henblik* paa den *statsvidenskabelige* Eksamen. Kommissoriet fik følgende Ordlyd: »Overvejelse af Spørgsmaalet om, paa hvilke Vilkaar der maatte kunne gives Dimittender fra Niels Brocks Handelsskole Adgang til at lade sig immatrikulere som akademiske Borgere ved Københavns Universitet med Ret til at indstille sig til Universitetets Embedseksaminer eller enkelte af disse, derunder hvorvidt dette skulde ske ved en Ændring af den bestaaende Handelsskoleprøve eller ved Indførelse af en Tillægsprøve til denne.

Kommissionen bemyndigedes derhos til at inddrage under sin Drøftelse ogsaa andre Spørgsmaal, der maatte staa i naturlig Forbindelse med det ovennævnte, samt til i specielle Tilfælde at tilkalde særlige sagkyndige«.

Kommissionens Arbejde endte i Juli i Aar og resulterede i 3 Forslag 1) en Tillægsprøveordning, 2) et treaarigt Handelsgymnasium og 3) Oprettelse af et Handelsfakultet. Jeg vil nu gerne have Lov til, inden jeg gaar nærmere ind paa disse Forslag, at pointere, at det selvfølgelig saalidt, som det er min Mening, at alle Mennesker, der gaar i Industriens Tjeneste, skal være Polyteknikere, er min Mening, at alle Mennesker, der vil til Handelen, skal tage merkantil Studentereksamen. For *Flertallet af unge Handelsmænd — alle de, der søger deres Erhverv i Detail- og Engroshandelen, vil efter min Mening den naturlige og den formaalstjenlige Vej stadig være Købmandslæren*, stadig i forste Linie være den praktiske Uddannelse med den Supplering, som Købmandsskolens Aftenkursus giver, rent parentetisk vil jeg gerne have Lov til at indskyde den Bemærkning, at jeg vilde anse det for et Fremskridt, om i alt Fald i de to første Aar af Læretiden, den største Del af Skolegangen foregik i Dagtimer; jeg bekender, at jeg mener ingen Skade vilde ske herved for den praktiske Uddannelse, thi det maa sikkert erkendes, at Lærlingeuddannelsen langt fra er ideel, og at det rent elementære Arbejde ofte spiller for stor en Rolle og tager alt for megen kostbar Tid, der med langt større Udbytte kunde benyttes til at supplere den ofte mangelfulde Skoleundervisning, som Handelslærlingen møder frem med. Der er selvfølgelig ogsaa et ikke ringe Kontingent af de unge Mænd, der gaar *Kontorvejen, hvis Evner paa Forhaand henviser dem til at give den praktiske Uddannelse Fortrinet*, og det gælder for disse, som for Handelslærlingerne, at de af dem, der viser fremragende Evner, i Almindelighed efter

et Par Aars Læretid, saafremt de har Vilje som Evne, vil kunne naa at skaffe sig det teoretiske Supplement, som heller ikke de kan undvære, enten paa Købmandsskolen eller paa en Dagskole. Men heller ikke disse skal efter min Mening være Studenter endsige Kandidater af merkantil Retning. Nej, det, det gælder om, er *at tilføre Handel og Industri et Antal af de unge Mænd, der nu gaar Gymnasievejen uden udpræget Lyst eller Evne til et Fagstudium; det kommer an paa at drage et Antal gode Kræfter over til de praktiske Erhverv fra de immaterielle.* Som Forholdene nu er, er der fra alle Sider Enighed om, at der er en Overproduktion af Studenter, og hvert Aar melder der sig et Antal af disse til Tjeneste i Erhvervene, men den Gymnasieuddannelse, de medbringer, er intet formaalstjenligt Grundlag for Arbejdet i Handel og Industris Tjeneste. I heldigste Tilfælde maa en saadan Student et à to Aar ind paa en Handelsskole (for Tiden er der 9 Studenter i Niels Brocks Skole), for at kunne gøre nogenlunde Fyldest, hvor meget mere logisk vilde det dog være at indrette en Gymnasielinie, der gav just det Grundlag, der behøves, og af hvor stor samfundsmæssig Betydning vilde det ikke være, om alle de mange, der nu gaar den akademiske Vej ved opnaaet Studentereksamen, naar det, som det hedder, viser sig »at han ikke egner sig til at læse«, kunde melde sig til Tjeneste i det praktiske Liv med en Skole bag sig, der var anlagt paa det praktiske Livs Krav, i Stedet for som det saa ofte gaar, at hutle sig videre i et Fagstudium et Aarstid eller to og saa skuffet vende Universitetet Ryggen for, efter et Par spildte Aar, at skulle begynde forfra igen, eller endnu værre, leve videre som studiosus perpetuus. Og for dem, der fra Ungdommen føler Kræfter og Kald i sig til at give sig i Lag med de Opgaver, der venter Handel, Skibsfart og Industri, hvilken Lykke vil det ikke være at faa en Gymnasieuddannelse, der paa een Gang bringer ham paa Højde med den ypperste Standard af Dannelse og tillige giver ham Grundlaget for hans Livs specielle Arbejde. Hvor vil ikke vi andre, der nu er oppe over Livets Middagshøjde misunde og unde den næste Generation den Uddannelse, den vil faa, den Udrustning til at løse Fremtidens Opgaver, som vi har maattet savne. Ligesom den flinke Fag-Student i sit Filosofikum-Aar ikke nøjes med dette Studium, men tager fat paa sine specielle Fag, saaledes vil ogsaa den nye Klasse Studenter foruden at læse til Filosofikum ogsaa høre Forelæsninger, der kan supplere deres Viden og lære dem at arbejde selvstændigt. Forhaabentlig vil de kunne høre disse Forelæsninger ved Handelsfakultetet.

Naar den unge Mand saa med sit fyldte 19de Aar melder sig til Tjeneste i en Bank, paa et Assurancekontor, i et Handelsforetagende, vil han have alle Chancer for hurtigt at naa frem, og Erhvervene vil have Udsigt til at faa den Rekruttering, som de — og dette er dog vel væsentligt — selv mener i saa høj Grad at tiltrænge. — Et Mindretal af Studenter af den ny Linie vil saa gaa videre, nogle maaske over i Fagstudier, efter at have aflagt de Tillægsprøver, de enkelte Fakulteter maatte kræve, — andre vil gaa til det juridiske Fakultet, og forhaabentlig mange til Handelsfakultetet; som praktiske Jurister vil de ikke blive ringere udstyrede end de, der nu bliver Sagførerfuldmægtige fra Eksamensbordet uden Kendskab til almindelige Regnskabsforhold og økonomiske Forhold, og fra Handelsfakultetet vil saa udgaa en Stab af brugbare Kræfter til Tjeneste f. Eks. i konsulær Virksomhed, i den højere Administration, i Toldvæsen, i faglige Organisationer, fremdeles naturligvis i Banker, Forsikringsselskaber og alm. Handels- og Industrivirksomheder. — De Veje, Kommissionen anbefaler for at naa det stillede Maal, er først Bevarelsen af Niels Brocks fortræffelige toaarige Handelsskole, der som nævnt fra alle Sider anerkendes at være naaet til en meget høj Standard, eventuelt i Forbindelse med en Tillægsprøve, der har til Formaal at give et Fond af supplerende almendannende Stof, nemlig en udvidet Undervisning i Historie og literær Dansk-Undervisning, i Oldtidskundskab og et til det sproglige Gymnasium svarende Pensum i Literatur i Sprogene. — Det er Meningen, at den unge Mand, der efter bestaaet Realeksamen har gennemgaaet Niels Brocks toaarige Skole, samtidig skal kunne forberede sig til Filosofikum og til Tillægsprøverne, saaledes at han bliver Student og cand. phil. samme Aar. Han taber altsaa ingen Tid i Sammenligning med Dimittenderne fra de 3 Gymnasielinier; *de* har de 3 Gymnasieklasser og Filosofikum-Aaret; *han* har Realklassen, 2 Niels Brockske Klasser og Tillægsprøven og Filosofikum under et. — Det vil forstaas, at Kommissionen har foreslaaet denne Ordning bl. a. af Hensyn til, at der jo i heldigste Tilfælde vil gaa 3 Aar, inden den ny

Handelsstudentereksamen første Gang kan afholdes, og det formentlig vilde være en Uretfærdighed mod dem, der nu og indtil da frekventerer Niels Brocks Handelsskole, at afskære dem fra den Mulighed at blive Studenter, ligesom det vel ogsaa kan tænkes, at der andre Steder i Landet nu eller senere kan findes Handelsskoler, der kan opfylde Betingelserne for Berettigelsen til Tillægsprøveordningen, og som ikke af økonomiske eller andre Grunde kan gaa over til at indføre det treaarige Handelsgymnasium. — Men selv om denne Ordning er tiltraadt af hele Kommissionen, kan det dog ikke stærkt nok siges fra Handelens Side, at den er ganske utilfredsstillende; for det første maa man mene, at en saadan forceret Eksamenslæsning, som Tillægsprøven ofte maa blive, er en daarlig Form for Tilegnelse af Stoffet; for det andet maa netop Handel og Industri lægge Vægt paa, at der skabes en *regulær* Udviklingsgang ogsaa for de Unge, hvis Uddannelse ad denne Vej kan paabegyndes paa samme Tidspunkt som de øvrige Gymnasieelevers, og det maa desuden synes umiddelbart indlysende, at naar hele den treaarige Undervisning fra Begyndelsen kan opbygges med det tilsigtede Maal for Øje, maa det være langt at foretrække at naa til en homogen Undervisningsplan i Stedet for en paaklistret Tillægsprøve. — Med al Respekt for Universitetet og Pædagogernes Modstand, tør jeg ogsaa her sige, at Bevægelsen herimod er kom met Kommissionens Flertal meget overraskende, idet man maa mene, at kan man akceptere den i *sig selv* ufuldkomnere Tillægsprøve-Ordning, maatte man ogsaa kunne støtte Ønskerne om *den bedre og fuldkomnere Ordning*, som det treaarige Handelsgymnasium i sig selv maa kunne blive, byggende ikke paa Realklassen, men som de andre Gymnasielinier paa Mellemskolen. — Kommissionens Flertal foreslaar da ved Lov oprettet en særlig Studentereksamen for Handelsskoleelever. § 1 i Loven angiver Karakteren af hele Ordningen i følgende Ordlyd:

»I Tilslutning til Mellemskolen kan der i Handelsgymnasier gennem 3 etaarige Klasser gives en fortsat højere Almenundervisning, der paa *en Gang afgiver det nødvendige Grundlag saavel for videregaaende Studier som for videre Uddannelse i det praktiske Erhvervsliv*«.

Jeg skal ganske kort gennemgaa de foreslaaede Pensa, idet jeg skal tilføje, at Kommissionen ikke mener, at denne Fordeling er den eneste saliggorende, men at Planen er godkendt saavel af Handelsskoleinspektøren som af Skolens Lærere.

I Dansk omfatter Undervisningen hele Gymnasiets literære Pensum, medens Oldnordisk, Sproghistorie og Svensk bortfalder; ogsaa i Tysk og Engelsk maa der ske nogen Indskrænkning, idet Sprogundervisningen med Handelsforhold for Øje optager en betydelig Del af Tiden, saa at *Literaturfortolkningen* og *Literaturhistorien* maa udelades, dog ikke selve *Literaturlæsningen*. Fransk læses i samme Omfang som nu i Niels Brocks Skole, men gaar altsaa over fra et valgfrit Fag til tvungent og faar et anseligt Timetal. I Naturfagene medtages hele det nysproglige Gymnasiums Pensum og desuden den særlige Undervisning for Niels Brocks Skole i Teknologi, Kemi og Varekundskab. Oldtidskundskab læses i Gymnasiets Omfang. Endelig kommer saa den særlige Undervisning i Retsvidenskab, Nationaløkonomi, Statistik, samt Bogføring og Kontorarbejde. Matematik og Regning faar ligeledes et meget stort Timetal. Historie og Samfundslære optages i Gymnasiets hele Omfang, dog undtagen Specialet, for hvilket sidste der fra ingen Side synes at være Begejstring.

Man vil selvfølgelig nu kunne diskutere i Enkeltheder, om der paa nogle Punkter er medtaget for lidt eller for meget, men som Helhed tør man gaa ud fra, at der her er optrukket Hovedlinierne for en Gymnasieretning, der kan fyldestgøre Studentereksamens almindelige Krav, og som *samtidig giver en Uddannelse i de socialt dannende Fag og Handelsskolefagene*, der kan skabe et betryggende Grundlag for Elevernes hele Udvikling og Opøvning i at tumle med de Fænomener, som det praktiske Erhvervsliv vil stille dem overfor, og som Erfaringen uomtvistelig har vist, at ingen af de nuværende Gymnasielinier i sig kan være Basis for.

Elleve af Kommissionens tolv Medlemmer har tiltraadt denne Plan — der findes blandt disse Universitetsrepræsentanter som Professor Harald Westergaard, Professor Heegaard, Professor Dahl og Dr. Sarauw, Embedsmænd fra den højere Administration som: Departementschef Arup, Kontorcheferne Glahn og Krenchel, Skolemænd som Folketingsmand Johs. Fog-Petersen og Forstander Jacobsen, og endelig Repræsentanter fra de praktiske Erhverv selv. — Man tør gaa ud fra, at naar de mange modstridende Interesser her endelig er blevet forenede, skyldes det

ikke *alene* mine »lokkende Havfrusange«, men Overbevisningen om, at der her er skabt et Grundlag for en fuldt forsvarlig og gennemførlig Uddannelse, der vil være af Betydning for en vigtig Del af *den* Ungdoms Undervisning, der skal bære en stor Del af vor Fremtids og vort Lands økonomiske Udvikling. Indenfor Kommissionen repræsenteres Modstanden mod Planen af et enkelt Medlem, Prof. Vinding Kruse, og det skal straks erkendes, at netop dennes bestemte Modstand har været af stor Betydning for hele Planen, idet de fremsatte Anker naturligt maatte føre til, at Flertallet maatte bestræbe sig for i forøget Grad at fjerne saadanne Mangler, som maatte klæbe ved Forslaget. De Indvendinger, Prof. Vinding Kruse har gjort i sit Mindretalsvotum, er nu siden, efter Betænkningens Afgivelse, blevet optaget og uddybet af andre under den allerede ret livlige, mundtlige og skriftlige Behandling, Spørgsmaalet har givet Anledning til, og hvor Universitetet og Pædagogerne Arm i Arm er rykkede frem for at pulverisere den Ordning, Betænkningen selv dog ret beskedent kalder for »*et Forslag til en supplerende Ordning, gældende under de forhaandenværende Skoleforhold og udarbejdet med Hensyntagen til disse*«.

I et Foredrag, Prof. Carl Salomonsen for nogen Tid siden holdt i Studenterforeningen, og som, holdt i den højt kultiverede Form, der er hans Tales Særkende, maatte blive af betydelig Virkning særlig i en Studenterforening, kom Professoren ind paa de væsentligste Sider af Modstanden mod Forslaget. Først siger Professoren — og han har i en Tale, der for et Par Aftener siden blev holdt af en saa fremragende Forkæmper for den højere Handelsskole som Admiral Richelieu, faaet Tilslutning: Hvorfor opretter man ikke en Handelshøjskole? Ja, jeg bliver nødt til at gentage den »knappe« Bemærkning fra Mødet for en $1^1/_2$ Aars Tid siden i Studentersamfundet: *det bliver for dyrt!* Svaret kan nu en Gang ikke blive bedre, men *det har den Fordel stadig at være rigtigt.* Naar man har beskæftiget sig med dette Spørgsmaals økonomiske Side, vil man nemlig erkende, at det her drejer sig om meget store Summer, og selv om Professoren siger, »at Universitetsprofessorer er meget billige her i Landet«, maa jeg dog pege paa, at det alligevel rimeligvis i Øjeblikket simpelthen vil være umuligt at finde de passende Lærerkræfter andre Steder end ved Universitetet, derfor er det ogsaa vi vil der hen, og naar det maa formenes, at Universitetet ogsaa i andre Henseender kan give Rum for denne Undervisning, finder vi det naturligt at banke paa den Dør. Saadanne Instituter som dem, der findes eller maaske fandtes i Belgien og nu i Frankfurt, kræver til Bygninger og Administration Summer, der tælles i syvcifrede Tal, og deri er jeg enig med Prof. Salomonsen, at den glødende Standsfølelse, den storstilede Offervillighed, han fandt i Rothschildernes gamle By ved Main, den kan vi ikke opdrive her hjemme. At faa rejst et Handelsakademi her i Landet vil simpelthen endnu i mange Aar være en uløselig Opgave, og lad mig tilføje endnu en Ting, der findes heller ikke endnu den Begejstring eller den Forstaaelse af Sagens Betydning i de Kredse, der skulde være de nærmeste til at bringe Sagen frem, som maatte kræves som Fundament for en saadan Plan, men just derfor, synes det mig, maa vi, der føler os overtydet om, at vort Erhvervslivs Bestand og Sejr og Evne til økonomisk at bære vort Lands Udvikling beror paa en Tilførsel af nye, skolede Kræfter med bedre Uddannelse end den, vi selv fik eller kunde faa, søge Planen realiseret paa en beskednere Basis, som har den Fordel at være mulig at gennemføre.

Men, har man sagt, I har ingen Ret til at søge en Plan gennemført, der for hele den højere Almenundervisning vilde betyde en virkelig Fare, og jeg skal gerne her røbe, at der ogsaa blandt dem, der indenfor Kommissionen har sluttet sig til Planen, har været stærk Lyst til allerede nu at faa hele Gymnasieordningen af 1903 taget op til Behandling og Reformering; men for det første var jo Kommissionens Sammensætning ikke en saadan, at man kunde mene den kompetent hertil, for det andet maatte Sporene skræmme. En virkelig Udsigt til en snarlig Reform ført ud i Livet er der jo ikke, og naar Professor Salomonsen i sit Foredrag meget vittigt peger paa den store Hast, der dog skød Løsningen et langt Stykke ud i Tiden, kan det dog i alt Fald *ikke* være en Grund til *at vente endnu længere*, til den store Reform maatte komme. Men, siger Professor Salomonsen og Pædagoger som Rektor Berthelsen og Rektor Kaper med ham, et nyt treaarigt Gymnasium vil forhale den store Reform og desuden medføre farlige Konsekvenser. I kan ikke Svensk, I kan ikke synge, I læser ikke Religion, siger man til os, og I forringer desuden Jeres Skole som Handelsskole;

til det sidste maa jeg dog have Lov at sige, at netop de Pædagoger, der virker ved Handelsskolen, siger det stik modsatte; naa, man har jo før set Pædagoger være uenige; men man maa dog vist lægge størst Vægt paa deres Mening, der særlig har beskæftiget sig med *denne Art af Undervisning*, og som siger god for Planen. Nu er det jo heller ikke saaledes, at det er Begejstringen for Svensken eller Sangen, der fremkalder Indvendingerne, men kun det Brud paa Skoleordningen, der vilde opstaa, den Særstilling, den ny Skole vilde faa overfor de 3 gamle Linier, og jeg har egentlig en ikke helt ubestyrket Fornemmelse af, at Pædagogerne og vi andre vel vilde være i Stand til at finde hinanden. Hvorledes man kan hævde, at en Ordning, om hvilken det udtrykkelig siges: det er en *supplerende Ordning*, det er en *midlertidig* Ordning, det er en Ordning, der *forfalder til Revision* sammen med Gymnasieordningen, kan *virke forhalende,* kan jeg ikke begribe; det skulde da kun være, hvis det vilde vise sig, at den blev meget stærkt benyttet, og den viste sig bedre at opfylde Hensigten, at skabe dygtige og nyttige Mennesker, og i saa Fald blev man jo denne Erfaring rigere; nej, hvis man vil erkende, at her foreligger et Krav fra en vigtig Del af Samfundet, og at her er en Skole, der vil vove Eksperimentet, kan jeg ikke se Begrundelsen til at lukke af for disse Bestræbelser, der jo i Virkeligheden har megen Udsigt til at lede Studenternes Overtal ind paa Veje, hvor de kan finde Udfoldelse og Virkefelt for deres Evner, og den Tillægsprøve for de sproglige Studenter, som baade Rektor Berthelsen og Admiral Richelieu anbefaler, er jo igen kun en Omvej, og det endda en Omvej, der koster et à to af de kostbareste Ungdomsaar. — Som en ren Overgangsordning nævner jo forøvrigt netop Betænkningen, at en saadan Tillægsprøve var mulig som Adgangsprøve til Handelsfakultetet. — Jeg vil her gerne fremhæve, at det fremsatte Lovudkast § 6 ogsaa har en analog Bestemmelse for den nye Studenterretnings Dimittender, idet det hedder:

»Enhver, der har bestaaet denne Studentereksamen, har Ret til at lade sig indskrive ved Universitetet som akademisk Borger og til at indstille sig til alle Universitetets Eksamina, *eventuelt* efter at have underkastet sig saadanne *Tillægsprøver,* der maatte blive fastsat ved kgl. Anordning med Hensyn til visse af Eksaminerne.«

Som en mere tilfældig Indskudsbemærkning vil jeg gerne paapege, at det ikke er ganske rigtigt, naar det er sagt, at det foreslaas at henlægge den ny Eksamen under Handelsministeriet. I Lovudkastet er det udtrykkeligt fremhævet gennem alle Bestemmelser, at der kun er Tale om *Samraad* mellem Kultusministeriet og Handelsministeriet, men at *alle Anordninger* etc. *udfærdiges gennem Kultusministeriet.*

Og saa »Fjeren i Hatten«, der ligesom saa mange andre smaa Fjer allerede er bleven til syv Høns. Jeg vil tilstaa, at det kosmetiske Synspunkt — Skønhedsplasteret — laa mig ret fjernt, da jeg hin Aften, efter at jeg havde hævdet, at saafremt det lykkedes at skabe en Studieretning, der kunde ekvivalere de øvrige Retninger i Almendannelse, og som tillige havde et specielt Indhold, der maatte gore den værdifuld og ønskelig, gerne kunde unde dens Adepter det ydre Tegn paa deres Ligeberettigelse. Men naar den samlede Kommission med mig mener, at Kulminationen af hele Bevægelsen for at skaffe Adgang til en højere Undervisning for dem, der skal lede, føre an og finde nye Veje i Erhvervslivet, ligger i *Handelsfakultetet,* vil det forstaas, at jeg mente og fremdeles maatte mene, at det akademiske Borgerbrev quod felix faustumquesit burde ligge i Lommen, og at Dimittenden fra Handelsgymnasiet maatte have ikke alene een Fjer i Hatten, men en hel vajende Fjerbusk af højnet Standsfølelse med sig paa Vejen. De Herrer maa huske, at vi vil *ikke have Studenter* skabte ad denne Vej, der *er ringere end de andre* eller *mindre i Stand til at fyldestgøre Universitetets berettigede Krav.* Handelsfakultetet er den sidste Skanse, vi vil prøve paa at storme, men den Uddannelse, dette skal give, har Kommissionen ikke ment det nødvendigt at give noget specificeret Udkast til. Vi vidste jo, at der i store Kredse indenfor Universitetet selv var et aabent Blik for dettes Ønskelighed, og vi nærer den sikre Forventning, at Universitetet selv i en nær Fremtid vil realisere denne Plan. Behandlingen af de store Opgaver og den Mangfoldighed af Stof, der her foreligger, og som blot en flygtig Omtale af vilde kræve en hel Aften til, lægger vi trygt i Universitetets Hænder; vi vil kun søge at skaffe den Ungdom, der her vil kunne finde den *højeste Uddannelse, de bedste Betingelser for at kunne følge og dygtiggøre sig ved denne Undervisning.*

❁ ❁ ❁

Den nyere Sociallovgivning i Norge.

Af Sekretær i Arbejdsgiverforeningen, cand. jur. *Hjalmar V. Elmquist.*

Skønt det sociale Lovmageri hverken i Sverige eller her i Landet er noget ukendt, kan det dog nok siges, at Norge i denne Henseende staar som en smuk Numer et blandt de nordiske Riger og overhovedet i Evropa. Haandværk og Industri er i Norge — som forøvrigt jo ogsaa hos os — uforholdsmæssig svagt repræsenteret i Lovgivningsmagten, og dermed hænger det vel sammen, at dette Omraade indenfor Næringslivet trods sin stadig voksende Betydning er bleven fundet at være en tilstrækkelig passende Prøveklud for sociale Eksperimenter. Landborepræsentanterne er aabenbart gennemgaaende for kortsynede til at se de Konsekvenser, som uvægerlig vil opstaa ogsaa for dem af de Lovgivningsvelgerninger, hvormed de er saa raske til at velsigne Industri og Haandværk.

Med den nøje Forbindelse, som for de 3 nordiske Lande mere og mere udvikler sig paa forskellige Lovgivningsomraader, er det af Betydning, at man her i Landet har Opmærksomheden henvendt paa to meget betydningsfulde og indgribende Love, som i denne Sommer er bleven til i Norge, nemlig Loven om Arbejdstvister og den nye Fabriktilsynslov med dens Bestemmelser om Normal- og Maksimal-Arbejdsdag.

Der er den Forskel paa disse to Love, at medens overfor den første — Loven om Arbejdstvister — Arbejdsgivernes og Arbejdernes Organisationer paa mange væsentlige Punkter har haft Interesser tilfælles og ved deres Samoptræden har formaaet at fjerne forskellige Udvækster, har deres Interesser ved Fabriktilsynsloven gaaet imod hinanden. Men skønt Arbejdsgiverne saaledes her stod mere isoleret, har de dog faaet en Lov, om hvilken det maa siges, at de nær kunde have faaet en meget værre. Dette er dog altid noget, selvom det ikke er meget.

Spørgsmaalet om *Mægling og Voldgift i Arbejdstvistigheder* blev i Norge optaget til Behandling i 1902. Der har siden været fremsat en Række forskellige Forslag, men Sagen er gentagne Gange udsat af Stortinget, bl. a. paa Grund af Brydningerne mellem Tilhængerne og Modstanderne af tvungen Voldgift i Interessekonflikter, altsaa Konflikter, der drejer sig om Oprettelsen af nye Overenskomster. Lige fra først af har saavel Arbejdsgiver- som Arbejderorganisationerne taget kraftig Afstand fra den Tanke, at Indholdet af Tarifaftalerne, Overenskomsterne om Løn- og Arbejdsvilkaar skulde kunne fastsættes af udenforstaaende. De har hævdet, at paa dette Omraade maatte Organisationerne bevare deres Bestemmelsesfrihed og deres Frihed til, naar Forsøgene paa at forhandle sig til Rette var bristede, da at anvende de Magtmidler, der stod til deres Raadighed. Derimod har navnlig Arbejdsgiverne ikke haft noget imod tvungen Mægling indenfor visse Grænser, altsaa dette, at der, forinden en Arbejdsstandsning paa saadanne Spørgsmaal etableredes, skulde være foretaget en Mægling.

Trods denne Enighed mellem Arbejdsgiverne og Arbejderne i Modstanden mod Indførelsen af tvungen Voldgift i Interessekonflikter fremsatte Regeringen ikke desto mindre i 1913 et Lovforslag, hvori indeholdtes den Bestemmelse, at en Interessestrid skulde afgøres ved Voldgift, naar Kongen fandt, at Tvisten paa Grund af sin Art eller sit Omfang udsatte betydelige Samfundsinteresser for Fare, og Mægling forgæves var prøvet, og Stortinget gav sit Samtykke dertil.

Dette Forslag fremkaldte heftig Protest fra Arbejdernes Side, og i Maj 1913 tilstillede Arbejdernes faglige Landsorganisation og Norsk Arbejdsgiverforening i Fællesskab Odelstinget en Skrivelse, hvori det udtales, at Hovedorganisationerne finder, »at den foreslaaede Adgang for Regeringen til at paabyde Voldgift i omfattende Konflikter er overordentlig betænkelig«. Samtidig meddeler de to Hovedorganisationer, at de er blevne enige om at nedsætte en Komité, bestaaende af 3 Repræsentanter fra hver Side med en udenforstaaende juridisk uddannet Mand som Formand til at søge at udarbejde et fælles Forslag til Lov om Mæglingsinstitution og Afgørelse af Retstvister, hvorfor man henstiller til Odelstinget at udsætte Lovens Behandling et Aar. Dette skete, og Arbejdsgivernes og Arbejdernes Fælleskomité udarbejdede da sit Forslag.

Regeringen opretholdt imidlertid ogsaa i 1914 sit Forslag om tvungen Voldgift i Interessetvister, og Flertallet i Stortingets Socialkomité sluttede sig til Regeringens Standpunkt. Da Arbejderne nu saa, at Faren for at faa indført den tvungne Voldgift var overhængende, besluttede de at gaa energisk til Værks, og den socialdemokratiske Landsorganisations ekstraordinære Kongres vedtog

en Resolution, hvori der udtaltes en bestemt Protest imod, at Forslaget blev ophøjet til Lov. Resolutionen ender med de Ord, at »Kongressen betragter en saadan Handling, at Voldgiftsloven vedtages, som et saa alvorligt Brud paa Organisationsfriheden, som Arbejderklassen hidtil har haft i dette Land, at den har besluttet at iværksætte en almindelig Arbejdsstandsning over hele Landet for at give et Vidnesbyrd om den alvorlige Vilje, som ligger bag Arbejdernes Udtalelser og Protester i denne Sag.«

Tildels vel paa Grund af de Betænkeligheder, som fremkaldtes ved Arbejdernes Trusel om Generalstrejke, tildels vel ogsaa paa Grund af Verdenskrigens Udbrud, blev Sagens Behandling ikke fremmet i 1914. Først i Maj Maaned i Aar blev Loven opslaaet til Behandling i Odelstinget. Saasnart dette var bleven bekendt, viste Arbejderne, at de agtede at gøre Alvor af deres Trusel om Generalstrejke, idet Landsorganisationen den 5. Maj i en Skrivelse til Norsk Arbejdsgiverforening opsagde Pladserne for samtlige Landsorganisationens Medlemmer, som var beskæftigede hos Medlemmer af Norsk Arbejdsgiverforening. Det tilfojedes, at denne Proteststrejke udelukkende var rettet mod det foreliggende Forslag om tvungen Voldgift.

Paa dette Strejkevarsel svarede Norsk Arbejdsgiverforening i en Skrivelse af 6. Maj, hvori det udtales: »Centralstyret deler som bekendt fuldt ud den ærede Landsorganisations Standpunkt til Forslaget om tvungen Voldgift. Man finder imidlertid at burde udtale sin Beklagelse over, at Landsorganisationen i den Anledning ligeoverfor Statsmagterne anvender Kampmidler, som i første Række gaar ud over vort Lands Industri og Haandværk. Ansvaret for de Folger, som dette maatte komme til at medfore, maa helt bæres af den ærede Landsorganisation«.

Der begyndte nu imidlertid en Svingning i Opfattelsen indenfor Regeringen og dens Parti, og fra forskellig Side antydedes Muligheden af atter at udskyde hele Sagens Behandling. Dette gav Anledning til, at Norsk Arbejdsgiverforening i en Skrivelse til Odelstinget henstillede, at Lovforslagets Afsnit om Mægling og Arbejdsretter maatte blive behandlet og vedtaget i Aar, men at man udelod den Del af Forslaget, som angik Indførelsen af tvungen Voldgift i Interessekonflikter. Efter at Regeringspartiet havde behandlet Sagen i et Partimode, afgav Statsminister Knudsen den 11. Maj i Odelstinget den Erklæring, at Regeringen nu havde besluttet at foreslaa, at Bestemmelserne om tvungen Voldgift skulde gaa ud af Loven, idet han ved denne Lejlighed udtalte, at Truslen om Generalstrejke ikke for Regeringen eller det Parti, den støttede sig til, i og for sig havde været afgørende, men det bestemmende havde været den Situation, som var fremkaldt af Verdenskrigen. Landsorganisationen tilbagekaldte efter denne Erklæring den Opsigelse, der var tilstillet Norsk Arbejdsgiverforening.

Saaledes som Loven om Arbejdstvister nu foreligger vedtaget af Stortinget og stadfæstet af Kongen, har den en ikke ringe Lighed med vore Love af 12. April 1910: Loven om Den faste Voldgiftsret og Loven om Forligsmanden. Dog gaar den noget videre end vore Love i Henseende til samfundsmæssig Indgriben, baade overfor Retstvister og navnlig overfor Interessestridigheder.

Med Hensyn til *Retstvister* foreskriver Loven tvungen Voldgift. Saa vidt er man ikke gaaet i vor Lovgivning, men den Forskel, der i saa Henseende er mellem Forholdene hos os og i Norge, bliver dog praktisk talt ikke af saa overordentlig stor Betydning, idet det jo med Hensyn til alle de Overenskomster, hvor den saakaldte Norm for Regler for Behandling af faglig Strid er indført — og det er den langt overvejende Del af vore Overenskomster — gælder, at Parterne der har forpligtet sig til at lade Retstvister afgøre ved faglig Voldgift.

I Norge opstilles det som Hovedregel, at Retstvister skal afgøres ved Arbejdsretten, der har sit Sæde i Kristiania. Dette er en Domstol, der svarer til Den faste Voldgiftsret hos os. Men medens det hos os er Hovedorganisationerne, der vælger Voldgiftsrettens Medlemmer, og disse, der atter vælger Formand og Næstformand, skal efter den norske Lov saavel Formanden som de 4 andre Medlemmer af Retten og Suppleanterne for disse udnævnes af Kongen, dog — for de 4 menige Medlemmers og Suppleanternes Vedkommende — efter Indstilling af Arbejdsgivernes og Arbejdernes Organisationer. Hos os er Valget henlagt til Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening og De samvirkende Fagforbund, saalænge disse to Organisationer i overvejende Grad repræsenterer de organiserede Arbejdsgivere og Arbejdere. I Norge er Indstillingsretten tillagt enhver Arbejdsgiverforening, som omfatter mindst 100 Arbejdsgivere, der tilsammen beskæftiger mindst 10,000 Arbejdere, og enhver Fagforening, der

tæller mindst 10,000 Arbejdere. Det bestemmes dog, at hvis konkurrerende Forslag er fremkommen fra forskellige Foreninger af Arbejdere eller Arbejdsgivere, kommer Antallet af Medlemmer indenfor vedkommende Foreninger i fortrinsvis Betragtning ved Valget af Mænd.

Medlemmerne af Retten maa ikke være Bestyrelsesmedlemmer i nogen Fagforening eller Arbejdsgiverforening eller være fast ansatte i en saadan Forenings Tjeneste — en Bestemmelse, der synes at maatte vanskeliggøre Bestræbelserne for at tilføre Arbejdsretten de bedst kvalificerede Kræfter.

Denne Ret skal altsaa dømme i enhver Retstvist eller, som det i Loven udtrykkes, »en Tvist mellem en Fagforening og en Arbejdsgiver eller en Arbejdsgiverforening om en Tarifaftales Gyldighed, Forstaaelse eller Bestaaen eller om Krav, som grunder sig paa en Tarifaftale«, og saadanne Tvister *maa ikke* soges løst ved Arbejdsnedlæggelse eller Lockout. Heller ikke kan de indbringes for nogen anden Domstol, men Parterne *kan* vedtage privat Voldgift, og for det store Flertal af Retstvister mellem Parter, der paa begge Sider staar som organiserede, vil vistnok Forholdet i Praksis blive saaledes, at Striden vil blive afgjort ved *faglig* Voldgift.

Med Hensyn til Vidnepligten for Arbejdsretten, Proceduren og Dommenes Eksekutionskraft gælder lignende Regler som hos os. Angaaende Kompetencespørgsmaalet kan der ske Appel til Højesteret, idet der er Adgang til for denne at indanke Kendelser, hvorved Sager bliver afvist eller taget under Behandling. Ogsaa Kendelser, som paalægger en Person, der ikke er Part, at afgive Forklaring, Ed eller Forsikring, fremlægge Dokumenter eller lign., kan paakræves. Iøvrigt er Arbejdsrettens Domme upaaankelige.

Medens saaledes Behandlingen af Retstvister frembyder megen Lighed med vore Forhold, er der en ret væsentlig Forskel med Hensyn til Stillingen overfor *Interessestridigheder*. Den norske Lovgivningsmagt har her anordnet en langt stærkere Indgriben fra det offentliges Side end den, der er hjemlet ved den hos os gældende Lov om Forligsmand. Vor Forligsmand har saaledes ikke i noget Tilfælde nogen ubetinget Pligt til at skride ind. Han *kan* indkalde Parterne, naar han erfarer, at der er Grund til at befrygte Arbejdsstandsning, eller naar der er udbrudt Arbejdsstandsning, og han tillægger Stridens Virkninger og Omfang større samfundsmæssig Betydning. Som bekendt er der heller ikke hos os nogen Forpligtelse for Parterne til at gore Indberetning til Forligsmanden om varslede eller iværksatte Arbejdsstandsninger.

I Norge skal der straks sendes Melding til Forligsinstitutionen, naar der i Anledning af en Interessestrid foretages Arbejdsopsigelse, og for saa vidt der paa dette Tidspunkt foregaar Forhandlinger, skal der straks, naar Forhandlingerne senere afbrydes, atter indsendes Melding herom fra den Fagforening, Arbejdsgiver eller Arbejdsgiverforening, som har foretaget Opsigelsen. Arbejdsstandsning maa ikke iværksættes, før Opsigelsesfristen er udløben, og ikke i noget Tilfælde før der er forløben 4 Hverdage fra Meldingen om, at Forhandlinger ikke er optagne, eller at de er afbrudte, eller Arbejdsopsigelsen udvidet.

Mæglingsinstitutionen er saaledes indrettet: Kongen udnævner for 3 Aar ad Gangen en fast Mæglingsmand for hele Riget, en Rigsmæglingsmand, og en fast Mæglingsmand for hver Mæglingskreds, og Rigsmæglingsmanden er overordnet over Kredsmæglingsmændene. Den enkelte Mæglingsmand staar som Formand for et Mæglingsraad, idet der ved Siden af ham staar 2 Mæglere, som han udtager af 2 Udvalg, hvoraf hvert sammensættes efter Indstilling fra henholdsvis Arbejdernes og Arbejdsgivernes Organisationer. Derimod er der ikke tillagt de to Parter nogen Indflydelse paa Udnævnelsen af Rigsmæglingsmanden og Kredsmæglingsmændene, medens hos os Forligsmanden udnævnes efter Indstilling af Den faste Voldgiftsret, saaledes at Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund har en afgorende Indflydelse derpaa.

Saasnart nu Rigsmæglingsmanden eller en Kredsmæglingsmand har faaet Melding om, at Forhandlinger ikke er optagne, eller at de er afbrudte, eller saasnart han paa anden Maade er bleven bekendt med Afbrydelsen, *skal* han forbyde Arbejdsstandsning, indtil Mægling er sluttet, hvis han antager, at Arbejdsstandsningen enten paa Grund af Bedriftens Art eller paa Grund af sit Omfang vil medføre Skade for almene Interesser. Naar Mæglingsmanden har forbudt Arbejdsstandsningen, *skal* han uopholdelig skride til Mægling, og selv i de Tilfælde, hvor Arbejdsstandsningen ikke forbydes, *kan* Rigsmæglingsmanden eller en Kredsmæglingsmand skride til Mægling enten af eget Initiativ eller efter Begæring af en af Parterne. Naar Mæglingsmanden

indkalder Parterne, har disse ligesom hos os Pligt til at møde. Ligesom ved Arbejdsretten kan der ikke møde flere end 3 Personer for nogen Part, og ved Mæglingen maa der ikke som Fuldmægtige bruges praktiserende Sagførere uden Samtykke af Mæglingsmyndigheden.

Mæglingen kan foregaa enten for Mæglingsmanden eller, hvis begge Parter forlanger det eller giver Samtykke dertil, for Mæglingsraadet. Naar der saa er forløbet 10 Dage, efter at Forbudet mod Arbejdsstandsning er udstedt, kan hver af Parterne kræve Mæglingen sluttet, og dette skal da ske senest 4 Dage efter, at lovligt Krav om Afslutning er fremsat. Er Forlig ikke kommen i Stand, kan Rigsmæglingsmanden eller den Kredsmæglingsmand, som har ledet Mæglingen, kundgøre en Beretning om Sagen paa den Maade, han finder passende. Regeringens oprindelige Forslag om, at Mæglingsmanden *skulde* fremsætte Mæglingsforslag, er frafaldet under Forhandlingerne.

Endnu skal nævnes Lovens Bestemmelser om Organisationernes Ansvar og om de Straffe, der kan idømmes.

I § 4 bestemmes, at hvis Medlemmer af en Fagforening eller Arbejdsgiverforening har brudt en Tarifaftale eller gjort sig skyldig i ulovlig Arbejdsstandsning, hefter Foreningen, naar den selv har Skyld i Fortsættelsen af det tarifstridige Forhold eller i den ulovlige Arbejdsstandsning. Medens der i al Almindelighed for Brud paa Overenskomster kun kan idømmes Erstatning, kan der ved ulovlige Arbejdsstandsninger tillige idømmes Straf af Pengebøder. Et Spørgsmaal, der under de afsluttende Forhandlinger i Stortinget gav Anledning til megen Debat, var, om den enkelte Arbejder, der deltager i en ulovlig Arbejdsstandsning, kan straffes. Nu bestemmer Lovens § 40, at Pengebøder fra 5 til 25,000 Kr. kan idømmes 1) den, som i Strid med Loven foretager eller fortsætter Arbejdsstandsning eller *deltager* i Arbejdsnedlæggelse — altsaa ogsaa den enkelte Arbejder —, og 2) de Medlemmer af Bestyrelsen for en Fagforening eller en Arbejdsgiverforening, som medvirker til Arbejdsnedlæggelse eller Lockout i Strid med Loven ved at være med til Beslutning om at iværksætte, fortsætte eller godkende Arbejdsstandsning eller om at stotte den ved Udbetaling af Foreningsmidler, eller som opfordrer til saadan Arbejdsstandsning eller indsamler eller uddeler indsamlede Bidrag til dens Fortsættelse. Det kan i Dommen bestemmes, at i de Tilfælde, hvor Straffen paalægges Organisationernes Bestyrelsesmedlemmer, skal vedkommende Organisation hefte for Boden.

Naar der spørges om, hvorledes de norske Arbejdsgivere ser paa den nu vedtagne Lov, kan Svaret vistnok kortelig sammenfattes saaledes, at der er almindelig Tilfredshed med Bestemmelserne om Retstvisters Behandling og med Oprettelsen af Arbejdsretten, hvorimod der er mindre Tilfredshed med den ret vidtgaaende Adgang, der er tilagt de offentlige Myndigheder til at gribe ind i Overenskomstforhandlingerne mellem Organisationerne og til at paabyde Udsættelse af Arbejdsstandsninger. Betænkelighederne ved den tvungne Mægling synes dog at være størst hos Arbejderpartiet, og skønt begge Parter naturligvis kun har Grund til at være tilfreds med, at man dog har undgaaet den tvungne Voldgift i Interessestridigheder, er der paa den anden Side — som sagt navnlig hos Arbejderne — en Frygt for, at man ved den tvungne Mægling kan have gjort det første Skridt henimod tvungen Voldgift.

(Sluttes.)

* * *

Arbejderspørgsmaalet efter Krigen.

Efterhaanden som Krigen trækker ud og Tabene af Menneskeliv vokser til uhyre Storrelse, træder Problemet om Arbejderspørgsmaalets Udvikling efter Krigen stærkt i Forgrunden i de forskellige krigsførende Landes Industrier. Uden Tvivl vil i alle disse Lande en folelig Arbejdermangel komme til at gøre sig gældende. Foreløbig har det jo ingen Nød i saa Henseende takket være hele Krigstilstandens unormale Erhvervsstruktur, men naar først Industrierne atter skal igang og den normale Efterspørgsel og Omsætning liver op, vil Følgerne af Mennesketabene melde sig. Disse Spørgsmaal er i den senere Tid draget frem bl. a. af det kendte tyske Fagblad »Chemiker-Zeitung«. I dette Tidsskrift af 21. August d. A. er Emnet særlig indgaaende behandlet af en tysk, kemisk Ingeniør *K. Thelen*, der — efter at have paavist de store Arbejdertal, den tyske Industri og navnlig den kemiske Industri arbej-

der med — paapeger de alvorlige Følger, Arbejdermanglen vil medføre for Industrierne. Disse Følger vil maaske ikke straks gøre sig gældende, men jo mere den internationale Handelsomsætning blomstrer op, des stærkere vil de træde frem og navnlig gøre sig gældende ved Spørgsmaalet om Tysklands fremtidige Eksportstilling. Det er derfor nødvendigt allerede nu at undersøge, hvorledes en Besparelse i Arbejdskraft kan hidføres og at søge gennemført hertil sigtende Forholdsregler. Som det første Moment, der her kommer i Betragtning, anfører Forfatteren en mere gennemført »Mekanisering« af Arbejdet. Det bliver her Opgaven at løse maskinelle Problemer og forøge Maskinernes og Apparaternes Anvendelse i meget stor Maalestok. En anden Forholdsregel for at naa til Besparelser af den mandlige Arbejdskraft vil blive en større Anvendelse af Kvinde- og Bornearbejde i Industrien. Dels ligefrem af Hensyn til den bestaaende Lovgivnings skrappe Bestemmelser, dels ogsaa af praktiske Hensyn menes imidlertid en videre Anvendelse af Kvinde- og Bornearbejde dog ikke at kunne komme i Betragtning som særligt Middel til at løse det her fremdragne Problem. Tilbage bliver da det efter Forfatterens Mening vigtigste, nemlig at forøge den enkelte Arbejders Præstation, saaledes at det bliver muligt med et fremtidigt færre Antal Arbejdere at præstere de samme Arbejdsmængder som for. Her peger Forfatteren paa de videnskabelige Arbejdsmetoder og da ganske særligt paa *Taylor*-Systemet. Det er ganske vist blevet anført, at dette System havde mindre Interesse for den kemiske Industri, da dennes Arbejdsprocesser kun egnede sig daarligt for Praktiseringen af den videnskabelige Arbejdsmetode. Dette mener dog Ingenior Thelen beror paa en forkert Opfattelse, og han udreder nærmere de forskellige Forhold, der her kommer i Betragtning, og ender med varmt at anbefale Indførelsen af dette System i vid Udstrækning.

I det anforte Tidsskrifts Hefte for 29. September d. A. fortsættes Drøftelsen af Arbejdersporgsmaalet efter Krigen. I et meget interessant Indlæg tages Tanken op af Dr. *Eduard R. Besemfelder*, som ogsaa er af den Overbevisning, at Spørgsmaalet med Kraft vil trænge sig frem, saa snart Krigen er forbi, og Behovene igen melder sig med forøget Styrke. Da vil det gælde for Industrien at staa rustet med Hensyn til Produktionsevne trods de uhyre Tab, der er slaaet i dens Rækker ved Død og Invaliditet, hvortil — efter Forfatterens Mening — kommer de ikke ringe Mængder »Besatzungs-Truppen«, som Tyskerne vil blive nodt til at beholde i de okkuperede fjendtlige Lande »indtil den fuldstændige Betaling af de Fjenderne paalagte Krigsskadeserstatninger er tilendebragt«.

Dr. Besemfelder stiller sig imidlertid med Hensyn til Taylor-Systemets Indførelse i den tyske Industri ret tvivlende, idet han fremhæver, at dette Systems Indforelse kræver en langvarig Uddannelse og vedvarende kostbar Kontrol og stadige Omorganiseringer, efterhaanden som Arbejdet i vedkommende Fabrik forskyder sig. Efter hans Mening er Taylor-Systemet kun anvendeligt ved rent mekaniske Bedrifter, men maa i den kemiske Industri indskrænke sig til Materialets Transport og det færdige Produkts Pakning. Det egentlige kemiske Arbejde er alt for afhængigt af Raamaterialerne, som skal bearbejdes, og som kun yderst sjeldent er fuldstændig ensartede. Arbejdernes egen Tilpasningsevne overfor Variationer i Materiale og Arbejdsproces i Forbindelse med Arbejdsledelsens Dygtighed er de eneste Midler for at udligne slige Ujevnheder i Produktionsgangen.

Men det er derfor ikke mindre nodvendigt at finde effektive Midler til at erstatte den mistede Arbejdskraft og forøge Arbejdsproduktiviteten. Et saadant Middel maa interessere Arbejderen i Arbejdsydelsen, og Dr. B. anfører derefter et interessant Eksempel paa et saadant, der er prøvet i Praksis. For at udarbejde et hensigtsmæssigt System kan man lægge det — f. Eks. i en Maaned — forarbejdede Raamateriale til Grund, over hvilket i Forening med valgte Tillidsmænd fra Arbejderne optages en Opgorelse. Arbejdslederen konstaterer paa Grundlag heraf, at x Arbejdere med den forhaandenværende maskinelle Indretning i regelmæssig Drift i den nævnte Periode under de hidtil herskende Forhold kun formaar at forarbejde y Hektoliter Raamaterialer. Da Folkene ikke arbejder i Akkord, anstrenger de sig ikke særligt, ligesom de heller ingen Interesse har af at undgaa Ophold og Formindskelse af de beskæftigede Arbejderes Antal, da de er betalt med Timelon. Arbejdslederen regner derefter ud, at Forarbejdelsen af 1 Hektoliter Raamateriale til færdigt Produkt koster en bestemt Pengesum i Løn. Med disse Momenter som Udgangspunkt soger han nu en Overenskomst med sine Folk. Han forklarer

dem, at der i den betragtede Periode med det forhaandenværende Maskineri og Mandskab gennemsnitlig kun er forarbejdet y Hektoliter Raamateriale, men at det meget godt kunde lade sig gore at oparbejde betydeligt mere Raamateriale med det disponible Maskineri; dette kan imidlertid kun naas, naar Folkene selv ofrede Arbejdet storre Interesse, saaledes at Ophold ved daarligt Arbejde i et Produktionsafsnit, ved uoverlagt hidforte Forstyrrelser i Arbejdsgangen o. s. v. blev undgaaet. For at opnaa dette vilde han paa sin Side erklære sig parat til ved Siden af den hidtidige Timelon for hver Hektoliter, som i den næste Periode blev forarbejdet mere end hidtil, at betale z Mark ekstra som Præmie til hele den ved Forarbejdelsen af det paagældende Raamateriale beskæftigede Arbejderstab, saaledes at Beløbet blev fordelt til de enkelte Produktionsafsnits Arbejdsgrupper i Forhold til den Lon, som de forskellige Grupper oppebar i Øjeblikket uden Hensyn til, om den paagældende Gruppe er større eller mindre. Disse Udbetalinger skulde finde Sted uafhængig af de almindelige Lonningsdage helst maanedlig, f. Eks. 4 Uger efter Konstateringen af det paagældende Maanedsopgør, og skulde efter Opslag i Arbejdslokalerne pr. Gruppe være at hæve ved Fabrikens Kasse af de forskellige Gruppers Tillidsmænd, der atter skulde fordele dem til Folkene i hver Gruppe med lige store Beløb. — Beregningen af Tallet z maa naturligvis være Resultatet af en indgaaende Kalkulation og maa fastsættes saa gunstigt som muligt for at interessere Arbejderne i Arbejdsresultatet.

Dr. Besemfelder anfører, at dette System, som man maaske kunde kalde et Gruppe-Præmiesystem, har været prøvet i en tysk Fabrik med aldeles fortrinlige Resultater, som med Glans overvandt de forskellige Hindringer, man — med kraftig Stotte udefra (Fagforeningerne?) — søgte at lægge det i Vejen. Naar Princípet desværre alligevel til største Skade baade for den paagældende Fabrik og for dens Arbejdere senere atter maatte opgives, var det som Folge af Indgriben fra kortsynede Bestyrelsesmedlemmer i vedkommende Fabrik, som selv drev Fabriker i Naboskabet, og som frygtede, at Systemet vilde hæve Lonniveauet paa hele Egnen!

Om Resultaternes Enkeltheder anfører Forfatteren særligt, i hvor forbavsende Grad Folkenes Interesse i Arbejdet voksede, efter at Systemet var gennemført, og efter at deres Mistro var forsvundet. Den ene Arbejdergruppe gav Agt paa den anden, at intet unødvendigt Ophold opstod, og skabte derved et godt, gennemgaaende Arbejde. Formændene havde nu ikke mere Vanskelighed med at kontrollere, om Folkene virkelig arbejdede, men mere med at forhindre, at de forskellige Grupper var for strikse mod hverandre, naar der var noget, der ikke gik, som det skulde, og at overvaage Arbejdets Kvalitet, som selvfølgelig ikke maatte forsømmes, og Sparsommeligheden i Materialforbruget (Filtertøj o. s. v.), i hvis Resultater de var interesserede. Den for meget hyppige Skiften af Arbejdere i Fabriken faldt næsten fuldstændig bort, da ifølge Overenskomsten Præmierne hver Gang udbetaltes til de Arbejdere, der i Øjeblikket arbejdede i den paagældende Gruppe, saaledes at Arbejdere, der forinden var gaaet fra, ikke længere havde Krav paa Præmie. Arbejdertallet gik i meget væsentlig Grad tilbage ved den voksende Ydelse, da de forskellige Grupper, paa hvilke Præmierne blev fordelt pr. Mand, selv havde den storste Interesse i, at ingen unødvendig Mand skadede Gruppens Interesse, hvorfor ugidelige og uduelige Arbejdere snart blev skilt ud. Ved Holdskifterne gik, i Modsætning til før, intet Minut tabt. Allerede før Tiden stod Afløsningsmandskabet bag deres Kammerater parat til at tage fat. Mulkterne for at komme for sent bortfaldt af sig selv. Det blev ligefrem en hel Opgave for Fabriksledelsen at passe paa, at der dog blev holdt en vis lille Reserve af Arbejdere, som kunde træde ind, naar der forbigaaende i Arbejderstaben opstod Huller ved Sygdomstilfælde, Varetagelse af nødvendige private Anliggender o. l. Det mest glædelige næsten var dog alle de praktiske Forslag, som blev frembragt Fabrikens Direktor af de forskellige Grupper sigtende paa Forøgelse af Produktionsydelsen, og den tillidsfulde Tone, som et saadant Samarbejde skabte mellem Arbejdere og Ledelse. De praktiske Resultater af hele Systemet viste, at den intelligente Arbejder ikke ønskede at blive lavet til en Maskine, men at hans Arbejdsglæde kun kunde forøges ved, at han fik Anledning til ved sine egne Evner at forbedre Maskinerne og disses Arbejde, og at han var stolt, naar en saglig Prøvelse af hans Forslag fik til Resultat, at de i ethvert Tilfælde delvis kom til Udførelse, og at han saaledes saa Resultatet af sit aandelige Arbejde forvandle sig til pekuniær Fordel for ham selv.

Til det her omtalte System, hvis Resultater har været saa heldige, gor Dr. Besemfelder den Bemærkning, at da i hver Fabrik Raamaterialet danner Grundlaget for den paagældende Bedrift, maatte et passende Grundlag for et lignende System for Arbejderne i de forskellige Driftsafdelinger kunne findes, selv i en nok saa sammensat kemisk Bedrift. Et sligt System med Arbejdernes Delagtiggorelse i Arbejdsydelsen ved Præmier, som de her foreslaaede, kan ikke opfattes som Akkord og af den Grund blive lagt for Had; det klarlægger derimod for Arbejderen Værdien af hans Medvirkning i Produktionen og tvinger dog ikke Arbejdslederen til at lade Arbejderne faa Indblik i den egentlige Bogføring, saaledes som Tilfældet er med de ofte og netop af den Grund forkastede Systemer til Arbejdernes Andel i Bedriftsudbyttet. Efter Forfatterens Mening vilde en almindelig Gennemførelse af et sligt Præmiesystem Haand i Haand med den mest vidtgaaende Udnyttelse af mekanisk Arbejde og Overgangen til større Dimensioner for Apparater og Maskiner til Aflosning af tilsvarende Smaa-Apparater, som ved deres Talrighed kræver langt større Betjening, være de Midler, med hvilke Industrien under de efter Krigen givne Forhold vil kunne tilfredsstille de Fordringer, der vil blive stillet til den. Herved vilde man samtidig naa at stille de tyske Arbejdere paa et Trin, som de ved deres beundringsværdige Ydelser i Krigen har skabt sig en Ret til, nemlig som tænkende og villige Medarbejdere, der er interesserede i hele Landets nationale Velstand.

— —

Lignende Betragtninger som de her anforte gør sig gældende ogsaa i andre af de krigsførende Landes Industrier, og Grundene til, at Problemet trænger sig i Forgrunden, er jo klare nok. Der er ingen Tvivl om, at man — efter de Meddelelser, man har fra Udlandet — i de store Landes Industrier benytter den øjeblikkelige Stilstand til at forberede Gennemførelsen af Systemer, der dels rent teknisk tager Sigte paa en Forøgelse af Arbejdsydelsen, dels, som nødvendigt Grundlag herfor, paa en Omorganisation af bestaaende Lønsystemer. Hvad der her er citeret efter det ansete tyske Fagblad viser i et Udsnit tydeligt disse Bevægelser: Man er tvunget til og vil blive tvunget til overalt i de store Industrier at soge Arbejderne interesserede i at frigøre deres Arbejdsydelse, saa denne kan komme op paa sin virkelige og hensigtsmæssige Højde, ved paa den ene eller den anden Maade at knytte denne Interesse haandgribelig sammen med deres Indtægter. Der er en særlig Grund, der taler for, at disse Bevægelser vil blive af langt større Betydning, end man maaske herhjemme i Øjeblikket har Tanke for, idet der ikke er Tvivl om, at det — som det ogsaa genspejler sig i Dr. Besemfelders afsluttende Sætning — i alle Lande vil blive anerkendt som en betydelig Opgave at holde de egentlige Arbejderklasser, der i Krigen har leveret saa store Kontingenter til Død og Invaliditet, saa vidt muligt skadesløse af Krigens økonomiske Folger ved at opmuntre Bestræbelser til at hojne Lønniveauerne for Industriens Arbejdere, enten dette nu sker indirekte ved forogede Toldsatser eller direkte ved Præmiesystemer el. l. Saadanne Forholdsregler vil yderligere blive nødvendige overfor de høje Levnedsmiddelpriser, som man allerede nu kan overskue vil vedvare Aar igennem, ja maaske i Kraft af særlige Agrar-Toldforanstaltninger kan tænkes at blive permanente.

For de neutrale Landes Industrier, in casu den danske, der selvfølgelig ligger os mest paa Hjerte, optaarner det Sporgsmaal sig da, hvilken Virkning disse Forhold kan komme til at medføre for os? Svaret maa da blive, at vi paa den ene Side, idet vi stadig forudsætter og haaber paa en vedvarende Fredstilstand, ikke gennem blivende Dyrtid, gennem de uhyre direkte og indirekte Skatter, der vil komme til at laste paa Fastlandsstaternes Arbejdere, vil komme til at frembyde noget parallelt med Forholdene i Evropa iovrigt, medens det andet Forhold, nemlig den ved de nævnte Systemer skabte forøgede Arbejdsydelse pr. Produktionsenhed i allerhøjeste Grad vil komme til at paakalde vor Opmærksomhed. Uanset de forøgede Omkostninger er det klart, at en gennemfort Stigning i Arbejdsydelsen i de store Landes Industrier vil betyde en stærkt foroget Konkurrencedygtighed, og vi tor derfor ingenlunde trods vor nuværende heldige Stilling afvise Problemet »Arbejdersporgsmaalet efter Krigen« som os uvedkommende.

❁ ❁ ❁

En svensk Kæmpefabrik.

A/B Svenska Kullagerfabrik i Göteborg.

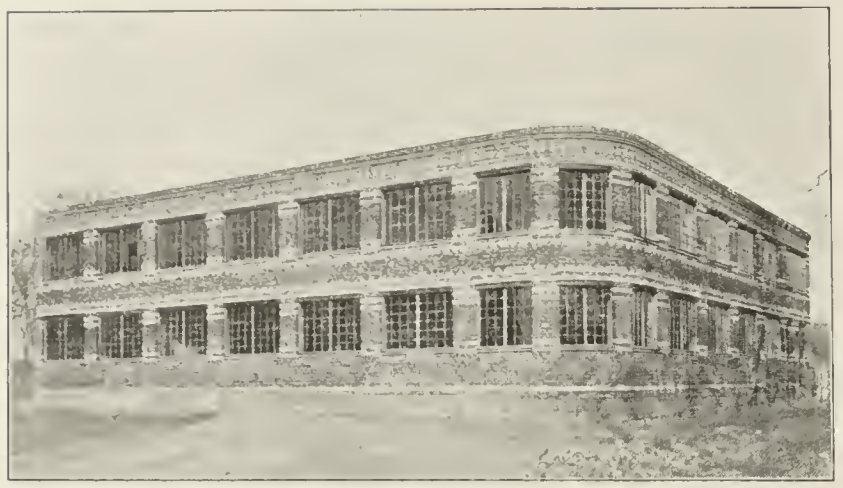

Fabriken i 1907.

I den nyere industrielle Udvikling i Sverige indtager Kuglelejefabrikationen en særlig smuk Plads, og det Firma, der har ført denne Industri frem, nemlig Svenska Kullagerfabrik, afgiver et overordentlig interessant og ansporende Eksempel paa, hvad der kan udrettes ved industriel Dygtighed selv i et mindre Land med begrænset Hjemmeafsætning. Svenska Kullagerfabriken er nemlig fra en ringe Begyndelse i 1907 vokset til en Verdensfabrik med Eksport til saa at sige alle Lande. Fabriken frembyder derfor et udmærket Billede paa de Betingelser, der maa gøre sig gældende for Anlæg af livskraftige, eksportdygtige Industrier i mindre Lande. Raastofsporgsmaalet er langt mere underordnet, end man tror. Fabrikens Produkter fremstilles ganske vist af det udmærkede svenske Staal, men vel at mærke i et Kvalitetsstaal, som særlig maatte fremstilles for Fabrikens Behov. Efter at have sikret sig teknisk Overlegenhed i sine Konstruktioner toges Fabrikationen op paa Grundlag af udpræget Specialisering. Et vigtigt Moment var Valget af Fabrikens Beliggenhed, og her er det saare interessant at se, at denne ikke blev hojt oppe i Mellemsverige ved Staalværkerne, der leverer Raavaren, men valgtes under Hensyn til *Afsætningsmomentet* med Beliggenhed i Göteborg, byggende paa de gode Skibsforbindelser, der herfra haves til saa at sige alle de Markeder, Fabriken arbejder paa. Naar Fabriken saaledes i sine Hovedlinier er sjelden typisk for moderne Industriprincipper, gør disse sig ikke mindre gældende i Organisation og Drift, som vi senere skal komme tilbage til.

Tanken at erstatte Glidefriktion med Rullefriktion i Lejer er som bekendt af ældre Dato. Talrige Konstruktioner har været fremme for at løse Problemet fuldt tilfredsstillende. Det var dog først i 1890'erne, at Kuglelejeprincipet vandt sin første afgørende Sejr i Anvendelsen til Cykler, og som gav Stødet til, at den store Kraftbesparelse, der vandtes herved, opmuntrede til at udvide Systemets Anvendelighed. Det blev dog først de seneste 10—15 Aar, der skulde opvise virkelig Fremgang for Kuglelejerne. Vanskelighederne ved hensigtsmæssige Konstruktioner forøgedes nemlig ved Vanskeligheden ved egnet Materiale og Specialarbejdsmaskiner. Efter Cyklerne var det særlig den opblomstrende Automobilindustri, der betød et nyt Felt for Kuglelejerne. Lidt efter lidt udvidedes imidlertid Omraadet for Kuglelejernes Anvendelse ogsaa indenfor Industrien, og de benyttedes særlig i Maskiner med ringe Belastning og store Omdrejningsantal, som f. Eks. Ventilatorer, mindre elektriske Maskiner o. l. Senere erobrede de ogsaa Maskiner med lavt Omdrejningstal og stor Belastning, saasom Kraner, Traverser m. m. og desuden overfor Stod og Slag som f. Eks. ved Træbearbejdningsmaskiner, Eksplosionsmotorer

Fabriken i 1915.

og ved alle de mangfoldige Maskiner, hvor de almindelige Lejer selv med alle Slags Antifriktionsmetaller viste de største Mangler. Et særligt Felt blev Anvendelsen i Transmissioner, hvor Hensynet til Kraftbesparelse særlig gjorde sig gældende. Til at begynde med var Kuglelejekonstruktionerne overordentlig enkle, men til Gengæld ingenlunde ideelle. Kuglelejefabrikationen er nemlig ingenlunde en saa simpel Sag, som man kunde synes ved første Øjekast. De først anvendte mere almindelige Kuglelejer i Industriens Tjeneste bestod af to Ringe med en enkelt Række Kuglelejer indlagt mellem disse, dannende en stiv Enhed, som maatte monteres med allerstørste Nøjagtighed for at yde et tilfredsstillende Resultat. Det blev derfor bl. a. en Betingelse ved de Maskiner, hvor Kuglelejer anvendtes, at aksiale Ændringer ikke kunde ske, og herved begrænsedes naturligvis Mulighederne for Kuglelejernes Anvendelse i en følelig Grad. Den store Opgave, der fremstillede sig for en vordende rationel Kuglelejefabrikation, blev derfor at afløse det stive Kugleleje og faa Lejerne gjort saa vidt muligt bevægelige, at de kunde tilpasses efter de praktiske Krav, d. v. s. konstruere et selvregulerende Kugleleje. Ved denne Opgaves Løsning var det, at den svenske Ingeniør *Sven Wingquist* indlagde sig Fortjeneste ved i 1907 efter et stort Forarbejde at løse Problemet med et selvregulerende, dobbeltradet Kugleleje for Radiallejer. Det kan iøvrigt fremhæves, at Ingeniør Wingquist ikke var specielt uddannet Staal- og Maskiningeniør, men var ansat i en Tekstilfabrik i Göteborg. Her havde den daglige Drift stillet Problemet, og Ingeniør Wingquist taget det op for efter mange Eksperimenter at føre det til en tilfredsstillende Løsning, som skulde give Anledning til Opkomsten i Sverige af en hel ny Industri. Dette Leje er iøvrigt stadig Grundtypen for Svenska Kullagerfabriks Tilvirkning af Radiallejer. — Den ny Types Fortrin var i Særdeleshed en øget Driftssikkerhed som Følge af, at Lejet uden at vokse over Standarddimensionerne indeholdt to Kuglerader og dermed et betydeligt større Antal Kugler end tidligere muligt ved samme Dimensioner. Ved at lade Kuglerne løbe direkte i en sfærisk sleben ydre Løbebane, der tillige danner Lejehuset, i Modsætning til de tidligere

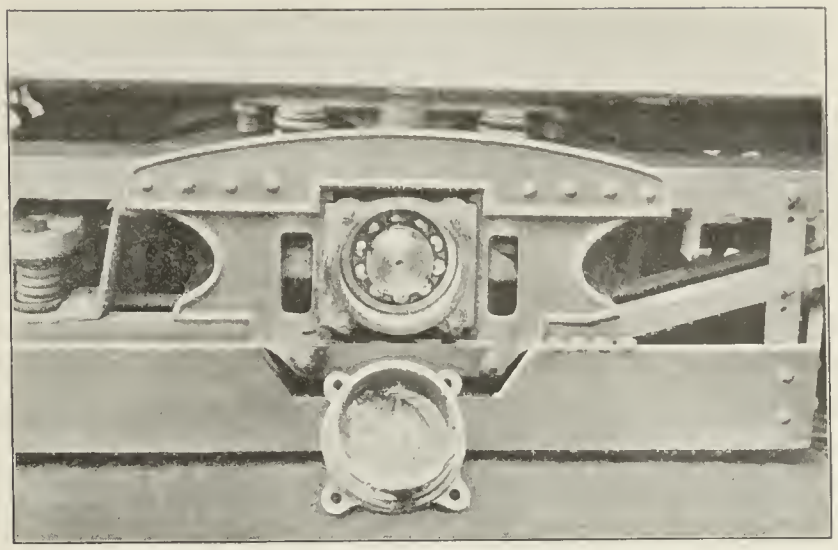

Sporvogn med Kuglelejer. (Dækslet fjernet.)

mest fremskredne Lejekonstruktioner, hvor et almindeligt stift Leje var indbygget bevægeligt i Lejehuset (men med Glidefriktion mellem dette og selve Lejets ydre Ring), opnaaedes at begge Kugleraderne ved Forandringer i Akselens eller Lejehusets Stilling indstillede sig automatisk saaledes, at de til Stadighed blev ligeligt belastede. Hertil kom, at Konstruktionen gjorde Montering og Adskillelse af Lejerne yderst simpel.

Paa Grundlag af denne Konstruktion optoges nu Kuglelejefabrikationen af et nydannet Selskab, A/B Svenska Kullagerfabrik, der startedes i 1907 med en Aktiekapital af 110,000 Kr. og 50 Arbejdere og med Ingeniør Wingquist som Direktør.

I Begyndelsen foregik Fabrikationen i nogle Lokaler, der var stillet til Raadighed i den før nævnte Tekstilfabrik, men allerede i Efteraaret 1907 flyttedes den ud til en nyopført Fabrik tæt udenfor Göteborg, oprindelig beregnet paa en maksimal Arbejdsstyrke af 150 Mand, men dog bygget i en »Ekspansions-Arkitektur«, der

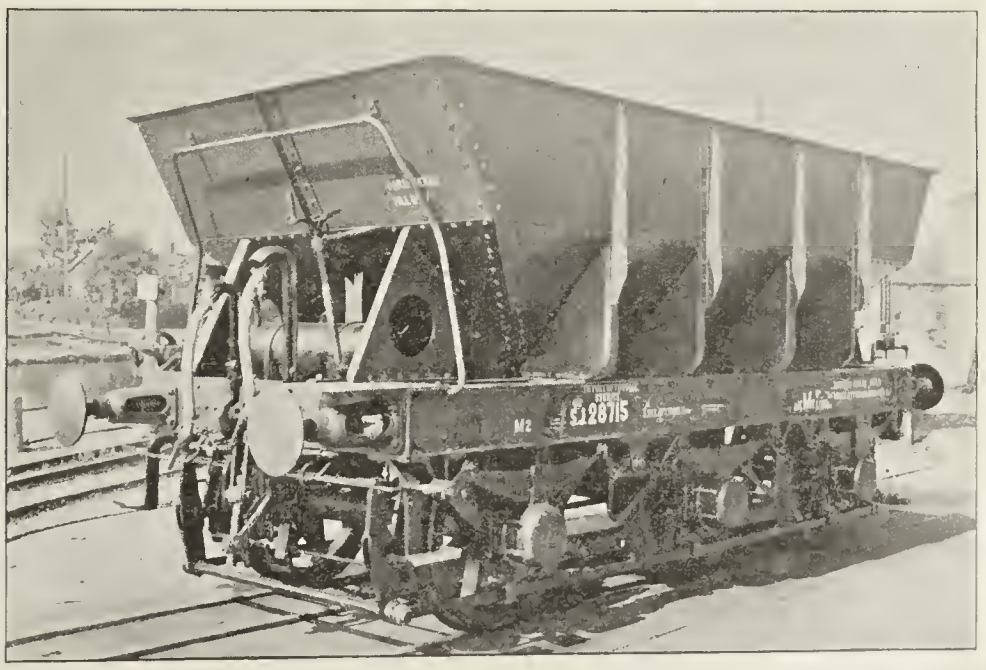

Malmvogn med Kuglelejer.

Lastvogn med Kuglelejer.

gjorde Udvidelser til en enkel Sag. Siden da er Udviklingen foregaaet i rivende Tempo, saaledes at Fabriken nu beskæftiger 3,000 Mand samtidig med, at Aktiekapitalen er vokset til 18 Mill. Kr. Den oprindelige Fabrik er nu kun det underste af et Hjørne i et Bygningskompleks, der vel nok er Nordens største Industribygning. Samtidig med den svenske Fabriks Vækst har Selskabet grundlagt adskillige Filialfabriker rundt om i Udlandet, bl. a. i England og Frankrig, foruden at være interesseret i forskellige udenlandske Anlæg. Disse Filialfabriker er væsentlig en Følge af de forskellige Patentloves Bestemmelser. Af Interesse for Danmark er det, at Selskabet i nær Fremtid agter at grundlægge en Filialfabrik ogsaa i Kjøbenhavn. Hovedvirksomheden foregaar dog stadig i Göteborg, idet Fabriken her er en udpræget Eksportfabrik. Svenska Kullagerfabriken har vel udvidet Anvendeligheden af sine Konstruktioner i allerhøjeste Grad, men i Fabrikationsprincipet overholdes stadig den mest gennemførte Koncentration, idet Fabriken kun fremstiller selve Kuglelejerne, disses enkelte Dele og Lejehusene. Der er herved opnaaet en enestaaende Produktionsevne med Støtte af særlig konstruerede Specialmaskiner. I Fabrikens første Aar købte man selve Kuglerne fra udenlandske Fabriker (ogsaa et overordentlig interessant Fænomen, idet det for nye Industrier gælder at faa Tag i det periferiske i Produktionen for derefter gradvis at arbejde sig frem til selv at overtage Produktionen af større og større Dele af Handelsvaren), men i 1911 optoges ogsaa Kuglefabrikationen, som siden da bestrides fuldstændig af Fabriken selv. Den ugentlige Produktion af Staalkugler udgør adskillige Millioner Stykker, fra ganske smaa til store paa flere Tommers Diameter. Fremstillingen af de mindre Kugler sker ved Presning, medens de større smedes, hvorefter følger Slibning og Polering. Ialt forarbejdes daglig ca. 17 Tons Staal i Fabriken. Foruden Radiallejer tilvirkes nu ogsaa Tryklejer for aksiale Tryk, særlige Transmissionslejer, indbyggede Lejer o. s. v., og Kuglelejerne er nu bragt til Anvendelse, foruden i de tidligere nævnte industrielle Opgaver, særlig i Automobiler, almindelige Vogne, Sporvogne, Jernbanevogne, Lokomotiver, Kraner o. l. Vi har tidligere her i Tidsskriftet omtalt Resultaterne af Forsøg foretaget i Tyskland med Kuglelejer i Jernbanevogne. Vi kan her anføre, at Igangsætningsmodstanden for en Sporvogn med Kuglelejer forringedes med $55^1/_2$ pCt. mod tidligere ved en nylig foretagen Prøve, et Forhold af fremragende driftsøkonomisk Betydning.

Fabrikens Organisation er fuldt moderne, og den ensartede Masseproduktion afgiver selvfølgelig et udmærket Grundlag herfor. Fabriken besidder det største Antal Slibemaskiner, der overhovedet findes i en enkelt Virksomhed. Særlig interessant er Laboratorierne, hvis Virksomhed er Alfa og Omega ved en Fabrikation som Kuglelejetilvirkning. Alt Materiale, der indgaar (Staalet i Stænger og Rør fra de mellem-

Svingbro hvilende paa Kugleleje.

svenske Staalværker) undersøges, inden det gaar til Forarbejdning. Undersøgelsen er baade kemisk og almindelig Styrkeprøve samt metalmikroskopisk. Under selve Fabrikationsgangen foretages dernæst uafbrudt Undersøgelser af Materialet, ligesom det færdige Fabrikat i alle dets Enkeltheder prøves og kontrolleres strengt, inden det forlader Fabriken. Laboratorierne, baade de kemiske og mekaniske, er udstyret med de fineste Maale- og Prøveapparater, der findes. Drivkraften til Fabriken faas fra den elektriske Kraftstation ved Trollhättan, hvis højspændte Vekselstrøm omtransformeres i Fabrikens egen Omformestation.

Fabrikens hastige Udvikling har ikke forhindret den i at træffe forskellige Foranstaltninger til Fordel for sin store Arbejderstab, saaledes ved Opførelse af Arbejderboliger, ved et Marketenderi med Dampkokken og store Spisesale for Arbejderne, ved Sygepleje- og Ambulancestation. Endvidere er et Interessekontor til Fordel for Arbejdernes Økonomi indrettet efter de Principer, vi i vort forrige Hefte indgaaende omtalte.

Selve Fabriken, der — skønt bygget Stykke for Stykke — dog udgør saavel en produktionsmæssig som arkitektonisk Enhed, er opført med ikke ringe Ofre, og en Vandring gennem dens utallige Sale, lyse og arbejdsfyldte, giver den Besøgende et stærkt Indtryk af de store Opgaver, moderne Industri er kaldet og skabt til at løse.

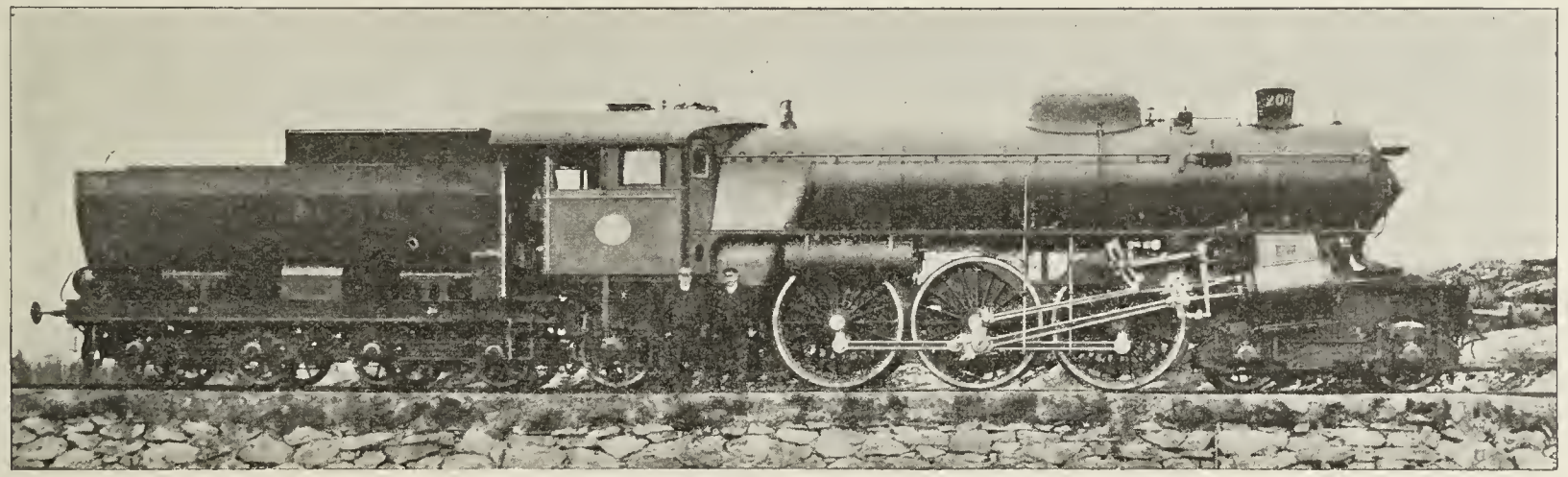

Svensk Iltogsmaskine forsynet med Kuglelejer.

❁ ❁ ❁

Revisionen af Toldloven m. m. udsættes.

Som bekendt var det Bestemmelsen i Toldloven af 5. Maj 1908, at denne skulde forelægges Rigsdagen til Revision i 1916. Lignende Bestemmelser gælder ogsaa Lovene om Afgift af indenlandsk Roesukker, om Forlystelsesskatten, om Beskatning af Spiritus og Øl, om Indkomst- og Formueskat til Staten samt om Stempelafgift af Cigarretter og Afgift af Dyrkning af Tobak. Under de nuværende Forhold har imidlertid Regeringen ment, at man ikke burde skride til en Revision hverken af den direkte eller indirekte Beskatning, da en saadan ikke vilde lade sig udføre paa sikkert Grundlag og med den Indsigt, der hertil er fornøden. Dette gælder selvfølgelig først og fremmest Toldloven og hvad derunder hører. For Øjeblikket kan man jo ikke have saa meget som Formodning om, hvorledes ikke blot Toldforholdene, men Omsætningsforholdene overhovedet vil forme sig for Fremtiden. Udviklingen i saa Henseende særligt i de Lande, med hvilke Danmark staar i stærkest økonomisk Forbindelse, og af hvilke vor Økonomi i høj Grad er afhængig, er af en saadan Uberegnelighed, at det er af afgørende Betydning for os ikke at foregribe Begivenhedernes Gang ved Vedtagelser, der bunder i Forudsætninger, der til sin Tid maaske vil vise sig urigtige. Hertil kommer, at de Erhvervsgrene, hvis Interesser Toldloven særlig berører, for Tiden ikke med den fornødne Sikkerhed vil kunne tage definitiv Stilling til de dem vedrørende Spørgsmaal, der maatte komme frem ved Toldlovens Udarbejdelse. Da imidlertid Toldloven indtager en saa fremtrædende Plads i hele vor Skatteordning, at dens Affattelse indirekte eller direkte maa faa Indflydelse paa alle de andre Skattelove, har Finansministeren straks efter Aabningen af den nye Rigsdagssamling i Folketinget fremsat Forslag om at forlænge Revisions-

fristerne af de ovennævnte Skattelove til Udgangen af 1917, dog saaledes at Forelæggelse, hvis den skulde blive mulig eller nodvendig, ogsaa kan ske tidligere.

□□□□□□

„Interessekontoret".

Det er med Glæde, vi konstaterer, at vor Artikel i forrige Hefte om det svenske Interessekontor-System har vakt livlig Opmærksomhed i vor Industri, hvilket bl. a. har givet sig Udslag i adskillige Foresporgsler til os om nærmere Enkeltheder ved Systemet o. l. Vi skulde tro, at naar Forholdene en Gang bliver roligere for Industrien og mindre byrdefulde for dens Mænd, vil Interessekontor-Tanken blive taget op adskillige Steder i dansk Industri, saaledes som dens udmærkede Principer berettiger den til. For Industridrivende, der maatte ønske nærmere at sætte sig ind i Systemet, vil vi selvfølgelig altid gerne være til Raadighed med det Materiale, vi raader over, men vi tillader os dog at gøre opmærksom paa, at det Firma, som her i Danmark har indført Systemet, nemlig *A/S Goldschmidt & Nordholm*, Kjøbenhavn, har været saa elskværdig at love at stille sine Erfaringer til Raadighed ved eventuelle Forespørgsler angaaende denne Sag, og at endvidere selve det Firma, som har Æren af at have organiseret Systemet, nemlig *J. A. Wettergren & Co.*, Göteborg, som tidligere nævnt med elskværdig Beredvillighed har stillet sig til Raadighed ved eventuelle nærmere Studier over Systemet, dets Organisering og Virkemaade.

□□□□□□

Landbrugets Prispolitik.

Vi havde nylig i en Omtale af De danske Sukkerfabrikkers Prispolitik Lejlighed til at omtale den loyale Stilling overfor Hjemmemarkedet, som vor Industri som Helhed har Æren af at have vist under de yderst vanskelige Forhold, Krigen har skabt. De Prisforhøjelser, der for Hjemmeafsætningens Vedkommende har fundet Sted, er bestemt af de enorme Prisstigninger for Raa- og Hjælpestoffer, f. Eks. Kul, der i den industrielle Produktion har en saa stor Konto. Men udover dette har dansk Industri ingenlunde set som sit Maal at lade de i mange Tilfælde overmaade høje Priser paa de forskellige Eksportmarkeder ligge til Grund for Afsætningen til Indlandet. Dette skal ikke være sagt for at berømme Industrien, thi det er baade en national Pligt og en nøgtern Forstaaelse af Forholdenes Natur, der her falder sammen.

Naar man fastholder dette og samtidig er Vidne til de eventyrligt stigende Priser for Landbrugsprodukterne paa Hjemmemarkedet, er det umuligt ikke at mindes de talrige, og som man skulde synes meget forpligtende Udtalelser, som den store Cementsag endnu for kun et halvt Aar siden gav Anledning til i Landbrugs- og Andelsblade. Som bekendt var den røde Traad i de daværende skaanselsløse Angreb paa den frie Industri Bebrejdelserne, at denne lod haant om det »Forbrugerhensyn«, som er blevet den hellige Devise for al dansk Andelsvirksomhed. Vi behøver blot at vise tilbage til forskellige Artikler af denne Slags, vi har citeret her i Tidsskriftet, om »Plyndring af Forbrugerne«, om »Kunderne som Monopolherrernes lydige Slaver og Malkekøer«, om »de varefordyrende, landsskadelige Truster« o. s. v. o. s. v., kort sagt Forurettelse af Forbrugerne fra først til sidst. Navnlig var det galt, at Industrien takket være den Afsætningsstotte, den havde i Udlandet, opretholdt »kunstigt opskruede Priser« til Skade for Landets Befolkning m. m.

Vi har nogle Gange tidligere tilladt os at belyse Uholdbarheden af Landbrugets Kritik overfor Industrien paa Grundlag af Landbrugets egne Arbejdsprinciper og bl. a. paapeget, at skulde Forbrugerhensynene spille nogen dominerende Rolle, maatte det vel først og fremmest være ved Produktionen af Livsfornødenheder, som er direkte og nødvendige Forbrugsartikler, frem for i Industrien, der overvejende producerer Produktionsmidler, hvis Prisvirkninger fordeles paa langt bredere Basis gennem Overvæltning og Absorbtion. Imidlertid er slige teoretiske Drøftelser ørkeslose, indtil den Dag kommer, hvor de forskellige Systemer skal bestaa deres afgørende Prove. Før end nogen anede det, skulde den komme.

Det er næppe nodvendigt at spilde mange Ord paa den Fallit, som vor Andelsverdens opagiterede Forbrugerhensyn har spillet under de ved Verdenskrigen skabte Forhold, og hvorefter man skulde forsværge, at der rejses flere Andelsfabriker o. l. her i Landet — i ethvert Tilfælde ud fra en idealistisk Trang. De ekstraordinært høje Priser, der for vore Landbrugsvarer kan

faas i Udlandet, overføres paa det indenlandske Forbrug med en Selvfølgelighed, som om Landbrugsproducenterne aldrig havde hørt mindste Tale om Hensyn til Forbrugerne. Naar man skal forklare de urimelige Prisstigninger paa alle Fødemidler, kan man intet bedre end citere følgende Udtalelse af Formanden for den danske Mejeristforening, Hr. Justesen, Brørup:

»*England faar, hvad det forlanger. England vil aldrig komme til at mangle noget paa det Omraade. Det har Kolonierne, og det kan lave al den Margarine, der er Brug for. Men i Tyskland er Forholdet ganske anderledes; der er man ganske ndelukket fra at producere Margarine paa Grund af Mangel paa Raastofferne. Følgelig maa Tyskland importere Smør, uanset Prisen, og denne vil derfor (sic!) rimeligvis vedblive at stige her i Landet.*«

For den, der endnu har de smukke Talemaader fra Cementkampen i Minde, maa en saadan Begrundelse af Nødvendigheden for en Prisstigning ogsaa for det indenlandske Forbrug unægtelig falde noget for Brystet. Man har Ret til at sporge Landbruget, hvor Forbrugerhensynene findes — naar det er Landbruget, der optræder som Producent.

□□□□□□

Hent Jyden!

Der hersker for Tiden stærk Travlhed ved Aarhus Havn, og det gælder for Rangermaskinerne at faa noget fra Haanden, thi Ophobningen af Varer er stor, og Statsbanernes Vognpark staar som bekendt ikke i Forhold hertil. Bag Toldkammerbygningen er der imidlertid en slem Stigning, og den opmærksomme Iagttager kan her have Held til at opleve en ganske forfriskende Scene. Nede fra Havnepladsen kommer et Rangertog af 6 à 8 Godsvogne forspændt en F-Maskine udgaaet fra en Fabrik i Italien eller et andet fjernt Sted, hvor Statsbanerne i en forhaabentlig for stedse forsvunden Tid yndede at købe sit Materiale. Men »Italieneren« er øjensynlig ikke skabt for barskere Forhold, thi Farten bliver langsommere og langsommere, Pustene tungere og tungere, og tilsidst gaar Toget i Staa, længe før lige Bane atter er naaet. Da er det, man mellem en Del specifike Havneudtryk, hvis Kraft vi ikke skal gengive, af en folkelig Mund kan høre det for en dansk Industriven herligt forløsende Ord: »Hent Jyden!« Kort efter er en af de nybyggede danske F-Maskiner, født og baaret i Jyllands Hovedstad, sat i den trangbrystede Italieners Sted, — og i Tillid til den jyske Kraft endda et Par ekstra Vogne koblet til, — og stolt ruller »Jyden« op over Stigningen med dem allesammen uden saa meget som at blive kortaandet. Og hvad det vigtigste er, det kunde aldrig falde Folkene ved Havnen ind, at det kunde være anderledes.

— — —

Dette er et Stemningsbillede, men det er virkeligt, og det er typisk. Hvorfor kan vi da ikke alle fra nederst til øverst enes om at kaste alle Fordomme over Bord og sætte Ryg mod Ryg for at støtte dansk Industri og dansk Produktion, som vi dog alle har Tillid til, er stolte af — og som giver os vort daglige Brod.

□□□□□□

Bruttofragten for danske Skibe i Fart paa Udlandet i 1914.

Ifølge de Indberetninger, som danske Rederier i Henhold til Lov af 29. Marts 1904 aarlig skal indsende til Det statistiske Departement om den udenlandske Fart (Fart mellem udenlandske Havne samt mellem Udlandet og Danmark), blev der i 1912 og 1913 opsejlet et større samlet Fragtbelob end i noget tidligere Aar, idet den anspændte Virksomhed i Verdenshandelen og Verdensproduktionen i disse Aar fremkaldte en stor Efterspørgsel efter Skibsrum og en stærk Stigning i Fragtraterne. Beretningerne for 1914 viser derimod en betydelig Tilbagegang i den indsejlede Fragt. For Trampdamperne var ifølge en foreløbig, men ret fuldstændig Opgørelse, Fragtsummen i 1914 henimod en Fjerdedel mindre end i 1913, og for Sejlskibe synes Nedgangen at have været endnu større. Kun for Dampskibe i Liniefart eller lignende mere regelmæssig Fart (bl. a. Skibe tilhørende kommercielle eller industrielle Foretagender) har der som Helhed ikke været Nedgang, men snarere det modsatte, i hvert Fald i det samlede Fragtbeløb for alle Skibene. — Aarsagerne til Nedgangen har virket baade før og efter Krigens Udbrud. Allerede før Udgangen af 1913 var der begyndt en Forringelse af Fragtmarkedet, og denne forstærkedes i hele første Del af 1914, saa at Rederne maatte acceptere langt lavere Fragtrater end Aaret før eller i adskillige Tilfælde lade Skibene henligge uden Beskæftigelse. Ved Krigens Udbrud blev Skibsfarten straks næsten helt lammet. En Mængde Skibe maatte for kortere eller længere Tid holdes tilbage i Havnene, og adskillige maatte derefter gaa ballastede ud fra de Pladser, paa hvilke de skulde indtage eller havde indtaget

Ladning; og efter at Farten kom i Gang igen, bevirkede Forsinkelser af mange forskellige Slags, at Skibene hindredes i at foretage saa mange Rejser som ellers. I Fragterne begyndte der efter nogen Tids Forløb (i Oktober) en meget stærk Stigning, og ved Udgangen af 1914 var de som bekendt oppe paa ganske usædvanlige Højder; men dette naaede kun at opveje en mindre Del af de mange Momenter, der virkede til Formindskelse af Aarets samlede Fragtfortjeneste.

I nedenstaaende Tabel er meddelt Resultatet af den forelobige Opgørelse over den af danske Dampskibe indsejlede Fragt i 1914 samt de tilsvarende Beløb for de forudgaaende tre Aar, med Adskillelse mellem hvad der er opsejlet som almindelig Bruttofragt og som Timecharter[1]). For Sejlskibe har en samlet Opgorelse endnu ikke kunnet foretages; en Prøveopgørelse af Bruttofragten i Farten paa Udlandet med en Række Skibe tilhørende forskellige Rederier viser imidlertid en Nedgang fra 1913 til 1914 paa over 35 pCt.; det kan ikke ses af Beretningerne, om en Del heraf muligvis er indvundet i indenrigsk Fart, da Indberetningspligten ikke gælder for denne Fart.

Danske Skibes Fart paa Udlandet.

	Dampskibe		Sejlskibe
	Almindelig Bruttofragt Mill. Kr.	Maanedsfragt for udenlandsk Regning Mill. Kr.	Bruttofragt Mill. Kr.
1911.....	78,3	3,4	6,6
1912.....	92,2	5,5	7,3
1913.....	94,2	8,7	7,9
1914.....	c. 90,0	3,6	5 à 6

Tabellen viser, at den formindskede Fragt især falder paa Fragten i Timecharter; Maanedsbefragtningen anvendes mest paa Tider med stærk Beskæftigelse for Skibsfarten, idet Tramp-Rederne for en god og sikker Fortjeneste kan udleje deres Skibe enten til Ruteselskaber, der ikke med deres egen Tonnage kan overkomme Befordringen af den ekstraordinære Godsmængde, eller ogsaa til Handels- og Industriforretninger, der til bestemte Priser vil sikre sig Skibsrum til Transport af deres egne Varer (Kul, Olier, Erts, Korn o. s. v.). Endelig lægger udenlandske Fragt-Spekulanter ogsaa undertiden Beslag paa en Del Tonnage. Tabellen viser da ogsaa, at Timecharter i 1912 og 1913 blev anvendt i langt større Omfang end tidligere, medens Beløbet for denne Fart (Maanedsfragten) i 1914 var omtrent som før Fragtkulminationen i disse to Aar.

Af almindelig Bruttofragt, men ikke af Maanedsfragt, skal Skibets Ejer betale Kulforbruget, Havneudgifter m. v.; der er derfor stor Forskel mellem de to Opgivelsesmaader, og Forholdet mellem de Beløb for almindelig Bruttofragt og for Maanedsfragt, der vilde give Rederne samme Nettofortjeneste, veksler i hoj Grad efter Ruter og Konjunkturer (Kulpriser o. s. v.). Forskydninger i Tidsbefragtningens Andel af den samlede Fart virker derfor stærkt forstyrrende paa Sammenligningen mellem de enkelte Aar. Ved en ganske summarisk Sammenligning kan man dog regne, at Maanedsfragten svarer til det halve af Bruttofragten. Ved en saadan Omregning af Maanedsfragtbeløbene faar man en samlet Bruttofragt for Dampskibe i 1913 og 1914 paa henholdsvis godt 111½ og godt 97 Mill. Kr., altsaa en Nedgang iberegnet Bruttofragt paa 14½ Mill. Kr., hvilket svarer til ⅛ af Dampskibenes samlede Bruttofragt i 1913.

Som foran nævnt, falder denne Nedgang udelukkende paa Trampdamperne, for hvilke den endog yderligere blev forstærket med 1 à 2 Mill. Kr. — Af den almindelige Bruttofragt i 1914 (ca. 90 Mill. Kr.) falder 46 à 47 Mill. Kr. paa Trampdamperne, hvilket sammen med det dobbelte af Maanedsfragtbeløbet giver ca. 54 Mill. Kr. som samlet Beløb for Trampfarten i 1914 mod 70 Mill. Kr. i Aaret forud; for denne Fart udgør Nedgangen altsaa henimod en Fjerdedel. Saa godt som alle Rederier med Trampdampere har maattet bære deres Del af Tilbagegangen, og denne synes for de fleste af dem ikke at være væsentlig afvigende — forholdsvis set — fra Nedgangen for dem alle under eet.

[1]) Den særskilte Opgørelse for Timecharter omfatter kun Skibe, der er udlejede til *udenlandske* Rederier. For Skibe udlejede til danske Rederier, Handelsfirmaer eller andre, overfor hvem Loven af 29. Marts 1904 kan gøres gældende, har man hos disse faaet Beløbene opgivet for Bruttofragten og regnet hermed i Stedet for med Maanedsfragtbeløbene.

□□□□□□

Den tyske Farveindustris Monopolstilling.

Den vanskelige Stilling, hvori Tekstilindustrierne i saa at sige alle Lande er kommen paa Grund af den ved Krigen foraarsagede Standsning i Tilførsel af kunstige Farvestoffer fra Tyskland, er almindelig kendt. Det vil dog sikkert undre, at De Forenede Stater, hvis hojt udviklede industrielle System man ellers er vant til at anse som »hvilende i sig selv«, er blandt de Lande, der lider haardest under denne Situation. De standsede Tilførsler fra Tyskland har i den Grad sat sig Spor i Forretningslivet hinsides Atlanten, at Senatet har taget Initiativ til Nedsættelse af en Kommission til Undersøgelse af hele Spørgsmaalet om De Forenede Staters Afhængighed af Farvetilførslen fra Tyskland samt til Fremsættelse af Forslag til Foranstaltninger, som kan træffes for at gøre Amerikas Industri uafhængig af Farveindførslen. Resultatet af disse Undersogelser er nylig offentliggjorte, og de dokumenterer tilfulde, at de tyske Farvefabrikater spiller en dominerende Rolle ogsaa paa det amerikanske Marked.

Betænkningen begynder med at fastslaa, at Tyskland næsten kan siges fuldstændig at have monopoliseret denne Handelsbranche, og at en Række amerikanske Industrigrene som Følge

heraf er absolut afhængig af den tyske Farvestofindustri. De vigtigste Forbrugere er Bomulds-, Silke- og Uldvareindustrien; endvidere Maler- og Lakererfagene, de grafiske Fag, Læderindustrien og forskellige Luksusindustrier. Afhængig omend i mindre vital Grad af tyske Farvestoffer er endvidere Automobil- og Vognfabriker, Maskin- og Værktøjsfabriker, Papir- og Sæbefabriker, Hattefabriker o. s. v. Det samme gælder ogsaa Fotografi-, Medicin- og Parfumebrancherne. Den aarlige Omsætning af fremmede Farvestoffer i De Forenede Stater har en Værdi af ca. 15 Mill. $. Hertil kommer 3 Mill. $ for Halvfabrikater anvendt i den indenlandske Farveindustri, hvilke hidtil udelukkende har været indført fra Tyskland. Af amerikanske Farvefabriker findes, for Tiden kun 4 med nævneværdig Produktionsevne. Men selv disse er afhængig af Tyskland med Hensyn til Halvfabrikater og Raastoffer.

Tysklands Monopolstilling i Farveindustrien vil fremgaa af følgende Oplysninger. Verdens samlede Produktion af færdige Tjærefarver havde i Aaret 1913 en Værdi af ca. 92 Mill. $. Deraf falder alene paa Tyskland 74 pCt., og i Produktionen af de resterende 26 pCt. — fordelt over hele den øvrige Verden — har Tyskland yderligere en Andel af næsten 3/4 ved at have leveret de fornødne Halvfabrikater eller Raastoffer. Værdien af Verdens samlede Produktion af kunstige Farvestoffer fordelte sig i 1913 saaledes:

Tyskland	ca.	68,300,000
Schweiz	»	6,450,000
Storbritannien	»	6,000,000
Frankrig	»	5,000,000
Ostrig-Ungarn	»	1,500,000
Rusland	»	1,000,000
Belgien	»	500,000
Holland	»	200,000
Andre Lande	»	200,000

Med Undtagelse af Tyskland og Schweiz forbruger de anførte Lande Størstedelen af deres egen Produktion, saaledes at kun de to nævnte kommer i Betragtning som Eksportører. I Aaret 1912 udgjorde Tysklands Udførsel af slige Varer 48,4 Mill. $, Schweiz 5,5 Mill. $, medens England, der blandt samtlige øvrige Lande var det eneste, hvorfra Eksporten af Farvestoffer overhovedet var nævneværdig, kun havde en Udførsel af ca. 1 Mill. $. Tysklands Udførsel i sidstnævnte Aar fordelte sig paa følgende Artikler:

	Værdi i $.
Anilinfarver	31,836,000
Alizarinfarver	2,197,000
Antracinfarver	3,429,000
Kunstig Indigo	10,968,000

Af Tysklands Udførsel af Anilinfarver gik 50 pCt. til evropæiske Lande, 25 pCt. til Asien, 23 pCt. til Nordamerika og 1,3 pCt. til Sydamerika. Af den i Tyskland producerede kunstige Indigo gik hele 65 pCt. til Kina.

Den amerikanske Kommissions Betænkning paapeger endvidere, at den tyske Kultjæreindustri ikke blot tilvirker Farvestoffer, men ogsaa talrige medicinske Præparater saavel som stærkt eksplosive Stoffer. I den tyske Kultjæreindustri er 21 Selskaber med en Aktiekapital af 36,7 Mill. $ beskæftiget. Disse Selskabers Dividender har gennemsnitlig udgjort ca. 22 pCt., men i Virkeligheden har Farveindustrierne givet langt større Udbytte end den nominelle Dividende, 50 pCt. og mere. Betænkningens Belysning af de amerikanske Forhold har sin Interesse. De 4 amerikanske Farvefabriker raader ialt over en Kapital af ca. 2 Mill. $ og fremstiller 100 forskellige Farver. Da de hver har sine Specialiteter, konkurrerer de ikke indbyrdes. Til Gengæld underbydes de ofte af deres tyske Konkurrenter, hvorved deres Udvikling hemmes. Vil man undersøge Aarsagerne til, at ingen produktionskraftige Farveindustrier har kunnet udvikle sig i De Forenede Stater, træffer man de samme som for Englands og Frankrigs og vel ogsaa for andre Landes Vedkommende, nemlig den absolute Underlegenhed i Konkurrencedygtighed overfor den tyske Industri. Denne Underlegenhed kan atter føres tilbage til Tysklands højt udviklede kemiske Videnskab. Det er en kendt Sag, at om man paa noget Omraade kan aflede en Industris Opvækst fra teoretisk Arbejde, da er det just den tyske Farvestofindustri, der er blevet til i de udmærkede tyske tekniske Læreanstalter og Laboratorier. Betænkningen indeholder endvidere den interessante Oplysning, at 90 pCt. af de udenlandske Farvestoffer, som forhandles i De Forenede Stater, ikke er beskyttet ved Patent.

Med Henblik paa Muligheden af Oparbejdelsen af en kraftig indenlandsk Farveindustri gør Betænkningen opmærksom paa, at dennes Udvikling vil være afhængig af, hvorvidt de amerikanske Fabriker kunde sikre sig Afsætningen for deres Produktion i Fremtiden. Men det synes et ugunstigt Tegn, at Lønningsforhold, Produktionsomkostninger o. s. v. for Farveindustrierne stiller sig langt dyrere i De Forenede Stater end i Tyskland. Gennemsnitlig kan man anslaa de amerikanske Produkter til at være ca. 10—30 pCt. dyrere end de tilsvarende tyske Varer.

Iøvrigt er Stillingen paa det amerikanske Farvemarked for Tiden ret kritisk. De Forsøg, der er gjort paa at erstatte de standsede Tilførsler baade af Farver og Halvfabrikater, synes ikke at være ubetinget vellykkede. Farvestofspørgsmaalet vil derfor ogsaa i Amerika blive et Problem af yderst vanskelig Natur.

□□□□□

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort sidste Hefte meddelte Udførselsforbud er følgende nye udstedt:

Under 6. Oktober 1915 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af Olden (Bog og Agern).

Under 12. Oktober 1915 har Justitsministeriet resolveret, at Udførsel her fra Landet af Smør, Flode og Sødmælk indtil videre kun kan ske gennem de af Landbrugsministeriet dertil godkendte Eksportvirksomheder paa de for Udførslen nærmere foreskrevne Vilkaar, saaledes at Hjemmeforbrugets Tarv behørig iagttages.

□□□□□□

Forbud mod Salg til Udlandet af danske Skibe.

Indenrigsministeriet har d. 6. Okt. udstedt følgende Bekendtgørelse:

I Henhold til § 1 i midlertidig Lov af 7. August 1914 om Regulering af Prisen paa Levnedsmidler og Varer, jfr. Lov af 16. November 1914 om Straf for Overtrædelse af de i Følge nævnte Lov trufne Foranstaltninger, fastsættes efter Forhandling med Handelsministeriet følgende:

§ 1.

Det skal indtil videre være forbudt under nogen Form at afhænde Skibe, der er optagne i det danske Skibsregister, eller for hvilke der er udstedt midlertidig dansk Nationalitetscertifikat, til Udlandet (udenlandsk Statsborger, udenlandsk Firma m. v.).

§ 2.

Anmeldelse om Udslettelse af Skibsregistret i Anledning af Afhændelse til Udlandet modtages indtil videre ikke af Registrerings- og Skibsmaalingsbureauet.

§ 3.

Denne Bekendtgørelse træder straks i Kraft.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

Varetilførslerne fra Tyskland.

Som allerede meddelt i forrige Numer af »Tidsskrift for Industri« er der nu truffet en Ordning med Hensyn til Tilførslerne her til Landet fra Tyskland af Farvestoffer, Kemikalier m. m. Denne Ordning er siden udstrakt til ogsaa at gælde Tilførsel af andre Varer end de nævnte, ikke alene fra Tyskland, men ogsaa fra Østrig-Ungarn. En tilsvarende Ordning er truffet mellem de herværende Repræsentanter for de tyske Myndigheder og Grosserersocietetets Komité, og man vil saaledes formentlig nu være kommet ud over en Del af de Vanskeligheder, der hidtil knyttede sig til Fremskaffelsen af Varer fra de to nævnte Riger.

De Industriraadet tilsluttede Virksomheder vil kunne erholde Oplysninger vedrørende disse Spørgsmaal ved Henvendelse i Raadets Sekretariat, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B, medens saadanne Virksomheder, der ikke ved Medlemsskab er knyttede til Raadet, formentlig vil kunne henvende sig til Grosserersocietetets Komité, Børsen, Kjøbenhavn K.

(Redaktionen skal af ovenstaaende tage Anledning til at bemærke, at Oplysninger om disse Forhold, meddelt i Fællesrepræsentationens Tidsskrift for 7. ds., for saa vidt disse omhandler Industriraadet, ikke er korrekte.)

Nye Medlemmer:

Under Industriraadet er optaget:
A/S Arbo-Bähr & Co.,
Heymann Bloch & Co.,
P. K. Breum,
Anthon Christensen,
Christiani & Nielsen,
A/S Dansk Fedt- og Palmin Co.,
A/S De forenede Malermestres Farvemølle,
O. Foss, Forklædefabrik,
J. L. Harboes Rullegardins- og Tapetfabrik,
N. Johansen, Jern- og Træmøbelstelfabrik,
Københavns Dørgrebs- og Metalvarefabrik,
Kaalunds Sæbefabriker,
Kaffe-Surrogatfabriken »Danmark« A/S,
A/S Ernst Voss,
N. P. Utzon (Kjøbenhavns mek. Net- & Garnfabrik).

Officielle Meddelelser:

Klager over engelske Priseretsafgørelser.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget Meddelelse om, at der i England er nedsat en Komité for at undersøge Klager fra Englændere, Allierede og Neutrale over Priserettens Kondemnering eller Tilbageholdelse af Skibe eller Ladninger. Saadanne Klager maa indgives inden tre Maaneder fra den 31. August d. A. at regne for allerede kondemnerede Skibes eller Klagers Vedkommende, medens Klager for senere eller fremtidige Tilfældes Vedkommende maa fremsættes inden tre Maaneder efter den Dag, paa hvilken Kondemneringen tilbageholdtes eller er beordret. Komitéen, hvis Navn er »Prize claim committee«, har Adresse: Board of Trade, Whitehall Gardens, London, S.W.

Varebetegnelse ved Indførsel til U. S. A.

Fra Handelsministeriet er til Industriraadet oversendt Meddelelse om, at De Forenede Staters »Department of Agriculture« agter at udstede den nedenfor gengivne »Notice to Importers«, ifølge hvilken Tilladelse til at indføre visse Varer, særlig Fødevarer og

Apotekervarer, til De Forenede Stater vil blive nægtet, saafremt Varerne er urigtigt etiketterede eller paa anden Maade urigtigt betegnede.

Eksemplarer af Foods and Drugs Act og de dertil horende Regulativer er fremlagt i Handelsministeriets Lokaler, Holmens Kanal Nr. 9 (Kl. 12—5).

»*Notice to Importers.*

The attention of the Bureau of Chemistry has been called to the fact that certain classes of foods and drugs, misbranded within the meaning of the Food and Drugs Act, continue to be offered for importation into this country, notwithstanding the fact that previous shipments of identical articles have been detained on arrival, and released to importers only after they have been relabeled so as to cure the false and misleading statements, or other misbranding on the labels.

Hereafter when misbranded foods or drugs are offered for importation, and it appears that three previous shipments of identical articles, bearing identical labels, and made by the same manufacturer, have been detained and released only upon relabeling, recommendation will be made to customs officials that the articles be refused admission. This practice will be followed whether or not the importer offering the articles for entry imported any one of the previous shipments which were detained and released after relabeling.«

Russiske Indførselsbestemmelser.

Angaaende Forbudet mod Indførsel til Rusland af visse Varer, der stammer fra Lande, som er i Krig med Rusland, meddeler Udenrigsministeriet i Henhold til en den 13. Oktober fra den kgl. Gesandt i Petrograd modtaget Indberetning, at det paagældende Dekret af det russiske Tolddepartement fortolkes saaledes, at der for Varer, der indføres uden Oprindelsescertifikater eller med utilfredsstillende Certifikater, men som af Toldvæsenet ikke anses for ubestridelig stammende fra fjendtlige Lande, skal erlægges dobbelt Told.

Varer, som efter Toldvæsenets Skon ubestridelig stammer fra fjendtlige Lande, kan under ingen Omstændigheder indføres med Undtagelse af de i Dekretet nærmere angivne Varer. Dekretet traadte i Kraft den 22. September (russisk Stil). De vigtigste Undtagelser er folgende (det foran staaende Tal er Toldlovens Positions-Nr.):

51,5. Dyriske Olier.
90. Naturlige Salte.
92. Antimon.
93. Bormineralier, Borsyre, Borax.
96. Tungspat.
97. Strontianit.
98. Ammoniakpræparater.
99. Arsen.
100. Blodludsalt, kromsure Salte.
101. Allun, svovlsur Lerjord.
102. Oxyder.
103. Salpeter.
104. Klormagnesium m. fl. og kulsur Kalk.
105. Natron og Kali.
106. Eddikepulver.
107. Klorkalk, Blegelud.
108. Syrer og Svovlkulstof.
109. Vitriol.
110. Salte og Præparater, indeh. Guld, Platin og Solv.
111. Antrachinon.
112. Andre kemiske og farmaceutiske Produkter.
113. Sammensatte Lægemidler og Plastre.
114. Fosfor.
115. Æter, Kollodium, Kloral, Kloroform.
116. Lactucarium og Opium.
117. Amerikansk Olie og Alizarinolie.
124. Garvestoffer.
125. Naturlige Farvestoffer.
126. Orseille, Orlean, Kachou.
127. Krap m. v.
128. Indigo.
129. Cochenille og Cochenillepræparater.
130. Berlinerblaat og Pariserblaat, Ultramarin, Vaskeblaat af enhver Art.
131. Bly- og Zinkhvidt.
132. Blymønje.
133. Kobberfarver.
134. Farvepræparater.
135. Alizarinlak og organisk syntetiske Farvestoffer.
137. Andre Farver og Farvestoffer.
139. Raajern, i Stykker og Filspaaner.
140. Andre Slags Jern.
141. Hvidblik.
142. Staal.
143. Kobber, Aluminium, Nikkel m. m.
144. Tin.
145. Kviksolv.
146. Bly.
147. Zink.
148,1. Guld og Solv i Barrer.
155. Jern-, Staal- og Kobbertraad.
161. Haandværkerværktøj.
167. Maskiner og Apparater, derunder Motorer, Dampmaskiner, Maskiner for Metalbearbejdning, Dynamoer, elektriske Maskiner, alle Slags Landbrugsmaskiner o. l.

169. Instrumenter og Apparater til fysiske, astronomiske, matematiske o. a. Formaal saavel elektrotekniske Tilbehorsdele.
178. Boger, Billeder, Kort o. desl.

Transit-Eksporten til Rusland.

Angaaende Oprindelsescertifikater for Varer, der afsendes herfra til Rusland, meddeler Udenrigsministeriet i Henhold til en fra den kgl. Gesandt i Petrograd modtaget Indberetning, at den Bestemmelse i i den russiske Anordning desangaaende af 12. Marts d. A., ifolge hvilken Oprindelsescertifikater skulde være udstedt af Oprindelseslandets Toldmyndigheder, er blevet ændret saaledes, at de paagældende Certifikater fremtidig ogsaa kan udstedes af Oprindelseslandets Konsul i et Transitland, f. Eks. for saa vidt angaar amerikanske Varer, der videreforsendes fra Kjobenhavn af den herværende amerikanske Konsul. Oprindelsescertifikaterne vil derefter være at legalisere af den stedlige Konsularembedsmand.

Man vedlægger en Oversættelse til Tysk af et Cirkulære fra det russiske Tolddepartement angaaende den saaledes foretagne Ændring.

»*Import von ausländischen Waren nach Russland.*

Das Finanzministerium hat in Übereinstimmung mit dem Ministerium des Aussern und dem Handels- und Industrie Ministerium den Warenbesitzern das Recht erteilt, zeitweilig, während des Krieges, für ausländische Waren, anstatt Certifikate nach den vorgeschriebenen Regeln vom 12. März, nur Bestätigungen über die Herkunft der Waren vorzustellen, die von den Konsuln der verbündeten und neutralen Staaten im betreffenden Lande, durch welches die Ware geht oder in welchem dieselbe zur Expedition nach Russland bestellt worden ist, ausgestellt werden; jedoch mit der Bedingung, dass diese Bestätigungen von den russischen diplomatischen und konsular Agenten des Ministerium des Äussern betreffend der Echtheit derselben und Richtigkeit der in denselben angegebenen Herkunft der Ware bescheinigt werden«.

Indførsel til England af fjendtlig Gods.

Udenrigsministeriet har oversendt Raadet en Genpart af et fra den kgl. Gesandt i London modtaget Memorandum fra Foreign Office af 24. September angaaende Udforsel fra neutrale Havne af Varer stammende fra Lande, med hvilke Storbritannien er i Krig.

Memorandum.

»His Majesty's Government have already announced that goods of German origin which were both ordered and paid for before the 1st March would not be interfered with under the British Order in Council of the 11th March 1915.

They can now state that goods of enemy origin shipped from neutral ports will not be interfered with where it is proved to their satisfaction that the goods were ordered by or for the account of citizens or subjects of neutral States before the 1st March 1915, and that, by the terms of the contract under which they were ordered, the purchaser is obliged to take delevery of the goods on or before shipment, and is therefore bound to pay for them.

In the case of running contracts it must be shown, before the goods will be allowed to proceed, that the contract has been determined, or will be determined without delay. Where there is no power to determine the contract, His Majesty's Government cannot undertake to pass the goods without further consideration.

All applications to His Majesty's Government that goods may be allowed to proceed without interference should be made before the 1st November 1915«.

Tobakseksporten fra Algier.

Handelsministeriet meddeler:

Fra Udenrigsministeriet har man modtaget Meddelelse om, at den franske Regering under 10 f. M. har udstedt et Dekret, ifolge hvilket Eksport og Reeksport fra Algier af Tobaksblade og -Ribber er forbudt fra 15. f. M. at regne.

Dispensationer herfra vil dog kunne opnaas paa nærmere af Finansministeren fastsatte Betingelser.

Italiensk Skat paa Udførselstilladelser.

Handelsministeriet meddeler:

Gennem Udenrigsministeriet har man fra det danske Gesandtskab i Rom modtaget Meddelelse om, at der i Henhold til et italiensk Dekret af 15. f. M. er paalagt Skat paa Udførselstilladelser, saaledes som nedenstaaende Fortegnelse nærmere udviser:

Svovlsyre, pr. Quintal	0,50	Lire
Salpetersyre, pr. Quintal	0,80	»
Garvesyre, pr. Quintal	1,00	»
Sukker, pr. Quintal	1,00	»
Nitrat af Soda, pr. Quintal	0,50	»
Kobbersulfat, pr. Quintal	1,00	»
Svovlkulstof, pr. Quintal	0,50	»
Medicinalvarer, pr. Quintal	10,00	»
Træ, Bark og Rødder til Garverbrug, pr. Quintal	0,50	»
Hamp. uforarbejdet, pr. Quintal	2,00	»
Hamp, kæmmet, pr. Quintal	3,00	»
Jernmineralier og Svovlkis, pr. Ton	1,00	»
Kobbermineralier, pr. Ton	2,00	»
Lastautomobiler, for hver	50,00	»
— , pr. Hestekræfter	5,00	»

Andre Automobiler, for hver	100,00	Lire
— , pr. Hestekræfter	5,00	»
Ris, pr. Quintal	2,00	»
Andre Kornsorter, pr. Quintal	1,00	»
Bonner, pr. Quintal	0,50	»
Kastanier, pr. Quintal	0,50	»
Kartofler, pr. Quintal	0,50	»
Mel, Semouille og Makaroni, pr. Quintal	1,00	»
Klid, pr. Quintal	0,50	»
Noddekager og andre Foderstoffer, pr. Quintal	0,50	»
Andre Varer, af Værdien	1	pCt.

Oprindelsescertifikater til Rusland.

Fra den kgl. danske Gesandt i Petrograd har Udenrigsministeriet faaet Meddelelse om, at Gesandten paa det bestemteste maa anbefale danske Eksportorer vedblivende at lade deres Varer ledsage af et Oprindelsescertifikat uden Hensyn til de bestaaende Bestemmelser om visse Varer, for hvilke Oprindelsescertifikater ved Indforsel til Rusland ikke er nødvendige. Fritagelse for Oprindelsescertifikater betyder nemlig ikke Fritagelse for at føre Bevis for, at Varerne stammer fra et neutralt Land, og de Importorer af Varer, der i Henhold til de bestaaende Undtagelsesbestemmelser fra Oprindelsespligten ankommer til Rusland, har ofte megen Vanskelighed ved at bevise, at de saaledes modtagne Varer virkelig stammer fra et neutralt Land.

Med ovenstaaende Reservation gengives her en Liste over Varer, der ved Indførsel til Rusland er fritagne for Oprindelsescertifikat:

1. Huder, tørrede, tørsaltede, fugtigsaltede og bearbejdede — iflg. Toldtariffens Paragraffer 54 & 55.
2. Maskindrivremme — iflg. Toldtariffens Paragraf 57 Punkt 6.
3. Trædele til Maskiner — iflg. Toldtariffens Paragraf 61 Punkt 2, Anmærkning 2.
4. Slibestene — iflg. Toldtariffens Paragraf 66 Punkt 4.
5. Slibe- og Polermaterialer og Produkter af samme, Grafit, Kulprodukter for Elektrotekniken, Kompositioner til Smørelse og Klæbning — iflg. Toldtariffens Paragraf 71.
6. Harpiks — iflg. Toldtariffens Paragraf 82.
7. Gummielasticum (Kautschuk og Guttapercha) i tilberedt Tilstand og i Fabrikata — iflg. Toldtariffens Paragraf 88.
8. Klorkalk — iflg. Toldtariffens Paragraf 107.
9. Kemiske Produkter, angivne i Toldtariffens Paragraf 112 Punkt 1, (Bertholetsalt, Calciumcarbid, Benzol etc.) og ligeledes iflg. Punkt 6 Naphtole og Sulphosyrer, og iflg. Punkt 7 Nitro- og aromatiske Amidforbindelser, og iflg. Punkt 9 oversur Hydrogen.
10. Blyhvidt og Zinkhvidt — iflg. Toldtariffens Paragraf 131.
11. Metal- og Mineralerts — iflg. Toldtariffens Paragraf 138.
12. Raajern — iflg. Toldtariffens Paragraf 139 Punkt 1 og 2.
13. Jern og Staal i Stænger, Sorteneisen, Plader etc., saaledes som angivet i Toldtariffens Paragraffer 140 & 142 Punkt 1—3 & 4.
14. Kobber, Aluminium, Nikkel og andre Metaller og Metallegeringer, i Stykker, Barrer, Brudstykker, Spaaner etc. — iflg. Toldtariffens Paragraf 143 Punkt 1 & 2.
15. Fabrikata af Kobber og andre i Toldtariffens Paragraf 143 nævnte Metaller og Metallegeringer — iflg. Toldtariffens Paragraf 149 Punkt 2.
16. Stobejern, forarbejdet — iflg. Toldtariffens Paragraf 150.
17. Jern & Staalfabrikata, smedede, pressede, stobte samt smedede Som — iflg. Toldtariffens Paragraf 151.
18. Dampkedler og andre Varer efter Toldtariffens Paragraf 152 Punkt 1.
19. Enhver Slags Jern- og Staalror og disses Forbindelsesdele — iflg. Toldtariffens Paragraf 152 Punkt 2.
20. Jern- og Staalfabrikata, bearbejdede, afdrejede etc. som nævnt i Toldtariffens Paragraf 153.
21. Kobbertraad af Kobberlegeringer og af alle i Toldtariffens Paragraf 143 nævnte Metaller og Metallegeringer — iflg. Toldtariffens Paragraf 155 Punkt 2.
22. Jern- og Staaltraad af enhver Diameter — iflg. Toldtariffens Paragraf 155.
23. Jern- og Staaltraadsfabrikata — iflg. Toldtariffens Paragraf 156 Punkt 1, Litr. a. b. c.
24. Staaltraadsfabrikata og andre Varer, nævnte i Toldtariffens Paragraf 156 Punkt 2, samt enhver Slags elektriske Kabler — iflg. Toldtariffens Paragraf 156 Punkt 3.
25. Knive — iflg. Toldtariffens Paragraf 158 Punkt 1.
26. Leer, Mejere, Segl — iflg. Toldtariffens Paragraf 160.
27. Instrumenter som nævnt i Toldtariffens Paragraf 161.
28. Alle Maskiner og Apparater, fuldstændige og ufuldstændige, i adskilt eller samlet Tilstand — iflg. Toldtariffens Paragraf 167.
29. Instrumenter og Apparater samt andre i Toldtariffens Paragraf 169 Punkt 1 og 2 nævnte Varer.
30. Automobiler, Automobildele, Motorcycler — iflg. Toldtariffens Paragraf 173 Punkt 5 og 7.
31. Cellulose — iflg. Toldtariffens Paragraf 176 Punkt 1.
32. Uld og Dunhaar, uspundet og andre Varer — iflg. Toldtariffens Paragraf 181 Punkt 1 og 2.

33. Vævede Stoffer, Klæde og Filt til Fabriker — iflg. Toldtariffens Paragraffer 187—188 & 202 samt Drivremme af Kameluld — iflg. Toldtariffens Paragraf 202 Punkt 2.
34. Bindegarn af Manillahamp eller Sejsing for Selvbindere — iflg. Toldtariffens Paragraf 190 og samme Paragraf Anmærkning 4.
35. Jute- og Lærredssække, samt groft vævede Stoffer til Sække og Indpakning — iflg. Toldtariffens Paragraf 191.
36. Drivremme af Hamp og Bomuld — iflg. Toldtariffens Paragraf 194.

NB. Efter at Redaktionen er sluttet og Tidsskriftet skal gaa i Trykken, erfarer vi, at det russiske Finansministerium har udarbejdet en detailleret Liste over saadanne udenlandske Varer, som kan indføres til Rusland, og for hvilke der ikke kræves Oprindelsescertifikater. De nye Bestemmelser træder i Stedet for de den 12. Marts d. A. givne Regler vedrorende Indforsel af fremmede Varer til Rusland.

En Oversættelse af denne fuldstændige Fortegnelse vil antagelig allerede i de nærmeste Dage kunne faas ved Henvendelse i Industriraadets Sekretariat, ligesom Industriraadets Eksportbureau vil kunne give Oplysninger vedrorende disse Forhold. Listen vil endvidere blive offentliggjort i næste Numer af »Tidsskrift for Industri« med de eventuelle Forandringer, der til den Tid maatte være kommet til Redaktionens Kundskab.

Fra Biblioteket.

Folgende Boger er modtagne:

6. Meyers grosses Konversationslexikon. 6. Aufl. I—XXIV. Leipz. 1908—13. (24 Vol.)
43. Simonin, L. Les merveilles du monde souterrain. 2 édition. Paris 1869. 263 S. (Tvl.)
Bibliothèque des merveilles publ. p. E. Charton.
50. Wesenberg Lund, C. Insektlivet i ferske Vande, Kbh. 1915. 527 S.
57. Bauer, A. Om Forfalskninger, Kbh. 1869. 16. S. Særtryk af Dagstelegrafen.
59. Bierre, A. Legislative and administrative aspects of public health engineering in Denmark. Washington 1914. 12 S.
Reprinted from the Transactions of the fifteenth International Congress on Hygiene and Demography.
70. Bersch, Josef. Chemisch-technisches Lexikon. 2. Aufl. Wien u. Leipz. [1908] 951 S.
70. Illustrierte technische Wörterbücher in sechs Sprachen, bearb. von K. Deinhardt u. A. Schlomann. I—XI. München u. Berl. 1908—11. (11 Vol.)
1. Maschinenelemente und die gebrauchlichsten Werkzeuge.
2. Die Elektrotechnik.
3. Dampfkessel, Dampfmaschinen und Dampfturbinen.
4. Verbrennungsmaschinen.
5. Eisenbahnbau und Eisenbahnbetrieb.
6. Eisenbahnmaschinenwesen.
7. Hebemaschinen und Transport-Vorrichtungen.
8. Der Eisenbeton im Hoch- und Tiefbau.
9. Werkzeugmaschinen.
10. Motorfahrzeuge (Automobile, Motorboote, Motorluftschiffe, Flugmaschinen).
11. Eisenhüttenwesen.

72. Ostenfeld, A. Teknisk Statik. 2. Udgave. I—II. Kbh. 1908—13 (2 Vol.)
82. Schroder, P. Lærebog i Maskinlære til Brug for det tekniske Selskabs Dagskoler. I. Maskinelementer. Kbh. 1914. 386 S.
83. Freytag, Fr. Hilfsbuch für den Maschinenbau. 4 Aufl. Berl. 1912. (Tvl.) 1236 S.
89. Hjortsoe, A. P. Ljungströms Dampturbine. Kbh. 1915. 8 S.
Særtr. af »Ingenioren«.
90. Haelder, H. Pumpen und Kompressoren. 3. Aufl. I. Wiesbaden 1914. 424 S.
83. Des Ingenieurs Taschenbuch. Herausg. vom akad. Verein Hütte. 22. Aufl. I—III. Berlin 1915. 3 Vol.
98. Ostenfeld, A. Jernkonstruktioner 1—3. Kbh. 1906—1912 (3 Vol.)
1. Elementer af Jernkonstruktioner.
2. Anvendelser i Husbygningen.
3. Anvendelse i Brobygning.

98. Den nye Cirkusbygning. [Kbb. 1914]. 4 S.
Udsn. af »Ingenioren«.
99. Lütken, A. Forelæsninger over Brobygning. 2. Udgave. I—III. Kbh. 1900. (3 Vol.)
1. Stenbroer og Træbroer.
2. Jernbroer: Broer med Bjælkedragere i en Spændvidde.
3. Jernbroer: Broer med flere Aabninger, Buebroer, Hængebroer. Bevægelige Broer.

100. Knudsen, K. B. Ombygningen af den gamle Southwark Bridge (over Themsen). Kbh. 1914. 8 S.
Udsnit af »Ingeniøren«.
101. Lütken, A. Forelæsninger over Vej- og Jernbanebygning. Optryk af Udgaven 1898. Kbh. 1915. (2 Vol.)
1, 1. Liniebestemmelse.
3, 1. Almindelige Adhæsionsbaner, Den frie Bane. Banegaarde. Elementer af Sporforbindelser paa Stationer.
104. Poulsen, A. Details ved Kyst- og Havneværker. [Khh. 1915] 4 S., Tvl.
Udsnit af »Ingenioren«.
106. Rietschel, H., u. K. Brabbée. Leitfaden zum Berechnen und Entwerfen von Lüftungs und Heizungs-Anlagen. 5. Aufl. I—II. Berlin 1913. (3 Vol.)
114. Lommebog for Elektrikere med en Elektroteknik ved E. Blem. 2. Opl. Kbh. 1912. 208 S.
114. Rung W. Generatorer, Motorer og Transformatorer for Vekselstrom. I—II. 1912—15 (2 Vol.) (i Folio.)

1. De synkrone Vekselstrømmaskiner.
2. Omformere, asynkrone Maskiner og Transformatorere.

114. Holzt, A. Die Schule des Elektroteknikers. Lehrbuch der angewandten Elektrizitätslehre. 2. Aufl. I—IV. Leipzig 1908—13. (4 Vol.)
[Herausg. im Verein mit H. Vieweger, H. Stapelfeldt u. E. Hörner].

115. Juul, N. C. Belastningsmodstande for større elektriske Generatorer. [Kbh. 1915] 3 S.
Udsnit af »Ingenioren«.

115. Larsen, Absalon. Et Tilfælde af Telefonforstyrrelse hidrørende fra et Stærkstrømsanlæg [u. A. og S.].
Særtryk af »Ingeniøren« 1915.

127. Glückstadt, C. J. Elektromagneters Anvendelse i Industrien. [Kbh. 1914]. 4 S.
Udsnit af »Ingeniøren«.

129b. Sievers, R. Über Werkzeugstahlfabrikation und Schnelldrehstahl. Vortrag. Berlin 1902. 16 S.
Særtryk af »Verhandlungen der Vereins zur Beförderung der Gewerbefleiszes«.

129b. Hannover, H. I. Haandbog i Metallernes mekaniske Teknologi. I Bind Egenskaber og Anvendelse.
1. Fremstilling af Jærn og Staal. Kbh. 1913. 228 S.

130b. Enzyklopädie der technischen Chemie. Herausgegeben von Fritz Ullmann. I—II. Berlin 1914—15. 2 Vol.

130b. Ergänzungswerk zu Muspratts encyklopädischem. Handbuch der technischen Chemie herausg. v. B. Neumann, A. Bing u. F. Hayduck. Braunschw. 1915.
3. Chemische Technologie organischer Industriezweige.
4. Chemische Technologie der Gärungsgewerbe, Nahrungs- und Genussmittel.

130f. N[ielsen], H. C. Haber's syntetiske Ammoniakfremstilling. [Kbh. 1915] 4 S.
Udsnit af »Ingeniøren«.

136. Spangenberg, J. P. Krystalisværket A/S. Finsensvej. Foredrag. Kbh. 1915. 13 S.
Særtryk af »Ingeniøren«.

152c. Lommebog for Snedkere. Kbh. 1013. 273 S.

154. Eisenbahnfähren von Leissner, bearbeitet O. Busse. [u. A. og St.] 33 S. Tvl.
Særtryk af Eisenbahn-Teknik der Gegenwart 1. 2. Aufl.

157. Christensen, H. P. Moderne Flyvemaskiner og Hovedprincipperne for deres Konstruktion. Foredrag. Kbh. 1915. 23 S.
Særtryk af »Ingeniøren«.

167. Elberling, C. Breve fra en Bogelsker. Udg. af Foreningen for Boghaandværk. Kbh. 1909. 125 S.

167. Danmarks Riges Grundlov af 5 Juni 1915. [Kbh. 1915] 14 S. Tvl.

172. Lommebog for Farvere. Kbh. 1913. 228 S.

239. Lützhöft, N. Middelalderlige Skulpturer i Tyskland. Kbh. 1915. 192 S.

254. Gnudtzmann, J. E. & Johan Nielsen. Kortfattet Lærebog i Husbygning. 3 Udg. Kbh. 1910. 288 S.

262b. Danmarks Riges Grundlov af 5. Juni 1915. Forsynet med Henvisninger ved Rudolf Lassen. Kbh. 1915. 33 S.

263. Bryggeriforeningens Haandbog. Udgivet af Bryggeriforeningen. Kbh. 1915. 366 S.

269. Statist. Tabelværk. 5. A. 11.
Bolig- og Huslejeforhold i Aaret 1911.

268. Stat. Meddelelser. 45. Statskontrollerede Produktioner 1913. Hostens Udfald i Danmark 1914. Handels- og Kontor-Medhjælpernes Lønningsforhold m. v. Hosten i Danmark 1914. Kapitelstakster for Afgrøden m. v. 1914. Statskontrollerede Produktioner 1914.

274. Birk, L. V. Vigtige Varer, deres Fremstilling, Forhandling og Beskatning. Handels- og finanspolitiske Monografier over Korn, Mel, Kaffe, Tobak, Kali, Skind og Tændstikker, Petroleum, Sukker, Salt, Kartofler og Kød. Kbh. 1915. 523 S.

286. Meyer, K. Almindeligt, illustreret Vareleksikon. 2. Udgave. Kbh. 1907. 856 S.

288. Under Dannebrog. Marineforeningens Medlemsblad. Red. H. Ewald. Kbh. 1914. 155 S.

296. [G. Bargum] Die chemische Industrie Schwedens im Jahre 1912—13. Cöthen 1913—15 (2 Vol.)
Særtryk af »Chemiker Zeitung« 1913—16.

302. Forslag til Lov om Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde. Udarb. af Arbejderforsikringsraadet. Kbh. 1915. 132 S.

303. Kühl, C. H. Lastelinjen. [u. A. og St.] 21 S.
Særtryk af »Maanedsskrift for Toldvæsen«.

305. Ask, John. Fredsrørelsen och folkrätten. Stockh. 1902. 64 S.

326. Steenstrup J. Historieskrivningen, dens Udvikling gennem Tiderne, dens Væsen og Formaal. Kbh. 1915. 240 S.

327. Bédier, J. Tyskernes Forbrydelser i Følge tyske Vidnesbyrd. Overs. ved Knud Frost. Paris 1915. 40 S.
Studier og Dokumenter angaaende Krigen.

327. Durkhein, E. og E. Denis. Hvem har villet Krigen? Krigens Oprindelse iflg. diplom. Dokumenter. Overs. ved Hjalmar Hansen. Paris 1915. 67 S.
Studier og Dokumenter angaaende Krigen.

327. Weiss. A. Tysklands Krænkelse af Belgiens og Luxembourgs Neutralitet. Overs. v. Jonas Lind. Paris 1915. 39 S.
Studier og Dokumenter angaaende Krigen.

328d. Dalager, L. Grønlandske Relationer: indeholdende Grønlændernes Liv og Levnet, deres Skikke og Vedtægter samt Temperament og Superstitioner, tillige nogle korte Reflektioner over Missionen sammenskrevet 1752. Indl. af L. Bobé. Kbh. 1915. 94 S.
Det grønlandske Selskabs Skrifter II.

329d. Møller, J. M. Historiske Oplysninger om Slaugs Herred. Kolding 1914. 368 S.

332c. Danske Solvarbejder fra Renaissancen til vore Dage. Udgivet af Jørgen Olrik. Kbh. 1915. 144 S. [i Folio.]

337a. Werlauff, E. C. Kjøbenhavns Universitet, fra dets Stiftelse af Kong Christian den Første indtil Reformationen. Kbh. 1850. 95 S.

342. Wide, Sam. De græsk-orientalske Mysteriereligioner og deres Forhold til Kristendommen. Overs. af Fr. Birket Smidth. Kbh. 1915. 96 S. Religionshistoriske Smaaskrifter II, 8.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Dansk-Russisk Eksportkalender.

Den tidligere omtalte Eksportkalender, udarbejdet af Dr. K. Leites og cand. polit. P. Drachmann, er nu udkommet med Aug. L. Wolff og Co. som Forlag.

Da kun Firmaer, der har reel Interesse for det russiske Marked, er optaget, gives herved Bogen en effektiv Værdi, der forøges ved en gennemført Sondring mellem Industri- og Handelsvirksomheder. Eksportkalenderen har vundet stor Tilslutning i vor Industri og synes egnet til at give et fordelagtigt Billede af dennes Eksportevne, idet den omfatter ca. 500 forskellige Vare- og Faggrupper. En russisk Udgave er udsendt i 6000 Ekspl. til Rusland, medens en dansk foreligger i Hovedkommission hos Andr. F. Høst.

Toldindtægterne.

Ifølge Meddelelse fra Generaltolddirektoratet har Toldindtægterne m. v. i Septbr. Maaned 1915 i Sammenligning med 1914 udgjort som følger:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indførselstold	1,662,000	1,167,000
Sukkerafgift	÷31,000	÷122,000
Spiritusafgift	497,000	514,000
Ølskat	893,000	846,000
Stempelafgift af Cigaretter	80,000	90,000
Andre Indtægter	71,000	38,000
Tilsammen	3,172,000	2,533,000

I Maanederne April—Sept. i indeværende Finansaar udgjorde Indtægterne i Sammenligning med de tilsvarende Maaneder forrige Finansaar:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indførselstold	18,045,000	16,103,000
Sukkerafgift	2,168,000	2,232,000
Spiritusafgift	3,698,000	3,350,000
Ølskat	4,850,000	4,850,000
Stempelafgift af Cigaretter	521,000	410,000
Andre Indtægter	498,000	365,000
Tilsammen	29,780,000	27,310,000

Dansk Sprængstofindustri.

Til Fabrikation af et nyt Sprængstof, opfundet af Ingenior K. V. Nielsen, er der ved Jyderup anlagt en ny Fabrik, A/S »Aerolit«. Dette Sprængstof paavirkes ikke ved Stød eller Tryk og eksploderer kun ved en særskilt konstrueret Fænghætte. Dets Sprængkraft er omtrent ligesaa stærk som Dynamitens, medens dets særlige Fordel bestaar i, at Prisen er betydeligt lavere. »Aerolit«-Sprængstoffet egner sig udmærket for Kultiveringsarbejder, Sprængninger af Træer, Sten o. s. v., men ogsaa for militære og sportslige Formaal er det velegnet, og efter Forlydende har vore militære Autoriteter allerede gjort større Bestillinger hos den nye Fabrik. Denne beskæftiger allerede ca. 30 Mand.

Dansk Gummi-Storindustri.

Allerede før Krigens Udbrud var der planlagt og delvis paabegyndt en omfattende Udvidelse af Aktieselskabet De forenede Gummi- & Luftringe-Fabriker (Schiønning & Arvé) med Henblik paa at oparbejde en Storindustri i alle Slags Gummivarer, særlig Automobilringe, saavel til hjemligt Forbrug som til Eksport.

For at tilvejebringe gavnlig Vekselvirkning mellem Plantagedrift, Skibsfart, Industri og Handel, erhvervede Det Østasiatiske Kompagni en stor Del af den 1 Million Kr. store Aktiekapital, og for at De forenede Gummi- og Luftringe-Fabriker kan være forberedt til efter Krigen, naar Gummitilførslen uhindret kan finde Sted til Danmark, at forfølge Formaalet, har Fabrikens Bestyrelse, under Forbehold af den forestaaende Generalforsamlings Sanktion, besluttet at udvide Aktiekapitalen fra 1 til $2^1/_2$ Mill. Kr. Bestyrelsen vil foreslaa Generalforsamlingen at emittere de nye Aktier til en Kurs af 150 pCt., hvorved Selskabets nuværende Arbejdskapital vil blive forøget med $2^1/_4$ Mill. Kr.

Den ny tilkommende Kapital vil blive anvendt, dels til nye Fabriksbygninger og maskinelle Anlæg, hvortil der er erhvervet Grund, der støder umiddelbart op til de nuværende Fabriker, og dels til Overtagelse af den i Sultanatet Johore paa Malakkahalvøen beliggende Gummiplantage Utarah, som Det Østasiatiske Kompagni overdrager Selskabet. Plantagen bestaar af ca. 1600 acres, fuldt beplantede med Gummitræer, der alle forventes at ville blive ydedygtige i Løbet af 1917.

De forenede Gummi- og Luftringe-Fabriker vil saaledes i Fremtiden fra deres egen Plantage kunne forsyne sig med den til enhver Tid fornødne Gummi.

□□□□□□

Forenings-Meddelelser.

Indbetaling af Kontingent.

For at imødekomme et fra flere Medlemmer fremsat Ønske, har man for Vinterhalvaarets Vedkommende truffet den Ordning, at Industriforeningens Kontor holdes aabent for Indbetaling af Kontingent hver Mandag Aften fra Kl. 7—9.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 11 NOVEMBER 1915

Den danske Gødningsindustri.

Fra Benmølle til moderne Superfosfatfabrikation.

Det er med Rette blevet fremhævet, at vort Landbrugs enestaaende Udvikling med deraf følgende Kræsenhed overfor de talrige Hjælpemidler, dets stærkt industrialiserede Drift kræver, har haft sin store Virkning overfor de danske Industrier, hvis Opgave det er at betjene Landbruget. Da man samtidig næppe kan beskylde dette for kunstigt at favorisere indenlandsk Industri, vil man forstaa, at Opfyldelsen af de Krav, der fra den Side stilles, i saa godt som alle Tilfælde for den paagældende Industri vil være ensbetydende med Indtagelsen af et højt udviklet Standpunkt. Det industrialiserede Landbrugs Krav falder væsentlig i tre Hoved-

Danmarks ældste Gødningsfabrik. Fredens Mølles Fabriker (Amagerbrogade) i Slutningen af 1890'erne.

dele, Maskiner og Redskaber, Foderstoffer og Gødningsstoffer. Hvad det forstnævnte Omraade angaar er det berettiget at sige, at mange Grene af vor Landbrugsmaskin- og -Redskabsindustri har hævet sig op til udmærket Kvalitetshojde. Naar Forholdet mellem indenlandsk Produktion og Forbrug alligevel her har visse Mangler, skyldes det disse Branchers stærke Uensartethed, hvis Ulemper overfor et begrænset Hjemmemarked ikke skal blive bedre ved en uøkonomisk Mangel paa Koncentration i de herhenhørende Industrigrene. Den fornodne bredere Basis for deres Arbejde har imidlertid et stedse og glædeligt voksende Antal af vore Landbrugsmaskin- og Redskabsfabriker fundet i Eksportvirksomhed, og med de nævnte Egenskaber for Øje tor man haabe, at denne maa kunne udvikles kraftigt. Hvad Foderstoffer angaar er disse jo for en stor Del ikke egnede til at skabe Industri, og disses Forbrug frembyder derfor nærmest Omsætnings- og Handelsinteresse. For de Foderstoffer, hvor imidlertid industriel Produktion kan gribe ind (og disse Omraader er stadig voksende), har den indenlandske Industri forstaaet at arbejde sig fortrinligt frem, og i Forbindelse med vor udmærkede Olieindustri er den indenlandske Foderkagefabrikation blevet af stor Betydning.

Principielt gælder noget lignende Forhold Godningsstofferne, idet Opgaverne her dels drejer sig om Tilførsels- og Handelsvirksomhed, dels om industriel Virksomhed. Den sidste er stedse stigende, idet en væsentlig Part af de hos os anvendte Godningsstoffer er industrielle Produkter, nemlig Superfosfaterne, i Modsætning til Chilisalpeter, Kali o. l. Derpaa bygger den danske Gødningsindustri, og baade de nævnte Krav fra Landbrugets Side og den stærke udenlandske Konkurrence har bevirket, at denne Industri nu staar som en af vore mest moderne og fremskredne Industrigrene. Men til Trods for sin Tidsmæssighed gaar denne Industris Historie langt tilbage, og hvorledes og under hvilke Vanskeligheder de nuværende gode Resultater er naaet, skal vi i det følgende se.

Selve Grundlaget for denne Industri, nemlig Anvendelsen af Kunstgødning (i Modsætning til Staldgødning), med andre Ord rationel Godning, kan fores tilbage til *Justus Liebigs* epokedannende Paavisning af Nødvendigheden af at tilfore Jorden de Stoffer, man gennem de forskellige Afgroder berøvede den, og som væsentlig er Kvælstof, Fosforsyre og Kali, delvis ogsaa Kalk. Hidtil havde man ikke skænket dette Forhold videnskabelig gennemtænkt Opmærksomhed. Først da den beromte tyske Kemiker rettede sine voldsomme Angreb paa tidligere Tiders Rovdrift og paaviste den skæbnesvangre Betydning, Fortsættelsen heraf vilde betyde, blev disse Spørgsmaal taget op, og Grundlaget skabt for videnskabelig Forskning paa Landbrugets og Planteernæringens Omraade. Allerede i 1840 foreslog Liebig at forøge Værdien af den hidtil anvendte Benmelsgødning ved Tilsætning af Svovlsyre, og heri ligger Opfindelsen af Superfosfaten, hvorved forstaas Gødning indeholdende Fosforsyre opløselig i Vand. Tanken blev først taget op og omsat i Praksis i England, bl. a. af Sodafabrikanten *Muspratt*, der i 1846 gav Superfosfatfabrikationen sin nuværende Skikkelse. I den mægtige Udvikling, der nu fulgte, skiftede Sammensætningen af Superfosfaterne paa betydelig Maade. Ligesom England var gaaet i Forvejen ved Blandingen af Benmel med Svovlsyre, saaledes kom Englænderne snart ind paa Anvendelsen af Koproliter (Guano) til Fremstilling af Superfosfat. Den anvendte Guano var væsentlig Fiske- og Fugleguano. Disse Gødninger var udmærkede, men der var den store Mangel ved Anvendelsen af Guano, enten det nu var Fugle- eller Fiskeguano, at de tilstedeværende Lejer heraf dels var begrænsede dels vanskelige at drive. Af allerstorste Betydning for hele Landbrugets og dermed Menneskekulturens Udvikling blev derfor Fundet af uhyre Lejer af fosforsyreholdige Mineralier, saakaldt Fosfat, i Begyndelsen af 1880'erne særlig i Florida, Nordamerika. Senere har man fundet righoldige Fosfatlejer ogsaa andre Steder særlig paa Øerne i det stille Hav, i Vestindien og talrige nye Steder i Nordamerika. Ogsaa i Evropa findes Fosfat, saaledes i Norge, Sverige, Rusland, Tyskland, England, Spanien, men navnlig i Belgien og Frankrig. Af særlig fremragende Betydning blev dog Fundet af mægtige Fosfatlejer i Nordafrika, Algier og Tunis, i Begyndelsen af dette Aarhundrede, idet disse Lejer nu afgiver den vigtigste Fosfatbjergværksdrift i den gamle Verden. Medens denne Udvikling er gaaet for sig, er Anvendelsen af Guano ganske skudt ud (delvis fordi Guanolejerne er udtomt), og Superfosfaten fremstilles nu ved Fosfatens Blanding med Svovlsyre. De nye fosforsyrerige Mineralier kunde nemlig ikke som Guano direkte anvendes, men maatte for at kunne benyttes underkastes en særlig kemisk Proces bestemt til at gø-

re Fosforsyren oploselig. Herved var Grundlaget skabt for helt nye Industrier, for Tilberedningen af fosforsyrerige Kunstgødninger. I den nævnte Fremstillingsmaade spiller Behandlingen med Svovlsyre en væsentlig Rolle, og Fremstillingen af denne Syre blev derved en Hovedbetingelse for Kunstgodningsfabrikationen.

Som Grundlæggeren af den danske Gødningsindustri staar den omkring 1813 her til Landet indvandrede Englænder *Joseph Owen*. Denne Mand skulde vise sig at blive en værdifuld Kraft i tydning paa enhver tænkelig Maade søgte at lette Vejen for de Mænd, der vilde paatage sig det brydsomme Hverv at skaffe Arbejde til Landet. Det var medens det gamle Regime sang sine sidste Vers, at Owen fik sin Start. Da senere Liberalismens industriligegyldige Politik inaugureredes, var hans Virksomhed saa konsolideret, at den kunde taale de Tab, der herved paaførtes ham. Den mægtige Betydning, Godningsindustrien siden har faaet navnlig for vort Land med dets rationelle Landbrugsdrift, turde være det

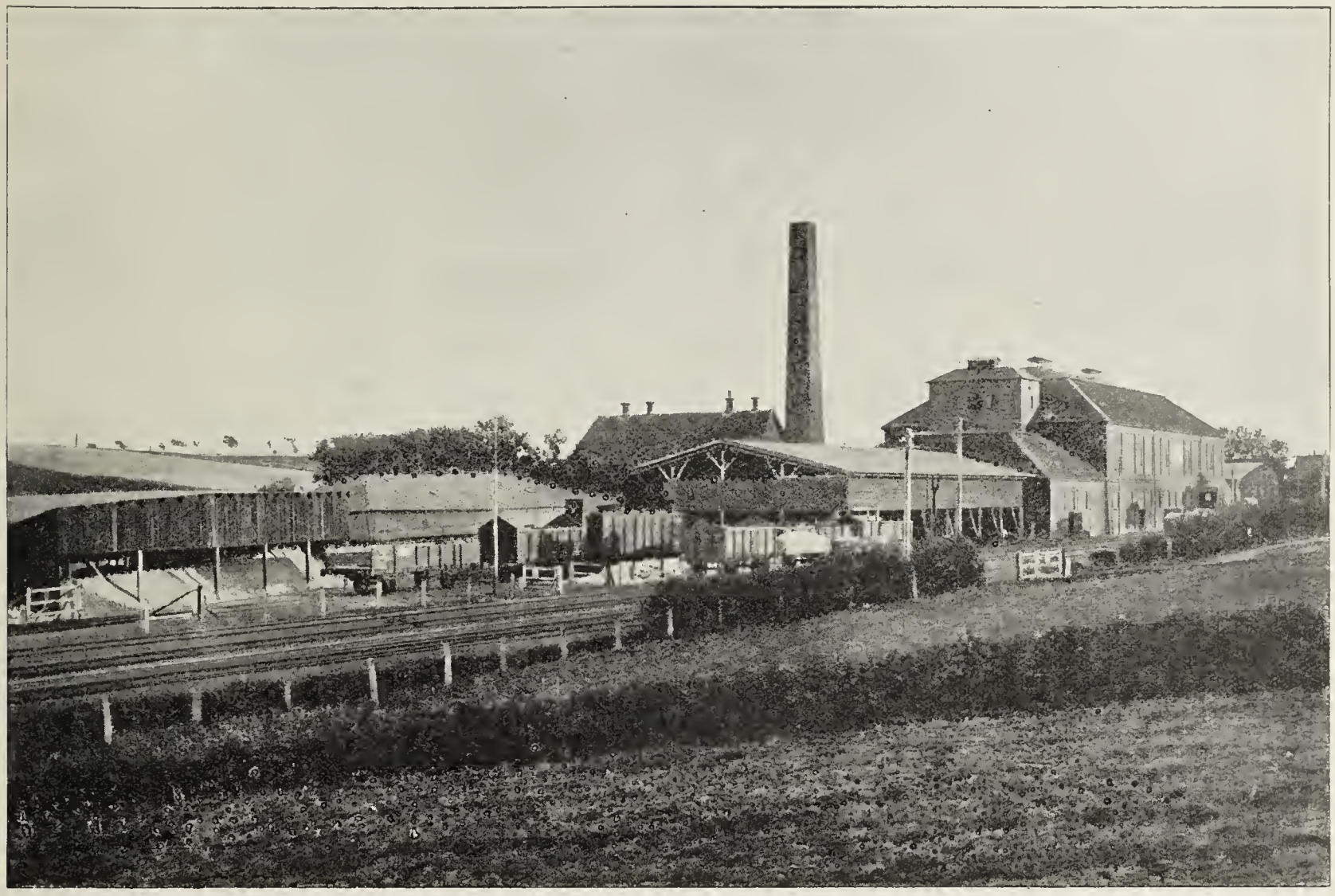

Mundelstrup-Fabriken i 1890'erne.

vor spirende industrielle Udvikling i hine Tider, thi skønt Handelsmand af Fag drev hans levende Virksomhedstrang ham ind i en Række industrielle Opgaver. Han grundlagde 1821 en Benmølle, kom herved ind paa Godningsfabrikationen, som han førte energisk frem, idet han sørgede for at følge Trit i den hastige Udvikling i den da vaagnende kemiske Industri. En umaadelig Energi hjalp ham til at overvinde de talrige Vanskeligheder, der var forbundet med at være Foregangsmand til Trods for, at Statsmagten i hine Tider med en i vore Dage desværre ikke almindelig Forstaaelse af den indenlandske Produktions Bebedste Bevis for, hvor klog og fremsynet ældre Tiders Industripolitik var, hvor gerne man end nu ryster paa Hovedet deraf. Støttet bl. a. ved Udførselstold paa raa Ben, høj Indførselstold paa Benpulver og andre Begunstigelser skabte Owen sine nye Fabrikationer den fornødne Livskraft. Udvidelser blev nødvendige, og efter at have erhvervet Fredens Mølle paa Amager, anlagde Owen stottet af et nyt Privilegium i 1833 en Svovlsyrefabrik, den første i Norden, og Aaret efter en Fabrik for Patentgodning. Owens Initiativ paa begge disse Omraader skulde blive af allerstørste Betydning i en senere Samvirken,

skont Svovlsyrefabrikationen og Godningsindustrien den Gang intet havde med hinanden at gore, idet Godningsfabriken indskrænkede sig til at bringe Latringodningen og andet Affald fra Kjobenhavn (ved en Blanding af Dagrenovation, Latrin og Ler) i en saadan Form, at den kunde taale Transportomkostningerne. Benmelsgodningen slog nemlig ikke længere til, da Priserne paa Ben stadig steg, medens Efterspørgslen efter kunstig Godning voksede fra Aar til Aar. Godningstilvirkningen, der stadig forbedredes, voksede saaledes, at Udvidelser af Fabriken gjordes fornoden, og efter nogle forbigaaende Vanskeligheder for Owen paa Grund af Toldloven af 1838, der bl. a. stærkt nedsatte Tolden for Svovlsyre, omdannedes Fredens Molle i 1846 til et Aktieselskab, A/S Fredens Molles Fabriker, med en Kapital af 200,000 Rdl. Dette Aktieselskab bestod til 1903. Lige til sin Dod 1862 vedblev dog Owen at være den egentlige Leder af Fabriken. I 1851 undergik Svovlsyrefabriken en betydelig Udvidelse, der snart skulde vise sig at være kommet i rette Tid, thi samme Aar var Owen i England for at studere Tilvirkningen af Superfosfat, hvortil som ovenfor nævnt benyttedes Svovlsyre. Denne Fabrikation tog nu Owen op med stor Energi, og de to oprindeligt adskilte Dele af hans Virksomhed, nemlig Godningsfabriken og Svovlsyrefabriken, gik herved op i en hojere Enhed, som oprindelig ikke var tiltænkt. Forbruget af Superfosfat tiltog stærkt, og efterhaanden maatte Svovlsyrefabrikationen stadig udvides. I 1870 gik man over fra Anvendelsen af Svovl til Svovlkis, og hermed havde denne Industri faaet den Form, den endnu arbejder under den Dag i Dag, ganske vist udviklet overordentlig siden da. Der tilvirkedes ligesom nu to Slags Svovlsyre, nemlig den saakaldte Kammersyre, udvundet i Blykamre paa en Maade, vi senere skal folge, hvilken Syre Fabriken selv anvendte til Fremstillingen af Superfosfaten, samt koncentreret Svovlsyre, der solgtes til forskelligt Brug i Glasballoner. Efter Joseph Owens Dod fortes Virksomheden videre under Ledelse af hans Søn, *Frederick Owen*. De

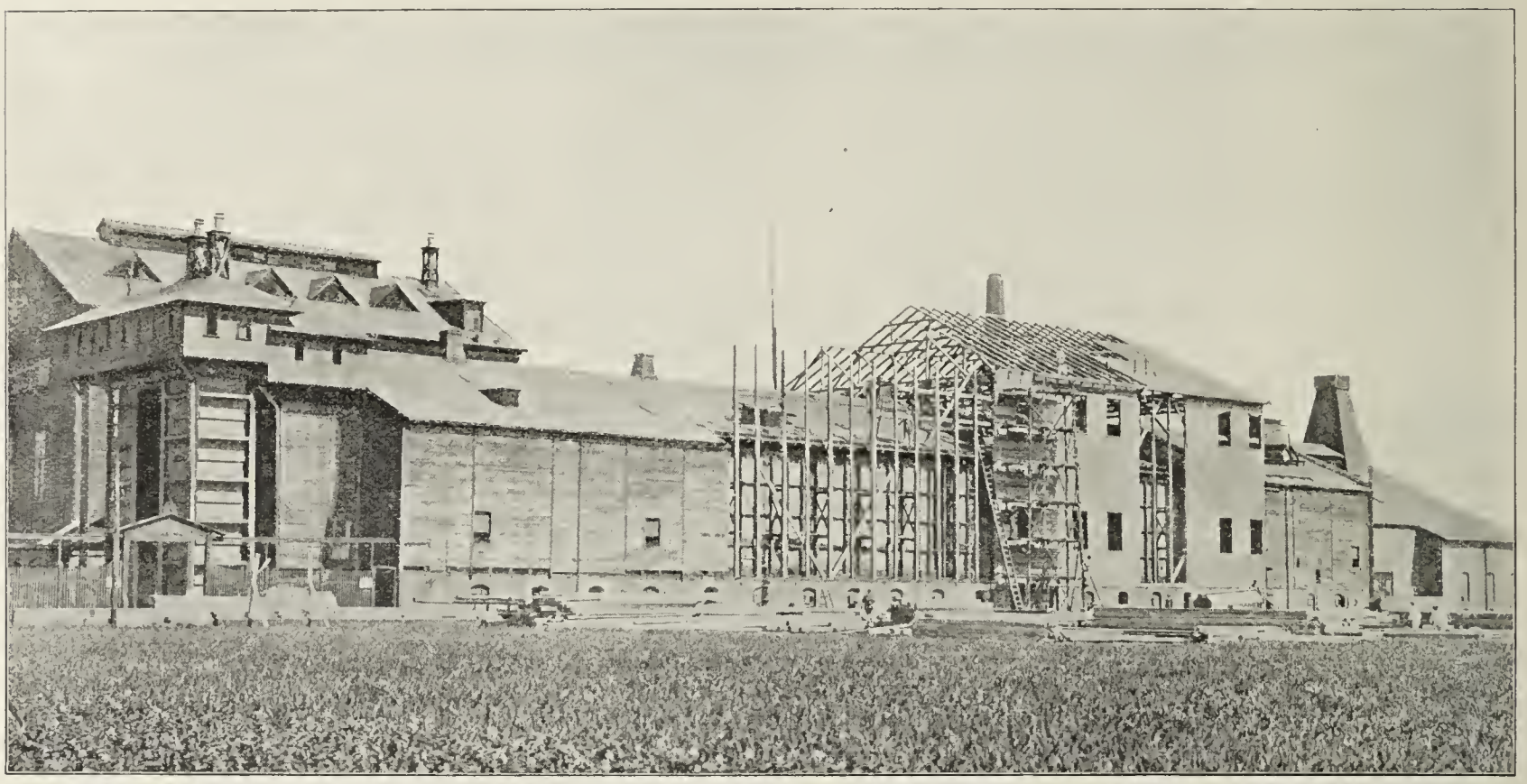

Kastrup-Fabrikens Ombygning. (Den nye Kammerbygning opføres omsluttende den gamle, mens denne endnu er i Drift.)

Vanskeligheder, Fabriken havde som Folge af den nye Toldlov af 1864, der atter nedsatte Tolden for Svovlsyre, opvejedes ved, at man slap for den generende Konkurrence fra holstenske Fabriker og særlig ved den Stigning i Forbruget af kunstig Godning, som Landbrugets stærke Udvikling efter Krigen førte med sig, da vort Folk samlede sig i det store materielle Genrejsningsarbejde.

De stadige Udvidelser af Fredens Molles Fabriker, der ledsagedes af tilsvarende Udvidelser af Aktiekapitalen, havde fort Salget af Godning, der i 1868 udgjorde 7 Mill. Pund og i 1869 $11^1/_2$ Mill. Pund, op til i 1870 at udgore 16 Mill. Pund. Svovlsyreafdelingens Produktionsevne formaaede imidlertid ikke at holde Trit med Forbruget, og

Kastrup-Fabriken i sin nuværende Skikkelse.

Fredens Mølle maatte købe store Partier Godning i Udlandet for at tilfredsstille sine Kunder. Forholdene omkring 1870 nødvendiggjorde derfor saa betydelige Udvidelser, at en hel ny Fabrik blev nødvendig. Af Hensyn til Afsætningen i Jylland lagdes denne ved Mundelstrup (ved Aarhus-Randers Jernbanen) og allerede i 1872 kunde det nye Anlæg bidrage med en Produktion af 8 Mill. Pund i Selskabets samlede Salg af ca. 20 Mill. Pund Godning.

Ogsaa Salget af koncentreret Svovlsyre var betydeligt. Men hermed havde ogsaa de gode Tider kulmineret for Selskabet, thi en voldsom indenlandsk Konkurrence var ved at vokse frem samtidig med, at Udlandet begyndte at sende sin Overproduktion ind i Danmark til Spotpriser og under ikke altid lige heldige Konkurrenceformer. Smarte Forhandlere satte Tempøet i Forretningerne, og Landbrugerne var snart ved at drukne i Reklamer og Cirkulærer, der i høje Toner priste alle mulige Kunstgødninger, hvis velklingende Navne forsøgte at overgaa hinanden, men hvis Nytteværdier ikke just stod i Forhold hertil. Godningsindførslen, der var toldfri, voksede fra ca. $19^1/_2$ Mill. Pund i 1870—71 til $44^1/_2$ Mill. Pund i 1872—73 for i 1877 at kulminere med næsten 54 Mill. Pund. Offentlig Kontrol eller Bestemmelser herom fandtes den Gang ikke, men skønt Gødningskobet saaledes var en Tillidssag, er det Synd at sige, at dette Moment prægede Forretningerne i hine Aar. Allerede i Slutningen af 1860'erne blomstrede — ikke mindst stottet af den voksende Aktiebevægelse — talrige mindre Fabriksanlæg frem i Provinserne, der saa at sige alle forsvandt ligesaa hurtigt, som de kom op. Særlig kan nævnes Fabriken »Ceres« ved Korsor for Tilvirkning af Fiskeguano, senere forbundet med Svovlsyrefabrikation, og Fabriken »Arnakke« ved Kalundborg til Fabrikation af svovlsur Ammoniak. I denne Gründermani dannede de af *Carl Alberti* anlagte Fabriker paa Kastrup Nordmark et særlig romantisk Kapitel. Her skulde til-

Kastrup-Fabriken, set fra Havnebroen.

virkes baade Svovlsyre og Kunstgødning, hvortil senere kom en Allunfabrik. Foretagendet var slaaet stærkt op, og efter at Fabrikerne var opført, omdannedes Foretagendet til et Aktieselskab med 650,000 Kroners Kapital, hvortil kom 100,000 Kroner i Allunværket. Det forste Driftsaar, 1874, gav det nye Selskab et Udbytte af 10 pCt., men rigtignok kun paa den Maade, at Udbetalingerne skete ved Hjælp af de Midler, Aktionærerne selv havde indbetalt, og allerede i Sommeren 1875 brast Sæbeboblen, og Stifteren, Direktor Alberti, traadte tilbage. Selskabet viste sig at være fuldstændig derangeret, og kort efter erklæredes Fabrikerne Fallit. Samtidig med dette Foretagende var af Firmaet *Güssefeld & Rée* ligeledes ved Kastrup anlagt en Gødningsfabrik, hvis Forsyning med Svovlsyre skulde ske fra de albertiske Fabriker. Efter disses Fallit købte derpaa det nævnte Firma Svovlsyrefabriken i Kastrup og fortsatte denne, men nu kun med Fremstilling af Kammersyre til eget Brug. Fredens Mølle stod derefter atter som den eneste Fabrik for koncentreret Svovlsyre i Danmark. Efter Direktør Rées Død i 1885 gik Firmaet Güssefeld & Rée over til den hamborgske Købmand og Gødningsfabrikant, Emil Güssefeld, som Eneindehaver, for endelig i 1891 at omdannes til A/S Dansk Svovlsyre- og Superphosphat-Fabrik med Grosserer *Leopold Damm* som Direktør, der tidligere havde været knyttet til Tuborgs Fabriker. Foruden disse Konkurrenceforetagender var i 1873 tilkommet Tuborg Fabriker, der foruden Ølbryggeri og Glasværk begyndte en Tilvirkning af Svovlsyre og kunstig Godning. Denne Fabrikation standsedes dog med Udgangen af 1881 efter Overenskomst med de andre daværende Godningsfabriker. Som bekendt har Tuborg Fabriker siden udelukkende beskæftiget sig med Bryggerivirksomhed.

Til de vanskelige Konkurrenceforhold fra de saaledes opstaaede Fabriker og fra de talrige udenlandske Sælgere kom yderligere en hurtigt opblomstrende Sammenslutningsbevægelse mellem Landbrugerne for Indkob af Godning paa fordelagtige Vilkaar. Disse Kobsforeningers Ordrer gik saa godt som alle til udenlandske Fabriker. Under disse Forhold blev det bydende

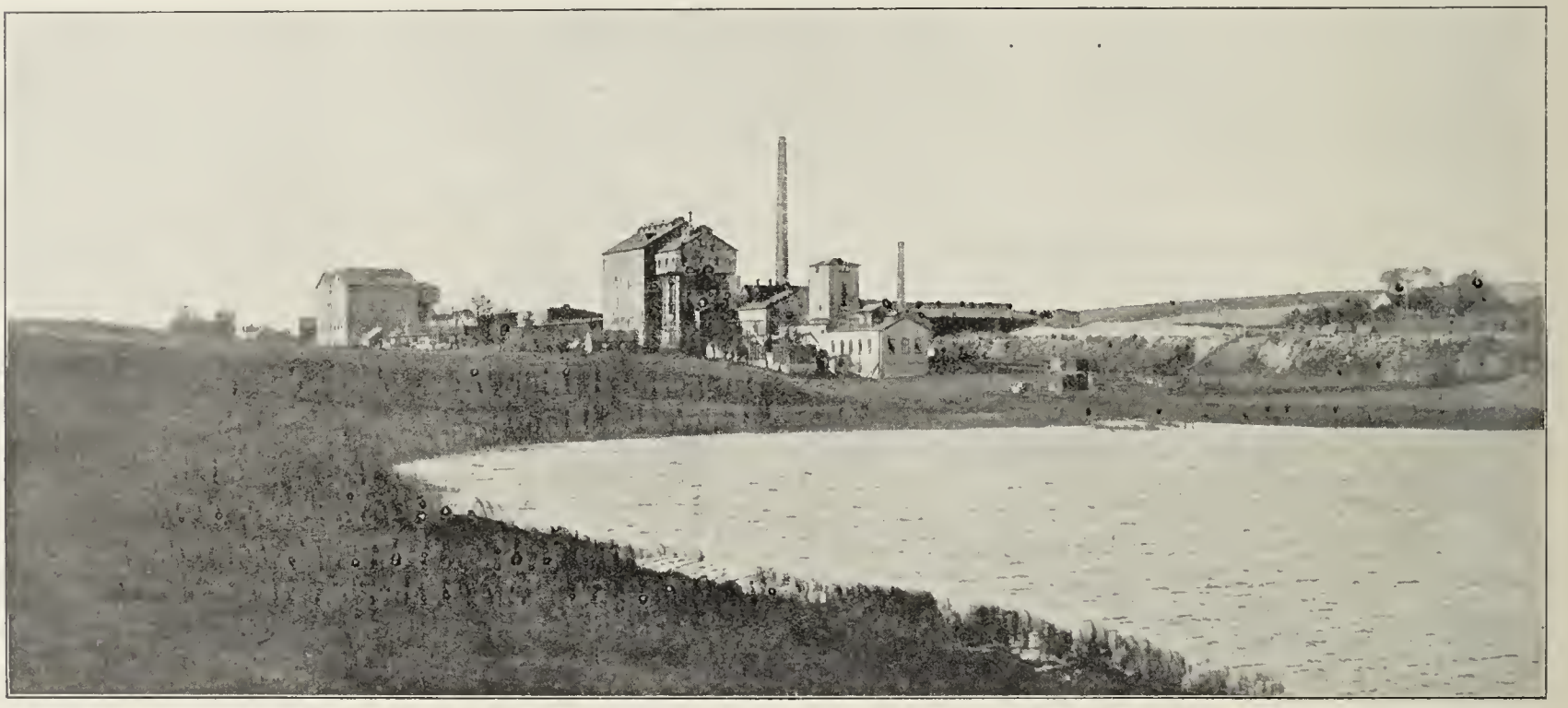

Mundelstrup-Fabriken i sin nuværende Skikkelse.

nodvendigt for den indenlandske Industri, der hidtil havde kæmpet skarpt indbyrdes, at søge Midler for at undgaa en fuldstændig Ruin, og i 1879 indledede *Tietgen* paa Tuborgs Vegne Forhandlinger med Direktør Owen for Fredens Molles Fabriker og med Direktor Rée for Güssefeld & Rée (Kastrup-Fabrikerne), og disse Forhandlinger førte til Enighed om ensartede Priser for 1880. Denne Overenskomst blev optaget meget lidt venligt i Landbrugskredse til Trods for, at det kunde paavises, at Sammenslutningen endog medforte en gennemgaaende ikke ubetydelig Prisnedsættelse og forst og fremmest var absolut nødvendig for ikke at ruinere hele den indenlandske Industri, efter hvis Bortryddelse Udlandet da havde haft fuldstændig frie Hænder paa det danske Gødningsmarked. Skønt Sammenslut-

ningen ikke blev af lang Varighed, fik den dog Betydning og senere Forhandlinger førte til, at Tuborg som nævnt helt standsede sin Godningsfabrikation mod at blive holdt skadeslos af de andre Fabriker, hvorefter de to store Foretagender, Fredens Molles Fabriker og Kastrup-Fabrikerne, atter var ene om Gødningsfabrikationen, idet alle de mindre Anlæg efterhaanden var bukket under for Tidernes Ugunst. Saaledes var Forholdene indenfor den danske Godningsindustri atter ordnede, men en saa meget des skarpere Krig maatte stadig føres med de udenlandske Sælgere. Forholdene i Sydsverige, hvor Fredens Molles Fabriker tidligere havde haft et ikke ubetydeligt Marked, paadrog sig ogsaa Opmærksomhed, idet det var nodvendigt at sikre sig Forstaaelse med de derværende Godningsfabriker. paa Hojde med Tiden, kunde man dog ikke komme udenom, at selve Anlæget i Tidens Lob var blevet forældet, og at Jernbanernes og Søfartens Udvikling i Forbindelse med de mægtige Omsætningstal, Industrierne nu arbejdede med, maatte gore sig stærkt gældende og understrege Fredens Mølles uheldige Beliggenhed. Mundelstrup-Fabriken var ganske vist heldigere stillet, men ogsaa den savnede dog søværts Forbindelse. Hertil kom Virkningerne af en uhyre Overproduktion baade i England og Tyskland og snart ogsaa uheldige Forhold baade i Floridas og Belgiens Fosfatindustrier. For nogenlunde at regulere Afsætningen enedes derfor under Trykket heraf Fredens Mølles Fabriker, Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik samt det største Importfirma i Godningsbranchen, *Beckett & Meyer,* i

Mundelstrup-Fabriken, set fra Banen.

En saadan blev ogsaa opnaaet, men mødte Modstand hos de svenske Importører, hvorefter Overenskomsten strandede, og en skærpet Konkurrence i Stedet indtraadte. Ogsaa de danske Importører arbejdede nu med betydelig Prisnedsættelse, og Fabrikerne maatte folge med. De herved skabte vanskelige Tider forogedes for vor ældste Godningsfabrik, Fredens Molle, ved de Vanskeligheder, der efterhaanden affødtes derved, at Fabriken, der oprindelig laa i landlige Omgivelser udenfor Amagerport, efterhaanden blev omgivet af Bebyggelse, hvormed fulgte evindelige Klager over Lugt og Støj fra Fabriken. Da Direktør Frederick Owen dode i 1888, var det derfor ingenlunde under lette Vilkaar, at hans Son, *A. C. Owen*, traadte til som Direktor, medens den tekniske Ledelse senere overdroges Kemikeren *A. Clément.* Til Trods for, at der blev gjort store Anstrengelser for at bringe Fredens Mølle 1897 om at overdrage deres Salg af Godning i Danmark til en af dem dannet uansvarlig Virksomhed, Det danske Gødningskompagni, der stadig bestaar. Det var meget vanskelige Tider for Godningshandelen, thi her ligesom i Udlandet var der opstaaet forskellige mindre Firmaer og mange Outsiders, der med alle Slags Midler sogte at faa deres Varer afsat. Der dreves hermed et betydeligt Uvæsen, indtil endelig Loven af 26. Marts 1898 om Handel med Gødnings- og Foderstoffer satte en Stopper herfor. Loven slog bl. a. fast, at ethvert større Parti Gødning skulde ledsages af en for Sælgeren bindende Erklæring om Varens Pris, Navn og Indhold af Planteernæringsstoffer.

Oprettelsen af Det danske Godningskompagni viste sig snart at være et Skridt i den rigtige Retning, thi kun ved Sammenslutning kunde man opnaa den fornødne Konsolidering i Indu-

striens. Som en videre Udvikling af denne Tanke blev i 1898 Beckett & Meyers Godningsafdeling underlagt Aktieselskabet Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik, hvis Ledelse i 1901 efter Direktør Damms Død overgik til *H. Siegumfeldt* og *H. Heilbuth* som administrerende Direktører. Herefter var det naturligt, at ogsaa Tanken om en Sammenslutning med Fredens Molles Fabriker kom op, og efter forskellige Forhandlinger gik ogsaa denne Virksomhed i 1903 over til Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik, der derefter stod som Ejer af Fabrikerne i Kastrup, af Fabriken i Mundelstrup samt af Beckett & Meyers Godningsforretning, medens den forældede Fredens Molle nedlagdes som Fabrik.

Som vi i en tidligere Industrimonografi saa det for Papirindustriens Vedkommende, skulde ogsaa her den industrielle Sammenslutning snart vise sine frugtbare Resultater. De industrielle Muligheder i Danmark er vel ingenlunde saa faa, som mange paa Forhaand mener, men en bydende Nodvendighed for Udviklingen af levedygtige Industrier i et Land med et saa begrænset Hjemmemarked som vort, maa til Gengæld være en fornuftig Begrænsning af en Konkurrence, der under vore smaa Forhold ene og alene kan virke opslidende for Industrien og derved forhindre denne i at arbejde sig frem til det Maal, der til Syvende og sidst ogsaa er i Forbrugernes største Interesse, nemlig den mest fortrinlige Produktion. For vor Godningsindustri er det da ogsaa først efter at Sammenslutningen kom i Stand, at den har faaet Kraft til at kaste sig over de store Opgaver, som den moderne Udvikling stiller for den Industri, der stadig vil være paa Højde med Tiden. Dette har ikke blot resulteret i, at baade Kastrup- og Mundelstrup-Anlægene siden er udvidet og moderniseret i gennemgribende Grad, men ogsaa ved Opførelsen af nye Fabriker, nemlig Aalborg-Fabriken, Nørresundby-Fabriken (»Limfjorden«) og Fredericia-Fabriken, der for Tiden er under Bygning. Saaledes vil om kort Tid vor Godningsindustri staa med 5 store og fuldt ud moderne Fabriker, hvorfra vort Landbrug uafhængig af Udlandet kan hente Forsyningen af en af sine aller vigtigste Varer, Superfosfatgodningen.

— — —

Inden vi gaar over til at omtale de enkelte Fabriker, skal vi give en kort Fremstilling af Fabrikationsgangen i en Svovlsyre- og Superfosfatfabrik. Til Fabrikationen anvendes Raaprodukterne Svovlkis og Fosfat. Fosfaten og dens Findesteder har vi tidligere omtalt. Svovlkisen, en stærk svovlholdig Erts, faar vore Fabriker hovedsagelig fra norske og spanske Gruber. Fra Siloen, hvor Svovlkisen lagres efter at være udskibet, føres den ind i særligt konstruerede Ovne, hvor den brændes, hvorved Svovlsyrling udvindes, medens Kobber og Jern bliver tilbage som Slagger, de saakaldte Afbrændinger, der føres tilbage i en særlig Silo for derfra pr. Skib at sendes til udenlandske Værker, der udnytter dem bl. a. ved at uddrage Kobberindholdet deraf. Saadanne Anlæg har vi ikke i Danmark. Under normale Forhold gaar Slaggerne som Regel til Tyskland og til Kobberværket i Råå, Syd for Helsingborg. Ikke blot ved de store Tilførsler af Svovlkis og Fosfat, men ogsaa ved den delvise Genudførsel af det udnyttede Raastof, vil man forstaa vor Godningsindustris store Betydning for vor Skibsfart og Omsætning. Fra Ovnene, der er byggede som Taarne, og hvoraf hver Fabrik har adskillige, føres Svovlsyrlingen (en Gasart) med et Overskud af atmosfærisk Luft, først gennem Støvkamre for at befries for Urenheder og

Svovlsyrefabrik under Opførelse.

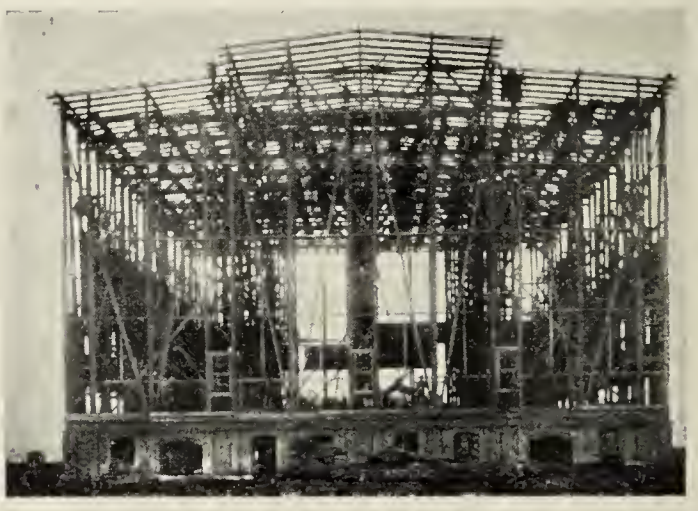

Svovlsyrefabrik under Opførelse, visende Kammerbygningens Højde.

derefter ind i selve Svovlsyrefabriken. Her overrisles den med Nitrose-Svovlsyre i saakaldte Glover-Taarne, hvorved Gassen koncentrerer Syren og befrier den for Salpetersyre. Fra Glover-Taarnet ledes den derefter ind i mægtige Beholdere, bygget af sammenloddede Blyplader, Blykamrene, hvor den tilsættes Vand og Salpeteropløsning. I disse Blykamre, der paa særlig Maade bæres af mægtige Trækonstruktioner, foregaar den endelige kemiske Proces, hvorved Svovlsyrlingen ved Iltning og Fortætning omdannes til Svovlsyre, medens den overskydende Gas fra Blykamrene (hovedsagelig Kvælstof fra den atm. Luft + ca. 5 pCt. Ilt) efter at have passeret de saakaldte Gay-Lussac-Taarne, hvor den befries for medførte Kvælstofilter, føres ud i Luften. Den i Blykamrene udvundne Svovlsyre, Kammersyren, der er betydelig svagere end den ved særlig Fabrikation udvundne koncentrerede Svovlsyre, føres nu gennem Rørledninger, hvor alt er af Bly, idet dette er det eneste Metal, der ikke angribes af Syren, over til Gødningsfabriken, hvor Superfosfaten fremstilles ved Sammenblanding af Fosfat og Svovlsyre. Inden denne Blanding har imidlertid Fosfaten gennemgaaet forskellige Behandlinger, idet den er blevet knust og malet i Mølleriet.

Sammenblandingen af Svovlsyre med den pulveriserede Fosfat, Fosfatmel, finder Sted efter et bestemt Forhold og sker i Portioner paa $^1/_2$ à 1 Ton automatisk i lukkede Stobejernsbeholdere, hvorfra Blandingen efter 1 à 2 Minuters Forløb tømmes ned i de ligeledes lukkede Blandekamre, der under hele Processen ventileres af en kraftig Ventilator for saa vidt muligt at bortskaffe de ved Svovlsyrens og Fosfatens Blanding udviklede giftige Gasarter (Fluorbrint o. l.). Denne Blanding er til at begynde med en tynd vællingeagtig Masse, der imidlertid i Løbet af en halv Times Tid stivner til en sprød, porøs Masse, der derefter ved Hjælp af særlig konstruerede Tømmeapparater føres ned i en Shabemaskine, hvor Superfosfaten pulveriseres og efter at have passeret en Silo nu er færdig til Lageret. Denne Tømning fra Blandekamre til Silo skete tidligere ved Haandkraft, og det betyder et stort Fremskridt i hele Superfosfatfabrikationens Teknik, at det er lykkedes at konstruere brugbare Tømmeapparater, idet Arbejdet med Haandkraft var ubehageligt og sundhedsfarligt for Arbejderne, fordi der, naar Superfosfatmassen ved Tømningen brødes itu, frigjordes (omend i ringere Mængde) de samme giftige Gasarter som ved Blandingen. Som ovenfor nævnt bortskaffes de udviklede Gasarter ved Hjælp af en Ventilator, der suger dem gennem Vasketaarne, hvor de befries for alle skadelige Bestanddele, idet disse kondenseres og derigennem danner Udgangspunkt for et af de nedenfor nævnte Biprodukter, nemlig Kiselfluornatrium. Naar Gassen forlader Vasketaarnene for at gaa ud i fri Luft, bestaar den saa at sige udelukkende af Vanddamp.

Den første Fosfat-Oversødamper i Limfjorden.

Lagerrummene i en Gødningsfabrik er ikke det mindst karakteristiske ved denne, idet de er af uhyre Dimensioner, der kræves ved, at Aftagningen af Varen kun sker to Gange om Aaret efter Landbrugets Behov, saaledes at Fabriken i den øvrige Tid maa opsamle sin Produktion til disse Tider. Ved Lagringen trykkes Superfosfaten selv-

følgelig sammen, og inden den i afvejede Sække kan gaa ud i Forbruget, maa den derfor findeles, hvilket sammen med Afvejningen i Sække besørges i særlig konstruerede »Ekspeditionsmaskiner«, der samtidig fungerer som Gravemaskiner, som tager Varen ud af de store Bunker, Lagerrummene indeholder.

Det vil af denne Produktionsskildring sikkert være fremgaaet, hvor vigtig en Rolle, Transportvirksomheden spiller i en Svovlsyre- og Superfosfatfabrik. Det er ikke blot ved Tilførslen af Raastoffer og Kul med tilhorende Afsendelse af det færdige Produkt, saaledes som Forholdene jo ogsaa kendes fra andre Fabriker, der vægtmæssig set har Masseproduktion, men ogsaa indenfor selve Gødningsfabrikens Omraade, at den livligste Transportvirksomhed udkræves. I vore Gødningsfabriker, og navnlig da i de nyeste, er derfor et højt udviklet System af Transportmidler, særlig Elektrohængebaner, bragt til en Udvikling, som man næppe finder Sidestykke til her til Lands.

Kastrup-Fabriken, der stammer fra 1874, er i Aarenes Løb undergaaet adskillige Ombygninger og meget betydelige Udvidelser, af hvilke særlig den sidste, der først afsluttedes for faa Aar siden, har bragt dette Anlæg frem til at være en fuldt ud moderne indrettet Virksomhed. Fabriken er beliggende direkte ved Stranden, og en Skibsbro, 230 Meter lang, med tilhorende Havn tillader bekvem Tilførsel af Raastoffer og Afskibning af henholdsvis Slagger og Færdigprodukt, ligesom Baneforbindelse haves med Amagerbanen. De store Skibe kan ganske vist ikke gaa helt ind til Selskabets Havn, men opankrer i Drogden, hvorfra Lægtere besorger Forbindelsen. Fabriken spænder over et Areal af ca. 5 ha (ca. 10 Tdr. Land), hvoraf ca. Halvdelen er under Tag. Her beskæftiges til Stadighed ca. 100 Arbejdere, i Sæsonen omtrent det dobbelte Antal. Foruden Superfosfat fremstilles i Kastrup til Salg koncentreret Svovlsyre og Salpetersyre.

Mundelstrup-Fabriken, der nu er vor ældste Gødningsfabrik, idet den anlagdes i 1871, er efter at være overtaget af Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik udvidet gentagne Gange. Fabriken ligger i Nærheden af Aarhus med direkte Tilslutning til Statsbanerne og beskæftiger omtrent det samme Antal Arbejdere som Kastrup-Anlæget. At ogsaa Mundelstrup-Fabriken er en betydelig Virksomhed vil forstaas deraf, at den dækker et Areal af ca. $4^1/_2$ ha Land, hvoraf godt Halvdelen er bebygget. Foruden Superfosfat fremstilles ogsaa her til Salg koncentreret Svovlsyre og Salpetersyre.

Superfosfat-Lager.

Aalborg-Fabriken er bygget i Aarene 1907—08 og senere undergaaet en Udvidelse til det dobbelte, der netop nu er fuldfort. Fabriken ligger tæt Øst for Aalborg direkte ved Limfjorden med udmærkede Besejlingsforhold. Losningen af Fosfat og Svovlkis foregaar ved Hjælp af et imponerende Kran- og Transportanlæg i Forbindelse med en Elektrohængebane, der hører til de største Anlæg af denne Slags i Landet. Fabriken har egen Kaj med $7^1/_2$ Meters Vanddybde og særlig Udskibningsapparat for Slagger og Kridt, idet Fabriken ogsaa indbefatter et Kridtbrud. Ogsaa her findes foruden Hovedfabrikationen forskellige Bifabrikationer, saaledes baade af Salpetersyre og af svovlsur Ammoniak.

Norresundby-Fabriken, hvis Anlæg vi tidligere har omtalt her i Tidsskriftet, er først taget i Brug

i Begyndelsen af indeværende Aar. Fabriken er dannet som et særskilt Selskab, A/S Svovlsyre- og Superfosfatfabriken »Limfjorden«, og Østasiatisk Kompagni, der oprindelig havde taget Initiativet til dette Anlæg, er stadig delvis interesseret heri. Denne Godningsfabrik er ret forstaaelig den mest moderne, vi har. Overalt er de nyeste mekaniske Hjælpemidler taget i Brug, og den tidligere saa ildeberygtede Godningsfabrikation foregaar her under de mest tiltalende Forhold. Nørresundby-Fabriken er tillige den største danske Gødningsfabrik og af meget imponerende Dimensioner. Alene Lagerbygningerne for Raastoffer og Færdigvare dækker et Areal af over 3000 Kvm.

Den under Opførelse værende Fabrik i Fredericia vil antagelig blive endnu større end Nørresundby-Fabriken, og at her den mest fuldkomne Teknik vil blive bragt til Anvendelse er en Selvfølge. Fabriken vil komme til at ligge direkte ved den nye Havn i Fredericia og faa en udmærket Beliggenhed paa denne centrale Plads.

Foruden disse Svovlsyre- og Superfosfatfabriker med tilhørende Bifabrikationer driver A/S Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik ogsaa Blaakilde Mølles Fabriker med tilhørende Anlæg ved Hobro, i Tarm og i Utterslev. I denne Virksomhed genfinder man den oprindelige Form for Kunstgødningsfabrikationen, idet disse Virksomheder

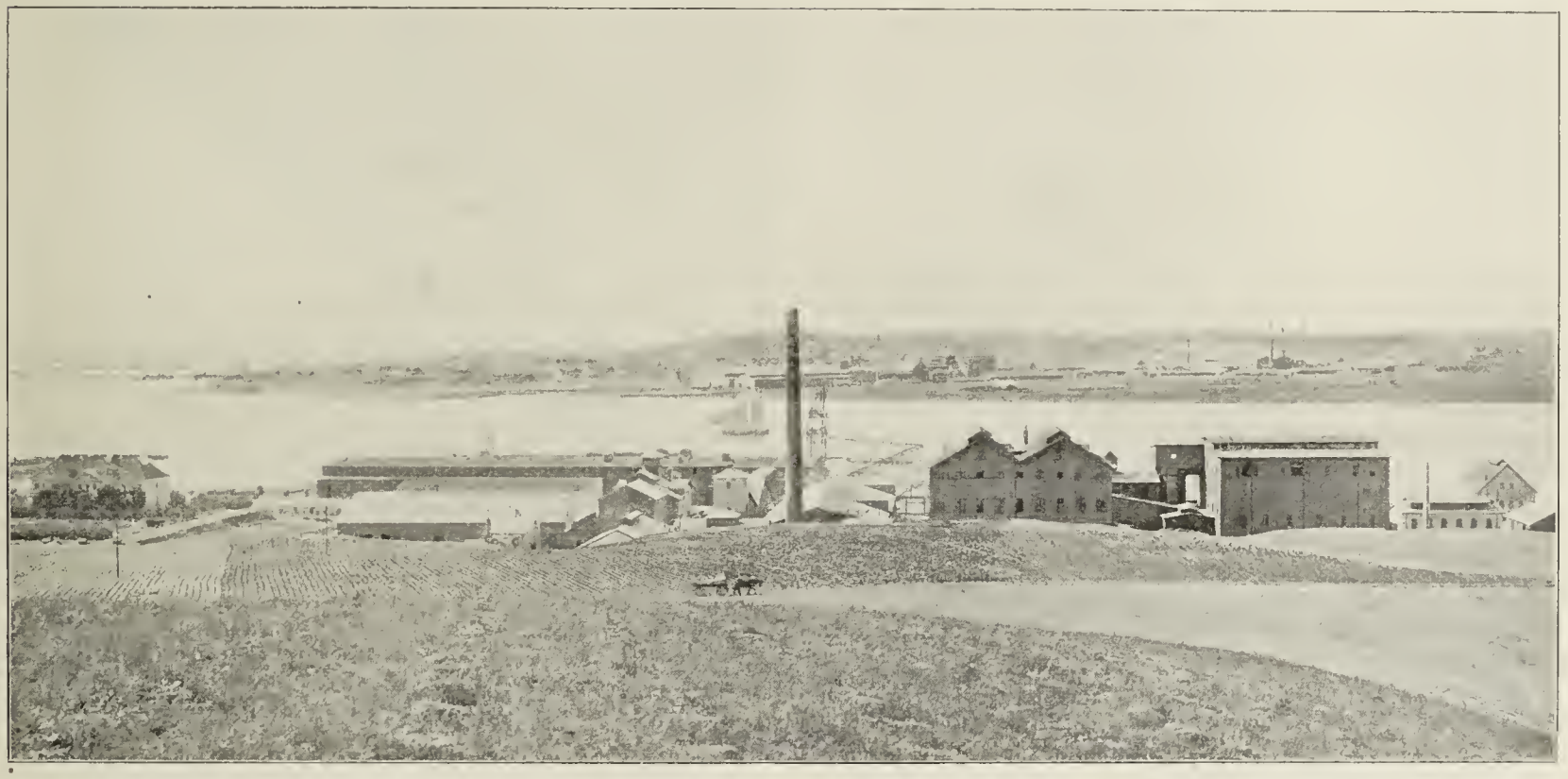

Aalborg-Fabriken efter sin sidste Udvidelse. (Bag Fabriken ses Kran- og Transportanlægget ved Fabrikens Kaj, til venstre Administrationsbygningen og hinsides Fjorden Nørre Sundby-Fabriken og — tilhøjre — en Cementfabrik.

eller ca. $2^1/_2$ Td. Land. Fabriken benytter til Losning og Udskibning den tæt ved beliggende Nørresundby Havn, hvor Fabriken bl. a. har sin egen Slaggeelevator, og hvorfra Transporten af Raavarerne sker ved Tipvognstog med Damplokomotiver, medens den indbyrdes Forbindelse i det mægtige Fabriksanlæg sker ved et højt udviklet System af Elektrohængebaner. Fabriken har desuden som alle de øvrige Anlæg direkte Forbindelse med Normalsporbane, saaledes at Jernbanevognene kan køre direkte ind i Lagerbygningerne for at læsses.

Til Trods for de nye Fabrikers meget større Produktion i Forhold til de ældre er deres effektive Arbejderantal dog mindre, idet der overalt er gjort den mest udstrakte Brug af mekaniske Hjælpemidler.

gaar ud paa at fremstille Benmel med tilhørende Bifabrikationer, Ekstraktion af Benfedt og Limfabrikation. Benmelsfabrikationen er dog overfor den mægtige Udvikling af Superfosfatfabrikationen traadt stærkt i Baggrunden.

Betydningen af Selskabets Virksomhed og Størrelsen af dets Omsætning illustreres derved, at alene de to Limfjordsfabrikers Virksomhed kræver et stort Skib gennemsnitlig hver 14. Dag paa Fjorden til Tilførsel af Raastoffer, medens Afskibningen af Slaggerne lægger Beslag paa talrige Smaasejlere til det nærmere Udland. I Forbindelse med Cementindustrien, der ligeledes arbejder med store Omsætningstal, har derfor vor Godningsindustri haft den allerstørste Betydning for Udviklingen af vor Stor-Skibsfart og de sig hertil knyttende Erhverv. Særlig har dette selv-

folgelig givet sig Udslag overfor Sejladsen paa Limfjorden, hvor saa store Dele af vor Godningsindustri og vor Cementindustri er koncentreret, og det storindustrielle Snit, der nu præger Aalborg-Distriktet, kan i Hovedsagen føres tilbage til disse to hver for sig saa højt udviklede Industrier.

Naar man nævner dansk Superfosfatindustri er hermed i Reglen forbundet Tanken om en i høj Grad lønnende Virksomhed, idet man afleder dette af de høje Dividender i det med denne Industri identiske Aktieselskab. Dette er imidlertid ingenlunde rigtigt. Den gode Fortjeneste, A/S Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik i en Aarrække har haft efter at have bragt Orden i tidligere Tiders derangerede Forhold, skylder den ikke mindst en sideordnet meget omfattende Handelsvirksomhed.

Vi har haft Lejlighed til at nævne, at Fabrikerne foruden den egentlige Superfosfatfabrikation ogsaa fremstiller Svovlsyre og Salpetersyre til Salg til hele Landets Forsyning; dertil kommer Biprodukterne Kiselfluornatrium og Bisulfat, og som Importvarer har Selskabet kastet sig over Indforsel af Saltsyre. For at gøre denne Indforsel rationel, har man et Anlæg umiddelbart ved Jernbanespor ved Frederiksberg Station, hvortil Saltsyren — hvis Fabrikation ikke egner sig for Danmark — importeres i Selskabets egne Krukkevogne, hvorfra den tappes i Glasballoner og derfra fordeles til Kunderne.

Paa samme Sted har Selskabet indrettet en Fabrik til Fremstilling af Akkumulatorsyre og forsyner derfra alle Landets elektriske Anlæg, hvor der anvendes Akkumulatorer.

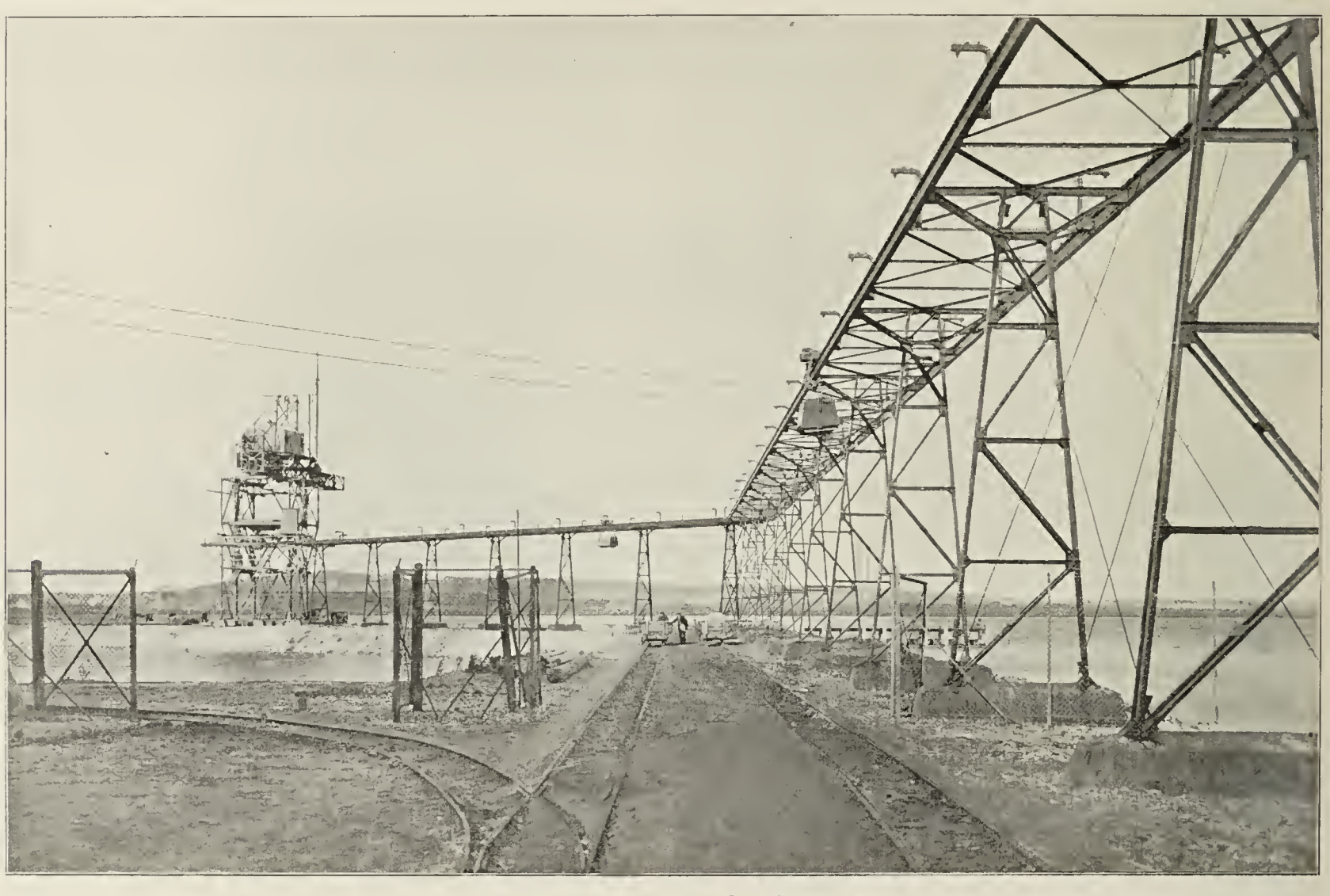

Kran og Elektrohængebane ved Aalborg-Fabriken.

I den livlige Forbindelse, som man staar i med de danske Gasværker, optræder Selskabet ogsaa som Hovedkøber af de forskellige Biprodukter, som fremkommer ved Gasfabrikationen, og som da for Størstedelen eksporteres.

De største Handelsartikler for Selskabet er imidlertid de to andre Hovednæringsstoffer for Planterne — foruden Fosforsyre —, nemlig Kali og Kvælstoffet.

Kalien kommer i Form af Kalisalt, Kainit og Klorkalium fra de store Gruber ved Stassfurt i Tyskland, og som Repræsentanter for disse Værker gaar hele Importen til Danmark gennem

Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabriks Hænder.

Kvælstoffet tilføres Danmark for langt den overvejende Del i Form af Chili Salpeter, der tilføres Evropa i store Damper- og Sejlerlaster fra Chile. Det er en stor Spekulationsartikel, og for Krigen var Hamborg en af de væsentligste Stabelpladser for denne Vare. Da Forbruget i Aarenes Løb steg stærkere og stærkere her i Danmark, mente Selskabet, for at være Markedet paa nært Hold, at det vilde være mest formaalstjenligt for at bevare sin ledende Stilling ogsaa for denne Vare i Danmark, at oprette sit særlige Kontor i Hamborg, og der dannedes da under Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik i Aaret 1906 et »Gesellschaft mit beschränkter Haftung«, kaldet »Nordische Salpeter Gesellschaft«, hvorfra man ikke blot kunde støtte Dispositionerne i Danmark, men ogsaa havde forstaaet at etablere en stor Indenlands Forretning i Tyskland, og denne var bragt op til at regnes med til en af de største paa Pladsen.

Ogsaa et industrielt Anlæg var bleven oprettet dèr under et særligt Selskab »Chemische Salzwerke«, der af Salpetervand fremstiller Salpeter, Jod og andre kemiske Produkter.

Den livlige Handelsforbindelse med Udlandet har ikke mindst ført til, at Selskabet har forstaaet at skabe sig en stor og stadig stigende Handel i Gødningsartikler fra Udland til Udland.

Ved den saaledes oparbejdede Forbindelse mellem Storindustri og Storhandel, der udkræves ved de særlige Forhold, Gødningsfabrikationen arbejder under, er det lykkedes at sikre vort Land en nationalokonomisk i høj Grad betydningsfuld Industri og udvikle denne stedse højere til Fordel for det indenlandske Marked af de spredte og modstridende Kræfter, vi i det foregaaende har fulgt.

— — —

Til Udarbejdelsen af ovenstaaende Beskrivelse af vor Gødningsindustri har Redaktionen benyttet som Kilder: *C. Nyrop:* Fredens Molle, *V. Falbe-Hansen og W. Scharling:* Danmarks Statistik, *Ludw. Schucht:* Die Fabrikation des Superphosphats, samt Oplysninger, meddelt dels af A/S Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik, dels indhentet ved Besøg paa forskellige af Selskabets Anlæg.

Nørre Sundby-Fabriken. (Hinsides Fjorden ses Aalborg-Fabriken.)

* * *

Den nyere Sociallovgivning i Norge.

Af Sekretær i Arbejdsgiverforeningen, cand. jur. *Hjalmar V. Elmquist.*

(Sluttet.)

Af hvor stor Betydning end Loven om Arbejdstvister er, vil dog den nye norske *Fabriktilsynslov* have nok saa følelige Virkninger for Haandværkets og Industriens daglige Liv. Denne Lov er særlig mærkelig derved, at den ved sine Bestemmelser om Arbejdstidens Længde, om Begrænsning af Overarbejde og om Betaling for Overarbejde griber ind paa et Omraade, hvor Ordningen hidtil har været overladt Arbejdsgivernes og Arbejdernes frit forhandlende Organisationer.

Skønt Norge i 1909 havde faaet en ny Fabriktilsynslov, hvortil der yderligere kom Forandringer og Tillæg baade i 1910 og 1911, besluttede

Socialdepartementet, hvis Chef da var Statsraad *Castberg*, i 1913 at optage Spørgsmaalet om en omfattende Revision af Loven til Behandling. Den Maade, paa hvilken Departementet gik frem med Hensyn til Udarbejdelsen af sit Forslag, har med Rette fremkaldt den storste Misfornøjelse og Harme hos de norske Arbejdsgivere. Norsk Arbejdsgiverforening henvendte sig gentagne Gange til Socialdepartementet med indtrængende Henstillinger om, at der blev givet de interesserede Parter, Arbejdere og Arbejdsgivere, Anledning til i storst mulig Udstrækning at medvirke ved det eventuelle Lovforslags Udarbejdelse og foreslog derfor, at der blev nedsat en departemental Komité, hvori ogsaa Arbejdernes og Arbejdsgivernes Organisationer blev repræsenteret. Statsraad Castberg afviste imidlertid disse Henvendelser, idet han holdt det for tilstrækkeligt, at han havde nogle enkelte Konferencer med Repræsentanter for de to Hovedorganisationer. Under disse Konferencer fremsatte Hr. Castberg selv i hvert Møde de Spørgsmaal, som han onskede droftet, hvorefter Diskussionen blev ført til Ende, uden at man havde haft Adgang til nogensomhelst Forhaandsforberedelse. Arbejdsgivernes Repræsentanter maatte derfor stadig tage Reservation paa Grund af, at de ikke i Detaillerne kendte Arbejdsforholdene eller de faglige og økonomiske Forhold indenfor andre Industrigrene end deres egne. Arbejderrepræsentanternes Stilling var naturligvis en væsentlig anden og lettere, idet de kun havde at forfægte de af Landsorganisationen opstillede Krav uden Hensyn til de Følger, som en Gennemførelse af Kravene vilde have for de forskellige Virksomheder. Denne Forhandlingsmaade førte til, at flere af de vigtigste Spørgsmaal ikke blev droftet med Arbejdsgivernes og Arbejdernes Repræsentanter. Da Arbejdsgiverrepræsentanterne vidste, at Indforelsen af en Normalarbejdsdag og Normalarbejdsuge stod paa Regeringens Program, blev de naturligvis meget forundrede, da Statsraad Castberg ved Slutningen af det 6. Møde meddelte, at han ikke havde flere Spørgsmaal at forelægge, skont Spørgsmaalet om Arbejdstiden slet ikke havde været droftet, og paa en Forespørgsel i saa Henseende fra en af Arbejdsgiverne svarede Statsraad Castberg, at den Ting ikke kunde diskuteres, da den var optaget paa det politiske Program og skulde gennemføres. Hr. Castberg fik aabenbart bagefter Betænkeligheder, idet han den følgende Dag skrev til Arbejdsgiverforeningen, om den ønskede et nyt Møde til Droftelse af de praktiske Enkeltheder med Hensyn til en Normal-Maksimalarbejdsdag — som Departementet i Principet var bestemt paa at foreslaa lovfæstet — i saa Fald var Departementet villig til at søge et saadant Møde afholdt. Arbejdsgiverforeningen svarede imidlertid, at naar Departementet allerede officielt kunde meddele, at det i Principet var bestemt paa at foreslaa Lovfæstelse af en Normal-Maksimalarbejdsdag, vilde en mundtlig Konference herom kun blive en Formalitet.

Det Lovforslag, der i Foraaret 1914 blev forelagt Stortinget, var saaledes udarbejdet, uden at de Kredse, hvis Interesser det nærmest skulde komme til at berore, i Virkeligheden var taget med paa Raad. Det var udarbejdet af Statsraad Castberg personlig, en Mand, der altid har stillet sig uforstaaende, ja ofte fjendtlig, overfor de norske Arbejdsgivere.

Med Hensyn til Normalarbejdstidens Længde havde der dog ikke været fuldstændig Enighed i Regeringen. Castberg havde her foreslaaet, at en Arbejders almindelige Arbejdstid ikke maatte overstige 9 Timer daglig og heller ikke overstige 51 Timer ugentlig. Regeringens Flertal kunde ikke gaa med hertil, men foreslog en Normalarbejdstid af 10 Timer daglig og 54 Timer ugentlig.

Norsk Arbejdsgiverforening, som ganske naturligt har fulgt Sagen paa ethvert af dens Udviklingstrin med den allerstørste Interesse, og med stor Styrke har søgt at gøre sin Indflydelse gældende for at faa fjernet de værste Udvækster paa Loven, udarbejdede et stort Værk — den saakaldte »Grønbog« — som i November 1914 blev tilstillet Odelstinget, og som indeholder en med overordentlig Dygtighed gennemført Kritik af de foreslaaede nye Bestemmelser. Henvendelsen til Odelstinget konkluderede i en Henstilling om, at Forslaget ikke blev taget under Behandling, men »at de herhen hørende Spørgsmaal — saafremt Stortinget maatte finde, at man allerede nu bør gaa til en gennemgaaende Revision af Fabriktilsynsloven — undergives en forberedende Behandling, med indgaaende Undersøgelser og Overvejelser, af en departemental Komité med Repræsentanter fra Arbejdere og Arbejdsgivere m. fl.«

Det kritiske Arbejde, der var udført af Norsk Arbejdsgiverforening, skulde vise sig ikke at blive uden Virkning. Da Stortingets forstærkede Socialkomité i Juli Maaned i Aar afgav sin Indstilling,

udtalte dens Flertal, at det maatte erkende, at de fremkomne Protester mod det fremsatte Lovforslag indeholdt vigtige Momenter, og Flertallet beklagede, at Departementet ikke før Lovens Fremsættelse lod indhente Udtalelser fra Arbejdsgivere og Arbejdere. De mange og vigtige Forhold, som Loven behandlede, vedrørte i første Række dem, og hvad enten Departementet vilde tillægge deres Udtalelser liden eller stor Vægt, saa burde Lovarbejdets Forberedelse være greben an saaledes, at de 2 Parter i Arbejdsforholdet havde leveret deres Udtalelser og fremsat deres Forslag ved Lovens Udarbejdelse. Flertallet vilde derfor stemme for, at alene Lovens 3. Kapitel blev behandlet i Aar.

Dette Kapitel er imidlertid netop Kapitlet om Arbejdstiden. Flertallets Motivering for straks at gaa til en Lovfæstelse paa dette Omraade er i Virkeligheden meget tynd. Det hedder herom i Flertallets Indstilling, at Grunden er den, »at dette Kapitel omhandler et Forhold, som har været under Diskussion og Droftelse i Folket i lange Tider, og som formentlig ethvert Menneske har taget Standpunkt til. Og i Stortinget er der ca. 100 Repræsentanter, som er valgt med det Mandat at lovfæste en begrænset Arbejdstid« — altsaa en Begrundelse aldeles ikke i saglige Hensyn men udelukkende i, at man har bundet sig overfor Vælgerne.

Den 6. August holdt Norsk Arbejdsgiverforenings Formand, Direktør *Heiberg*, i et Møde, hvortil Storting og Regering var indbudt, et udmærket Foredrag, hvori han gennemgik de forskellige Hovedindvendinger, de norske Arbejdsgivere havde imod Lovforslaget, og den 9. August, paa samme Tid som Odelstinget paabegyndte Lovens Behandling, holdt Arbejdsgiverforeningen ekstraordinær Generalforsamling, paa hvilken der vedtoges en Resolution, som gik ud paa at rette den mest indtrængende Henstilling til Stortinget om ikke i Aar at gaa til Behandling af Arbejderbeskyttelsesloven paa Grundlag af den foreliggende Proposition og Indstilling. I Resolutionen udtales det bl. a., at »Landets Arbejdsgivere i Haandværk og Industri maa kunne kræve af Statsmagterne, at ingen Lovgivning fremmes paa dette Omraade, uden at der paa Forhaand har været givet Arbejdsgiverne Adgang til at deltage i Lovens Forberedelse. Saadant Hensyn vises altid overfor Landets øvrige Næringsgrene«. Videre hedder det, at »Udviklingen af Forholdet mellem Arbejdsgivere og Arbejdere har hidtil kunnet ske naturligt og jævnt gennem Overenskomster, hvorunder begge Parter efterhaanden har kunnet tillempe sig efter nye Forhold. Den pludselige Forandring heri, som vil blive en Følge af en samtidig Indførelse af lovfæstet Normalarbejdsdag, Forbud mod Natarbejde og Søndagsarbejde og indskrænket Overtidsarbejde vil ikke kunne ske uden Fare for store Arbejdskonflikter«. Samme Dag havde Norsk Arbejdsgiverforening overleveret en Henvendelse til Odelstinget, og denne Henvendelse gav Anledning til, at Socialkomitéens Formand, Advokat *Peersen*, begærede Sagen udsat, idet Henvendelsen mulig vilde nødvendiggøre en Del Forandringer i Indstillingen. Forslaget om Udsættelse vedtoges enstemmig. Forøvrigt bragte allerede dette første Møde et heftigt Sammenstød mellem Socialkomitéens Formand, Hr. Peersen, og Castberg, der overbød hinanden i at beklage sig over Sagens daarlige Forberedelse. Castberg karakteriserede Komitéens Indstilling som det rene Jaskeri, og Peersen fandt Castbergs Forberedelse af Sagen saa daarlig, som en Statsraad overhovedet kunde præstere den. »Norsk Arbejdsgiverforenings Meddelelser« bemærker hertil, at »enhver fagkyndig vil sikkert undertegne Advokat Michelets Erklæring om, at begge Parter utvivlsomt havde Ret«.

Næste Dag fortsattes Behandlingen, efter at Komitéen i Mellemtiden havde haft Sagen til fornyet Gennemgaaelse, og nu havde Regeringen og Socialkomitéens Flertal samlet sig om et Kompromisforslag, hvorefter henholdsvis 10 og 54 Timers Arbejdstid — nemlig pr. Dag og pr. Uge — skulde gennemfores inden 31. December 1920. Denne Bestemmelse er optaget i den Lov, som nu efter en Række meget livlige Debatter er vedtaget af Stortinget, og hvori væsentlig kun Kapitlet om Arbejdstiden er nyt, medens Loven iøvrigt er overensstemmende med Fabrikloven af 1909.

Til den almindelige Bestemmelse om Arbejdstiden føjes dog, at den ugentlige Arbejdstid ikke maa overstige 48 Timer for Arbejdere i Gruber, forsaavidt Arbejdet foregaar »under Dagen«, samt i Smeltehytter og endvidere i Bog- og Avistrykkerier.

Det norske Socialdepartement har ment, at Forkortelsen i Arbejdstiden vilde kunne opvejes ved en forøget Arbejdsintensitet og har i saa Henseende henvist til de gunstige Resultater, som medførtes af en Forkortelse fra omkring 16 Timer i Døgnet, saaledes som man havde Arbejds-

tiden mange Steder i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, til 10—11 Timer. Heroverfor er det fra Arbejdsgivernes Side gjort gældende, at naturligvis ingen vil benægte, at Arbejdsintensiteten aftager ved det helt eller delvis manuelle Arbejde, naar Arbejdstiden sættes ud over en rimelig Grænse, og at man derfor ved saadant Arbejde vil kunne forøge Arbejdsintensiteten ved en Forkortelse af Arbejdstiden, men at det paa den anden Side ogsaa er utvivlsomt, at dette ikke holder Stik ved enhver Reduktion af Arbejdstiden, uanset dennes tidligere Længde, og at Forholdene ligger højst forskelligt efter Arbejdets Art.

Netop dette Hensyn, Hensynet til de forskelligartede Forhold i de forskellige Industrier, har Norsk Arbejdsgiverforening anført som Argument for sit Standpunkt: at Spørgsmaalet om Arbejdstidens Længde burde overlades de Parter, der var mest fortrolige med de forskellige Industriers Vilkaar, idet det var umuligt at presse dem alle ind under den samme Ramme paa dette Omraade. Arbejdsgiverforeningen har yderligere kunnet henvise til, at den gennemsnitlige ugentlige Arbejdstid i Haandværk og Industri fra 1911 til 1914 ad den overenskomstmæssige Vej er gaaet ned fra 57,7 Timer til 56,3 Timer. Denne Udvikling har imidlertid Departementet ikke fundet tilstrækkelig hurtig, idet Departementet udtaler følgende: »Erfaringen viser ogsaa, at Fagforeningerne ikke formaar at sikre Arbejderne en Forkortelse af Arbejdstiden i den Udstrækning og i alle de Arbejdsgrene, hvor det anses nødvendigt. Dette skyldes i ikke ringe Grad, at Arbejdsgivernes samlede økonomiske Magt er bleven mere og mere konsolideret, saa at den Modstand, som fra Arbejdsgivernes Side rejses mod Arbejdernes Krav paa kortere Arbejdstid, har en Tilbøjelighed til at blive saa stærk, at den alene kan brydes af Lovgivningsmagten«. Norsk Arbejdsgiverforening har med Styrke henvist til, at den lovfæstede Normalarbejdsdag og -Uge vilde stille den norske Industri endnu vanskeligere end forud i Konkurrencen med de andre evropæiske Lande, af hvilke der kun i 3 er vedtaget Love om en Normalarbejdsdag, nemlig i Frankrig, hvor der i 1912 er indført en Normalarbejdsdag paa 12 Timer, i Østerrig, som har en Normalarbejdsdag paa 11 Timer, og i Schweiz, hvor der ved en Lov, som forøvrigt endnu ikke er traadt i Kraft, er indført en Normalarbejdsdag paa 10 Timer, men hvor Normalarbejdsugen dog er paa 59 Timer, altsaa 5 Timer længere end den, der nu er vedtaget i Norge.

Til Belysning af de Virkninger, Normalarbejdsdagens Gennemførelse vilde have for Haandværk og Industri, har Norsk Arbejdsgiverforening paa Grundlag af de af den foretagne Undersøgelser opstillet en Beregning, hvorefter Castbergs Forslag vilde belaste norsk Industri og Haandværk med en Merudgift i Arbejdsløn af ca. 23 Millioner Kr., idet der vilde behøves ca. 23,000 nye Arbejdere, medens Regeringens Forslag vilde medføre en Merudgift af 10 Millioner Kr. Da den vedtagne Lov ikke har saa omfattende et Omraade som Regeringsforslaget, vil den efter Norsk Arbejdsgiverforenings Beregning medføre en Merudgift af ca. 9 Millioner Kr. pr. Aar. Til Grund for denne Beregning ligger de nu gældende Lønninger, og som Norsk Arbejdsgiverforening udtaler: »Det er klart, at den stærke Konkurrence, som bevirkes ved Behovet for øget Arbejdshjælp, ogsaa vil bevirke, at Lønningerne yderligere vil stige, hvortil kommer, at Anvendelsen af det store Antal nye Arbejdere vil foranledige Anskaffelse af forholdsvis flere Maskiner og Apparater samt en tilsvarende Udvidelse af Bygningerne m. v., og dette vil paa sin Side kræve nye Kapitaler, som skal forrentes«.

Natarbejde maa kun finde Sted enten som Overarbejde — og det altsaa indenfor de ret snævre Grænser, der er trukket for dette — eller i Henhold til enkelte Undtagelsesbestemmelser (Bevogtning, Opfyring, Modtagelse og Behandling af Mælk, samt Virksomheder, hvis Drift paa Grund af deres Beskaffenhed ikke kan afbrydes) eller endelig i Henhold til Dispensation. En saadan Dispensation vilde efter det Castbergske Forslag kunne betinges af, at vedkommende kontinuerlige Bedrift vilde gaa over til Treskift systemet. I Anledning heraf fremkom en Henvendelse fra Cellulose-, Papir- og Træmassefabrikerne, hvori de paaviste, hvor ruinerende en Overgang til Treskiftsystemet vilde virke for Landets Træforædlingsfabriker. Der forelaa f. Eks. fra 16 af Landets Papirfabriker — de ældste og største og bedste Fabriker — en Statistik, hvorved det var beregnet, at Gennemførelsen af Treskiftet vilde medføre en Merudgift for dem at 1,15 Million Kr. gennemsnitlig pr. Aar, og Udbyttet ved de samme Fabriker havde i Femaaret 1908—12 gennemsnitlig udgjort 895,000 Kr. Endnu værre vilde Sagen stille sig for Cellulosefabrikerne. Men som Højesteretsadvokat *Halvor-*

sen udtalte i Odelstinget: »For Hr. Castberg har det intet at sige, om Bedrifterne ikke kan taale Indførelsen af de 3 Skift, saa faar de standse. Om det, Hr. Castberg vil reformere, dor under hans Næver, saa lever dog Reformen«. De Oplysninger, der var fremkomne fra de her omhandlede Industrier, gjorde dog deres Virkning paa Stortinget og førte til, at Papir-, Cellulose- og Træmassefabrikerne blev undtagne fra Bestemmelserne om Normalarbejdsdagen. Det samme kan Kongen bestemme skal gælde for andre Bedrifter, hvor Natarbejde finder Sted.

Søn- og Helligdagsarbejde kan kun i bestemte, nærmere angivne Tilfælde eller efter Dispensation finde Sted i Tiden mellem Kl. 6 Aften før en Søn- eller Helligdag og næste Dags Aften Kl. 10.

Overtidsarbejde maa for voksne Arbejdere normalt ikke overstige 10 Timer ugentlig og maa i intet Tilfælde udgøre over 30 Timer for nogen Arbejder i 4 paa hverandre følgende Uger undtagen for Arbejdere, som regelmæssig beskæftiges med Opfyring eller Opvarmning før den almindelige Arbejdstids Begyndelse.

De hidtil omtalte Bestemmelser vedrører kun Reguleringen af Arbejdstiden, men Loven griber tillige ind paa Lønspørgsmaalets Omraade, idet den i § 28 bestemmer, at »for Overtidsarbejde skal der betales et omforenet Tillæg til den Lon, som er aftalt for Arbejderens tilsvarende Arbejde i hans almindelige Arbejdstid«. Dette gælder dog ikke uden særlig Aftale saadanne forberedende Arbejder som Opfyring o. s. v. og heller ikke Arbejdere, som har fast Maaneds- eller Aarsløn, eller Akkordarbejdere.

Saaledes som Bestemmelsen nu lyder, siger den altsaa dog kun, at der i Almindelighed skal betales *mere* for Overtiden end for den normale Tid, uden at sige, *hvormeget mere* der skal betales. Castbergs og Regeringens Planer var i Virkeligheden langt videregaaende. Lovforslaget indeholdt den Bestemmelse, at der skulde betales 50 pCt.s Tillæg i de første 3 Timer efter Afslutningen af Arbejderens almindelige Arbejdstid og ellers mindst 100 pCt. For de forberedende Arbejder (Opfyring o. s. v.) skulde der beregnes Overtidsbetaling som for Arbejde i de 3 første Timer efter den almindelige Arbejdstid, og for Akkordarbejde skulde Tillæget for Overtid beregnes paa Grundlag af den Timebetaling, som vilde være fremkommen, om Arbejdet i sin Helhed havde været udført i Arbejderens almindelige Arbejdstid. Ogsaa paa dette Punkt har det ganske sikkert haft stor Betydning, at Norsk Arbejdsgiverforening i sin Gronbog har kunnet oplyse, at for de ca. 82,000 Arbejdere, for hvilke Foreningen har Opgaver, betales henimod 90 pCt. tarifmæssigt med 25 pCt.s Tillæg for de 2 første Overtimer og først derefter med højere Satser.

Loven indeholder yderligere Bestemmelser, der stærkt begrænser Børns, unge Menneskers og Kvinders Arbejde.

Den Del af Regeringsforslaget, hvis Behandling Stortinget udskød, kunde det i og for sig være interessant nok at komme nærmere ind paa, men Pladsen tillader det ikke, og desuden har denne Del af Forslaget jo ikke den samme aktuelle Interesse som det vedtagne Afsnit om Arbejdstiden. Det kan dog nævnes, at Forslaget gik ud paa en meget betydelig Udvidelse af Lovens Omraade, skærpende Bestemmelser med Hensyn til Arbejdsstedernes Indretning og Arbejdernes Beskyttelse mod farligt Maskineri og en Række forandrede Bestemmelser angaaende Arbejdsreglementerne, hvorved der vilde gøres et meget farligt Angreb paa Arbejdsgivernes Ret til at lede Arbejdet. Hr. Castberg begrunder dette med følgende for hele hans Syn saa karakteristiske Udtalelse: »Al den Stund Kontraktsforholdet er tosidigt, og Arbejdsreglementet skal indeholde Bestemmelser om de Ordensregler, som skal gælde for Parterne under dette Kontraktsforhold, antages det at være en Selvfølge, at begge Parter har lige Ret til at medvirke ved Reglementets Istandbringelse. Det vilde være en Misforstaaelse i Arbejdsreglementet at se et Udtryk for en overordnet Parts Vilje ligeoverfor en underordnet Part. Reglementet skal efter sit Øjemed alene indeholde Regler, som Arbejdsgiveren ikke mindre end Arbejderen har at holde sig efterrettelig«.

Medens endog Arbejderorganisationerne i Norge hidtil fuldt ud har anerkendt det Princip, at det er Arbejdsgiveren, som skal lede og fordele Arbejdet, og aldrig har gjort Vanskeligheder i denne Henseende, saa kommer nu Hr. Castberg og gør Attentat paa en Ordning, der hviler paa den »Misforstaaelse«, som det efter hans Mening er, at Arbejdsgiveren staar som den overordnede overfor Arbejderen i det daglige Arbejdsforhold.

De Former, den sociale Lovgivning i Norge har antaget, vil sikkert virke noget dæmpende paa de Ønsker, der ogsaa indenfor Arbejdsgiverkredse i de tre nordiske Lande har været fremme

om en fælles Lovgivning paa dette Omraade. Svenske og danske Arbejdsgivere vil vel i alt Fald betakke sig for et saadant Fællesskab, hvis dette skulde betyde, at den norske Lovordning skulde overføres paa Sverige og Danmark. Men alle de Industridrivende i alle tre Lande vil kunne samles i det Ønske for Fremtiden at der ikke maa være for mange Castberger, der skriver vore Love.

□□□□□□

Andreas Jensen.

1834—1915.

Den 3. November døde Snedkermester Andreas Jensen, af Firmaet Severin og Andreas Jensen, 81 Aar gammel.

I en af de Nekrologer, som blev skrevet over Andreas Jensen i Dagspressen, kaldtes han *den gamle Mester*, og man kan vist vanskeligt finde noget mere betegnende Udtryk for den Afdødes Væsen og Karakter.

Han *var* ubetinget Mester i sit Fag, men han blev ogsaa stedse den gamle, i Temperament, i Anskuelser, i Væsen.

Naar man saa Andreas Jensen præsidere ved et Mode, værdig, aldrig ude af Fatning, og til Slutning med sin langsomme, lidt tørre Stemme slaa Resultatet fast, saa var man aldrig i Tvivl om, at han var en Autoritetens Mand.

Ikke blot i den Forstand, at han selv fordrede Respekt, men ogsaa saaledes, at han selv var en troende Mand paa alt, hvad der hed Autoritet, paa alt, hvad der havde Præg af Overlevering.

Det er næsten symbolsk, at Andreas Jensen var en af de sidste Lavsmestre efter den gamle Ordning. Hans dybeste Rodder var fæstede i den, og selv om han for sit og sit Firmas Vedkommende fulgte med Tiden og efterhaanden rettede sig efter den moderne Tekniks Krav, saa beholdt det egentlige Haandværk hans Hjerte.

Som Haandværker var han oplært, som Svend vandrede han paa Haandværket og arbejdede i Snedkeriets klassiske Byer, Wien og Paris. Han havde aflagt Svendestykke og Mesterstykke, og da han blev selvstændig, var det som »Mester« i gammel patriarkalsk Forstand.

Selv var han i enhver Henseende sit Fag voksen, han elskede det i alle dets Enkeltheder og lig en af de gamle Mestre, som skildres i de nu glemte Nürnbergerrim, var det ham en Glæde at kæle for og vaage over hvert Møbel, der udgik fra hans Værksted.

Det skulde være akkurat, passe i alle Ender og Kanter, og var det et Skuffemøbel, maatte Skufferne være lavede saaledes, at det var ligegyldigt, om de kom ind i den ene Aabning eller den anden, eller om de blev stukne ind forfra eller bagfra. Passe skulde Skuffen paa alle Maader.

Derfor paasaa ogsaa Andreas Jensen, at de Folk, der oplærtes hos ham, fik en udmærket Uddannelse, og han beskæftigede nødigt andre end første Klasses Folk. Med Rette er derfor Firmaet ogsaa bleven kendt for sit fortrinlige Arbejde.

Firmaet har selvfølgelig faaet alle de Udstillingsbelønninger, som kan faaes, og dets Møbler er bleven købt baade til Museer, til Fyrstehjem og til andre fornemme Huse.

I Tidens Løb har Firmaet knyttet en Række kendte Kunstnere til sig, og det har udført Møbler i alle de Stilarter, der har været paa Moden ligesiden Tredsernes »Varelotteri-Renaissance«.

Men medens Firmaets Tradition i den Retning sikkert vil blive værdigt fortsat af Firmaets nuværende Indehavere og intet lide i kunstnerisk Bonitet, vil det savne Andreas Jensens Personlighed.

Han stod saa dejligt inde for, hvad han havde sagt, han saa maaske mere dybt end han saa vidt, og hans Intelligens var maaske mere Hjertets end Forstandens, men trofast var han, og der var en vis gammeldags solid Sejghed over ham, der aldrig gav op.

Patriarkalsk og konservativ i Sind og Tanke havde han nogen Vanskelighed ved at forstaa nyere Tiders Rorelser. Han blev aldrig den moderne Fabrikant, men i sin Tankegang og hele Livsførelse — *den gamle Mester.* *R. Berg.*

□□□□□□

Trafiken paa Kjøbenhavns Havn.

Vi har tidligere her i Tidsskriftet haft Lejlighed til indgaaende at beskæftige os med Sporgsmaalet om Kjøbenhavns Havn og de Forhold, der knytter sig hertil. I Industriraadets store Betænkning om Industriens Adgang til Erhvervelse af Grund ved Havn og Jernbane*), der sikkert endnu vil være i frisk Erindring, belystes bl. a. den Stagnation, der for en Aarrække tilbage truede med at præge Trafiken paa Hovedstadens Havn, foruden at der anførtes de Veje, som man fra Industriens Side maatte ønske, Havneforvaltningen maatte slaa ind paa for at fremme de industrielle Interesser ved Havnen. Netop medens denne Betænkning blev udarbejdet, — Sagen tog sin Begyndelse i Juli 1911, foranlediget ved en Skrivelse fra den daværende Havnekaptajn til Industriraadet, — begyndte imidlertid en ny Fremgangsperiode at gøre sig gældende for Kjøbenhavns Havn, og nylig har vi**) ved Omtalen af Udvidelsesplanerne for Kjøbenhavns Havn gjort Rede for de Arbejder, der nu er igang for at betjene dette Opsving, Arbejder, der skønt kun Led i en paatænkt større Udvidelse, dog er ret anselige.

Som en fortrinlig Illustration til de her fremdragne Forhold foreligger nu udgivet af Kjøbenhavns Havneforvaltning en statistisk Oversigt vedrørende Skibsfart og Vareomsætning paa Kjøbenhavn med sammenlignende orienterende Oplysninger om en Række af de vigtigste Havnepladser i Danmark samt i de nærmere liggende evropæiske Lande. Udviklingen af Trafiken paa Kjøbenhavns Havn gennem de sidste 40 Aar fremgaar af følgende Oversigt:

*) »Tidsskrift for Industri« 1913, Pag. 53.

**) »Tidsskrift for Industri« 1915, Pag. 170.

	Bestuvet Reg. Ton. i inden- og udenr. Fart	Samlet Vægt for Ind- og Udforsel
1874.....	1,028,000	890,000 Tons
1887.....	1,561,000	1,580,000 »
1900.....	2,319,000	2.712,000 »
1913.....	3,589,000	4,190,000 »

Det fremgaar af denne Tabel, at Trafiken paa Kjøbenhavn i det betragtede Tidsrum er blevet mere end firedoblet. For de seneste Aar viser den indgaaende Tonnage sig at være vokset paa følgende Maade (heri Trafiken saavel fra Ud- og Indland som Dampfærgefart):

1901	3,9	Mill.	Reg. Tons
1903	4,2	-	- -
1907	4,8	-	- -
1908	4,8	-	- -
1909	4,8	-	- -
1910	4,8	-	- -
1911	4,9	-	- -
1912	5,4	-	- -
1913	5,7	-	- -

Man ser af disse Tal tydeligt den før omtalte Stagnation i Aarene 1905 til 1911 og det Opsving, Skibsfarten siden da har taget. Fra 1901 til 1913 er den Register Tonnage, der besøgte Kjøbenhavn, steget med 40 à 45 pCt. En Sammenligning mellem Kjobenhavn og de vigtigste danske Provinshavne viser en stærk Forogelse af Trafiken paa flere af disse, saaledes som nedenstaaende Tabel viser det for Tiaaret 1903 til 1913.

Omsætning med Udlandet i Mill. kg.

	Samlet Vægt:		*Indførsel:*		*Udførsel:*	
	1913	1903	1913	1903	1913	1903
Kjøbenhavn..	4,190	3,005	3,404	2,509	786	496
Aalborg med Nørresundby.	938	410	650	317	228	93
Aarhus.....	708	482	666	455	42	27
Esbjerg	464	290	301	169	163	121
Odense.....	331	172	310	159	21	13

Man vil heraf se, at Aalborg nu er den største danske Trafikplads efter Kjøbenhavn, idet den samlede Omsætning overfor Udlandet i Lobet af de sidste 10 Aar er ikke mindre end 2 à $2^1/_2$ Gang større end i 1903 og nu nærmer sig 1 Mill. Tons. Forøgelsen er forholdsvis storst i den udgaaende Fart, hvilket skyldes de derværende Cementindustriers stærke Udvikling, ligesom ogsaa Eksporten af andre mineralske Produkter. Men ogsaa som Importby er Aalborg gaaet stærkt fremad, saa at den samlede Importvægt i 1913 næsten var lige saa stor som i Aarhus; det er dog især i Indforsel af grovere

ensartede Masseartikler (Kul, Trælast, Korn, Foderstoffer, Godningsstoffer), at Aalborg har nærmet sig eller har overgaaet Midtjyllands Hovedplads. Med Hensyn til Importvarernes Mangeartethed og Værdi staar Aarhus sikkert et godt Stykke foran Aalborg, hvilket bl. a. fremgaar af, at der i Indførselstold — der jo særlig falder paa de dyrere Varer — efter den sidste Aarsopgørelse blev indbetalt 1,916,000 Kr. i Aarhus, 1,335,000 Kr. i Aalborg (en forholdsvis stor Del af de dyrere, mindre voluminøse Artikler ankommer forøvrigt ikke over Havnen, men pr. Bane). — Esbjerg har en stigende Betydning som Importhavn for det sydvestlige Jylland af de samme Masseartikler som nævnt under Aalborg (dog undtaget Trælast), selv om de indførte Mængder som Helhed langt fra er saa betydelige som ved de to store østjyske Pladser. Som Eksportplads har Esbjerg — under normale Forhold — Betydning for hele Landet, idet Størstedelen af de udførte danske Husdyrprodukter til England, som bekendt føres ad denne Vej. Nedenstaaende Tabeloversigt angiver Fordelingen mellem Afskibningspladserne for de tre Hovedartiklers Vedkommende:

Udførsel i 1913

Vare		fra Kjøbenhavn	fra Esbjerg	fra andre danske Pladser	ialt udført
Flæsk, indenlandsk	Mill. kg. . .	18,9	98,7	8,8	126,4
Flæsk, fremmed	- - . .	5,0	0,1	0,0	5,1
Smør, indenlandsk	- - . .	28,5	34,3	28,2	91,0
- fremmed	- - . .	12,6	0,0	0,8	13,4
Æg, indenlandsk	- Snese	5,0	9,6	8,1	22,7
- fremmed	- -	2,6	0,4	0,2	3,2

Gennem Reeksporten af udenlandske Produkter (sibirisk og svensk Smør, russiske Æg, svensk og amerikansk Flæsk) foroges Omsætningen over Kjøbenhavn, saa at den ved Smørudførslen overgaar og ved Ægudførslen nærmer sig Esbjergs. Af Flæskeudførslen gaar derimod næsten fire Femtedele over Esbjerg.

Med Hensyn til den ovenfor berørte Stilstand i de tidligere Aars Trafik paa Kjøbenhavn, er det iøvrigt interessant at bemærke, at en lignende Tilvækst i hine Aar gjorde sig gældende ogsaa for adskillige af de største udenlandske Havne, saaledes f. Eks. for London, Liverpool, Newcastle, Hamborg, Bremerhafen, Stettin, Rotterdam m. fl., der i Aarene fra 1905 til ca. 1912 alle udviste en ret udpræget Stagnation eller dog ringe relativ Tilvækst i Trafiktallene. En interessant Sammenligning er anstillet mellem Kjøbenhavn og de øvrige store Havnepladser i Norden. I 1913 udgjorde den indgaaede Trafik paa Kjøbenhavns Havn 5,7 Mill. Reg. Tons, Stockholm 3,2 Mill. Reg. Tons, Göteborg 2,7 Mill. Reg. Tons, Malmø 2,6 Mill. Reg. Tons, Riga 2,1 Mill. Reg. Tons, Petrograd med Kronstadt ca. 2 Mill. Reg. Tons. For Kristiania er kun opgivet den udenlandske Trafik, nemlig 1,6 Mill. Reg. Tons. Uden Tvivl maa dette Tal forhøjes i meget betydelig Grad, naar den indenlandske Trafik, som jo er indbefattet i de øvrige her nævnte Tal, skal medindbefattes. Til Trods for, at Trafikforøgelsen paa adskillige af de skandinaviske Hovedhavne i den senere Aarrække procentvis har været større end paa Kjøbenhavns Havn, har den dog absolut set været betydeligt mindre, og det viser sig, at Kjøbenhavn holder en smuk Plads som den førende Havn i Norden. For adskillige af de andre skandinaviske Havnes Vedkommende, f. Eks. Göteborg, der i de senere Aar udviser en stærk Stigning, maa tages Hensyn til, at denne Fremgang væsentlig skyldes Deltagelse i den oversøiske Rutefart, medens Sverige for kun faa Aar tilbage kun havde regelmæssige Dampskibsforbindelser med de allernærmest liggende Havne. Den stærke Tilvækst for de svenske Havne skyldes derfor i det væsentlige Aarsager, som allerede for længe siden har gjort sig gældende for Kjøbenhavn, nemlig Etableringen af regelmæssige oversøiske Linier.

Sammenlignet med de egentlige Verdenshavne staar Kjøbenhavn selvfølgelig tilbage, men indtager dog her en ingenlunde uanselig Plads med sin Trafik paa 5,7 Mill. Reg. Tons. London udviste en indgaaende Tonnage i 1913 af 20 Mill. Reg. Tons, Liverpool 15,5 Mill. Reg. Tons, Hamborg 14,2 Mill. Reg. Tons, Antwerpen 14,1 Mill. Reg. Tons, Rotterdam 12,8 Mill. Reg. Tons, Newcastle 11,7 Mill. Reg. Tons, Hull 5,9 Mill. Reg. Tons, le Havre 5,1 Mill. Reg. Tons og Bremen med Bremerhafen 4,4 Mill. Reg. Tons. — Vi har her kun givet et kort Uddrag af nogle af de vigtigste Forhold, der er belyst gennem det overordentligt righoldige statistiske Materiale, der er samlet i Havneforvaltningens Hefte. Det er med Glæde, man konstaterer den Fremgang, Tallene viser for den kjøbenhavnske Havnetrafik, saaledes at der er et sundt Grund-

lag at bygge paa og imodekomme ved de nu i Arbejde værende Udvidelser, en Fremgang, som vi jo alle haaber ogsaa maa fortsættes efter Krigen, og til hvis Bestridelse vore Havneanlæg uden Tvivl vil staa godt rustet.

□□□□□□

Industriforeningens Eksport-Udstilling II.

Som bekendt førte de Erfaringer, man gjorde ved Industriforeningens Eksport-Udstilling i Sommer, til Ønsket om at gentage en saadan Opvisning. Forholdene har vel endnu ikke tilladt at skabe den store, udtømmende Udstilling for vore eksportdygtige Industrier, som man kunde ønske, men der har dog vist sig en saadan Interesse for Sagen, at man paa den nu aabnede Udstilling har kunnet samle adskillige gode Typer paa danske Eksport-Industrivarer. Der er endnu et meget stort Arbejde at gøre ikke blot for at orientere Udlandet med Hensyn til vor Industri, men ogsaa for indadtil at skaffe Klarhed over vore egne Evner, der kan tjene til den mest hensigtsmæssige Udnyttelse og Organisering af disse.

Paa den nuværende Eksport-Udstilling er særlig Maskinindustrien repræsenteret. Her findes Udstillinger fra vor *Motorindustri:* Dan, Tuxham, Kramper & Jørgensen, Vølund, Frichs; i den tilgrænsende Automobilindustri udstiller Automobilfabriken »Jan«. *Mejerimaskinindustrien* er ligeledes repræsenteret med Udstillinger fra Silkeborg Maskinfabrik, »Titan« (Centrifuger), og i tilgrænsende Brancher udstiller Burmeister & Wain (Mælke- og Transportspande) og L. Jacobsen (Drittelmateriale). *Køleindustrien* er repræsenteret af Thomas Ths. Sabroe & Co., medens forskellige Aftapningsapparater, Pumper o. l. udstilles af Dansk Akkumulator- og Elektromotorfabrik, Maskinfabriken »Rannje« m. fl. Et automatisk Fyranlæg vises af Nyeboe & Nissen. *Arbejdsmaskiner* af forskellig Slags for Skotøjsfabrikation, for Bogtrykkerier, for Træindustrien, for den kemiske Industri o. s. v. udstilles bl. a. af Lux Export Co., Vilh. Pedersen, J. G. A. Eickhoff, Thure Schachner, Dansk Instrument- og Apparatfabrik m. fl.; *elektriske Maskiner og Anlæg* vises af Thomas B. Thrige og »Titan«, medens Staalrør og Fittings, Armaturdele o. l. udstilles af Nordisk Simplex og Weilbach & Cohn's Fabriker. Desuden vises forskellige Specialmaskiner, Værktøj, Transmissionsdele o. s. v. *Cement- og Teglværksmaskiner* fra F. L. Smidth & Co., *Vaskemaskiner* fra Georg E. Mathiasen o. s. v.

I *Træindustrien* udstiller I. W. Unmack, A/S »Phønix«, A/S »Sano«, A/S »Birram« o. s. v. med forskellige Bygningsartikler o. l. *Møbelindustrien* repræsenteres bl. a. ved Udstillinger fra Bird, Eriksen & Co., Carlis Hansen og andre. I den *kemiske Industri* udstilles Mejeripræparater o. l. af Blauenfeldt & Tvede, Reymann & Lövengreen. Desuden findes Udstillinger fra Farveindustrien, Toiletsæber, Essenser o. l. Kiselgur udstilles af Diatomee- Silicium. De mere *kunstindustrielle Brancher* viser Udstillingen af Flygler, Klaverer, Keramik, Gyldenlæderstapeter o. l. Desuden findes adskillige Udstillinger af større og mindre Eksportartikler.

□□□□□□

Beretning om Danmarks Deltagelse i Malmø-Udstillingen.

Udgivet af Generalkommissær *Fred. Riise* foreligger nu en Beretning om Danmarks Deltagelse i den baltiske Udstilling i Malmø 1914. Foruden en Redegørelse af de forskellige forberedende Arbejder ved Udstillingens Tilblivelse, der som bekendt havde ret intim Beroring med danske Industrikredse, gives forskellige regnskabsmæssige Oplysninger og Data vedrorende Kommissariatets Arbejde. Derefter følger en indgaaende Beskrivelse af den danske Udstillingsbygning og dennes Tilblivelse, hvortil slutter sig en Fortegnelse over samtlige danske Udstillere inddelt i Faggrupper. Udstillingens Betydning har Generalkommissariatet søgt Oplysninger om ved Henvendelse til de forskellige Udstillere, hvis Besvarelser af Enquêten iovrigt er i høj Grad modstridende, men som dog selvfølgelig alle maa ses under de Forhold, som Verdenskrigens Udbrud midt i Udstillingssæsonen udovede. Der følger derefter mere detailleret behandlede Emner saa som det arkitektoniske Spørgsmaal, Sær-Beretninger om Kjøbenhavns Kommunes Udstilling, om Frederiksberg Kommunes Udstilling, om Grønlands Udstilling, om Skovbrugets Udstilling og om dansk Jagtforenings Udstilling. Endelig gives en orienterende Oversigt over den danske Industris Deltagelse i Udstillingen og de Synspunkter, der maatte lægges til Grund for Bedømmelsen af denne.

Der stod som bekendt en Del Uro om den baltiske Udstilling i sin Tid. Siden er jo unægtelig større Sporgsmaal sat paa Dagsordenen, og maaske netop under Indtrykket heraf og i Følelsen af, at Malmø-Udstillingen har været den sidste større internationale Udstilling for mange Aar, samler Erindringerne fra hine Dage sig nu i mere afklaret Form, og samtidig med Glæden ved at tænke paa alt det gode og smukke, der var samlet paa den baltiske Udstilling, gør Længslen efter atter at se fredeligt Kulturarbejde sat i Højsædet i det mellemfolkelige Samvær sig gældende. Saaledes har den officielle Beretning for Danmarks Udstilling i Malmo 1914 faaet en egen Værdi, som skærmer den mod den Ligegyldighed, som ellers er slige post festum-Beretninger beskaaret.

□□□□□□

Boganmeldelser.

Skibsmotorlære. 2. Udgave. Udarbejdet af Direktøren for Maskinistundervisningen A. M. H. Rasmussen. G. E. C. Gads Forlag.

Der staar paa Bogens Titelblad: »Udgivet ved Handelsministeriets Foranstaltning«. Forklaringen følger i Forordet, hvori det akcentueres, at det med den Rolle, Motorerne efterhaanden kommer til at spille ikke alene ved stationære Anlæg men ogsaa til Fremdrift af Skibe, har vist sig nødvendigt at behandle dette Emne samlet og for sig i særlig Bog og ikke som forskellige smaa Anhang til Maskinundervisningslærebøger som tidligere. Emnet maa behandles særskilt.

Og dette er nemlig utvivlsomt rigtigt. Fremtiden hører om end ikke ene saa foreløbig i stigende Grad Forbrændingsmotorerne til. Udviklingen viser dette.

Det refereres saaledes (se bl. a. Korrespondance til »Norsk teknisk Tidsskrift«), at Udstillingen i San Francisco i endog overvældende Grad fastslaar dette Forhold. »En Dampmaskine er overhovedet ikke at se i Maskinhallen«, hedder det, »og hvis det ikke havde været for et Par kæmpemæssige Dampkedler af Babcock- og Wilcox-Typen udstillede gennemskaarne samt et Par mindre Dampturbiner, vilde man fristes til overhovedet at glemme Dampdriftens Eksistens«, og senere »der findes et Utal af Forbrændingsmotorer; dette Begreb taget i mest omfattende Betydning — fra de mindste Baadmotorer til Dieselmotorer paa ca. 1000 HK.«

Dette Referat fra den mest moderne Udstilling af Maskiner taler for sig selv! Men vi behøver ikke at gaa saa langt. Blot selve dette, at den Lærebog, disse Linier gælder, er *anden* Udgave, og at *første* Udgave saa Dagens Lys i 1909, og anden allerede kommer i 1915 — motiveret netop ved det uhyre Opsving i Motorindustrien — giver et Maal for dennes stigende Betydning.

Opsvinget er Dieselmotorskibenes Sukces! — Det staar med rene Ord som Forord til anden Udgave — der forøvrigt indeholder en varm Hyldest til det førende Firma paa dette Omraade: Burmeister & Wain og dettes ledende Teknikere.

Selv om en Vurdering af Hr. Maskindirektør Rasmussens Lærebog falder udenfor dette Tidsskrifts Rammer, saa er det for vor Læsekreds altid af Interesse, naar saadanne Bøger ser Dagens Lys og ved en Gennemgang viser sig at indeholde Afsnit, der ogsaa har *direkte* Interesse for den arbejdende Industri. Og dette er da i højeste Grad Tilfældet for nærværende Bogs Vedkommende.

Omtalen af Dieselmotoren er udtommende og omhyggelig, saaledes at der gennem Læsningen ydes klar Grund og Vejledning angaaende denne; selv om Fremstillingen selvfølgelig er stærkt præget af, at her kun tænkes paa dens Anvendelse til Skibsfart, er Afsnitet meget oplysende.

Kunde man end have ønsket, at det »mere videnskabelige« Stof — Beregningsstoffet — var markeret saaledes, at det mere almindelige og lettere lod sig finde og førstnævnte udrangere — som det findes gjort ved slige Kompendier — saa er »Driftsstoffet« — nemlig Afsnittene omhandlende Driftsforstyrrelser, og hvorledes de rettes (§ 273—292 f. Eks.), saaledes markerede, at de let kan findes, og sandsynligvis vil være til Nytte for store Kredse indenfor den Industri, der benytter Motordrift.

Bogen, der er klar i sin Fremstilling, foreligger i tiltalende Form, udstyret med en Række gode Billeder, hvortil der henvises i Teksten.

G. G.

Axel F. Enström: »Om Periodiciteter i de ekonomiska Lagarna och därmed sammanhängande Spörsmål«. Stockholm.

Nogle af Civilingeniør *Axel F. Enström* i det tekniske Tidsskrift i Stockholm fra Tid til anden skrevne Artikler er nu samlet til en lille Bog

med ovenstaaende Titel. Bogen er et Eksempel paa, hvorledes det praktiske Livs Mænd ved at sysle med rent praktiske Opgaver føres ind paa Undersøgelser af større Omfang og mere teoretisk Art end oprindelig tænkt; det var nemlig nogle med rent praktiske Formaal for Øje foretagne statistiske Undersøgelser om Forandringerne i Stenkulspriserne, der var foretaget for om muligt at finde visse Holdepunkter for Stenkulspriserne i den nærmere Fremtid, der aabnede Forfatterens Øjne for visse regelmæssige Svingninger i Priserne og derved bragte ham ind paa Undersøgelser af tilsvarende Art overfor andre Varer end Stenkul. Det foreliggende Skrift giver gode Oversigter i grafisk Form med tilhørende Tekst over Priserne paa en Række Hovedartikler, over Produktion af Livsfornødenheder, visse Grene indenfor Industrien, samt Produktion af ædle Metaller og deres Indvirkning paa Prisniveauet, over Handelsforhold, Befolkningsforskydninger og de meteorologiske Forhold, som menes at have Indflydelse herpaa. *O. H.*

□□□□□□

Tysklands keramiske Industri og Krigen.

Det kommende Arbejderproblem.

I Tilknytning til vore Meddelelser i sidste Hefte om de Synspunkter, der særlig i Tyskland gør sig gældende overfor Løsningen af Arbejderspørgsmaalet efter Krigen, kan vi anføre nogle karakteristiske Udtalelser af en af den tyske keramiske Industris ledende Mænd, Kommerzienrat *Max Roesler,* meddelt i »Tonindustrie-Zeitung« for 14. Okt. d. A. Disse Udtalelser er fremkommet i en Beretning over den tyske keramiske Industris Stilling, afgivet til den tyske Rigsbank efter dennes Anmodning, antagelig som Led i en Enquête, der skal give Oplysninger om den almindelige industrielle Situation i Tyskland under Krigen. Roesler indleder sin Betænkning med at fremhæve, at den keramiske Industri hører til de Erhverv, som har lidt mest under Krigen, de grovere keramiske Brancher (Lervareindustrien o. l.) paa Grund af deres Afhængighed af den nu lammede Byggevirksomhed, de finkeramiske Brancher (Porcelæn, Fajance, Stentøj, Majolika o. l.) paa Grund af deres Præg af Luksusartikler. De sidstnævnte Brancher havde tilmed før Krigen en Eksport af mindst $^1/_3$ af deres samlede Produktion. De vigtigste Markeder herfor, dels selve de krigsførende Lande, dels Amerika og andre neutrale Lande, er gaaet tabt enten direkte gennem Krigstilstanden eller ved Transportvanskelighederne. Fabrikerne ligger delvis stille; kun de, der fabrikerer teknisk Porcelæn, har nogenlunde god Beskæftigelse. Ialt anslaas den keramiske Produktion under Krigen til at udgøre ca. $^1/_3$ af den normale, dog skal den senere Tid have opvist nogen Bedring. Til Gengæld er ca. $^2/_3$ af den bedste Arbejdskraft berøvet Industrien til Militærtjenesten. Med Resten af Arbejderbestanden forsøger man at slaa sig igennem. Der er dog adskillige Fabriker, der er gaaet i Stykker, andre er nær ved det, og naar Krigen er færdig, menes endnu flere at falde som Ofre. Samtlige Fabriker har maattet tære paa deres Reservefonder o. l., nogle arbejder uden Fortjeneste, mange med Tab. Selve Produktionen er overordentlig vanskeliggjort ved Mangel paa dygtigt Personale og ved Vanskeligheder m. H. t. Raa- og Hjælpestoffer. Tilmed er Lønningerne steget, og da denne Konto er stor i disse Industrier, vil man forstaa, at Arbejdets Vedligeholdelse kun kan ske ved betydelige Ofre.

Efter nærmere at have uddybet disse Vanskeligheder gaar Betænkningen over til en Omtale af de Anstrengelser, som i fjendtlige Lande udfoldes for at fortrænge tyske keramiske Varer fra Verdensmarkedet. Det betones dog stærkt, at der alligevel ikke er Anledning for Tyskerne til at nære Bekymringer for Fremtiden takket være den Flid, Grundighed og Dygtighed, som udmærker det tyske Arbejde, og som yderligere understøttes ved alle de forskellige Momenter, som bærer den keramiske Industri, og som ikke uden videre lader sig skabe fra i Dag til i Morgen. Alligevel vilde det være en Fejltagelse fra tysk Side at haabe paa en øjeblikkelig Bedring efter Krigen. Betænkningen fremhæver, at det vil tage lang Tid for den tyske Eksport at genoprette, hvad Krigen har ødelagt, bl. a. fordi man kan vente, at adskillige Lande vil møde med forhøjede Toldmure.

Betænkningen gaar derefter over til de indre Spørgsmaal i Industrien efter Krigen, særlig Arbejderspørgsmaalet. Udtalelserne i saa Henseende er overordentlig interessante, og vi tillader os derfor at gengive dem i ordret Oversættelse:

»I de tyske Fabriker vil mangt og meget forandre sig. 10 pCt. af vore dygtigste Medarbejdere ligger begravet i Fjendeland, endnu flere er blevet Invalider. Vore Arbejdere vender vel tilbage mere tyske end nogensinde med en anden Opfattelse og Forstaaelse af Statens Væsen og Opgaver end før, men ogsaa svejsede til selvbevidste Mænd, i ethvert Tilfælde mere fordringsfulde og mindre føjelige end de delvis før har været. Visse Arbejdsgivere, som før indtog et umedgørligt »Herskerstandpunkt«, kommer til at foretage en Kursændring. Arbejderne vil gøre Fordring paa større Hensyntagen, og man vil komme til at vænne sig til Tanken om Fordringer om Delagtighed fra de fagdygtige, faste Arbejdere i Ledelsen og Udbyttet af industrielle Virksomheder. Vi maa gøre vort hjemlige økonomiske Liv og

Arbejde stadig stærkere, og dette er ikke gennemforligt uden økonomisk Styrkelse, Erkendelse, Maalbevidsthed og Medvirkning af hver eneste Mand. Vi maa skabe en Fortsættelse af Krigskammeratskabet i den fremtidige økonomiske Kamp for tysk Væsen, tysk Kraft og tysk Uafhængighed, og dette Kammeratskab maa udbygges og vedligeholdes paa Grundlag af de Belæringer og den Lutring, som den nuværende blodige Kamp paa Liv og Død har ført med sig. Den længselsfuldt imodesete Fred vil ingenlunde skabe et solrigt Slaraffenland med blomstrende Opsving for vor Industri, men vil paalægge os et meget alvorligt Arbejde fuldt af Anstrengelser og Ofre for efterhaanden at lade forhaabentlige Frugter modne paa de Erhvervsagre, der nu ligger brak, og for sluttelig at lade os kunne faa Høsten i Hus. Til Trods for de haarde Trængsler, i hvilke den tyske keramiske Industri sammen med de andre Erhvervsgrene for Tiden befinder sig, vil og skal vi atter naa til sejrrig Opblomstring, hvis vi omsætter denne Krigsbelæring i Handlinger og viser os fulde af Alvor og Dygtighed«.

□□□□□□

Kinas og Japans Jernindustri.

Med forøget Opmærksomhed vil man i de kommende Aar følge Udviklingen i de ostasiatiske Landes Industrier. Vi har derfor ment, at det kunde have Interesse at bringe nedenstaaende Oplysninger om Kinas og Japans Jern- og Staalindustrier, som vi med Tilladelse gengiver efter det ansete svenske Industriblad »Verkstäderna«.

Kina ejer rige Jernmalm- og Stenkullejer. Praktisk tilgængelig forekommer Jern og Kul i hele det umaadelige Rige, selv om man kun kan tale om en speciel Jernmalmindustri i de centrale Provinser. Bortset fra at Rigets udstrakte Provinser mod Vest og Nord endnu næppe er berørt af de moderne Tider, og bl. a. paa Grund af mangelfulde Transportforhold ikke kan komme i Betragtning som raastofproducerende Distrikter, er Aarsagerne til Jernindustriens begrænsede Betydning nærmest at søge i Kinesernes hidtidige meget primitive Smeltningsmetoder, som kræver et uforholdsmæssigt Kulforbrug. Man har derfor endnu til den allerseneste Tid kun drevet Jernbrydning i de Provinser, hvor foruden Jernet ogsaa Kullene forekommer rigeligt. De bedste Betingelser i saa Henseende findes i Provinsen Schansi, der gælder for det egentlige Hjemsted for Kinas Jernindustri. Af de øvrige kinesiske Jernfelter maa dernæst nævnes Mansjuriet, hvor Jernbrydning foregaar i Thiling, lidt nord for Mukden; Malmen kan her fremvise 50 pCt. Jernholdighed. Medens Provinsen Tshili ejer umaadelige Jernfelter, overfor hvis Brydningsmuligheder man dog endnu stiller sig skeptisk, har man i Mongoliet hidtil endnu ikke truffet Jernmalm. Da imidlertid denne Landsdels Formationer ejer adskillige Kendetegn, som er typiske for Jernforekomster, er det ingenlunde udelukket, at man ved Undersøgelser kan finde meget brugbare Jernfelter her. Ogsaa i Provinserne Schensi og Sze-tschwan kender man Jernforekomster, skønt ogsaa her rationelle Undersøgelser mangler, og det vil her navnlig være et Spørgsmaal om Transportveje, der afgør disse Lejers Betydning for Kinas Jernindustri. Forædlingen af Malmen paa Stedet umuliggøres i Schensi ved de derværende Kuls uheldige Beskaffenhed for de kinesiske Smeltningsmetoder.

Saa vidt vides er Jernfelterne i Schantung ikke af større Betydning, hvorimod Provinserne Kiangsu, Anhwei, Tschekinag, Fokien og andre ejer Jernmalm, der kan faa umaadelig Betydning. Ogsaa andre Provinser navnlig Kiangsi har rige Malmfelter, der skal indeholde indtil 60 pCt. Hæmatit.

Nogle af de ældste kinesiske Jerngruber findes i Huper-Provinsen — Tayeh-Gruberne — som ved en 27 km. lang smalsporet Bane staar i Forbindelse med et Udskibningssted ved Yangtzefloden. For Bearbejdelsen af disse Gruber, som hører til de rigeste i Verden, har frem for alt tyske Ingeniører indlagt sig Fortjeneste. Produktionsevnen anslaas til 1 Mill. Tons aarlig, medens den virkelige Produktion dog endnu kun andrager ca. 350,000 Tons aarlig. Tayeh-Gruberne producerer brun Jernsten med indtil 75 pCt. Jernindhold, Hæmatit og Magnetit. Produktionsomkostningerne er takket være de ringe Arbejdslønninger umaadelig lave. Man regner 1,35 Kr. pr. Ton. Gruberne tilhører Hanyehping Jern- og Kulsyndikat, som leverer Raamateriale til Hanyang-Staalværkerne ved Hankau. Desuden gaar ikke ubetydelige Mængder af Malmen til Japan til Forædling i Statens Staalværk i Wakamatsu. Endelig forædles en Del i mindre Jernværker, som staar i direkte Forbindelse med Gruberne og ledes af japanske Ingeniører. Her fremstilles Bessemer-Staal og Kvalitets-Staal. Ogsaa til Amerika sendes Malm herfra.

Hanyang-Staalværkerne, som sorterer under ovennævnte Syndikat, kan betragtes som Grundvolden for en fremtidig kinesisk Jern-Storindustri. De anlagdes af den store kinesiske Statsmand Changitung for at levere Materiale til nye Jernbaneanlæg. Da Værkerne, som ligger Nord for Wutchang i det af Han- og Yangtzefloden dannede Delta, blev anlagt, undlod man at anstille nøjere Undersøgelser af de lokale Forhold-

Hanyang Jern- og Staalværker.

Denne Fejl førte til, at man i de første Aar maatte anstille kostbare Forsog, fordi man manglede det nødvendige Brændsel, indtil Pinghsiang-Kulgruberne aabnedes Aar 1896. Hertil kommer, at man ikke havde taget tilstrækkeligt Hensyn til de aarligt forekommende Oversvømmelser af Floden, hvilket alt ialt nodvendiggjorde kostbare Ombygninger og Anlæg. Rentabilitetsforholdene blev selvfølgelig uheldigt paavirket heraf. For Tiden udgør Produktionsomkostningerne for Raajern ca. 28 Kr. pr. Ton, og man regner med ved yderligere Forbedringer og frem for alt ved en strengere Tilpasning af Maskinerne efter Tayeh-Malmens ejendommelige Beskaffenhed fremtidig væsentligt at kunne nedbringe Selvomkostningerne. Til Trods herfor turde der dog endnu gaa nogen Tid, for man tør paaregne nogen virkelig Fortjeneste ved Driften. Værkernes Anlæg og senere Forbedringer slugte ikke mindre end 96,3 Mill. Kr., som med en Rente af 8 pCt. kræver 7,6 Mill. Kr. aarlig alene i Renteudgifter. Ved den nuværende mulige Aarsproduktion af 150,000 Tons Raajern til en Selvomkostningspris af 30—36 Kr. pr. Ton maa Produktionen yderligere belastes med ca. 51 Kr. pr. Ton, hvorved imidlertid Raajernets Pris kommer til at overstige den evropæiske og den amerikanske.

Hanyang-Værkerne, som overvejende er udstyret med tyske Maskiner, har flere Masovne med en Kapacitet af 120—150 Tons pr. Dag, 6 Siemens-Martin-Ovne paa 100—110 Tons, Valseværker for Skinner og Pladejern og Blokke, hvortil er planlagt Anlæget af 3 Bessemer-Ovne paa hver 20 Tons. Valseanlægene har en Kapacitet af ca. 800 Tons pr. Dag. De producerer overvejende 42½ kg's Jernbaneskinner, som i Kina er Standardmærke. Ny er Fremstillingen af Plader, som til Dampkedel- og Skibsbygningsbrug i store Mængder gaar til De Forenede Staters Vestkyst. Denne Forretning har taget stort Opsving, siden Staalværkerne for nogle Aar siden afsluttede Overenskomst med Amerika om Levering af disse Produkter. Da Fragten for Jernplader nylig er blevet betydeligt billigere ved at amerikanske Dampere, som gaar med Stobegods til Kina, tager Pladerne som Returlast, kan man fremtidig vente en yderligere Stigning af denne Eksport.

Man venter, at Hanyang-Værkerne med Tiden vil kunne gøre den kinesiske Jernbanebygning uafhængig af udenlandske Materialer. Storstedelen af Hovedlinien Kanton—Hankau er udelukkende bygget med Materiale herfra. Ogsaa Handelsjern fremstilles, og den storste Aftager heraf er Yangtze Engineering Works. Værkerne beskæftiger over 20,000 Arbejdere. Den kommercielle Ledelse ligger i Hænderne paa Kinesere, den tekniske paa 15 evropæiske Ingeniører og 15 evropæiske Værkmestre, som dels er fra Luxemburg, dels fra Belgien og Tyskland.

Hanyang-Værkerne er gennem Leveringskontrakter bundet til Western Steel Corporation og til den japanske Stats Jernværker i Wakamatsu. Medens de er pligtige til at levere det engelske Selskab 36,000 Tons Malm og ligesaa meget Raajern aarlig, maa de levere Japan Bessemer-Raamateriale alt efter Japans Behov. Overenskomsten med Japanerne skriver sig fra den

Magtstilling, som disse som Forbrugere af Jernmalmen staar i overfor Kina. I lange Tider har da Japanerne ogsaa forsøgt at skaffe sig Indflydelse ved Værkernes Ledelse. At de tager energisk fat, ser man bedst deraf, at Japanerne under den kinesiske Revolution hejsede det japanske Flag til Beskyttelse af Hanyang-Værkerne. For imidlertid at forhindre en for vidtgaaende Indblanding af fremmede Interessenter i sine mest betydende Jern- og Staalværker har nu den kinesiske, republikanske Regering gennem Yokohama Specie-Bank afsluttet en provisorisk Overenskomst med japanske Finansmænd, som ganske vist tillader Investering af japansk Kapital i Jernværkerne, men dog beskytter de kinesiske Interesser mod de fremmede Interesser.

Blandt de øvrige af Kinas jern- og staalindustrielle Foretagender er det rimeligt at nævne Tongschang-Værkerne i Tschili, Yangtze-Engineering Works og Penchichou Kul- og Jernaktieselskabet. Yangtze-Engineering Works, som i de senere Aar er blevet betydeligt udvidet, udfører hovedsagelig Dampskibsbygninger, Anlæg af Masovne o. l. samt Jernkonstruktioner til Broer o. l. Penchichou Aktieselskabet, i hvilket kinesisk og japansk Kapital er ligeligt repræsenteret, arbejder med Malmen fra Jerngruberne ved Tamiao og henter sine Kul fra Gruberne ved Penchichou.

I 1913 planlagdes der fra tysk Side Anlæget af et stort Masovnanlæg, som skulde forædle Jernmalm fra Tiehshang i Nærheden af Banelinie, 180 km. fra Tsingtau. Ligeledes planlagdes et Jernværk i Provinsen Kiangsu. Denne Plan stottedes af den republikanske Regering, da Oprettelsen af et Jernværk her vilde have gode Muligheder paa Grund af Beliggenheden. Kineserne søgte at interessere tysk Kapital for denne Plan, men hvorvidt disse to Projekter er blevet realiseret, og hvorledes deres Fremtid er, vides ikke. Foruden de nævnte Jernværker ejer Kina overalt, hvor Jern og Kul forekommer saa rigeligt, at Drift med primitive Metoder lonner sig, talrige mindre Anlæg, hvis samlede Produktion for nogle Aar tilbage ansloges til 160 à 180,000 Tons aarlig, eksklusive færdigt Fabrikat. Som Følge af den haabløse Konkurrence med billigere udenlandske Produkter, som i de senere Aar takket være de bedre Samfærdselsmidler er kommet paa Markedet, er disse utidssvarende Smaaindustrier imidlertid gaaet saa stærkt tilbage, at de nu næppe turde opvise en samlet Aarsproduktion af mere end ca. 60,000 Tons.

Kinas Jernindustri, hvis Barndom ligger langt tilbage i Tiderne, har aldrig formaaet blot tilnærmelsesvis at dække Landets egne Behov. Kinesernes primitive Smeltningsmetoder, de daarligst tænkelige Transportforhold, som har hindret Udnyttelsen af evropæisk Teknik, har hidtil gjort, at det jernrige Kina har maattet indtage en saare beskeden Plads blandt de jernproducerende Lande. Kan man i Almindelighed sige, at Kina staar ved Begyndelsen af sin Udvikling med Hensyn til industrielt og økonomisk Liv, saa kan man særlig sige det om Kinas Jernindustri. Ved Hjælp af fremmed Kapital, som Kineserne endnu er henvist til, kan de ved at skabe nye Transportveje aabne deres Land og herved opnaa den første Mulighed for en frugtbar Udvikling af deres Industri. Med de næsten ubegrænsede Rigdomme af Kul og Jernmalm, med de faktisk gode Betingelser for billig Produktion (rigelig Arbejdskraft, lav Lon og Levefod) og ved at drage sig de gjorte Erfaringer til Nytte er der ingen Tvivl om, at Kina kan skabe sig en Position som Producent af Raajern og Halvfabrikata, i Kraft af hvilken det ikke blot vil kunne regulere Priserne paa sit eget Marked, men ogsaa virke medbestemmende ind paa Verdensmarkederne.

For disse Perspektiver har særlig Tyskerne haft Øjnene aabne. Navnlig for Provinsen Schantungs Mineralrigdomme har de vist stor Interesse. At denne ikke blot er platonisk viser følgende Udtalelse, som er hentet fra et tysk økonomisk Tidsskrift:

»Tysklands Interesse for den kinesiske Jernindustris fortsatte Udvikling bor imidlertid ikke indskrænke sig til Provinsen Schantung. Til Styrkelse af vor Position i Østasien for vor Udenrigshandel (Afsætningsmuligheder for den tyske Maskinindustri) var det onskeligt, om Tyskland benyttede sig af ethvert Tilfælde til Deltagelse i industrielle Nyanlæg, og at det opmuntrede sine hjemlige Kapitalister og Eksportindustrier til at medvirke i Pionerarbejdet i det sikkert taknemlige, vidtstrakte kinesiske Rige«.

Japanernes Ærgerrighed efter at se deres Land som Industristat uafhængig af Udlandet og konkurrencedygtigt overfor Evropa har en slem Hindring at kæmpe imod i Landets notoriske Fattigdom paa Jernmalm. Næppe noget Land har ofret saa store Formuer paa at søge efter Malm som Japan. De ustandselige Anstrengelser fra Stat og Private, som ikke har ladet det mindste Bjerg uundersøgt, har ikke formaaet at forandre det almen kendte Forhold, at Japans Jernmalmlejer indskrænker sig til tre smaa Omraader paa den nordlige Ø, nemlig Kamaishi, Sennin og Akaiwa.

Kamaishi-Gruberne, som er over 100 Aar gamle, købtes i sin Tid af Staten og overdroges engelske Ingeniører til Undersøgelse og Bearbejdning i 1874. Efter nogle uheldige Forsøg overdroges Driften af Gruberne til Private, som siden har forstaaet at skabe en lønnende Bjergværksdrift. Kamaishi-, Sennin- og Akaiwa-Gruberne leverer tilsammen ca. 140,000 Tons Malm

aarlig med en Metalværdi af ca. 60,000 Tons. Forskellen mellem disse Tal og Japans virkelige Behov — 450,000 Tons aarlig — forklarer Japanernes energiske Bestræbelser for at sikre deres Industrier Raamaterialer fra de jernmalmrige Nabolande. Disse Bestræbelser, særlig dem der er rettet mod Kina, troede Japanerne at kunne se kronet med Held under den store kinesiske Revolution. Japanske Selskaber saasom Mitsui, Bussan Kaisha, Mitsubishi Bank og Okura & Co. forsøgte som Ækvivalent for et paatænkt større Laan til de Revolutionære at faa vidtgaaende Koncessioner i Hanyang-Værkerne, Tayeh-Gruberne, Pinghsiang-Værkerne og andre kinesiske Industrianlæg. Laaneforhandlingerne strandede imidlertid hurtigt, og Kineserne blev yderst forbitrede mod Japanerne, som saaledes sogte at udnytte de ojeblikkelige vanskelige Forhold i den kinesiske Finansverden. De samme Motiver fra japansk Side ligger til Grund for den senere forte Aviskampagne for en Annektering af det rige sydlige Mansjuriet.

Selv om denne Kampagne intet Resultat fik, gav den dog et ret karakteristisk Billede af den almindelige Opfattelse i Japan vedrorende de Midler, som mentes at staa til Raadighed for Opnaaelse af den industrielle Selvstændighed og Magtstilling, Japan stræber efter. At Japanerne imidlertid ogsaa uden kraftigere Midler har haft Held med deres Bestræbelser fremgaar af de ovenomtalte Overenskomstforhold med Hensyn til Hanyang-Værkerne, Penchichou Selskabet m. fl.

Hvor stor en Rolle Japanernes Attraa efter egne Jernfelter har spillet i Spørgsmaalet om Koreas Annektering er vanskeligt at sige. I ethvert Tilfælde har denne Erobring aabnet nye Perspektiver for Japans Jernindustri. De storste Jerngruber paa Korea, som er særdeles malmrig, er de i Provinsen Huanghaido beliggende Gruber. Disses uheldige Beliggenhed gør imidlertid, at deres Malmrigdom ikke kommer til sin fulde Ret. Taitongfloden, som hidtil har været den eneste til Raadighed staaende Transportvej, er islagt hele Vinteren, og Skibningsmulighederne indskrænker sig saaledes til Sommermaanederne alene. Andre Jernmalmforekomster skal findes paa Koreas Østkyst, men bestemte Oplysninger herom foreligger ikke, skont Rygterne gaar, at disse Lejer skal være af enorm Udstrækning, og Malmen i Finhed kunne maale sig med Tayeh-Grubernes. Hvis disse Rygter er sande, vil de nye Gruber med deres fortræffelige Beliggenhed ved Havn, isfri Sommer og Vinter, aabne uanede Fremtidsmuligheder for Japans Jernindustri, og med et Slag gore den uafhængig af fremmed Malm. Mindre Jerngruber findes iovrigt spredt over hele Korea, navnlig i den sydlige Del.

Forædlingen af Malm for den japanske, koreanske og indførte fremmede Jernmalm foregaar udelukkende i Centraljapan, hvor Midtpunktet for Jernindustrien er Wakamatsu ved Moji paa Kyushu, hvor Regeringens Staalværk ligger. Anlæget af dette Staalværk udgor et Led i det Program, som Japanerne opstillede efter den kinesisk-japanske Krig i 1894—95. Særlig under Krigsforhold, som sætter Spørgsmaalet om Fremskaffelsen af det nodvendige Krigsmateriel over alt, følte man den absolute Nodvendighed af en egen japansk Jernindustri. Man tog derfor siden med Kraft fat paa at skabe en saadan i Japan. Af samme Aarsager foretoges efter den russisk-japanske Krig en væsentlig Udvidelse af Statens Staalværk, og et nyt Værk anlagdes i Murorau. Wakamatsu-Værkerne, i hvilke hovedsagelig forarbejdes Malm fra de kinesiske Tayeh-Gruber, har en overvejende militær Ledelse. Om Rentabilitet kan ikke tales. Siden Værket kom igang har det altid arbejdet med Tab og iøvrigt efter Sigende ikke arbejdet tilfredsstillende heller i teknisk Henseende. Der har da ogsaa været Planer om at overlade Driften til Private, men forelobigt ledes det af Regeringens Militærmyndigheder. Aarsproduktionen andrager 20,000 Tons Staalplader, 25,000 Tons Skinner, 27,000 Tons Stangjern, 3,600 Tons Vinkeljern, 10,000 Tons Staal og 25,000 Tons Nikkelstaal.

Staalværkerne i Murorau paa Yeso, der anlagdes af Hokkaido Selskabet i Forbindelse med de engelske Skibsbygningsfirmaer Armstrong og Vickers, er mere bekendt for de Forsog, for hvilke de faldt som Ofre, end for deres Betydning som Staalproducenter. Værkerne anlagdes for at forarbejde vulkansk Jernsand til Raajern. Med en teoretisk tilsyneladende fortræffelig Smeltningsmetode opnaaede man imidlertid i Praksis intet tilfredsstillende Resultat, og Værkerne er nu næsten udelukkende henvist til Bearbejdning af kinesisk Malm. Foruden disse Værker findes nogle andre dog af mindre Betydning i Japan, hvis samlede Produktion for Jern- og Staalværker andrager 180,000 Tons aarlig.

□□□□□□

Danske Udførselsforbud.

Siden de i vort sidste Hefte meddelte Udforselsforbud er følgende nye udstedt:

Under 29. Oktober 1915 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af alle Slags *Sæber* samt af *Hjulsæt* til normalsporede Baner med en Diameter af mindst 750 mm paa Lobefladen og til Baner af 1 m Sporvidde med en Diameter af mindst 700 mm paa Lobefladen.

Under 4. November 1915 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *Kork, Korkvarer* og *Korkaffald.*

Under 4. November 1915 afsluttedes de forte Forhandlinger om *Ostespørgsmaalet* med en Indstilling til Ministeriet, som straks har taget denne tilfølge og under 4. November udstedt en Bekendtgørelse vedrørende det omhandlede Forhold. Derefter ændres den de osteproducerende Mejerier i August Maaned meddelte Dispensation til at udføre et Kvantum Ost, der svarede til 25 pCt. af deres Produktion, derhen, *at* der fremtidig kun maa udføres 15 pCt. af den samlede Produktion, *at* Udførsel kun maa finde Sted af Ost med et Sodmælksindhold af mindst 20 pCt. svarende til 23 pCt. Fedtstof af Ostestoffet, og *at* Udforslen kun maa ske gennem de af Landbrugsministeriet dertil godkendte Eksportører paa de for Udforslen særlig foreskrevne Vilkaar, saaledes at Hjemmeforbrugets Tarv behørigt iagttages.

De af Kontoret for Mejeristatistik, gennem hvilket Kontrollen udøves, hidtil udstedte Beviser, der ved Udførsel skal ledsage Ostesendingen, kan kun benyttes endnu 1 Dag — den 5. November —, hvorefter de altsaa kun gælder ved Udførsel af Ost med et Sodmælksindhold af mindst 20 pCt.

Under 13. November 1915 forbydes indtil videre enhver Udførsel her fra Landet af *Stearinlys* samt *Kresolpræparater.*

Under 22. November 1915 forbydes indtil videre enhver Udforsel her fra Landet af *alle Slags Bomuldsvarer* og af *Kasein i tørret Tilstand.*

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

Nye Medlemmer:

Enkeltvirksomheder.

O. F. Asp, Kjøbenhavn.

Martin Andersen, Garveri, Bogense.

Dansk Cykleværk »Grand«, Nørre Aaby.

A/S De danske Kapselfabrikker, Kjøbenhavn.

Frederiksberg Sporvejs- og Elektricitets-Aktieselskab, Kjøbenhavn.

Jagtvejens Sæbefabrikker, Kjøbenhavn.

A/S Jettadam Fabriker, Kjøbenhavn.

A/S Leerbeck & Holms kemiske Fabriker, Kbhvn.

A/S Nordiske Pudsetvist-Fabrikker, Kjøbenhavn.

A/S Odense Emulsionsplade- og Filmfabrik, Kbhvn.

C. Rafns Fabriker, Aalborg.

A/S Hannibal Sander, Emdrup.

Københavns Pensel-, Børste- og Gadekostefabrik, Kjøbenhavn.

Officielle Meddelelser:

Engelsk Vareudførsel til Kina og Siam.

I Handelsministeriets Lokaler, Holmens Kanal 9 (Kl. 12—5) er fremlagt en gennem Udenrigsministeriet fra den danske Gesandt i »London Gazette« den 24. September publiceret Bekendtgørelse, ifølge hvilken det under den nuværende Krig er forbudt fra Storbritannien at udføre Varer til Kina og Siam undtagen til de i en vedføjet Fortegnelse angivne Firmaer og Personer.

Gebyrer for Dispensationer fra svenske Udførselsforbud.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget et fra den kgl. Gesandt i Stockholm oversendt Eksemplar af Bestemmelser vedrørende Opkrævning af Gebyrer for Udfærdigelser fra Livsmedelskommissionen og Handelskommissionen i Sager vedrørende Dispensationer fra de i Sverige gældende Udførselsforbud.

Det bemærkes, at der *ikke* vil blive forlangt Gebyrer for Ekspeditioner i Sager vedrørende Transittilladelse, og at Gebyrer i Sager vedrørende Udførsel til Udlandet vil blive opkrævet hos vedkommende svenske Eksportor.

Udførsel af Presenningsdug fra Italien.

Udenrigsministeriet meddeler, at det kgl. Gesandtskab i Rom har henledt Opmærksomheden paa, at det i Tilfælde, hvor danske Firmaer andrager om Tilladelse til Udforsel af Presenningsdug fra Italien, vil være nødvendigt, at der bliver forevist det italienske Finansministerium Prøver af de paagældende Varer. Det maa derfor anbefales, at vedkommende italienske Sælgers Opmærksomhed straks ved Bestillingen henledes paa, at saadanne Prøver maa tilstilles det italienske Finansministerium.

Opkøb af Messinglodder.

Efter Anmodning fra Handelsministeriet meddeles herved, at der efter nævnte Ministeriums Bestemmelse, for Justervæsenets Regning vil finde Opkob Sted af Messinglodder af de ældre Vægtsystemer, for at give Ejerne af saadanne Lodder Lejlighed til at blive af med disse.

I Henhold hertil vil saadanne Messinglodder kunne afhændes til en Pris af 80 Øre pr. kg i Tiden indtil 1. Februar 1916 i Justervæsenets eget Udsalg, Saxogade 104, og hos Størstedelen af dets Forhandlere.

Den med denne Meddelelse fulgte Fortegnelse over Forhandlere af Justervæsenets Varer i og udenfor Kjøbenhavn kan faas ved Henvendelse til »Tidsskrift for Industri«, Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B.

Fritagelse for Oprindelsescertifikater til Rusland.

I Tilslutning til vor Meddelelse i forrige Hefte skal vi her gengive en Fortegnelse over saadanne Varer, for hvilke der ved Indførsel til Rusland ikke forlanges Fremvisning af Oprindelsescertifikat, offentliggjort i det russiske Finansministeriums officielle Organ »Torgewo-Promyschlennaja Gazeta«:

Ris, skallet og uskallet (Toldtarif § 2, Punkt 1 og 2, Anm.).
Gryn (§ 3, Punkt 2 og 3 af Anm.).
Krydderier (§ 15, Punkt 1, 2 og 3 og Anm. 1 og 2).
Kaffebønner, raa og brændte, og malet Kaffe (§ 18, Punkt 1 og af Punkt 2).
Kakaobønner og -Skaller, raa og brændte (§ 19, Punkt 1 og 2).
The (§ 20, Punkt 1 og 2 og Anm.).
Fisk, fersk (§ 37, Punkt 1).
Sild, saltede og røgede (§ 37 af Punkt 4).
Huder, ugarvede: tørre, tørsaltede og vaadsaltede (§ 54, Punkt 1 og 2 og Anm.).
Huder, garvede (§ 56, Punkt 1—4 og Anm.).
Drivremme, usyede og syede (§ 57 af Punkt 6).
Maskin- og Apparatdele af Træ (§ 61, Punkt 2, Anm. 2).
Rieinusfrø og Kopra (§ 62 af Punkt 3).
Tungspat (§ 66 af Punkt 1 og 2).
Slibestene, naturlige (§ 64, Punkt 4).
Slibe- og Polermaterialier raa og forarbejdede; Grafit og forarbejdet Kul til elektr. Brug, Smøre- og Klæbemidler (§ 71, Punkt 1—7 og Anm.).
Harpiks eller Kolifonium (af § 82).
Asfalt (§ 83, Punkt 1 og 2).
Destilleringsprodukter, flydende, af Raanafta (§ 85).
Kautschuk og Guttapercha, raa, samt Kautschukaffald, ubrugelige i Egenskab af Fabrikata (§ 87, Punkt 2).
Kamfer, raa (§ 87, Punkt 5 a).
Gummi (Guttapercha og Kautschuk) Halv- og Helfabrikata (§ 88, Punkt 1—4).
Svovl, renset (§ 91, Punkt 1).
Antimon, raa og metallisk (§ 92, Punkt 1 og 2).
Salpeter, Chili (§ 103, Punkt 1).
Klorkalk (af § 107).
Svovlsyre (§ 108, Punkt 1).
Salpetersyre (§ 108 af Punkt 3).
Jod, Brom, Barium-Klorid, Natronsalpeter, Borsyre, renset, i Krystaller og Pulver, ej vandfrit; Eddikesurt Blysalt (Blysukker), Eddikesurt Natron, selv om i flydende Tilstand; Bertolet Salt og Natrium-Klorat, Ferriklorid, Calcium Carbid, Træspiritus og Aceton, Benzol og renset Naftalin, Vinsten (Cremor tartari, Krystaltartar), renset, Begharpixsæbe og andre Salte af Harpixsyre, Oxalsyre og Mælkesyrer, Karbolsyre, krystallisk og i flydende Tilstand, som en lys (gennemsigtig) Vædske (§ 112, Punkt 1).
Naftoler og Sulfoprodukter (§ 112, Punkt 6).
Nitro og Amido Derivator af den aromatiske Serie (§ 112, Punkt 7).
Brintoverilte (§ 112 af Punkt 9).
Garvestoffer (§ 124, Punkt 1, og Anm. Punkt 2 og 3).
Farvetræ i Blokke og Stykker samt slebet og knust (§ 125 af Punkt 1).
Cateehu (af § 126).
Blyhvidt og Zinkhvidt (§ 131).
Ertser, metalliske og Mineral- (§ 128, Punkt 1 og 2, og Anm. 1, 2 og 3).
Jern, Pig-, Jernaffald og Jernspaaner (§ 139, Punkt 1 og 2).
Fladjern og -Staal, Profil-Jern og -Staal, Jern- og Staalplader og -Blik etc. (§ 140 og 142, Punkt 1, 3 og 4).
Kobber, Aluminium, Nikkel, Kobolt, Wismut, Kadmium og andre ikke særligt nævnte Metaller; Messing, Tombak, Argentin, Britannia-Metal og alle andre Metallegeringer foruden særligt nævnte, i Barrer, Spaaner, Filspaan, Affald og i Pulver og ligeledes Plader, Stænger (§ 143, Punkt 1 og 2).
Tin (§ 144, Punkt 1 og 2 og Anm.).
Bly (§ 146, Punkt 1 og 2).
Zink (§ 147, Punkt 1 og 2 og Anm. 1 og 2).
Fabrikater af Kobber, dets Legeringer og Legeringer af de i § 143 nævnte Metaller og Fabrikata af Metallegeringer uden Relief- eller graverede Forsiringer og pressede Fabrikater, selv om disse er i Forbindelse med Træ, Jern, Læder og andre billige Materialier (§ 149, Punkt 2).
Støbejern, forarbejdet (§ 150, Punkt 1, 2 og 3).
Smedejern og Smedestaal, presset og støbt uden eller med Affilning af Kanterne og Ribberne og uden anden Bearbejdning foruden særlig nævnte; pressede Som (§ 151).
Kedelsmedearbejde af Jern og Staal som f. Eks.: Kedler, Beholdere, Reservoirer, Kasser, Brokonstruktioner, og ligeledes alle mulige Arbejder af Jern- og Staalplader og -Blik foruden særlig nævnte (§ 152, Punkt 1).
Jern- og Staalrør, selv med paaskruede Muffer eller med Flanger, samt Rørfittings forarbejdede eller uforarbejdede (§ 152, Punkt 2 og Anm.).
Fabrikata af Jern og Staal foruden særlig nævnte, forarbejdede, affilede, polerede, slebne, broncerede eller paa anden Maade forarbejdede, med Dele af Træ, Kobber og dets Legeringer eller uden (§ 153, Punkt 1 og 2).
Jern- og Staaltraad (§ 155, Punkt 1).
Kobbertraad, Traad af Legeringer af Kobber og af alle de i § 143 nævnte Metaller og Metallegeringer (§ 155, Punkt 2).

Fabrikata af Kobbertraad, Traad af Legeringer af Kobber og af alle de i § 143 nævnte Metaller og Metallegeringer (§ 156, Punkt 2).

Elektriske Kabler, alle Slags (§ 156, Punkt 3).

Knivvarer, alle Slags (s. k. Eskilstuna Varer. Overs. Anm.) med Beslag af billige Materialier, fremstillet af smedbart Stobegods, Jern, Staal, Kobber og dets Legeringer og af andre i § 143 nævnte Metaller og Metallegeringer, ligeledes Sakse og smaa Tænger forsynede med saavel glat som ru Eg. Knivklinger og Gafler uden Hefter, saavel uforarbejdede som forarbejdede (§ 158, Punkt 1).

Leer, Økser og Segle, Knive til Hakkelsemaskiner, Skovle, Spader, Forke, Grebe, River, Hyppejern, Lugejern, Hakker og Hakkegrebe (§ 160, Punkt 1 og 2).

Haandværktoj til Haandværkere, Kunstnere og Fabriker (§ 161, Punkt 1 og 2).

Maskiner og Apparater, fuldstændige eller ufuldstændige, samlede eller adskilte (§ 167, Punkt 1—11 og Anm. 1—8).

Værktoj, Instrumenter og Apparater, astronomiske og optiske (foruden de i § 170 nævnte), fysiske, kemiske, matematiske, til Geodæsi og Tegnebrug; medicinske; Manometre, Vacuummetre, Indikatorer og Tællere; Laterna magica og Projektionslamper, fotografiske Apparater, Globus'er, geografiske, Brille- og Lorgnetglas, Brændglas, Forstørrelsesglas og alle optiske Glas; elektriske Afbrydere, Omstillere, Sikringer, Glodelampefatninger, Reostater og Stromskiftere, alle Slags, saavel samlede som adskilte; Telegraf- og Telefonapparater, elektriske og pneumatiske Klokker og Tilbehør til elektriske Signalanlæg (§ 169, Punkt 1).

Elektriske Maaleapparater (§ 169, Punkt 2).

Enkelte Dele til Automobiler og Motorcykler § 173, af Punkt 5).

Automobiler og Motorcykler (§ 173, Punkt 7).

Cellulose (§ 176, af Punkt 4).

Raabomuld og Raajute (§ 179, af Punkt 1 og 2).

Uld og Dun, ukartet og uspundet (§ 181, Punkt 1 og 2).

Væv af ren Bomuld eller med iblandet Uld, af Udseende som Filt eller Filtklæde til Fabriksbrug (§ 187 ifølge Konvention med Frankrig).

Bindegarn af Manilahamp eller lign. til Høstmaskiner (af § 190 og Anm. 4).

Jute- og Lærredsække og ligeledes grove Jutevæv til Sække og Emballage (§ 191).

Drivremme af Hamp eller Bomuld (af § 194).

Filt af Uld eller Filtklæde af ren Uld eller med iblandet Bomuld til Brug i Fabriker (§ 198 ifølge Konvention med Frankrig).

Uld- og Halvuldstoffer og ligeledes Klæde til Brug i Fabriker (§ 201, Punkt 1, ifølge Konvention med Frankrig).

Drivremme af Kamelhaar.

□□□□□□

Fra Biblioteket.

Folgende Boger er modtagne:

9c. Betænkning afgiven af Kommissionen af 28. Maj 1914 til Overvejelse af Sporgsmaalet om Adgang til Universitetet for Dimittender fra Niels Brocks Handelsskole. Kbh. 1915. 81 S.

10a. Finck, F. N. Die Sprachstämme des Erdkreises. Lpz. 1909. 143 S.
Aus Natur u. Geisteswelt 267.

10a. Finck, F. N. Die Haupttypen des Sprachbaues. Lpz. 1910. 156 S.
Aus Natur u. Geisteswelt 268.

25. Christiansen, C. Lærebog i Fysik. 4. omarb. Udgave ved Martin Knudsen. Kbh. 1915. 927 S.

54. Medicinsk-historiske Smaaskrifter.
10—11. F. Platters Ungdomserindringer. Overs. af Thora Gertz.

70. Lobben, P. Lommebog for Mekanikere. 5. Udg. Kria. 1913. (16) 748 S.

78. Jonas, J., og A. S. Vanggaard. Materiallære. Kbh. 1915. 567 S.

85 Holde, D. Untersuchung der Kohlenwasserstofföle und Fette sowie der ihnen verwandten Stoffe. 4. Aufl. Berl. 1913. (16) 596 S. (Tvl.)

86d. Barfoed, E. L. Pendulpropellerundersøgelse paa P.S. Hvalens Togt til Norge Juli 1914. [Kbh. 1915.] 4 S.
Udsnit af Ingenioren.

86d. Rasmussen, A. H. M. Indirekte Drivskruedrift. [Kbh. 1914.] 7 S.
Udsnit af Ingeniøren.

86d. Vogt, H. C. Togtet med Pendulpropeller-Skonnerten. [Kbh. 1915.] 4 S.
Udsnit af Ingeniøren.

86d. Rasmussen, A. H. M. Skibsmotorlære. 2. Udg. Kbh. 1915. (11) 280 S. (13 Tvl.)

88. Thaulow, E. Forbrændingsmotorer. Kbh. 1912. 74 S.
Særtryk af »Lommebog for Smede«.

88. Hjortsoe, A. P. Tuxham-Raaoliemotoren. [Kbh. 1915.] 3 S.
Udsnit af Ingenioren.

90. Bethmann, H. Die Hebzeuge. Berechnung und Konstruktion der Elemente, Flaschenzüge, Winden und Krane. Braunschweig 1915. (18) 790 S. (Tvl.)

102. Hansen, Eigil. Indlægning af Sporskifter i Kurver. [Kbh. 1914.] 7 S.

108. Vejledning for Gas- og Vandmestre. Kbh. 1915. 75 S. (Tvl.)
B. Vandmesterfaget.

126. Larsen, A. Den danske Fysiker Ludvig Lorenz og vore elektriske Enheder. [Kbh. 1914.] 9 S.
Udsnit af Ingeniøren.

129c. Thomsen, W. G. Imprægnering af Telegrafstænger. [Kbh. 1915.] 5 S.
Udsnit af Ingeniøren.

130h. Bühler, F. A. Filtern und Pressen zum Trennen von Flüssigkeiten und festen Stoffe. Lpz. 1912. 143 S.

133. Bränsleekonomi under kristiden. Resumé af Sveriges Industriförbunds enquête i bränslefrågan, kolkostnadernas minskning genom gasanalyskontrol (Monosystemet). Stockh. 1915. 52 S.

134. Hoering, P. Moornutzung und Torfverwertung mit besonderer Berüeksiehtigung der Troekendestillation. Berlin 1915. (20) 638 S.

135. Guest, J. E. Grinding maehinery. London 1915. (11) 444 S.

136. Götsche, G. Die Kältemaschine und ihre Anlagen. 5. Auflage. Hamburg 1912—15. 824 S.

148. Rieehers, August. Die Geige und ihre Bau. 4. Aufl. Berl. 1912. 46 S. (Tvl.)

150. Bejtserecepter fra Teknologisk Institut. (u. A. og St.) 12 S.

162. Jettmar, J. Die Lederhandschuhfabrikation. Die Geschichte, die Produktions- und Absatzverhältnisse des Lederhandsehuhes in den einzelnen Staaten, seine Rohmaterialien und Herstellung. Lpz. 1915. 355 S.

167. Forening for Boghaandværks smaa Bøger: Hans Christensøn Stenii Af hans Vandrebog. Udgivet ved Carl S. Petersen med Indledning af Hans Brix. Kbh. 1914. 92 S.

167. Forening for Boghaandværks smaa Bøger: Niels Palladius Om Drukkenskab. Udgivet af Carl S. Petersen efter det eneste kendte Exemplar fra 1556. Kbh. 1907. 68 S.

169d. Gjerulff, J. P. Af den fotografiske Optiks Grundbegreber. Kbh. 1911. 32 S. (Tvl.)
Trykt som Manuskript.

180. Beretning om Maltpræparaters Værdi som Bagehjælp. Kbh. 1912. 10 S.
Fagskolen for Haandværkere og mindre Industridrivende. Meddelelse Nr. 2.

185. Fahrion, W. Die Härtung der Fette. Braunschw. 1915. 100 S.
Sammlung Vieweg 24.

205. Hauch, L. A. Rødgran i Vestjylland. Kbh. 1915. 15 S.

209. Henriksen, P. Danske Frugtsorter. Aarhus 1915. 37 S.

211. Henriksen, P. Kokkenurter. 5. Oplag. Aarhus 1915. 84 S.

242. Joakim Skovgaards Billeder i Viborg Domkirke. Arbejdets Historie. Udgivet af Forening før Boghaandværk. Kbh. 1914. 101 S. (Tvl.)

246. Vorbilder ornamentaler Kunst der italienisehen Sehulen des XV bis Anfang des XVII Jahrhunderts veröffentl. durch Ludwig Gruber. Lpz. 1876. (2 Hefter i 1 Vol.) Stor Fol.
1. Die Intarsiaturen im Sanctuario di San Martino zu Alzano Maggiore.
2. Die Cantoria der Sixtinischen Capelle im Vatican.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Toldindtægterne. — Anselig Opgang.

Ifølge Meddelelse fra Generaltolddirektoratet har Toldindtægterne m. v. i Oktbr. Maaned 1915 i Sammenligning med 1914 udgjort som følger:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indførselstold	4,689,000	4,179,000
Sukkerafgift	184,000	430,000
Spiritusafgift	489,000	472,000
Ølskat	826,000	730,000
Stempelafgift af Cigaretter	111,000	58,000
Andre Indtægter	116,000	102,000
Tilsammen	6,415,000	5,971,000

I Maanederne April—Oktb. i indeværende Finansaar udgjorde Indtægterne i Sammenligning med de tilsvarende Maaneder forrige Finansaar:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indførselstold	22,734,000	20,282,000
Sukkerafgift	2,351,000	2,622,000
Spiritusafgift	4,188,000	3,823,000
Ølskat	5,677,000	5,580,000
Stempelafgift af Cigaretter	632,000	468,000
Andre Indtægter	612,000	466,000
Tilsammen	36,194,000	33,281,000

Tyske „Papirsække".

Ofte har der ogsaa her i Tidsskriftet været peget paa den Stimulans, de af Krigen skabte Materiale- og Produktionsvanskeligheder yder Produktionen. Hvorledes Manglen paa snart dette, snart hint fører til »Erstatninger« — til helt nye Produktioner eller Processer o. s. v. Som et nyt Led i Rækken kan nævnes, at Tysklands Mangel paa Jute har ført til, at man til Sække anvender — *svært Papir!*

Teknologisk Institut modtog fornylig fra et større dansk Firma nogle Prøver af tyske Papirsække. Efter Opgivelse fra paagældende Firma havde Sækkene gjort Turen fra Sydtyskland hertil, med en Omladning i Lybæk, og det uden at en eneste i et Parti paa 100 Stkr. var revnet. Sækkene syntes saa fortrinlige baade i Styrke og Bøjelighed, at en Sammenbinding foroven ikke kunde volde nogen Vanskelighed. Denne ualmindelige Bøjelighed var opnaaet ved at kreppe Stoffet noget — en Proces, der rimeligvis var udført under Fabrikationen; det vilde næppe være heldigt at kreppe det færdige svære Papir. Herved opnaaedes samtidig, at Poserne blev mere elastiske, saa de kunde give lidt efter for Stød og Tryk. Den anvendte Papirmasse synes udelukkende at bestaa af ubleget Cellulose og viste sig naturligvis særlig godt limet, men syntes ellers ikke at være præpareret.

Ruslands Industri under Krigen.

Det russiske Handels- og Industriministerium har forelagt Rigsdumaen et Memorandum over den russiske Industris Stilling under Krigen. I første Halvdel af 1914 sporedes endnu den Opgangsperiode, som havde taget sin Begyndelse Aar 1909. Ved Krigens

Udbrud begyndte derefter en betydelig mindre gunstig Periode for den russiske Industri, saaledes som man kunde vente, og en Række Fabriker, som ikke direkte blev beskæftigede for Hær eller Flaade, blev nødsaget til at indskrænke Produktionen. Men denne Tilstand varede ikke længe. Allerede efter 2—3 Maaneders Forløb begyndte Efterspørgslen efter Fabriksvarer igen at vokse, takket være Regeringens Bestillinger og Befolkningens forøgede Købeevne, der ikke mindst var en Følge af Spiritusforbudet, hvis velsignelsesrige Følger baade økonomisk og moralsk for den russiske Nation næppe kan overvurderes. Hertil kom, at Tilførslen af en betydelig Række udenlandske Varer nu var standset, hvad der efterhaanden førte til, at der i Rusland opstod nye Produktionsgrene.

Antallet af Arbejdere, beskæftiget i de under Fabriksinspektionen staaende Virksomheder i Rusland (med Undtagelse af Polen), udgjorde i 1914 1,961,000 imod 1,966,000 Aaret forinden, d. v. s. at Arbejdernes Antal i Løbet af det første Krigshalvaar kun var blevet reduceret med ca. 5,000 eller 0,3 pCt. Antal industrielle Virksomheder udgjorde i 1914 14,046 mod ca. 13,683 i 1913.

Cement som Verdensvare.

De storste Eksportører af Cement var før Krigen Tyskland, England og Belgien. Ialt omfattede den internationale Cementhandel i 1913 ifølge amerikanske Kilder en Mængde af ca. 5 Mill. Tons, fordelt saaledes:

Tyskland	1,129	Mill.	Tons
Belgien	0,885	—	—
England	0,747	—	—
Forenede Stater	0,511	—	—
Frankrig	0,398	—	—
Danmark	0,239	—	—
Holland	0,188	—	—
Østrig	0,157	—	—
Sverige	0,127	—	—
Italien	0,049	—	—
Schweiz	0,044	—	—
Andre Lande	0,526	—	—

Tysklands Eksport havde i Aaret 1913 en Værdi af 8,966,000 Dollars, hvoraf 3,795,000 Dollars faldt paa Evropa og 2,944,000 Doll. paa Sydamerika. Hovedparten gik til Brasilien (1,700,000 Tons), derefter til følgende Lande: Holland (162,000 Tons), Chile (85,000 Tons), Argentina (66,987 Tons), Holl. Ostindien (66,033 Tons), Australien (65,757 Tons), Rusland (65,199 Tons), Frankrig (56,439 Tons), Finland (44,127 Tons). I samme Aar importerede Tyskland 168,000 Tons Cement, hvoraf 62,000 fra Belgien.

Som man ser, indtager Danmark allerede en relativ meget smuk Plads i Rækken af Cement-Eksportlandene, og med vor Cementindustris raske Udvikling er der Haab om, at vi yderligere maa kunne oparbejde vor Stilling.

Tysklands Nationaløkonomi under Krigen.

»Discontogesellschaft« i Berlin udsendte i Begyndelsen af indeværende Aar en Brochure, »Die deutsche Volkswirtschaft im Kriege«, der detailleret belyste Krigens Indvirkninger paa Tysklands mangesidede Erhvervsliv i Krigens første Halvaar med et værdifuldt Tillæg over økonomiske Foranstaltninger og Forordninger i Anledning af Krigen, ligefra Mobiliseringserklæringen til Berliner-Fondsborsens Vedtagelser. Som Supplement hertil har nu samme Bankselskab udsendt en ny Brochure, der fører de behandlede Emner à jour til indeværende Efteraar. Gennem talrige Tabeller og statistiske Oplysninger gøres Rede for Pengevæsenets, Industriens og Vareomsætningens Stilling, og for dem, der ønsker at følge Krigens økonomiske Konsekvenser, synes her at foreligge et interessant Materiale.

□□□□□

Bøger og Kataloger.

A/S Nordiske Kabel- og Traadfabriker, Kjøbenhavn—Middelfart, har udsendt et nyt Katalog over isoleret Ledningstraad og Kabler. Kataloget, der foreligger i en overordentlig smuk Udstyrelse med talrige Billeder fra Selskabets imponerende Virksomhed, indeholder foruden Salgsbetingelser, Elektricitetskommissionens Forskrifter ved Ledningers Anvendelse, Beskaffenhed og Dimensionering, Oversigt over de vigtigere Kablers Konstruktion, Kobbertabel, Oplysninger om Aluminiumsledninger, Stærkstrømsledninger, Svagstrømsledninger, Jordkabelarmatur, Isolations- og Befæstelsesmateriel, Montageforskrifter samt endelig en Oversigt over Selskabets Valseværk og dettes Frembringelser.

Danmarks ældste Forretninger 1915. Kraks Forlag har udgivet en ny og meget udvidet Oversigt over danske Forretninger, grundlagt før Udgangen af 1870, omhandlende de egentlige Byerhverv. Tallet paa de ældste Forretninger udgør ca. 1000 i Kjøbenhavn og 1700 i Provinserne. Der er utvivlsomt i det foreliggende Arbejde, der omfatter 670 Sider, samlet et betydeligt Materiale, ikke mindst af industri-personal-historisk Interesse. Der kunde ganske vist gøres den Indvending, at Oplysningernes Omfang synes noget vilkaarligt, sikkert som Følge af Folks større eller mindre Tilbøjelighed til at give de fornødne Oplysninger, ligesom at Oplysningerne maaske ikke altid er ført à jour med lige stor Nøjagtighed, som naar man f. Eks. finder et af Provinsens største Foretagender, A/S Frichs, stadig beliggende paa Søndergade i Aarhus, skønt denne Virksomhed som bekendt allerede for Aar og Dag siden er flyttet ud til Aabyhøj. Men slige Mangler vil man kunne paapege i ethvert større Arbejde af denne Art, og det forhindrer ikke, at Bogen, hvis Stof er praktisk ordnet, har sin Værdi.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

UDGIVET AF INDUSTRIFORENINGEN I KJØBENHAVN

• ORGAN FOR INDUSTRIRAADET •

REDAKTION: R. BERG OG P. DRACHMANN

Nr. 12 DECEMBER 1915

Handelsoverenskomsten med England.

Som bekendt foranledigede de tiltagende Ulemper for Landets Handel og Industri, som særlig Standsningen af Udførslen fra England af en Række vigtige Varer samt den engelske Blokade medførte, en Sendelse til London af Ingeniør *Alex. Foss* som Formand for Industriraadet og Bankdirektør *C. C. Clausen* som Formand for Grosserersocietetets Komité. De Forhandlinger, der førtes mellem den engelske Regering paa den ene Side og de to Repræsentanter for den samlede danske Industri og den samlede danske Handel paa den anden Side, afsluttedes ved en Overenskomst, der undertegnedes den 19. November i London og traadte i Kraft den 7. December for Varer, der afskibedes fra Storbritannien, og den 21. December for alle andre Varer.

Ved den her tilvejebragte Ordning er der skabt væsentlig bedre Forhold for vor Omsætning og Industri. Hidtil har de enkelte Importører væsentlig været henvist til hver for sig at søge om den fornødne Udførselstilladelse og for at opnaa denne ofte maattet afgive vidtgaaende Forpligtelser, der saavel var til stor Ulempe for den enkelte som til Skade for Handel og Industri i det hele. Samtidig har Udførslen fra England til Danmark været stærkt hemmet paa Grund af Vanskeligheden ved overhovedet at opnaa Udførselstilladelse, ligesom Passagen gennem Blokaden ofte har givet Anledning til store Forsinkelser eller endog Tilbageholdelse af Varer. Overfor disse Forhold er der nu truffet saadanne Bestemmelser, at saavel Udførslen fra England som Gennemførelsen af Varerne gennem Blokaden maa forventes at ville foregaa uden væsentlig Forsinkelse eller Vanskelighed. For at opnaa dette er enhver Kontrol m. H. t. Overholdelsen af de Forpligtelser, som Importorerne paatager sig vedrorende Varernes Videresalg ved Eksport fra Danmark eller vedrørende deres Anvendelse i Eksportindustrien (hvilken Kontrol hidtil har været Genstand for Overenskomst mellem vedkommende Importor og de engelske Myndigheder), for Fremtiden udelukkende overdraget de to danske Organisationer, for Industriraadets Vedkommende for de Virksomheder, der henhører herunder, for øvrige danske Næringsdrivende gennem Grosserersocietetets Komité, for saa vidt de fyldestgør de Betingelser, som af Komitéen i hvert enkelt Tilfælde maa kræves opfyldt. Da Industriraadet (og for sit Omraade Grosserersocietetet) saaledes overfor den engelske Regering vil komme til at staa som Garant for Aftalernes loyale Opfyldelse fra dansk Side, vil Industriraadet i hvert enkelt Tilfælde kræve en Garantiforpligtelse udstedt overfor sig, hvorom Industriraadets Medlemmer allerede vil have modtaget Meddelelse. Den Garanti, Industriraadet afgiver for hver enkelt Sending overfor den engelske Regering, gaar ud paa:

1) at Importoren er troværdig;
2) at han har underskrevet Garantiforpligtelsen overfor Industriraadet;
3) at Varerne ikke vil blive indført til andre Lande end Danmark; og
4) at de derefter ikke vil blive udført her fra Landet i Strid med den underskrevne Forpligtelse.

Vedrorende denne Forpligtelse vil Industriraadets Medlemmer ligeledes have modtaget nærmere Besked. Som Hovedregel kan siges, at de importerede Varer ikke i nogensomhelst Form maa genudføres fra Danmark undtagen til Storbritannien, de britiske Besiddelser, Lande, der er allierede med Storbritannien under den nuværende Krig, Spanien, Portugal, Holland (gennem den nederlandske oversøiske Trust) eller til neutrale Lande udenfor Evropa; dog er Udførsel til Sverige og Norge muliggjort for visse Varer, hvorom Industriraadets Virksomheder vil have modtaget Underretning, ligesom der for nogle af disse Varer er fastsat Grænsetal for det Kvantum, der maa udfores pr. Kvartal. Men saavel for Transithandel som for Udførsel af Industrivarer til Sverige og Norge gælder det, at Tilladelsen hertil — altsaa Fritagelse for den Forpligtelse, der er afgivet ved Generalerklæringen — i hvert enkelt Tilfælde maa indhentes hos Industriraadet.

Udenfor den nye Overenskomst falder visse Varegrupper, for hvilke der allerede foreligger Sær-Overenskomster, nemlig: Kul, Koks, Bomuld, Bomuldsgarn, Bomuldsaffald og Tvist, ligesom den engelske Regering overfor andre Varer har forbeholdt sig sin Stilling, nemlig m. H. t. Petroleum og dets Biprodukter, mineralske Smoreolier og amerikansk Olie, Hvidblik, sorte Blikplader og forblyede Plader fra Storbritannien og Irland, Motordæk og -Slanger, Guld og Sølv, der udelukkende er bestemt til Fremstilling af Mønter, og Materiale, som udelukkende er bestemt til Fremstilling af Papirspenge.

Endelig er der i den engelske Handelsoverenskomst truffet Aftaler vedrørende det telegrafiske Samkvem, der jo siden Krigens Udbrud har været i høj Grad vanskeliggjort. Disse Forhold er nu ordnet saaledes, at Telegrammerne fremtidig vil kunne sendes under Garanti fra de to nævnte Erhvervsorganisationer til de af disse oprettede Kontorer i London, hvorfra de vil kunne videreekspederes uden at der vil blive lagt dem Hindringer i Vejen. Endvidere er opnaaet, at den engelske Regering fremtidig har lovet i Tilfælde, hvor Firmaer opføres paa de saakaldte sorte Lister, at meddele dette samt Aarsagen hertil, saa de paagældende skal kunne blive i Stand til at klare for sig og eventuelt afkræfte uretfærdige Beskyldninger. Udstedelsen af Oprindelsescertifikater til Brug for de engelske Myndigheder er ordnet paa en lempeligere Maade, end hidtil var Tilfældet, for saa vidt disse Certifikater udstedes af Industriraadet. Herom er allerede udgaaet nærmere Meddelelse til dettes Medlemmer. Der er endvidere opnaaet Sikkerhed for, at der ikke fra engelske Myndigheders Side vil blive krævet andre eller mere vidtgaaende Forpligtelser end de, som den nu afsluttede Overenskomst betinger; saaledes vil de Garantier, der hidtil krævedes af de engelske Banker i de Tilfælde, hvor Betalingen ordnedes i London, for Fremtiden bortfalde. Paa tilsvarende Maade vil de Garantier, som hidtil er blevet krævet gennem Rederierne, blive erstattet med de Garantier, der udstedes af Grossererssocietetets Komité, henholdsvis Industriraadet. Dette vil bl. a. betyde en væsentlig Lettelse for vore Skibsfartsselskaber.

Angaaende nærmere Enkeltheder henviser vi iøvrigt til de fra Sekretariatet udsendte Redegørelser, ligesom al nærmere Oplysning ved Henvendelse dertil vil kunne faas. Bag i Heftet (Side 308) bringer vi iøvrigt en Oversættelse af den engelske Kontrabandeliste, der har Betydning for Udførslen af danske Fabriksvarer til Sverige og Norge.

— — —

Den saaledes skabte Situation karakteriseres altsaa ved, at Industrien gennem sin Organisation (og Handelen gennem sin) *selv* har paataget sig Opfyldelsen af de Forpligtelser, som kommer til at paahvile den *enkelte*. Derved har man opnaaet at blive fri for de tidligere Sær-Kontrakter, som i deres Konsekvenser kunde fore til Kontrol med den enkelte fra udenlandsk Side. Fordelene herved er iøjnefaldende. *Men naar Industriraadet saaledes for den samlede Industri træder ind som Garant, bliver det en Æressag og et Spørgsmaal af den største Interesse — der ikke blot vedrører den enkelte og Industrien, men hele vort Land —, at de Forpligtelser, man saaledes paatager sig, nøje overholdes af alle og enhver, som her kommer paa Tale.* Kun derved vil der i det lange Lob være Haab om at kunne begrænse Vanskelighederne til et Minimum under de givne Forhold.

❁ ❁ ❁

Vor Margarinelovgivning.

Bør vor Margarineindustri holdes nede?

Margarinelovgivningen her i Landet er omtrent lige saa gammel som Fremstillingen af Margarinen selv. Da Fremstillingen herhjemme af det saakaldte Kunstsmor i første Halvdel af 1880'erne begyndte, fik Rigsdagen med en Hurtighed, der ellers ikke er ret almindelig i vort Lovgivningsarbejde, skabt Lovgivningsregler vedrørende det nye Ernæringsprodukt, der udelukkende affodtes af Bestræbelser for at værne om de Artikler, der særlig havde Interesse for Landbruget, idet man ansaa Margarinen som en farlig Konkurrent til Natursmorret. Loven om kunstigt Smor, hvilken Benævnelse den Gang var den almindelige, men som snart aflostes af den internationale Betegnelse Margarine, udkom 1. April 1885. Den paabod enhver, som vilde fabrikere, forhandle eller udføre kunstigt Smor, at pakke dette i særlige Fustager, afvigende fra den sædvanlige Smorfustageform og tydeligt mærkede med Ordet: Margarine. Politiet fik dertil Undersøgelsesret, hvor man havde Mistanke om, at Bestemmelserne blev omgaaet. Formaalet med Loven var som nævnt at sikre vor vigtigste Udforselsartikel, Smørrets, Renomé ved at give Udlandet Sikkerhed for, at Forfalskning ikke kunde finde Sted, og at alt, hvad der udfortes fra Danmark under Navn af ægte Smor, ogsaa virkelig var det. Disse Synspunkter laa ogsaa til Grund for Lovens Fornyelse af 5. April 1888, hvorved Margarine fastsloges som den lovmæssige Betegnelse for »smørlignende Fabrikater af hvilken som helst Oprindelse, Blanding og Sammensætning, naar deri indgaar noget Fedtstof, der ikke er fremstillet af Mælk«. Hermed var Begrebet Margarine for forste Gang defineret i Loven, saaledes at enhver Blanding, der indeholdt mere end 50 pCt. Smorfedt (svarende til ca. 60 pCt. Smor), betragtedes som en Forfalskning af Smor. Endvidere opstilledes som en ny Bestemmelse en Farveskala til Bedommelse af Margarinens Farve, der ikke maatte være gulere end en bestemt svagt gul Farve paa Skalaen. Det var denne Bestemmelse, der skulde blive af overordentlig uheldig Betydning for vor Margarineindustri, som vi nedenfor skal se. Endelig fastholdtes i Loven Bestemmelsen om Margarinefustagernes særlige Form, hvortil opstilledes Fordringen om, at det paa Udsalgsstedet tydeligt skulde angives, at Margarine blev solgt. For fuldt ud at sikre vor Smørudførsel gav Loven ovenikøbet Indenrigsministeren Bemyndigelse til, hvis nødvendigt, at forbyde enhver Udforsel af Margarine her fra Landet. Denne Bestemmelse er dog aldrig blevet af praktisk Betydning alene af den Grund, at Margarinelovgivningens ovrige strenge Regler af sig selv har umuliggjort enhver Eksport af dansk Margarine.

I næsten 20 Aar forblev derefter Margarinelovgivningen uforandret, medens vor Margarinetilvirkning gjorde mægtige Fremskridt, og ligeledes det almindelige Syn paa Margarine som Næringsmiddel undergik stor Forandring. Fra at være en ret lidet agtet Vare fik Margarinen efterhaanden stigende Indpas som et almindeligt Folkeernæringsmiddel, hvis Næringsværdi overfor Videnskabens Godtgørelser ikke længere kunde drages i Tvivl. Særlig efter at Anvendelsen af vegetabilske Raastoffer er blevet almindelig ved Margarinefabrikationen, og Spiseolieindustrierne, der tilbereder disse Raastoffer, har udviklet sig saa mægtigt — hvilken Udvikling ikke mindst har gjort sig gældende i vort Lands fortræffelige Spiseoliefabrikation — er Margarinen efterhaanden blevet en i enhver Henseende udmærket Erstatning for det dyrere Natursmor. Med Dygtighed forstod den indenlandske Industri at stille sig i denne Udviklings Tjeneste. Til Trods for de ved Loven af 1888 skabte Vanskeligheder for Margarinens Tilvirkning og Salg, der endog en Overgang truede med helt at kvæle den nye Udvikling i Fodslen, steg Margarineforbruget dog snart, udgørende i 1889 ca. 2 Mill. kg, hvoraf lidt over Halvdelen produceredes her i Landet. Det følgende Aar var Forbruget allerede ca. 5 Mill. kg, hvoraf godt 3 Mill. kg produceredes i Indlandet. I Begyndelsen af 1890'erne naaede Produktionen ca. 8 Mill. kg og steg fra 1897 til 1900 fra $9^1/_2$ til 16 Mill. kg og udgjorde i det nye Aarhundredes forste 5 Aar gennemsnitlig ca. 20 Mill. kg aarlig, medens Indforslen heroverfor kun udgjorde godt $2^1/_2$ Mill. kg. I 1913 udgjorde Produktionen endelig 42,3 Mill. kg og Indførslen 2 Mill. kg og i 1914 43,6 Mill. kg, henholdsvis 1,6 Mill. kg. Saaledes har Produktionen en mægtig Udvikling at opvise samtidig med, at det er lykkedes at trænge den udenlandske Indførsel tilbage til kun at spille en ringe Rolle. Men medens Margarineindustrien saaledes med Held har kunnet varetage sin Mission paa det indenlandske Marked, har det staaet i skæ-

rende Misforhold hertil, at dens Eksportmuligheder takket være en snæversynet Lovgivning har været ganske udelukket. Ved de to senere Revisioner af Loven, nemlig 22. Marts 1897 og 19. April 1907, er nemlig de gældende Principer blevet fort videre. Den sidste Lov, der i sig samlede alle tidligere Regler om Margarinetilvirkning, betød endog en ny Skærpelse af de Betingelser, hvorunder vor Margarinetilvirkning arbejder. Samtidig fastsloges det storste tilladelige Smorfedtprocentindhold til 10 pCt., Farvebestemmelsen fornyedes, og der krævedes Tilsætning af et Robestof (Sesamolie), der let kan kemisk paavises, til Modvirkning af Forfalskninger.

Den i næsten alle andre Lande ukendte Bestemmelse, som den danske Lovgivning indeholder vedrørende Margarinefarvning, virker som et faktisk Eksportforbud for dansk Margarine, idet man paa udenlandske Markeder kun er vant til at købe Margarine, der er farvet som Smør, og dette Misforhold har bl. a. bevirket, at selve vore Bilande kober deres Forbrug af Margarine fra andre Lande, hvor ingen Farvebegrænsning findes, ligesom danske Skibe foretrækker at proviantere i fremmede Havne, hvor de kan faa stærkere farvet Margarine end den danske. At man med denne Bestemmelse bevidst har tilsigtet en Beskyttelse af Smørret, er allerede nævnt. Men selv om man ikke vil tage Hensyn til det indenlandske Marked, hvor Publikums Ønske i høj Grad gaar ud paa at erholde farvet Margarine, som efter Loven af 1907 altsaa nu maa naas ved, at Koberne selv maa foretage Farvningen i Hjemmene, er det dog et Spørgsmaal, om en saadan Politik er *nationaløkonomisk forsvarlig*. Man kan i saa Henseende henvise til, at Holland har oparbejdet en meget betydelig Margarineeksport til England, og dog har ogsaa dette Land som bekendt en meget stor Smorudførsel til England. Men Hollænderne er praktiske Folk, der ikke staar hinanden i Vejen, naar det gælder at tilføre deres Land Fortjeneste. I Virkeligheden er det jo ogsaa saaledes, at Smor og Margarine ikke konkurrerer, men supplerer hinanden, idet hver Vare har sin egen Forbrugerkreds. Det har derfor ganske særligt været mod de ominose Farvebestemmelser, at vor Margarineindustri — med fuld Sympati fra det store margarineforbrugende Publikums Side — har rettet deres Bestræbelser. I det Forslag til Revision af den gældende Margarinelov, der i Rigsdagssamlingen 1912—13 fremsattes, var der da ogsaa taget Hensyn til disse Krav, idet Forslaget indeholdt en Ophævelse af Farvningsbestemmelsen. Dette Forslag blev som bekendt ikke gennemfort og er atter i Aar fremsat for Folketinget, hvor det for Tiden er til Behandling i Udvalg. Uden at komme nærmere ind paa Forslagets nye skærpende Regler, f. Eks. om Reklamering, der synes at betyde en ganske unødvendig Indgriben overfor Friheden i det hæderlige Forretningslivs ydre Former, og Bestemmelsen om Minimumsgrænsen for Fedtstofindholdet, skal vi blot fremhæve, at Farvebestemmelsens Afskaffelse maa synes en simpel nationaløkonomisk Pligt. Frygten for, at en eventuel dansk Margarineeksport (der jo tilmed vil kunne reguleres og kontrolleres efter Statsmagtens Ønske) skulde kunne skade vor Smørudførsel, lader sig ikke paa nogen Maade positivt underbygge, og derfor paa en saadan paastaaet, falsk Formodning at hemme en for Landet velegnet Industri af største Betydning for Forbrugerne, og som forgrener sig langt nedefter og giver Arbejde baade til Industri, Omsætning og Skibsfart, maa synes ganske uforsvarligt. Ikke mindst under den herskende Krigssituation turde vor Margarineindustri have bevist sin nationaløkonomiske og sociale Betydning, og det vilde være rimeligt, om man heraf drog de Folger, der kun er Opfyldelsen af simpel Retfærdighed.

* * *

Moderne Cementfabriksanlæg.

Udenlandske Cementfabriker anlagt af F. L. Smidth & Co., Kjøbenhavn.

I Rækken af de efterhaanden ingenlunde faa danske Virksomheder, hvis Arbejde og Resultater spænder vidt omkring, vidnende om vor industrielle Ekspansionskraft og Dygtighed, indtager som bekendt *F. L. Smidth & Co.* en smuk Stilling, idet dette Firma fra sine Kontorer og Værksteder i Kjøbenhavn har udført en stor Række Fabriksanlæg i Cement-, Ler- og Mineindustrien Jorden over. For at give en Forestilling om den store Virksomhed, der her udfoldes, har vi ment det af Interesse at bringe en Række Eksempler paa de mest karakteristi-

ske Anlæg udført af Firmaet i den internationale Cementindustri i de senere Aar. For hvert Fabriksanlæg er foruden Oplysninger om Beliggenhed, Ejer o. l. i korte Træk meddelt, under hvilke Forhold og efter hvilke Metoder der arbejdes, ligesom Oplysninger om Produktionsevne, Kraftforbrug o. l. er givet for at belyse Anlægets Størrelse. Det vil fremgaa, i hvor høj Grad Vaadformaling af Raastofferne, baade naar disse er bløde (Kridt) og haarde (Kalksten), er blevet karakteristisk for moderne Cementfabrikation og ikke mindre ved Brændingen af Cementen Anvendelsen af roterende Ovne, der bygges i stedse større Enheder. Ogsaa den store Udvikling i Formalingstekniken, som Kominorer og Rørmøller efterhaanden fuldstændig har omdannet, vil falde i Øjnene, ligesom Anvendelsen af de talrige tekniske Hjælpemidler i denne Industri, blandt hvilke ikke mindst de automatiske Pakningsapparater, Exilorer, er fremtrædende. Det er indlysende, at alle disse i Udlandet udførte Anlæg har aabnet nye Virkefelter for danske Ingeniører, Teknikere og Funktionærer, knyttet til selve Cementindustrien, men af de anførte Oplysninger fremgaar det tillige, at ogsaa dansk Entreprenorvirksomhed delvis har høstet Fordel af de Veje, vor Eksportindustri saaledes har brudt.

F. L. Smidth & Co. endvidere gennem sin amerikanske Afdeling i samme Periode udført en stor Række Anlæg i De Forenede Stater.

Cementfabriken i West Thurrock er beliggende paa Themsens nordlige Bred ca. 2 Mil øst for London. Den ejes af et Aktieselskab, i hvilket F. L. Smidth & Co. er Hovedaktionær. Raamaterialerne bestaar af slemmeligt Kridt, som graves ud af Bakkerne i Fabrikens umiddelbare Nærhed, og af slemmeligt Ler, som opgraves omtrent ved Themsens Munding og sejles ind til Fabriken, hvor en Fremstilling af Tykslam finder Sted i Slemmemaskiner. Raaslammen

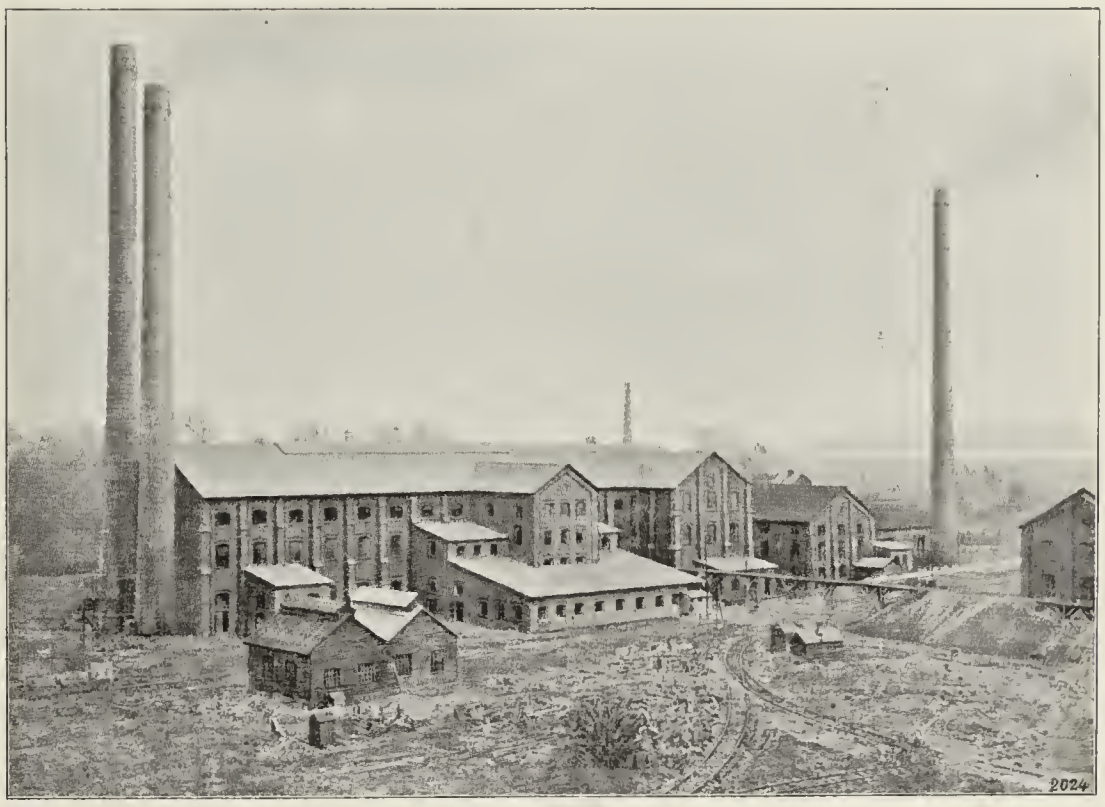

Cementfabrik i West Thurrock,
tilhørende The Tunnel Portland Cement Company, Limited.

brændes i to roterende Ovne, og den aarlige Produktion beløber sig til ca. 600,000 Tønder. Til Brændingen af Cementen anvendes gode engelske Kul. Klinkerne formales i Cementmøllen, hvori Kominorer og Rørmøller er opstillede. Den færdige Cement pakkes fra 4 store Jernbetonsiloer ved Hjælp af automatiske Pakkemaskiner, »Exilorer«, i Sække. Bygningerne er udførte i Murværk, og Etageadskillelserne er af Beton paa Staalbjælker. Jernbetonkonstruktioner, Siloer og Skorstene er udført af *Dansk Beton-Bjælke Kompagni* (System Møhl). Det samlede Kraftforbrug andrager ca. 1,200 HK. Igangsætningen af den første Ovn fandt Sted i Foraaret 1913 og Igangsætningen af den anden Ovn i Foraaret 1914.

Ialt har F. L. Smidth & Co. alene i de sidste 5 Aar leveret Maskineri til Nyanlæg, Ombygning og Udvidelser af 100 Cementfabriker. I de sidste Aar, fra hvilke vi nedenfor skal anføre Eksempler, har F. L. Smidth & Co. i 1912 udvidet og ombygget ialt 20 Cementfabriker fordelt paa følgende Lande: Ungarn, Belgien, Rusland, England, Østrig, Sydafrika, Bulgarien, Danmark, Tyrkiet, Sibirien, Tyskland og Sverige, medens i 1913 Antallet af udførte Anlæg var 22 fordelt paa følgende Lande: Finland, Ungarn, Rusland, Tyskland, Polen, England, Østrig, Irland, britisk Indien, Frankrig, Spanien, Sverige, Siam, Sibirien, Sydafrika og Belgien og i 1914 12 Anlæg fordelt paa følgende Lande: Ungarn, Sverige, Norge, Rusland, Danmark, Tyskland, Sydafrika og Frankrig. Foruden disse Anlæg har

Cementfabriken i Magheramorne er beliggende

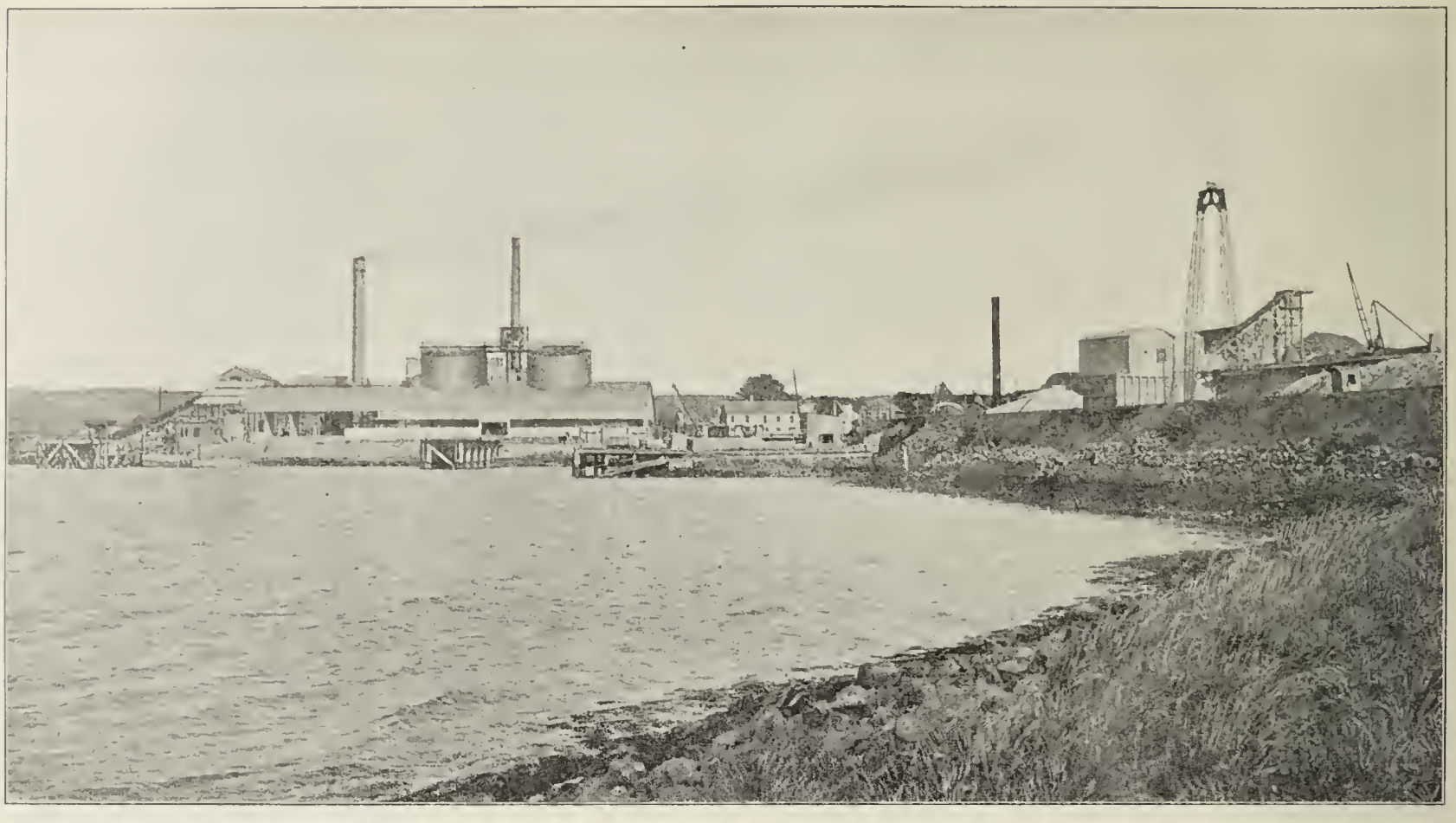

Cementfabrik i Magheramorne (Irland), tilhørende The British Portland Cement Manufaeturers, Limited, London.

ca. 15 miles nord for Belfast ved Irlands Nordostkyst. Raamaterialerne bestaar af en middelhaard Kalksten og slemmeligt Ler, som af en flydende Gravemaskine graves op fra Bunden af den Fjord, hvorved Fabriken er beliggende. Kalkstenen faas fra et Kalkstensbrud beliggende umiddelbart ved Fabriken. Der arbejdes efter den vaade Metode, idet Leret slemmes og tilsættes Kalken for sammen at formales i Kominorer og Rørmoller til Tykslam. Slammen brændes i en Roterovn, og efter Udvidelsen af Fabriken med endnu en Roterovn af samme Størrelse vil Produktionen være 500,000 Tønder aarlig. I Cementmøllen er opstillet Kominorer og Rørmoller, og herfra føres Cementen ved Snegle over i runde Cementsiloer efter Kaptajn Møhls System. Cementen pakkes ved Hjælp af Exilorer og kan lades saavel i Jernbanevogne som i Fartøjer. Bygningerne er for Raamøllens Vedkommende udførte af Mursten og Jernbeton, medens de for Ovnhusets og Cementmøllens Vedkommende er af Jernskelet med Bølgeblik. Det totale Kraftforbrug vil efter Udvidelsen andrage 1,800 HK. Fabriken sattes i Gang i Sommeren 1915.

Cementfabriken i Penarth er beliggende ved Bristolbugtens Nordkyst lidt vest for Cardiff. Raamaterialerne, som kommer til Anvendelse, bestaar i Modsætning til ved Tunnel-Fabriken af en haard Kalksten og en haard Lerskifer, som selv ved Vaadmaling til Tykslam begge frembyder store Vanskeligheder ved Formalingen. Vaadmøllen bestaar af Kominorer og Rørmøller og er særlig kraftig konstrueret. Cementen brændes i en 70 m lang Roterovn, og den aarlige Produktion beløber sig til 350,000 Tdr. I Cementmøllen formales Klinkerne ved Hjælp af Kominorer og Rørmøller paa sædvanlig Vis. Bygningerne er dels udførte i Murværk med Betongulv og dels i lette Bølgeblikskonstruktioner. Det totale Kraftforbrug andrager ca. 1,500 HK.

Cementfabriken i Krivjakino ligger ved Floden Moskva imellem Stationerne Voskreschensk og Peski paa Banelinien Moskva—Kasan—Rjasan, saaledes at baade Floden og Banelinien kan benyttes som Transportveje for Cementen.

Raamaterialerne er haard Kalksten og Mergel og plastisk Ler. Kalkstenen og Merglen vaadmales i Kominorer og Dana-Rormøller efter at være forknust i Stenknusere og Valseværker, medens Leret bliver behandlet i en Slemmemaskine. Den fremstillede Raaslam brændes i 2 Roterovne til Cementklinker, som, efter at være finmalede til færdig Cement paa Kominorer og Dana-Rormoller, føres til Cementlageret bestaaende af firkantede Celler, hvorfra Cementen pakkes i Tønder ved Hjælp af Exilorer.

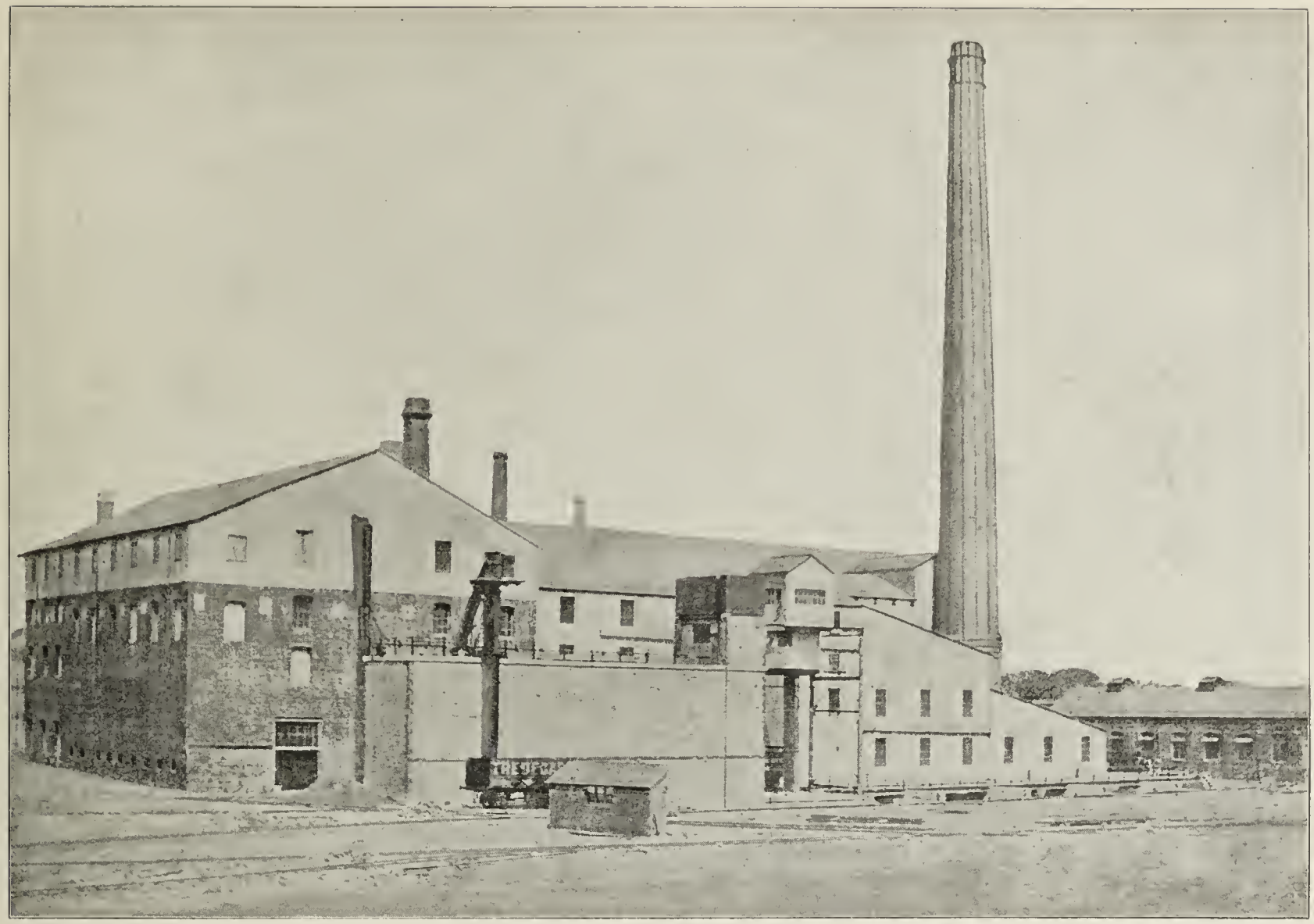

Cementfabrik i Penarth (Syd-Wales), tilhørende The South Wales Portland Cement & Lime Co., Ltd., Penarth.

Cementfabrik i Krivjakino (Rusland), tilhørende Société Anonyme Central de Fabrication du Ciment, Moseou.

Cementfabrik i Novorossiisk (Rusland), tilhørende Société de Fabrication du Ciment à la Mer Noire, Novorossiisk.

Cementtønderne fremstilles i et med Specialmaskiner udstyret Bødkeri. For at opnaa god Tæthed af Tønderne plojes Staverne. Tønderne samles i hydrauliske Tøndesamlemaskiner, i hvilke Tøndebaandene bliver automatisk paadrevne.

Anlægets Aarsproduktion andrager ca. 600,000 Tønder Portland-Cement, og da Bygningerne er saa store, at der er Plads til at installere en tredie Roterovn med dertil hørende Apparater, kan Anlæget udvides til en Produktion af 900,000 Tønder aarlig. Kraftforbruget andrager ca. 1,800 HK.

Opførelsen af Fabriken fandt Sted i Løbet af Aaret 1913, og Igangsætningen i Begyndelsen af Aaret 1914.

Cementfabriken i Novorossiisk er at betragte som en Udvidelse af det ældre store Cementfabriksanlæg i denne By.

Det er beliggende tæt ud til Bugten af det sorte Hav, hvor Byen Novorossiisk's Havn er anlagt. Fabriken var oprindelig baseret paa Benyttelsen af haard Mergelsten af en for Fremstillingen af Naturportlandcement passende Blanding, men da man efterhaanden maatte udskyde en betydelig Del af de forekommende Mergellag, fordi de afveg for meget i Sammensætningen, besluttede Ejerne af Fabriken sig til at indrette et nyt Anlæg, hvori de Mergellag, der ikke egnede sig til Fremstillingen af Naturportlandcement, blev underkastet en kunstig Tilberedning og Blanding. Disse Raamaterialer vaadmales i Kominorer og Rørmøller samt brændes i roterende Ovne, i hvilke Fyringen sker ved Hjælp af russiske Kul. Finmaling af Cementen finder Sted paa Kominorer og Rørmøller. Pakningen af den færdigmalede Cement sker ved Hjælp af Exilorer. Bygningen er udført i Jernbeton.

Anlægets Aarsproduktion andrager omtrent 300,000 Tønder, og Kraftforbruget er ca. 1,100 HK.

Cementfabriken i Pargas er beliggende paa en Ø i Skærgaarden i Nærheden af Åbo i Finland og er baseret paa Anvendelsen af en ren krystallinsk Kalksten og plastisk Ler, der vaadmales efter Vaadmetoden i Kominorer og Rørmøller, hvorefter den fremstillede Cementraaslam brændes i en roterende Ovn, der er

Cementfabrik i Pargas (Finland), tilhørende Pargas Kalkbergs Aktiebolag, Pargas.

den største Roterovn, F. L. Smidth & Co. har udført, idet den er 3 Meter i Diameter, 3,4 Meter største Diameter i Brændezonen og 75 Meter lang. Bygningerne afgiver et smukt Eksempel paa moderne Fabriksarkitektur.

Anlæget er baseret paa en Udvidelse med yderligere en Roterovn, hvorefter Produktionen vil andrage omtrent 1,000,000 Tønder.

Cementklinkerne finmales i Kominorer og Rørmøller, og den færdige Cement pakkes ved Hjælp af Exilorer.

Det samlede Kraftforbrug for dette Anlæg med 2 roterende Ovne vil andrage ca. 3,100 HK.

Cementfabriken i Siersza er beliggende ved den galiciske Jernbane i Nærheden af Krakau og er baseret paa Raamaterialer, som bestaar af en haard Kalksten og en blødere Mergel, der tilberedes efter Vaadmetoden i Kominorer og Rørmøller. Brændingen af Cementraaslammen finder Sted i to roterende Ovne, som er bereg-

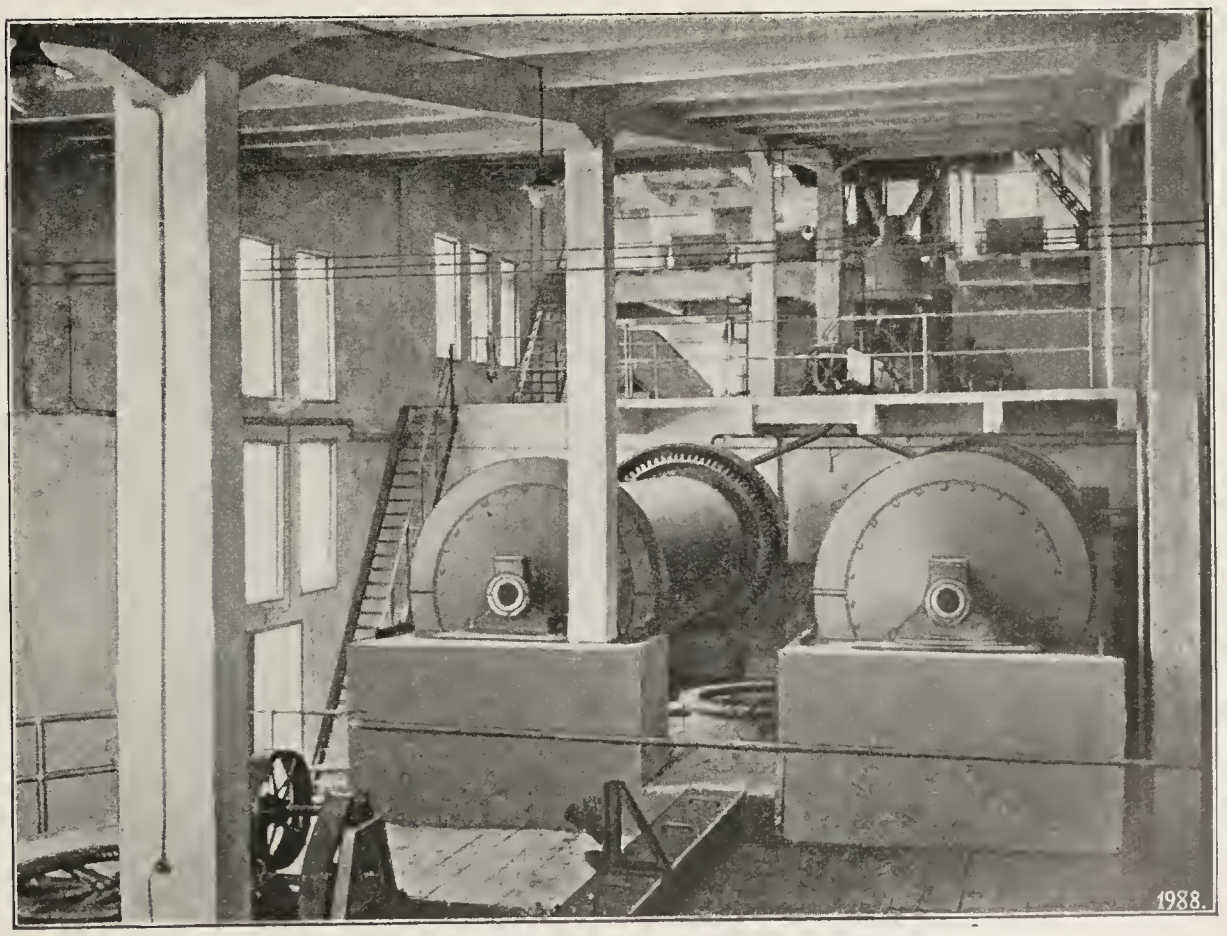

Vaadmølleri i Cementfabriken i Siersza (Galicien), tilhørende «Górka« Cement-Fabriks-Aktien-Gesellschaft, Siersza.

Cementfabrik i Torda (Siebenbürgen),
tilhørende Firmaet Tordaer Cementfabrik Aetiengesellschaft, Budapest.

net til en Aarsproduktion af omtrent 300,000 Normaltønder. Cementklinkerne finmales i Kominorer og Rørmøller, og Pakningen af den færdige Cement sker ved Hjælp af Exilorer.

Alle Bygningerne er udført i Jernbeton, og som Brændselsmateriale benyttes stedlige Kul af forholdsvis ringe Brændværdi.

Kraftforbruget for hele Værket andrager omtrent 1,200 HK.

Cementfabriken i Torda er beliggende i umiddelbar Nærhed af Byen Torda i Siebenbürgen paa Strækningen Budapest—Kronstadt og er baseret paa en haard Kalksten samt Trass og plastisk Ler, der vaadmales i Kominorer og Rørmoller, hvorefter Raaslammen brændes i to store roterende Ovne, i hvilke Fyringen foregaar ved Hjælp af Naturgas, som tilledes Fabriken fra ca. 50 km fjerntliggende Naturgaskilder. Denne Naturgas har en høj Brændværdi; alene fra en af disse Gaskilder udstrømmer der 800,000 m^3 i Døgnet, hvoraf dog Cementfabriken næppe vil kunne benytte mere end ca. 100,000 m^3. Den overskydende Mængde benyttes foreløbig til Drift af en Sodafabrik, elektriske Kraftcentraler o. lign.

De brændte Cementklinker finmales i Kominorer og Rørmoller, og Pakningen af den færdigmalede Cement finder Sted ved Hjælp af Exilorer. Kraftforbruget ved Driften af Anlæget vil udgøre omtrent 1,800 HK.

Bygningsudførelsen er for alle Bygningers Vedkommende Jernbeton.

Cementfabriken i Felsögalla i Nærheden af Budapest er et stort Anlæg endnu under Færdiggørelse, idet første Halvdel kom igang i Aaret 1912, medens sidste Del beregnes at være fær-

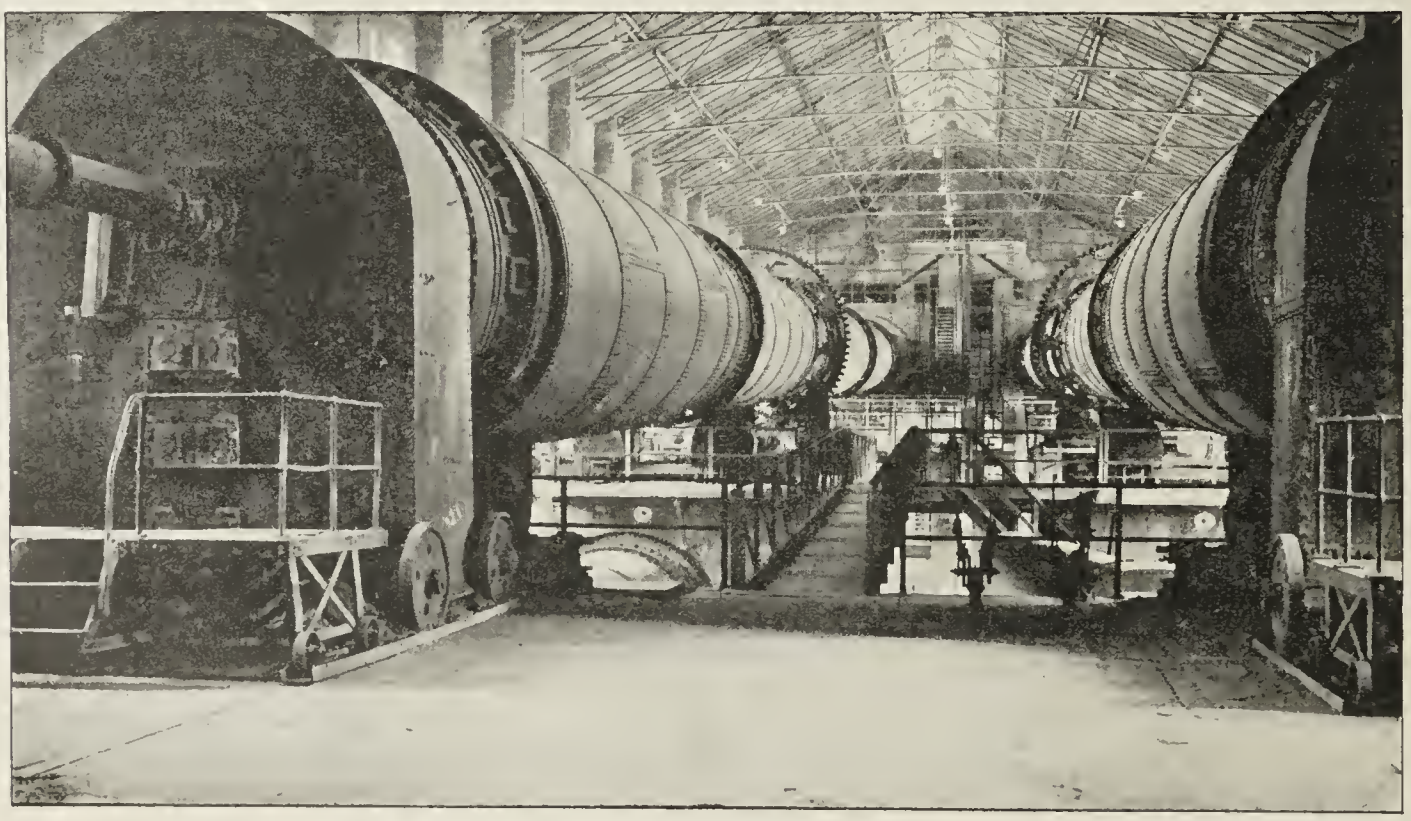

Cementfabrik i Felsögalla, Ungarn.

dig til Nytaar 1916. Anlæget, som er forsynet med 4 Stkr. 70 m lange Roterovne af 3,4 m største Diameter, repræsenterer ikke alene den største Aarsproduktion ved et enkelt Anlæg i Evropa, nemlig ca. $1^1/_2$ Mill. Tønder, men til denne Fabrik benyttes ogsaa de største Maskinenheder, der findes i Cementindustrien for et Anlæg af den Slags. Kraftforbruget for dette store Anlæg andrager henimod 5,000 HK.

Cementfabrik i Gura-Vaii (Rumænien),
tilhørende Firmaet C. Garlesteanu & Succ. Th. Mac-Ocneanu, Gura-Vaii.

Fabriken er beliggende tæt ved Siden af store Brunkulsgruber, som tilhører samme Selskab, som ejer Cementfabriken, og man er i Stand til med stor Fordel at anvende de ringeste, saa at sige usælgelige Brunkulskvaliteter til Cementfabrikationen, hvortil ikke mindst de af F. L. Smidth & Co. herfor konstruerede Fyrapparater ved Roterovnene bidrager. Det aarlige Kulforbrug andrager alene ved Roterovnenes Fyring ca. 150,000 Tons.

Cementfabriken i Gura-Vaii er beliggende ved Stationen Gura-Vaii, umiddelbart ved Jernporten og Donauen paa Strækningen Orsova—Bukarest. Raamaterialerne er haard Kalksten og plastisk Ler, som vaadmales i Kominorer og Rørmøller. Brændingen finder Sted i en Roterovn, hvori der fyres med rumænsk Raaolie, og Finmalingen af den brændte Cement finder Sted i Kominorer og Rørmøller.

Aarsproduktionen udgør omtrent 75,000 Normaltønder, og Bygningen af denne Fabrik efter nye Metoder har givet Stødet til Ændringen og Indretningen af andre lignende Anlæg i Rumænien. Kraftforbruget andrager omtrent 300 HK.

Cementfabrik i Batanovtzi (Bulgarien),
tilhørende Firmaet Bulgarische Aktien-Gesellschaft »Granitoid«. Sofia.

Cementfabriken i Batanovtzi er beliggende ved Banen mellem Sofia og Kystendil. Raamaterialerne er haard, ren Kalksten og Kalkmergel samt plastisk Ler, der vaadmales i Kominorer og Dana-Rørmøller. Brændingen af den fremstillede Raaslam sker i en Roterovn, hvorefter de brændte Cementklinker igen finmales i Kominorer og Rormoller for til Slut at lagres i runde Cementsiloer, hvorfra Pakningen finder Sted ved Hjælp af Exilorer. Aarsproduktionen er 150,000 Normaltønder, og Bygningerne er beregnet for en Udvidelse til det dobbelte.

Anlæget fordrer et Kraftforbrug af omtrent 700, senere

Cementfabrik i Daridja (Asiatisk Tyrki),
tilhørende Firmaet Soeiété Anonyme Ottomane »Arslan«, Konstantinopel.

1,200 HK. Fabriken er den eneste af virkelig Betydning i Bulgarien og fremstiller en udmærket Cement.

Skorstenene og Cementsiloerne er byggede efter Mohls System, og iøvrigt er hele Fabriken udført i Jernbeton.

Bygningerne paabegyndtes kort før Udbrudet af den bulgarsk-tyrkiske Krig og fortsattes under denne, hvorefter Fabriken straks efter Krigens Ophør blev færdiggjort og igangsat. Som Fyrmateriale benyttes bulgarske Brunkul, der brydes nogle faa Kilometer fra Fabriken.

Cementfabriken i Daridja er beliggende ved Ismidbugten ved Kysten udfor Banen Haidar-Pascha til Bagdad, men den har ingen Jernbaneforbindelse,derimod Skibsforbindelse med Konstantinopel. Raamaterialerne er haard Kalksten og Ler, som tilberedes efter Vaadmetoden i Kominorer og Rormøller. Den fremstillede Raaslam brændes i to roterende Ovne, hvorefter Klinkerne formales i Kominorer og Rørmoller. Bygningen er udført i Jernbeton. Kullene er tyrkiske, der udvindes paa Lilleasiens Kyst i Herakleia lige udenfor Bosporus. Aarsproduktionen andrager henimod 300,000 Normaltønder.

Anlæget fordrer et Kraftforbrug af 1,200 HK.

Cementfabriken i Tangshan er beliggende i Tangshan ikke ret langt fra Havnebyen Tientsin i Nord-Kina.

Driften er baseret paa Benyttelsen af haard Kalksten og plastisk Ler som Raamateriale, Leret slemmes og vaadmales sammen med Kalken efter Vaadmetoden i Kominorer og Rørmøller. Brændingen af Raaslammen finder Sted i 2 roterende Ovne ved Hjælp af stedlige Stenkul, og Finmalingen af Cementklinkerne sker i Kominorer og Rørmøller. Aarsproduktionen andrager omtrent 300,000 Tønder, Kraftforbruget omtrent 1,200 HK.

Bygningerne er udført i Murværk, men alle Jernkonstruktionerne er fremstillede i Evropa og i færdiggjort Stand sendt til Kina.

Cementfabriken i Bangsue er beliggende ved Jernbanen, der fra Bangkok fører Nord paa ind i Landet, og kun ca. 20 Minuters Jernbanekørsel fjernet fra nævnte By. Som Raamateriale anvendes Kridt og plastisk Ler. Leret findes i

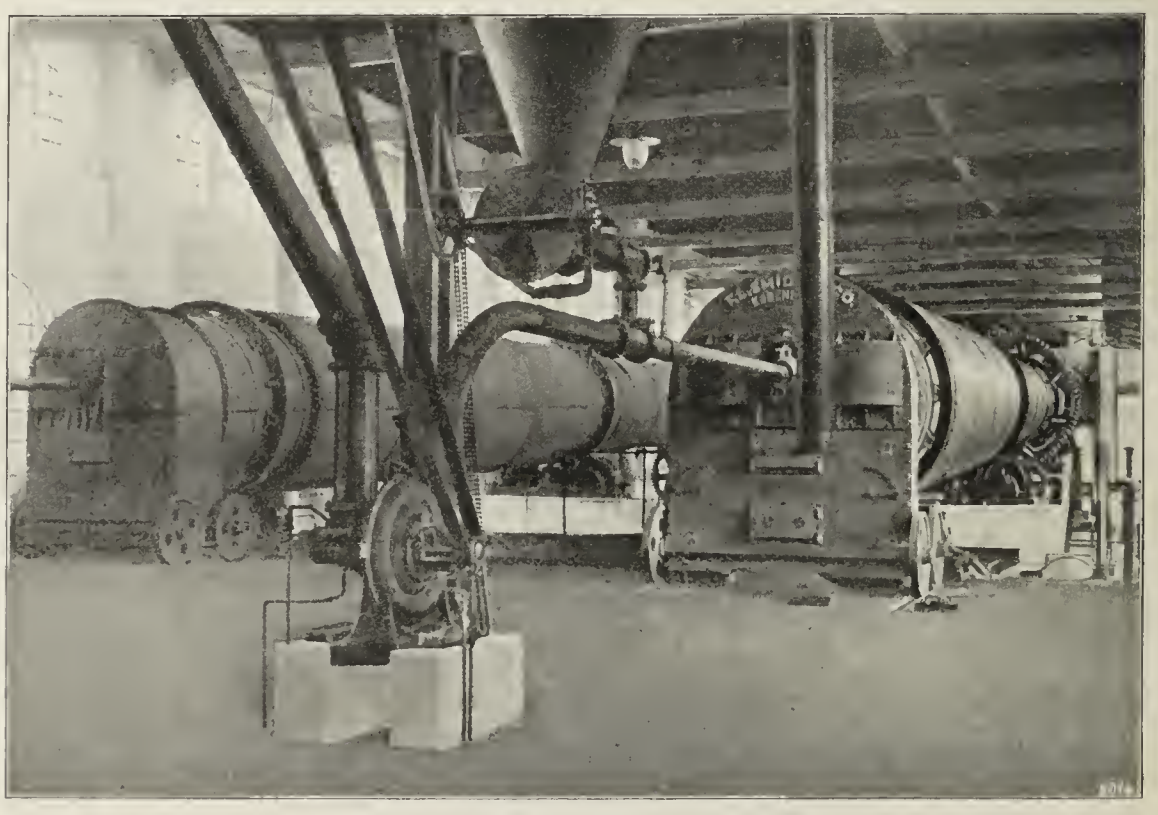

Cementfabrik i Tangshan (Kina),
tilhørende The Chee Hsin Cement Co., Ltd., Tientsin.

umiddelbar Nærhed af Fabriken, medens Kridtbrudet ligger et betydeligt Stykke Vej inde i Landet, saaledes at Kridtet maa transporteres ned til Fabriken med den ovennævnte Jernbane.

Kridtet og Leret opslemmes i en Slemmemaskine og vaadmales. Brændingen foregaar i en Roterovn, hvori der fyres med Raaolie fra de ostindiske Øer.

Samtlige Skorstene paa Fabriken og endvidere en stor rund Cementsilo er udført efter Kaptajn Møhls System.

Maskinerne trækkes ved Elektromotorer, og Elektriciteten leveres af Siam Electricity Company, der har en stor elektrisk Central i Bangkok. Maskinerne til Anlæget blev i Efteraaret 1914 med Det Østasiatiske Co.s Skibe sendt herfra direkte til Bangkok, og Anlæget blev sat i Gang sidste Foraar. Fabriken, der er under dansk Ledelse, er i Stand til aarlig at producere ca. 135,000 Tønder Portlandcement.

Cementfabrik i Bangsue (Siam),
tilhørende The Siam Cement Company, Ltd., Bangkok.

Canada Cement Co., Ltd., Montreal, Canada.

Cementfabriken i Montreal tilhører et Selskab, der besidder 13 forskellige Cementfabriksanlæg i Canada. Fabriken arbejder efter Tørmetoden med roterende Ovne indtil 150 engl. Fods Længde. Som Brændselsmateriale benyttes Kul. Produktionen andrager 4000 Tønder om Dagen. Af Billedet vil det ses, at man i Amerika bruger den Fremgangsmaade først at bygge Fundamenterne til Maskinerne, derefter opstille disse for til Slut at bygge Huset over dem. Enhver af de paa Billedet viste Møller er forsynet med egen Elektromotor, og alle Møller er udfort paa F. L. Smidth & Co.s Maskinfabrik i New-York.

Three Forks Portland Cement Co.'s Fabrik i Trident, Montana, arbejder efter Tørmetoden, og Produktionen andrager 1,500 Tønder om Dagen. Fabriken er udstyret med roterende Ovne af 150 engl. Fods Længde. Som Brændselsmateriale benyttes Kul. Kraftforbruget andrager ca. 3,400 HK. Af Billedet fremgaar Forskellen mellem den amerikanske og den evropæiske Byggemaade.

Anlæget er udført efter F. L. Smidth & Co.s Planer og forsynet med Firmaets Særkonstruktioner af Møller og andre Indretninger, fremstillet paa Firmaets Maskinfabrik i New-York.

Three Forks Portland Cement Co., Trident, Montana.

❁ ❁ ❁

En Advarsel mod usund Eksport.

Industriraadets Eksportudvalg.

I de forløbne Maaneder siden Eksportudvalget nedsattes, har dette arbejdet overvejende i det stille for at orientere sig overfor de Opgaver, der ligger for. Det under Udvalget sorterende Eksportbureau har ligeledes staaet i Organiseringens Tegn, men dog ogsaa allerede arbejdet med sine Opgaver. Efter at hele denne Sag saaledes er kommet i et godt Spor, har Udvalget ment Tidspunktet inde til at træde i nærmere Rapport til større Kredse og har udsendt en Offentliggørelse vedrørende sit Arbejde. Efter en kort Omtale af Eksportudvalgets Nedsættelse og Bureauets Oprettelse, hedder det heri:

»Dette Udvalg, hvis Formand er Fabrikant *C. F. Jarl*, har sat sig til Opgave, ikke alene som Tilfældet er med mange Eksportforeninger, at være et rent og skært Adressekontor, men dels at være *raadgivende* for den danske Industri med Hensyn til Eksport, og dels overfor Forespørgsler fra Udlandet at være en *kritisk Formidler* mellem Efterspørger og Producent. Hertil udkræves et indgaaende Kendskab til de enkelte Fabriker og til de enkelte Industridrivendes øjeblikkelige og eventuelle fremtidige Evne til Eksport, saaledes at det altid vil være muligt ved en Forespørgsel fra Udlandet at henvise til virkelig leveringsdygtige Firmaer. Overfor den øjeblikkelige Situation er dette af Betydning, da »Eksportfeberen« nodig skulde bevirke, at Firmaer, der kun ledes af Hensyn til den øjeblikkelige Fordel, bringer vor Industris gode Navn i Fare.

Opgaven er stor og kræver Indsamling og Bearbejdelse af et meget stort Materiale. I Øjeblikket arbejdes nærmest paa at faa et samlet Overblik over Situationen, idet man gaar forsøgsvis frem. Skulde man anføre et Resultat af dette foreløbige Arbejde, maatte det være, at der rundt om i Landet hersker fuldstændig overdrevne Forestillinger om egen Evne til Eksport og om Mulighederne for samme. Udvalget er

klar over, at mange og navnlig mange mindre Industridrivende her i Landet vil lide bitre Skuffelser ved deres øjeblikkelige store Tro paa Eksportmuligheder, fremkaldt ved de herskende meget høje Konjunkturer.

Det er derfor paa Tide at udsende et alvorligt Varselsord mod den usunde Udvikling, som Eksporten delvis er i Færd med at tage herhjemme, navnlig fremkaldt ved, at ukyndige gaar ind i Erhvervslivet og paatager sig Opgaver, de ikke kan lose, og som derfor virker til Skade for os i Udlandets Omdømme.

Paa den anden Side er man overbevist om, at der vil være store Muligheder for dansk Industrieksports videre Udvikling. Eksportudvalget har imidlertid her sin Opmærksomhed fæstet paa Nødvendigheden af en hensigtsmæssig Organisering indenfor Industrien, saaledes at de til Raadighed staaende Kræfter kan udnyttes paa bedste Maade. Ved den Indsigt og det Overblik, Udvalget efterhaanden vil faa baade udadtil og indadtil, mener man at kunne yde sit til en heldig Udvikling af disse overordentlig betydningsfulde Spørgsmaal ved Vejledning og Raad. Uden at lade sig forblinde af de øjeblikkelige Konjunkturer maa Industriens Bestræbelser rettes mod under Krigen at organisere sig til Arbejdet efter denne. Kun herved kan man skabe en sund Eksportbevægelse af reel og nationaløkonomisk Værdi«.

□□□□□□

Dyrtidslovforslaget.

I Anledning af det af Regeringen under 9. November d. A. i Folketinget fremsatte Lovforslag om kommunale Foranstaltninger i Anledning af Dyrtiden og om Dækning af overordentlige kommunale Udgifter afholdtes Mandag den 6. ds. paa Kjøbenhavns Bors et Fællesmode af Delegerede fra følgende Organisationer: *Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation, Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk, Industriraadet, Fællesrepræsentationen for dansk Skibsfart* og *De kjobenhavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation.* Efter en Række Taler af Formændene for de paagældende Organisationer, der gav Udtryk for Erhvervenes Protest mod de i Lovforslaget indeholdte Principer, vedtoges sluttelig enstemmigt følgende Resolution:

»Modet erkender, at de af Krigen skabte Konjunkturer vel har givet store Dele af vort Samfund rigelig Adgang til Fortjeneste, men paa den anden Side foraarsaget en ekstraordinær Dyrtid, der øver et foleligt Tryk paa de smaa Husholdninger, og som ogsaa rundt om i Landet har fremkaldt en Del Nod. Dette gælder saaledes adskillige af vore Organisationers Medlemmer, Smaamestre, Smaaskippere, Smaahandlende — smaa Næringsdrivende i By og paa Land, — men forøvrigt ikke mindre fastlonnede Folk med beskedne Indtægter, smaa Pensionister, Alderdomsunderstottede, frem for alt fattige Enker med Børn. At søge en saadan ekstraordinær Nod afhjulpet er imidlertid en almen Samfundssag, og den paagældende Opgave bor derfor, selv om Kommunernes Medvirken neppe kan undværes, først og fremmest loses af Staten og ved Statskassens Midler. At dette fører til nye ekstraordinære Skattepaalæg, og at disse særlig kommer til at ramme dem, som under disse Forhold har haft særlig stor Fortjeneste, vil de af os repræsenterede Erhverv være de sidste til at beklage sig over.

Derimod maa man nedlægge en bestemt Indsigelse imod, at Skattelovgivningen, i Stedet for som hidtil at ligge i Rigsdagens Haand, nu for et vist Aaremaal helt og holdent overlades til Kommunalbestyrelserne i Forening med en enkelt Minister, saaledes at alle hidtidige af Lovgivningsmagten efter nøjeste Overvejelse fastsatte Normer og Regler for Kommunalskatterne fuldstændig ophæves, ja endog saaledes at der aabnes Kommunerne Adgang til vilkaarlig at fastsætte, at visse Klasser af Skatteydere skal være pligtige at betale, medens andre helt kan slippe. Modet maa heroverfor gøre de af Landets tidligere Konseilspræsident ved Sagens første Behandling i Folketinget udtalte Ord til sine: »Rigsdagen er, ogsaa i dette Tilfælde, ikke blot sat til at vaage over, at der vederfares de Trængende og Nodlidende Retfærdighed under de nuværende Forhold, men den er ogsaa sat til at vaage over, at der vises Retfærdighed og ikke Vilkaarlighed overfor Landets skatteydende Borgere«.

Den samme Tillid, som Organisationerne i denne Henseende udtaler til Landets Rigsdag, nærer vi ogsaa til, at den hoje Rigsdag vil ændre Lovforslaget derhen, at den ej alene ikke anbefaler, men ligefrem forbyder Kommunerne at aabne særlige Udsalg med Levnedsmidler og derved paaføre den mindre Detailhandlerstand ny og trykkende Konkurrence.«

□□□□□□

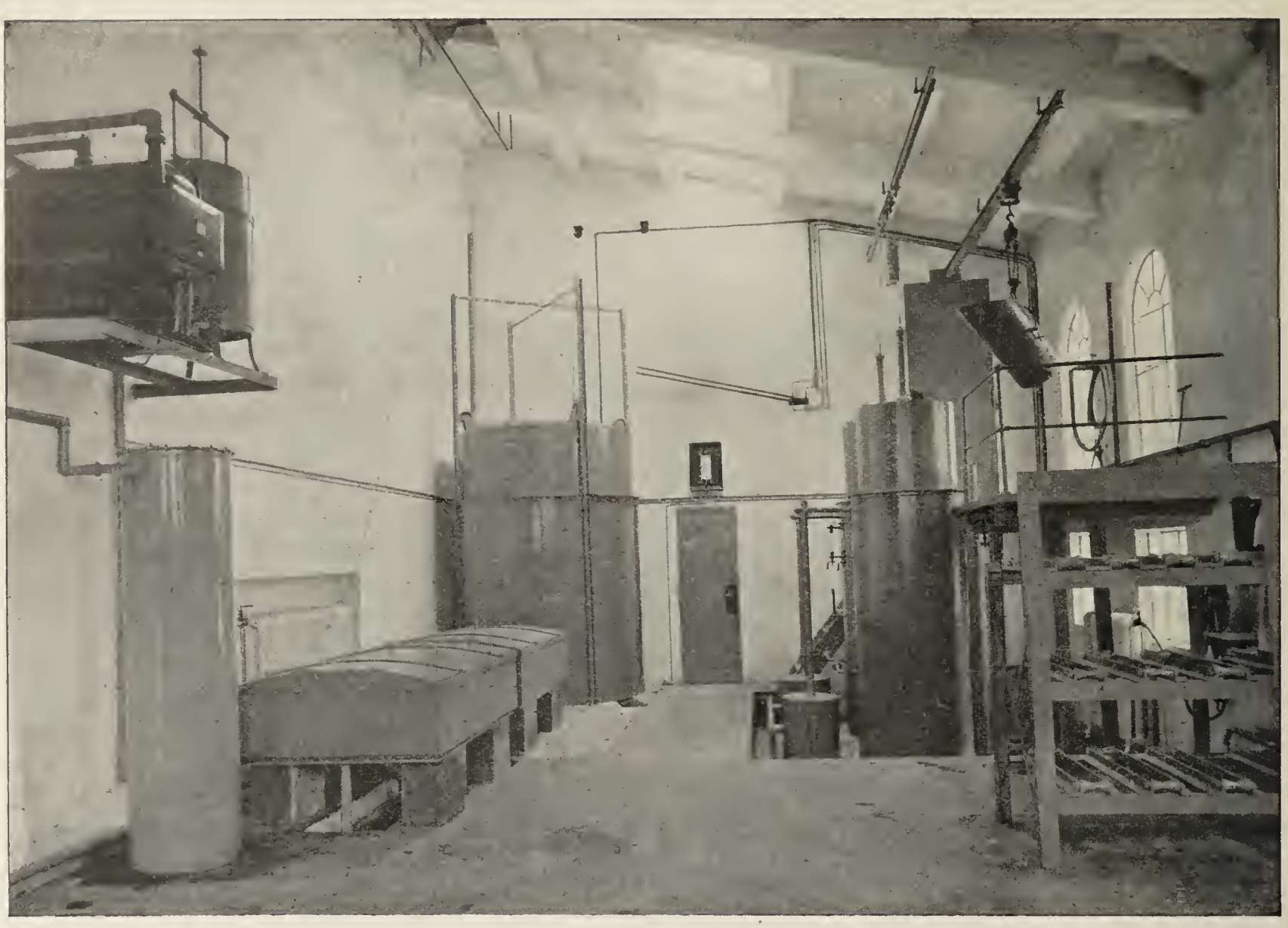

Fig. 1.

Dansk Dissousgas-Fabrik.

Atter en ny Fabrik fremkaldt ved den raske tekniske Udvikling, ved Tidens Krav omplantet paa dansk Grund. Det er det stigende Begær i Teknik og Industri efter ren Acetylen, der har givet Stødet til Dissousgas-Fabriken.

Som det vil erindres, bragte vi i vort Februar-Hefte en Beskrivelse af den nye Ilt- og Brint-Fabrik paa Amager. Med den uhyre Betydning, som den autogene Svejsning har faaet for moderne Fabrikation paa en Masse Omraader, var det at skabe nem og sikker Adgang til det ene Raastof for denne Proces — Ilten — en Livsbetingelse for Metoden. Acetylenen havde man i aarevis kunnet skaffe sig og skaffer sig endnu den Dag i Dag som oftest ved Acetylengasværker. Men selv om disse er og maa anses for at være Hovedkilderne for Fremstillingen, klæber dog herved altid nogle Ulemper, dels da disse Gasværker altid medfører nogen Risiko, dels fordi den Gas, der fremstilles, kun for de allerstørste Værkers Vedkommende, hvor en grundigere Rensning finder Sted, er helt ren. Den største Mangel ligger dog i, at den vanskelige Transport sætter Grænser for Anvendelsen. For lokal, temporær Anvendelse rundt om maa man kunne transportere Acetylenen i Beholdere, f. Eks. til Demonteringer (Skæring med Ilt), ved Reparationer paa Stedet, ved temporær Belysning eller Belysning af Vogne (Jernbane- som Automobilbelysning), og her maa Gasværks-acetylenen anses for saa godt som udelukket. Acetylen kan nemlig hverken sammentrykkes, som Ilten kan det, eller som Følge heraf leveres i Staalflasker. Blot ved $1^1/_2$ Atmosfæres Tryk kan den eksplodere uden anden Foranledning end et Stød eller Slag, en pludselig Opvarmning el. lign. Nu træffer det sig derimod saa heldigt, at Acetylen lader sig opløse i en Vædske, der hedder Acetone, og Mængden vil som bekendt vokse med det Tryk, hvorunder Opløsningen finder Sted. Indpresses Acetylen under stærkt Tryk — flere Atmosfærer —, kan Acetonen optage meget betydelige Mængder, og da saavel Optagelsen som Afgivelsen foregaar meget langsomt, og Opløsningen *ikke* er eksplosiv, ligger der i nævnte Forhold en Udvej til at »akkumulere« Acetylen i mindre Beholdere.

Det var de to franske Kemikere *Claude* og *Hess*, der først iagttog disse Forhold. Men direkte at pumpe Acetylen i Acetone lader sig nu af flere Grunde ikke gøre; denne udvider sig under Optagelsen og trækker sig sammen under Afgivelsen, hvorved frie Rum i Beholderen let vilde opstaa, der fyldte med Acetylen kunde fremkalde Eksplosionsfare. Vædsken maa derfor opsuges i et porøst Legeme, der ikke, naar det er tomt, danner større Hulrum, kun »Haarrør«.

Fremgangsmaaden bliver derfor denne: en Staalbeholder af passende Størrelse fyldes med en porøs Masse, hvis Hovedbestanddele er Asbest, Kieselgur og Trækulspulver med særlige Tilsætninger, der som Regel er Fabrikationshemmelighed. I denne Masses Porositet opsuges Acetonen; dog fyldes den ikke helt med denne Vædske, thi alt som Acetylenen indpumpes, udvider Acetonen sig. At der derved bliver nogle tomme Carpilarrør, gør som sagt intet. Franskmanden *le Chateliers*, der har beskæftiget sig meget med disse Spørgsmaal, har ved Forsøg godtgjort, at gennem Carpillarrør forplanter Eksplosioner sig ikke. Om Metodens Betydning faar man et Begreb, naar det meddeles, at 1 Liter Acetone ved 10 Atmosfærers Tryk kan optage og senere langsomt afgive 275 Liter Acetylen!

Det er den kendte svenske Tekniker *Gustaf Dalén* (Nobelpristager fra 1912), der har sat hele denne Akkumuleringsmetode for Acetylen i System. Paa Grundlag af sine Iagttagelser og Arbejder anlagde han en Fabrik i Stockholm, »Gasakkumulatorfabriken«, til Fremstilling af Acetylen, opsuget i Acetone i Staalbeholdere fyldt med porøs Masse. Fabriken, der fremstiller disse Gasakkumulatorer, fandt stor Kundekreds. Ogsaa her i Landet fandt dens Produkter rig Anvendelse. Svenske Gasakkumulatorer har saaledes i en Aarrække været anvendt af Sydfynske Jernbaneselskab til Waggonbelysning, og navnlig i de senere Aar til Autogensvejsning saadanne Steder, hvor Virksomheden enten ikke ønskede eller ikke havde Brug for eget Gasværk.

Med den stigende Betydning af Autogensvejs-

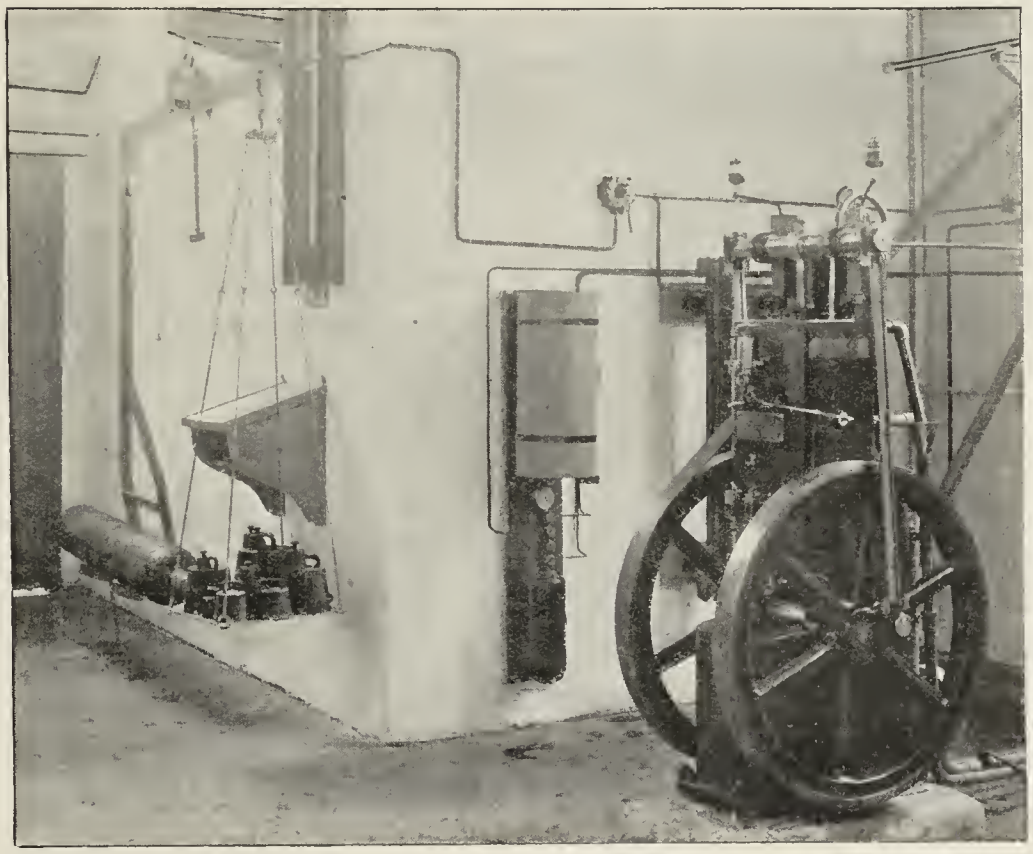

Fig. 2.

ning *in mente* maa det derfor hilses med Glæde, at Landet nu har faaet sin egen Gasakkumulatorfabrik, anlagt af den svenske Fabrik, men for et eget dansk Aktieselskabs Regning. Den er i hele sit Anlæg som Virkemaade hypermoderne.

Fabrikationen bestaar i, at man som sædvanligt af Karbid fremstiller Acetylen, der derefter omhyggeligt renses og pumpes paa Akkumulatorer.

Den nye Fabrik ligger paa Amager, i de nye Kvarterer, hvor saa mange Fabriksanlæg søger ud. Det er en lav En-Etagesbygning, i hvilken der foruden et Kontor og et Motorrum kun findes eet Arbejdsrum, det store Fabrikslokale, ved Brandmur adskilt fra en Sidefløj, der rummer Karbidlageret. Gennem Brandmuren fører en Dør-

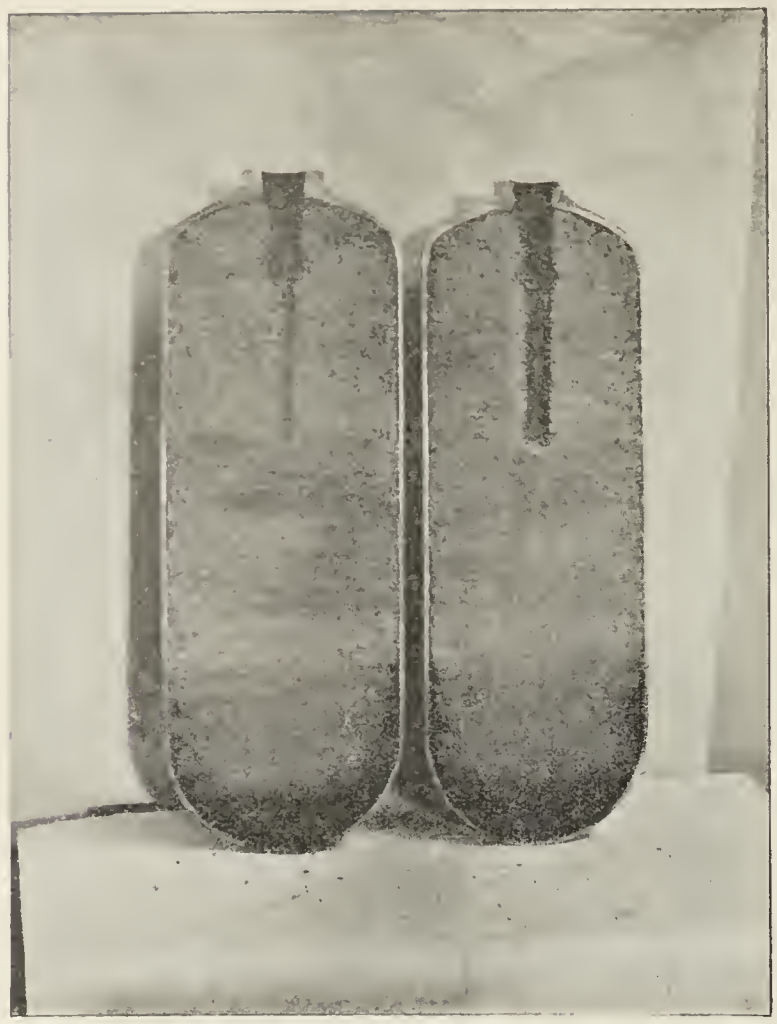

Gasakkumulator i Gennemsnit.

aabning med dobbelt Jern-Asbestdør ind til det egentlige Fabriksrum. Dette rummer to Generatorer, en Gasklokke, Renseapparater, Maaleapparater, et stort Pumpeanlæg og en Række »Ladepladser«, hvor de forskellige Staalflasker med poros Masse og Acetone kan lades med Acetylen. Gangen i Processen er følgende:

Fra Karbidlageret bringes Karbiden i Charger paa 100 Kilogram ind og paafyldes Generatorerne. Disse virker efter Princípet: Karbid i Vand. I den overste Del af Generatoren er anbragt to konaksiale Cylindre med dobbelt Stempel. I den overste Cylinder staar Stemplet i Bund, naar Ladning skal finde Sted. Dens Hulrum fyldes med Calcium-Karbid, hvorpaa Generatoren lukkes og Trykvand tilledes den anden Cylinder under Stemplet, der bevæger sig vandtæt i den. Alt eftersom dette Stempel løfter sig, skyder følgelig det overste Stempel Calcium-Karbiden op over den aabne Cylinders Rand, saaledes at Calcium-Karbiden herudover kan falde ned i Beholderens Vand, hvor Processen, der giver Kalk og fri Acetylen, kan foregaa. Stemplets Vandring reguleres med Trykvandet, dette atter ved en Hane, der er sat i Forbindelse med Gasklokken: Gaar Udviklingen for rask, hæver Gasklokken sig, hvorved Trykvandsventilen atter automatisk lukkes; og synker Klokken, aabnes der atter automatisk for Trykvandet, o. s. v.

Fra Generatorerne, hvor Acetylenen kun staar under ringe Tryk (200 mm Vand), gaar den igennem en Vandlaas, der udskiller de grovere Urenheder samt Storsteparten af Ammoniakindholdet, til Gasklokken og herfra til Rensekassen. Den finere Rensning — thi den Fordel skulde jo Dissousgassen have fremfor den almindelige Acetylen-Gasværksgas — foregaar i disse Rensekasser. Her passerer Gassen gennem en Rensemasse, hvis Væsensbestanddel er Kromsyre, der fjerner Svovl- og Fosforforbindelse saa godt som fuldstændigt, derpaa gennem en lodret Cylinder, hvor den tørres ved Klorcalcium, gennem en Regulator og en Maaler til Kompressoren.

Det er selvfølgelig Kompressionen, der er Vanskeligheden i Processen. Den foregaar i to Trin, og der sammentrykkes i det hele taget kun til 20 Atmosfærer. Efter første Trin føres den sammentrykkede Gas gennem en vandkølet Rørslange, og man har sørget for, at skulde Trykket i Kompressoren gaa over blot 25 Atmosfærer, saa aabner Sikkerhedsventilen sig. Efter atter en Tørring føres Acetylenen fra Kompressoren til de forskellige Tilkoblingssteder for Akkumulatorer af forskellig Størrelse til Fyldning og er derefter klar til Forsendelse.

Selvfølgelig har Installationen af en Fabrik af denne Art været den allerskarpeste Kontrol underkastet. Alle Sikkerhedsforanstaltninger er tagne, aabne Lys er banlyste, al Mulighed for Gnistdannelse saa godt som udelukket. Belysningen sker udefra, fra udenfor Vinduerne anbragte store Lamper og Reflektorer. Elektromotoren, der trækker Kompressoren, og som er indkapslet, er af samme Grund anbragt i et Naborum, og Akslen ført saa lufttæt som mulig igennem Væggen.

Men endnu mange andre Hensyn har været at tage: Den Tragt, hvorigennem Calcium-Karbiden styrtes ned i Generatoren, er blyforet! Det var jo nemlig muligt, at et haardt Stykke Calcium-Karbid ved at støde mod Jernvægge eller falde paa Gulvet paa en Dørkplade eller andet Sted, hvor der var Jern, kunde give den Gnist, man mere end noget andet frygter i en Fabrik som denne; det maa jo erindres, at det er indenfor overordentlig vide Grænser, at en Acetylen-Luftblanding er eksplosiv; Galleriet er derfor af imprægneret Træ.

Vore Billeder viser tilhøjre i Baggrunden de to Generatorer. Over den ene hænger Beholderen,

hvormed Karbiden gennem Jerndøren under Loftet tilhøjre i Billedet ved en lille Løbekat transporteres ind i Lokalet. I Baggrunden tilvenstre ses Gasklokken, i Midten Døren ind til Karbidrummet. Paa Billedets venstre Side yderligere de to flade Rensekasser; den lodretstaaende Cylinder er fyldt med Klorcalcium til Tørring af Gassen o. s. v. Paa Hylden ovenover ses Regulatoren og Gasmaaleren. — Det andet Billede viser Kompressoren, en Dobbelt-Kompressor, der trækkes fra en Aksel, der føres ind fra Naborummet. Tilvenstre findes en Vægt, hvor hver tom Gasakkumulator vejes for at konstatere, hvor meget Acetone den har tabt; og midt paa Billedet ses paa Væggen det Arrangement, ved Hjælp af hvilket Efterfyldningen med Acetone kan foregaa. Endelig bringer vi Billedet af en fyldt Gasakkumulator i overskaaren Stand.

Den Betydning, Gasakkumulatorfabriken vil kunne faa for dansk Produktion, er jo væsentlig knyttet til Acetylenens Anvendelse til Autogensvejsning. Men det er ikke det eneste Omraade, hvor Beholdere med Acetylen-Dissous anvendes. Til Belysning af Jernbaner og Automobiler som til Projektorer i Militæret bruges allerede en ikke hel ringe Mængde; og naar *Daléns* elegante Blinksignaler begynder at blive almindelig anvendte som Lys-Signaler paa Statsbanerne, vil endnu flere Akkumulatorer kræves. Fabriken er da ogsaa bygget med snarlig Udvidelse for Øje, idet den kan rumme yderligere et Par Generatorer og dermed præstere Vidnesbyrd om, at Dissousgassen, der betyder et saa vigtigt Hjælpemiddel paa flere tekniske Omraader, har fundet stedse stærkere Indpas i dansk Teknik til Ære for dennes Perfektibilitet. *G. G.*

□□□□□□

Statsmonopolernes Skæbne.

Det svenske Tobaksmonopol, med hvilket Statsmonopolerne i den egentlige Industri for første Gang indførtes i Skandinavien, har haft en meget lidet heldig Skæbne, og de Spaadomme, der i sin Tid opstilledes fra den svenske Industris Side i Kampen mod dette System, synes at skulle slaa fuldstændig til. Vi har tidligere omtalt, hvorledes den svenske Industri stillede sig til dette Udslag af den mærkværdige Ensighed efter at udstrække Statens Virksomhed til Omraader, hvor den ikke horer hjemme, der synes at være en uomgængelig Følge af det saakaldte parlamentariske System. Efter nu at have virket i et halvt Aar er det svenske Tobaksmonopol udsat for Kritik fra alle Sider. Forbrugerne har faaet Statsmonopolets Velsignelser at føle ved dyre og daarlige Varer. Tobaksforhandlerne, der nylig har holdt et stort Møde i Stockholm, hvor den bitreste Kritik over Monopolet kom til Orde, klager over Vilkaarligheden og Sletheden i Monopolets Ledelse, der beskyldes for manglende Forudseenhed, manglende Forretningskyndighed og manglende Sans for virkelige Forhold. Ogsaa overfor Arbejderne synes Monopolet at have været lidet heldigt, og dets Fremtræden karakteriseres som vaklende og skadelig for alles Interesser. Alt i alt er den saaledes fremsatte Kritik et nyt Bevis paa, hvor vanskeligt det er at føre al den teoretiske Visdom, den moderne Rigsdagsvælde kan sætte sammen, frelst gennem det praktiske Livs Skærsild — maaske som en naturlig Følge af, at det Stof, som er symbolsk for slig teoretisk Visdom, nemlig Papiret, saa let forvandles til Aske.

At dansk Industri har den fulde Forstaaelse af Konsekvenserne af det svenske Statsmonopols Resultater behøver ikke nærmere at paapeges, men maaske der her for vort store Publikum var en gavnlig Anledning til at følge den Skæbne, slige Statsmonopoler ogsaa bereder den store Forbrugerverden. Man har Eksempler til Efterfølgelse — man har dem ogsaa til Skræk og Advarsel!

□□□□□□

Jørgen Balthasar Dalhoff.

Et Liv i Arbejde, efter hans egne Breve og Optegnelser skildret af hans Søn, N. Dalhoff. G. E. C. Gads Forlag. Kbhvn. 1915.

I dette Skrift, hvoraf 1. Halvdel foreligger nu, udgivet med Understottelse af Industriforeningen i Kjøbenhavn og det Reiersenske Fond, har Forfatteren sogt at give en Livsskildring af sin Fader, den bekendte Guldsmed og Metalstøber J. B. Dalhoff.

Efter en Skildring af de foregaaende Slægtled, om hvilke der gennem Breve og Optegnelser foreligger en Række karakteristiske Træk, søger Forfatteren gennem Breve og mundtlig Overlevering at give et Billede af den mærkelige Mand, der gennem sit Arbejde for det danske Kunsthaandværk og sin nære Stilling til Indu

striforeningen som dens Ophavsmand og som flittig Arbejder i Udvalg o. s. v., kom til at spille saa fremtrædende en Rolle i dansk Haandværks og Industris Historie.

Det interessanteste i det foreliggende Halvbind er de gode Bidrag, der her er givne til Forstaaelse af en under alle Omstændigheder original Personlighed og til vigtige Punkter i det danske Haandværks Historie.

Saasnart Bogen foreligger i sin Helhed, skal vi komme nærmere tilbage til den og til en nojere Vurdering af J. B. Dalhoffs Livsgerning.

□□□□□□

Den engelske Kontrabandeliste.

Af den officielle engelske Bekendtgorelse af 14. Oktober vedr. Kontrabandevarer bringer vi her en paa Foranledning af Industriraadet foretagen Oversættelse:

Liste 1. Absolut Kontrabande.

1. Alle Slags Vaaben, incl. Sportsvaaben, og Dele deraf.
2. Redskaber og Apparater, udelukkende bestemt for Fabrikation af Krigsammunition, eller for Fabrikation eller Reparation af Vaaben eller Krigsmateriel til Brug til Lands eller til Sos.
3. Drejebænke og andre Maskiner eller Værktojsmaskiner, som kan anvendes til Fabrikation af Krigsammunition.
4. Smergel, Korund, Natur- og kunstig (Alundum), og Karborundum, i enhver Form.
5. Alle Slags Projektiler, Ladninger dertil, og Patroner, og Dele deraf.
6. Paraffin (paraffin wax).
7. Krudt og Explosivstoffer specielt fremstillet til Krigsbrug.
8. Materialer, som anvendes til Fabrikation af Explosivstoffer, incl. Salpetersyre og alle Slags salpetersure Salte; Svovlsyre; rygende Svovlsyre (Oleum); Eddikesyre og eddikesure Salte; klorsur Baryt og kloroversur Baryt; eddikesur Kalk, salpetersur Kalk og Kalciumkarbid; Kalisalte og kaustisk Kali; Ammoniaksalte og Ammoniakvand (Salmiakspiritus); Natron (kaustisk Soda), klorsur Natron og kloroversur Natron; Kvægsolv; Benzol, Toluol, Xylol, solvent Nafta, Fenol (Karbolsyre), Kresol, Naftalin, samt Blandinger og Derivater deraf; Anilin og dens Derivater; Glycerin; Aceton; Eddikeæter; Ætylalkohol; Metylalkohol; Æter; Svovl; Urinstof; Cyanamid; Celluloid.
9. Brunsten; Saltsyre; Brom; Fosfor; Svovlkulstof; Arsenik og dets Forbindelser; Klor, Fosgen (Karbonylklorid); Svovlsyrling; Nitroprussidnatrium; Cyannatrium; Jod og dets Forbindelser.
10. Spansk Peber (Capsicum) og Peber.
11. Kanonaffutager, Ammunitionskasser (limberboxes), Forstillinger, Militærvogne, Feltesser, og Dele deraf; Lejrmateriel og Dele deraf.
12. Pigtraad og Redskaber til Anbringelse og Overklipning af samme.
13. Afstandsmaalere og Dele deraf; Projektorer og Dele deraf.
14. Beklædning og Udrustning af udpræget militær Karakter.
15. Ride-, Træk- og Pakdyr, egnede, eller som kan blive egnede, til Krigsbrug.
16. Alle Slags Seletoj af udpræget militær Karakter.
17. Kvæg-, Boffel- og Hestehuder; Kalve-, Svine-, Faare-, Gede- og Dyreskind; Læder, garvet eller ugarvet, egnet til Sadelmagerarbejde, Seletøj, Militærstøvler, eller Militærbeklædning; Læderremme, Læderpakninger til hydrauliske Anlæg og Pumper.
18. Alle Slags Garvestoffer, incl. Quebrachotræ og Garveekstrakter.
19. Raauld, Kamuld, Kardeuld; Uldaffald; Uldtops og -Blaar; almindeligt Uldgarn og Kamgarn af Uld; alle Slags Dyrehaar og Tops, Blaar og Garn af Dyrehaar.
20. Raa Bomuld, Linters, Bomuldsaffald, Bomuldsgarn, Bomuldsvarer og andre Bomuldsprodukter, som kan bruges i Fabrikationen af Eksplosivstoffer.
21. Hor, Hamp, Ramie, Kapok.
22. Krigsskibe, incl. Baade og Dele deraf af en saadan Art, at de kan bruges paa Krigsskibe.
23. Undervands-Lydsignal-Apparater.
24. Panserplader (armour plates).
25. Alle Slags Luftfartøjer, incl. Flyvemaskiner, Luftskibe, Balloner og Dele deraf, samt Tilbehør og Genstande egnede til Brug i Forbindelse med Luftfartojer.
26. Alle Slags Motorkøretojer og Dele deraf.
27. Ringe for Motorkøretøjer og for Cykler, samt Artikler eller Materialer, som særlig egner sig til Anvendelse i Fabrikationen af Ringe eller til Reparation af saadanne.
28. Mineralolier, incl. Benzin og Motorsprit.
29. Harpiksprodukter, Kamfer og Terpentin (vegetabilsk og mineralsk); Trætjære og Tjæreolie.
30. Gummi (incl. Raagummi, Gummiaffald og regenereret Gummi; Oplosninger og Geléer indeholdende Gummi, eller hvilkesomhelst andre Præparater indeholdende Gummi, Balata og Guttapercha, og

folgende Gummiarter, nemlig: Borneo, Guayule, Jelutong, Palembang, Pontianac, og alle andre Stoffer, som indeholder Kautschuk), og Varer fremstillet helt eller delvis af Gummi.
31. Spanskrør.
32. Smøremidler.
33. Følgende Metaller: Volfram, Molybdæn, Vanadin, Natrium, Nikkel, Selén, Kobolt, Hæmatit-Raajern, Mangan, elektrolytisk Jern, og Staal indeholdende Volfram eller Molybdæn.
34. Asbest.
35. Aluminium, Lerjord og Lerjordsalte.
36. Antimon samt Antimonsulfider og Antimonilter.
37. Kobber, ubearbejdet og delvis bearbejdet; Kobbertraad; Kobberlegeringer og Kobberforbindelser.
38. Bly, raa, Plade eller Rør.
39. Tin, Tinklorid og Tinerts.
40. Jernlegeringer, incl. Volframjern, Molybdænjern, Manganjern, Vanadinjern og Kromjern.
41. Følgende Ertser: Volframit, Scheelit, Molybdænglans, Manganerts, Nikkelerts, Kromerts, Hæmatit, Svovlkis, Kobberkis og andre Kobberertser, Zinkerts, Blyerts, Arsenikerts og Bauxit.
42. Kort og Planer af et hvilketsomhelst Sted indenfor nogen krigsførende Magts Territorium, eller indenfor det militære Operationsfelt, i en Maalestok af 4 miles pr. engelsk Tomme eller i nogen større Maalestok, og Reproduktioner i hvilkensomhelst Maalestok, fotografiske eller andre, af saadanne Kort eller Planer.

Liste 2. Betinget Kontrabande.

1. Levnedsmidler.
2. Fourage og Foderstoffer for Dyr.
3. Olieholdige Frø, Nødder og Kærner.
4. Alle andre dyriske, Fiske- og vegetabilske Olier og Fedtstoffer end dem, der kan anvendes som Smøremidler, og ikke indbefattende æteriske Olier.
5. Andet Brændsel end Mineralolier.
6. Krudt og Eksplosivstoffer, som ikke er specielt fremstillet til Krigsbrug.
7. Hestesko og Skoningsmaterialer.
8. Seletøj og Sadelmagerarbejde.
9. Følgende Varer, dersom de er egnede til Krigsbrug: Beklædning, Beklædningsstoffer, Skind og Pelsværk anvendeligt til Beklædning, Støvler og Sko.
10. Alle andre Slags Køretøjer end Motorkøretøjer, som egner sig til Krigsbrug, og Dele deraf.
11. Jernbanemateriel, baade fast og rullende, samt Telegraf-, traadløs Telegraf- og Telefonmateriel.
12. Skibe, Fartøjer og Baade af alle Slags; Flydedokker og Dele deraf; Dele af Dokker.
13. Feltkikkerter, Teleskoper, Kronometre og alle Slags nautiske Instrumenter.
14. Guld og Sølv, mønted eller umønted; Papirspenge.

□□□□□□

• FRA INDUSTRIRAADET •

Kontoret for Import og Eksport.

Det i Anledning af Overenskomsten med den engelske Regering oprettede Kontor i Industriraadet, Kontoret for Import og Eksport, er nu traadt i Virksomhed. Medlemmer af Industriraadet vil her kunne faa udstedt Garantierklæringer i Henhold til den nævnte Overenskomst, hvorom nærmere er anført i nærværende Heftes ledende Artikel. Kontoret har Lokaler i Industriforeningens Bygning, Vestre Boulevard 18, 1. Sal til venstre, Kjøbenhavn B., og Telefon-Numer: Central 2793. Samtidig er Industriraadets Sekretariat overflyttet til nye Lokaler ligeledes 1. Sal til venstre, medens Sekretariatets Telefon-Numer er uforandret: Central 5163.

Nye Medlemmer:

Enkeltvirksomheder:

A/S Dansk Baand- og Lidsevæveri, Kjøbenhavn.
Dansk Lakfernisfabrik, Kjøbenhavn.
A/S Fælles Oliemøllen, Kjøbenhavn.
A/S H. I. Hannover's Poremetal, Kjøbenhavn.
A/S Roulunds Fabriker, Odense.
Possementfabriken »Norden«, Kjøbenhavn.
O. Oehlenschlägers Eftf., Kjøbenhavn.
A/S Dansk Staalvarefabrik (H. P. Larsen & Søn), Kjøbenhavn og Lyngby.
Chas. Otzen, Kjøbenhavn.
Johannes Neye, Kjøbenhavn.
Gustav Lotze, Odense.
R. Berlème-Nix, Kjøbenhavn.
Københavns Cyclepumpefabrik, Kjøbenhavn.
Th. Rich & Sønner, Kjøbenhavn.
Emil Møller, Horsens.
P. Jensen, Trævarefabrik, Kjøbenhavn.
Petersen & Albeck, Kjøbenhavn.

Organisationer:

Foreningen af danske Toiletsæbe- og Parfumefabrikanter.

Meddelelser fra Industriraadets Eksportbureau.

(Vestre Boulevard 18, Kjøbenhavn B., Telef.: C. 7263.)

Et herværende Firma indarbejdet paa det russiske Marked søger Forbindelse med leveringsdygtige, første Klasses danske Firmaer og Fabriker, specielt i Maskinbranchen. Henvendelse bedes rettet til Eksportbureauet.

Officielle Meddelelser:

Fortegnelse over engelske udførselsforbudte Varer.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet faaet tilsendt en Oversigt over samtlige de Varer, som er udforselsforbudt i Storbritannien, samlet i en Proklamation af 28. Juli d. A. og senere fort à jour ved supplerende »Orders in Council« til og med 25. November d. A. Denne Fortegnelse ligger til Eftersyn i Industriraadets Sekretariat.

Italiensk Stempelforanstaltning.

Fra Handelsministeriet har Industriraadet faaet Meddelelse om, at der ved et italiensk Dekret af 12. Oktober d. A. er blevet lagt Stempelpligt paa forskellige Dokumenter, der anvendes i kommercielt Øjemed samt paa Telegrammer og forskellige af Postvæsenets Tjenester.

Indførsel af danske Varer til Marokko og Tunis.

Fra Handelsministeriet har Industriraadet faaet Meddelelse om, at Varer af dansk Oprindelse, der er bestemt til den franske Zone af Marokko og Tunis, kun kan indfores i disse Protektorater, naar de er ledsaget af en af den franske Legation viseret Attest fra det danske Toldvæsen om, at Varerne er fabrikeret i Danmark. Ifolge Meddelelse fra den franske Gesandt kommer de af den marokkanske og tunesiske Regering trufne Forholdsregler til Anvendelse paa Varer fra et hvilket som helst neutralt Land.

Afsætningsmuligheder for keramisk Kunstindustri i Østrig.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget Meddelelse om følgende Indberetning fra det kgl. Generalkonsulat i Wien:

»Medens den saakaldte Luksusforretning i Sæsonen 1914—15 næsten laa fuldstændig stille, begynder den nu i de sidste Maaneder igen at leve op. Kun Udstyrs-Forretning mangler næsten fuldstændig. Den af talrige Smaaindustridrivende opstaaede nye Middelstand, som har faaet offentlige Leverancer, kober billige Varer, medens Forretningen med meget dyre Genstande hos Kobmænd og Grosserere fra Dag til Dag bliver livligere. — Ogsaa Flygtningene, som fra det indre af Riget vendte tilbage til deres Hjem, var gode Kunder hos Juvelerere, Smykkehandlere og i Galanteri-, Mobel- og Modeforretninger, og de betalte høje Priser.

Da Importen fra Paris, London, Italien og Østasien mangler, kan den danske Kunstindustri, frem for alt i Keramik og Porcelæn, ved hurtige Offerter komme til at tage endnu mere Del i Julehandelen, end det har været Tilfældet i tidligere Aar«.

Trafikforholdene ved den svensk-finske Grænse.

Fra Udenrigsministeriet har Industriraadet modtaget Meddelelse om en Indberetning fra det kgl. Generalkonsulat i Stockholm, der meddeler, at Jernbanestrækningen Karungi—Haparanda ventes aabnet for Trafik i Begyndelsen af indeværende Maaned. Jernbaneforbindelsen mellem Sverige og Finland vil derved være tilvejebragt paa den svenske Side, dog saaledes, at der endnu mangler den lille Strækning mellem Haparanda og Torneå.

□□□□□□

Præmiering af den mindre Industri.

Industriforeningen i Kjobenhavn indbyder til Deltagelse i en Konkurrence mellem Genstande fremstillede af den mindre Industri. Denne Konkurrence er forbunden med en Præmiering ved et Tilskud fra Staten stort 1700 Kr. til Støtte for den mindre Industri. Ved Uddelingen af Præmierne vil der ikke alene blive taget Hensyn til Fabrikatets Godhed, men ogsaa til om Vedkommende har udvist særlig Energi ved at indfore bedre Arbejdsmetoder eller ved at fabrikere nye eller hidtil fra Udlandet indførte Genstande. Medarbejdere, som har haft fremragende Del i et godt Resultat, vil kunne erholde Medarbejderpræmier. Bedommelsen finder Sted ved det af Foreningens Industriraad nedsatte Udvalg for den mindre Industri, som eventuelt vil tilkalde den fornodne sagkyndige Bistand.

For at komme i Betragtning ved Præmieringen fordres, at den eller de Genstande, for hvilke der æskes Præmie, er egnet for Tilvirkning og Salg i større Mængder og udfort af den Præmieæskende eller i dennes Virksomhed, samt at den Præmieæskende kan henvise til mindst et Aars Virksomhed med Tilvirkning af paagældende eller lignende Genstande. Præmie vil kun blive tildelt saadanne Virksomheder, for hvilke Præmiebeløbet kan faa Betydning som en pekuniær Støtte til Virksomhedens Fremme.

Adgang til Præmieæskningen staar aaben for Virksomheder fra hele Landet.

Anmeldelse om Deltagelse skal ske paa særlige Skemaer, som kan faas ved personlig eller skriftlig Henvendelse til Industriforeningens Sekretariat, Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B. Skemaerne skal udfyldes nojagtigt og maa være tilbagesendte under samme Adresse inden Anmeldelsesfristens Udløb, den 31. December d. A.

□□□□□□

Fra Biblioteket.

Følgende Boger er modtagne:

265. Jensen, A. Danmarks Statsforfatning efter Grundloven af 5. Juni 1915. Kbh. 1915. 29 S.
267. Lunn, M. Alberti og hans Skygge. Aktstykker fra Albertitiden. Kbh. 1915. 90 S.
267. Dedenroth-Berg. En revideret Skærsommernatsdrøm af 5. Juni 1915. Kbh. 1915. 31 S.
268. Westergaard, Harald. Statistikens Teori i Grundrids. 2. Udg. Kbh. 1915. 434 S.
269. Sveriges officiella Statistik.
Bergshantering 1912—14 (3 Vol.).
Industriberättelse 1912—13 (2 Vol.).
Textil- och beklädnadsindustrien (Specialundersökning). Stockh. 1914. 477 + 168 S.
Läder-, hår- och gummivaruindustrien (Specialundersökning). Stockh. 1915. 287 + 95 S.
275. Røgind, Svend. Danmarks Stats- og Kommuneskatter. Kbh. 1915. 106 S.
295. Drachmann, Povl. The industrial development and commercial policies of the three scandinavian countries. Oxford 1915. 124 S.
306d. Beretning om Legater og Stiftelser under Bestyrelse af Københavns Borgerrepræsentanter og Legater og Fond, der bestyres af Borgerrepræsentationen m. m. Kbh. 1914. 344 S.
328e. Råvad, Alf. J. Et større Danmark. Om Landsdelene og Rigstanken. Kbh. 1915. 136 S.
329b. Hansen, P. Vort Grønttorv, dets Fortid og Nutid samt om Afsætningsforholdene for Haveprodukter. Kbh. 1915. 82 S. (Tvl.)
329b. Kommunens nye Kortblade over København. 4, 5, 6, 14, 15, 16, 16 a, 24, 31, 35, 40, 41, 58, 59. (14 Kortbl. i Mappe.)
333. Fries, S. A. Israel i ljuset av arkeologiska och etnografiska forskninger i Palestina. Stockh. 1914. 92 S.
Populära etnologiska skrifter 10.
345. Memoirer og Breve. 23.
Ida Johnsen, f. Jessen. Mellem to Tidsaldre. Erindringer.

□□□□□□

Mindre Meddelelser.

Haandværkerforeningens Jubilæum. Et Festskrift.

I Anledning af sit 75—Aars Jubilæum har Haandværkerforeningen udsendt et Festskrift forfattet af Journalist *C. A. Clemmensen*. Skriftet er dog kun blevet et Tilbageblik over Foreningens Liv i de sidste 25 Aar, da Foreningen ved sit 50—Aars Jubilæum i 1890 alt har samlet denne første Periodes Historie, udarbejdet af den bekendte Industriliterat Adolph Bauer. De sidste 25 Aar har imidlertid ikke været de mindst interessante. Særlig er de store sociale Opgaver, Foreningen som bekendt har paataget sig, ført videre og udviklet i overordentlig høj Grad. Dertil kommer, at denne Periode rummer det interessante Kapitel, der hedder Dannelsen af Arbejdsgiverorganisationerne og disses Sammenslutning i den store Landsorganisation, Arbejdsgiverforeningen, der har været af saa stor Betydning for Haandværkerstanden. Skriftet indeholder baade i disse og andre Retninger mange værdifulde Oplysninger, og det er et rigt Galleri af veltegnede Portrætter af Haandværkerstandens Førere gennem de forløbne Aar, Forfatteren her har fæstet til Papiret. En særlig Interesse afgiver Skildringen af Oldermand Kaspar Rostrup, og saavel heroverfor som paa talrige andre Omraader mærker man, at Forfatteren er en Mand, der har staaet Haandværkets Sag og Haandværkets Personer nær og ojensynlig omfattet dem med mere end blot objektiv Interesse. Ikke mindst herved er der givet det smukt udstyrede Festskrift, udgaaet fra *Langkjærs Bogtrykkeri*, en egen Værdi.

Toldindtægterne.

Ifølge Meddelelse fra Generaltolddirektoratet har Toldindtægterne m. v. i Novbr. Maaned 1915 i Sammenligning med 1914 udgjort som følger:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indførselstold	2,838,000	2,381,000
Sukkerafgift	1,656,000	1,307,000
Spiritusafgift	455,000	484,000
Ølskat	661,000	656,000
Stempelafgift af Cigaretter	93,000	72,000
Andre Indtægter	56,000	43,000
Tilsammen	5,759,000	4,943,000

I Maanederne April—Novb. i indeværende Finansaar udgjorde Indtægterne i Sammenligning med de tilsvarende Maaneder forrige Finansaar:

	1915 Kr.	1914 Kr.
Indførselstold	25,572,000	22,663,000
Sukkerafgift	4,008,000	3,970,000
Spiritusafgift	4,642,000	4,306,000
Ølskat	6,338,000	6,236,000
Stempelafgift af Cigaretter	726,000	540,000
Andre Indtægter	668,000	509,000
Tilsammen	41,954,000	38,224,000

Dansk litografisk Kunst.

Den kendte Serie »Danske Nationaldragter«, der for ca. 50 Aar siden udarbejdedes af Historiemaleren *F. C. Lund*, iøvrigt paa Tilskyndelse af fremragende Forskere som C. J. Thomsen, I. I. A. Worsaae og andre, med Rod i den ved de sønderjyske Krige vakte Sans for og Kærlighed til det nationale, foreligger nu i en ny Udgivelse. Der knytter sig det bemærkelsesværdige til denne, at de Sten, hvormed de originale Farvelitografier var trykt, ikke længere eksisterede, og at man derfor efter de oprindelige Tryk maatte udføre nye Akvareller, der atter blev Grundlag for en ny litografisk Fremstilling. Den kunstneriske Genoplivelse af de karakteristiske gamle Billeder betroedes Maleren *Luplau Janssen* og har formentlig været en tilstrækkelig vanskelig Opgave, der dog er lost overordentlig smukt. Men en særlig vanskelig Opgave

stilledes dog til den litografiske Fornyelse, idet det her gjaldt om med moderne Hjælpemidler helst saa vidt muligt at tilfore Billederne de Forbedringer, som den fremskredne Teknik har gjort mulige, og dog bevare den for disse Billeder ganske nødvendige Ejendommelighed og »Patina«. De Dragter, hvorefter Lunds Malerier er udfort, er jo nu saa godt som uddode, og for Bevarelsen af disse for vort nationale Liv saa vigtige Vidnesbyrd gjaldt det frem for alt om at lade Fortiden tale med Fortidens Stemme. Det er et glædeligt Vidnesbyrd om den Højde, vor litografiske Teknik har udviklet sig til, at kunne konstatere, hvor teknisk overlegent og smagssikkert det litografiske Firma, som har paataget sig den Opgave, nemlig *Chr. Cato's Etabl.*, Kjobenhavn, har kunnet løse denne. Samlingen, der bestaar af 31 store Blade, foreligger i en værdifuldt udstyret Mappe med indledende Tekst af Kunsthistorikeren *Sigurd Møller*. Der er næppe Tvivl om, at denne Udgave af de forlængst udsolgte gamle Billeder vil finde Vej til mange danske Hjem.

Den nye Götakanal.

Kanalvejen mellem Göteborg og Stockholm har i de senere Aar været under Udvidelse, og det store Arbejde er nu ved at afsluttes. Kanaludvidelsen har krævet nye Slusebygninger, og det vigtigste Afsnit i denne Henseende, der forer Kanalen forbi Trollhättan, er nylig afsluttet og Sluserne prøvet med tilfredsstillende Resultat. Kanalens nye Sluser er 90 Meter lange og 13,7 Meter brede og dybe nok for Fartojer, som stikker 5 Meter. Skibe paa indtil 2,400 Tons, altsaa ret store Baade, vil kunne benytte Kanalen. Hele Arbejdet menes at være færdigt til næste Sommer. Den herved skabte Mulighed for forøget Trafik vil baade komme Göteborg og de mellemsvenske Industridistrikter tilgode. Desuden sætter man i Sverige Forhaabninger til Ruten som Transitlinie. Overhovedet har de ved Krigen medførte Forhold i Sverige vakt en betydelig Interesse for hele det indre Vandvejsspørgsmaal, som sikkert vil komme dettes heldige Losning tilgode.

Elektrisk Jernbanedrift i Sverige.

Fra Stockholm berettes, at den svenske Jernbanestyrelse har meddelt Regeringen, at Resultatet af den elektriske Drift paa »Riksgränsbanan« overtræffer alle Forventninger. Den foreslaar derfor, at man snarest gaar over til elektrisk Drift ogsaa paa Strækningen Kiruna-Luleå.

Papir uden Cellulose.

Ifolge »The Worlds Papertrade Review« skal det i Tyskland være lykkedes at fremstille Avispapir uden Cellulose, hvilken ny Fremstillingsmaade tilmed skal have vist sig bedre end den hidtil anvendte. Papiret skal herved kunne fremstilles betydeligt billigere, og Metodens praktiske Anvendelse skal gore Tyskland uafhængig af fremmede Lande m. H. t. Raavarerne i Papirindustrien. Det amerikanske Fagblad oplyser, at man i De Forenede Stater anser den nye Proces for mulig, og iovrigt har amerikanske Kemikere og Fabrikanter allerede gennem en Mængde Forsog opnaaet at fabrikere Avispapir uden Cellulose. Saaledes skal »The United States Forests-Products Laboratory« i Madison, Wis. have opnaaet udmærkede Resultater. Fagfolk paastaar, at Hemmeligheden ved den nye Fabrikationsmetode sikkert ligger i Grantræets Behandling ved Tilberedningen af Træmassen, idet man gennem Presning opnaar lange Fibre, som gor at Massen kan passere Papirmaskinerne uden kemisk Behandling.

Economists Pristal.

I Lobet af Oktober Maaned er Pristallet paany steget betydeligt, saaledes som omstaaende Oversigt viser.

Med Hensyn til de enkelte Grupper vil det ses, at Korn- og Kodgruppens Pristal paany er steget, især efter at det i forrige Maaned omtalte Fald i Hvedeprisen er aflost af en ny Opgang, paa Grund af manglende Tonnage og den stadige Stigning i Fragtraterne. Ogsaa Byg og Havre er stegne i Pris. I anden Gruppe skyldes Nedgangen dansk Smor, der er faldet 30 sh. pr. cwt siden Udgangen af September. Som Oversigten viser fortsætter Tekstilvarerne deres Stigning.

		Korn og Kod	Andre Fodevarer (Te, Sukker, Smør osv.)	Tekstilvarer	Mineralier	Tømmer, Gummi, Olie osv.	Tilsammen	pCt.
1901—05 . .		500	300	500	400	500	2200	100,0
Juli	1914	579	352	617	464	553	2565	116,6
August	—	641	369	626	474	588	2698	122,6
Septbr.	—	646	405	612	472	645	2780	126,4
Oktbr.	—	657	405	560	458	652	2732	124,2
Novbr.	—	683	408	512	473	684	2760	125,5
Decbr.	—	714	415	509	476	686	2800	127,3
Januar	1915	786	413	535	521	748	3003	136,5
Febr.	—	845	411	553	561	761	3131	142,3
Marts	—	840	427	597	644	797	3305	150,2
April	—	847	440	594	630	816	3327	151,2
Maj	—	893	437	583	600	814	3327	151,2
Juni	—	818	428	601	624	779	3250	147,7
Juli	—	839	440	603	625	774	3281	149,1
August		841	438	628	611	778	3296	149,8
Septbr.	—	810	470	667	620	769	3336	151,6
Oktbr.	—	834	444	681	631	781	3371	153,2

Opgangen i Mineralgruppens Pristal skyldes Jern, Kul og Tin, medens Kobber er uforandret og Bly noget lavere i Pris. Endelig har Prisstigningen paa Talg, Olie og Gummi foranlediget Tilvæksten i sidste Gruppes Pristal.

Det samlede Pristal er nu 36,6 pCt. højere end i Juli 1914, og Economist mener, at fremtidige Bevægelser i Prisniveauet meget vil afhænge af, om det lykkes at skaffe mere Tonnage og at begrænse Stigningen i Fragtraterne.

Redaktion og Ekspedition: Vestre Boulevard 18, Kjobenhavn B. Telefon-Nr. Byen 4084.
Annonce-Ekspedition: Nissens Annoncebureau, Vestre Boulevard 18, Telefon 6152.
For Ikke-Medlemmer af Industriforeningen koster Abonnement paa Tidsskriftet 6 Kr. pr. Aarg.
Trykt hos Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 120176182